

Liturg. 1453 $\frac{Z}{2}$

F 958/10

BREVIARIUM
SCRIPTURISTICUM
IN
DOMINICALIA TOTIUS ANNI
EVANGELIA,

COMPENDIOSE EXHIBENS:

COMMENTARIUM EORUNDEM LITERALEM,
CONCORDANTIAM APPARENTIUM ANTILOGIARUM,
DOCUMENTA MORALIA, DOCTRINAS VARIAS, PAR-
TİM AD THEOLOGIAM MORALEM, ET POLEMICAM,
PARTİM AD SS. CANONES PERTINENTES,
VETERIS TESTAMENTI CUM NOVO
CONCORDANTIAM.

Contūs

OPUS

Andocsienſis

OMNIBUS VERBI DIVINI PRÆCONIBUS
UTILISSIMUM.

TOMULUS II.

*A DOMINICA PENTECOSTES USQUE
AD XII. INCLUSIVE.*

SUPERIORUM PERMISSU.

~~~~~
AUGUSTÆ VIND. ET OENIPONTI,
SUMPTIBUS JOSEPHI WOLFF. MDCCLXXII.

Td 171/263

Bayerische
Staatsbibliothek
München

DOMINICA PENTECOSTES.

EVANGELIUM: *Si quis diligit me, &c.* Joan. 14. a v. 23. usque ad finem. Hæc etiam lectio pars adhuc est sermonis illius incomparabilis, quo Christus allocutus est suos Discipulos in coena ultima. Continet imo: Veram dilectionis notam, & præmia. 2do: Commendationem Doctrinæ Christi, sumptam ab Authore illius, qui est cœlestis Pater. 3tio: Promissionem Spiritus Sancti, ut Doctoris universalis, & Interpretis doctrinæ Christianæ. 4to: Donum veræ, & non falsæ pacis. 5to: Confortationem, & consolationem Apostolorum, tristantium propter discessum Domini. 6to: Declarationem magnanimitatis in Christo, ad implendum mandatum Patris.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

S*i quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* v. 23. Hæc verba sunt quidem prosecutio argumenti de dilectione superius inchoati: simul tamen continent responsum ad quæstionem Judæ Thaddæi v. 22. Dicit ei Judas, non ille Iscariotes; *Domine, quid factum est, seu quid causæ est, quia manifestaturus es nobis teipsum,*

Et non mundo? Respondit Jesus, & dixit ei: *Si quis diligit me, &c.* Duplex est interpretatio hujus loci. Jansenio in Concor. c. 134. verisimile videtur: Judam ideo interrogasse, quod cum regnum Christi existimaret declarandum palam toti mundo, hæsitaverit nunc in verbis Domini dicentis, se illi duntaxat manifestaturum, mundum autem amplius se non visurum. Judas ergo carnale adhuc Christi regnum somnians, & crasse Domini verba intelligens, quærit: *Domine quid factum est*, quod te nobis, & non mundo manifestaturus sis, cum hætenus crediderimus, te post Resurrectionem palam in toto regnaturum orbe, & restitutum regnum Israel? Dominus autem continuando sermonem, & inculcando, quod prius dixerat v. 15. & 21. etsi aperte non videatur quæstioni respondere, indicat tamen, quo id pacto futurum sit, & quare? quibus significat Dominus, talem fore sui manifestationem, quam supra promisit, qualis est Dei ad homines adventus, & mansio; nempe spiritualis, non autem corporalis; hæc fere Jansenius. Altera interpretatio, quam adducit Salmeron tract. 53. non supponit ejusmodi errorem in Juda Thaddæo de regno Christi carnali, sed ad diversas solum causas refert interrogationem Apostoli. *Primo*: Sic explicando quæstionem: quo merito consistit hæc differentia inter nos, & mundum, quod nobis, & non mundo sis te manifestaturus? Datque hujus admirationis rationem: quia solitus erat Jesus dona sua promittere omnibus universim; utpote, qui venerat pro salute mundi, & scriptum erat Isaie 40. *Videbit omnis caro Salutare Dei.* Et Christus ipse dixerat Joan. 10. *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili.* Et Joan. 12. *Ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum.* *Secundo*: Videtur hoc dixisse ex consideratione divinæ misericordiæ erga se, quasi diceret: unde nobis tanta gratia, ut nos aliis sic præferas, cum simus tam abjecti, & contempti? Nam probus homo, quo plura a Deo accipit, eo magis indignum se reputat. Ad hanc igitur Judæ quæstionem, quasi aliud agens, respondet

De-

Dominus: ne putes, o Juda! me post Resurrectionem soli tibi cæterisque Apostolis apparituum, ac si fructus vitæ, & Passionis meæ ad vos solos arctaretur, totusque mundus ab eo excluderetur. Nam etsi solis vobis, & paucis aliis visibiliter sim appariturus, invisibiliter tamen apparebo iis omnibus in mundo existentibus, qui meam fidem, & doctrinam per te, cæterosque Apostolos prædicandam susceperint, dilexerint, & servaverint. Sequuntur jam tria præmia, quæ promittuntur diligentibus Christum, & ponuntur congruo ordine, sic: ut posterius semper priori sit majus, ac Dei erga homines benignitatem magis declaret. Primum est dilectio Patris: *Pater meus diligit eum.* Quod magnum fane bonum est. Secundum, quod promittitur, est adventus Patris cum Filio, & consequenter cum Spiritu Sancto; ubi enim est una Persona divina, ibi sunt cæteræ duæ: *Et ad eum veniemus.* Quæ promissio multo excellentior est priore. Tertium & maximum est, quod promittitur: non solum adventus Dei ad homines, sed etiam apud eos mansio, & stabilis habitatio: *Et mansionem apud eum faciemus.*

Qui non diligit me, sermones meos non servat. v. 24. Explicaverat Dominus, cur se manifestaturus esset diligentibus; nunc indicat: quare non est se manifestaturus mundo, quia scilicet nec diligit, nec servat præcepta. Dicit autem in plurali: *Sermones*, tum quia opposito modo se habet, quam diligens, de quo dixerat in singulari: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*; lex enim tota amanti est unicuique charitatis verbum; cum interim non diligenti lex continere videatur infinita, & innumera præcepta. Nec Dominus exprimit poenas non diligentium ipsum: quia satis ex superioribus liquet, tales a Deo haberi odio, nec Deum illos suo adventu, & inhabitatione dignari.

Et sermonem meum, quem audivistis, non est meus, sed ejus, qui misit me, Patris. Hæc locutio per similes est ei, qua Dominus utitur Joan. 7. *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.* Est au-

tem præoccupatio, ne offendantur Discipuli, quod Judæi eam ut abjectam & vilem contemnebant. Contra quos auctoritatem sermoni suo arrogat a causa, quæ est Deus Pater, ne quis ex discipulis etiam miretur, quod tantum tribuat verbo suo: & ut intelligatur, quod non tantum sibi, sed etiam Patri suo injurius sit, qui præcepta sua non servat. Huc pertinet illud Lucæ 10. *Qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.* Et hæc fatis digna causa Judæ Apostolo videri debuit, cur Jesus non nisi diligentibus se insinuandus sit: jure enim sperni debet, qui ipsum & Patrem, & utriusque sermonem spernit.

Hæc locutus sum vobis, apud vos manens; Paraclytus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixerò vobis. v. 25. & 26. Declaraverunt se complures ex Apostolis, nominatim: Petrus, Thomas, Philippus, & Judas, non affequi se novitatem, & sublimitatem sermonum Christi; quare ne eos cruciaret propria ruditas, & pergerent plura sciscitari, quæ tunc capere non poterant, cum jam esset finem facturum sui ad eos sermonis, promittit Spiritum Sanctum, quo Doctore intellecturi essent omnia. Hæc, inquit, locutus sum vobis verbo sensibili, & externo, docendo, commovendo, & confirmando vos; quæ si necdum plene intelligitis, aut metuitis, ne vobis excidant, en Monitorem, & Doctorem! qui post discessum meum adfuturus, verbum meum cordibus vestris imprimet altius, & insensibiliter erudiet, quid sit vobis, a me, vero Messia quærendum, & expectandum. Notanter autem dicit Dominus de Spiritu Sancto: *Docebit, & suggeret*; quorum prius deservit intelligentiæ, alterum memoriæ. Quod igitur ego locutus sum externo ad vos verbo, hoc ille docebit illustrando intus, juxta illud Job. 32. *Inspiratio Omnipotentis dat intellectum.*

Ille vos docebit omnia. Intellige: omnia necessaria ad salutem, ad rectam gubernationem Ecclesiæ, ad refutationem errorum contra fidem insurgen-

gentium, denique omnia, quæ, aut per Prophetas, aut per ipsum Dei Filium, per parabolas, & proverbia audiverant proponi, non tamen intellexerant. Humanas porro disciplinas hic accipere non est necesse; nam etsi omne verum, a quocumque dicatur, a Spiritu Sancto sit, hoc tamen ad præsentem scopum a Christo intentum non pertinet. Quamquam nihil prohibeat, interdum Deum humanarum scientiarum perceptionem non sine miraculo alicui communicare. Quemadmodum in veteri testamento fecit cum Salomone 3. Reg. 3. & cum quibusdam in testamento novo; ut, cum sancta Catharina, quæ omnibus humanis disciplinis admirabiliter imbuta fuisse scribitur.

Et suggeret vobis omnia. Suggestere apud Latinos nihil est aliud, quam suppeditare; aut interdum, in memoriam revocare. Unde Cicero lib. 2. de filiis dixit: *Si memoria defecerit, tuum est, ut suggeras.* In hoc itaque sensu verbum *suggestet* accipit Arabicus, Cyrillus, Augustinus, & Euthymius. Ac si diceret Dominus: non tantum non patietur Spiritus Sanctus vos aliquid eorum, quæ ad salutem spectant, ignorare, sed etiam, si quæ exciderint, in memoriam revocabit. Ut igitur Christus Moysem, utpote obscurum, & velatum declaravit, ita Spiritus Sanctus Christum ipsum, ejusque mysteria detexit.

Quæcumque dixeram vobis. In Græco, & Arabico est: *dixi*, Syrus vertit: *dico*, omnia ergo docebit, five quæ hætenus dixi, five quæ dico, five quæ adhuc dicam, non enim erit Doctor, aut Monitor imperfectus; notanter autem ait: *quæcumque dixi*, non quæ *scripsi*, nondum enim quidquam literis consignatum erat. Et hinc habemus: Apostolos neque prædicando, neque scribendo doctrinam Domini Jesu, neque libros Canonicos approbando peccasse aliquid, five ex ignorantia, five ex oblivione, quamquam Evastus non sit veritus scribere: Apostolos interdum memoria lapsos aliquid scripsisse. Notat hic insuper Augustinus: externam vocem Apostoli, aut Prædicatoris non sufficere, ad

rei prædicatæ intellectum, vel assensum, sed Spiritu Sancto opus esse, qui mentem interius illuminet ad illa intelligenda, & voluntatem inclinet ad eadem amplectenda, memoriam quoque confortet ad ea retinenda.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis. v. 27. Dupliciter possunt hæc verba accipi: Primo sic, ut significant valedictionem; Hebræi enim cum advenientem salutant, vel discedenti valedicunt, ajunt: *pax tecum*; ubi pacis nomine significant benedictionem, & apprecationem omnis boni. Hoc sensu dixit per nuncios suos David ad Nabal. 1. Reg. 25. *Sit fratribus meis, & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus, quæcumque habes, sit pax.* Sic etiam Apostoli, cum invisissent homines, dicebant: *Pax huic domui.* Luc. 10. Sic item salutabant, cum scribebant: *Gratia vobis, & pax.* 1. ad Corinth. 1. & sæpe alibi. Eodem modo salutata fuit MARIA ab Angelo: *שָׁלוֹם לָךְ Schalom Lach*, id est: *pax tibi*; pro quo interpretes vertit: *Ave.* In hoc itaque sensu ait valedicens Dominus. Secundo: possunt illa verba sic explicari, ut continere dicantur novam rationem consolationis, & quidem sextam in ordine, ut notat Jansenius. Hæc autem pax Christi tria in se includit: *Primo*: Reconciliationem hominis cum Deo. *Secundo*: Tranquillitatem animi, & securitatem mentis, nec non omnium internorum motuum debitam compositionem. *Tertio*: Mutuam hominum inter se concordiam. Includeit ergo pax hæc, *Primo*: pacem hominis cum Deo. *Secundo*: pacem hominis in seipso. *Tertio*: pacem hominis cum proximo. Porro discessurus ex hoc mundo Christus, ita pacem relinquit Discipulis, sicut Pater bona sua testamento consignat, & relinquit filiis. Unde pax ista, testamentum Christi, hæreditas, & legatum dici potest. Executor autem testamenti Spiritus Sanctus, qui distribuit pacis bona, & confirmat per dona sua. Postquam vero dixisset Dominus: *pacem relinquo vobis*, repetendo adjecit: *pacem meam do vobis*, addens
jam

iam *meam*, & pro verbo *relinquo*, substituens verbum *do*, ut explicaret, de quali loqueretur pace, & significaret, se esse Authorem pacis munificum, non de alieno, sed de suo; non solum apprecando benevolum, sed conferendo beneficium. *Meam* itaque pacem *do* vobis, quam habeo in conspectu Dei ut homo: *Nam de plenitudine ejus nos omnes accepimus.* Joan. 1. *Do* pacem, quam in mea nativitate annuntiaverunt Angeli, quam semper suasi per decursum prædicationis meæ. O si cognovisses Jerusalem, quæ ad pacem tibi? quam tot sudoribus, ac postremo sanguine meo comparavi *pacificans per sanguinem crucis, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt.* ad Coloss. 1. Quam exhibebo redivivus in die Resurrectionis, dicendo: *Pax vobis.* Quam denique toti mundo præparavi, per vos elargiendam, quibus commisi ministerium reconciliationis: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Sane in Sacramento Poenitentiae manifesta sunt pacis Symbola. Ibi enim est dexteræ nostræ cum dextera Dei conjunctio, hoc est: concursus divinæ gratiæ cum libero arbitrio. Ibi est osculum redintegrati amoris exhibitum filio prodigo a Patre dulcissimo. Ibi sunt vincula charitatis, ibi capilli, quibus Jesum sibi devincit Magdalena: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Luc. 7. Ibi sunt appropinquantes ad Jesum Publicani, & peccatores, quales alloquitur Paulus ad Ephes. 2. *Nunc autem in Christo Jesu vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi.* Nam ut ait Isaias cap. 53. *Disciplina pacis nostræ super eum.*

Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Christus quippe dat feliciter, & constanter, quantum in ipso est; qua ratione dare nequit mundus, etiam si maxime vellet: quod enim promittit mundus, aut minime dat, aut datum conservare non potest; tum quia omnis homo mendax, Psal. 115. tum quia mundus est in alterius potestate constitutus, & superiorem habet dæmonem, dicente Domino Joan. 14. *Venit princeps hujus mundi, & in me non habet quidquam.* Nec solum discrimen est ex parte modi,

& potestatis, sed etiam ex parte ipsius rei; nam pax Christi est vera, & veris bonis locuples; pax mundi vero est perniciofa, & fallax, multa occultans mala, cui acquiescentes perstringuntur a Salomone Sap. 14. his verbis: *In magno viventes inscitiae bello, tot & tam magna mala pacem appellant.*

Non turbetur cor vestrum. Haecenus Dominus variis & sex potissimum rationibus suos consolatus fuerat; jam repetit, propter quod suadendum omnia dixerat; Rhetorum, & Prædicatorum in hoc morem fervans: qui id, quod probandum, aut suadendum est, mox a principio proponunt; & rursus post argumenta allata resumunt ob majorem vim persuasionis, & doctrinae. Ita exponit hæc verba Jansenius, & Salmeron. Possunt etiam, ut notat Salmeron, esse peculiaris declaratio proxime dictorum de pace, quasi dicat Dominus: non ita pacem do, ut posthac nihil adversi, nihilque molestiae experiamini, sed hortor, ut internam tranquillitatem conservetis, quidquid foris circumstrepit; moneo, ut cor intrepidum, & erectum habeatis, ne formidetis, aut trepidetis, in occurso tristium, ac terribilium.

Audistis, quia ego dixi vobis: vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est. v. 28. Turbantur Apostoli, non solum mœrore ob abitum Domini, quem diligebant, sed etiam timore, ac pusillanimitate ob odia Judæorum, & prælia sibi imminuentia; timebant enim, ne essent sicut oves sine pastore, discipuli sine magistro, filii sine patre, in tot, tantisque periculis. Dominus ergo repetit unam ex præcipuis rationibus, ob quam merito non deberent perturbari: *Audistis, inquit, quia ego dixi vobis: vado, & venio ad vos.* Quasi dicat: non tantum cogitate meum abitum, sed etiam confidete reditum; *vado, & venio*; vado per passionem, & mortem, venio per glorificationem, & resurrectionem; si vos conturbat recessus, confirmet reditus. Et hac quidem sententia excludit timorem, & turbationem ratione malorum & periculorum
ipfis

ipsis imminentium, sequenti autem dissipat mœrorem ex parte sua, seu ex amissione Christi: *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est.* Qui Christum vere diligit, gaudere debet de ejus bonis, de ascensione ad Patrem, & sessione ad dexteram illius. Verum discipuli seipsum nimium adhuc diligebant, cupiebantque, magis provisum esse suis commodis, quam Christi gloriæ, ne videlicet consolatione fraudarentur, quam habebant ex visibili Christi præsentia; at charitas vera non quærit, quæ sua sunt. Cæterum, quod Dominus dicit: *Pater major me est*, quibus verbis Ariani maxime suam tuentur hæresim, tripliciter accipi potest in Catholico sensu, ut ostendit Jansenius. Primo, juxta Augustinum: Pater est major Christo secundum humanam formam servi; quæ explicatio apte huic loco congruit: quia Christus secundum id videtur Patrem dicere majorem, secundum quod ipse ibat ad Patrem; ibat autem non secundum Divinitatem, sed secundum assumptam a se humanitatem. Et hunc sensum confirmat D. August. lib. 1. de Trinitate c. 7. Potest secundo dici cum Chrys. hom. 74. in Joan. Tom. 3. Quod Dominus Patrem dicat se majorem; non quia revera major est, sed quia major erat opinione Apostolorum. Qui sensus confirmatur ex eo: quod Christus interdum asserat secundum aliorum existimationem, ut cum dicit Joan. 5. v. 31. *Si ego testimonium meum perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum*, scilicet apud vos. Meminit etiam hujus sensus Augustinus lib. 1. de Trinitate cap. 9. & Theophylactus illo utitur in caput 14. Joannis. Tertio: sunt nonnulli, qui subtilius quidem, sed intricatius respondent, dicendo: Patrem esse majorem Filio, non tantum qua homo, sed etiam qua Deus est; ex eo videlicet: quod Filius originem ducat a Patre tamquam principio, non Pater a Filio; nam esse principium sonat aliquid excellentiæ; & nos homines ut beatius, & majus apprehendimus dare, quam accipere, & generare, quam generari; ac proinde ut majorem Filio apprehendimus

mus Patrem, licet revera sint æquales, & a parte rei in divinis tam præstans sit Filiatio, quam Pater-nitas, tantumque gigni Deum, quantum est gigne-re Deum. Ita hunc locum interpretatur Basilus lib. 1. in Eunomium tom. 1. & Epist. 141. ad Cæsa-reenses. Gregorius Nazianzenus lib. 4. Theologiæ sub initium. Hilarius lib. 9. de Trinitate. Cyrillus lib. 2. Thesaurorum cap. 3. & lib. 1. cap. 1. Athana-sius lib. 9 contra Arianos. Damascenus lib. 1. de Fide. cap. 9. Concilium Sardicense, ut refert histo-ria tripartita. lib. 1. c. 14. Quamquam putet Maldo-natus, quosdam Patres plus æquo concessisse Ari-anis, notanter Hilarium, cum dixit: *Major est do-nans donantis autoritate; sed minor non est, cui unum esse donatur.* Sed facile defenditur tantus Ariano-rum impugnator, si intelligatur major ex usu, & æstimatione hominum, non Dei.

Et nunc dixi vobis, priusquam fiat, ut cum fa-ctum fuerit, credatis. v. 29. Nunc prænuntio disces-sum meum, & mortem, indeque resurrectionem, & reditum ad vos, tandemque ascensionem ad Pa-trem, ut cum hæc reipsa compleri videritis, creda-tis, me omnia præscivisse, præordinasse, adeoque mortem subivisse, non ex necessitate, sed libere, ac proinde me esse verum Messiam, & Filium Dei; est enim firmum divinitatis argumentum, præscire, ac prædicere futuros eventus contingentes, secun-dum illud Isaïæ 41. v. 23. *Annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos.* Ele-ganter Augustinus tract. 79. in Joan. Tom. 9. *Hæc est laus fidei, si quod creditur, non videtur; sed ex re-bus, quæ videntur, acquiritur in nobis, ut ea credan-tur, quæ non videntur.* Visuri erant discipuli post mortem, viventem, & ad Patrem ascendentem, eoque credituri, Filium esse Dei, qui hoc posset facere, & prædicere, antequam faceret. Credituri autem fide non nova, sed aucta, aut certe, cum mortuus esset, defecta, cum resurrexisset, resecta. Hæc Augustinus.

Nam non multa loquar vobiscum; venit enim Prin-ceps hujus mundi, & in me non habet quidquam. v. 30.
hæc

hæc est brevis clausula totius sermonis, in qua notandum. *Primo*: quod non dicat se *nihil*, sed *nonnulla locuturum*: infra enim quædam subnectit. *Secundo*: quod dicat *vobiscum*, subintelligendo: *vivens*: ut hætenus & consueto modo conversans in hoc adhuc mortali, & passibili corpore; constat enim, Dominum non pauca locutum fuisse discipulis post resurrectionem in corpore jam glorificato. Constat item, locutum quoque fuisse post ascensionem per illustrationes multas, dirigendo illos in opere Apostolico, ad quod eos assumpserat. Notandum *tertio*: quod reddat causam, ob quam sermonem abrumpit: *Venit princeps hujus mundi*. Ac si diceret: tempus est, ut a verbis transeam ad facta; fatis prædixi passionem meam, & mortem, patendum jam, & moriendum est; *venit enim princeps hujus mundi*, id est, diabolus per satellites suos ad me comprehendendum. *Quarto*: ne princeps iste se fortior esse putetur, adjicit: *Et in me non habet quidquam*. Sive: nihil habet in me juris, sicut habet in alios ratione peccati; aut non habet in me quidquam, quod suum est: quia non est in me peccatum, quod solum est diaboli; ac proinde non habet in me causam mortis; nam propter peccatum mors. Mortem tamen patiar, quam innocenti mihi injuste inferet, ut eum jure suo spoliem, hominesque ab ejus potestate, & tyrannide eripiam. Moriturus, non illius potentia, & vi, sed mea voluntate, & libertate. Et in hoc multiplex rursus est consolatio, quam Christus opportunissime hic ingerit Apostolis, ut eos amplius roboraret, ac præmuniret contra timores, ac terrores occursuros tempore suæ passionis; inter quos pronum alias foret titubare, aut prorsus animo concidere. Divus Ambrosius lib. de fuga sæculi c. 4. duplicem affert hujus loci lectionem, & interpretationem. Prior lectio est: *Et in me inveniet nihil*, scilicet nihil sui, seu peccati. Altera, quam reperiri dicit in plerisque libris, est hæc: *Non inveniet in me*. Quæ licet videatur esse contradictoria, eundem tamen sensum exhibet; significat enim: diabolum non inventu-

turum in Christo peccatum, quia peccatum nihil est. Quo enim sensu aliqui accipiunt illud Joan. 1. *sine ipso factum est nihil, nempe peccatum.*

Sed ut cognoscat mundus: quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. v. 31. His verbis occurrit Dominus objectioni, quæ sic formari poterat ex ante dictis: si princeps hujus mundi nihil juris habet in te; si fortior illo, & potentior es, quomodo prævalebit, mortemque tibi inferet? *Respondet ergo: non est hoc fitum in manu Satanæ; Ego enim meam animam pono, & iterum sumo eam.* Joan. 10. Immolor in ara Crucis, non coactus, sed sponte, idque ideo: ut satisfaciam Patri meo, qui vult chirographum peccati, ut loquitur Apostolus, affigi cruci, & deleri meo sanguine. Moriebatur itaque Christus: *Primo: ex dilectione Patris. Secundo: per obedientiam. Tercio: ad utilitatem mundi.* Nihil hac morte sublimius! unde merito dicitur exaltatio: *Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.* Joan. cap. 12. v. 32.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum. v. 23. Similiter etiam loquitur Dominus supra v. 21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me; Qui autem diligit me, diligitur a Patre meo, & ego diligam eum.* In his textibus videtur dici, quod nos priores diligamus Deum, cujus oppositum habetur 1. Joan. cap. 4. v. 10. *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum: sed, quoniam ipse prior dilexit nos.* Et v. 19. *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.* Movet hoc dubium S. Thomas hic lect. 5. Ad quod *respondeo: nullam hic esse contradictionem; nam de alio amore Dei loquitur S. Joannes hoc loco in Evangelio, & de alio in Epistola cit. cap. 4.* In Evangelio loquitur de amore amicabili, seu formalis amicitiae, qui amor consequitur ad amo-

amorem, quo nos Deum diligimus, secundum illud Zachar. 1. v. 3. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* In Epistola vero ait de amore pure benefico, & liberalis misericordiae, quo Deus vult dare homini auxilia gratiae necessaria ad dilectionem Dei.

A N T I L O G I A II.

Pater meus diligit eum, v. 23. Ubi spondet Dominus futuram dilectionem Patris, sicut & suam v. 21. *Et ego diligam eum.* Cui opponi videtur dilectionis perpetuitas Jerem. 31. v. 3. *In charitate perpetua dilexi te.* Respondeo verbis S. Thomae cit. lect. 5. cum Pater & Filius omnia diligant ab aeterno, quare dicit: *diligam* in futuro? Dicendum est ergo, quod dilectio considerata, prout est in divina voluntate, sic est aeterna; sed considerata, secundum quod manifestatur in executione operis, & effectus, est temporalis. Et ideo est sensus: *Et ego diligam eum*, id est: affectum dilectionis ostendam.

A N T I L O G I A III.

Et sermonem, quem audistis, non est meus, sed ejus, qui misit me, Patris. v. 24. Negat hic Dominus sermonem istum esse suum, quem tamen eodem versu in verbis immediate antecedentibus suum esse affirmat: *Qui autem non diligit me, sermones meos non servat.* Et supra v. 21. *Qui habet mandata mea, &c.* Ergo videtur idem affirmari, & negari. Id ipsum sumitur etiam ex cap. 7. Joan. v. 16. ubi Dominus ait: *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.* Respondeo primo cum sancto Thoma in cap. 7. Joan. lect. 2. explicando hos textus de Christo ut Verbo, seu ut Filio Dei: cum doctrina unuscujusque nihil aliud sit, quam verbum; Filius autem Dei sit Verbum ejus, sequitur, quod doctrina Patris sit ipse Filius; idem autem Verbum est sui ipsius per identitatem substantiae: Quid enim tuum est, nisi tu ipse? est autem non suum per originem: quid enim non tuum, quam tu, si alicujus es, quod es? Ita S. Thomas ex Augustino. Arguit ulterius D. Thomas. Hoc ergo breviter
vi-

videtur dixisse: *Mea doctrina non est mea?* ac si diceret: Ego non sum a meipso, in quo hæresis Sabelliana confunditur, qui dicere ausi sunt, ipsum esse Filium, qui est Pater. Igitur doctrina mea, quam ego pronuntio verbo creato, *non est mea, sed ejus, qui misit me, Patris*, id est: non est mihi a meipso, sed a Patre; quia etiam cognitionem Filius per æternam generationem habet a Patre secundum illud Matth. II. v. 27. *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo.* Respondeo cum eodem secundo: interpretando hæc verba de filio hominis: doctrina mea, quam habeo secundum animam creatam, & profero corporis ore, non est mea, id est; non est mihi a meipso, sed a Deo. Sic ergo juxta Augustinum lib. I. de Trinitate cap. 12. secundum aliquid, suam esse dixit doctrinam, & secundum aliquid, non suam. Secundum formam Dei suam, secundum formam servi non suam. Prior responsio ab Augustino, aliisque Patribus adhibita fuisse videtur etiam ideo: quia Ariani hos textus ad impugnandam Divinitatem Christi usurpabant, dicendo: Ille non est Deus, cujus doctrina non est propria; si enim Deus est, etiam lex & doctrina illius est: atqui lex Evangelica, & doctrina non est Christi, ut ipse dicit: ergo Christus non est Deus. Sed hoc totum facile solvitur, & evanescit, ostendendo, quod doctrina Christi sit Patris, sicut Filius est Patris.

A N T I L O G I A IV.

Paraclytus Spiritus Sanctus vos docebit omnia. v. 26.

Et infra cap. 16. v. 13. *Docebit vos omnem veritatem, & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis.* Ex quibus videtur colligi: quod sicut legi veteri successit lex nova Christi, perfectior priore; sic legi Christi successura sit lex novissima Spiritus Sancti, omnium perfectissima. Hoc autem repugnat perennitati legis Christi, quam ipse insinuat Matth. 24. v. 34. his verbis: *Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.* Ubi Origenes, Hilarius, & Chrysost. per generationem intelligunt genus fidelium, seu Christianorum, recens a Christo genitum, cui Christus in Apostolis loquebatur, juxta illud Psal. 23. v. 6.

Hæc

Hæc est generatio quærentium Deum. Quasi diceret: Christianismus, quem induxi, non finietur, donec Christiani, qui mihi fideliter servierunt, præmientur, & coronentur in die judicii. Confirmatur primo dicta successio legis Spiritus Sancti ex illo Apostoli 1. ad Cor. cap. 13. v. 10. *Cum venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est.* Atqui lex Christi ex parte est; dicit enim ibidem Apostolus v. 12. *Nunc cognosco ex parte;* ergo lex Christi evacuabitur, ergo succedet alia; ergo lex Spiritus Sancti. Confirmatur secundo ex verbis Christi, Matth. 24. v. 14. *Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio;* atqui Evangelium Christi jam pridem est prædicatum in universo orbe, nondum tamen advenit consummatio; ergo Evangelium Christi, non est Evangelium regni, sed futurum est aliud Evangelium, & alia lex Spiritus Sancti. Confirmatur tertio, experientia docuit: alias leges, etiam late receptas, habuisse ætatem, ac periodum suam, sensisseque senectam, & tandem exolevisse; ergo etiam lex Christi tandem habebit finem, eaque antiquata suscipietur alia. Et sane: videmus legem Christi non semper æque viguisse, & utique deficere, atque consenescere. *Quod autem antiquatur, & senescit, prope interitum est,* inquit Apostolus ad Hebr. cap. 8. Ergo, &c. *Respondeo:* nullam aliam legem successuram legi Christi usque ad consummationem sæculi; est de fide: & probatur primo ex cit. textu Matth. 24. *Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant,* id est: donec adveniat extremi judicii dies. Qua autoritate post allegatos Patres utitur etiam Divus Thomas 1. 2dæ quæst. 106. Art. 4. *In, sed contra.* Probatur secundo ex verbis Christi Matth. c. 28. v. 20. *Docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis; Ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* In his scilicet, quæ præcipio, ut lex mea habeat cursum suum. Probatur tertio ratione D. Thomæ art. cit. in corpore: legi perfectæ non debet succedere alia; atqui lex Christi est perfecta; ergo, &c. Major patet: minor

probatur: lex illa est perfecta, imo perfectissima, quæ est propinquissima ultimo fini: atqui: ergo. Minor rursus probatur: lex Christi immediate in finem ultimum introducit, juxta illud Apostoli ad Hebr. 10. v. 19. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam initiavit nobis viam novam - - accedamus - -* Ergo, &c. Nec obstat illud de Spiritu Sancto: *Docebit vos omnia, & omnem veritatem, & ventura annuntiabit vobis.* Quam promissionem dicebant Montanistæ, non esse completam in Apostolis, sed in se; idem affirmabant Manichæi, ut refert ex Augustino Divus Thomas art. cit. ad 2dum. Et ideo utrique non recipiebant Actus Apostolorum, in quibus ostenditur: quod illa promissio fuerit in Apostolis completa, sicut Dominus iterato illis promisit Act. 1. *Baptizabimini Spiritu Sancto non post multos hos dies*, quod impletum legitur Act. 2. Sed licet aliunde probari possit, quod liber Actuum Apostolicorum sit indubitatae authoritatis; hic tamen omittere id possumus, cum sufficiant nobis testimonia ex Evangelio; ut Lucæ 24. *Ego mitto promissum Patris mei in vos; vos autem sedete in civitate, quousque induamini virtute ex alto.* Et Joan. 7. v. 39. *Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.* Ex quo datur intelligi, inquit sanctus Thomas, quod statim glorificato Christo in Resurrectione, & Ascensione fuit Spiritus Sanctus datus; ergo in primis excluditur veterum illorum hæreticorum error; etiam excluditur quorumcumque vanitas, qui dicerent, expectandum esse aliud tempus Spiritus Sancti. Cæterum Spiritus Sanctus nihil aliud docuit Apostolos, quam, quod pertinet ad legem Christi, quodque ipse Christus docere omisit justis de causis, ut sumitur ex ejusdem verbis Joan. cap. 16. v. 12. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.* Ne tamen hæc deessent doctrinæ suæ, mox subjungit: *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*, nempe: pertinentem ad legem meam; ergo non diversam legem. Ita porro docuit Apostolos Spiritus Sanctus legem Christi, ut

mul-

multa quidem mox intellexerint in die Pentecostes, non tamen omnia, ut clarum est ex scriptura. Nam diu post docuit Petrum, quod Evangelium prædicandum sit non solum Judæis, sed etiam Gentilibus, & nominatim Cornelio Centurioni, ut legitur Act. 10. Similiter Act. 15. docuit: Gentes non esse circumcidendas, nec obligandas ad servandam legem Moyfis. Quocirca Ecclesia feria quarta Pentecostes sic orat: *Mentes nostras quæsumus Domine Paraclytus, qui a te procedit, illuminet, & inducat in omnem, sicut tuus promisit Filius, veritatem.* Ad primam confirmationem respondeo: Apostolum ibi non comparare præsentem statum legis Christi, cum alio statu legis in hac vita futuro, sed cum statu benedictionis, & beatitudinis post hanc vitam in cælo. Sciendum itaque ex Dionysio de Ecclesiastica Hierarchia cap. 5. triplicem esse in hac Hierarchia statum: Primus quidem est veteris legis. Secundus, legis novæ. Tertius, non in hac vita, sed in futura, scilicet in Patria. Porro sicut primus status est figuralis, & imperfectus respectu status Evangelii; ita hic status est figuralis, & imperfectus respectu status Patriæ, quo veniente evacuabitur, sicut eodem loco dixit Apostolus: *Videmus nunc per speculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Hinc etiam Apocal. 21. Sanctus Joannes de cœlesti Jerusalem dicit: *Templum non vidi in ea: Dominus enim omnipotens templum ejus est, & agnus.* Id est, nihil amplius ibi est cæremoniale, quod habeat significationem futurorum, sicut defacto cæremonialia legis novæ, significant futura bona vitæ æternæ. Ad secundam confirmationem respondeo primo: explico textum allegatum cum Sancto Augustino epist. 80. ad Hesychium in sensu negativo. Ac si diceretur: non prius futuram mundi consummationem, quam Evangelium in universo orbe prædicetur. Quo sensu posito, perspicuum est: argumentum nihil concludere; nam textus verus erit, etiamsi mundus dureret multis adhuc sæculis post plenam prædicationem Evangelii. Respondeo secundo: si textum exponamus

affirmative, ut sensus sit: statim, ac Evangelium fuerit in universo mundo prædicatum, veniet consummatio, dicendum est cum S. Hieron. in hunc locum, & D. Thoma art. 4. ad 4. verba Christi intelligenda esse de prædicatione Evangelii efficaci, seu cum pleno effectu; ita scilicet, ut in qualibet Gente fundetur Ecclesia; & sic nondum est prædicatum Evangelium in universo mundo, ut docet August. epist. cit. ad Hesychium. Cæterum ut ait D. Thomas ibidem, stultissimum est, dicere: quod Evangelium Christi non sit Evangelium regni, scilicet cœlestis; cum Christus statim in initio prædicationis Evangelicæ dixerit: *Appropinquavit regnum cœlorum*. Matth. 3. v. 2.

Potest hic moveri dubium: an saltem ineffaciter per Apostolos prædicatum fuerit in toto orbe Evangelium, ita ut ejus notitia pervenerit ad omnes Gentes? S. Chrysost. & Theophyl. affirmant, quorum sententia probari potest ex illo Matth. 28. *Docete omnes gentes*. Et Marci ult. *Ipsi autem profecti prædicaverunt ubique*. Et Act. 1. *Eritis mihi testes in Judæa, & Jerusalem, & usque ad extremum terræ*. Et ad Rom. 1. v. 8. *Fides vestra annuntiatur in universo mundo*. Et ad Coloss. 1. v. 6. *Evangelium, quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit*. Et Psal. 18. v. 5. *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*. Et secundum hanc inefficacem Evangelii in toto mundo prædicationem D. Thomas explicat illud Christi: & tunc erit consummatio, hoc est: destructio urbis Jerusalem, de qua tunc ad literam Dominus loquebatur. Sed redeamus ad propositum dubium, circa quod Augustinus cit. cap. negativam tuetur; patetque ex regionibus & populis Indiæ Orientalis, ac frequentissimis in ea Hispanorum navigationibus, quibus hoc & priore sæculo novæ Gentes plurimæ, & maximæ, hætenus incognitæ repertæ sunt, quæ nihil de Christo, & Evangelio audierunt. Illud Psal. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum*, arbitratur idem August. prophetice accipiendum esse, ut sensus sit, futurum esse ante con-

consummationem sæculi, ut ubique prædicetur Evangelium. Præteritum itaque hic ponitur pro futuro more Prophetico, ob rei futuræ certitudinem. Ad alios etiam textus *responderi* posset, quod in Scripturis universus orbis aliquando dicatur magna pars mundi, ut Luc. 2. *Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.* Sed jam

Respondeo ad tertiam confirmationem, negando consequentiam; quod enim Deus vult esse firmum, hoc nulla ætas deteret, atque consumet: atqui Ecclesiam, & legem Christi vult esse talem, ut patet Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Et Matth. 28. *Ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi.* Ergo, &c.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Paraclytus autem Spiritus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixerō vobis. Joan. 14. v. 26. Successit in Doctoris munus, pro Christo cœlos ascendente, Spiritus Sanctus. Habet Ecclesia Doctrinæ Evangelicæ Interpretem sapientissimum, & veracissimum, habet Magistrum veritatis universalissimum. *Ille vos docebit omnia, & suggeret omnia.* Ut gustum capiamus ex tanta institutione, seligamus unum ex omnibus, quæ docuit, docetque Divinus Spiritus. Sed quid potissimum ex immensa prope spiritualis doctrinæ, & Evangelicæ eruditionis ubertate? Hærerem sane incertus, quid eligerem: dubius, quid peterem; quid Divino Spiritui explicandum afferrem; nisi me teneret curiositas sciendi quasi in limine: quis sit verus character discipulorum Christi, & per consequens discipulorum Spiritus Sancti? Hoc unum igitur ex omnibus explanandum offeramus Divinissimo Magistro, quod tradit Christus Joan. cap. 13. v. 35. & 36. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem; in hoc cognoscent omnes,*

quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

Mandatum novum do vobis. Quomodo novum, quod jam in veteri testamento datum erat? Levit. 19. v. 18. Diliges amicum tuum sicut te ipsum. Nonne hoc asserit ipse Dominus Matth. 22. cum enim interrogasset eum unus ex Phariseis legis Doctor: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi Jesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in anima tua. Hoc est maximum, & primum mandatum. Secundum autem simile huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis universa lex pendet, & Prophetæ. Si ergo tam vetus, quomodo novum? Sanctus Augustinus putat novum dici: quia per dilectionem fidelis exuit veterem hominem, & induit novum. Jansenius idem esse vult novum, quod renovatum, eo quod hoc mandatum in mentibus hominum foret antiquatum. Sed uterque hic sensus est minus proprius, quamquam priorem amplectatur etiam D. Thomas hic lect. 7. qui tamen alium planiorem subdit, dicens: istud mandatum dicitur novum propter causam, quæ hoc efficit: quia est a novo Spiritu; est enim duplex Spiritus, scilicet: vetus, & novus; vetus quidem est Spiritus servitutis, novus autem Spiritus amoris; ille generat fervos, hic filios adoptivos. Non enim accepistis Spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum sub uno Patre: opus est Spiritus Sancti. Ergo mandatum dilectionis novum est: quia Spiritus Sanctus nova illud luce illustrat, nec solum illustrat, sed insuper ad ejus observantiam impellit, viresque novas suppeditat. Insistamus argumento tam dulci, plenoque solatiis, ut experiamur, quod Spiritus Sanctus Ecclesiæ Christi, & Doctor sit, & Consolator, seu Paraclytus.

Paraclytus autem Spiritus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixerō vobis. Ille docebit, & suggeret unum in unitate dilectionis, & fortassis in uno omnia; dicit enim Apostolus ad Rom. cap. 13.

v. 10. *Plenitudo legis est dilectio.* Idem ad Ephes. 4. v. 3. magnopere desiderat, & ardentissime obsecrat fideles, ut sint solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. Et rationem subdit v. 4. *Quia sunt unum corpus, & unus spiritus.* Quod ipsum docet 1. ad Corinth. 12. v. 13. *Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi, & omnes in uno Spiritu potati sumus.* Audiamus Augustin. ferm. 2. de Feria secunda Pentecostes: *Quod est anima corpori hominis, hoc est Spiritus Sanctus corpori Christi, quod est Ecclesia; hoc agit Spiritus Sanctus in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris unius corporis.* Sicut ergo anima omnibus membris vitam, ac motum inspirat, eaque charitate quadam inter se connectit: ita Spiritus Sanctus vitam supernaturalem, ac motum fidelibus infundit, eosque sibi invicem arctissimo mutuae dilectionis vinculo adstringit. Quod ut magis explicet Apostolus cit. ad Corinth. loco subdit v. 27. *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro,* non solum membra de membro particulari, ut explicat D. Thomas, nec solum membra Christi per ministerium alterius membri, scilicet Pauli, per quem Christo Capiti, & corpori Ecclesiae uniti estis, ut exponit D. Anselmus; sed estis membra de membro, hoc est: *membra ex parte,* ut legit Græcus, seu membra, rationem partis habentia, ac dicentia respectum, & ordinem ad alia membra, propter arctissimam unionem, & conjunctionem ad invicem. Talia non erant illa membra, quæ sunt olim exhibita Prophetæ: *Facta est super me manus Domini, & eduxit in Spiritu Domini, & dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus; & circumduxit me per ea in gyro; erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer.* Ezech. 37. v. 1. 2. Talia, inquam, membra de membro non erant hæc ossa; nullus amplius inter ea ordo, nulla unio, nulla conjunctio; mera confusio, & dispersio. Sed: *Fili hominis,* ait Dominus: *putasne vivent ossa ista?* & dixi, reponit Propheta: *Domine Deus, tu nosti.* v. 3. Et ecce rursus Dominus: *Vaticinare*

de ossibus istis, & dices eis: ossa arida audite verbum Domini; hæc dicit Dominus de ossibus his: Ecce ego intromittam in vos Spiritum, & vivetis. Factus est autem Spiritus, prophetante me, & ecce commotio! & accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam. Quid, obsecro, significant hæc ossa? Ossa hæc, inquit Dominus: universa domus Israel. v. 11. Imo ossa hæc vivificata per Spiritum sunt Christi Ecclesia, ut colligo ex illis verbis: David servus meus, Princeps eorum in perpetuum, & percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit in eis, & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. ibidem v. 25. David iste, Princeps illorum in perpetuum, non est alius, quam ille Filius David, de quo dictum est ab Angelo: Dabit illi Dominus Deus sedem Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Luc. 1. David iste, Christus est, qui cum David novam domum Jacob, & sanctificavit eam sanguine suo, qui congregavit ossa arida, & vivificavit ea per Spiritum Sanctum, ut essent membra de principali membro, de capite suo Christo, & membra ad invicem. Accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam, ad unionem, & cohærentiam per charitatem, quam operatur divinus Spiritus. Hoc ergo agit Spiritus Sanctus in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris unius corporis.

Propheta Regius Psal. 2. accusat populos, quod meditati sint inania. quoniam, quæso, sunt hi populi? & quæ hæc inania? Respondet Chrysostomus in hunc locum: *Populi meditati sunt inania*, Græci scilicet, qui elementa Deos appellaverunt; terram quidem Cererem, aquam vero Neptunum, aerem autem Junonem, ignem Vulcanum, pluviam vero Jovem. Videamus jam, qua ratione utatur ad refutandam apotheosim adeo mendacem, & impiam. Si, inquit, elementa sunt Dii, quomodo pugnant inter se, quomodo armantur ad bellum inter se gerendum? aqua enim est igni inimica; ignis aquam perimit, & consumit; & quemadmodum in acie, conflictu-

fluctuque bellico, ubi sunt vires superiores, ibi ex-
 ultat victoria; ita etiam in pugna ignis & aquæ,
 ubi sunt majores copię, illic canuntur epinicia. Ex
 quibus tandem concludit: *Quæ bello impetunt, &
 impetuntur, Dii esse non possunt.* Faceſſat Græcus
 error, quid populus christianus? *Sancta Trinitas
 unus Deus!* O plenitudo incomprehenſibilis! Ita
 meditantur, ita cogitant, ita credunt Eccleſiæ
 filii omnes, docti a Domino: *Ponam univerſos filios
 tuos doctos a Domino.* Iſaiæ 54. v. 13. Ita ergo me-
 ditantur, ſed intendamus uni ex Doctõribus: *Pax
 amica mea, meditatio mea, & decus meum; quam &
 Dei, & cujus Dei, & quam Deum eſſe Scriptura
 pronunciat.* Ita Nazianz. Orat. 3. de pace, nihil in-
 ane meditatur. Meditabatur autem tria: Primum
 erat: *Pax Dei.* ad Philip. 4. v. 7. Secundum erat e
 converſo: *Deus pacis.* ibidem v. 9. Tertium erat:
Ipſe eſt pax noſtra. ad Ephes. 2. v. 14. Diffidiis non
 eſt obnoxia Divinitas, quemadmodum nec diſſolu-
 tioni, inquit rurfus Nazianz. Ibi Divinitas, ubi
 eſt unitas. *Sancta Trinitas unus Deus.* Huic debet
 christianus populus in plenitudine fidelium cogita-
 tionum hæc tria: *Pax Dei, Deus pacis, Pax noſtra.*
 Hinc admonemur, pacem, & charitatem amplecti,
 perinde ac Deum ſimul habituri: *Populi meditati
 ſunt inania.* Populi non populus; *Separavi vos de
 cæteris populis, ut eſſetis mei.* Levit. 20. v. 26. Hæc
 olim Dominus in figura dixit Iſraelitis, hoc dixit
 hodie Chriſtus in veritate: *Patribus tuis conglutina-
 tus eſt Dominus, & amavit eos, elegitque ſemen eo-
 rum poſt eos, id eſt: vos de cunctis Gentibus.* Deut.
 10. v. 15. Conglutinatus eſt Abraham, Iſaac, &
 Jacob, adumbrans in Trinitate nominum, Trinita-
 tem divinarum Perſonarum; elegitque ſemen eo-
 rum poſt eos. Nefcio, quid dicam: nonne ſemen
 Abrahæ, Iſmael eſt ex Agar Ægyptiæ Gen. 16. ut
 taceam ſex alios ejusdem filios ex Gen. 25. Et ta-
 men Iſmaelem non elegit. Nonne & ſemen Iſaac Eſau
 eſt, contubernalis Jacob eodem in utero? & tamen
 Eſau non elegit. Cur ergo dicitur: *Elegitque ſe-
 men eorum poſt eos?* Abrahæ benedictionum hæres,

ex octo filiis, unus Isaac est, & similiter Isaaco ex duobus unus Jacob. Qualis est hæc divisio? at vero in Jacob etiam ancillarum filii sunt filii regni; nemo excluditur, etsi duodecim sint; major numerus non aufert gratiam, sed amplificat, electi, quot geniti, ex omnibus unus populus. Eligit Deus Abraham ex ejus filiis, sed non omnes. Eligit Deus Isaac, & iterum non omnes. Eligit tandem Deus Jacob, & unit omnes, *Elegitque semen eorum post eos, id est: vos non Ismaelitas, non Idu-mæos, sed Israelitas, unum populum duodecim tribuum.* Scilicet: non ante in domo, & familia electa completur posterorum unitas, quam compleatur nominum Trinitas: Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Divertamus tantisper ex domo Jacob in montem Sion ad illam domum, de qua sermo est Act. 2. *Cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco, &c. tamquam advenientis Spiritus vehementis, & replevit totam domum.* Nulla hic divisio inter Ismael, & Isaac, nulla inter Esau, & Jacob. Uniuntur hic duodecim filii Jacob in Patriarchales Tribunos unius populi: *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram.* Psal. 44. v. 17. Hic, inquam, uniuntur duodecim Apostoli in Principes unius populi, non constricti angustis Palæstinæ limitibus, sed late propagandi per orbem universum. O qualis populus! dicat Petrus: *Genus electum, regale Sacerdotium, Gens sancta, populus acquisitionis, qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei.* I. Petri 2. v. 9. & 10. *Populi meditabantur inania.* Hoc ipso plures populi, quia discordium Deorum; at populus Dei, populus unus, quia unici Dei. Diffidiis non est obnoxia Divinitas, nec ejus populus. Et hoc est, quod desiderat, quod petit Christus pro suis fidelibus, Joan. 17. v. 11. *Pater sancte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos, scilicet unum consensu, voluntate, & spiritu: sicut nos unum sumus eadem natura, & essentia Divinitatis: ut explicat Ambrosius, alique Patres apud Maldonatum.* Mira sane est petitionis hujus

hujus gravitas, & omnimodæ unitatis descriptio: ut enim in sacrosancta Triade uno ex capite est vera Personarum discretio, atque distinctio, secundum quam nec Pater sit Filius, nec Filius sit Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus sit Pater, aut Filius; ex alia vero ratione tam una, atque eadem trium Personarum natura est, ut totus in Patre sit Filius, in Filio Pater, in Patre & Filio Spiritus sanctus; unus idemque tribus Personis intellectus, una eademque voluntas, una sapientia, & charitas, una bonorum omnium communio: ita in Christi discipulis, numero quidem distinctis, una quodammodo anima, una voluntas, unus amor, idem sensus, judicium, atque sententia, idem bonorum omnium reperiatur consortium. Apte huc referre possumus illud Nysseni tractatu: Quid nomen Christiani exigat; Christianus est imitatio divinæ naturæ, unitatis, & concordie. Trinitas siquidem (ut loquitur Nazian. orat. i. de pace) Deus unus est, & esse creditur, non minus propter concordiam, quam propter substantiæ identitatem: *Pater sancte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos.* Quam efficax fuerit hæc oratio Christi, interveniente oratione Spiritus sancti, testatur Lucas Act. 4. v. 32. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una.* Felix multitudo in unitatem transfusa! felix Ecclesia Dei, civitas uno cive constans? *Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei.* Psal. 86. v. 3. Et vero, quæ? *Ecce alienigenæ & Tyrus, & Populus Æthyopum hi fuerunt illic.* v. 4. Ecce collecta est Ecclesia, non ex hominibus unius regionis, conditionis, aut coloris, sed ex omni natione, quæ sub cælo est, ex omni sorte & ordine, ex omni dispositione & habitudine. Gloriosum certe ex tam diversis unam fieri Sion; gloriosius in una Sion esse pro multitudine. *Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthyopum hi fuerunt illic.* Ergo multi, ita concludendum putabit ignarus mysterii. Sed dicat ipsa Sion gloriam suam: *Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei.* Numquid Sion dicet: homo, & homo natus est in ea? ibidem v. 5.

Inter-

Interrogando negat : ex tot populis ad me confluentibus, ne duos quidem agnosco homines, una sum civitas, uno cive constans; *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una*; unitas est pro multitudine: *Homo, & homo natus est in ea*. Emphaticum est nascendi verbum, expendamus illius vim. Isaias loquens de Ecclesia cap. 2. v. 2. ait: *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & fluent ad eum omnes Gentes*. Quod Regio Prophetæ est nasci, hoc Evangelico est fluere. Adverto nativitatem in aquis, in Sacramento regenerationis; hic omnes nascuntur in unum, in unum confluunt. Prophetas ergo connectat Apostolus: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis; omnes vos unum estis in Christo*. ad Galat. 3. v. 27. Numquid Sion dicet, considerans Gentes per aquam baptismatis, ad se confluentes: *Homo, & homo natus est in ea?* Hoc utique etiam dicet, non asseret de iis, qui jam unum in Christo sunt, quorum cor unum, & anima una esse debet. Mirabilem hanc eorum, qui jam unum in Christo sunt, regenerationem multorum, & confluxum per aquas baptismatis peculiari quadam attributione operatur Dei Spiritus, duorum amor Patris, & Filii: *Spiritus Dei ferebatur super aquas*. Gen. 1. Allegorice hic significatur Spiritus sanctus, aquis baptismatis quasi incubans, iisque nos parturiens, & regenerans, ut inquit Hieronym. epist. 83. ad Oceanum; parturiens nimirum, & regenerans in unum. *Quicumque baptizati estis, Christum induistis; non est Judæus, nec Græcus, non est servus, nec liber, non est masculus, nec foemina; omnes enim vos unum estis in Christo*. Hæc verba Apostoli expendens D. Hieronymus, imaginatur sibi vestem quamdam coloris ignei, qua fideles omnes induti sint; cum quis, inquit, semel Christum indutus fuerit, & missus in flammam Spiritus sancti ardore canduerit, non intelligitur, aurum sit, an argentum, quamdiu calor massam sic possidet; unus igneus color est, & omnis diversitas generis, conditionis, & corporum aufertur istiusmodi vestimento. Videtur Hieronymus

mus respexisse ad doctrinam Platonis, cujus meminit Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum, ubi Philosophus iste inducit Deum sic alloquentem homines, quos finxerat: quicumque ex vobis erant apti ad imperium, aurum eis commiscui in generatione, & ideo sunt præstantissimi, & maximi pretii; quicumque erant auxiliores, (nempe Ministri Principum) argentum: ferrum autem & æs agricolis, & opificibus. Ita Gentilis iste meditatus inania, qui divitias, & abundantiam charitatis Christi non noverat, ita, inquam, distinguit inter homines, Dei opera, Deum, aut pauperem, aut parvum faciens, utpote qui aurum largiatur in paucissimos, argentum in paucos, in plerosque ferrum, & æs. Non ita Apostolus, melioris Philosophiæ discipulus, qui ut divitias Christi afferat, omnem ejusmodi distinctionem negat: *Non enim est distinctio Judæi, & Græci; non idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant eum.* ad Rom. 10. v. 12. *Non est Judæus, nec Græcus, non est servus, nec liber.* ad Galat. 3. v. 28. Omnes supervestit charitas, omnibus idem color est: quamdiu calor massam possidet, unus igneus color est omnibus, & omnis diversitas generis, conditionis, & corporis auferuntur istiusmodi vestimento. *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne.* Matth. c. 3. v. 11. Sed quomodo ex aquis præcipitamur in ignes, ipsumque sacræ in Sion concordie nexum profanis elementorum rixis dissolvimus? Ex fonte regenerationis homo in Sion nascitur; per aquas Jordanis, a Christo sanctificatas, Gentes confluunt in domum Dei; absit ergo æstus, qui vaporato latice venas exanimet; absit flamma, quæ alveum exurat. Absit omnino inimicus hic æstus, & flamma hostilis; adsit alia fontium domestica Jordanis anima. Cum in Persidem ducerentur Patres nostri (ita sonant literæ civium Jerosolymis in Ægyptum ad Contribules datæ 2. Mach. cap. 1. a v. 19.) Sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, ubi erat puteus altus, & siccus, & in eo contutati sunt eum. Ecce
ami-

amicum ignis in puteo hospitium! Quid porro? cum autem præteriissent anni multi, & placuisset Deo, ut mitteretur Nehemias a Rege Persidis, nepotes Sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem, & non invenerunt ignem, sed aquam crassam. Ecce ut incola putei ad locum se formet, ut naturam ponat & nomen, ut familiariter diffluat arente in fundo, & siccitatis probrum amanter diluat. Sed quid ulterius? Et iussit eos haurire, & afferre sibi, & sacrificia, quæ imposita erant, iussit Nehemias Sacerdos aspergi ipsa aqua, & ligna, quæ erant superposita; utque hoc factum, & tempus affuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. Mira plane varietas: latet ignis in puteo, & latex est; venit aqua sub aspectum solis, & lumen est; idem elementum eandem hostiam lustrat, & illustrat, abluit, & urit, purificat, & sacrificat. Ita nimirum inimica etiam elementa dediscunt diffidia, quando ad sacra vocantur officia, ad Dei opera. Quin imo idem elementum geminatur in contraria citra rixas, & bella. Gemina, & unum sunt. *Nec istum ignem possumus ignorare*, inquit S. Ambr. lib. 3. officiorum cap. 14. sub medium, *cum legerimus, quia baptizat Dominus in Spiritu sancto, & igne. Ille ignis typus Spiritus sancti fuit, qui descensurus erat post Domini ascensionem.* Hoc est: post ascensionem solis justitiæ super eos cœlos ad dexteram Patris, ubi completa gloria refulget sine nubilo. Quid ergo sibi vult, pergit Ambrosius, *quod ignis aqua factus est, & aqua ignem excitavit? nisi quod spiritualis gratia per ignem exurit, per aquam mundat peccata nostra; eluitur enim peccatum, & exuritur.* Miror Ambrosium, quod dixerit: *Per ignem exurit*; quid enim hoc novum? maluissem dictum esse: *Per ignem abluit*; hoc enim est illud mirabile, ac novum, quod asserit Baptista de Christo: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne.* Matth. 3. v. 11. Hoc est, quod promittit ipse Christus Act. 1. v. 5. *Vos autem baptizabimini Spiritu sancto, non post multos hos dies.* Ipse non exuret igni,

igni, sed baptizabit, hoc est: abluet. Ignis hic divinus alieno fungetur officio, abluet, non exuret; imo tunc maxime fungetur suo, cum alieno, cum totus migraverit in alterum, & alterum in se mirabili unione converterit. Quid magis unicuique suum, quam quod proprium? & quid magis charitati proprium, quam non suum? ergo ipsum, non suum, est charitati suum. *Charitas non quærit, quæ sua sunt.* 1. ad Corinth. 13. v. 5. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una.* Unde hoc? nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat. Act. 4. v. 32. Inde est unitas animæ, & cordis, unde nihil suum. Tunc aqua cum igne concors est, quando ignis abluit, aqua exurit; tunc unum sunt, quando unum agit pro altero: *Charitas non quærit, quæ sua sunt.*

Joannis 15. v. 14. dicebat Christus discipulis: *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Præceperat autem paulo ante v. 12. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Quod ipsum declarat v. 13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Charitas ergo Christi non quærit, quæ sua sunt, ad ipsam usque animam. Universalius ex primo textu allicit aliquid lib. 3. Officiorum cap. ult. dum ait: *Dedit eis formam amicitiae, quam sequamur, ut faciamus amici voluntatem.* Ecce formam amicitiae descriptam in compendio: *Ut faciamus amici voluntatem.* *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Frustra ergo inclamat Christo quidam de turba Lucæ 12. v. 13. *Magister dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem.* Frustra inclamat; audiet enim: *Homo, quis me constituit Judicem, & divisorem inter vos?* Non venit Christus dividere, sed unire; venit, ut tollat meum, ac tuum frigidum illud verbum, (ut loquitur Chrysost. homil. de S. Philogono) *& quidquid malorum est, in vitam nostram invehens, innumeraque gignens bella.* Vis intelligere, o homo! vis scire, quod Christus non sit hæreditatum, simul & fratrum divisor, audi illud Lucæ cap. 6. v. 29. *Ab eo, qui aufert tibi vesti-*
men-

mentum, etiam tunicam noli prohibere; omni petenti te tribue, & qui aufert, quæ tua sunt, ne repetas. v. 30. Denique: Prout vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. v. 31. Hæc omnia sunt unionis, & concordiae principia, sunt amoris lineamenta, quibus describitur amicitiae forma; cur ergo importune clamas: *Magister dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem?* Fratres estis, nolo vos dividi, unum vos esse volo; ut autem non sitis duo, seponite: *meum & tuum*, hæc enim duo dividunt, *charitas non quærit, quæ sua sunt.* Vir ille, qui vidit diem Christi, & gavisus est. Joan. 8. v. 56. viderit etiam doctrinam Christi, & hinc discordiam cum fratre exhorruit: *Ne quæso, inquit, sit iurgium inter me, & te, fratres enim sumus.* Gen. 13. v. 8. Offertque remedium contra diffidium: *Ecce universa terra coram te est*, ac si diceret: nihil meum repeto, accipe, quod vis, nihil obsto; si de possessione dissensio est, omnibus cedo. Hinc est, quod Apostolus a Corinthiis exigit suum illud omnibus placendi studium: *Nemo, quod suum est, quærat, sed quod alterius.* 1. ad Cor. 10. v. 24. Cupiebat nimirum, ædificari Ecclesiam in admirabili quodam silentio, sine rixarum, & contentionum strepitu, absque seditionum, & bellorum tumultu, ut Salomonis templo, tamquam figuræ suæ corresponderet, de quo legimus. 3. Reg. c. 6. v. 7. *Domus autem, cum ædificaretur, de lapidibus dolatis, atque perfectis ædificata est; & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo, cum ædificaretur.* Non sunt audita; hoc silentium non obtinetur, nisi quando multis sui partibus amissis formatur alter ad alterum: *Nemo, quod suum est, quærat, sed quod alterius.* Credendo, quasi de silvis, & montibus ligna, & lapides præciduntur, (inquit August. ferm. 256. de tempore,) cum vero catechizantur, baptizantur, & formantur, tamquam inter manus fabrorum, & opificum dolantur, collimantur, complanantur. Verumtamen domum Domini non faciunt, nisi quando charitate compaginantur. **Ecce charitatem! ecce vinculum sine strepitu!**
Malleus,

Malleus, & securis, & ferrum non sunt audita. Quid ergo huic vinculo adfert exitium? interrogat Chrysostomus homil. 9. in epist. ad Ephes. & respondet: amor pecuniæ, & imperii, & honorum, gloriæque cupiditas eos lassos reddit & molles, ac ipsos discindit. Quomodo ergo fit, ut non discindantur? si hæc ablata fuerint impedimenta, & nihil molestiam afferat ex eis, quæ corrumpunt animam. Ita Chrysostomus plene ad mentem sui Præceptoris, qui ait: *Charitas non æmulator, non agit perperam, non inflatur; non est ambitiosa; uno verbo: non quærit, quæ sua sunt.*

Libet rarum aliquod charitatis hujus exemplum considerare in Matre pulchræ dilectionis, in Matre Virgine, in Matre Christi, de qua in monte Calvariæ juxta crucem stante sic loquitur Ambrosius Ep. 82. ad Ecclesiam Venellensem: *Maria non minor, quam Matrem Christi decebat, fugientibus Apostolis ante crucem stabat, & piis spectabat oculis Filii vulnera.* Oculos pios contraponit hic oculis compassionis, oculis dolore fractis, & lachrymarum imbre merfis. Quid ergo? an hæc Mater in hujus Filii supplicio, & nece non doluit, non gemit, non flevit? flevit quidem, quis enim hoc neget? sed dolor cedebat pietati; *Piis spectabat oculis Filii vulnera.* Audite causam: *Quia spectabat non pignoris mortem, sed mundi salutem.* Proles est aliquid Matris, unde & Mater quærendo bonum prolis, quærit aliquid suum. Quærat hoc sane Maria in Christo: quis enim tam nefarius est, ut succenseat? Quærat hic Matris charitas, quæ sua sunt; repetat Filium, quem sibi mors eripit, fortis ut mors dilectio. Quid igitur? ut piis spectet oculis Filii vulnera? ita est; assurgit charitas, & eluctatur in apicem: *Non quærit, quæ sua sunt. Spectabat non pignoris mortem, sed mundi salutem.* Hoc nempe est charitas exinaniens semetipsam, per quam tanta Mater sustinet orbari tanto Filio, ut impendatur mundo. Taceat jam illa querela, quæ olim dicebat: *Ne vocetis me Noemi, id est, pulchram, sed vocate me Mara, id est: amaram, quia amaritudine*

valde replevit me Omnipotens. Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Ruth. I. v. 20. & 21. Taceat ista, quæ vitam filiorum suorum putavit plenitudinem, & mortem eorumdem suam evacuationem. Non ita Mater pulchræ dilectionis, cui placet charitas exinanita. Plena egreditur illo ditata Filio, qui vita, qui Deus est; exinanitur, & vacua reducit, cum Deus moritur, cum vita expirat. Et tamen repressa amaritudine: *Piis spectabat oculis Filii vulnera, quia spectat, non pignoris mortem, sed mundi salutem.* Quia non quærit, quæ sua sunt, non queritur de jactura. Poscerem tantæ charitati commensum honoris titulum, nisi jam dedisset Ambrosius: *Maria non minor, quam Matrem Christi decebat.* Exinanita charitas Matris ducta est ex idea charitatis Christi; alia charitas Matrem non decuit.

Charitas Christi non quærit, sed perdit, & pessumdat, (si fas est dicere,) quæ sua sunt: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit.* ad Philip. 2.v.6.& 7. Adjungo verba Ps. 109. *Implevit ruinas;* ut opportune uti rursus possim Ambrosio in Psalm. 38. Vacuus erat totus hic mundus, antequam numero credentium impleretur a Christo, quod scriptum est: *Judicabit inter Gentes, implebit ruinas.* Nos Adæ illius ruina vacuavit, omnino se ille exinanivit, ut nos repleret, atque in carne hominis plenitudo carnis habitaret. Succedat Bernardus ferm. 3. de Annunc. Deiparam sic alloquens: in te sola Rex ille dives, & prædives exinanitus; immensus abbreviatus, & ab Angelis minoratus est; verus denique Deus, & Dei Filius incarnatus est. Sed quo fructu? nempe: ut omnes ejus paupertate locupletemur, ejus humilitate sublevemur, ejus minoratione magnificemur, ejus incarnatione adhærentes Deo incipiamus unus spiritus esse cum eo. Hinc elucet, quam recte dixerit Ambrosius, Mariæ charitatem commendaturus, qua sustinuit orbari Filio, & exinaniri, ut repleretur orbis: *Maria non minor, quam Matrem Christi decebat, quia spectat-*

*ſpectabat non pignoris mortem, ſed mundi ſalutem; non quærebat in Filio, quod ſuum eſt, ſed quod alienum. Chriſtus, cum in forma Dei eſſet, exinanivit ſemetipſum; Maria, cum in forma hominis eſſet, parum feciſſet exinaniendo ſeipſam; ut faceret, quod Matrem Dei decebat, exinanivit ſe filio, non eſt alia metienda Maternitas Mariæ, ejusque charitas. Progrediamur in conſideratione charitatis Chriſti. *Oleum effuſum nomen tuum.* Cantic. I. v. 2. Quid mirum, (inquit Bernardus ſerm. 15. in Cantic.) ſi Sponſi effuſum ſit nomen, cum ipſe quoque effuſus ſit; nam ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens; denique ait: *Sicut aqua effuſus ſum.* Effuſa eſt plenitudo Divinitatis, habitans ſuper terram corporaliter, ut de illa plenitudine omnes, qui corpus mortis geſtamus, acciperemus, ac vitali odore repleti diceremus: *Oleum effuſum nomen tuum.* Breviſſime Ambroſius l. 3. de Virginit. *Exinanitus eſt, ut ſpiraret tibi,* ut carperet immenſum odoramentorum pretium, quod Romanorum Principum prodigebat luxus; de quo dixit ſcite Plinius: tanti emitur voluptas aliena. Ut æſtimetur, & laudetur profuſio Divinitatis, & charitas Chriſti, recte dixeris: tanti emitur aliena felicitas. Redemptoris charitas non quærit, quæ ſua ſunt. Sed omiſſo jam oleo reſumamus illud, quod & innuebat Bernardus ex Pſal. 21. *Sicut aqua effuſus ſum, & diſperſa ſunt omnia oſſa mea, factum eſt cor meum tamquam terra liqueſcens, in medio ventris mei; aruit tamquam teſta virtus mea.* v. 15. 16. & 17. Nullus liquor perfectius effunditur, quam aqua; oleum ſi effuderis, & unguentum quodlibet, ſervabit odorem teſta diu. Ut ergo perfectius exprimeretur exinanitio Chriſti in paſſione, & morte, dicendum fuit: ſicut aqua effuſus ſum. Sed in quem finem? Hunc ſuggerit Euthymius ad illud Chriſti Luc. 12. v. 50. *Baptiſmo habeo baptizari,* Baptiſma itaque ſuam occiſionem, tamquam noſtri purificationem. Effuſus eſt ergo Chriſtus in aqua, ut noſtras tolleret immunditias. Et ne perfectæ effuſioni obſtaret ſepimentum oſſium, velut agger, ad inſtar cataractæ diſſipari ea oportuit: *Diſperſa ſunt omnia oſſa mea.**

mea. Parum est effundi sicut aquam, nisi ipsum cor liquefcat, & per viscera, tamquam per canales diffundatur: *Factum est cor meum tamquam cera liquefscens in medio ventris mei.* Hebræus legit: *In medio viscerum meorum;* liquato corde charitatis exinavit semetipsam: *Aruit tamquam testa virtus mea.* Exficcatione ignis completa est effusio perfectissima.

Et hæc est illa effusio, quæ omnem novitatem dat mandato Christi: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis vos invicem.* Hæc est illa effusio, quæ characterem Christi illinit discipulis: *in hoc cognoscent vos omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem;* talem nempe dilectionem, qualem ego ad vos; novus enim est character meus, nova est cera signatoria, in quam eliquavi cor meum; novum est signaculum mei nominis. Ex hac diffusionem emergit illa confluentia unitatis, de qua Christus Joan. 17. v. 23. *Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & cognoscat mundus, quia tu me misisti.* Nempe unitas hujus characteris est plenum veritatis testimonium: *Ut cognoscat mundus, quia tu me misisti.* Sed cur non potius miracula hoc ostendunt? interrogat Chrysostomus homil. 71. Miracula orbem terrarum allexerunt, sed cum dilectio præcessisset; aliter nulla secuta essent miracula. *Mandatum novum do vobis.* Novitas poscit admiratores. Et hos exhibet nobis Tertullianus in apolog. cap. 33. inducens Gentiles, ad Christianorum aspectum attonitos, & ita mulstantes inter se: Vide, ut invicem se diligant, & pro alterutro mori sint parati. Ecce sic incipit cognosci Christus, qui pro nobis mortuus est! *Ut cognoscat mundus, quia tu me misisti.* Tanta charitas est nota discipuli, & tessera Magistri, & testimonium veritatis. *Sicut dilexi vos, ita & vos diligatis invicem.* Concludite Ethnici: non potest ibi non esse fidei, & religionis veritas, ubi est tanta charitas. Sapienter Theophylactus: si dissensiones oriantur, in causa sunt, cur Christo maledicant; Christiani Græci animadvertentes, Christianos inter se dissentire, & seditiones agere, fidem accusant. Sapienter Chryso-

foctomus: & nunc nihil Gentiles perturbat, quam quod nulla est charitas. Sapienter Ambrosius super illud Apostoli ad Rom. 15. v. 7. *Suscipite invicem, sicut Christus suscepit vos*: multum religioni detrahitur ex discordia eorum, qui sub uno militant christiano nomine.

Mandatum novum do vobis. Plura de hoc novo dilectionis, & unitatis mandato suggeret Spiritus sanctus, Interpretes doctrinæ, & legum Christi; plura docebit eos, qui sunt solliciti, servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. ad Ephes. 4. v. 3. Hæc enim sollicitudo uberiores semper divini hujus Magistri provocat instructionem, aptatque discipulos ad majorem profectum. Nonne solliciti, & simul proficientis sunt illa verba Sapien. 7. v. 7. *Optavi, & datus est mihi sensus, & invocavi, & venit in me Spiritus Sapientiae.* Recte igitur sollicitudinem istam urget Apostolus, ut pertingatur ad unitatem Spiritus, quam requirit tam multiplex in rebus christianis unitas: *Solliciti, inquit, servare unitatem Spiritus in vinculo pacis, unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ; unus Deus, una Fides, unum Baptisma, unus Deus, & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in nobis omnibus.*

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA MORALI.

Hactenus in discursu morali quædam dicta sunt de unitate Spiritus in vinculo pacis inter fideles Christi, nunc aliquid de contrario, nempe: de Schismate, quod præcipue opponitur unitati, & paci Ecclesiasticæ.

Suppono autem primo: Schisma, quod latine scissionem significat, esse peccatum speciale, quo quis se ab Ecclesiæ unitate separat, eamque, quantum in se est, scindit, & dividit. Dixi: quantum in se est; quia licet Ecclesia non possit reipsa suscipere divisionem in duas, ut recte docet Pelagius Papa Canone 1. Et Cyprianus Can. *Loquitur Domi-*

mus XXIV. Q. 1. possunt tamen Ecclesiæ membra se ab illa dividere, five per divisionem a Capite, quod est Romanus Pontifex, five a reliquo corpore, five ab utroque, juxta S. Thomam 2da 2dæ quæst. 39. art. 1.

Suppono secundo: Schisma variis modis contingere; *Primo* aut solo proposito, seu *affective* tantum, scissionem desiderando; aut *effective*, seu opere externo illam exequendo; & hoc proprie constituit, & consummat peccatum Schismatis. Unde etiam Schismaticus non dicitur, nisi is, qui se actu separat ab Ecclesia. Contingit *secundo*: aut per formalem, & expressam intentionem divisionis, aut per virtualem, & indirectam, intendendo v.g. dominatum, & potestatem, aliaque similia. Contingit *tertio*: vel in actu signato, adeoque cum hæresi, diserte videlicet negando unitatem Ecclesiæ, aut auctoritatem supremam Pontificis in universam Ecclesiam; vel in actu solum exercito, adeoque sine hæresi; dum nempe quis in ipsa praxi summum Pontificem pro suo, aut Ecclesiæ Capite non vult agnoscere, vel unionem, seu communicationem cum reliquo corpore abnuit fervare. Tales sunt juxta Cajetanum, qui absque legitima auctoritate congregant Synodos, vel legitime dissolutas prosequuntur. Tales item sunt, qui absque legitima electione Pontificiam Sedem invadunt, præsertim legitimo Pontifice etiamnum existente. Quamvis ergo omnis hæreticus sit simul Schismaticus hoc ipso, quod separet se ab aliorum communione in fide; potest tamen aliquis esse Schismaticus, quin sit hæreticus, ut docet Augustin. lib. de fide, & symbolo cap. 10. Contingit *quarto*: non solum per separationem ab universali Ecclesia directe, sed etiam a particulari, quæ universali adhæret v.g. ab hac Diœcesi, vel ejus Episcopo; quin etiam aliam congregationem particularem, v.g. religionem scindens, quod saltem ad Schisma revocatur, etiam si hoc proprie non habeatur, nisi in separatione ab universali Ecclesia.

Suppo-

Suppono tertio: Peccatum Schismatis esse specialiter oppositum charitati, non solum, quando divisio est per se directe intenta, sed etiam, quando tantum indirecte. Prior pars patet ex Apostolo ad Ephes. 4. *Supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.* Ubi Glossa: id est, unitatem Ecclesiasticam, quam causat Spiritus S. Secunda pars probatur *primo*: ex communi modo loquendi Patrum, & Canonum; vocant enim Schismaticos omnes, qui dicto modo Ecclesiam dividunt, etsi non directe intendant; nam hoc raro accidit. Et *ratio est*: quia ad committendam aliquam malitiam in moralibus sufficit voluntarium indirectum.

Suppono quarto: Malitiam huius peccati ex genere suo mortalem esse: adeo quidem, ut videatur non posse esse veniale ex parte materiae, sed solum ex imperfectione actus non satis deliberati. *Ratio est*: Quia divisio ab unitate Ecclesiae per se est quiddam grave, sicut perjurium, in quacumque materia committatur, semper est mortale. Unde & S. Thomas art. cit. circa hoc peccatum nihil excipit ob exiguitatem materiae, sed absolute pronunciat esse mortale. His suppositis

Quæritur primo: An peccatum Schismatis sit etiam gravius peccato hæreseos? *Respondeo* cum S. Thoma art. 2. ex objecto gravius quidem peccatum esse hæresim; at vero ex circumstantiis sæpe Schisma posse superare hæresim, cum possit afferre maiora damna. Prima pars probatur: quia hæresis adversatur divinæ veritati, cui non credit, ac proinde Deo in se; Schisma vero adversatur bono divino non in se, sed ut participato in bono creato unitatis Ecclesiae; quo fit, ut quamvis Schisma adversetur virtuti præstantiori, nempe charitati, quia tamen ei non adversatur immediate secundum objectum ejus formale, nempe bonum divinum in se (sicut ei adversatur odium Dei, quod proinde est maximum peccatum) sit minus peccatum, quam hæresis. Secunda pars per se satis constat, sicut & illud insinuat ibidem a D. Thoma: quod malitia

hæreseos non præcise sumpta, sed ut insuper includit malitiam Schismatis, longe excedat solam malitiam puri Schismatis, cum sit manifestum, quod totum sit majus sua parte.

Quæritur secundo: An peccatum Schismatis committi possit etiam a summo Pontifice? *Respondeo* posse committi, idque tam solitarium, quam hæresi conjunctum, saltem quantum est præcise ex natura Schismatis, quidquid sit de externa protectione Dei. Ita affirmat Cajetanus, Pann. Tanner, Valentia, & plerique Theologi, quamvis aliqui contrarium senserint. Probatur: omne membrum Ecclesiæ, adeoque etiam persona Pontificis, potest se aliquo modo separare ab unitate Ecclesiæ; ergo potest aliquo modo committere peccatum Schismatis. Consequentia est evidens ex ratione Schismatis. Ant. probatur *primo*: nam ut recte arguit Cajetanus 2da 2dæ qu. 39. art. 1. omne illud membrum potest sejungi, & divelli ab unitate corporis Ecclesiæ, sine cujus conjunctione potest manere unitas Ecclesiæ; atqui hæc potest manere sine conjunctione cujusque membri cum illa, atque adeo sine conjunctione personæ Papæ; ut patet, quando sedes vacat. Ergo, &c. *Secundo*: Posset persona Papæ, nolle ullo modo, neque ut Papa, neque ut alia pars communicare cum reliquo corpore, sed solum vivere, & gerere se ut Dominum temporalem, sicut ait Cajetanus ibidem. Item posset, nolle se cum aliis fidelibus conformare in ritibus Ecclesiæ universalis; ut: si nollet celebrare in vestibus, & locis sacris, aut cum luminaribus, aut signare se signo crucis, ut loquitur Turrecremata lib. 4. Summæ de Ecclesia, parte 1. cap. 11. in quibus casibus sine dubio ab Ecclesiæ unitate se aliquomodo separaret; sicut etiam si totam Ecclesiam excommunicaret; ut rursus ait Cajetanus: nam eo ipso nollet, quidquam communionis cum ea habere.

Oppones primo: Schisma est desciscere ab Ecclesiæ Capite, sed hoc non potest Papa, cum nequeat desciscere a se ipso, & ipse sit Caput Ecclesiæ. Ergo, &c. *Respondeo* Schisma etiam esse, de-

scisce-

sciscere a reliquo corpore, itemque a Christo primario Ecclesiæ Capite, quod posset Papa facere prædictis modis.

Oppones secundo: Papa non potest desciscere a seipso, ergo neque ab Ecclesia; consequentia patet: quia Ecclesia est in Episcopo, & Episcopus in Ecclesia, ut docet Pater Cyprianus lib. 4. epist. 9. relatus a Gratiano Canone: *Scire debes.* causa 7. quæst. 1. *Respondeo:* nego consequentiam; ad ejus probationem dico cum Turrecremata & Cajetano: dictum illud Cypriani locum habere tam diu, quam diu Episcopus vult se ut Episcopum gerere erga Ecclesiam, non autem, si id nolit, ac se ab Ecclesia separet.

Queritur tertio: Quid faciendum tempore Schismatis, quando plures sunt dubii Pontifices? *Respondeo primo:* ipsam facti causam diligenter exquirendam ab hominibus doctis, & piis, qui partiales non sint, rei que gestæ notitiam habeant. *Secundo:* si deprehendatur aliquis esse certus Papa, seu, de quo prudenter dubitari non possit, illi adhærendum est, & qui aliis favent, sunt Schismatici. *Tertio:* si vero res omnibus spectatis adhuc dubia maneat, nulli est adhærendum; quia revera nullus eorum habet jus verum in Ecclesia acquisitum. Quapropter si contrarium fiat, Schisma fovetur. Unde in hoc casu adhærendum est Ecclesiæ, ejusque invisibili Capiti; & dubii Pontifices habendi pro dubiis: donec res per Ecclesiæ Pastores definiatur, ut factum est in Concilio Constantiensi. Ita recte docet Cajetanus tract. de Autoritate Conciliorum cap. 22.

§. V.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA
POLEMICA.

An bellum aliquod possit esse justum, & licitum?

De hoc triplex est hæreticorum error, & primus quidem Manichæorum, qui universim damabant bellum, dicentes: esse malum intrinsece, & contra charitatem, ut patet ex Augustino lib. 22.

contra Faustum cap. 74. ubi indicat, illos propterea improbasse bella gesta per Moysem. Idem tenuit Wiklefus teste Valdensi tom. 3. de Sanctis titulo 24. cap. 169. n. 3. Secundus error fuit aliorum, qui saltem Christianis omne bellum illicitum esse putarunt. Ita sentit imprimis Julianus Apostata, ut colligitur ex Gregorio Nazianzeno Or. 1. in eund. In hac etiam sententia fuit Cornelius Agrippa in lib. de vanitate scientiarum cap. 79. Item Erastus Chiliade 4. centuria 1. adagio 1. & in annotationibus ad cap. 3. & 22. Lucæ. Præterea Anabaptistæ, ut refert Joannes Terus lib. 4. in Matth. ad illud cap. 26. *Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit.* Tertius error fuit singulariter Lutheri, in articulis a Leone X. damnatis art. 34. & in defensione ejusdem articuli, ubi etsi non damnet omne bellum, quasi illicitum, aut simpliciter omnibus, aut saltem Christianis, damnat tamen bellum contra Turcas; cujus asserti frivolas rationes videbimus inferius; Quamquam & contra hos postea bellum approbaverit, & commendaverit Christianis Principibus in lib. visitat. Saxoniae.

Dicendum: bellum simpliciter, nec est intrinsece malum, nec Christianis prohibitum, Est de Fide. *Probatum primo ex Scripturis, in quibus legitur Deum quædam bella imperasse; atqui Deum mali aliquid jubere non posse, nemo, qui ei servit, ignorat, ut inquit Augustin. lib. 22. contra Faustum cap. 75. Ergo, &c. M. constat ex Num. 25. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: hostes vos sentiant Madianitæ: & percutite eos; quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos. Et 1. Reg. 15. hæc dicit Dominus exercituum: Recensui, quaecumque fecit Amalec Israeli, quomodo restitit ei in via, cum ascenderet de Ægypto, nunc ergo vade, & percutite Amalec. Confirmatur: Sæpe laudantur in Scriptura, qui bella gesserunt: Benedictus Abraham Deo excelsus, & benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Gen. 14. Sancti per fidem vicerunt regna, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum. ad Hebr. 11. Ergo, &c. Probatum secundo ex Patribus:*

bus: Basilius in homil. quod Deus non est Author malorum, satis clare id ostendit, dum dicit: *Aliquando iusta belli mala dignis inferuntur.* Chrysoft. in illud Psal. 45. *Videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, auferens bella,* meminit instituti militaris in Ecclesia, tamquam minime mali, imo necessarii ad tuendam reliquorum salutem. Idem sentit Gregorius Nazianzenus Orat. de pace. S. Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 40. *Probatur tertio ratione:* Ex lege naturali competit hominibus jus, propulsandi a se injurias aliorum, vel defendendo, & prohibendo, ne inferantur; vel aliquomodo ulciscendo, & amovendo illatas, ut sic demum satis tuti & incolumes esse possint; quando scilicet non est communis utrique parti superior, ad quem recurratur pro satisfactione, & vindicta injuriæ; ergo potest iuste bellum suscipi secundum ipsam legem naturæ. Et de hoc Phil. lib. 7. Politic. cap. 2. *Patet igitur, quod rei bellicæ studia, bona sunt existimanda, sed non ut finis supremus, verum gratia illius.* *Probatur quarto:* Si bellum foret per se illicitum, hoc maxime esset propter cædes, alia damna, quæ adfert; at hæc omnia incommoda merito postponuntur bono communi, cujus gratia bellum geritur. Unde horrere dicta incommoda, & damnare bellum non virtutis, sed cujusdam potius vanæ timiditatis est, pugnantis cum vera fortitudine, ad quam spectat: contemptis vitæ periculis aggredi, & suscipere propter bonum præstantius actiones heroicas, & arduas. Recte Aug. l. 2. contra Faustum relatus a Gratiano, Canone: *Quod culpatur, causa 23. quæst. 1. Quid, inquit: culpatur in bello? an quia moriuntur, quandoque morituri, ut dominentur in pace victuri? hoc apprehendere timidorum est, non religiosorum.*

Oppones primo: Prædictum est a Prophetis, tempore Christi cessatura bella, ut Isaia 2. *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces, non levabit Gens contra Gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium.* Et Michææ 4. *Non sumet Gens adversus Gentem gladium, & non discent ultra belli-*

belligerare, & sedebit vir subtus vineam suam, & subtus ficum suam, & non erit, qui terreat. Ergo credentibus in Christum illicitum est bellum.

Respondeo: his prophetiis nihil aliud prædictum esse, quam non futura bella tempore adventus Christi, quod impletum est, ut nimirum orbis pervius peregrinationi, & prædicationi esset Apostolorum; sicut notat Hieronymus in cap. 4. Michææ. Et Ambrosius in Psal. 45. Non est autem prædictum, bella, aut numquam futura, quod experientia satis refellit, aut non licite gerenda a Christianis.

Oppones secundo: Videtur bellum prohiberi Matth. 5. ubi ait Christus: Ego autem dico vobis, non resistere malo, sed si quis te percusserit in una maxilla, præbe ei & alteram. Et Matth. 26. Quicumque acceperit gladium, gladio peribit. Et ad Rom. 12. Nulli malum pro malo reddentes. Et infra: Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ; scriptum est enim: mihi vindicta, & ego retribuam. Et rursus; Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.

Respondeo cum S. Aug. ep. 5. ad Marcellinum, & l. 22. contra Faustum. Et D. Thoma 2da 2dæ qu. 40. art. 1. ad 1. & 2. Hujusmodi præceptorum duplicem esse vim. Prima est: quod debeamus injurias illatas patienter ferre, ita ut nolimus illas ulcisci autoritate privata. Hoc autem in bello non fit, cum geratur autoritate publica, atque adeo divinitus accepta. Quo pertinet illud: Mihi vindicta: & illud: quicumque acceperit gladium. Nam ut ex Augustino ait D. Thomas ad primum, ille accipit gladium, qui nulla superiori, aut legitima potestate vel jubente, vel concedente, in sanguinem alicujus armatur. Qui vero ex autoritate Principis, vel Judicis, si sit persona privata, vel ex zelo justitiæ, quasi ex autoritate Dei, si sit persona publica, gladio utitur, non ipse accipit gladium, sed ab alio sibi commisso. Secunda vis illorum præceptorum est, ut simus etiam animo præparati ad ferendas patienter injurias, quæcumque inferantur; ita ut illud: præbe illi & alteram, non significet: maxillam alteram re ipsa esse præbendam, sed
cum

cum alapam inflictam patienter esse ferendam, tum animum quoque paratum ad patienter ferendam rursus alteram, si infligatur. Et hoc modo sufficienter id præceptum servari probat August. epist. cit. exemplo Christi, & Pauli; nam Christus percussus in faciem Joan. 18. minime violavit illud præceptum, sed singulare documentum patientiæ dedit, tametsi non præbuit alteram partem, sed potius prohibuit, ne, qui fecerat injuriam, augeret, dicens: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem bene, cur me cædis?* Implevit tamen Christus cumulatissime illud præceptum, quia (ut ait Augustinus) paratus venerat non solum in faciem percuti, sed etiam pro his, a quibus ista patiebatur, crucifixus occidi; pro quibus ait in cruce pendens: *Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Item S. Paulus per similem animi præparationem, procul dubio implevit idem præceptum; licet ipse quoque percussus in faciem Act. 23. non præbuerit alteram maxillam, sed Principi Sacerdotum, qui se percuti jussierat, increpando respondit: *Percutiet te Deus, paries dealbate.* Responderi etiam posset cum Gregorio Nazianz. orat. 1. contra Julianum: illis testimoniis non contineri præceptum obligans, sed consilium. At prior responsio est melior.

Oppones tertio cum Erasmo: Arma Christianorum non sunt carnalia, sed spiritualia juxta Apostolum ad Ephes. 6. nempe: Lorica justitiæ, scutum fidei, galea salutis, gladius spiritus, quod est verbum Dei. Ergo, &c.

Respondeo, hæc arma ibi proponi ad pugnandum in Spirituali militia contra spiritualia, ut inquit Apostolus: nequitiae arma in cœlestibus; hæc autem malitia non tollit alteram; sicut Respublica Ecclesiastica non tollit politicam. Accedit: quod his etiam spiritualibus armis, & præcipue orationibus ad Deum, pugnandum sit fidelibus contra suos hostes exemplo Moyfis, qui continenter orans juvabat pugnantes ad victoriam. Orationibus tamen addendum est ferrum, ut per idonea, & efficacia remedia procuretur victoria, ne videamur
ten-

tentare Deum. Unde optandi essent tales milites, qui fuerunt sub Juda Machabæo, de quibus 2. Mach. cap. 15. v. 26. sic scribit sacer historicus: *Judas vero, & qui cum eo erant, invocato Deo per orationes congressi sunt, manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes.*

Oppones quarto: In Concilio Nicæno Canone **II.** dicitur: *Si qui per Dei gratiam vocati primo ostenderunt fidem suam deposito militiæ cingulo, post hæc autem ad proprium vomitum reversi sunt, ut pecunias darent, & redirent rursus ad militiam, isti decem annis sint inter pœnitentes.* Ita refertur Canone: *Si quis de consecr. dist. 5.*

Respondeo, notari hic eos milites, qui signum infidelium militum, (sub Licinio fortassis,) quod deposuerant, iterum assumebant, quin imo & fidem christianam abnegabant, resumpta ethnica, ut colligitur ex illis verbis: *ad proprium vomitum reversi sunt;* quod observavit Theodorus Balsam. ad illum Canonem.

Oppones quinto: Patres damnant militiam in Christianis; nam S. Leo epist. 90. ad Rusticum, ait: esse contrarium Ecclesiasticis regulis post pœnitentiæ actionem redire ad militiam sæcularem. Et Origenes lib. 2. contra Celsum asserit: Christum sustulisse omnia bella; quod item affirmat Basilus, Chrysostomus, & alii apud S. Thomam, in catena ad cap. 22. Lucæ. Et Ambrosius in eundem locum dicit: licuisse usque ad Evangelium ferire gladio, iam autem esse perfectionem, id non facere. S. Martinus quoque apud Sulpitium Juliano respondet: *Christi ego miles sum, mihi pugnare non licet.* Denique S. Athanasius in tract. de Incarnatione Verbi prope finem ita scribit: *Qui Christi disciplinis initiati sunt, bellorum abstinentes, contra dæmones moribus, & orationibus in acie consistunt, & hos quidem infesti petunt.*

Respondeo ad singula testimonia ex ordine: S. Leo de iis loquitur, quibus bellum ante pœnitentiam ita fuerat occasio peccandi; cum moraliter sint certi, se non posse absque peccatis mortalibus in bello

bello versari. Item de iis, qui post inunctam poenitentiam publicam revertebantur ad bellum, antequam illam explerent, ut explicat Glossa Canone: *Si qui*, & Canone, *Contrarium*. De poenitentia dist. 5. Origenes dum dicit: Christum sustulisse bella, non aliter id intelligit; quam sicut a Prophetis prædictum, nempe: sub adventum Christi cessatura bella, juxta dicta ad argumentum primum. Ambrosius solum innuit, esse consilium, abstinere a gladio, & vindicta, in debitis tantum circumstantiis, ut dictum est ex Nazianzeno ad argumentum secundum. S. Martinus non dicit absolute, & omnibus Christianis militiam esse illicitam, sed sibi; quia nimirum peculiariter Christi miles erat per vota, & perfectionem vitæ monasticæ, ut patet ex Sulpitio. Denique S. Athanasius solum indicat differentiam inter Christianos, & Judæos; hi enim Dei jussu debuerunt armis occupare terram promissam, quæ figura est cœli; hoc autem Christiani occupant bello spirituali.

Oppones sexto: Bellum est contrarium paci charitatis; ergo omne bellum est illicitum. Consequ. videtur per se clara. Antec. patet ex D. Thoma 2da 2dæ initio quæst. 37. & 39. proponit disputaturum se de bello, tamquam de re contraria paci charitatis, non secus, quam sit discordia, seditio, & rixa, imo etiam idcirco appellat bellum peccatum, & vitium.

Respondeo: dist. ant. omne bellum est materialiter contrarium paci charitatis, con. formaliter, nego ant. & consequ. Verum quidem est: quod omne bellum materialiter, & secundum rem acceptum, censeretur eatenus contrarium paci charitatis, quatenus habet dissensionem quamdam voluntatum; & conatum inter eos, qui sibi invicem repugnant, nequit tamen dici, esse contrarium formaliter, secundum eam rationem moralem actuum humanorum, qua bellum, & pax sunt subjectum bonitatis, vel malitiæ moralis; & secundum hanc rationem quædam bella, nempe iusta, minime sunt contraria paci charitatis, sed enim potius similia; quæ

quatenus ut pax charitatis, ita etiam bella conducunt ad assequendum finem ultimum, utpote spectantia ad virtutem fortitudinis, & justitiæ vindictivæ. Præterea ordinantur ad pacem; quia ipsa ad pacem potius spectant, quam ut ei contraria existimari debeant; ut inquit Augustinus epist. 109.

Oppones septimo cum Luthero: pugnare contra Turcas, est resistere Deo, qui per illos juste nos punit; ergo est illicitum, non secus, ac reo, resistere ministro Justitiæ, per quem punitur a Magistratu.

Respondet Rosenfis art. 34. & Alphonsus a Castro, verbo bellum hæresi. 2. non magis sequi; esse illicitum adhibere remedia contra pestem, & famem, aliaque hujusmodi mala, cum similiter per hæc Deus nos puniat. Sed quamvis hoc bene dictum sit, & hæc exempla satis ostendant argumentum Lutheri nihil valere, oportet tamen adhuc perspicuam rationem afferre: cur illicitum non sit resistere, tum Turcis, tum morbis, & aliis hujusmodi malis, licet Deus per ea nos puniat. Est autem ratio potissimum a posteriori per clarissimas victorias, quas & olim, & non ita pridem Christiani de Turcis retulerunt, manifesto indicio divini Patrocinii, resistantiam nostram, & volentis, & adjuvantis. Ex quo eliditur etiam aliud argumentum Lutheri, dicentis: Christianos suis conatibus nihil hætenus contra Turcas effecisse, ut plane videatur voluntas Dei esse, ne illis frustra repugnetur.

Quod vero de Romanis Pontificibus ultimo objicit, plane frivolum est. Audiamus verba impudentiæ: *Adhuc, inquit, peiores hi Turcæ, nos insensatos præstigiis suis invitant adversus meliores Turcas, tantum ut interim omnia nostra confiscentur sub titulo belli turcici.* Ecce Romanos Pontifices peiores Turcis! imo turcissimos, ut ibidem loquitur: *necdum, inquit, intelligimus manum Dei percutientis nos in corpore, & anima per hos Romanos turcissimos Turcas?* Non moror alia convitia, quæ congerit in christianos Pontifices; eo, quod urgeant defensionem Ecclesiæ, & animent ad bella, propositis indulgentiis. Retorqueo solum in caput Lutheri telum

lum proprium, si enim per Romanos Pontifices, tamquam *per turcissimos Turcas* Deus punit Lutheranos, & authore Luthero repugnandum non est iis, per quos Deus nos punit, fas non est Lutheranis, repugnare Pontificibus Romanis, quod tamen hæresiarcha iste Principibus Germaniæ faciendum suavit.

§. VI.

MISCELLANEUM EX JURE
CANONICO.*An Clericis illicitum sit bellum?*

Certum est *primo*: Episcopos, si habeant supremam in temporalibus potestatem, posse licite, & absque metu irregularitatis indicere bellum, suppositis aliis justi belli requisitis, & conditionibus. *Ratio est*: quia hoc jus pertinet ad illam supremam potestatem, quæ integra, atque perfecta est, in hujusmodi Principibus; & talis actus non est illis peculiariter prohibitus, ut patet ex multis decretis, causa 23. quæst. 8. Irregularitatem etiam non incurrunt; quia non suadent homicidia, aut mutilationem directe, sed actum fortitudinis. *Confirmatur*: quia sic ea de causa licet his Principibus constituere judices, qui juste judicent in causis criminalibus.

Certum est *secundo*: Clericos in sacris Ordinibus constitutos, & quoscunque Monachos, etiam laicos jure Ecclesiastico prohiberi, quo minus licite pugnare possint, ut patet de Monachis Can. *Eos, qui* Causa 20. quæst. 3. & de Clericis ex multis Canonibus Causa 23. quæst. 8. præcipue ex Canone: *Clerici*, & Canone: *Quicumque*. Ubi privantur executione Ordinum, si id faciant, jubenturque recludi in monasterium; insuper etiam suffragiis orationum, oblationum orbantur, si fuerint mortui in bello; obligat autem hoc præceptum sub mortali constitutos *in sacris*: quia materia est gravissima, & sub gravibus poenis prohibetur. De *Minoribus* vero, quia imperfecte participant statum clerica-

lem, probabile est, vel nullo modo obligari; præfertim, si jam omnino renunciarunt statui; vel certe ad summum obligari sub veniali. Ita Sotus lib. 5. de Justitia quæst. 1. art. 4. & Covaruvias super Clementinam: *Si furiosus* parte 2. §. 3. n. 2. Excipe: nisi habeant beneficium Ecclesiasticum, quia tunc jam sunt ex officio ministri Ecclesiæ, & tenentur, ut multi docent, aspirare ad altiores Ordines, vel saltem non ponere impedimentum illis, dum in eo officio manere volunt; ideoque graviter obligantur.

Certum est *tertio*: posse Monachos, & Clericos in sacris pugnare ex licentia summi Pontificis in casu necessitatis, cum scilicet peritura esset Respublica; vel exercitus, atque etiam propter consequendam insignem aliquam victoriam, redundantem in maximum commune bonum Reipublicæ. Imo possent etiam, & tenerentur lege naturæ tales pugnare in hujusmodi casibus, non expectata licentia summi Pontificis, ut docet Cajetanus 2da 2dæ quæst. 40. art. 2. & Covaruvias loco supra citato. Et *ratio est*: quia inprimis Pontifex, si esset præsens, sine dubio dispensaret; deinde: quia in talibus casibus quilibet tenetur lege naturali Charitatis defendere, & promovere bonum commune Reipublicæ; contra quam nullam vim habere potest lex Ecclesiastica ad ordinem gratiæ pertinens, nec tollere potest obligationem legis naturalis, ut bene tradit Cajetanus quæst. 33. art. 7. Igitur in casibus, quibus de licentia, aut sine licentia summi Pontificis licet Clericis, & Monachis pugnare, consequenter etiam licitum est occidere, & spoliare hostes, aliaque facere, quæ jure belli possunt fieri ab aliis militibus.

Certum est *quarto*: posse Clericos ad bellum suscipiendum hortari alios; item interesse bello justo ex causa ferendi militibus subsidia spiritualia; quin etiam cohortari milites ad fortiter pugnandum in genere, sine ulla specifica intentione sanguinis; id est: ut hic, aut ille de numero hostium occidatur; ut patet partim ex doctrina D. Thomæ 2da

2dæ quæst. 40. art. 2. ad 2. & 3. partim ex iis, quæ ex communi opinione tradit Navarrus in Manuali cap. 27. n. 211.

Certum est *quinto*: Clericos, qui in bello justo de licentia summi Pontificis pugnant, non incurre-
re irregularitatem, etiam si quempiam occidant;
nam qui dispensat in principali, dispensare censetur
in concomitante. His positis controversia est de
duobus, *primo*: an non solum jure Ecclesiastico,
sed etiam jure naturali illicitum sit Clericis, & Mo-
nachis pugnare? *Secundo*: an, quando sine expres-
sa licentia summi Pontificis licite pugnant, & oc-
cidunt, pro necessitate scilicet, aut magna utilitate
Reipublicæ, incurrant nihilominus irregularitatem
ob defectum perfectæ lenitatis, sicut incurrunt alii
non Clerici, ut sunt judices, & ministri justitiæ.

Circa *primum* videtur dicendum: Etenim jure
naturali illicitum esse Clericis, & Monachis pugna-
re extra casum necessitatis, aut magnæ utilitatis
publicæ. Ita Turrecremata super Canonem: *Clerici*
dist. 50. & alii quidam Canonistæ contra plures alios.
Videtur autem esse mens D. Thomæ 2da 2dæ quæst.
40. art. 2. in corpore, ubi docet: exercitia bellica
maxime repugnare officiis, quibus deputantur per-
sonæ sacræ; & ad 2dum dicit: ne quidem ex au-
thoritate Superioris posse hujusmodi personas in-
teresse bellis; intellige: extra casum necessitatis.
Et addit: quod autem aliquis propria manu pugnet,
abusionis est. Idem censuit ex mente D. Thomæ
Cajetanus. *Probat*ur primo ex illo Apostolorum 2.
ad Timoth. cap. 2. *Nemo militans Deo implicat se ne-
gotiis sæcularibus*. Quia nimirum ex natura rei
deforme, & illicitum est, ut persona Deo peculia-
riter consecrata, ordinarie exerceat negotia valde
sæcularia, quæ magnam habent inquietudinem, ut
sunt functiones bellicæ. *Probat*ur secundo ex an-
tiquis Patribus, qui ante eos Canones Ecclesiasti-
cos Causa 23. quæst. 8. censuerunt, ex ipsa rei na-
tura, & divino præcepto illicitum esse, pugnare
Clericis. S. Martinus apud Sulpitium ait: *Miles
Christi sum, mihi pugnare non licet*. Idem docet san-

Etus Ambrosius oratione in Auxentium lib. 5. Epistolarum post epist. 32. S. Augustinus quæst. 10. in Josue. *Probaturs tertio*: in illis Canonibus Causa 23. quæst. 8. videtur, ita prohiberi militia personis sanctis, tamquam aliunde jam prohibita jure naturali, & divino; ergo, &c. Ant. probatur Canone: *Quicumque*. Hæc redditur prohibitionis ratio; quia non possunt simul Deo, & sæculo militare. Idem dicitur Canone: *Si in morte*. *Probaturs quarto ratione*: Illud est jure naturæ prohibitum, quod secundum rectæ rationis judicium habet quamdam deformitatem, minime congruentem homini, ut est ratione præditus, consideratis omnibus circumstantiis pro cujusvis rei natura; atqui si Personæ sacræ, ordinarie ut alii milites sæculares, in bello versarentur, plane appareret in ea re talis deformitas; ergo, &c. M. est communis doctrina ex materia de legibus. Mi. attente rem consideranti non est negabilis. Ergo, &c.

Circa *secundum punctum* controversiæ videtur dicendum: Persona sacra, quæ citra expressam dispensationem Pontificis pugnat propriis manibus in casu necessitatis, aut magnæ utilitatis publicæ, non incurrit irregularitatem. Ita Sylvester verbo: *bellum* 3. quæst. 2. Covaruvias relectione in Clementinam: *Si furiosus* parte 2. §. 3. n. 9. Paludanus, Alphonsus a Castro, & alii contra Cajetanum, & Navarrum. *Probaturs primo*: Irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis, ut etiam fateatur Navarrus in Manuali cap. 27. n. 194. Atqui in jure, ratione homicidii solum fiunt irregulares expresse, qui vel illicite occidunt: vel dant operam rei illicitæ, ex qua sequatur cædes: vel denique licite occidunt, ut ministri publicæ justitiæ; ut patet, si quis percurrat Canones, qui in hanc rem citantur a Navarro cap. 27. n. 212. 219. & sequentibus; Ergo, &c. Neque licet ea jura ad alios etiam casus extendere propter paritatem rationis; eo quod alii quoque perfecte repræsentare nequeant mansuetudinem Christi; nam secundum regulam juris: *odia restringenda sunt, & non amplianda* ob paritatem

tatem rationis. *Probaturs secundo:* in Clementina: *Si furiosus* de homicidio, dicitur non esse irregularis, qui iuste occidit alium in defensionem sui, & cap. *Si vero* de sententia excommunicationis, non incurrit excommunicationem, qui ob defensionem proximi percutit Clericum. Et cap. *Dilecto* eod. titulo in 6. ex naturali illo principio: vim vi repellere licet, infert Pontifex: licere etiam a proximo non minus, quam a se vim vi repellere; ergo cum juxta regulam juris, favores sint ampliandi, licebit ex iis inferre, non incurri irregularitatem vim vi iuste repellendo in nostris casibus ab ipsa Republica, cujus commune bonum est majus, quam proprium aut proximi. *Probaturs tertio:* Incredibile est, & plane absurdum, ut quis incurrat impedimentum Canonicum propter actum, ad quem jure naturæ tenetur; atqui casus præsens est de actu pugnae, ad quem Clericus jure naturæ tenetur, ergo, &c.

Dices primo cum Cajetano: Irregularitas ob defectum perfectæ lenitatis incurritur per homicidium voluntarium, etiam sine peccato, ergo, &c.

Respondeo: Antec. verum esse, solummodo de ministris justitiæ; non autem de Clericis in casu nostro, ut dictum est in probatione primæ conclusionis.

Dices secundo cum Bannez 2da 2dæ quæst. 40. art. 2. dub. 4. jure antiquo solum homicidium, omnino casuale, non inducit irregularitatem, ut patet cap. 9. & 13. *Extra* de homicidio; atqui homicidium in casu præsentem non est omnino casuale; ergo, &c.

Respondeo: Nego ly *solum*; nam patet quidem ex his capitibus, quod homicidium omnino casuale non inducat irregularitatem, sed non, quod illud solum.

Dices tertio cum eodem: etiam ob actum virtutis, & eum quandoque debitum, redditur homo inhabilis ad suscipiendum officium Clericale; ut Judex ob actum justitiæ vindicativæ, quo reum occidit; ergo mirum non est, si Clericus ob actum pugnandi, ad quem tenetur, reddat se inhabilem ad executionem officii Clericalis.

Respondeo: nego consequ. disparitas est: quia suscipere officium Clerici, nemo jure naturæ teneatur; ergo nec absurdum, nec mirum est, quod quis per actum virtutis debitum, possit se reddere inhabilem ad hoc officium suscipiendum; exercere autem officium Clerici, tenetur Clericus; ergo absurdum, & impossibile est, ut quis eodem tempore & casu ex jure naturæ teneatur ad contradictoria, qualia sunt: pugnare, & non pugnare; tunc enim utrumvis, & neutrum esset peccatum; quod manifeste implicat; ergo, &c.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Absoluto illo magnifico Salomonis Templo ignis descendit de caelo, & devoravit holocausta, & majestas domini implevit domum 2. Paral. 7.: & perfecto redemptionis opere Spiritus ille divinissimus tanquam ignis descendit, & replevit totam domum, ubi erant sedentes.

DOMINICAL. POSTPENTECOST.

Huic Dominicæ conjungitur ex determinatione, & usu Ecclesiæ, festum Sanctissimæ Trinitatis; quorum alterum ne videatur neglectum, utriusque Evangelium expositioni subjiciendum duxi.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

In Evangelium Festi Sanctissimæ Trinitatis.
Matthæi 28. v. 18. usque ad finem.

Data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra. v. 18. Hæc verba dixit Christus discipulis suis post Resurrectionem, apparitione octava in monte Galilææ secundum Matth. dic: v. 16. ut notat S. Augustinus lib. 3. de consensu Evangelistarum cap. ultimo; & referuntur apud D. Thomam in catena ad

ad hunc locum, quamvis Maldonatus, & alii probabiliter opinentur, hæc dicta fuisse non in Galilæa, in monte Thabor, sed in Judæa, in monte Oliveti, apparitione decima, seu ultima, cum Christus gloriosus in cœlum ascenderet. Sed quidquid sit de loco, inquiramus nos, quod potius est, verborum sensum. S. Thomas parte 3. quæst. 13. art. 2. ad 1. declarat, *primo*: subjectum hujus potestatis ex Hieronymo, qui ad hunc locum ait: *Illi potestas data est, qui paulo ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui postea resurrexit*; id est: Christo, secundum quod homo. Ergo non est sermo de potestate, quam habet ab æterno ut Deus: *Non enim hoc*, (inquit Rabanus apud eund. in Catena,) *de coæterna Patri Divinitate, sed de assumpta loquitur humanitate, secundum quam minoratus est paulo minus ab Angelis*. Progrediens deinde a subjecto ad formam, seu ad potestatem, censet, præsentem textum intelligendum esse de omnipotentia simpliciter, quæ communicata dicitur homini Christo per communicationem idiomatum, sicut art. præcedente ad 1. exposuerat Ambrosium in 1. cap. Lucæ dicentem, accepisse hominem in tempore omnipotentiam, quam Filius Dei habet ab æterno; unde consequenter ait: illam potestatem datam esse a principio Incarnationis; post Resurrectionem vero datam esse quoad manifestationem. Quam expositionem indicasse videtur Tertullianus lib. contra Proxeam cap. 16. Et Gregorius Nyssenus orat. 2. de Resurrectione circa finem: juxta quam expositionem, etiamsi Christus in humanitate nullam specialem potestatem accepisset, exercendam per ipsam humanitatem, posset dicere, datam esse omnem potestatem in cœlo, & in terra; sicut dicitur Christus, seu hic homo simpliciter omnipotens, licet omnipotentia simpliciter humanitati communicata non sit. Et hoc est, propter quod non videtur expositio D. Thomæ textui consentanea: loquitur enim Christus de singulari quadam, & suprema potestate sibi ut homini, seu humanitati tributa, ita ut per ipsam esset exercenda, ratione cujus mittebat Apostolos ad

prædicandum omnibus Gentibus; est ergo ibi sermo, non de omnipotentia simpliciter, sed de excellenti quadam potestate communicabili naturæ creatæ, cui incommunicabilis est omnipotentia. Et ita intelligunt hunc locum communiter expostores, Anselmus, Theophylactus, Euthymius, & ipse D. Thomas in Catena, ubi refert Remigium, Rabanum, & Severum. Advertendum insuper est: non esse hic præcipue sermonem de potestate faciendi miracula; hæc enim & ante data erat, & satis fuerat hominibus nota; sed de potestate dominandi, & imperandi omnibus creaturis, & regendi omnes homines suprema quadam Pontificali, & regia potestate excellentiæ; ad hanc enim pertinet actus ille, quem Christus statim exercuit dicens: *Euntes ergo docete, &c.*

Dixit autem Christus *post resurrectionem*, sibi datam esse hanc potestatem, vel quia tunc coepit innotescere hominibus, quod jam erat notum Angelis; ut dicit Remigius apud D. Thomam in Catena; vel ut addit Anselmus: quia ex tunc videtur Christus, imperandi, & dominandi statum accepisse; antea enim fuerat in statu possibili; vel denique, quia tunc accepit plenum, & expeditum usum huius potestatis; nam licet antea haberet illam, veluti quoad proprietatem ratione unionis hypostaticæ, non tamen quoad plenum usum ratione status viatoris. Habuit ergo Christus, in quantum summus Sacerdos, supernaturalem quamdam excellentiæ potestatem in universam Ecclesiam, ut docent omnes Theologi in 4. dist. 1. & colligitur ex D. Thoma parte 3. quæst. 59. & clarius qu. 64. art. 3. & 4. estque de fide quoad rem ipsam, ut sumitur ex præsentis textu: *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.* Ut vero hæc potestas magis innotescat, declaremus illam ex usu suo, & actibus. Inprimis ergo potuit Christus ratione illius spirituales Rempublicam condere, scilicet Ecclesiam suam, & modum, quo gubernanda erat, ordinare, Superiores eligere, jurisdictionem illis conferre, & similia, quæ omnia constant ex scripturis, ut Matth. 16. *Tu*

es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam: & tibi dabo claves Regni cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis. Quæ omnia verba indicant actus supremæ potestatis. Similia habet Matth. 18. v. 18. & Joan. 20. v. 23. & Joan. 21. v. 17. Unde Paulus ad Ephes. 4. v. 7. *Unicuique, inquit, nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Et infra v. 11. *Et ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi, id est: ad rectam Ecclesiæ gubernationem, & profectum.* Præterea, pertinuit ad hanc potestatem, posse instituere Sacramenta, quod Christum fecisse, adeoque potuisse, constat similiter ex Scripturis, & definitur in Tridentino Sess. 7. *Ratio horum omnium est: quia Christus non utcumque est Sacerdos, sed excellentissimo, & perfectissimo modo, est enim supremus Pontifex, excelsior cælis factus.* ad Hebr. 9.

Ex dictis *sequitur primo*: Christum simul cum summo Sacerdotio habuisse regnum spirituale; vel potius de ratione talis Sacerdotii fuisse regiam hanc dignitatem, & potestatem, de qua Psal. 2. dictum est: *Ego Alpha constitutus sum ab eo super Sion montem sanctum ejus.* Et, ut constet, tale regnum esse spirituale, subdit: *Prædicans præceptum ejus.* Et Isaïæ 9. *Factus est principatus super humerum ejus.* Ratio autem, propter quam merito hæc potestas Christi regia appellatur, est illius dignitas, & excellentia, quæ plurimis modis excedit omnium temporalium regum potestatem, & maiestatem; primo quidem in fine ejus. *Secundo* in amplitudine, quia non solum terram omnem, sed ipsum cælum amplectitur. *Tertio* in duratione, quia non temporalis & caduca, sed æterna est.

Sequitur secundo: Hanc potestatem excellentiæ, esse propriam, & singularem ipsi Christo; sicut enim Sacerdotium illius singulare est, & omnibus aliis

superius, ita etiam potestas, quæ illud consecuta est, singularis est, & suprema, ideoque potestas excellentiæ appellata. Unde effectus hujus potestatis a solo Christo fieri potuerunt; solus enim ipse potuit, Ecclesiam condere, instituere Sacramenta, potestatem dare ad remittenda peccata, & tribunal erigere, in quo peccata in foro animæ dijudicarentur. Solus etiam potuit eo modo, quo vellet, absque certis verbis, & signis sanctificare animas, & peccata remittere. Quare, licet Vicario, & ministris suis quamdam participationem hujus potestatis Christus reliquerit, nemini tamen æqualem potestatem communicavit, sed certa ratione, & modo ab ipso præscripto, quem nullus, præter ipsum, mutare potest. Hinc cæteri ut Vicarii, seu ut ministri ejus operantur, & ipse præcipue in omnibus operatur, ut Augustinus colligit ex illo Joan. i. v. 33. *Hic est, qui baptizat.* Denique, etiam nomine, & virtute Christi sanctificantur Sacramenta, & remittuntur peccata juxta illud I. ad Corinth. i. v. 13. *Numquid in nomine Pauli baptizati estis?* Itaque sicut nullum est Caput Ecclesiæ, quale est Christus, ita nulli data est potestas instruendi, & regendi Ecclesiam æqualis potestati Christi. Quod si inquiras: an hæc potestas saltem communicari potuerit puræ creaturæ? *Respondeo:* potuisse quoad illos effectus, qui non includunt intrinsece respectum ad gratiam unionis; ut scilicet sanctificare homines, eosque regere, instituere Sacramenta, & alia similia. At vero quoad alios quosdam effectus, præsertim morales, qui requirunt necessario Personam divinam operantem: ut est sanctificare justos ex perfecta justitia, & ad perfectam æqualitatem pro illis satisfacere: item quoad modum obtinendi hanc potestatem, tamquam sibi propriam, & connaturalem, non potuit communicari puræ creaturæ, ut per se constat. Tandem, si quæstio fiat de tempore, quo communicata fuerit Christo homini hæc potestas? *Respondeo:* communicatam fuisse a primo instanti conceptionis. *Ratio est:* quia ex tunc incepit esse Sacerdos, & Me-

Mediator Dei, ac hominum, statimque coepit sacrificium Patri pro hominibus offerre; tota enim Christi vita fuit continuatum quoddam Sacrificium, quod in utero Virginis inchoatum est, & consummatum in cruce.

Euntes vero, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. v. 19. His verbis Dominus pro potestate sibi data mittit Apostolos in omnem terram, ut satis colligitur ex *ly omnes Gentes*, & apertius traditur Marci 16. v. 15. *Euntes in mundum universum*, quem Christo subjiciendum multo ante prædixerant Prophetæ: *Dominabitur*, (non Salomon, sed Christus,) *a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum*. Quandoquidem ergo a me mittimini, cui data est omnis potestas in cœlo & in terra, & vobiscum communicata (hanc enim emphasim habet hoc loco particula *ergo*, inquit Maldonatus) *docete omnes Gentes*. Sed quam doctrinam? Evangelicam, ut explicat Marcus cap. 16. v. 15. *Prædicate Evangelium*. Et hoc est primum officium, quod hic Apostolis committitur, ut notat sanctus Leo Epistola 81. Secundum officium, nempe baptizandi exprimitur verbis sequentibus: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Utrumque copiose discutiunt Scholastici; primum quidem in materia de Trinitate, alterum vero in materia de Baptismo; unde neutri ulterius insistendum videtur.

Docentes eos servare omnia, quaecunque mandavi vobis. 20. Hoc est tertium officium, Apostolis a Domino commissum, ut notat Hieronymus in hunc locum tom. 9. Consideratur hic ordo præcipuus: iussit Apostolos, ut primo docerent omnes Gentes, deinde fidei tingerent Sacramento, & post fidem, ac baptisma, quæ essent observanda, præciperent. Unde illud *docete* v. præcedente refertur ad dogmata Fidei; hoc autem, de quo agimus: *docentes*, pertinet ad præcepta conversionis. Numquid sufficit ad salutem credere, & baptizari? interrogat D. Thomas hic, & respondet: non; imo re-

requiritur instructio morum: ideo dicit: *Docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis. Tu mandasti, mandata tua custodiri nimis. Psal. 118. Et dicit: Quæ mandavi, non quæ consului.*

Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. v. 20. Mittebat ad docendum creditu difficilia, & executione ardua, mittebat ad pugnam cum universo terrarum orbe suscipiendam; unde concidere animis poterant Apostoli. Quod ne aliquando fieret, promittit opportunum, præsensque auxilium. Quasi diceret: simul atque opus erit, adero vobis, non timete, ego vobiscum sum usque ad consummationem; confidite: *Ego vici mundum. Joan. 16. v. 33. Ego vobiscum sum, in quem princeps hujus mundi non habet quidquam. Joan. 14. v. 30. Ego vobiscum sum, cui Pater dixit: Ponebam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Psal. 109. v. 2.* Et vero Apostolis, aliisque Christi causam strenue agentibus opportunum adeo, & improvissum adfuit e coelo auxilium, ut adversarii illorum confusi, & omnes impugnationes suas irritas videntes, dicere potuerint illud, quod est in proverbio: *Deus te mactat.* Notat hic D. Thomas, quod sicut mandatum ponitur transire in omnes; sic & auxilium. Unde Christus ad Patrem orans, dixit: *non pro eis autem rogo tantum, scilicet pro discipulis, sed & pro his, qui credituri sunt per verbum eorum in me. Joan. 17. v. 20.* Quæritur jam: an Christus promittens præsentiam suam, loquatur de natura humana, an de divina, secundum quam ubique præsens est? D. Augustinus tract. 60. in Joan. & D. Fulgentius lib. 3. contra Frasimundum, & lib. de Incarnatione, & gratia Domini c. 9. putant: sermonem esse de natura divina. At aliquid minus generale Apostolis promitti manifestum est; aliter enim cum illis, quam cum cæteris hominibus se futurum significat. Alii ergo textum hunc de divina Providentia interpretati sunt, per quam Deus hominibus magis, quam rebus aliis, & inter homines justis potius, quam injustis adesse dicitur. Docent itaque, significare Christum, se, etiamsi discedat,

tamen cum illis futurum esse; quia Spiritum sanctum sui loco missurus erat, ut eos omnem veritatem doceret, ut dirigeret, ac gubernaret, quem admodum Joan. 14. v. 18. dixerat: *Non relinquam vos orphanos.* Ita Cyrillus Alexandr. lib. 7. de Trinitate, Salvianus lib. 2. de vero judicio, & Providentia Dei, Leo epist. 31. & 92. interpretantur. Quæ omnia quidem vera sunt; sed non tantum, quid verum sit, sed quid ad sensum hujus loci maxime accommodatum, quærimus. Melius itaque Chrysostomus homil. 91. in Matth. Hieronymus in epist. ad Damasum, Prosper. lib. 2. de vocatione Gentium c. 2. Beda, & Euthymius hoc loco dicunt: Christum non solum de divina, sed etiam de humana præsentia loqui; non quod corpore Apostolis futurus esset præsens, sed quod auxilium & favorem suum, præsentem appellet. Sic dicitur Deus cum Joseph fuisse, & cum eo in foveam descendisse, Sapientiae 10. v. 13. *Venditum justum non dereliquit, sed a peccatoribus liberavit eum, descenditque cum eo in foveam.* Sic Christus cum Stephano fuit, quando lapidabatur, quia eum in coelo stantem, & quasi manum auxiliatricem porrigentem Stephanus vidit. Actor. 7. Bene S. Prosper loco citato: cum sicut oves introieritis in medium luporum, nolite de vestra infirmitate trepidare, sed de mea potestate confidite, quos usque ad consummationem sæculi in hoc opere non derelinquam; non ad hoc, ut nihil patiamini, sed, quod multo magis est præstiturus, ut nulla sævientium crudelitate superemini; in mea enim potestate prædicabitis, & per me fiet, ut inter contradicentes, inter furentes Abrahamæ filii de lapidibus suscitentur; ego insinuabo, quod docui, ego faciam, quod promisi. Hac etiam de causa Christus vocatur Emmanuel Isaie 7. id est: *Nobiscum Deus;* & Ecclesia vocatur civitas Dei. Unde Ezechiel. cap. 48. v. ult. *Nomen civitatis ex illo die, Dominus ibidem.* Et Zachariæ 2. v. 5. promittit Dominus Ecclesiæ: *Ego ero ei murus igneus in circuitu, & in gloria ero in medio ejus.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: Matth. 10. v. 5. dicitur: hos duodecim misit Jesus, præcipiens eis, dicens: *In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves, quæ perierunt, domus Israel;* ergo non potuit dici Matth. 28. v. 19. *Docete omnes Gentes.* Et Marci 16. v. 15. *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creature.*

Respondeo: Nullam hic esse contradictionem, sed utrumque textum verificari secundum diversitatem temporum, quibus dictus est. Ita Hieronymus super priorem locum tom. 9. *Non est,* inquit: *contrarius locus iste ei præcepto, quod postea dicitur: euntes docete omnes Gentes: quia hoc ante Resurrectionem, illud post resurrectionem præceptum est.* Prius itaque præceptum fuit temporaneum duntaxat, duravitque eo solum tempore, quo vixit Christus; nam post Passionem, & Resurrectionem jussi sunt Apostoli, evangelizare Gentibus per orbem universum; quia tunc sublatum est dissidium Judæorum, & Gentilium, factumque ex utrisque unum ovile, & unus Pastor. Joan. 10. v. 16. Unde & paulo ante suam Ascensionem dixit discipulis, Actor. 1. v. 8. *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.*

Porro, cum noluerit, suos in principio prædicare Samaritanis, & Gentibus, præcipua ratio est: quia Judæi erant filii regni, Matth. 8. v. 12. quibus facta fuerat cœlestis Regni promissio, ut testatur Apostolus ad Rom. 15. v. 8. *Dico, Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis,* (id est circumcisorum, seu Judæorum propter veritatem Dei ad confirmandas promissiones Patrum,) *Gentes autem super misericordia honorare Deum.* Ex quibus S. Thomas ad c. 16. Matth. sic arguit: *Primo* fieri debet, quod justitia exigit; deinde, quod ex misericordia provenit; sed justitia erat, quod primo Judæis prædicarent, qui istud ex promissione habebant,

bant, ad Rom. 15. Gentibus autem tenebatur ex misericordia, ut habetur ad Rom. 11. ubi Judaicus populus comparatur oleæ, Gentilis autem oleastro. Gentiles (pergit D. Thomas,) oleastri sunt ad ovilia recepti, scilicet a fide antiquorum Patrum; unde ibi dicitur: *tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis olivæ factus es.* Ex quo concludit: primo ergo oliva nutrienda erat, ut aliquid acciperetur ab ea; postmodum oleaster inferendus. Volens itaque fideles in fidem Patrum introducere, primo voluit, Judæis prædicari fidem. Secundam rationem deducit idem S. Doctor ex verbis Domini Isaïæ 57. v. 19. *Creavi fructum labiorum pacem; pacem ei, qui longe est, & qui prope.* Ex quo sic: Dominus infundit omnibus id, ad quod sunt dispositi; sed multi Judæorum erant jam dispositi per fidem: & sicut ignis primo agit in ea, quæ sunt prope, sic Dominus ex charitate primo voluit agere in his, quæ prope erant. Tertiam rationem tradit S. Hieronymus citato loco tom. 9. ubi ait: oportebat prius adventum Christi nunciare Judæis, ne justam haberent excusationem, dicentes: ideo Dominum a se rejectum, quia ad Gentes, & Samaritanos Apostolos miserit.

Secunda: Apostolus 1. ad Corinth. 1. v. 17. ait: *Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare.* Contra quod videtur esse, quod dicitur hic Matth. ult. *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Ita proponit hanc Antilogiam D. Thomas in 1. ad Corinth. lect. 2.

Respondeo cum eodem: Dicendum: quod Christus Apostolos misit ad utrumque, ita tamen, quod ipsi per seipso prædicarent, secundum quod ipsi dicebant Actor. 6. *Non est æquum relinquere nos verbum Dei, & ministrare mensis;* baptizarent autem per inferiores Ministros, & hoc ideo: quia in baptismo nihil operatur industria, & virtus baptizantis: nam indifferens est: utrum per majorem, vel minorem Ministrum detur baptismus. Sed in prædicatione Evangelii multum operatur sapientia, & virtus operantis, seu prædicantis; & ideo prædi-

cationis officium per seipfos Apostoli tamquam majores Ministri exercebant. Sicut & de ipso Christo dicitur Joan. 4. quod ipse non baptizabat, sed discipuli ejus, qui tamen de se ipso dicit Lucæ 4. *Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum.* Et Isaia 61. *Ad annuncian- dum mansuetis misit me.*

Tertia: Et ecce vobiscum sum, usque ad consum- mationem sæculi. Matth. 28. v. 20. Ergo excluditur tempus, quod post consummationem sæculi futu- rum est; quasi indicet Christus: usque ad consum- mationem, & non ultra, non post consummatio- nem. Cujus oppositum affirmat Apostolus 1. ad Thessal. 4. v. 16. *Et sic semper cum Domino erimus.* Et ipse Dominus Joan. 14. v. 3. *Accipiam vos ad me- ipsum, ut, ubi sum ego, & vos sitis.*

Respondeo, apparentem hanc antilogiam fun- dari in illa particula: *usque* male intellecta, quasi per affirmationem temporis, quod exprimitur, sig- nificet insuper negationem temporis secuturi, quod tacetur; cum tamen contrarium satis constet ex- emplis scripturæ, quæ adducunt sancti Patres, ut Hieronymus contra Heludium, Chrysostomus in c. 1. Matth. v. 25. Nazianzenus Orat. 4. de Theolo- gia, Et quis obsecro, dicat, cum legerit Psal. 109. *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos sca- bellum pedum tuorum*, quis inquam dicet, particu- lam *donec* significare postea non sessurum? Rursus cum legerit Matth. 5. v. 18. *Donec transeat Cælum, & terra, jota unum, aut unus apex non præteribit a lege.* Quis affirmet præterituum postea cum præ- judicio veritatis, & providentiæ divinæ? Ex op-posito cum invenerit scriptum 2. Regum cap. 6. v. 23. *Michol filia Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ.* Dicetne mulierem hanc post mortem pe- perisse? In his ergo, & similibus propositionibus explicatur, quod est ignotum, aut dubium: & file- tur, ac præscinditur ab eo, quod aliunde certum est; sic in præsentī certum erat ex alia promissione Domini prius facta Joan. 14. Christum fore cum Apostolis in regno Patris sui; dubitari autem pote- rat:

rat: an cum illis futurus esset in certamine? hoc ergo affirmavit, illud vero tacuit. Unde præsentis Antilogiæ apparentia cito dissipari potest verbis Bedæ apud S. Thomam in catena hic, ubi ait: *Qui in præsentī sæculo manet cum Electis, eos protegendo; ipse post finem cum eis manebit, eos remunerando.* Id ipsum insinuat S. Leo ibidem relatus.

§. III.

COMMENTARIUS LITERALIS.

In Evangelium Dominicæ primæ post Pentecosten Lucæ 6. a v. 36. usque ad 43.

Hoc Evangelium est pars exhortationis, quam Dominus fecit ad multitudinem copiosam plebis ab omni Judæa, Jerusalem, & Maritima, & Tyri, & Sydonis anno secundo prædicationis suæ sub medium Maji, in quo suadet dilectionem inimicorum, & misericordiam, prohibet vero aliorum condemnationem, & hypocrisim. *Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* v. 36. Ex præcedentibus hanc Dominus infert conclusionem, quæ totum præmissæ allocutionis argumentum complectitur, & finit. Quasi diceret: ergo ut vere sitis filii Altissimi, & benignitate vestra superetis eos, præ quibus meliorem expectetis mercedem, estote misericordes; vel ut habet Matth. cap. 5. v. 48. *Estote perfecti.* Dominus enim locutus fuit de perfectione dilectionis, pertingentis ad quoslibet, quam æmulandam in Patre cœlesti proponit. Hæc autem perfectio dilectionis nihil aliud est, quam misericordiæ benignitas, propensum reddens hominem ad juvandum omnes sua ope indigentes: non enim hic *ly misericordes* accipi videtur stricte, ut virtutem illam singularem, quæ misericordia dicitur, significet, qua nempe alienis miseriis, & necessitatibus compatimur; sed ut idem sit, quod *benefici, & benigni*, juxta modum loquendi satis frequentem in scripturis. Unde, qui insigni aliquo beneficio a Deo, vel homine se affectum voluit significare, eum memorat scriptura, dicere so-

litum: *fecit mecum misericordiam*, quod idem est, ac significari, me affecit beneficio. Sic Gen. 20. v. 13. dicit Abraham Saræ: *Hanc misericordiam facies mecum*. Et Gen. 21. v. 23. Abimelech Abrahamo: *Juxta misericordiam, quam feci tibi, facies mihi*. Et Gen. 47. v. 29. Jacob Josepho: *facies mihi misericordiam, & veritatem*. Imo hic etiam, postquam Evangelista dixit, Patrem cœlestem benignum esse erga malos, & ingratos, subdit: *Estote ergo misericordes, sicut Pater vester misericors est*. Ex quo factis patet: idem ibi esse benignum, & misericordem esse. Quamquam nihil vetet etiam proprie accipere misericordiam, quam S. Thomas 2. 2dæ quæst. 30. art. 1. in corpore sic definit ex Augustino: *Misericordia est alienæ miseriæ in nostro corde compassio; qua utique, si possumus, subvenire compellimur*. Quippe ad misericordiam pertinet, inimicis quoque subvenire, si miseri sint, secundum sapientis monitum Proverb. 25. v. 21. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere, prunas enim congeres super caput ejus*. Porro, quod dicitur: *sicut Pater vester*, non significat æqualitatem, sed qualitatem cum similitudine, & eam quidem similitudinem, quæ non inter hominem, & hominem, sed inter hominem, & Deum esse potest. Sic Christus orat Joan. 17. v. 21. petens, ut simul, sicut ipse cum Patre, unum sint; non enim illam, quæ inter Patrem, & Filium est, naturalem unitatem æquare possumus, quo scit, nos pervenire non posse, ut, quo possumus, perveniamus. Non vult nos eousque progredi, vult autem nos in omnibus rebus quam simillimos esse Patri, & in ea maxime, quæ illi est peculiariter propria, nempe in misericordia, prout orat Ecclesia: *Deus, cui proprium est misereri semper, & parcere*.

Nolite judicare, & non judicabimini, nolite condemnare, & non condemnabimini. v. 37. Prohibetur hic judicium proximi malignum, & temerarium, quod scilicet ex temeritate, & curiositate noxia, aut invidentia, aut denique ex superbia, ex aliorum depressione, & collatione ad se opinionis propriæ

priæ augmentum captante gignitur. Quod monitum, ac præceptum Christi frequenter, ac diligenter inculcandum est hominibus, quia, ut notat Glossa: vix quisquam invenitur hoc vitio carens, ut suis carens aliena reprehendat. Sic Pharisei, cum sibi facile ignoscerent in peccatis gravissimis, aliorum tamen judices erant inclementissimi, ea quoque criminantes, quæ recta erant, finistre interpretantes, quæ dubia, & exaggerantes, quæ levia; quod illis Dominus exprobravit sub similitudine Matth. 23. v. 24. dum eos vocat excolantes culicem, camelum autem glutientes. Ab his itaque judiciis triplici nomine abstinendum est homini Christiano: *Primo*: quia convenit, eum sua dicta, & facta observare, tantaque diligentia in lapsus proprios, & defectus inquirere, ut non libeat, aliena curiosius dispicere, & reprehendere. *Secundo*: quia fraternæ charitatis est, aliorum vitia occultare, eaque extenuare; dubia vero benigne, & candidè interpretari. *Tertio*: quia agnoscere debet, se proximi sui conservum esse, non judicem, & ob id injuriam Deo fieri, si quis illius in judicando potestatem usurpet. Ex quibus causis Dominus hoc loco ad secundam potissimum respexit, præcipiens: abstinendum a malignis istis judiciis, eo quod pugnet cum charitate fraterna. Inferius tamen v. 41. etiam de prima sermonem infert: dum ait: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras?*

Nolite condemnare. Dubitatur hic: quid significet *condemnare*? an idem quod *judicare*? an vero distinctum aliquid? Theophylactus, & Enthymius putant idem esse; quod approbat Jansenius, & dat rationem: quia licet judicare sit quid genericum ad judicium absolutorium, & condemnatorium, hic tamen cum pro maligno accipiatur iudicio, aliud esse non potest, quam *condemnare*. Et hæc est communior sententia. Maldonatus tamen in c. 7. Matth. contendit, aliquod etiam hic discrimen significationis eruere, dicens: quod hic sit quædam sententiarum gradatio; quia iudicium ex omni consuetudine

condemnationem antecedit, ita ut iudicium quidem pro objecto habeat culpam, quam arguit, condemnatio autem insuper se extendat ad poenam, sive temporalem, sive æternam, cuius reum aliquem maligne pronunciat.

Dimittite, v. eod. Hoc ideo adjicitur, quia, ut inquit Jansenius in concordia cap. 43. ejusdem charitatis est, non condemnare proximum, & fratri in se peccanti ignoscere. In Græco pro dimittere, est absolvere, quod condemnationi opponitur. Syrus autem dicit: dissolvere intricata vincula, nempe dissensionis, irarum, & odiorum causas sibi invicem concatenatas. Abstinens autem ab iniquo isthoc iudicio, & facilibus ad impertiendam veniam promittit Dominus præmium, consistens in bono opposito: *non judicabimini, non condemnabimini, dimittimini*, quod præmium insigne prorsus, & eximium est, sive referatur ad hominum, sive ad ipsius Dei de nobis iudicium. Utiliter sane a perversis, & odiosis alienæ vitæ censuris, ac traductionibus absterrebitur, qui obtinuerit hoc immunitatis privilegium, ut ab aliis non sinistre, & acerbe, sed benigne potius accipiatur: omnibus enim res mire invisa, ac permolesta est, pati curiosos investigatorum, velut apparitorum oculos, & undique trahi in quæstionem, rapi ad tribunal, quod sibi constituit, non veritas, non æquitas, non legitima potestas, sed iniquitas, & privata temeritas, ac effrænis quælibet arbitrandi libertas. Adhuc salubrius abstinuerit, si vindicis Dei severitatem effugerit, quemadmodum explicant August. & Chrys. qui has omnes promissiones ad Deum referunt.

Date, & dabitur vobis; mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum; eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. v. 38. Prior pars hujus versus necitur cum præcedenti, & ibi quidem injurias remittere, hic insuper beneficia conferre jubet, ut & nobis peccata dimittantur, & vita detur æterna, ut habet Beda in hunc locum apud D. Thomam in Catena. Dabitur autem juxta mensuram a qua-

quatuor conditionibus commendatam: *mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* Ex qua similitudine colligitur magnitudo remunerationis, iis obventuræ, qui superiora præstiterint; nempe: qui non iudicaverint, qui remiserint, & benigni in dando fuerint; *Prima* ergo mensuræ conditio est, quod futura sit *bona*, hoc est: iusta. *Secunda*, quod *conferta*, seu, ut in Græco est, *pressa*, sic enim plus capit. *Tertia*, quod *coagitata*, hoc enim similiter ad maiorem copiam rei mensuratæ conducit. *Quarta*, quod *supereffluens*, ut explicetur liberalis effusionis abundantia. Sed dubium hic emergit ex verbo *dabunt*, & quæritur: quinam sint illi, qui daturi sunt? num homines? ita putant nonnulli, qui superiora illa: *non iudicabimini, non condemnabimini, dimittemini*, ab hominibus præstanda existimant. Verum rectius accipitur juxta Augustinum lib. 2. de quæstionibus Evangelicis c. 2. ut daturus intelligatur Deus, non obstante pluralitate verbi *dabunt*; pro quo declarando assumit similem textum Lucæ cap. 16. v. 9. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*; non utique homines recipient in cælum suos benefactores, sed Deus propter illos, quibus bene fit sui intuitu, & recipit in æterna tabernacula, & præmium retribuit juxta mensuram dictis conditionibus instructam.

Dicebat autem illis & similitudinem: numquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadent? v. 39. Eadem parabola habetur Matth. 15. v. 14. sed in alium finem adhibita; hic vero, ubi solus Lucas illam inducit, ad superiora pertinet, cum quibus convenientissimam illius connexionem indicat Theophylactus, dicens in Persona Domini: si tu alium iudicas, & ipse in iisdem peccas, nonne assimilaris cæco cæcum ducenti? quomodo enim ille a te ducetur ad bonum, cum & tu pecces? Quoniam ergo Dominus superius præcepit, non iudicare, non condemnare; & jam occurrere quis posset, dicendo: se iudicare, & condemnare fratrem

suum, ut corrigat, & emendet; docet ulterius, qualis esse debeat, qui alium judicare volet, ac reprehendere, & quale judicium prohibuerit, nimirum: quo quis alienæ vitæ severus est censor, suæ interim negligens: *Numquid potest cæcus cæcum ducere?* quod si teneret, *nonne ambo in foveam cadunt?* Quasi diceret: si quis alterius vitam apprehendere vult, & veram virtutis demonstrare viam, videndum est inprimis: num & ipse mentem habeat, five errore, & ignorantia veritatis, five prava cupiditate, & affectu aliquo sinistro excæcatam; nam si ipse, cæcus cum sit, præsumat nihilominus alteri se ducem præbere, eveniet, quod solet cæco cæcum ducenti, ut uterque cadat in foveam æternæ damnationis.

Non est discipulus supra Magistrum; perfectus autem omnis erit, si sit, sicut Magister ejus. v. 40. Et hanc similitudinem aliorum tamen adhibet Dominus Matth. 10. v. 24. hic autem ex interpretatione Theophylacti citati habet per connexionem cum prioribus hunc sensum: si igitur tu peccas, qui te magistrum, & doctorem putas; ubi erit, qui a te disciplinatur, & ducitur? nam juxta vulgare proverbium, discipulus non potest esse perfectior magistro suo, in eo scilicet, in quo est discipulus.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras? v. 41. Hac parabola redarguit Salvator noster majus quoddam vitium quorundam, qui non solum alium reprehendunt in eo, in quo & ipsi reprehensibiles sunt, sed minima in aliis notant, cum ipsi ad graviora sua peccata perspicienda sint cæci.

Aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater sine, ejiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns? v. 42. His verbis Dominus amplificat, & declarat assumptam similitudinem, ut tanto amplius dedoceat temeraria judicia, & reprehensiones iniquas; erit autem reprehensio iniqua, si primo proficiscatur ex odio, ut notat S. Hilarius in Commentario ad cap. 7. Matth. *Fieri, inquit, potest, ut si irascaris homini, velis eum corrigi, non autem, si*
eum

eum oderis. Iniqua erit secundo: Si fiat ex invidia, vel malitia, vel simulatione probitatis, ut observat Augustinus lib. 2. de sermone Domini in monte cap. 30. ubi ait: Auferentes de oculo nostro trabem invidentiæ, vel simulationis, videbimus, ejicere festucam de oculo fratris.

Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui. v. eod. 42. Bene Chrysost. hom. 24. super Matth. Notandum, inquit: quod Dominus ubicumque vult monstrare magnum aliquod peccatum, a contumelia incipit, sicut ibi: *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi.* Et ideo hic dicit: Hypocrita, ejice primum, &c. etenim quæ sui ipsius sunt, magis videt, quam quæ sunt aliorum, & quæ majora sunt, magis discernit, quam quæ minora, & seipsum magis diligit, quam proximum. Et ideo jubet eum, qui obnoxius est multis peccatis, non amarum esse judicem delictorum alterius, & maxime, dum fuerint parva; non quidem ab arguendo, & corrigendo avertens, sed prohibet, propria contemnere, & alienis insistere: oportet enim, ut primo cum diligentia investiges, quæ tua sunt, & tunc quæ proximi sunt, discutias. Ideo sequitur, *& tunc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui.* hæc Chrysostomus. Sed cur dicit: Hypocrita? Respondet Augustinus lib. 2. de sermone Domini in monte cap. 30. accusare vitia, officium est bonorum, quod cum mali faciunt, alienas partes agunt, sicut Hypocritæ, qui tegunt sub persona, quod sunt, & ostendunt in persona, quod non sunt.

§. IV.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: Nolite judicare, & non judicabimini. Luc. 6. v. 37. Cui opponi videtur, quod dicit Deus Moyli Deut. 16. v. 18. *Judices, & Magistros constitues in omnibus portis tuis, ut judicent populum justo judicio.* Resp. illis verbis Luc. 6. non prohiberi universaliter omne judicium, sed ut dictum est, prohibetur primo: judicium temerarium, quod est de

intentione cordis, aut de aliis incertis absque sufficienti ratione, ut docet Augustinus lib. 2. de sermone Domini in monte cap. 28. Prohibetur *secundo*: judicium, & arbitrium de verbis Divinis, ac supernaturalibus, de quibus, cum sint supra nos, non debemus arbitrari, sed ea simpliciter credere, ut vult Hilarius cap. 5. in Matth. *Tertio*: prohibetur judicium, quod non fit ex benevolentia, sed ex animi amaritudine, ut dicit Chrysostomus homil. 17. Operis imperfecti tom. 2. Non ergo prohibetur judicium justum, de quo est sermo ad Moysen cit. loco: unde Christus Joan. 7. ait: *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.* Sed:

Oppon. a Valdensibus & Anabaptistis: tu, quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit. ad Romanos 14. Atqui Dominus omnium est Deus, ergo solius Dei est judicium, ergo nulli licet judicare. *Respondeo*: Apostolum loqui de judiciis vel temerariis, vel quæ privatim fiunt absque legitima autoritate: unde non tangit Judices, qui constituuntur ut ministri Dei, de quibus dicitur Deut. 1. v. 16. *Quod justum est, judicate,* & subditur v. 17. *Quia Dei est judicium.* Ut autem judicium in Judice licitum sit, tres conditiones concurrere necesse est. *Prima* est legitima autoritas, qualem habent Judices ordinarii, & delegati, atque etiam Arbitri. *Secunda* est conformitas cum justitiæ regula, & inclinatione: quando videlicet id decernitur, quod revera justum est; & per defectum hujus conditionis judicium dicitur iniquum, & perversum. *Tertia* conditio est conformitas judicii cum regulis prudentiæ; ad quam conformitatem duo potissimum requiruntur: *Primo*, ut non fiat judicium ex levibus tantum conjecturis, aut de rebus plane occultis, sed de re sufficienter, & certo cognita, quantum moraliter fieri potest. *Secundo* requiritur, ut Judex non ex odio, aut cupiditate, vel propter pravum finem, sed ex justitiæ amore, & propter bonum Reipublicæ judicet: quod enim ex affectu aliquo pravo fit, minime fit undequaue secundum prudentiam. Et per defectum hujus conditio-

ditionis iudicium vel est suspiciosum, & temerarium, vel iniquatum, & finistrum.

Secunda Antilogia: Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. v. 38. Et subditur: Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. Si fuerit mensura supereffluens, erit profecto major, ergo non eadem. Si autem fuerit eadem, non erit major, ergo nec supereffluens. Movet hoc dubium Theophylactus his verbis: Interrogabit fortassis aliquis subtilius: si superfluentur redditur, quomodo eadem est mensura? Et respondet: Ad quod dicimus: quod non dixit: in tanta mensura remetietur vobis, sed in eadem, sed superfluentem mensuram dicit, quia milles bene fiet ei. Extendit deinde hoc responsum a benefactis ad mala, & subjungit: Sicut in iudicando; qui enim iudicat, & deinde iudicatur, accipit eandem mensuram; secundum vero, quod ad plus dijudicatur, quia sibi similem iudicavit, secundum hoc superfluentur est mensura. Est ergo mensura eadem quasi genere, hoc est: pro bonis bona, pro malis mala; & superfluentur quantitate, seu potius quantitatis excessu: non enim sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. ad Rom. 8. v. 18. Et: quod in præsentis est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 2. ad Cor. 4. v. 17.

Oppon. Si etiam mensura, qua Deus peccatoribus remetitur poenam, est superfluentur, & quantitate excedens, sequitur iudicium Dei fore iniquum, quod est absurdum, & contra id, quod dicitur Psal. 9. v. 9. Paravit in iudicio thronum suum, & ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia. Confirmatur: Deus licet supra condignum præmiet, punit tamen infra condignum, ergo remissio poenæ pro peccato non est major, & superfluentur. Pro responsione observandum: quod in peccatis, quæ Deum simul, & proximum lædunt, ut in præsentis sunt temeraria iudicia, iniquæ condemnationes, & poenæ, duo respectus considerandi sint: unus quidem ad proximum, alter ad

Deum. Jam, si primum respectum consideremus, licet malum, quod iniqui Judices inferunt proximo, grave illi, & acerbum sit, longe tamen acerbius, & gravius erit malum, quod ipsis rependet justus Vindex Deus. Ne vero ex hoc judicium Dei videatur iniquum, recurrendum est ad respectum alterum, secundum quem si consideretur peccatum, importat malitiam altioris ordinis, quam sit malitia poenae etiam aeternae. Ex quo statim apparet: nec judicium Dei, nec poenam esse iniquam, sed potius infra condignum. Cur autem pro peccato temporali poena irrogetur aeterna, bene explicat S. Thomas in cap. 7. Matth. ubi sic discurret: In peccato duo sunt consideranda: *duratio*, & *offensa*; & in *offensa* duo, scilicet: *aversio*, & *conversio*; ex parte conversionis culpa finita est; ex parte aversionis infinita: quia avertit se a Deo, qui est infinitus. Cum ergo se avertat a Deo infinito, infinite puniri debet. Item ex parte durationis est, duo considerare, scilicet *actum*, & *maculam*; actus momentaneus est, macula infinita, id est, aeterna: ideo infinite, id est: aeternaliter puniri debet. Unde si a daemonibus posset deleri macula, possent liberari a culpa, & poena. Similiter a parte poenae est acerbitas, & haec est finita; item duratio, & haec est infinita, ita S. Thomas. Notandum autem, quod hic textus intelligendus sit non de infinitate peccati simpliciter, sed secundum quid, conformiter ad alios textus ejusdem S. Doctoris, ut Parte 3. quaest. 1. art. 2. ad 2dum.

Tertia: Numquid potest caecus caecum ducere? nonne ambo in foveam cadunt? v. 39. Quae interrogatio habet vim assertionis; ac si diceret Dominus: non potest caecus caecum ducere; & si praesumat, ambo in foveam cadent; atqui ex ejusdem Domini sententia videtur posse fieri, ut caecus caecum ducat; ergo antilogia. Min. probatur. Matth. 15. v. 14. de Phariseis dicit: *Caeci sunt, & duces caecorum; caecus autem si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt.* Nihilominus tamen de iisdem pronunciat Matth. 23. v. 3. *Omnia, quaecumque dixerint vobis, servate, & facite, secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim,*

enim, & non faciunt. Atqui dicendo, & docendo ducunt; ergo. *Respondeo*: hos textus ita redigi posse in concordiam, si dicatur: quod verba Domini apud S. Lucam non sint intelligenda de impossibilitate metaphysica, aut physica, sed de morali; nam, quod difficile est in rebus arduis, censetur moraliter impossibile. Habet insuper hæc moralis impossibilitas quamdam latitudinem, sicut & difficultas, unde major, & minor inveniri potest. In præsentī ergo non de mixta quidem, sed de vehementi quadam difficultate sermo est, quæ plerumque, & in plurimis impedit, ne profit sive instructio, sive correptio profecta ab homine malis moribus depravato, quales erant Pharisei, contra quos Christo erat negotium Matth. 23, Quin imo, contingit frequentissime, ut plus efficiant perversa docentium, & gubernantium exempla, quam profint salutaria præcepta, ac monita; hinc in re tam difficili, & ardua suos opportuna cautela præmunīendos censuit Dominus, dicens: *Omnia, quæcumque dixerint vobis, servate, & facite: secundum opera vero illorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.* Alium plane doctorem veritatis, & justitiæ dedit nobis cœlestis Pater in Filio suo Unigenito, qui scilicet ita verbis doceret, ut factis vim adderet doctrinæ; quod ipse eleganter expressit in parabola Pastoris Joan. 10. v. 3. *Oves vocem ejus audiunt, & proprias oves vocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oves emisserit, ante eas vadit, & oves eum sequuntur, quia sciunt vocem ejus; ante eas vadit:* Nempe: complementum vocis sunt antecedentis vestigia; sic antecedere oportet docentem, & præcipientem, ut det voci suæ vocem virtutis. Psal. 67. v. 35.

§. V.

DOCUMENTUM MORALE.

Explicatis duabus lectionibus Evangelicis, tum Festi Sanctissimæ Trinitatis, tum Dominicæ post Pentecosten primæ, utrinque desumendum aliquid esset, ac separatim digerendum in moralem pro-

profectum. Quia tamen hæc duo religiosi cultus vinculo stringit Ecclesia, unoque die consecrat, atque complectitur, visum est, unum potius accommodare duobus, quam vel in duo dividi, vel solitarie in alterum deflectere. Tentemus igitur utriusque fœdus. In Evangelio Festi commendat Salvator noster suam potentiam: *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Matth. 28. v. 18. In Evangelio Dominicæ extollit misericordiam sui Patris: *Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Luc. 6. v. 36. Jam inter hæc duo fœdus. Sed quo ferente, quo fanciente? an Fœcialem aget Ecclesia sic orans: *Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime, & miserendo manifestas?* non repugnarem, ut acquiescerem, nisi prævenisset Sapiens: *Misereris omnium, quia potes.* Sap. II. v. 24. Imo nisi prævenisset ipse Deus, quem in Senatu æternitatis, in Concilio Sanctissimæ Trinitatis tractantem de hoc fœdere, & loquentem audivit David, *Semel, inquit, locutus est Deus; duo hæc audi vi: quia potestas Deo est, & tibi Domine misericordia.* Ita in arcano Divinitatis conclusum est, ita sancitum. Quid mirum? si Christus arcani hujus conficius similiter concludat: *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Sit hoc antecedens, expecto unum ergo, unam conclusionem ex fœdere: *Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Matth. 28. v. 19. Tam pie, tam liberaliter, & misericorditer, tam profuse concludit misericordia innixa omnipotentia; tollentur ergo miseriae, dum remittentur peccata; explebitur animæ indigentia, dum gratiæ donis locupletabitur. Quando agitur ex fœdere cum justitia, perit mundus diluvio; at quando agitur ex fœdere ejusdem potentia cum misericordia, mundus baptismo renascitur. Super damna grandescunt lucra; quidquid abripuit mare, reddit Jordanes; quidquid subversum est omnium aquarum impetu, affurgit altius in parvo fundatum fonte, in paucis guttis. Triumphat fœdus misericordiae cum potentia, & exaltatur supra fœdus justitiæ:

stitiæ: *Misericordia superexaltat iudicium*, Jacob. 2. v. 13. *Superexaltat?* ergo attributorum divinatorum inæqualitas. Apage scandalum! Pharisaicum est; *scis, quia Pharisei audito verbo hoc scandalizati sunt?* Matth. 15. v. 12. Non distinguimus in Deo iustitiam a misericordia, non minuimus; sed scimus divinas perfectiones adeo æquales esse, ut sint idem inter se; agnoscimus tamen diversitatem in effectibus, in quibus alter alteri præeminet: *Miserationes ejus super omnia opera ejus*. Psal. 144. v. 9. Et hoc est, quod dicimus, quod in foedere nostro tamquam peculiare prosequimur.

Grandia duo theatra erexit misericordiæ divina potentia: *Domine in cælo misericordia tua*. Psal. 35. v. 6. Et: *Misericordia tua Domine plena est terra*. Psal. 118. v. 64. Cælum & terra duo theatra, miris aptata spectaculis; in cælis misericordia triumphat, in terris vincit; in cælis felicitatis custos est, in terris inimica miseriæ. Nescio fane, quo loco illustrior? an, ubi solis coronatur bonis? an, ubi plurimis molestat malis? Separemus tantisper triumphum, ut spectemus malis invictum: *Misericordia Domini plena est terra*. Hic abyssus abyssum invocat, abyssus miseriæ abyssum misericordiæ. Occurrunt ingentia duo agmina, alterum miserabile, alterum insuper abominabile. *Primum* ducit creaturarum, quas videmus, imperfecta natura, innumeris obnoxia defectibus; *secundum* præcedit liberæ voluntatis malitia; stipatumque est peccatis arenæ maris cœquatis. Contra utrumque stat, & prævalet omnipotens misericordia: *Non est perfecta bonitas, a qua non omnis malitia vincitur*, inquit Fulgentius epist. 7. cap. 13. *Misereris omnium, quia omnia potes*, inquit Sapiens c. 11. v. 24. En victoriam agminis miserabilis! *Deus*, ait idem Fulgentius eadem Epist. c. 4. *Deus, multus est ad ignoscendum, in hoc multo nihil deest, in quo est omnipotens misericordia, & omnipotentia misericors; tanta est autem benignitas omnipotentia, & omnipotentia benignitatis in Deo, ut nihil sit, quod nolit, aut non possit relaxare converso*. En victoriam agminis etiam abominabilis! Finge igitur quantum-

tumcunque libet, peccatorum numerum & pondus; nihil est, quod nolit per misericordiam, nihil est, quod non possit relaxare per potentiam. Sed numquid Deus etiam ultionum est Dominus? numquid *justus in omnibus viis suis?* Psal. 144. v. 17. Si ergo nihil est, quod nolit relaxare; unde vindicta? unde poenae? *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit.* ad Rom. 5. v. 12. Ergo est, quod nolit relaxare, etsi possit. Est omnino, quod nolit, sed voluntate consequente, ut loquuntur Theologi, adeoque citra praejudicium misericordiae. Et quod vult, obsecro, divina bonitas voluntate antecedente? *Nonne omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire?* 1. ad Timoth. cap. 2. v. 4. Unde ergo est, quod castiget, ac puniat? nonne a voluntate hominum, & peccante, & in peccatis persistente, contemptis Dei miserationibus, quibus excitat, monet, urgetque ad poenitentiam? *Numquid voluntatis meae est mors impii, dicit Dominus, & non ut convertatur a viis suis, & vivat?* Ezech. 18. *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, & vivat.* *Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis! & quare moriemini domus Israel?* Ezech. 33. v. 11. Nempe: misericordia, & venia oriuntur a solo Deo, qui sola sua infinita bonitate vult nos a nostris miseriis liberare; at justitia in poenis irrogandis non a solo Deo procedit, sed a nostris etiam peccatis: & Dei propensio fuisset potius carere occasione exercendi vindictam. Audiamus super hoc parænesim Sapientis: *Nolite zelare mortem in errore vitae nostrae, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum: quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum.* Sap. 1. v. 12. & 13. Ergo Deus non est zelotes mortis, sed homo; quia eam Deo quasi invito extorsit, avide quærendo, & ambiendo per opera manuum suarum, per peccata. Pulchre Augustinus in Soliloquiis cap. 14. inquit: *Quod salus nostra ex Deo est, audivimus de tua misericordia Domine, quia tu mor-*
tem

tem non facis, neque lætaris in perditione morientium. Propter hoc Domine oramus te, ne permittas dominari, quod non fecisti, creaturæ tuæ, quam fecisti: si enim doles de perditione, quid te prohibet Domine, quia omnia potes, ne semper læteris de nostra salvatione? At quomodo verum est, quod Deus doleat de perditione vivorum, cum dicat Isa. I. v. 24. *Heu! consolabor de hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Solatium ex vindicta gaudentis est, non dolentis: *Sicut ante lætatus est Dominus super vos, bene vobis faciens: sic lætabitur disperdens vos, atque subvertens.* Deut. 28. v. 63. Si lætatur, non dolet. Ita fortassis arguendum esset, nisi repugnaret *heu*, gementis interjectio, & denotaret triste quoddam solatium. *Heu, non eja consolabor.* Quasi diceret: descendam quidem, & serio tandem ad vindictam; sed descendam quodammodo a me ipso, ab indole, & benignitate mea; descendam invitatus, & coactus, ideoque gemens, ac dolens: recusare tamen non possum illud solatium, quod habere debeo de bono justitiæ; O grave, & arduum bonitati meæ solatium! *heu consolabor.* Conferre jam adinvicem duo solatia divini cordis: alterum misipientis; & alterum vindicantis; & deprehendetis quidem illud, infinitæ plenum dulcedinis, hoc vero non parva dilutum amaritudine. Ovem perditam, peccatorem poenitentem imponit in humeros suos gaudens, & veniens domum convocat amicos, & vicinos, dicens illis: *Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.* Lucæ 15. v. 6. Hoc gaudium sine luctu est. At cum rebelles suis gratiis tandem ulciscitur, *tactus dolore cordis intrinsecus, delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terræ.* Gen. 6. v. 7. Ita nimirum cor Dei ferit infestum illud solatium de bono justitiæ, quod velut lanceas intorquet vindicta, ut per suum quodammodo latus, & cor, Deus feriat peccatorem.

Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Illimitatam cogor credere talem potestatem; & tamen cogor propemodum ambigere, utrum non con-

stricta

stricta sit. An sapientius olim potestatem suam super universum partita est fabulosa illa divinitas, in trina prole Saturnia, ita ut Jovi cœlum, ac terra, Neptuno maria, infernus Plutoni obtingeret, quam una, & vera Deitas in tribus Personis? nefas hoc dicere; & quomodo in communicatione potestatis tantum de inferno silentium? *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra;* ubi infernus? latet mysterium. Evitata est, ni fallor, amaritudo tristissimi nominis, ne dulcissimum fontem divinæ largitatis vel sono inquinaret; evitata est ob decus summæ benignitatis, cujus majestatem violat, *servare proprium est fortunæ excellentis, quæ nunquam magis suspici debet, quam cum illi contingit idem posse, quod Diis, quorum beneficio in lucem edimur,* inquit Seneca lib. i. de clementia c. 5. Si regis potestatis, si divinæ proprium est, servare, & ignoscere; numquid non ab utraque *alienum* est, perdere, & punire? est enimvero alienissimum: nam excellentem potentiam adornant non tam sceptrum, coronæ, & paludamenta, quam gratiæ, & beneficia. Inferre supplicia, & cruentare manus reorum sanguine, vile est ministerium, non decet majestatem. Clamabat in cœlum sanguis Abel, & exposcebat vindictam; didicerat mortem timere Cain, quam primus intulerat: *Omnis, qui invenerit me, occidet me.* Gen. 4. v. 14. Quid Deus? *Posuit Dominus Cain signum, ut non interficeret eum omnis, qui invenisset eum.* v. 15. Hic tamen a servo nepote recepit, quod in fratre peccaverat: *occidi virum in vulnus meum,* ait Lamech. v. 23. observo concursus beneficentiæ cum justitia: posuisse signum salutis erat beneficentiæ, permisisse cædem erat justitiæ. Sed quæso, observemus etiam cum Philone discrimen: ad imprimendum signum utitur Deus manu propria, ad auferendam vitam utitur aliena; decebat nempe majestatem servare per seipsam, plectere per ministrum. Audiamus Philonem lib. de profugis: *Non est decorum, ut ipse Deus puniat, cum sit primarius Legislator optimus; sed per alios animadvertat in homines noxios, non per seipsum; convenientius enim est,*
ut

ut gratis beneficia, munera porrigat ipse suapte natura bonus, ac munificus; supplicia vero non nisi jussu ejus, qui regnum sempiternum tenet, per alios tamen exigantur, quos decet tale ministerium. Jam intelligo, cur data sit Christo potestas in cœlo, & in terra; nempe: data est ad salvandum per seipsum: in inferno quodammodo negata est, quia exercenda per alios: Supplicia non sine jussu ejus, per alios tamen exigantur, quos decet tale ministerium. Lustremus Babylonem. Creverat Nabuchodonosor in puram vanitatis arborem ad usque cœlum; sub hoc schemate suam illi superbiam somnus repræsentabat. Sed ecce! (ut idem somnus illi exhibuit,) vigil, & sanctus de cœlo descendit, clamavit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos ejus, & dispergite fructus ejus. Dan. 4. v. 10. Hoc arrogantiae supplicium. Succidite, præcidite, & dispergite, mandata sunt; sed qui mandat per auctoritatem, non exequitur. Recurrit Philo: Supplicia non sine jussu ejus, per alios tamen exercentur, quos decet tale ministerium. Licet justitiæ non desit imperantis auctoritas, deest tamen, & manum subtrahit agentis potentia, quæ amat otiari in pœnis, operosa solum in gratiis: non enim sic fæderatur justitiæ, sicut misericordiæ. Vigil, & sanctus descendit de cœlo. Crediderim, quod eundem jam antehac Nabuchodonosor noverit visum in sua fornace, & inter supplicia, sed innocuum: Nonne, ait, tres viros misimus in medium ignis compeditos? & ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. Dan. 3. v. 91. & 92. Erat hæc fornax imago inferni; infernus non erat, quia infernus non fervit iniquis judiciis, innocentes non cruciat. Ergo non excludebat Filium Dei, sed invitabat potius ad suorum miseras, ad exercitium omnipotentis misericordiæ: Data est mihi omnis potestas, salvandi in cœlo, & in terra. Et decet me potestatis hujus exercitium; salvo igitur per meipsum: si plectendum est, mando quidem, sed plecto per alios. Super fastu regis sufficit dicere: suc-

cidite, at ad levandas innocentium puerorum calamitates opus est agere, & sociare potentiam misericordiæ, ut excutiatur flamma de fornace, ut medium illius, & concentratos ardores ros diruat, ventusque dissipet. O quale spectaculum! infantes pueri excipiuntur non flamma, sed rore, dignitate, non poena, inquit Zeno Zenonensis Serm. 7. de tribus pueris. Opus dignum divinis manibus, ubi supplicia vertuntur in gloriam; alienis demandatur succisio infamis arboris.

At fallimur! non per seipsum Deus, sed per Angelum succurrit damnatæ ad flammam innocentiae: *Angelus Domini descendit cum Azaria, & sociis ejus in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit.* Dan. 3. v. 49. & 50. Ergo non solum ad poenas, sed etiam ad beneficia, ad levandas miseras alieno Deus utitur ministerio. Non negaverim, bonos Angelos quandoque honorari divinæ benignitatis, erga homines exercendæ, pretiosis obsequiis; *Sunt enim administratorii spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capient salutis.* ad Hebr. 1. v. 14. Non ideo tamen concesserim, Angelum in fornace Babylonica Dei miserentis egisse ministrum. Angelum fuisse *personaliter* fateor, sed Deum *authoritative*, quem repræsentabat. Hinc Chrysostr. homil. de tribus pueris non veretur dicere: *Adest amico majestas, ut innocentia liberetur; patitur se Deus cum pueris in supplicio numerari.* Quin imo scriptura ipsa Dei nomen Angelis tribuit, quando agunt non Ministros, sed Vicarios. Sic ille, qui apparuit Moyfi Exodi 3. v. 6. dixitque: *Ego sum Deus Patris tui*, fuit Angelus, ut docet S. Stephanus Actor. 7. v. 30. Sic Dominus, qui tradidit legem Moyfi in monte Sinai, Exodi 19. v. 20. a Paulo ad Galat. 3. v. 19. vocatur Angelus. Ergo descensus ille in fornacem Deo principaliter tribuendus est, non Angelo; poteratque Angelus iste dicere, quod in simili dixit alius, Exodi 3. v. 6. & 8. *Ego sum Deus: descendi,*
ut

ut liberem te. Accedit repræsentatio altera : quam annotat S. Hieronymus in illum Danielis locum, ubi ait : *In typo præfiguravit iste, sive Filius Dei, Dominum nostrum Jesum Christum, qui ad fornacem descendit inferni, in quo clausæ, & peccatorum, & iustorum animæ tenebantur, ut absque exustione, & noxa sui, eos, qui tenebantur inclusi, mortis vinculis liberaret.* Nolo addere, quod Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 10. & Veteres complures docent : quantum illum similem Filio Dei non vere Angelum, sed Christum fuisse, qui jam tunc ante sumptam humanam naturam ejus similitudinem induerit, & se quodammodo ad futurum Redemptionis officium exercuerit. Hoc, inquam, nolo dicere : tum quia minus probabile est, tum quia ad præfens sufficit utraque repræsentatio ; altera authoritativa, altera præfigurativa, ut totum illud prodigiosæ liberationis negotium dicatur divinum, maneatque firmum summæ benignitatis encomium : succurrisse, & salvasse absque ministerio.

Quod si in vasis iræ cum ultricibus flammis luctatur mirabilis illa dulcedo pietatis divinæ, quis explicet, quantum redundet in electis, in vasis misericordiæ. *Misericordia Domini ab æterno super timentes eum usque in æternum.* Psal. 102. v. 17. Hoc est, mensura sine fine. Ab æterno prædestinavit, ab æterno decrevit, electos suos liberare ab omnibus miseriis, & principaliter ab æterna damnatione ; & constituere in summo felicitatis apice, in divina beatitudine, eaque perpetua : *usque in æternum misericordia ejus.* O felices ! quos ab æterno prædestinavit Deus, quos ab æterno cor Dei amplectitur ! felices etiam, antequam sint ! Nonne divini cordis sunt illæ voces Jerem. 31. v. 3. *Charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserens tui.* Jam cum electis incipit esse in tempore : adest misericordia : prævenit, comitatur, & usque ad mortem subsequetur : *Deus meus, misericordia ejus præveniet me.* Psal. 58. v. 11. *Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* Psal. 22. v. 6. Hinc illud canticum laudis, & gratiarum actionis : *Be-*

nedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto ejus: qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, & sanat omnes infirmitates tuas: qui redimit de interitu vitam tuam, & coronat te in misericordia, & miserationibus. Psal. 102. a v. 1. Superest maximum opus omnipotentiae ex admirabili ejusdem foedere cum misericordia: Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quod Christus Jesus venit in hunc mundum, peccatores salvos facere. 1. ad Timoth. cap. 1. v. 15. Magnum sane pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne. ibidem c. 4. v. 16. Considerabat hoc Augustinus, recens a conversione, & susceptione Baptismi, ut ipse refert lib. 9. confess. cap. 6. Non satiabar, inquit, illis diebus dulcedine mirabili, consideratione altitudinis consilii tui, o Deus super salute generis humani. Delibemus aliquid ex hac altitudine, utinam cum similitudine! ad nostrum propositum. Et ecce offert hoc nobis Apostolus ad Hebr. 2. a v. 17. Debit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut reciprocaret delicta populi: in eo enim, in quo passus est ipse, & tentatus, potens est eis, qui tentantur, auxiliari. Plane mirabilis altitudo consilii. Filius Dei ut misericors fieret, debuit per omnia fratribus assimilari, hoc est: homo fieri, & humanis subjacere miseriis. An ergo non fuit ab æterno misericors? aut si fuit, addi aliquid divinæ huic perfectioni potuit, idque a natura nostra, a nostris miseriis? Evolvamus mysterium. Misericors juxta S. Thom. 1. Parte quæst. 21. art. 3. in corpore, dicitur aliquis, quasi habens miserum cor: quia scilicet afficitur ex miseria alterius per tristitiam, ac si ejus esset propria. Et ex hoc sequitur, quod operetur, ad depellendam miseriam alterius, sicut miseriam propriam. Et hic est misericordiae effectus. Tristari ergo de miseria alterius non competit Deo, sed repellere miseriam alterius, hoc ei maxime competit. O altitudo consilii! spectabat Deus misericordiam suam, expeditam quidem ad depellendas misérias, sed impeditam tristari; obstabat enim divina immutabilitas,

&

& felicitas. Spectabat miseras nostras, ut nostras tamen, non ut suas, ac proprias. Deerat illi *miserum cor*, & miseriarum nostrarum proprietas; ne deesset, invenit sapientia mirabili consilio; egit potentia opere prodigioso: Deus homo factus est, ut tritari, ut compati posset nostris miseriis, atque si essent ejus propriæ: debuit ergo per omnia hominibus assimilari, ut misericors fieret; non solum quoad effectum depellendi miseras, sed etiam quoad affectum tristitiæ. Ut vero & promptior esset effectus, & vehementior affectus, non sufficiebat, apprehendere miseras in aliis, sed oportebat, eas suscipere, & experiri in semetipso, ut pleniore illarum sensu quodammodo tangeretur. Pulchre Bernardus tract. de gradibus humilitatis: *Christus*, inquit, *humanis voluit communicare miseriis*, (quod est per omnia fratribus assimilari,) *ut similiter passis, ac tentatis misereri, & compati ipso disceret experimento.* Quo quidem experimento non dico, ut sapientior fieret, sed propinquior videretur. Quatenus infirmi filii Adam, quos suos & fieri, & appellari fratres, non dedignatus est: suas illi infirmitates committere non dubitarent; qui sanare illos & posset, ut Deus, & vellet, ut proximus, & cognosceret, ut eadem passus. Sic itaque, sic crescit quodammodo, & convalescit divina misericordia, quando res eo deducta est per Sapientiam, & Omnipotentiam, ut habeatur in Deo *miserum cor*, ut habeatur *miseriarum experimentum*, & proprietas: *In eo enim, in quo passus est ipse, & tentatus, potens est & aliis auxiliari.* Potens est; hæreo in verbo: an opitulans Omnipotentia etiam in Deo creverit per experimenta miseriæ? crevit utique, sed incremento promptionis. Sciendum, inquit S. Thomas lect. 3. in c. 4. epist. ad Hebr. quod *ly posse aliquando importat non nudam potentiam, sed promptitudinem, & aptitudinem Christi ad subveniendum; & hoc quia scit per experientiam miseriam nostram, quam ut Deus ab æterno scivit per simplicem notitiam.* Ad opus unionis hypostaticæ decrescunt opera naturæ, & gloriæ, increscit misericordia. Stat inconcussa fidei

veritas: *Verbum caro factum est.* Joan. 1. Homo est Filius Dei. Quid inde? hoc inde: quod Deus nova, & singulari ratione Pater sit. Et qualis Pater? Audi Apostolum 2. ad Corinth. 1. v. 3. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi.* Recte hoc, quia consonat voci de cœlo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Matth. 17. Sed num sufficit? non utique; sed requiritur aliquid explicatius. Addamus ergo, & compleamus: *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, & Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis.* Incarnatio Filii facit eum, a quo processit, Patrem misericordiarum, & Deum totius consolationis. Nihil ultra potuit.

Concludamus ergo duo ex omnibus hucusque dictis deducendo; unum erga Deum, alterum erga proximum. Magna sunt, fateor, motiva timendi justitiam Dei, majora tamen sunt, quæ habemus sperandi ejus misericordiam; & quamvis utramque oporteat amplecti, ne vel sola justitia tantum nobis anxietatis incutiat, ut concidamus, vel misericordia in tantum animos erigat, ut præsumamus; semper tamen magis adhæreamus misericordiæ: licet enim teste S. Thoma in c. 2. epistolæ S. Jacobi, a tribunali justitiæ provocare ad tribunal misericordiæ tamquam ab inferiori ad superius; licet adire cum fiducia ad thronum gratiæ, *ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.* ad Hebr. 4. v. 16. In terris inter homines justitia etiam inferioribus committitur; clementia non descendit e throno, non dimittit coronam; hinc subordinati judices punire possunt, absolvere non possunt; gratia est opus regium; recursus gratiæ fieri debet ad summum Principem, summamque potentiam. Recte Seneca lib. 1. de clementia c. 3. *Nullum, inquit, ex omnibus clementia magis, quam Regem, & Principem decet; istæ enim virtutes magnis viris decori, gloriæque sunt, si illis salutaris potentia est; pestifera vis est valere ad nocendum.* Bene Demosthenes ad Alexandrum: *Nihil habes in fortuna tua majus, quam ut possis, nihil melius, quam*
ut

ut servare, & benefacere velis. Posse, & velle servare, salutaris potentia sunt; exprimunt fœdus misericordiæ cum potentia plane ad divinum Prototypon: *Ob hoc, quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.* Sapient. 12. v. 16. Ecce apud summum omnium Dominum summa clementia, summa indulgentia; ad parcendum impellit ipsum Dominum & suprema potestas: nemo frustra tentavit recursum gratiæ. *Ob hoc, quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.* Glossa interlinearis ait: *qui præest potentia, mitescit natura*, hoc est: bonitate sua potest servare, & vult; velle est bonitatis, posse potentiæ. Quis non confidat? misericordiam geminat quodammodo potentia, ut observavit Hieronymus in illud Psal. 111. v. 4. *Misericors, & miserator, & justus.* Geminetur ergo fiducia, sic tamen, ut non desit simplex timor. Valeat ad nos terrendos justitia; prævaleat ad confortandos misericordia. Deum esse tantum bonum, & non justum, Marcionis est blasphemia impia, & hæretica. Malus foret Deus, si tantum bonus, ut eleganter ostendit Tertullianus lib. 1. contra Marcionem c. 26. Non est bonitas, quæ non arcet malitiam; nullius mali vindex malus est. Sufficiat miseriis, sufficiat reis geminæ bonitatis elogium, sed non absque consortio justitiæ; *misericors, & miserator, & justus.* In duobus titulis conquiescat spes, ad unum cohorrescat timor, & metus: dulcis, & rectus Dominus, Psal. 24. v. 8. Noceret dulcedo, nisi temperaret rectitudinis acrimonia; hoc temperamentum, est salutis præsidium. *Quis est Dominus tam bonus, ut homo ab illo malus fiat?* interrogat citatus Tertullianus, fieret autem, si tantum bonus esset, si absque justitia. Temeritas hominum fræno indiget. Qua datâ porta ruerent in omnia scelera, nisi refrænaret justitia. Fiducia, excluso timore, contemptus est: *An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* ad Rom. 2. v. 4. ad pœnitentiam te invitat, non ad pœnitenda. *Intelligent hoc, qui* (ut lo-

quitur Ambrosius,) proposita spe agenda pœnitentia licentiam sibi delinquendi propagatam putant, cum pœnitentia peccati remedium sit, non peccandi incentivum; vulnere enim medicamentum necessarium est, non vulnus medicamento: quia propter vulnus medicamentum quæritur, non propter medicamentum vulnus desideratur. Nullus itaque a misericordia criminorum patrona justitiam separet arbitram criminum; nemo spem sic concipiat, ut metum elidat; fatelles fiducia, timor est, securius sperabit, quisquis timuerit. Et hoc de primo; nunc ad secundum: *Estote misericordes, sicut Pater vester misericors est.* Luc. 6. v. 36. Et cur hoc? causam accipiamus ex Matth. 5. v. 7. *Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur.* Ex divinæ misericordiæ magnitudine, ex robore, quod illi addit omnipotentia, crescere debet misericordia hominis erga hominem, debet firmari. 2. Regum 9. v. 3. dicebat David: *Numquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei?* misericordiam scilicet altissimam, quam erogat sola miserentis bonitas, nulla vero retardat miseri pravitas, aut hostilitas. Jam scio, cur iste Rex dicere potuerit Psalm. 58. v. 18. *Deus meus, misericordia mea.* Qui facit misericordiam erga proximum, is Deum quodammodo suum facit, ejusque misericordiam cum omnibus thesauris suis: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Syrus vertit: *Quoniam super ipsos erunt misericordiæ.* Æmulatorem sui amat divina misericordia, sed non amat vinci: *Da modica,* inquit Augustinus in Psal. 36. *Et accipe magna.* Vide, quam late crescat foenus tuum: da temporalia, accipe æterna: da terram, accipe coelum; liceat addere: accipe Deum; *Deus meus, misericordia mea.* Agnosce o Christiane! (exclamat S. Leo serm. in festo Sanctorum omnium,) agnosce tuæ sapientiæ dignitatem, Et quallium disciplinarum actibus, ad quæ præmia voceris, intellige: misericordem te misericordia, justum vult esse justitia, ut in creatura sua Creator appareat, Et in speculo cordis humani per lineas imitationis expressa Dei imago resplendeat. Secura esto operantium fides,

des, aderunt tibi desideria tua, & iis, quæ amas, sine fine poteris. Secura esto operantium fides, seu fiducia: hujus enim sunt erepta desideria; aderunt tibi desideria tua, & qualia? non alia, quam illa Davidica Psal. 72. v. 24. & 25. *Quid mihi est in cælo, & a te quid volui super terram? defecit caro mea, & cor meum. Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum!* Hæc aderunt, & iis, quæ amas, sine fine poteris.

§. VI.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA
MORALI.

An sufficiat, urgente præcepto eleemosynæ, mutuum dare?

Suppono eleemosynam esse interdum necessariam ex divino præcepto, quod ex genere suo obligat sub peccato mortali; quamquam hoc ipsum per summam dementiam videantur olim negasse Manichæi, ut Fausto manichæo objicit Augustinus lib. 20. contra eundem ita scribens: *Artes, & discipline tuæ vetant porrigi panem homini mendicanti.* Et rursus lib. contra Cedimachum cap. 17. *Displicet, inquit, istis, quod Deus populo suo interficiendos tradidit inimicos, & ipsi panem mendicanti dare prohibent non inimico, sed supplici.* Contra hos probatur suppositum primo ex scriptura, quæ dicit eleemosynam esse debitam, & defraudari pauperes, si illis negetur: *eleemosynam pauperis ne defraudes.* Ecclesiast. 4. Et infra: *Declina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacifice in mansuetudine.* Si ergo eleemosyna est debita, est sub præcepto. Quod vero fit sub præcepto graviter obligante, sumitur ex Matth. cap. 25. ubi Dominus ait: *Discedite a me maledicti in ignem æternum: esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c.* Ergo omissio eleemosynæ urgente præcepto, est digna æterno supplicio; ergo actus eleemosynæ est debitus ex præcepto graviter obligante. Confirmatur primo: per neglectum eleemosynæ abalienatur Deus

homini: *Qui obdurat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Proverb. 21. ergo. *Confirmatur secundo: Cum omissione eleemosynæ non subsistit charitas hominis erga Deum & proximum; ergo est interdum graviter peccaminosa.* Ant. patet ex Scriptura: 1. Joan. 3. v. 17. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo; quomodo charitas Dei manet in eo? Probatur secundo ex Patribus, qui id ipsum tamquam fide certissimum ponunt.* S. Cyprianus serm. de opere, & eleemosyna sic loquitur: *Neque enim misericordiam Domini promereri poterit, qui misericors ipse non fuerit; neque impetrabit de divina misericordia aliquid in precibus, qui ad precem pauperis non fuerit humanus.* S. Basil. hom. in illud Luc. 12. *Destruam horrea mea, & faciam majora: non, inquit, memor hic fuit communis naturæ, non putavit oportere superfluum in egenos distribuere, nullam præcepti habuit rationem: ne abstineas bene facere inopi; & eleemosyna, & fides, ne deserant te.* Et Isa. 58. v. 7. *frange esurienti panem tuum.* Denique Gregorius Nazianzenus Orat. de pauperum amore: *Mandato, inquit, divino, atque exemplo ad eleemosynam moveri debemus.* Probatur tertio ratione ducta ex natura charitatis, cujus actus est eleemosyna interveniente virtute misericordiæ: ad charitatem pertinet non solum velle bonum proximo, sed etiam facere, juxta illud 1. Joan. 3. v. 18. *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & virtute.* Ergo hoc ipso, quod actus charitatis erga proximum sit necessarius ex præcepto, necessarius est etiam actus eleemosynæ, per quam efficaciter sublevatur miseria proximi, ejusque necessitati succurritur. Et hinc sequitur: præceptum divinum eleemosynæ non modo esse positivum ob Scripturæ testimonia, quæ adduximus, sed etiam naturale, sicut est præceptum dilectionis proximi. Agnoscat nunc alius urgeri se ad actum eleemosynæ in his circumstantiis sub gravi peccato ex præcepto divino, & naturali: sed rei suæ tenacior cupiat uti quodam quasi com-

compendio; & succurrere indigo minima, qua possit opum suarum imminutione. Unde quærit: eritne hic, & nunc satisfactum præcepto eleemosynæ, si præcise mutuum dem, & nihil gratis largiar? Quid respondebimus? Adrianus in 4. in materia de restitutione, & Navarrus in manuali cap. 17. n. 61. & cap. 24. n. 5. dicunt: satis fore in casibus, quibus præceptum eleemosynæ obligat, mutuando subvenire necessitati proximi. Alii plerique negant. Cum quibus

Dicendum: Qui urgetur præcepto eleemosynæ, non satisfacit, si rem, qua tunc proximus vere eget, det ei mutuo tantum, sed oportet gratis dare per veram, & formalem eleemosynam. Dixi *rem, qua tunc proximus vere eget*, quia potest contingere, ut quis non vere egeat *ipsa re*, sed tantum *rei mutatione*; ut si alibi habeat, unde possit rem compensare; quo casu satis erit loco eleemosynæ rem ei mutuare, ut recte docet Sotus lib. 4. de justitia, & jure quæst. 7. art. 1. circa finem; etenim in tali casu proximus non vere, & simpliciter indiget ipsa re tamquam vere, & simpliciter pauper, ut communiter solet accidere. In quo sensu probatur assertum: præcepto obliganti ad aliquem determinatum virtutis actum non satisfacit, nisi per exercitium illius ipsius actus; atqui in casu nostro præceptum eleemosynæ obligat ad determinatum actum eleemosynæ; ergo huic præcepto non satisfacit, nisi per exercitium actus eleemosynæ. Atqui mutuatio rei non est iste actus eleemosynæ; ergo per illam non satisfacit. M. est evidens: nam quando actus præceptus non exercetur, cum potest, & debet, culpabiliter omittitur, & eo ipso violatur præceptum. Min. cum subsumpto est æque certa, & patet: quia eleemosyna est actus virtutis misericordiæ, ac proinde largitio gratuita; mutuum autem, utpote largitio retento jure recipiendi, tantum est actus justitiæ; ergo inter hos est magnum discrimen. Unde pronunciatum hoc nostrum tam certum videtur, quam certum, & verum est suppositum, quod præmisimus de eroganda in eleemosynam pauperi

peri ea re, qua indiget. Nec juvat, si dicatur, præceptum eleemosynæ obligat disjunctive, nempe: vel ad eleemosynam, vel ad mutuum; hoc, inquam, non juvat, cum nihil aliud sit, quam negare præceptum eleemosynæ; nam disjunctivum istud: dare vel eleemosynam, vel mutuum, non significat idem, atque eleemosynam dare, quandoquidem disjunctio verificari potest nullam dando eleemosynam, sed elargiendo præcise mutuum. Quare nihil aliud hoc foret, quam contra communem, & certissimam sanctorum Patrum, & Theologorum omnium sententiam negare præceptum, quod nullo tempore obliget ad eleemosynam.

Oppon. primo cum Adriano, & Navarro: finis eleemosynæ (qui est, ut subveniatur necessitati proximi,) potest obtineri per mutuum, vel per alium similem contractum, v. g. per venditionem pecunia non accepta, sed credita; atqui satisfit præcepto eleemosynæ, si obtineatur finis. Ergo, &c. *Respondeo*: n. min. Non enim ideo definit obligare præceptum, quod aliquis possit finem præcepti consequi per aliquod aliud medium, sed oportet determinate adhibere illud ipsum medium, quod a præcepto præscriptum est; atqui a præcepto præscripta est eleemosyna, & non mutuum. Ergo. Instantia est in præcepto jejunii, cujus finis est corpus subiacere spiritui; hunc autem finem potest quis obtinere per alias mortificationes, & macerationes carnis; ergo si per obtentionem finis ex quocumque medio satisfaceret huic præcepto, sequeretur numquam esse necessarium jejunare ex præcepto, quod alienissimum est a mente Ecclesiæ, & sensu fidelium.

Oppon. secundo: Ipsum mutuum in tali casu est eleemosyna; ergo præcepto eleemosynæ satisfit per eleemosynam; ergo vere satisfit. *Respondeo* dist. primum conf. Ergo satisfit per eleemosynam incongruam, & sic vere non satisfit con. per congruam nego: nempe præceptum eleemosynæ non ad quamcumque eleemosynam obligat in casu necessitatis proximi, sed ad illam, per quam gratis supeditatur ei id ipsum, quo tunc opus habet. Ita-
que

que cum proximus perit fame, neque omnino ulli-
bi quidquam habet, non satis est gratis facere elee-
mosynam istam, quæ consistit in ipso contractu
mutui, aut venditione cibi pecunia credita, sed ne-
cessè est gratis ei cibum erogare, aut æquivalentem
pecuniam, aut aliud quid, quo possit illum sibi com-
parare: tali enim eleemosyna tunc indiget.

Oppon. tertio: Si mutuum dare non sufficeret
ad implendum præceptum eleemosynæ, sequeretur,
quod non sufficeret commodare vestem ei, qui
in frigore extreme illa eget, sed necessè foret do-
nare; sequeretur item, quod vestem accipiens non
teneretur eam postea restituere, atqui hæc sunt ab-
surda, ut vult Navarrus in manuali cap. 17. n. 61.
ergo. *Respondeo:* nego sequelas: nam si proximus
non egeat ipsa re, sed ejus tantum usu, quando ni-
mirum res non est usu consumptibilis; tunc quidem
sufficiet gratis ei concedere usum rei, quatenus eo
indiget ad sublevandam præsentem necessitatem;
neque is acquirit dominium talis rei, sed tenebitur
eam postea restituere. *Ratio est:* quia illam elee-
mosynam tenemur facere, qua proximus indiget;
atqui in casu argumenti proximus non indiget nisi
usu vestis, ergo tenemur usum præstare, & non
dominium vestis. Ergo tenebitur restituere cessante
indigentia vestis. Aliud est de rebus ipso usu con-
sumptibilibus, ut de cibis respectu esurientis. Unde
sententia communis Theologorum in 4. dist. 15. qua
docent non esse restituendam postea rem eam, quam
quis in extrema necessitate accepit, intelligenda est
de re, prout ad sublevandam necessitatem fuit ne-
cessaria, & non aliter. Hinc restituere tenetur
equum alienum, qui illum accipit in extremo pe-
riculo vitæ, ut Turcas insequentes evaderet: nam
ad sublevandam necessitatem fuit necessarius, &
sufficit usus equi absque dominio. Et sic intellecta
hæc sententia est verissima. Quam proinde in alio
sensu impugnat Navarrus citatus.

§. VII.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA
POLEMICA.

*An Christus sit absolute unicus mediator inter
Deum, & homines?*

Affirmant hæretici, putantque obscurari dignitatem Mediatoris in Christo, si quispiam alius præter ipsum mediator esse dicatur: ita nominatim Calvinus lib. 3. instit. cap. 20. §. 20. usque ad 28. Negant cum aliqua tamen distinctione Catholici, quorum doctrinam priusquam explicemus, breviter quædam prænotanda sunt.

Prænoto primo: Mediatoris nomen adhiberi interdum ad significandum substantiale medium inter duas, & extreme distinctas substantias. Et hoc modo dici potest Christus, substantialis mediator Dei, ac hominum: quia in eo divina, & humana natura substantialiter conjuncta sunt. Qui modus loquendi frequens est apud Patres tum Græcos, tum Latinos. Verum, ut optime observat D. Bonaventura in 3. dist. 19. art. ult. q. ult. hac ratione Christus dicitur non tam mediator, quam medius. Ad eundem modum S. August. l. 9. de civitate Dei c. 15. dicit Christum fuisse medium, non solum ratione substantiæ, quia fuit Deus, & homo, sed etiam ratione status, quia simul beatus, & mortalis fuit.

Prænoto secundo: Nomen mediatoris in significatione magis propria importare munus, & officium, ad quod pertinet reconciliationem procurare inter duos, aut plures dissidentes: nam *mediator unius non est*, inquit Apostolus ad Galat. 3. v. 20. Quamvis autem prior illa substantialis mediatoris significatio minus propria sit, ut tamen in Christo perfecte habeatur mediatoris officium, necessarium fuit naturam divinam, & humanam substantialiter inter se uniri. Et ideo sancti Patres utramque rationem mediatoris (scilicet substantia, & officio) inter se conjungunt, & alteram ex altera pendere docent.

Præ-

Prænoto tertio: Mediatoris officium quatuor fere modis fieri solere, & illis omnibus in Christo fuisse. *Primo* quidem: aliquis mediator constitui solet per modum judicis arbitri ad causas utriusque partis discernendas, ac dijudicandas. Et sic Christus fuit veluti arbiter inter nos, & Deum, ut eum appellavit Ambrosius in illud 1. ad Timoth. cap. 2.

Unus est mediator. Etsi vero recte tribuatur Christo munus judicis arbitri, non est tamen existimandum, quod ita intervenerit inter nos, & Deum, sicut solet judex arbiter inter homines: nam inter hos judices solum judicant de causa secundum merita utriusque partis, nulli parti quidquam condonando, aut per ea aliquid solvendo; Christus autem, cum expensa hominis causa deberet eum condemnare, in seipso suscepit poenas, quas merebatur homo. *Accedit*: quod inter homines arbitri constituentur ex consensu utriusque partis, Christus autem consensu solius Dei constitutus sit. *Secundo*:

Mediatoris officium fieri solet in modum internuntii deferentis pacta, & conventiones unius partis ad alteram. Sic Moyse Deut. 5. dictus est *sequester & medius* inter Deum & populum Israël; *Ego sequester & medius fui inter Dominum, & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus*. Et ad Galat. 3. dicitur: *Data est lex per Angelos in manu mediatoris*, hoc est Moyse. Et sic fuisse in Christo mediatoris officium probant aliqui ex Apostolo ad Hebr. cap. 12. ubi discrimen assignat inter montem Sinai, quem Israeliticus populus ascendit, & montem spirituales Sion, in quo Christum dicit fuisse mediatorem, ipsumque opponit Moyse, qui in illo monte mediator fuit. *Tertio* modo dicitur aliquis mediator inter duos, & exercere mediatoris officium deprecando unum pro alio. Et hoc etiam munere functum fuisse Christum nemo potest dubitare.

Quarto: Non tantum deprecando, sed etiam satisfaciendo uni pro altero, & huic insuper merendo aliqua. De quo rursus dubium esse non potest, cum dicat Tridentinum Sess. 6. cap. 7. *Causa meritoria justificationis est Dominus noster Iesus Christus, qui cum esse-*

essemus inimici, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis justificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit. His suppositis

Dicendum primo: Præter Christum nullus est mediator perfectus, ac principalis inter Deum, & homines. Hoc voluit Apostolus 1. ad Timoth. cap. 2. cum dixit: *Unus est mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro nobis.* Ubi docet tria: primo, Christum fuisse omnino mediatorem inter Deum, & homines, id, quod notandum est contra veteres quosdam hæreticos, hoc officium solis Angelis tribuentes, quos attingit, & refellit idem Apostolus ad Coloss. 2. uti observat Theophilactus in commentario illius loci. Videtur ille error fuisse Apulæi, & aliorum, quos divus Augustinus refutat lib. 8. de civitate Dei. cap. 22. *Docet secundo:* obivisse illum hoc munus redimendo nos. *Tertio:* fuisse Christum hac ratione mediatorem singularem, & unicum. Atqui ex his constat: neque usum, neque effectum officii *mediatoris* re ipsa diversum fuisse ab usu, & effectum officii *Redemptoris*: iisdem namque operationibus, ut vim habuerunt *liberandi* a diaboli servitute, redemit nos Christus, ut autem habuerunt eo ipso etiam vim reconciliandi nos Deo, per illas ipsas functus est munere mediatoris. Unde etiam salus hominum effectus est & officii Redemptoris, quatenus est libertas a servitute diaboli, & officii mediatoris, quatenus est reconciliatio cum Deo. Etsi vero multiplices fuerint operationes Christi, quibus redempti sumus, proprie tamen, & præcipue per orationem munere mediatoris functus est, ut sumitur ex Augustino lib. 2. contra epist. Parmeniani cap. 8. mediatoris namque proprium est interpellare, orare, & intercedere pro his, quos reconciliare intendit. Porro de oratione Christi illud peculiariter notandum est, quod semper fuerit exaudita, siquidem processit ex voluntate absoluta, & deliberata omnibus spectatis, ut tradit D. Thomas parte 3. quæst. 21. art. 4. Et colligitur ex Apostolo

stolo ad Hebr. cap. 5. ubi dicit: Christum exaud-
tum fuisse pro sua reverentia. Probatur assertum
primo: Christus non tantum officio, sed etiam na-
tura est mediator, sive medius inter Deum, & ho-
mines, utpote utriusque naturæ particeps, ut no-
tant Patres in illud Apostoli 1. ad Timoth. 2. v. 5.
Unus est Deus, unus & mediator Dei, & hominum,
homo Christus Jesus; nominatim S. Augustinus lib.
9. de civitate Dei cap. 17. *Secundo*: Christus nos
reconciliavit non tantum deprecando, sed condig-
num pretium exhibendo, & satisfaciendo. *Tertio*:
Christus vim reconciliandi hoc modo habuit ex in-
trinseco, nempe ex natura sui suppositi, adeoque
ex propriis. *Quarto*: Christus pro omnibus omni-
no mediator intercessit, id est: pro præteritis, præ-
sentibus, & futuris hominibus; cum tamen pro
ipso nullus hominum intervenerit, quia reconcilia-
tione non indiguit. Atqui nemo præter Christum
sic reconciliavit, aut reconciliare potuit; ergo so-
lus Christus est perfectus, ac principalis mediator.

Dicendum secundo: Quamvis hæc perfecta ratio
mediatoris Christo sit propria, per quamdam tamen
participationem communicari potest tum Angelis,
tum hominibus; qui proinde possunt esse, & sunt
mediatores secundarii, seu, ut loquitur D. Thomas
3. parte, quæst. 26. art. 1. mediatores dispositive
tantum, & ministerialiter. Priusquam probem hanc
doctrinam Catholicam, suppono; principalitatem
alicujus functionis in Christo non excludere com-
municationem ejusdem functionis ad alios, alio ta-
men, & inferiore modo præstandæ. Patet: nam
Christus Joan. 1. v. 9. *Est lux vera, quæ illuminat*
omnem hominem, & nihilominus ipse dixit discipu-
lis Matth. c. 5. v. 14. *Vos estis lux mundi*. Item:
Christus est pastor bonus, ac verus Magister om-
nium; & tamen alios constituit Pastores, & Do-
ctores. Ergo, licet ipse mediator perfectus, ac
principalis sit, potuit tamen mediatoris officium,
& functiones quasdam aliquomodo transfundere in
alios, constituendo illos coadjutores suos, ut lo-
quitur Apostolus 1. ad Corinth. 3. Quod vero re-

Brev. Script. Tom. II.

G

ipsa

ipfa quidam præter Christum mediatores constituti sint, *probatur primo* ex scripturis: Sancti Angeli pro nobis orant, nostrasque orationes Deo offerunt, præterea custodiunt nos, illuminant, & a malo avertunt, ad bonum dirigunt, ac disponunt, ut constat Tobiaë 12. Psal. 90. Daniel. 10. Zachariaë 1. Matth. 18. Apocal. 8. atqui hæ functiones sunt functiones mediatoris; ergo. Homines quoque beati, & cum Christo regnantes in cælo desideria nostra, precesque Deo repræsentant, juxta illud Apoc. 5. *Habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum.* Ergo. Denique etiam in hac vita Sacerdotes, concionatores, alii-que ministri possunt aliquomodo dici mediatores: quia intercedunt inter Deum & populum, disponuntque homines ad salutem, applicando eis redemptionem Christi tamquam dispensatores ministeriorum Dei. Et hoc diserte docuit Apostolus 2. ad Corinth. 5. Item Synodus septima actione 6. Et Tridentinum Sess. 25. *Probatur secundo:* ex perpetuo usu Ecclesiæ; atqui *de eo, quod tota per orbem frequentat Ecclesia, disputare, an faciendum sit, insolentissimæ insanix est*, ut loquitur August. epist. 118. ad Januarium, ergo. Id ipsum cernitur ex Litanis, quorum usus in Ecclesia plus quam a mille annis viguit, ut patet ex Concilio Aurelianensi primo, cap. 20. & Toletano quinto cap. 1. *Probatur tertio:* ex Patribus, qui præter Christum alios etiam agnoscunt, vocantque mediatores: ita Basilus in epist. ad Julianum apostatam allegata in Synodo secunda Nicæna act. 4. & in concione de 40. Martyribus sub finem. Gregorius Nazianz. in oratione ad Gregorium Nyssenum, ubi Martyres dicit esse mediatores divinitatis consequendæ. Cyrillus lib. 2. thesauri cap. 10. Gregorius Magnus in pastoralis parte 1. cap. 11. multique alii.

Oppon. primo: Unus Deus, unus & mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus. 1. ad Timoth. 2. v. 5. Atqui Deus est absolute unus Deus, & nemo præter ipsum; ergo etiam Christus est absolute unus mediator, & nullus præter ipsum. *Re-*
spon-

spondeo: dist. conf. ergo Christus est absolute unus mediator, nempe principalis, & perfectus ob quatuor causas, quas supra adduxi in probatione conclusionis primæ, con. Est ita absolute, & simpliciter unus, ut præter ipsum nullus sit mediator, etiam secundarius, & ministerialis; nego.

Oppon. secundo: Omnis alia mediatio obscurat officium mediatoris in Christo; ergo est Christo injuria. *Respondeo*: nego Ant. *Ratio est*: quia mediatores alii omnem vim interveniendi & impetrandi acceperunt ex meritis Christi, & ejus intercessione; unde potius ad honorem ipsius cedit, quod possint esse secundarii mediatores; sicut ad honorem causæ primæ pertinet, quod creaturæ sint causæ secundæ. Decet id etiam ordinem divinæ sapientiæ, quæ inferiora per media disponit, & perducit ad perfectionem, ut S. Thomas 2da 2dæ qu. 83. art. 11. in Corpore ait: *Habet hoc divinus ordo, ut ex superiorum excellentia in inferiora refundantur; sicut ex claritate solis in aere.* Hinc D. Bernardus super: *signum magnum*, docet B. Virginem esse mediatricem ad Mediatorem ipsum. Etsi vero Sancti pro nobis intervenientes principaliter nitantur meritis Christi, propter quæ nobis omnia dantur, ut sumitur ex epist. ad Ephes. c. 1. *Qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo; secundario tamen interveniunt Sancti, & orant pro nobis etiam per merita sua: nam licet ex condigno compensata sint, ita ut nihil illis debeatur amplius ex justitia, multa nihilominus eis concedere convenit ex amicitia, & quodam debito hujus vinculi.* Hinc etiam in veteri testamento certe orabatur per Sanctorum merita, etsi nondum essent glorificati: *Recordare Domine Abraham, Isaac, & Jacob servorum tuorum.* Exod. 32. *Ne auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Jacob sanctum tuum.* Daniel. 3. *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus.* Psal. 131. Nempe, ut propter hanc ad beneficiendum se Deus inclinet.

Oppon. tertio: Deus est benignissimus, & Christi merita sunt sufficientissima, utpote infinita; ergo omnis alius mediator excludendus est: si enim adhiberetur, esset signum diffidentiae de Christi meritis, & benignitate Dei. *Respondeo:* nego conf. ejusque rationem: nam alium adhibere mediatorem eo modo, quo dictum est, non est diffidere, sed convenientem ordinem servare ad obtinendos fructus divinae benignitatis per merita Christi. Nam in rebus humanis gratissimum est Principi, etiam clementissimo, si reus, cui indulgere paratus est, quaerat gratiam, & supplicet non tantum per se, sed etiam per eos, qui apud Principem sunt in pretio.

Oppon. quarto: S. Augustinus lib. 2. contra Parmenianum cap. 8. diserte negat Paulum, vel alios Apostolos esse mediatores, sed solum Christum; ergo, &c. *Respondeo:* Augustinum intelligendum esse de mediatore perfecto; unde non excludit ministros, qui pro Christo legatione funguntur, ut homines reconcilient Deo. 2. ad Corinth. 5. Et vero mens Augustini perspicua est ex aliis ejus scriptis, ut ex commentariis in Psal. 85. & 88. & lib. 21. de civitate Dei cap. 27.

Oppon. quinto: Illud. Deut. 12. *Quod praecepit tibi, hoc tantum facito Domino Deo tuo, neque addas quidquam, nec minuas.* Ex quo colligunt haeretici: in materia cultus id solum esse faciendum, quod Deus praecipit; adeoque nec Sanctos esse invocandos, nec Deum colendum per Sanctorum invocationem, cum de hoc nullum existat divinum praeceptum. *Respondeo:* In hoc, & similibus textibus, non excludi ea, quae qualicumque modo non sunt praecepta a Deo, sed ea solum, quae ita a Deo praecepta non sunt, ut sint etiam contra praeceptum. Quod ipsum declaratur, & probatur primo ex verbis, quae ibidem Deut. 12. antecedunt; ex quibus constat: Deum voluisse solum excludere impios cultus, & ritus gentium, qui ita non sunt praecepti, ut sint etiam contra praeceptum. *Probatur secundo:* ex phrasi Scripturae in aliis locis, in quibus dicitur non praeceptum, quod est contra praeceptum. ut
Deut.

Deut. 17. *Cum reperti fuerint apud te vir, aut mulier, ut faciant malum, &c. & adorent solem & lunam, & omnem militiam cæli, quæ ego non præcepi.* Ecce cultus solis non præceptus, hoc est: contra præceptum. *Probatum tertio: ex Scripturis evidentissime constat, cultus aliquos voluntarios, seu non præceptos esse Deo gratos, ut votum, iuramentum, & observatio aliquorum festorum, qualia absque mandato Dei constituta fuerint Judith 16. & Esther 9. Similiter in testamento novo sunt multa, quæ Deo placent citra præceptum, ut cælebs vita, ad purius colendum Deum. 1. ad Corinth. 7.*

Oppon. sexto: Isaia 63. v. 16. dicitur: Abraham nescivit nos: & Israel ignoravit nos; tu Domine Pater noster, Redemptor noster. Ergo Sancti ignorant res, petitiones nostras; ergo non possunt agere mediatores. Hinc Vigilantius hæreticus, teste S. Hieronymo in epistol. adversum illum, quæ incipit: Multa in orbe tom. 3. docuit: quod dum vivimus, mutuo orare possimus pro nobis; postquam autem mortui fuerimus, non sit locus futuræ orationi unius pro alio. Confirmatur primo ex eodem Propheta cap. 8. v. 19. Numquid non populus a Deo suo requireret pro vivis a mortuis? ergo non licet aliquid a Deo petere per Sanctos tamquam mediatores, cum sint mortui. Confirmatur secundo: Mortui nihil noverunt amplius Eccle. 9. v. 5. ergo. Respondeo ad argumentum, textum opponendo textui ex 1. 2. Mach. c. 15. v. 14. ubi Onias Pontifex jam mortuus de Hieremia Propheta ibidem mortuo sic loquitur: Hic est fratrum amator, & populi Israel; hic est, qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate, Jeremias Propheta Dei. Ergo etiam mortui norunt res viventium; ergo non tantum vivi pro vivis, sed etiam mortui pro vivis interveniunt. Ad Confirmationem primam dico: in Isaia loco non improbari mediationem, & invocationem Sanctorum, sed solum rejici illicita, & superstitiosa commercia cum mortuis, quæ videlicet instituuntur per illusionem dæmonum procurantibus maleficis; patet hoc ex verbis antecedentibus:

*Cum dixerint ad vos: quærite a Pythonibus & a divinis, qui strident in incantationibus suis. Ad secundam confirmationem dico: textum illum Ecclesiastici intelligendum esse de cognitione naturali earum rerum, quæ in hoc mundo contingunt; qualem per se loquendo mortui non habent: hoc tamen non obstante possunt res nostras ad se directas aliter cognoscere. Unde quæritur: quomodo Sancti cognoscant res, ac desideria nostra? Respondeo: variis modis id posse contingere. Præcipue vero duobus: primo quidem cognoscere hæc possunt in Verbo, ut docet S. Thomas hic 2da 2dæ quæst. 83. art. 4. ad secundum, ex D. Gregorio l. 12. moralium cap. 13. Secundo: cognoscere possunt desideria nostra ad se directa per fidem, factis nobis & quotidianis revelationibus. Et ita fieri docet Cyrillus catechesi 16. & Augustinus lib. de cura pro mortuis cap. 15. Sic etiam multi Sancti in hac vita cognoverunt occultissima quæque, ut Abdias Propheta consilium Regis Jeroboam, & simulationem uxoris ejus, 3. Reg. 14. v. 5. Item: Elisæus factum sui ministri 4. Reg. 5. v. 26. Unde S. Gregorius lib. 4. Dialogorum cap. 23. de animabus beatis ait: *Quid est, quod ibi nesciunt, ubi scientem omnia sciunt.**

§. VIII.

MISCELLANEUM EX JURE
CANONICO.

Ad regulam Juris 22dam in 6. non debet aliquis alterius odio prægravari.

Occasione cujus quæritur: an possit aliquis puniri pro peccato alterius? Barbosa putat in hac regula sermonem esse non de culpa, sed de damno, ne idem in illa præscribatur, quod in sequenti: *sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Ac proinde sensum ejus esse: nemo propter alterius negligentiam, fraudem, aut quodcumque delictum damnum sentire debet, quod ex contractu aliquo emergit, quæ interpretatio bona quidem est, sed non adæquata & unica; licet enim hanc regulam de

de culpa interpretemur, adhuc multum distabit a sequenti, quæ sine culpa & causa quemquam puniri vetat; quod longe aliud est, quam respectu alterius personæ poenam sustinere, complectamur itaque utrumque: nemo alterius causa damnum, poenam, vel quamcumque molestiam sustineat. Hoc posito patet, quod regulæ istius æquitate nitatur titulus 112. l. 4. in Codice: *ne uxor pro marito. cum tit. sequenti: ne filius pro Patre; & declaratur optime ex L. sancimus 22da Codice: de poenis, ubi Imperatores Arcadius, & Honorius ita statuunt: Sancimus ibi esse poenam, ubi noxa est. - peccata igitur suos teneant authores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperitur delictum.* Quem legis æquissimæ sensum hi Imperatores Christiani hauserint ex Scriptura Deut. 24. v. 16. ubi sic præcipitur: *Non occidentur Patres pro filiis, nec filii pro Patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Et Ezech. 18. v. 20. *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur; filius non portabit iniquitatem Patris, & Pater non portabit iniquitatem filii.* Videtur itaque universaliter tenendum esse, quod nemo puniri possit propter delictum alterius; obstat tamen, quod dicitur Exodi 20. v. 5. *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelus, visitans iniquitatem Patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me.* Quod dubium ut declaretur:

Præmittendum est primo: Tria esse de ratione poenæ, ut docet S. Thomas quæst. 1. de malo art. 4. in corp. & primo quidem: ut sit *propter culpam, secundo:* ut sit *contra voluntatem, tertio:* ut in *passione consistat.* Poenam igitur pro solo peccato infligi a Deo justissimo iudice exploratum est apud Patres, & Theologos, juxta illud Augustini lib. 1. retract. c. 9. *Omnis pœna iusta est, & pro peccato aliquo impenditur.* Hinc S. Thomas hanc doctrinam tamquam fidei dogma agnoscit loco cit. his verbis: est enim de ratione poenæ respectus ad culpam: dicitur enim proprie aliquis pati, quando patitur malum pro aliquo, quod commisit; habet autem hoc traditio fidei, quod nullum nocumentum creatura

rationalis potuisset incurrere; neque quantum ad animam, neque quantum ad corpus, neque quantum ad aliqua exteriora, nisi peccato præcedente, vel in persona, vel saltem in natura, qua omnes nascimur filii iræ. Et ideo mors illata Christo fuit pœna pro culpa, non quidem propria, cum scriptum sit: *qui peccatum non fecit*, sed totius generis humani, juxta illud Isaïæ 53. *Propter peccata populi mei percussit eum*. Hinc docet idem S. Doctor in 4. dist. 46. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 3. ad 2. quod malum, si alicui inferatur nulla præcedente culpa, non habeat rationem pœnæ, non secus ac bonum non habet rationem præmii, si conferatur nullo præcedente merito, quale bonum est bonum primæ gratiæ. Quod vero pœna sit *contra voluntatem* saltem *absolutam*, docent communiter Doctores post S. Augustinum lib. de fide ad Petrum c. 21. Et merito quidem illud voluntarium per hoc involuntarium punitur, quia ut recte observat idem S. Doctor 2da 2dæ quæst. 108. art. 4. in corp. qui peccando nimis secutus est suam voluntatem, aliquid patitur contra suam voluntatem. Denique quod pœna consistat in *passione*, ostendit D. Thomas quæst. 1. de malo art. 4. in corp. & rationem subdit: quia quæ contra voluntatem eveniunt, non sunt a principio intrinseco, quod est voluntas, sed a principio extrinseco, cujus effectus passio dicitur.

Præmittendum secundo: Ex iis, quæ irrogantur in pœnam, alia esse mala spiritualia, ut defectus gratiæ; alia vero corporalia; nempe privationem bonorum spectantium ad corpus, ut sanitatis, fortunæ, &c. primum genus malorum, ut notat S. Thomas in 4. dist. 46. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 3. in corp. non inferitur sine culpa personæ, tam in hac, quam in altera vita. *Ratio est*: quia est simpliciter malum, nec de se ordinatum in ratione medii ad bonum superius, ut expendit Cajetanus 1ma 2dæ quæst. 87. art. 8. in corp. Secundum vero malorum genus, neque in hac vita infligitur sine culpa saltem originali, atque in ordine ad spirituales profectum virtutis, & ad bonum superius, nempe ad salutem animæ promovendam per pœnas post
com-

communem totius naturæ lapsum. Unde non appellatur pura pœna, sed pœna medicinalis in quantum homo patitur detrimentum in minori bono, ut augeatur in majori; sicut cum patitur detrimentum pecuniæ propter sanitatem corporis. *Ratio* hujus discriminis sumitur ex ipsa diversitate bonorum, ut tradit D. Thomas in 2. dist. 36. quæst. 1. art. 4. in corp. Et sic nullus nisi pro culpa punitur in subtractione horum bonorum, in quantum virtuti necessaria sunt. Quandoque tamen infert nocumentum in minoribus, ut melioribus auxilium præstet. Et quia spiritualia sunt majora bona, corporalia vero sunt minima; ideo punitur quis in bonis corporalibus, ut acquirat æterna, & spiritualia. Docet igitur S. Doctor: privationem bonorum exteriorum inferri posse ut pœnam medicinalem ad sanitatem animæ, vel conservandam, vel acquirendam, non tamen privationem bonorum spiritualium, quæ privatio non habet de se rationem medii ad salutis conservationem, quam per sui existentiam destruit contra rationem medii, & medicinæ.

Præmittendum tertio: Quæstionem præsentem non procedere de parvulis habentibus peccatum originale, quibus pro pœna damni debetur carentia gratiæ, & donorum supernaturalium propter peccatum primi parentis commune toti naturæ. *Ratio est:* quia dum quis punitur privatione horum bonorum pro peccato originali, non punitur pure pro peccato alieno, sed quodammodo pro suo, ut recte notat Vasquez in 1am 2dæ disp. 135. c. 2. n. 9. Erit itaque sermo de iis, qui nullo modo contrahunt culpam ab aliis, sicut parvuli contrahunt ab Adamo.

Dicendum primo: In bonis spiritualibus spectantibus ad animam, uti sunt dona gratiæ, nemo detrimentum pati potest pro puro peccato alterius, & prorsus absque sua culpa, sive in hac, sive in altera vita. Secus est in bonis corporalibus, & temporalibus. Ita S. Thomas in 2. dist. 33. quæst. 1. art. 2. in corpore, & in 4. dist. 46. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 3. & 1ma 2dæ quæst. 87. art. 8. & 2da 2dæ quæst.

108. art. 4. in corp. *Probatur*: In bonis corporalibus contingit, ut unus homo fit res alterius, sicut filius est quædam res parentis quantum ad corpus habitum per naturalem generationem, & servus est res Domini. Contra vero in bonis animæ spiritualibus quilibet gerit personam propriam, nec est res alterius creaturæ, sed solius Dei, juxta illud Ezech. 18. v. 4. *Ecce omnes animæ meæ sunt, ut anima patris, ita & anima filii mea est; anima, quæ peccaverit, ipsa morietur*; ergo pœna spiritualis non attingit filium, secundum quod non est res patris; ergo non potest per eam puniri filius pro peccato patris. Poterit tamen puniri in bonis temporalibus, ratione quorum est res parentis; cum hac tamen limitatione: quia pœnalis effectus habet rationem pœnæ simpliciter quantum ad eum, pro quo punitur; habet vero rationem medicinæ, quantum ad eum, qui punitur sine culpa. Quod si contingat, ut filius vel subditus sit aliquomodo participes culpæ alienæ, tunc malum inflictum habet rationem pœnæ quantum ad utrumque, scilicet ad eum, qui punitur, & ad eum, pro quo punitur. Hinc ut notat D. Thomas cit. quæst. 108. art. 4. ad 1. interdum boni simul puniuntur temporaliter cum malis, quia eorum peccata non redarguebant, ut Augustinus dicit in lib. 1. de civitate Dei c. 9.

Dicendum secundo: In pœnis æternis etiam corporalibus numquam punitur unus pro alio. Ita D. Thomas in 4. dist. 46. quæst. 2. art. 2. quæstiunc. 2. ad 3. *Probatur primo*: Pœna æterna correspondet per se culpæ æternæ afficienti animam, in quantum anima est pro se, & libera sui, ergo nemini hæc pœna infligitur, in quantum ipse est res alterius. *Probatur secundo*: Pœna æterna numquam infligitur alicui ut medicina ad profectum patientis illam: damnatus enim non est in statu viæ, & lapsus illius non est reparabilis, aut remissio peccati obtinibilis. At vero pœna temporalis ordinatur ut medicina ad profectum facientis, & patientis, ut vel sanetur a peccatis præteritis, vel præservetur a futuris, & promoveatur ad incrementa virtutum; adeoque discrimen inter pœnam temporalem, & æter-

æternam est, quod hæc respiciat solum peccata existentium in termino, illa vero eorum, qui existunt in via; ergo licet unus pro altero puniri possit poena temporali, non potest tamen poena æterna.

Dicendum tertio: Princeps terrenus licet possit pro peccato parentum interdum iuste punire filios nullam in seipsis culpam contrahentes, privatione bonorum externorum; mortis tamen, aut sensus poenam iuste infligere nullatenus potest. Ita D. Thomas 2da 2dæ quæst. 108. art. 4. ad 2. ubi ait: *Numquam secundum humanum iudicium aliquis debet puniri poena flagelli, ut occidatur, vel mutiletur, vel verberetur.* Idem docet Alexander 3. parte quæst. 41. Durandus in 1. dist. 33. quæst. 1. Alphonsus a Castro lib. 2. de iusta hæreticorum punitione c. 10. & alii. *Probatur:* Princeps creatus non est Dominus vitæ & necis, sicut est supremus omnium Creator, & Gubernator; ergo licet Deus delicta parentum castigare possit filiorum morte, non poterit tamen Princeps creatus. Et hanc sententiam expressit ipse Dominus Deuter. 24. v. 16. *Non occidentur Patres pro filiis, neque filii pro Parentibus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Ubi manifeste sermo est ad iudices creatos. Quod vero privationem bonorum attinet, maiorem Princeps in Republica potestatem habet, secundum quam ea iuste aufert filiis pro aliquibus Parentum delictis, cum hoc tamen discrimine: quod possit quidem privare filios jure successionis in bonis paternis nondum ad ipsos translatis; nequeat tamen auferre bona, quæ filii jam plene possident. Cujus ratio est: quia filii horum bonorum sunt ita domini, ut dominium illorum nullo modo pendeat ex parentibus.

Oppones primo: Contra primam, & secundam conclusionem. Scriptura non distinguit inter poenas spirituales & corporales, inter æternas & temporales, quando refert Deum, Exodi 20. dicentem: *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem Patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui ederunt me.* Ergo nec nos debemus distinguere, sed simpliciter asserere: quod
Deus

Deus correctione pœnali quacumque visitet filios pro Patribus. *Respondeo* distinctionem locum habere etiam in textibus Scripturæ, si id vel sufficiens ratio, vel autoritas exigat; atqui exigit in præfenti, ut patet ex probationibus conclusionum; ergo. Cæterum ut plenius declaretur hic textus, fecernendæ sunt breviter diversæ interpretum sententiæ. Itaque Nicolaus de Lyra censet nullam pœnam infligi filiis pro parentibus, nisi eorum peccata imitentur. Hanc interpretationem admittit quoque S. Thomas, non tamen simpliciter, sed sub conditione: si nempe textus intelligendus est de pœnis etiam spiritualibus, & æternis; nam corporalibus & temporalibus puniri posse filios pro parentibus etiam citra imitationem scelerum, tradit eodem loco S. Doctor, videlicet 1ma 2dæ quæst. 87. art. 8. ad 1. ubi simul notat de filiis parentum scelerum imitatoribus, ideo addit: *In tertiam, & quartam generationem*, quia tantum consueverunt homines vivere, ut tertiam, & quartam generationem videant, & sic mutuo videre possint, & filii peccata parentum ad imitandum, & patres pœnas filiorum ad dolendum. Quem sensum probat Augustinus lib. contra Adimachum manichæum c. 7. qui, ut vetus testamentum damnaret, dicebat: hunc locum Exodi 20. contrarium esse illi Lucæ 6. *Estote misericordes*. Et Matth. 18. ubi Christus dicit: dimittendum esse septuagesies septies. *Respondet* autem S. Pater: illos solum filios puniri, qui imitantur peccata parentum, & ideo additum fuisse: *iis qui oderunt me*, & solum usque in tertiam, & quartam generationem, quia usque ad has solum filii videre possunt parentes, ut eos imitentur.

Sed dices contra interpretationem ex hypothesi, quando punitur filius imitator paterni sceleris, plectitur potius proprium peccatum filii, quam patris; ergo non est dicendum, quod tunc puniatur pater in filio; ergo hæc interpretatio non subsistit. *Respondeo*: Deum punire tunc peccata parentum, in quantum hi non punirentur, nisi præfuisset peccatum parentum, quod male imitantur, ita ut in
utrius-

utriusque, & imitantis, & imitati poenam cedat illa correptio, & poenalitas, ut recte observat D. Thomas in 2. distinct. 33. quæst. 1. artic. 2. ad 2.

Oppones secundo contra tertiam: Scriptura indicat filios puniri posse etiam poena mortis pro peccato parentum, idque a Principibus, & Judicibus terrenis; ergo. *Ant. probatur primo* ex libro Judicum. c. 20. ubi refertur, quod decem tribus Israel pugnantes contra tribum Benjamin interfecerint milites, & parvulos propter peccatum parentum, quod factum Scriptura non reprehendit; id autem, quod licet jure belli, potest etiam judex sententia lata decernere, ut fiat. Ergo. *Probatur secundo* idem Antec. Ubi Achan cum filiis occisus est propterea, quod contra præceptum Domini ex spoliis Jericho subduxerit regulam auream, & quædam alia. Neque vero Josue ex peculiari Dei jussione ita fieri decrevit, sed judiciaria solum potestate, quam habebat in populo; ergo. *Respondeo*: nego Ant. Ad probationem ejus, & primum exemplum dico: decem tribus potuisse quidem occidere infantes cum parentibus ipsorum, si ad finem victoriæ necessarium fuit, non tamen in poenam peccati parentum; quod si ad finem belli, nempe ad victoriam necessaria non fuit mors parvulorum, dubium non est, decem tribus in eo peccasse; scriptura autem non reprehendit factum, non ideo, quod illud probet, sed quia simpliciter narrat, quid factum sit. Ad secundum *respondeo primo* ex omnium Hebræorum sententia: Filios Achan non fuisse cum eo occisos, nec hoc ex litera scripturæ colligitur. Quod vero etiam filii ducti fuerint in vallem Achor, mirum non est; id enim ideo factum est, ut perterriti spectaculo supplicii, peccata parentis non imitentur. *Respondeo secundo*: Si cum Augustino lib. 6. q. qu. veteris testamenti c. 8. dicatur filios Acham una cum patre affectos fuisse supplicio, dicendum consequenter est, id fecisse Josue ex speciali Dei concessione, non autem pro judiciaria sua potestate: nam similis poena erat judicibus interdicta, Deuter. 24. v. 16.

Oppo-

Oppones tertio : Innocentius III. c. *vergentis*, de hæreticis. Dicit, filiis reorum læsæ Majestatis vitam solummodo ex misericordia conservari; ergo possent juste occidi pro peccato parentum. Ergo. *Respondeo* : Pontificem ibi referre dictum Imperatorum, non tamen approbare, aut affirmare; quod Princeps sola benignitate vitam condonet filiis eorum, qui majestatem læserunt, cum alias possent libere, & juste eos morte afficere; quod satis inique cautum esse legibus Cæsarum bene notat de Castro lib. 2. de justa hæreticorum punitione c. 10.

Dices : Pontifex eodem cap. vocat sanctiones justas Imperatorum legitimas; ergo censet nihil iniqui in eis contineri, & affirmari. *Respondeo* : dist. ant. vocat eas legitimas in eo, quod statuunt, & ex quo argumentum ducit Pontifex, conc. in eo, quod interferunt, & ex quo argumentum non ducit Pontifex, nego Ant. & Conf. Pontifex sanctiones Imperatorum appellat legitimas, in quantum statuunt poenam confiscationis bonorum in reos læsæ majestatis, ex qua poena ipse argumentum sumit ad æquitatem poenæ a se decretæ in hæreticos, non autem in quantum interferunt filiis læsæ majestatis reorum juste tolli posse vitam: ex hoc enim Pontifici nullum argumentum nascebatur, cum non intenderit probare filios hæreticorum innoxios juste puniri posse poena mortis.

Oppon. quarto : Innocentius III. eodem cap. §. 2. sic habet: *Nec hujusmodi severitas censuram orthodoxorum exhereditatio filiorum, quasi cujusdam miserationis prætextu debet ullatenus impedire, cum in multis casibus (etiam secundum divinum Judicem) filii pro Patribus temporaliter puniantur; Et juxta Canonicas sanctiones quandoque feratur ultio non solum in authores scelerum, sed etiam in progenies damnatorum.* In quo textu notanda est parenthesis, ex qua sic arguitur: justitia humana debet imitari justitiam divinam, a qua derivatur; atqui justitia divina irrogat etiam poenam mortis pro peccato alterius; ergo idem præstare poterit justitia humana. *Respondeo* : dist. ma. justitia humana debet imitari justiti-

justitiam divinam in manifestis Dei judiciis con. in occultis nego. Hæc solutio est D. Thomæ 2da 2dæ quæst. 108. art. 4. ad 2dum ; præterea judex creatus non est Dominus vitæ & necis, sicut est Deus, ergo non potest innocenti mortem inferre ob culpam alienam. Nec obstat factum Regis Darii, Daniel. 6. v. 24. quia filii parentes, uxores vero maritos excitaverant, adjuverant, & sic ad crimen concurrerant, ut inquit Hector V. alias utique barbara fuisset Regis sententia.

Manet itaque : neminem secundum humanum judicium puniri posse sensus pœna ob culpam alienam, licet puniri possit pœna damni. Id quod tripliciter contingere docet S. Thomas cit. loco: *Primo* ex hoc, quod aliquis ineptus redditur sine culpa ad aliquod bonum habendum, vel consequendum, & sic propter incontinentiam parentum illegitimi filii removentur ab ordinibus sacris. *Secundo*: quia bonum, in quo damnificatur, non est proprium bonum, sed commune; & sic contingit, quando Ecclesia perdit Cathedram Episcopalem propter malitiam civium; nam quod Ecclesia habeat Episcopatum, pertinet ad bonum totius civitatis, non autem ad bonum Clericorum tantum. *Tertio*: quia bonum unius dependet ex bono alterius, sicut in crimine læsæ majestatis filius amittit hæreditatem pro peccato parentis. Adjungo hic observationem Caramuelis ad regulam 22. in 6. circa spurios, & filios reorum læsæ majestatis. *Primo* itaque negat spurios gravari ob alienam culpam, quando arcentur a dignitatibus, sive Ecclesiasticis, sive sæcularibus. *Rationem dat*: quia dignitates istæ conferendæ sunt iis, qui politice homines sunt; atqui spurii non sunt politice homines, sed nulli; ergo. Similiter *secundo* negat gravari filios reorum criminis læsæ majestatis, siquidem nati sint post crimen, *rationem dat*: quia nati post crimen concepti sunt in peccato civiliter originali, & tam habent, quod conquerantur contra Principem, quam contra Deum, Caramuel: qui in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. **Nascuntur itaque filii iræ politicæ rei, non quidem pœnæ**

poenæ sensus, sed poenæ damni; nascuntur incapaces dignitatum, & promotionum; sed quia numquam capacitatem hanc habuerunt, illam odio parentum perdidisse dicendi non sunt, sed potius eam a suis parentibus non accepisse. Hæc ingeniose Caramuel nitens tollere duas exceptiones istas a dicta regula: *Non debet aliquis alterius odio prægravari.*

§. IX.

V. T. CONCORDANTIA.

Pharaonis pincerna tres propagines ex una eademque vite succrescentes vidit in somnis Gen. 40. Tu in vite Divinitatem, in palmite triplici Personas tres intueri. Item ut Gen. 18. Abraham tres vidit, & unum adoravit, sic tu unum in Trinitate Deum adora.

DOMIN. II. POST PENTECOST.

EVANGELIUM: *Homo quidam fecit cœnam magnam.* Lucæ 14. a v. 16. usque ad 25. Hæc parabola cum aliis, quæ præmittuntur hoc capite dicta in Galilæa in domo cujusdam Principis Phariseorum anno prædicationis Christi tertio sub initium Decembris, ut notat Pirhing in Chronico cap. 49. Occasio dicendorum erat convivium, in quo postquam Dominus differuisset quædam de modo accedendi convivia cum humilitate, & vocandi ad ea cum benignitate, & misericordia erga pauperes, intuitu præmii, & retributionis præstandæ, non a pauperibus in terra, sed a Deo in coelis; quidam e simul discumbentibus sermone Christi commotus, & æternorum desiderio suaviter affectus dixit, *Beatus,*
qui

qui manducabit panem in regno Dei. Quo audito subintulit Dominus præsentem parabolam de cœna magna, ut ostenderet, quibus ea felicitas manducandi panem in regno Dei esset obventura, & quibus neganda, quasve ob causas, ut in decursu literæ videbimus.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos. 16. Per hominem intelligunt aliqui Deum Patrem, & per servum, de quo mentio fit versu sequenti, filium ejus missum in mundum. Rectius tamen per hominem hunc intelligitur Christus, qui vere homo erat, ut bene probatur ex v. 24. ubi sic loquitur: *Dico autem vobis, quod nemo virorum istorum gustabit cœnam meam.* Meam, inquit, non autem Patris mei, ergo rectius ipse Christus, quam Pater ipsius per hominem hic intelligitur. *Fecit cœnam*, hoc est: ut vult Cyrillus in Catena, & Theophylactus, dispensationem Dominicam per susceptionem carnis in novissimis diebus, quasi vespere factam. Convivium scilicet, quo in præsentī pascuntur homines, dum illis apponitur panis verbi Evangelici, & mensa deliciis gratiæ referta, ipsum Corpus Dominicum in ferculo Eucharistico. Alii, & magis genuine ad literam, per cœnam intelligunt beatitudinem, & gloriam cœlestem, ut satis constat ex verbis unius discumbentis: *Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.* v. 15. Hæc autem gloria convenientissime cœna dicitur vespere; hoc est: in fine vitæ, & fine mundi post diurnos quasi labores hujus sæculi, postquam nulla alia dabitur refectio, quia ipsa cœna erit æterna: sicut autem una est Ecclesia militans in terris, & triumphans in cœlis, & sicut vita æterna, quæ post hanc vitam perficitur, hic incipit per fidem: ita unum quodammodo est convivium, quo pascitur Ecclesia militans,

tans. & triumphans; quandoquidem unus est Deus, quo hic fruimur sub Sacramenti velamine, & illic sine velamine, unus utrobique panis, unus idemque potus, sed diversimode paratus, & sumptus. Hoc ergo convivium ad utrumque sæculum, sed maxime ad futurum pertinet. Fecit cœnam *magnam*, cujus magnitudo elucet *primo*: ex magnitudine convivatoris, seu instructoris convivii. Absalon 2. Reg. 13. c. fecit convivium, *quasi convivium Regis*, at homo Deus facit cœnam, quasi cœnam Dei, talem videlicet, qualem postulat magnificentia Dei, ejusque potentia, & opulencia infinita. Elucet *secundo*: ex magnitudine sumptuum in apparando expensorum. Expendit enim Dominus infinitum sui sanguinis pretium, ut promeretur nobis gratiam, & gloriam. *Tertio*: ex magnitudine loci, coeli nempe, ad quod non solum horti aliqui, & nemora regia, sed collatus omnis terrarum ambitus vilis gleba, & prope punctum est. *Quarto*: ex magna convivarum dignitate, & numero: omnes enim convivæ cœlestes magni sunt, omnes nobiles, & Principes, omnes filii Dei. *Quinto*: est cœna ex magnitudine, præstantia, suavitate, & copia ferculorum: quid enim grandius, quid dulcius, & amabilius concipi potest visione Dei, & amore beatifico? quid optabilius totius animi, totiusque corporis gloria? *Sexto*: denique magna est cœna ex magnitudine durationis. Assueri convivium, Esther 1. duravit 180. diebus; sed quantum est hoc spatium temporis, si cum æternitate conferatur? terrenas epulas finit ipsa satietas, & cum satietate fastidium; cœlesti mensæ semper accumbent convivæ citra nauseam. Bene D. Gregorius lib. 18. moralium cap. exponens illud 1. Petri 1. *In quem desiderant Angeli prospicere*: Deum, inquit, Angeli vident, & videre desiderant, sitiunt intueri, & intuentur.

Et vocavit multos. Ad supernam illam cœnam nemo pervenit, nisi vocatus a Deo. Hinc Paulus vocationem istam supernam, cœlestem, & sanctam appellat. Vocavit ergo Christus multos, *primo* quidem

dem visibiliter per seipsum Judæos, quibus annuntiabant Regnum Dei: *Venit Jesus in Galilæam prædicans Evangelium Regni Dei, & dicens: quoniam impletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei, pœnitemini, & credite Evangelio, Marci I. v. 14. & 15. Et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata sunt omnia. v. 17. Per hunc servum, inquit Gregorius homil. 36. in Evang. qui à Patrefamilias ad invitandum mittitur, prædicatorum ordo significatur. Prædicatorum ordo, hoc est: Apostoli, aliique salutem proximi procurantes, per quos Christus & Judæos jam per seipsum invitatos rursus vocat, & Gentiles, ad quos Evangelium regni perlatum deinceps est, & adhuc perfertur. Hora cœnæ. Hæc hora denotat tempus a Christi morte, & completo redemptionis nostræ opere. Olim sanctissimi viri Abraham, Isaac, Jacob, David, & alii, cum e vita discederent, ad cœnam hanc magnam in cœlis introire non poterant, sed apud inferos horam cœnæ expectabant. Venit desiderium collium æternorum, hoc est: veterum Sanctorum, venit desideratus cunctis Gentibus, venit Christus, & adfuit hora cœnæ, referati sunt cœli, educti ex inferis Patres, & in cœleste convivium introducti, aliique deinceps. Quoniam jam parata sunt omnia. Apte hoc conjungitur cum determinatione horæ: quia ante expletum opus redemptionis non poterant servi invitatis dicere: *parata sunt omnia*, deerat nempe Agnus Paschalis in oleo, hoc est: Christi passio, cujus meritis cœna ista instruitur. *Parata sunt omnia.* Hoc innuit Apostolus ad Hebr. 4. v. 9. ubi ait: *Relinquitur sabbatismus populo Dei.* Relinquitur populo Christiano celebratio veri Sabbathi in cœlo: nam Sabbatum Hebræis cessationem sonat, & quietem.*

Et coeperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: *Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam. v. 18.* Hæc est prima causa, quam Patres varie explicant. Augustinus serm. 33. de verbis Domini dicit: *In villaempta dominatio notatur; ergo superbia castigatur primum vitium: primus enim homo*

dominari voluit, qui Dominum habere noluit. Gregorius & Beda putant per villam indicari cupiditatem passionum terrenarum: Per villam, inquit Gregorius hom. 36. terrena substantia indicatur. Exigit ergo villam, qui sola exteriora cogitat tanquam substantiam. Observemus tantisper excusantis verba: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam. Nunquid emerat, antequam videret? ita sane insipientes homines tanquam stulti emptores caduca bona comparant, antequam videant, hoc est: antequam explorent, & confiderent, quantum in iis inanitatis, quantum periculi sit. Rogo te, habe me excusatum. Audiamus Gregorium homil. cit. dum dicit: Rogo te, & tamen venire contemnit, humilitas sonat in voce, superbia in actione. Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare illa; rogo te, habe me excusatum. v. 19. En causam, & excusationem alteram, per quam intelligitur sensualitas ad terrena inclinans, & abstrahens a coelestibus. Hinc Augustinus observans in jugis nostrum quinarium ita loquitur serm. 3. de verbis Domini; Quinque juga boum, sensus carnis hujus quinque numerantur. Et magna profecto causa est, cur coenam Dei tot invitati deferant, quia quinque juga boum emunt, quia sensibus operantur, & his veluti bobus terram exercent, inhærendo bonis sensibilibus; intellectu vero, ratione, & fide ad æterna & insensibilia non ducuntur. Et sic coena Dei deferitur. Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo non possum venire. v. 20. En causam tertiam; Et ista est voluptas carnis, inquit Augustinus serm. 33. quæ multos impedit; qui enim dixit: uxorem duxi, carnem amplexatur, carnis voluptatibus jucundatur, a coena excusatur; observet, ne forte fame interna moriatur. Philo lib. de Sacrificio Abelis & Caini duas ponit hominum uxores, virtutem nempe & voluptatem. Is vocatus respondet: non possum venire. Quisquis igitur hanc duxit uxorem, etsi pulchra illi videatur, quamprimum faciat cum illa divortium, nisi malit perire. infelix voluptas (inquit Augustinus serm. 55. de tempore) infelicior cupiditas, ac luxuria; & cur? per tram-

transitoriam dulcedinem comparant sempiternam amaritudinem. Et ideo non possum venire. Priores dicebant utcumque humaniter saltem ad speciem: Rogo te, habe me excusatum. Hic vero aspere prorsus & incivilter omiſſis precibus prætendit impotentiam: non possum venire. Habet hoc præ aliis, quas vidimus, causis voluptas carnis, ut primo quidem gravem, & valde inurbanum neglectum invitantis Dei inducat; secundo: ut invehat quandam ad bonum impotentiam. Sunt, qui in tribus his excusationibus dicunt intelligi illa tria, quæ 1. Joan. 2. v. 16. tribuuntur mundo, & sub quibus universa vitia comprehenduntur: Omne, quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Ita præ cæteris Augustinus adnotans simul: quod Joannes inde cœpit, ubi Evangelium terminum posuit: Concupiscentia carnis, uxorem duxi; concupiscentia oculorum, quinque juga boum emi; superbia vitæ, villam emi. Posset jam quæri: cur Dominus neminem in hac parabola induxerit, qui se excuset ob studium honorum? Respondet Jansenius: studium istud nec omnino omiſſum esse, nec apte notari potuisse. Primum inde probat: quia honorum cupiditas recte intelligitur in procuratione villæ; nam homines, ut in mundo honorentur, bona multiplicant, & subditos coacervant. Secundum per se patet: quia studium honorum non habuit convenientem locum in dispositione parabolæ; non enim solent homines honorum studiosi sese a solenni subtrahere convivio, quin potius ob idem studium captant primos in conviviiis accubitus, ut notat ipse Dominus hoc capite v. 7.

Et reversus servus nunciavit hæc Domino suo, tunc iratus Paterfamilias dixit servo suo: exi cito in plateas, & vicos civitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. v. 21. Exi cito in vicos, & plateas. Hæc pars parabolæ, inquit Cornelius a Lapide, significat Christum Pharisæis, & Pontificibus spernentibus Evangelium, & prædicationem regni cœlorum subrogasse iis pauperes, plebejos, & afflictos, juxta illud Matth. 21. v. 31.

Publicani & meretrices præcedent vos in regnum Dei. Et illud Matth. 19. v. 30. *Erunt primi novissimi, & novissimi primi.* Licet autem Christus ab initio simul utrisque prædicarit nempe Phariseis & turbis; Pharisei tamen primi hic vocati dicuntur, tum quia hoc spectat ad elegantiam parabolæ: nam ad convivia primo solent vocari viri honorati, postea plebei; tum quia Christus volebat, ut primores ex officio suo ipsum prius agnoscerent, & agnitum populo rudi commendarent. Isti porro Judæorum plebei his ornantur titulis: *pauperes, debiles, cæci, & claudii*; quia Scribis & Phariseis habebantur indocti, mentis incompositæ, imperiti legis, & infirmi ad res magnas discernendas judicii; quales plerique per Apostolorum prædicationem mox post missionem Spiritus sancti conversi sunt ad Christum; contempti enim quique magis fidem amplexi sunt, juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 1. a v. 26. *Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi debiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus.* Et hæc non solum de plebe Judæorum, sed etiam gentilium pronunciat Apostolus, in quibus longe copiosius eluxit tam mirabilis divinæ electionis prærogativa, & gratia. Ex quibus omnibus tria gravissima elici possunt documenta cum Cornelio a Lapide. Primum est: neminem esse spernendum, sed omnes potius vocandos ad Christum & salutem. Secundum: pauperes facilius obedire Evangelio, & salvari, quam divites. Tertium: de nullius quantumvis cæci, & perversi salute esse desperandum. *Et ait servus: Domine factum est, ut imperasti, & adhuc locus est.* v. 22. Estimandus est zelus hujus servi, qui non erubuit, non recusavit mitti ad vilissimos, & miserrimos homines, quin potius prompte obsecutus alacriter perfecit, quod ipsi erat impositum. Sed audiamus verba reducis ab opere Evangelico: *Domine factum est, ut imperasti.* Intravit jam frequentia Judæorum, *sed adhuc locus est in regno coelorum, nondum completus est numerus electorum.*

Et

Et ait Dominus servo: exi in vias, & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. v. 23. Hæc est tertia vocatio, cujus sensum optime dat S. Gregorius homil. 36. cit. *Cum, inquit, convivas suos colligi ex viis, & sepibus præcipit, agrestem populum, id est, gentilem quærit.* Israelitæ fuerunt intra civitatem, ait Theophilactus hic, utpote qui legem susceperant, & civiliorem vitam sortiti erant; gentiles autem a testamento, & a lege Dei alieni erant, & non facti cives Sanctorum, sic etiam illos alloquitur Apostolus ad Ephes. v. 12. *Eratis in illo tempore sine Christo alienati a conversatione Israel, & hospites testamentorum spem promissionis non habentes, & sine Deo in hoc mundo.* Jubetur itaque servus exire extra urbem, extra Jerusalem, & Judæam, in vias, quæ ducunt undique ad quaslibet gentes obscuras, incultas, rusticas, & barbaras, quæ denotantur per sepes, tamquam contentum per continens: sepes enim vocat Dominus villas, & pagos, qui non muris, sed implexis rustico more cinguntur virgulis, & complectuntur homines sine civilitate natos, & educatos, nullis bonis legibus ordinatos, agrestes moribus, ignaros æternæ felicitatis, ad quam conditi sunt. Sed cur servus post hanc missionem tertiam non revertitur, sicut post secundam, & dicit: *Domine factum est, ut imperasti?* Respondet Cornelius: quia in gentibus necdum plene factum est, in dies plenius fit, & perficitur prædicatio Evangelica, nec nisi in fine mundi complebitur. *Compelle intrare.* His verbis indicatur ardens desiderium, & summa liberalitas Domini cupientis delicias suas communicare quam plurimis. Significatur præterea futuram ingentem vim prædicationis Evangelicæ, ac plane divinam, quæ effectura sit, ut Ethnici belluino potius, quam humano ritu viventes, tam subito, ac in tanta multitudine ad tam sublimem sapientiam evehantur, ut videri possint coacti vi quadam illis illata. Itaque coactio, quæ in exemplo parabolæ potest quidem accipi proprie, in re per parabolam significata non accipitur proprie: nemo enim nisi volens ingredi-

tur ad coenam regni coelestis, cum voluntas proprie cogi nequeat: eatenus tamen compelli dicitur, & cogi, quatenus per quaedam exteriora vehementer inducitur, ut ex nolente fiat volens. Hujusmodi autem coactio, quam servis suis praecipit Dominus, quantum ad propositum hujus parabolae in tribus potissimum consistit: primo in miraculorum patratiōe, quibus mire pertracti sunt infideles ethnici ad fidem, & quodammodo coacti. Secundo in praedicationis, & doctrinae assiduitate, atque constantia, non cessando omnibus modis errantes ad veritatem perducere, nunc blandiendo promissis, nunc terrendo aeternae damnationis comminationibus, prout Paulus instruit Timotheum: *Prædica verbum, instā opportune, importune, argue, increpa, in omni patientia, & doctrina.* 2da ad Timoth. 4. v. 2. Tertio in vitae sinceritate, & integritate, quam si in docente observaverint homines, mire permoventur ad veritatis, quam docet, susceptionem. Duobus posterioribus modis insinuat Apostolus se compulisse Thessalonicenses. Præter hos ad coenam Dei cogendi modos, qui servis ejus conveniunt, est quidam alius proprie conveniens Domino, quo scilicet homines aliqui per immistas adversitates compelluntur ad fidem. Sic factum est cum Paulo in ejus conversione, & multis aliis, quos adversa compulerunt venire, & submittere se Deo. Juxta illud Psal. 82. v. 17. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Etsi vero ita compellamur, adhuc tamen in potestate nostra est non venire; quo respicit Gregorius Nazianzenus orat. de plaga grandinis, dum dicit: *Non est grave plagis affici, sed plaga meliorem non fieri gravissimum & acerbissimum est. Ut impleatur domus mea.* Domus Dei coelum empyreum est, domus amplissima, & splendidissima, juxta illud Baruch 3. v. 24. *O Israel! quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus; magnus est, & non habet finem, excelsus, & immensus.* Et Joan. 14. v. 2. *In domo Patris mei mansiones multae sunt.* Has omnes impleri oportet, partim Angelis, partim hominibus, quos Deus ab æter-

æterno prædestinavit ad gloriam. *Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* v. 24. Hæc est parabolæ conclusio, sed quæ videtur potius dicta a Domino in sua persona, quam in persona ejus, de quo est parabola, ut jam parabolam reducat ad propositum, quemadmodum in fine aliquando facere solet; tum quia ait: *dico vobis.* Cum prius inducatur Paterfamilias, loquens cum servo suo; tum quia per illud: *dico vobis,* Dominus affirmare solet id, quod observari vult ab auditoribus. Et sane *digna observatu, atque tremenda valde,* ut loquitur Gregorius homil. 36. in Evangelia, *est sententia, quæ subinfert: dico autem vobis, quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Nemo ergo contemnat, ne, dum vocatus excusat, dum voluntatem habuerit, intrare non valeat.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: eadem parabola, quæ hætenus ex Luca discussa est, refertur Matth. 22. atqui diversimode, & verbis multum oppositis: ergo. mi. probatur: Lucas cœnam apparatus dicit, Matthæus prandium; Lucas unum habet servum, Matthæus plures; apud Matthæum servi occiduntur, apud Lucam nemo; apud hunc invitati excusant se, apud illum citra excusationem venire negligunt, de exercitibus in homicidas expeditis nihil habet Lucas, habet Matthæus; nihil item Lucas de Rege intrante cœnaculum, ut discumbentes consideret, & inveniēte hominem non indutum veste nuptiali, quem ligatum jubet ejici, & mitti in tenebras exteriores; nihil denique de illa Domini sententia, quam refert Matthæus: *multi sunt vocati, pauci vero electi.* Ergo. Concordia: tota in his difficultas reducitur ad quæstionem: an eadem sit parabola, quæ recensetur Matth. 22. a v. 1. & Lucæ 14. a v. 16. S. Augustinus lib. 2 de consensu Evangelistarum cap. 70. Gregorius homil. 38. in Evangel. & cum iis D. Thomas putant esse diversas, quod insuper Abulensis no-

vemdecim rationibus probare nititur, & quamvis fateatur ad aliquas responderi posse, negat tamen ad omnes posse, quas ipse adducit; mirum tamen, quod inter tot rationes omittat præcipuam, & quæ rem quasi necessario evincit. Contra Irenæus l. 4. c. 70. & 76. item Theophilactus, quos refert, & sequitur Maldonatus, aliique viri docti volunt eandem utrobique esse parabolam: unde in circumstantiis conciliandis laborant. Quod, ut expeditius præstet Maldonatus, dicit: uno verbo omnia argumenta contraria solvi posse, dicendo nimirum, Evangelistas, cum non solum eandem parabolam, sed eandem etiam narrant historiam, nec omnia narrare, nec iisdem verbis, sed eadem sententia uti solere, quod & hic accidisse credendum est. Nos igitur si Augustini & Gregorii sententiæ adhæreamus diversas agnoscences parabolas, nulla arguet antilogia; si vero sentiamus cum Irenæo, probabiliter responderi poterit, quod modo ex Maldonato productum est. At quid reipsa tenendum de identitate, aut diversitate parabolæ? Respondeo, & dico: aut esse diversam, aut unam diverso tempore, & loco narratam mutatis nonnihil circumstantiis. Ratio est: quia parabola, quam habet Lucas, proposita est a Domino in Galilæa in domo Pharisei in convivio; illa vero, de qua Matthæus ait, in Judæa Jerosolymis. Ergo. Tenet conf. si ant. probetur quoad utramque partem; quod sane videtur posse demonstrari ex sacris literis. Et primo quidem constat parabolam illam apud Matthæum dictam esse Jerosolymis in templo: nam cap. immediate antecedente v. 23. Dominum ingressum in templum, & docentem interrogant Pharisei: *In qua potestate hæc facis?* quibus ille quæstionem illam subjungit de Joannis baptismo; & continuans colloquium cum Principibus Sacerdotum, & Senioribus populi, subdit v. 28. aliam parabolam de duobus filiis, & rursus aliam v. 33. qua demum completa Matthæus sic orditur c. 22. de quo est difficultas: *Et respondens Jesus, dixit iterum in parabolis eis: dicens: simile factum est regnum cælorum ho-*

mini Regi, qui fecit nuptias filio suo. Ergo hæc parabola nectitur cum illis, quæ in templo dictæ sunt: nam *ly iterum* indicat illas præcessisse, hanc sequi, atqui priores in templo dictæ sunt, & post solennem ingressum; ergo & hæc ibidem, & post illud tempus dicta est: quomodo enim Evangelista posset hoc dicere: *Respondens Jesus, dixit iterum, si nunc non iteratur, quod prius in Galilæa dictum fuerat.* Restat, ut probem parabolam alteram apud Lucam cap. 14. in Galilæa dictam esse in domo Pharisei, & convivio. Hoc nimirum habetur v. 1. ubi sic: *Et factum est, cum intraret Jesus in domum cujusdam Principis Phariseorum Sabbatho manducare panem.* In quo convivio cum quidam ex discumbentibus dixisset v. 15. *Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.* Subintulit Dominus v. 16. *Homo quidam fecit cenam magnam.* Hoc autem convivium non fuit Jerosolymis: nam apud eundem Evangelistam ita cap. 17. v. 11. dicitur: *Et factum est, dum iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam, & Galilæam.* Ergo prius fuit in Galilæa, aut remotiore loco. Præterea post parabolam hanc apud Lucam sequitur v. 25. *Ibant autem turbæ multæ cum eo, & conversus dixit ad eos: si quis venit ad me, & non odit Patrem &c.* Atqui hæc dicta sunt in Galilæa, ut constat ex Matth. qui postquam eandem de abnegatione doctrinam retulisset cap. 10. cap. 11. subjungit: *Et factum est, cum consummasset sermonem præcipiens discipulis suis, transiit inde, ut doceret, & prædicaret in civitatibus eorum.* Ex quo ipso confirmatur nostra sententia: quia Dominus post illam parabolam Matth. 22. in nullis civitatibus amplius docuit; ergo parabolæ sunt diversæ, aut saltem si una, eademque, est diverso tempore & loco adhibita.

Secunda: *Et alius dixit: uxorem duxi, & ideo non possum venire.* v. 20. Ergo damnatur in hac parabola matrimonium, tanquam impeditivum salutis, ergo est malum, & illicitum. Atqui oppositum habemus ex Apostolo, qui nuptiarum condemnationem vocat doctrinam dæmoniorum, sic enim scribit 1. ad Timoth. 4. a v. 1. *Spiritus autem manife-*
ste

*ste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroneis, & doctrinis demoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & prohibentium nubere. Ergo. Concordia: Respondeo primo cum S. Ambrosio lib. 7. in Lucam, ubi inter cætera hoc dubium sic resolvit: conjugium non reprehenditur, sed ad majorem honorem vocatur integritas: quoniam mulier innupta cogitat, quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore & spiritu; quæ autem nupta est, cogitat, quæ sunt mundi. Respondeo secundo: & conformius ad literam cum S. Gregorio homil. 26. in Evang. ubi sic: quamvis autem bonum sit conjugium, atque ad propagandam prolem divinitus institutum: nonnulli tamen per hoc non fecunditatem prolis, sed desideria expectant voluptatis, & idcirco per rem justam significari potest non incongrue res injusta. Cavendum itaque conjugatis, ne conjugis, aut prolium, aut familiæ, familiarisque rei, & possessionum cura a cœlesti coena abducantur, quod facile præstabunt, si Paulum audierint 1. ad Corinth. cap. 7. v. 29. dicentem: *Qui habent uxores, tanquam non habentes sint. Uxorem autem quasi non habendo habent* (inquit Gregorius 3. parte pastoralis cap. 28.) qui sic per illam carnali consolatione utitur, ut tamen nunquam ad prava opera a melioris intentionis rectitudine ejus amore inflectatur. Extendit deinde hoc monitum Apostolus ad omnia bona transitoria v. 31. *Et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi.**

Tertia. *Et cœperunt simul omnes excusare. v. 18.* Hoc de Judæis dicitur, qui primi vocati sunt, ut habet communis sanctorum Patrum, cæterorumque sententia. Hinc de illis subditur: *Nemo virorum istorum, qui vocati sunt, gustabit coenam meam. v. 24.* Ergone Judæorum nemo ad fidem Christi convertetur? nemo salvabitur? quis affirmet? cum legamus Act. 21. v. 20. Jacobum Apostolum dixisse Paulo: *Vides frater, quot millia sint in Judæis, qui crediderunt. Græce: quot myriades. Myrias autem apud veteres decem millium numerum continebat.* Quod

Quod si in ultima insuper tempora mundi, prout nobis in sacris literis descripta sunt, conjiciamus oculos, longe meliorem videbimus Judæorum conditionem, quam fuerit sub initio prædicationis Evangelicæ; dicit enim Dominus Matth. 17. *Elias venturus est, & restituet omnia.* Hoc est, ut explicat D. Thomas hic: convertet corda hominum ad Christum, convertet Judæos ad fidem Patriarcharum, qui habuerunt fidem de Christo; quod ipsum inter laudes Eliæ commemorat Ecclesiasticus cap. 48. v. 10. Et Paulus ad Rom. 11. v. 26. non dubitavit affirmare: omnem Israel tunc salvum fore. Respondeo, allegatum ex præsentī Evangelio textum: *Et cæperunt simul omnes excusare*, non omnino universaliter, sed cum aliqua restrictione intelligendum esse: constat enim, non omnes prorsus Judæos restitisse vocationi divinæ, sed quosdam consensisse, & suscepisse; non solum cum prædicaretur fides ab Apostolis, sed deinceps etiam in progressu crescentis Ecclesiæ ad hodiernum usque diem. Dicendum igitur: quod particula *omnes* non importet omnes simpliciter nemine excepto, sed plerosque & fere potissimos, seu numerosissimam prorsus multitudinem eorum, qui repudiabant Christum, & doctrinam ejus; ad quos comparati pauculi obediētes Evangelio, quasi nulli videri poterant. Hæc porro respectiva converforum, & convertendorum ex Judæis raritas, & cæterorum pertinacia non erit perpetua, sed illum habebit terminum, quem assignat Apostolus ad Rom. 11. v. 25. ubi ait: *Nolo vos ignorare, fratres, mysterium hoc, quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, græce: donec intret.* Terminus ergo cæcitatis Judaicæ est plenus gentium ingressus in Ecclesiam, quo posito subdit Apostolus v. 26. *Et sic omnis Israel salvus fieret, græce: salvus fiet.* Hinc Judæis exprobrabatur Act. 13. a v. 46. *Vobis (Judæis) oportebat, primum sequi verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes: sic enim præcepit nobis Dominus: posui te in lucem gentium, ut sis*
in

in salutem usque ad extremum terræ; audientes autem gentes, conversæ sunt, & glorificabant verbum Domini. Ita nempe uno cadente, & excidente a gratia & gloria alius mox a Deo erigitur, ac destinatur ad cadentis coronam. Sic labentibus Angelis substituantur homines, sic Judæis incredulis gentiles, &c. ob quod gravissime monetur quisque a S. Joanne Apoc. 3. v. 11. Tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Sed omissis iis, quæ Judæis merito tristitiæ esse deberent, lætiora discutiamus. Et sic omnis Israel salvus fiet.

Quæritur: utrum in fine mundi omnes Judæi convertendi sint ad fidem Christi? Id Augustinus lib. 20. de civitate Dei cap. 29. indefinite dicit, Judæos in fine sæculi credituros in Christum, per Eliam exposita sibi lege ultimo tempore ante iudicium, ut celeberrimum est in sermone, cordibusque fidelium. Cæterum duæ sunt super hac questione sententiæ. Prima affirmat omnes prorsus Judæos, qui proxime ante consummationem sæculi erunt superstites ad Christum convertendos, & salvandos. Ita Chrysostomus homil. 19. in Epist. ad Rom. ubi ponderans verba Apostoli ex cap. 11. *Quod si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ gentium, quanto magis plenitudo.* Hæc subdit: *non dixit Paulus: quanto magis correctio, vel conversio ipsorum, sed plenitudo, id est, quando universi ad fidem accessuri sunt.* Idem docet Primasius super eandem epistolam, & S. Thomas super illud Apostoli ibidem: & sic omnis Israel salvus fiet. Consentit Lyranus super illud Matth. 17. v. 11. Theophilactus, Euthymius cum aliis. Altera est sententia: plurimos quidem Judæorum tunc agnituros Christum, non tamen omnes; quod autem plurimi tunc convertentur, dubitari non potest, cum dicat Christus de Elia: *Restituet omnia.* Et Apostolus: *Omnis Israel salvus fiet;* nam *ly omnis* in scriptura significat, aut simpliciter omnes, nullo excepto, aut fere omnes, exceptis videlicet paucis, qui præ multitudine aliorum pro nihilo ducantur. Quod vero non omnes simpliciter susce-

pturi

pturi sint fidem Christi, docet ex veteribus Hilarius can. 26. in Matth. *Pars, inquit, Judæorum, ut per Apostolos credidit, ita per Eliam est creditura.* Author operis imperfecti in Matth. Oecumenius in cap. 11. ad Rom. *Omnis Israel salvus fiet*, id est: plures avertentur quidem a peccatis, & convertentur ad ipsum. Hanc sententiam amplectuntur plerique Recentiores. Suar. tom. 2. in 3. part. disp. 56. Sect. 1. Ferrerius lib. 15. in Daniel. & in epist. ad Rom. cap. 11. Ribera in 3. Osee, Acosta lib. 3. de futuris temporibus cap. 12. Caspar Santius in 12. Daniel. Toletus, Justinianus, Cornelius a Lapide, & alii. Viegas tamen in 13. Apoc. Sect. 10. tuetur oppositum. Argumentum negandi conversionem sumitur ex Daniel cap. 12. v. 1. Ubi Augustinus ad hunc Prophetam sic loquitur: *In tempore suo salvabitur populus tuus omnis, qui inventus fuerit scriptus in libro.* Illud: *qui inventus*, &c. restringit, & contrahit signum universale, *omnis*; si enim simpliciter omnes Judæi futuri tunc essent salvi, Angelus tunc simpliciter dixisset: *Salvabitur populus tuus omnis*, præsertim cum id audire, ac prænosse jucundissimum fuisset Danieli. Cum hac igitur limitatione, & restrictione loquentis Angeli explicandus etiam est textus Apostoli: *Et tunc omnis Israel salvus fiet*, nempe qui prædestinatus est; item illud Christi: *Restituet omnia.* Quin imo & Patrum dicta, quos pro priore sententia citavimus. Præterea D. Joannes in Apocalypsi prædicit: eos, qui Antichristum adorabunt, miserrimo vitæ exitu morituros; tradunt autem Patres, præcipuos sectatores Antichristi fore Judæos: ergo saltem aliqui misere peribunt.

Oppon. contra dictam adeo copiosam Judæorum conversionem illud Apoc. 7. v. 4. *Et audiivi numerum signatorum 144000. signati, ex tribu Ruben 12000. signati, & sic deinceps per singulas tribus excepta Danitica.* Quo posito sic arguitur: D. Joannes hoc loco per numerum istum 12. millium signatorum ex unaquaque tribu intelligit numerum Israelitarum, qui de singulis tribubus in fine mundi convertentur ad fidem, & baptismo initiati
ligno

signo crucis consignabuntur, atqui numerus 144.
 millium est parvus & exiguus in comparatione tan-
 tæ multitudinis Judæorum toto orbe dispersorum;
 ergo conversio illorum erit parum numerosa; ergo
 non fere omnium, prout exponebatur illud Apo-
 stoli: *Et sic omnis Israel salvus fiet.* mi. patet; expo-
 sitionem autem textus in majori adductam dat Vi-
 ctorinus in hunc locum, ubi ait: *Ostendit Joannes*
numerum ex Judæis crediturum per Eliam. Et lucu-
 lentius D. Chrysostomus homil. 12. in Marcum,
 elucidans verba Apostoli ad Rom. 11. proxime ad-
 ducta, ubi ait: *Credituri ergo sunt ex Judæis 144000.*
sed in fine mundi credituri sunt. Eandem expositio-
 nem sequuntur Lyranus in cap. 12. Zachariæ. Adri-
 anus lib. 7. flagelli contra Judæos cap. 28. Celius,
 Pannonius, Ferrerius, Ribera, & alii. Possumus
 ergo & nos eidem subscribere, & Judæorum con-
 versionem ad numerum respectivè tam parvum re-
 stringere. Respondeo primo, nego expositionem
 in majori adductam; nam communior & receptior
 explicatio est: ut taceam aliquos, qui hunc nume-
 rum applicant Constantini non Antichristi tempore
 conversis; hic intelligi per signatos primitivos
 Christianos, utpote exemptos a septem plagis in
 Judæos Christicidas immisiss; ut copiose ostendit
 Ludovicus Alcasar in commentario istius loci. Ruit
 itaque fundamentum totius argumenti. Respondeo
 secundo, admissa etiam interpretatione ista, quæ in
 tanta Apocalypsis obscuritate non plane aliena vi-
 deri debet, maxime cum illi gravissimi, ac eruditi
 adhæreant authores, nondum concludi contra eos,
 & contra statutam copiosam Judæorum conversio-
 nem: potest enim negari etiam, & dici: certum
 hunc numerum 144. millium pro incerto, & magno
 poni, quod ipsum dicunt, qui illum primitivis
 Christianis tribuunt; ergo & in hac expositione
 sumendus est pro ingenti multitudine Judæorum ad
 Christum accessura. Quin imo si hic numerus ad
 literam accipiatur ut fixus, ac rectus, adhuc nega-
 bit Ribera cum aliis eundem parvum censerì debere,
 cum prorsus mirum videri debeat, tot millia ex tam
 per-

perversis Antichristi sectatoribus reducenda. Sed melius dicitur (posita etiam stricta acceptatione istius numeri) Joannem non determinare numerum Judæorum, qui universim credituri sint, sed eorum duntaxat, qui post susceptam fidem trucidabuntur ab Antichristo, & insigne pro Christo martyrium complebunt. Hanc fuisse sententiam S. Methodii Martyris affirmat Lyranus in 12. Zachariæ. Sed dubium est, cur tribus Dan sit omissa? ad quod respondeo verbis Ferrerii disp. 10. in cap. 7. Apoc. Ad hanc quæstionem communis omnium hujus libri interpretum est responsio, fuisse consulto hic a S. Joanne prætermittam in odium, & detestationem Antichristi, qui futurus est Judæus, & ex tribu Dan nasciturus. Attamen dubitare vix possumus multos quoque ex tribu Dan adjungendos Ecclesiæ, cum hæc etiam tribus chara sit Deo propter Patres eorum. Quamvis autem multi Judæorum & prædicantibus Enoch, & Elia, & accedentibus ingentibus miraculis ad fidem convertentur; plures tamen sanctis illis viris, & Antichristo occisis, cum viderint prodigia resurrectionis, & glorificationis eorum, procul dubio credent, juxta illud Apoc. 11. v. 13. *Reliqui dederunt gloriam Deo cæli*, hoc est, conversi ad Deum. Denique occiso, & ad inferos deturbato Antichristo, Christique gloria in immensum coruscante, multi Judæorum, quos eousque vetusta impietas obstinaverat, tandem victori Domino manus dabunt, ut notatur a plerisque recentioribus.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Super illud Lucæ 14. v. 18. *Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam, rogo te habe me excusatum.*

Qui villam emit, terræ statuit pretium, moxque pretiosa res rapuit oculos: *Necesse habeo exire, & videre illam.* Hæc nempe est illa oculorum concupiscentia, quam accusat D. Joannes epist. 1. cap. 2. v. 16. *Omne, quod est in mundo, concupiscentia car-*
Brev. Script. Tom. II. I nis

nis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Quam sordet mihi terra, si cælum aspicio, dicit S. Ignatius. Invertit nobis saluberrimum hoc dictum iste Villanus, dum ait: Rogo te, habe me excusatum, ac si diceret: quam sordet mihi cœlum, dum terram aspicio. Discutiamus tantisper sensum hunc mysticum, & malignam oculorum concupiscentiam; tentemus errori tam gravi remedium. Omnis opulentiae fundamentum est rusticatio, & meliores aurifodinæ sunt fulci; hinc divitiæ in præsentis Evangelio veniunt sub villæ nomine, quas etsi damnare non possumus, cum etiam locum habeant inter dona Dei: Dedi tibi divitias, 3. Reg. cap. 3. cupiditatem tamen illis affixam quis non redarguat; cum dicat Apostolus 1. ad Timoth. 6. v. 10. Radix omnium malorum est cupiditas. Contra hanc igitur primum remedium suggerit Sapiens Eccl. 18. v. 25. Memento paupertatis in tempore abundantiae, & necessitatem paupertatis in die divitiarum; a mane usque ad vesperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei. Dum assignat duo diei extrema: mane & vesperam; dies divitiarum est mane, & vespere paupertatis: A mane usque ad vesperam immutabitur tempus. Tale scilicet erit tempus in fine, quale fuit sub initium. Non satis intelligis creperum hoc diluculum, & obscurum crepusculum? lucem postula a Paulo 1. ad Timoth. 6. v. 7. & audi: Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quod nec auferre possimus. Nihil in mundi hujus ingressu (ecce mane) nihil in exitu (ecce vesperam) a mane usque ad vesperam immutabitur tempus. Memento hujus nihili, hujus paupertatis in die divitiarum. Nudum te projecit natura in hunc mundum, attende hanc necessitatem paupertatis; nudum ejiciet, nisi forte lacernulam illam speras, quam Soladinus moriturus lanceæ affixam per castra circumferri jussit, cum hac præconis voce: Soladinus totius Asiæ Dominus ex tanto imperio, tantisque opibus moriens nihil aliud secum defert. O quam dura necessitas hujus paupertatis! memento illius in tempore abundantiae, in die divitiarum. Sed tu ab hac sapientia

regia mi Villane mentem rusticam revocas, retrahis oculos intentos villæ ab hac imminentis noctis, seu mortis erudita caligine, & lucem circumspicis obtusam illam, ac hebetem in die tua, die divitiarum. Sino, circumspice, apprehende, sed exteris bene oculis. Quid tenes? tempus, inquis, abundantiae teneo, & diem divitiarum. Tempus tenes? ergo transitorium. Et quam longum; numquid respondere velles: annos & sæcula? sed prohibet veritas, quæ tempus abundantiae diem vocat, ita breve est; attende compendium. Et hic dies subito consumptus in villa lutea tibi auferet æternitatem in cœlo? absit hoc nefas & infania; absit æstimatio pessima, æstimanti damnosissima; cave amare hunc diem, ne ad vesperam audias: *Stulte! hac nocte animam tuam repetent a te, quæ autem parasti cujus erunt?* Luc. 12. Nihil fragilius opibus, franguntur, & comminuuntur sæpe ante occasum diei, & cur inniteris?

Remedium alterum adversus cupiditatem opum sumere possumus ex verbis Christi Matth. 19. v. 24. *Et iterum dico vobis, facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum.* Per camelum quidam apud Theophylactum intelligunt funem nauticum, quem Græci camilon, seu camelum vocant; sed melius animal vastum, gibbosum, & distortum accipitur, quod vulgo camelus dicitur, ut habet Syrus, & Arabicus, tenentque Origenes, Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus, & alii passim. Facilius ergo est tantæ molis bestiam per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum. Quis non horreat ad hanc vocem, imo ad hoc fulmen æternæ Veritatis? Sed cur adeo difficilis est diviti cœlestis felicitas? *auditis his discipuli mirabantur valde dicentes: quis ergo poterit salvus esse?* v. 25. Causa tantæ difficultatis est: quod plerumque juxta thesaurum opum sit thesaurus criminum: *nescierunt facere reditum thesaurizantes iniquitatem, & rapinas in cordibus eorum.* Amos 3. v. 10. Ubi rerum omnium abundantia, ibi plerumque gula, nili fortassis cohibeat

avaritia: ibi luxuria, ibi iniustitia, ibi fastus, & superbia; adeo quidem, ut dives magis sceleribus, quam pecuniis abundet. Excutiamus hunc thesaurum usque in fundum: *dives effectus sum, inveni idolum mihi; omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem, quam peccavi.* Osee 12. v. 8. Ut libere sine metu poenae suis cupiditatibus indulgeat dives, quid agit? idolum sibi invenit, & verum Deum abolet, dicitque: non est Deus, non est providentia, non est iustitia, quae videat, & vindicet; non teneor legibus, non teneor suppliciis; infernus mihi fabula est, *omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem, quam peccavi.* In divitiis, quas laboribus meis collegi, nulla apparebit iniquitas, etsi plurima sit. S. Augustinus lib. 5. de civitate Dei docet: homines olim ab idolis ad Dei cultum paupertate conversos, & paupertate in eo crevisse; per opes vero a fide in perfidiam relapsos. Exemplum habemus in Israelitis, de quibus Deuter. 32. v. 15. *Incrassatus est dilectus, & recalcitravit impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo; provocaverunt eum in Diis alienis.* Populus iste, quamdiu manus luto sordidas in servilibus exercuit operibus, Deo adhæsit; at ubi spoliis Ægypti locuples alienum aurum vertit in ornatum, mox idolum sibi invenit, vitulum conflatilem, dixitque: *hi sunt Dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Exodi 32. v. 4. *Dives effectus sum, inveni idolum mihi.* Quale idolum? respondeat Psalmista: *simulacra gentium argentum, & aurum.* Psal. 113. Hæc dives colit. Nabuchodonosor Rex fecit statuam auream, & statuit eam in campo Duran provinciae Babylonis. Daniel 3. & quo successu? *cadentes omnes populi tribus, & linguæ, adoraverunt statuam auream.* v. 7. Ecce quam late per orbem diffusus sit cultus auri, quam vasta impietas! de his adoratoribus recte dixerim: *repleti sunt, qui obscurati sunt terræ, domibus iniquitatum.* Psal. 73. v. 20. Repleti sunt auro, & argento, obscurati sunt tenebris in domibus iniquitatum; ibi con-gesserunt thesauros, ibi simul multiplicarunt crimi-

na: *Villam emi, & eo videre illam.* Hic itus est abitus, hoc iter est exterminium a cœlo, & regno; stat sententia: *facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum.*

Remedium tertium acre quidem, sed salutare porrigit Dominus in parabola divitis, & Lazari Lucæ 16. & peculiariter v. 22. ubi ait: *mortuus est dives, & sepultus est in inferno.* Gentiles fingebant Deum inferni præsidem, quem vocabant Ditem, eundemque constituebant mortis arbitrum. Hanc gentilium eruditionem in obsequium Evangelii compellit Ambrosius, dum lib. 2. de malo c. 6. sic loquitur: *Ipsium nomen considera, ditem dicunt gentiles inferorum præsidem, arbitrum mortis; ditem appellant & divitem, quod nisi mortem dives inferre non noverit, cui regnum de mortuis, cui sedes inferi sunt. Quid enim est dives, nisi quidam inexplebilis gurgis divitiarum, inexplebilis auri fames ac sitis? quo plus hauserit, plus inardescit. Respexit credo sanctus Ambrosius ad illud Sapientis Proverb. 27. v. 20. Infernus, & perditio nunquam implentur, similiter & oculi hominum insatiabiles. Cupiditas inferni æmula est, quo plus hauserit, plus inardescit. Quid mirum divitem nunquam implendum eo sepeliri in loco, qui nunquam impletur. Villam emi, & eo videre illam. Expectemus reducem, & quæramus: an satis viderit? non fallit sapiens: oculi hominum insatiabiles. Quanto diutius circumspexit, tanto minus vidit, nihil illi magnum apparuit, nisi quod possessionis suæ limites excessit; & quod ipsum mox decrescit, ubi possessioni accesserit. Damnandi hi oculi, & amandandi ad infernum, infernus, & perditio nunquam implentur, similiter & oculi hominum insatiabiles. Paradoxum est, quod habet Isaias c. 2. *Repleta est terra auro, & argento, & non est finis thesaurorum ejus.* Divites erant Principes Israel, quos hic Propheta redarguit; multi eorum thesauri, non tamen absque numero. Et quomodo numerus non exclusit infinitum? & non est finis thesaurorum ejus. Respondeat Hieronymus in hunc locum: *non est finis thesaurorum ejus, non quod thesauri finem non ha-**

beant, sed quod possidentium animus non impleatur. David enarrans mala, quæ populo Dei acciderunt in deserto, hoc inter alia ponit: *misit saturitatem in animas eorum.* Psal. 105. v. 15. Exemplar hebraicum, & græcum habent: *misit tenuitatem*, seu *maciem*. Qualis hæc textuum a latino discordia? imo mira concordia, & consonantia. Attende ingenium cupidi, & videbis, quod omnis illi abundantia vertatur in defectum, omnis copia in inopiam. Bene Ambrosius cit. loco: *Dives quod suum est, quasi vile fastidit, quod alienum est, quasi pretiosissimum concupiscit.* Ergo satietas fames est, ergo obesitas macies, & tenuitas. *Misit satietatem, misit maciem*; non contradixit sibi textus, oppositionem detexit, qua se involvit subiecta materia. Nemo futurum jam dicat Achabum, quantumvis in opulento constitutum regno, postquam audit loquentem ad Naboth subditum suum 3. Regum 21. v. 2. *Da mihi vineam tuam, ut faciam hortum olerum*, tenuem dicamus, necesse est, qui appetat olera; mendicum, qui utatur his pauperum: *da mihi*. Resumamus nunc Ambrosium: *quæ*, inquit, alia vox egentis est, quæ vox alia stipem publicam postulantis, nisi *da mihi*, quia egeo, *da mihi*, quia aliud vivendi subsidium habere non possum; *da mihi*, quia non est mihi panis ad victum, nummus ad potum, sumptus ad alimentum, ad indumentum substantia; *da mihi*, quia tibi Dominus dedit, unde largiri debeas, mihi non dedit. Hæc quam abjecta, quam vilia! non habent enim humilitatis affectum, sed cupiditatis incendium; inferno simile est hoc incendium, *infernus, & perditio nunquam implentur, similiter & oculi hominum insatiabiles.* Demittamus tantisper oculum in illud miserorum baratrum, in illam inexplebilem abyssum, in illud divitum fatale sepulchrum, & consideremus animarum istarum immortalitatem cadavericam, sicut quondam consideravit Vates regius, cum dixit Psal. 48. v. 15. *Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos.* Ecce ut jacent pronæ in terras animæ, aurea quondam lana circumfusæ, ac munitæ, nunc autem detonsæ, spoliatæ,

ac nudæ, & per hoc præparatæ ad tormenta. Considerat hoc Bernardus ferm. 2. de verbis Apostoli, & ait: *quam bene sicut oves, quia detractō vellere mundanarum divitiarum dure, pressequē detonsi morientur ad vitam, & semper vivent ad mortem. Mortuus est dives, & sepultus est in inferno. Ergo sepulchrum istud equuleus est; ergo catasta est; in quo mors quæritur, & non invenitur, optatur, & non obtinetur. Mortuus est dives, & sepultus est in inferno. Sed quid actum de Lazaro? factum est, inquit sacer textus, ut moretetur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahamæ. Sinus Abrahamæ vitalis est, sepulchrum non est; si interrogemus, respondebit nobis Augustinus lib. 4. de anima, & ejus origine c. 16. Sinus Abrahamæ est locus quietis, in quo post mortem recipiebantur, & etiamnum recipiuntur imitatores fidei, & pietatis Abrahamæ, qui ante Christum limbus Patrum, post Christum est cælum. Habemus jam clarā antithesim: dives in inferno, pauper in cælo. Huc ergo Christi verba Matth. 5. v. 3. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Perpendit hoc Augustinus ferm. 28. de verbis Apostoli, & ait? *Felicitas magna Christianorum, quibus datum est, ut paupertatem faciant pretium regni cælorum.* Occurrit hic immanis illa confiscatio, quam exercuit sathan: *Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tuam.* Job. 1. v. 12. Hac facultate graviter usus inimicus, invasit rem œconomicam, & primo quidem per Sabbæos latrones eripuit boves, & asinas percussis custodibus. Secundo: ignem de cælo immisit ovium gregibus, omnesque consumpsit una cum pastoribus. Tertio: Per Chaldæos abegit camelos interfectis eorum ductoribus. Quarto: aggressus est dulcissimum optimi patris solatium, prolem egregiam, & subita domus ruina obruit filios omnes, & filias una cum vernulis. Quarum calamitatum seriem ita disposuit, ut in qualibet unum de servulis haberet superstitem, quo uteretur nuncio ad indicandum, imo instrumento ad conturbandum Job, ad extorquendas adversus Deum querelas, &*

blasphemias. Sed caruit effectu tam dira confiscatio, tam grandis impetus in prophetam, prope dixerim sathanam benedixit Job, ut ille locutus fuerat, sed citra antiphrasim, quam intenderat: *tunc surrexit Job, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adoravit, & dixit: nudus egressus sum de utero matris mee, & nudus revertar illuc; Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum. v. 20. & 21.* Nihil intulimus in hunc mundum; haud dubium, quia nec auferre quid possumus. *Nudus exivi de utero matris mee.* Tanquam si diceret: quod est mortale hoc indumentum, quæ est hæc supervacua gloria, quæ sunt terrenæ hæ atque illæ divitiæ, quæ sunt hodie, & cras non sunt, quæ hodie arrident isti, cras vero eunt ad alium? fumus est deficiens, flos est transiens, herba est arefcens. Quæ accepi, corpus scilicet, & animam, habeo, quæ attuli, non amisi, superflua omnia derelinquens, nudus ibo illuc. Quamdiu Job felix erat, dubitabat sathan de sinceritate probitatis, audebatque dicere coram Domino: *nunquid Job frustra timet Deum?* posteaquam vero inter ærumnas concipientem audiit admirabile illud carmen; *sicut Domino placuit &c.* non habuit locum suspicio de virtute minus firma, sed evidens factum est, quod ante vix videbatur probabile. Tam grandi testimonio asserta virtus maligno sathanæ ingenio nondum spem omnem excutit, adhuc fidit posse concuti, si fortiore impellatur ariete: *pellem, inquit, pro pelle dabit homo, & cuncta, quæ habet, dabit pro anima sua; alioquin mitte manum tuam, & tange os ejus, & carnem, & tunc videbis, quod in faciem benedicat tibi. Job. 2. v. 4. & 5.* Ac si diceret: objicitur mihi, quod primo impetu nihil egerim; Jobum quidem spoliatum esse opibus, sed innocentia nequaquam fateor; non ideo tamen despondeo animum. Primus congressus fuit exiguus, & imbecillis, confido vincere, dummodo alteri mecum permittatur certamini. Et ecce Deus morem illi gessit, & dixit ad sathan: *ecce in manu tua est, verum tamen animam illius serva.* Quid

Quid hoc novi, ut dæmon fervet animam? nonne sanctorum Angelorum hæc providentia est? & quomodo committitur diabolo? o mira Dei bonitas! cujus beneficio diabolus ex hoste nequissimo fit vel invitus procurator, & custos solertissimus. Redeamus jam ad textum Tertulliani, pro quo declarando hanc confiscationem contra Jobum exercitam induximus: *Felices, inquit ille, pauperes, qui animam solam in confiscato habent.* Felix Job, cui post erepta omnia, nihil restat nisi anima, & custoditur ab ipso raptore bonorum externorum, & servatur eorumdem rapina: *Ecce in manu tua est, verum tamen animam ejus serva.* Pulchre Augustinus in Psal. 16. *Accepit potestatem in infimis, & amisit maxima, ac summa, ipse expetiit, ut perderet, Deus tribuit, ut servaret. Factus ipsemet lupus, custos ovis, qui ad devorandum accesserat.*

Agnoscamus jam discrimen inter functiones diaboli circa divites & pauperes. *Mortuus est dives, & sepultus est in inferno.* Diabolus divitum vespillo est, & tortor, paratque animabus illorum pro sepulchro catastram, in qua æternum sic vivent, ut mortem semper optent. Factum est etiam, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in finem Abrahæ. Nihil hic negotii habet malignus, soli boni Angeli officiosi sunt. Nec tamen & illi sua desit functio, exercet illam circa Lazarum, circa Jobum ante mortem; *universa, quæ habet, in manu tua sunt;* age raptorem, age latronem, ut cumules meritis, ut dices illa voce: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.* Quod si raptorem agere non sufficit, etiam tortorem age: *ecce in manu tua est, tange carnem, & ossa,* percutere a planta pedis usque ad verticem capitis ulcere pessimo, verum tamen animam illius serva, ipsis eam tormentis muni, ut servetur pro felici anastasi, & custodiatur ad regnum. O quantum discrimen! spoliando servare animam, deponere ad finem Abrahæ ad regnum coelorum; contra ditando, & saginando perdere, parare pro sepulchro æterno, pro tormentis in inferno. Et vero quid aliud est opum cupi-

cupidis affluentia, quam perditio animæ? Hujus veritatis egregium schema expressum habemus in Heliogabalo, qui teste Lampridio, tota mente in id incubuit, ut si pereundum esset, per divitias suas periret. Verba Lampridii sunt: paraverat funes serico intortos, quibus si necesse esset, laqueo vitam finiret; paraverat & gladios aureos, quibus se occideret, si qua vis urgeret: paraverat hyacinthis, & smaragdis inclusa venena, quibus se interimeret; fecerat & altissimam turrin substratis aureis, gemmatisque tabulis, ex qua se præcipitaret; dicens etiam mortem suam pretiosam esse debere. Sed nihil ista valuerunt: nam & occisus est per scurras, per cloacas raptatus, & in Tiberim demissus. Ita Lampridius: Heliogabalus aliud male providus voluit, aliud nescius expressit; quod voluit, non obtinuit, quod expressit, utinam bene assequamur. Sed quid expressit? hoc utique, quod sonant verba historici, nempe: divitias aliud non esse, quam pretiosos funes, pretiosos gladios, pretiosa venena, pretiosa præcipitia, quibus vita imo anima miserrime pereat, & transferatur non ad Mausolæum aliquod, sed ad illud sepulchrum, quod fodit diabolus: mortuus est dives, & sepultus est in inferno. Nihil hac morte vilius, nihil foedius hoc sepulchro: infernus namque sordium omnium sentina est. Quid profunt tam pretiosa præambula, si in tantam desinunt vilitatem, & compensantur jactura ipsius animæ? Audiatur æterna veritas Matth. 16. v. 26. *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Quid prodest? quæstio est, ad quam ut respondeatur cum iudicio, subjungit terrorem ex die judicii, ex die illo, de quo Isaia 2. v. 12. dicitur: *Dies Domini exercituum super omnem superbum, & excelsum, & super omnem arrogantem, & humiliabitur, & super omnes cedros Libani sublimes, & super omnes naves Tharsis, & super omne, quod visu pulchrum est. Superbia & arrogantia divitum vitia. Hos igitur dies ista premet, ac condemnabit. Sed quid illi cum navibus Tharsi? an & naves subducentur de portu-*
bus,

bus, & ducentur in vallem Josaphat ad tribunal? Quid obsecro peccare potest navis? peccatum navis in tempestate quærendum est: peccat, si procellis obruta non abjiciat onera, quantumvis pretiosa. Super has ergo naves dies Domini exercituum. Hinc B. Quirinus in ascetico: ne navis pondere oppressa submergatur, eam sublevant, & pretiosissima quæque in profundum jaciunt. Cur non etiam nos propter vitam præstantiorem ea despiciamus, quæ animam in profundum trahunt? cur idem non possit Dei timor, quod potest timor navis? Anima divitiis sepulta in inferno, nunquam hoc profundum intrasset, si jacturam opum pati potuisset. *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur?* assertum, non quæstionem agnoscant illi, quos Job. c. 3. v. 14. vocat Reges, & Consules terræ, non propter opulentiam, sed propter sapientiam: *Nunc dormiens silerem, & somno meo requiescerem cum regibus, & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines.* Qui animam perdunt, illorum ex hac vita migratio vere mors est; at quorum anima servatur, illorum resolutio non mors, sed somnus est, lectulum, & quietem inveniunt in sinu Abrahæ, non sepulchrum in inferno. *O quam beati!* exclamat Bernardus epist. 105. *qui in Domino moriuntur audientes a spiritu, ut requiescant jam a laboribus suis; non solum autem quies, sed & succedit jucunditas de novitate, ac de æternitate securitas. Bona proinde mors propter requiem, melior propter securitatem.* Anima sola est in lucro, & hoc lucrum securum est, hoc solum prodest, alia obsunt omnia cum animæ detrimento conjuncta. Quid igitur consilii capiant laudati illi reges, & consules terræ? ædificant sibi solitudines. Opportune Gregorius lib. 4. moralium c. 28. solitudines, inquit, ædificare est a secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, & una intentione æternæ patriæ in amorem intimæ quietis anhelare. An non cunctos cogitationum tumultus a se expulerat, qui dicebat: *unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.*

meæ. Psal. 26. A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam solitudinem se ipsum contulerat, ubi eo tutius nihil extraneum conspiceret, quo incompetens nihil amaret; a tumultu rerum corporalium magnum quemdam secesum petierat, quietam mentem, in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inveniret. Ita Rex magnus Israelis vir secundum cor Dei; ita omnes reges, & consules terræ, qui ædificant sibi solitudines, in quibus dormientes fileant, & somno suo requiescant. Hæc ergo dormitio cum silentio est inquietarum cogitationum sedatio, est inutilium desideriorum separatio, quæ mentem suavissimo velut somno reficit, vegetatque. Hæc est arcana illa solitudo, quæ per omnimodam cujuscunque inordinatæ cupiditatis evacuationem in singulis animæ viribus spiritualiter extruitur, quam ex gravissimo intimi consilii decreto ædificant reges illi, & consules, qui super semetipsos censura distractionis regnant. Vocemus jam villanum nostrum ad tribunal regum istorum, & consulum, subjiciamus censuræ. Interrogo te: nonne vocatus es ad coenam magnam in domum Dei, ad omnia parata? quid agis? quid loqueris? vocatus sum, inquit, *sed villam emi, necesse habeo exire, & videre illam.* Adeoque respondi servo invitanti: *Rogote, habe me excusatum.* Pecuniam ergo profudisti, ut villam comparares; & cœlum, quod gratis offerebatur, pro pugillo terræ neglexisti. Rustice egisti, & plane absque consilio; quid enim magis inconsultum, quam in cœlo esse nolle, ut totus in villa sis? Disce tandem o miser! disce, si sapere potes, quid agendum sit. Reges isti, & consules non respiciunt ad regna, & provincias, non ad palatia, & regias, sed ædificant sibi solitudines, ubi clausis ad omnia terrena oculis tranquille dormiant extra desideriorum, & cupiditatum tumultus. Disce & tu ab una villa, a fordido unius fimeti luto avertere oculos, disce claudere, disce quiescere excussa cupiditatis intemperie, disce filere, ne in perditam illam erumpas vocem:

cem : *Rogo te , habe me excusatum.* Quin potius tuum fit beatum illud desiderium S. Job : *Utinam dormiens silerem , & somno meo requiescerem cum regibus , & consulibus terræ , qui ædificant sibi solitudines.* Nihil hac solitudine Deo , & cœlo vicinius , nihil concupita illa villa remotius , nihil somno illo , pacata illa oculorum clausura visioni beatæ , visioni pacis similis ; nihil turbulenta illa , & distracta curis inspectione villæ dissimilis. *Utinam dormiens silerem* , aut si vocale est illud silentium , sit hæc dormientis in illa solitudine vox : unam petii a Domino , non villam , sed cœnam , hanc requiram , ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Psal. 26. v. 6. *Utere consilio hoc regio mi Villane , utere exemplo , sic enim de rustico fies consul , & rex , sic tibi sapienter consulles , sic reges in admissione , & prosecutione vocationis regię ad cœnam æterni Regis , ad communionem regni.* Sic evades gravissimam illam sententiam , & rusticæ excusationis interminabilem pœnam : *Nemo virorum illorum , qui vocati sunt , & renuerunt , gustabit cœnam meam.*

§. IV.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA MORALI.

An votum contrahendi matrimonium obliget.

Dic. primo : Votum contrahendi matrimonium ex se invalidum est , adeoque non obligat. Ratio est : quia votum est promissio melioris boni , ut docent omnes Theologi cum D. Thoma 2da 2dæ quæst. 88. art. 2. in corpore ; atqui matrimonium non est melius bonum , quam illius oppositum , nempe cælibatus , cum Tridentinum Sess. 14. can. 10. definiat : cælibatum esse digniorem matrimonio ; ergo.

Dic. secundo : Votum contrahendi matrimonium est aliquando validum per accidens , seu vi quarundam circumstantiarum , ita omnes Theologi. Et ratio est , quia in quibusdam circumstantiis ma-
trimo-

trimonium cujusdam personæ est utilius ad honorem Dei, quam cælibatus, consequenter est melius bonum: ergo cadit sub votum. Tales circumstantiæ sunt, primo: si ex matrimonio speretur utilitas maxima Reipublicæ, ut pax inter Christianos Principes, bellorumque sedatio. Secundo: si speretur copiosa infidelium conversio. Tertio: si matrimonium sit in præcepto, ut si quis corrupta virgine, & fide illi data de matrimonio voveat: tunc enim præstantius est matrimonium, cum sit in præcepto. Et in his circumstantiis facile conveniunt Doctores, sed in aliis non parum dissentiunt. Unde

Quæritur primo: An valeat votum, quo aliquis vovet matrimonium, nisi salubrius aliquid de ipso Deus disposuerit? Scotus lib. 7. de justitia quæst. 1. art. 3. affirmat valere hoc votum. Sed melius dicitur cum plerisque aliis esse irritum. Ratio est: quia ista conditio cuilibet voto tacite inest, cum *votum non infringat, qui in melius commutat c. pervenit.* De jurejurando. Ergo ejus expressio non potest operari, ut valeat votum alias irritum: *Expressio enim eorum, quæ tacite insunt, nihil operatur.* L. 4. ff. de legatis.

Quæritur secundo: An valeat votum matrimonii cum firmissimo proposito profitendi religionem ante matrimonii consummationem? Ratio dubitandi est: quia est de re bona, nempe de Sacramento, ac ejus gratia recipienda; & non præcludit viam ad majus bonum, cum vovens possit, imo debeat ante consummationem ingredi religionem. Hinc Scotus cit. loc. votum istud validum esse pronunciat, sicut & votum matrimonii, si utrinque votum castitatis emissum sit, ut contigit in matrimonio B. Virginis. Respondeo cum Angelico 2da 2dæ qu. 88. art. 2. votum matrimonii cum proposito ingrediendi religionem ante consummationem esse irritum, sicut & regulariter irritum est votum matrimonii, si utrinque votum castitatis emissum sit. Dico regulariter, quia valeret hoc votum, si inter veniret aliqua peculiaris ratio, sicut evenit in
matri-

matrimonio B. Virginis. Ratio responsi est: quia votum matrimonii cum exclusionem consummationis est votum de re inutili, & contra matrimonii naturam, quod ad procreandam sobolem institutum est.

Oppon. primo cum Scoto: hoc votum est de suscipiendo Sacramento, ejusque gratia, quibus duobus bonis religionem ingressurus carere non vult; ergo non est de re inutili. Respondeo: nego consequ. quia hujus Sacramenti & gratiae illius privatio melior per se est, quam participatio. Pro quo intelligendo observandum est: reperiri quosdam virtutis actus, quorum privatio perfectius bonum continet, eo quod actus isti includant accessum ad res terrenas, faciantque, ut mens circa eas evagetur. Inter hos actus numeratur ludus honestus, amicorum convivium, esus ciborum sanitati utilium, qui ad urbanitatem, & alias virtutes pertinent. Et de his votum est irritum, cum gravior sit Deo ab iis abstinere. Eodem ergo modo se habet matrimonium: nam licet sanctum sit, & gratiam conferat, votum tamen illius Deo acceptum non est, eo quod ejus privatio sit melior. Præterea gratia uberius recipi potest per alia Sacramenta, & absque tertii damno.

Oppon. secundo: in casu nostro non præcluditur via ad majus bonum, ergo non est ratio, cur votum sit irritum. Respondeo dissimulato Ant. nego conf. quia votum de matrimonio seclusa consummatione est votum de re inutili, ut dictum est, ergo irritum. Cæterum, quod in hoc casu non præcludatur via ad majus bonum, est per accidens: quia ducens uxorem per se loquendo obligat se ad consummandum: nam alias contrahere matrimonium est vanum & inutile.

Quæritur tertio: an valeat matrimonii votum in remedium concupiscentiæ ob nimiam fragilitatem voventis? Negant valere Sotus, & Arragonius, multique Neoterici affirmant, Cajetanus 2da 2dæ quæst. 88. art. 2. dub. ult. Navarrus in summa cap. 10. N. 43. Bellarminus lib. 2. de monachis cap. 14. Molina tom. 1. de justitia tract. 2. disp. 149. & alii

alii, cum quibus respondeo valere hoc votum. Probatur primo: homini fragili, & frequenter succumbenti tentationibus carnis, est melius ducere uxorem, juxta illud Pauli 1. ad Corinth. cap. 7. *Melius est nubere, quam uri*; ergo hoc votum est de meliore bono, ergo firmum. Probatur secundo: habens concubinam, qua difficillimum ipsi foret separari, si voveret se illam ducturum, ut vel sic a peccati statu desisteret, teneretur utique hoc voto, nisi mallet Religionem ingredi, cum ducere in his circumstantiis sit saluberrimum consilium, multoque gratius Deo, quam tanto periculo expositum manere, ergo. Sed contra.

Oppon. primo: voto se obligare ad matrimonium etiam in hoc casu est Spiritui sancto viam præcludere, ne perfectiora, & efficaciora media inspiret ad finem hujus voti comparandum, nempe liberationem a lapsu, & lapsus periculo; ergo. Confirmatur: vovens talis efficitur impotens ad continentiae & religionis statum, cum tamen tentationes illae cessare possent. Respondeo ad argumentum: nego simpliciter ant. nam talis adhuc potest vocari ad religionem, & vocationi obsequi; ergo non simpliciter præcluditur via Spiritui sancto ad inspiranda perfectiora media. Ad confirmationem fateor effici impotentem consummato saltem matrimonio, sed hoc tali subiecto conducibilius est.

Oppon. secundo: scelus est uti matrimonio vitandæ fornicationis causa, ut docet S. Thomas in 4. dist. 21. qu. 2. art. 2. ad 2dum ubi addit: non esse ad hoc institutum matrimonium, ergo dirigere matrimonium in hunc finem est culpa, ergo votum ineundi ob hunc finem matrimonium erit irritum. Respondeo cum Cajetano loc. cit. peccatum esse uti matrimonio ad vitandam fornicationem, quando alia via facile vitari potest, secus quando esset difficile, ut in præsentī casu.

Oppon. tertio: non obstante voto licitum huic est religionem ingredi; ergo votum est nullum. Respondeo: nego conf. nam sponsalia & matrimonium ratum non ideo sunt nulla, quia illis non obstantibus licet

licet religionem ingredi. Similiter votum perpetuo ferviendi Xenodochio non ideo est nullum, quod eo non obstante licitum sit religionem profiteri; ergo etiam &c.

Quæritur quarto: an valeat votum, si quis intuitu pietatis voveat ducere pauperem. Respondeo pro intelligentia quæstionis observandum esse: matrimonium aliquando dici, & esse causam piam; ad hoc autem, ut talis sit, non sufficit, quod promittatur pauperi, sed debet promitti insuper pietatis intuitu, non vero affectionis, & consanguinitatis causa. Ita docet Baldus in l. *illud* ff. de Sacramentis Ecclesiasticis N. 1. ubi duo exiguntur ad causam piam, nempe ut concurrat pietas personæ, & pietas in causa. Sic qui legat uni seu consanguineo, seu externo, non pauperi, atque adeo deest motus pius e. g. paupertas, legatum non est pium, quia deficit pietas in persona. Ex opposito si leget pauperi, sed non intuitu pietatis, non est legatum pium, quia deficit pietas in causa. Sed quidquid de hoc sit, in matrimonio tamen accidere potest, ut promittatur diviti, & sit causa pia, si nempe puella dives pudicitiam prostitueret, & huic aliquis promitteret matrimonium, ut illam ad meliorem frugem, vitamque honestam revocaret, esset causa pia, quia concurreret pietas & in persona, & in causa. Hoc prænotato fateor imprimis: utramque sententiam & affirmantem, & negantem videri valde probabilem, ut ex argumentis utriusque constat. Respondeo nihilominus: votum in casu quæstionis esse invalidum, & nullum. Ratio cæteris efficacior est: quia ex parte voti præcluditur via Spiritui sancto, ne altiorem statum inspiret, & sit descensus a perfectiore continentiae statu ad imperfectiorem matrimonii, quæ totalis est ratio, ob quam omnes affirmant: matrimonium non esse de se legitimam voti materiam.

Oppon. primo: valet votum sub conditione expressa: si duxero uxorem, ducam pauperem: ergo etiam valet votum ducendi pauperem, quando eadem conditio tacite adest. Respondeo con. Ant. nego cons. disparitas est: quia conditio alio modo exprimitur, alio & modo tacite inest. Nam quan-

do exprimitur, non obligat se vovens ad matrimonium, sed hoc in suspenso relinquit, nec ex parte sua præcludit viam digniori statui; at vero in casu nostro, dum non exprimitur, obligat se vovens ad statum imperfectiorem, quem absolute eligit, & in suspenso non relinquit, quia ratione matrimonii votum regulariter est nullum, quamvis in eo etiam tacite includatur conditio: nisi vovens perfectiorem vivendi normam amplectatur.

Oppon. secundo: istud votum duo includit: primo, ducere uxorem. Secundo, ut uxor pauper sit. Ergo licet prius non obliget, obligabit tamen alterum, si vovens velit inire matrimonium, cum sit opus valde pium. Respondeo dist. conf. includit hæc duo per modum unius, & tanquam quid individuum con. includit divisim nego. Et hinc vel totum votum est validum, vel totum irritum.

Oppon. tertio: votum eleemosynæ obligat, atqui in casu nostro videtur vovens vovisse quandam eleemosynam supererogantis seipsum tradendo pauperi, quasi vice dotis. Ergo. Respondeo hanc sui traditionem posse cenferi eleemosynam, sed non est voti materia; quia impedit perfectius bonum.

Oppon. quarto: si quis juraret mulieri se eam ducturum ad sublevandam ipsius inopiam, teneretur utique, quia iuramentum præstaret in favorem hominis; atqui hoc votum etiam est in favorem pauperis; ergo similiter obligat. Respondeo: si iuramentum illud foret solitarium, non obligaret, sicut nec votum; si vero fieret ipsi mulieri, obligaret sane, sicut & simplex promissio ipsi facta: quia, dum aliquid homini promittitur, nil refert, perfectiusne, an imperfectius sit, modo licitum sit; nos autem agimus de voto, seu de promissione non mulieri, sed Deo facta.

§. V.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA POLEMICA.

An matrimonium sit divinitus imperatum?

Matrimonium esse rem per se malam, & illicitam, docue-

docuerunt multi ex vetustioribus hæreticis, ut Saturnius teste Irenæo lib. i. cap. 22. Marcion teste Hieronymo lib. i. contra Jovinianum sub initium. Tacianus teste rursus Irenæo c. 30. & Aug. l. de hæresibus c. 25. Hujus Taciani sectatores Encratitæ appellati sunt, quanquam aliqui ex iis in quibusdam discessisse videntur ab aliis Taciani sequacibus, ut apparet ex Epiphanio in Anacephaleosi, & innuit Augustinus eodem lib. & cap. citatis. In eodem errore fuerunt Manichæi teste Augustino eod. lib. c. 46. Priscillianistæ apud eundem cap. 70. Adamiani ibid. cap. 31. sentiebant enim ex Adæ peccato provenisse conjugium, adeoque esse malum, neque in statu naturæ integræ illud fuisse futurum, sed singulos tunc homines per creationem a Deo fuisse producendos. His omnibus e diametro repugnant Catholici, tenentque tanquam ex fide certissimum: matrimonium esse per se rem bonam, & licitam, cum illud instituerit, approbaverit, benedixeritque Deus Gen. i. *Benedixitque illis Deus, & ait: crescite, & multiplicamini.* Similiter Gen. 9. *Benedixitque Deus Noe & filiis ejus, & dixit ad eos: crescite, & multiplicamini.* Unde & Christus Deo hanc conjunctionem tribuit Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* In quo licet facile nobis consentiant nostri temporis sectarii, nolunt tamen pati, quod virginitatem & cælibatum non modo summis laudibus efferamus, sed etiam legitimo conjugio dignitatis, & meriti præstantia anteponamus. Hinc ajunt: matrimonium cadere sub præcepto, quo unusquisque obligetur generationi prolis operam dare, clamantque, nos Dei præceptis adversari, & propter vanas hominum traditiones, atque superstitiones certam manifestamque Dei legem, & sententiam pro nihilo ducere, qua præcipit Deus hominibus crescere, & multiplicari. Mirum fane, cum dicant alias: mandata Dei observatu esse impossibilia, quod hanc, quam sibi fingunt legem, tam religiose observent. Videndum itaque: an in illis Geneseos verbis contineatur præceptum? & si continetur, an afficiat singulos? ad quod re-

spondeo conjugium esse divinitus imperatum humano generi, ita tamen, ut hoc præceptum per se non obliget singulos. Quare licet ligaret singulos, dum nempe genus humanum paucis constabat, nunc tamen singulos non tenet, sed semper sufficit aliquos esse in communitate generis humani, qui conjugio dent operam. ita D. Thomas in 4. dist. 26. qu. 1. art. 2. in corpore & ad 1. Quem sequuntur communiter Theologi exceptis paucis, qui nullum prorsus in illis Geneseos verbis præceptum agnoscere volunt. Colligitur autem hoc præceptum esse naturale, ratione ducta ex ipsa creatione hominis: frustra enim natura instituisse videretur in hominibus diversum sexum, nisi ad hoc, ut homo esset principium propagandi genus humanum. Ejusdem igitur naturæ præceptum ad hanc propagationem obligare debet, ne frustranea talis institutio esse videatur; id, quod confirmari debet ex ipsa natura corruptibili; neque enim consentaneum rationi apparet, ut totum genus humanum in duobus a Deo creatum extinguatur, sed ipsa ratio postulat, ut quoad fieri potest, servetur. Conservari autem non potest, nisi homo generationi operam det, quæ non nisi in matrimonio licita est. Et vero cum natura hominum ex se corruptibilis sit, eo ipso generandi virtutem habet, ut hac mediante observetur species, cum ex opposito natura Angelica hoc ipso, quod corruptibilis non sit, vim generandi non habeat, nec habere possit. Hinc sequitur, etiam in statu innocentiae filios per naturalem generationis modum procreandos fuisse, ut asserit Augustinus lib. 14. de civitate Dei cap. 23. non enim de alio procreationis modo tunc Deus ante peccatum loquebatur. Porro quod hoc præceptum per se loquendo non obliget singulos, optime probat D. Thomas citat. loc. quia id præceptum non pertinet ad perfectionem singularem, & propriam individui, sed ad communem speciei. Etsi vero communitatem, ejusque rectores obliget, ut procurent, ne unquam desint conjuges ad avertendum generis humani interitum; quia tamen homines ex se ipsis
fatis

fatis proclives sunt ad conjugia, non oportet eos, qui curam communitatis habent, esse sollicitos de hujus præcepti executione procuranda. Supervacaneum enim est proclives urgere, id, quod alioquin illis incumberet, ut bene notat Sotus in 4. dist. 26. qu. 1. art. 2.

Quærent hic nonnulli curiose potius, quam utiliter: utrum hoc præceptum obligaret etiam Religiosos, si in mundo omnes homines præter illos interirent? Sotus loc. cit. dicit in hoc casu Religiosos obligandos fore ad contractum, & usum matrimonii: quia cum nostrum non sit judicare de temporibus, & momentis consummationis mundi, ut patet 1. ad Thessalonic. 5. non debemus credere tali casu finem sæculi instare, sed adhuc tempus esse, ac proinde vacandum generationibus ad conservationem universi. Contra Durandus ead. dist. 26. qu. 2. N. 6. & Paludanus qu. 3. art. 1. censent fore, ut in eo casu Religiosi non obligentur ad matrimonia: nam casus ita rarus indicium non leve esset consummationis sæculi; ac proinde quisque recte judicare posset, jam finitum esse numerum electorum. Ita illi. Sed profecto casus omnino fictus est & excogitatus, & hinc inutilis plane quæstio censi debet. Verum si unquam hic accideret, recte quis crederet instare jam finem mundi: cur enim Deus cæteros omnes homines præter religiosos homines destrueret? & quamvis nostrum non sit judicare determinata momenta temporis, in quibus Christus adveniet, tamen in Evangelio, & in 2. ad Thess. cap. 2. non pauca signa habemus adventus Antichristi, ac proinde consummationis sæculi; nec inter minima minimum esset hoc, quod diximus, si ita accideret.

§. VI.

MISCELLANEUM EX JURE
CANONICO.

*Quo jure nitatur obligatio cælibatus in sacris
Ministris?*

Lex cælibatus, prout in Ecclesia catholica viget,
K 3 ad

ad tria obligat. Primo: ut nemo conjugatus sacris ordinibus initietur, nisi uxor voveat perpetuam castitatem, ut patet cap. sane, de Clericis conjugatis, & cap. conjugatus, de conversione conjugatorum, & c. Episcopus dist. 77. Secundo: ut nemo, postquam sacris ordinibus initiatus est, uxorem ducat, ut habetur ex plurimis canonibus. Tertio, ut qui sacris ordinibus initiatus est, perpetuam servet continentiam, non modo ab actibus venereis, per se illicitis, sed etiam ab usu matrimonii, si forte, antequam sacris initiaretur ordinibus, habuisset conjugem; atque hoc tertium est præceptum, ad quod votum cœlibatus obligat, nam propter hoc obligat etiam primum & secundum. Hoc posito: Quæritur; an hæc lex sit solum Ecclesiastica, an insuper Divina? Joannes Major in 4. dist. 28. qu. 2. & Michael Medina lib. 5. de sacrorum hominum continentia cap. 99. dicunt hanc legem quoad omnia tria, quæ includit, esse Divinam. Clitobæus lib. de continentia Sacerdotum cap. 4. utitur distinctione, & ait: esse divinam quoad secundum, Ecclesiasticam vero quoad primum & tertium. D. Thomas 2da 2dæ quæst. 88. art. 11. post Magistrum sententiarum in 4. dist. 34. & 37. Item Cajetanus tom. 1. opusculorum tract. 27. & Sotus lib. 7. de justitia quæst. 5. art. 3. & quæst. 6. art. 1. & 2. aliique communius affirmant hanc legem quoad omnia tria esse tantum Ecclesiasticam. Cum quibus

Dic. Obligatio cœlibatus, & votum continentiae jure tantum Ecclesiastico sacris ordinibus annexum est. Probatur primo: quia nusquam exstat hac de re expressum aliquod jus divinum. Neque ratione naturali præceptum tale colligi potest: nam etsi ratio dicat tanquam consentaneum, ut qui tam sancto ministerio funguntur, perpetuam servant continentiam; non tamen hoc dicat tanquam necessarium, cum sit alioquin licitus, & Deo placitus usus legitimi conjugii; ergo. Probatur secundo: Ecclesia nihil concedere potest contra Jus divinum: atqui multis jam sæculis concessit Græcis Sacerdotibus usum matrimonii ante ordines contracti,

tracti; ergo usus iste non est contra jus divinum, ergo. Probatur tertio: Sanctus Gregorius lib. I. epist. 40. concessit Subdiaconis Siciliae, ut uti possint uxoribus ante ordinationem ductis, licet imposterum prohibuerit tales ordinari, nisi una cum uxoribus continentiam voverint; ergo. Probatur quarto ex Concilio Ancirano can. 10. ubi habetur: potuisse olim Diaconos etiam post ordinationem ducere uxores, si ad hoc facultatem darent Episcopi, quod Concilium fuit approbatum a Leone IV. ut videre licet can. de libellis dist. 20. Probatur quinto: in Tridentino Sess. 24. cap. 9. lex ista cælibatus vocatur Ecclesiastica, sicut etiam ab aliis Conciliis & Patribus; ergo.

Oppon. primo: Deut. 33. v. 9. dicitur de Levitis: *Nescierunt filios suos*, id est: filios non habuerunt. Quod cum ad literam falsum sit de Levitis veteris testamenti, intelligendum est spiritualiter, & prophetice de levitis, seu de ministris testamenti novi; ergo hi jure divino debent esse cælibes. Respondeo primo: nego hanc inconcinnam explanationem, cui præter alia obstat particula *suos*. Et fortassis non habuerunt etiam patrem, aut matrem, vel fratres, cum præmittatur v. eod. *Qui dixit patri suo, & matri: nescio vos; & fratribus suis: ignoro vos*. Legitimus ergo hujus loci sensus est: Levitæ in puniendo adoratores vituli aurei, de quo Exodi 32. v. 28. ne quidem filiis suis pepercerunt, furo religionis superante affectum naturalem, quem adeo excluderant, ut filios suos pro alienis haberent. Respondeo secundo, hoc vaticinium si permittamus. illud satis compleri per continentiam sacrorum ministrorum, quacunque tandem lege præcepta sit, sive divina, sive pure Ecclesiastica: prædicat enim Moyse continentiam, non præceptum continentiae.

Oppon. secundo: Lucæ 21. præcipit Christus: *Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ*. Quod S. Leo ferm. 18. de jejuniis, ad ministros Ecclesiæ præcipue pertinere dicit, atqui in matrimonio maximæ

sunt curæ vitæ; ergo Christus prohibuit matrimonium sacris ministris, adeoque hæc lex divina est. Respondeo Christum his verbis non prohibuisse omnes omnino curas hujus vitæ, sed nimias, quæ avertunt a necessaria cura salutis; quod patet primo: quia Christus in communi monuit hic omnes fideles, quos ea ratione præparare voluit ad extremum judicium; atqui fideles in communi nec possent, nec debent omnem omnino curam rerum sæcularium deponere; ergo. Secundo: quia S. Leo ibi expresse affirmat: Christum eo præcepto totam Ecclesiam in Apostolis voluisse instruere, & asserit: peculiariter illud præceptum ad eos spectare, qui viciniore sunt extremo judicio. Tertio: quia ex Apostolo 1. ad Timoth. 3. constat: etiam Episcopos habere debere curam aliquam moderatam sæcularium; debent enim esse domui suæ bene præpositi, & curam filiorum, si quos prius suscepissent, atque adeo etiam uxoris habere.

Oppon. tertio: *Oportet Episcopum esse sobrium, justum, sanctum, continentem*, ut dicitur ad Tit. 1. v. 8. ergo jure divino extra conjugium. Respondeo: nego conf. propter *ly jure divino*, ut enim verificetur verbum Apostoli, sufficit, si continens sit Jure Ecclesiastico. Cæterum ex hoc textu recte probatur: legem de cælibatu esse Apostolicam, adeoque antiquam, contra quam volunt sectarii.

Oppon. ultimo: Syricius Pontifex in epist. ad Episcopum Tarachonensem fanciens legem de cælibatu inter cætera dicit: *Christus voluit in Ecclesia sua castitatem radiare*. Quod cum Pontifex adhibuerit in confectionem hujus legis, colligitur per illud velle Christi importasse legem; ergo. Respondeo in confectionem legis adhiberi posse non tantum legem altioris legislatoris, sed etiam generalem aliquam illius voluntatem, qualis in præsentī fuit voluntas Christi. Unde sensus verborum Syricii est, quod Christus voluerit in communi, ut castitas eo modo, & ratione in Ecclesia niteret, quo expediret ad optimum statum, & decorem ipsius Ecclesiæ. Ex qua generali voluntate Christi recte quidem pro-

processum est in specie ad jus Ecclesiasticum de cælibatu Sacerdotum, non sequitur tamen, aut potius non habetur in specie jus divinum.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Potens ille Persarum rex Assuerus tertio regni sui anno lautissimum Satrapis suis instruxit convivium Esth. 1.: ita lege naturali, atque Mosaica finita, Evangelica vero inchoata, veluti tertio imperii sui anno, rex ille regum Christus epulum corporis sui paravit divinissimum.

DOMIN. III. POST PENTECOST.

Evangelium: *Erant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores.* Lucæ 15. a v. 1. usque ad 11. Inter multos, qui capite præcedenti v. 25. dicti sunt convenisse ad Christum, accesserunt etiam publicani, & peccatores, quales olim eodem loco doctrinæ, & baptismi causa ad Joannem confluxerant: tantum enim Dominus præfetulit erga omnes benignitatis, ut nemo, quantumvis multis, & gravibus obnoxius peccatis, ob suam impuritatem vereretur accedere ad illum etsi sanctissimum, & ab omni vitio alienissimum. Tanta rursus doctrinæ ejus dulcedo fuit, & efficacia, ut illos quoque, qui malis hujus sæculi penitus erant impliciti, ad se traheret discendi, & proficiendi gratia. Videntes hoc Scribæ, & Pharisei (qui nusquam aberant a Domino, quærentes semper, & ubique quod carperent) cum gratulari merito debuissent peccatoribus resipiscere cupientibus,

& collaudare Domini benignitatem, quod neminem fastidiret, aut submoveret, solito sibi more contra Dominum murmurabant, id in eo reprehendentes, quod summe fuerat deprædicandum. Hos igitur corrigere volens Dominus, tribus parabolis ostendit: quam laudabile, Deoque gratum sit peccatores convertere. Prima est de ove perdita, & inventa. Secunda est drachmæ amissæ, & repertæ. Tertia est filii prodigi in pristinam gratiam recepti a Patre. Ex quibus duas priores tantum complectitur præsens evangelica lectio. Sunt autem dictæ ultimo Decembri ante mortem Christi, ut notat Tirinus in chron. c. 49.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Erant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, ut audirent illum. v. i. Egregium spectaculum, inquit Baradius hic, coelestem medicum ægris undique circumdatum. Appropinquabant Christo peccatores corpore, appropinquabant etiam animi intentione, & benevolentia, multique tamen gratia, & charitate vere fiebant proximi. Peccatores, & publicani appropinquabant, ut audirent; appropinquabant Scribæ, & Pharisei, ut carperent. O quam diversus finis! qui proficere vult ex verbo Dei, accedere debet hac intentione, ut audiat, & obsequatur, non ut infidietur, & reprehendat. Scribas ipsos, & Phariseos imitantur ii, qui se concionum, & concionatorum arbitros faciunt, etsi parum, aut nihil in sacris doctrinis profecerint, qui singula prope verba in quæstionem vocant, notantque virga censoria, quid mirum, si absque fructu, & emolumento recedant?

Et

Et murmurabant Pharisei, & Scribæ, dicentes: quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. v. 2. Unde laudes elicere debebant, inde colligunt vituperium. Quis unquam detraxit medico, quod suo functus officio ægros curandos receperit? cur ergo Christus arguitur suo insistens muneri, curando, & sanando peccatores? hoc enim exequebatur, inquit Theodoretus hic, cujus causa carnem susceperat, admittens peccatores, sicut medicus ægrotantes. Erat Phariseorum mos vitare publicanorum convivium, omnemque eorum societatem declinare, idque juxta legem Dei, ut putabant, & Patrum traditiones; hinc obtrectabant Domino, quod idem non faceret. At inanis erat hæc pietas, falsa justitia. Bene Gregorius hom. 34. in Evang. *Vera justitia compassionem habet, falsa dedignationem.* Pharisei præ superbia dedignabantur cum peccatoribus agere, salutis illorum incurii. Christus autem ex benignitate, & mansuetudine maxima compatiebatur illis, summoque zelo procurabat illorum conversionem. Absit igitur pharisaicum istud murmur: *hic peccatores recipit, & manducat cum illis;* quin potius audiatur illud Pauli ex Phariseo Apostoli 1. ad Timoth. 1. v. 15. *Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.*

Et ait ad illos parabolam istam: *quis ex vobis homo? qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam. v. 3. & 4.* Similitudinem dedit (ait Gregorius homil. 34. in Evang.) quam in se homo recognosceret, & tamen ad authorem hominum pertineret. Non est difficilis hujus parabolæ, seu cortex, seu medulla, significat enim: Christum suas habere oves, nempe homines, quorum aliqui quandoque deviant, & perduntur. Tunc autem deviat ovis perdita, quando homo in mortiferum peccatum labitur; tunc vero a Deo quæritur, cum inspirationibus, aliisque modis ad conversionem invitatur; invenitur deni-

denique, cum agit poenitentiam. Huc pertinent verba Isaiae c. 53. v. 6. *Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, & posuit in eo Dominus iniquitatem omnium nostrum.* Item illa 1. Petri 2. v. 25. *Eratis sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad Pastorem, & Episcopum animarum vestrarum.* Dominus itaque ex his, quæ in rebus humanis accidere solent, ostendere voluit, non esse mirandum, & improbandum sic peccatores admittere, ac recipere: si enim homini unius ovis amissæ tanta est cura, merito sibi summam curam esse recuperandæ vel unius animæ. Illud dubium est: quid significant nonaginta novem oves, & quid una illa centesima? D. Gregorius hom. 34. in Evang. dicit, Deum habuisse centum oves, cum Angelos, & homines creavit: ex his centum periisse unam, nempe hominem. Nonaginta ergo novem ovibus, id est: Angelis in deserto, hoc est: in cælo dimissis, Filium Dei descendisse in terras, ut unam, hominem scilicet, quæreretur. Idem sentiunt Ambrosius, Haymo, Theophylactus cum glossa interlineari, & ordinaria; quibus accedunt multi alii interpretes. D. Augustinus lib. 4. qu. qu. Evang. putat: nonaginta novem ovibus superbos homines significari, qui in deserto, sive in solitudine dimittuntur, quia solitudinem animo gerunt, dum solos se videri volunt: ove autem perdita denotari humiles peccatores, qui per poenitentiam reconciliantur Deo. Sed planior est sententia, & magis etiam probata Theophylacto: per nonaginta novem oves justos homines intelligi; per unam vero peccatorem: agit enim nunc Dominus de uno peccatore, cujus poenitentia majus cælo gaudium afferri afferit, quam nonaginta novem justorum justitia. Est ergo sensus: Deum gregem habere hominum similem gregi centum ovium. Ex hoc grege una periit ovis, id est: unus homo scelere mortali se obstrinxit; Deus dimittit nonaginta novem oves in deserto, in pascuis solidis; hoc est: dimittit justos in solida gratia, in qua vivunt velut in deserto, & pascuis ab omni mortifero crimine alienis; interim ovem

ovem amissam quærit; id est: hominem peccatorem. Hinc illud Lucae 5. v. 33. *Non veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam.* Porro cur Dominus determinate centenarium numerum, & non alium adhibuerit, rationem dat Cyrillus apud S. Thomam in catena hic: quia centenarius numerus perfectus est ex decem decadibus constitutus, & una reducta centenarius propriam fortitur speciem. *Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens, & veniens domum, convocat amicos, & vicinos, dicens illis: congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.* v. 5. & 6. Super hoc Gregorius hom. 34. sic loquitur: ovem humeris suis imposuit, quia humanam naturam suscipiens, peccata nostra ipse portavit; juxta illud 1. Petri 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Inventa autem ove domum rediit, quia Pastor noster reparato homine ad regnum coeleste reversus est; unde sequitur: *& veniens domum, convocat amicos, & vicinos, dicens illis: congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.* Amicos, & vicinos vocat Angelorum choros, qui amici ejus sunt, quia voluntatem ejus continuo in sua stabilitate custodiunt; vicini quoque ejus sunt, quia charitate visionis illius assidue perfruuntur. Ita Gregorius. Similia legi possunt apud Bedam, & Chrysologum hom. 168. Quæ licet recte dicta sint, videtur tamen Christus præcipuo sensu hic loqui non de redemptione universali generis humani, sed de peculiari cujusvis peccatoris conversione.

Dico vobis: quod ita gaudium erit in cælo super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent poenitentia. v. 7. Difficilis hic enascitur quæstio: quomodo majus gaudium ex conversione unius peccatoris percipiat, quam ex innocentia nonaginta novem justorum? Respondent aliqui primo: Dominum comparare veram poenitentiam cum justitia existimata, & pure præsumpta, qualis erat Phariseorum istorum, & Scribarum, ad quos hæc dicta sunt. Quo posito perspicuum est: majus merito gaudium esse
de

de vera unius poenitentia, quam de innumerorum inani, & pure praesumpta iustitia. Quod si opponatur huic sententiae: Dominum loqui de iustis, qui non indigent poenitentia; ergo non de Phariseis, qui indigebant admodum, respondent Phariseos eo modo non eguisse poenitentia, quo erant iusti; atqui erant iusti non re, sed existimatione sua, ergo eadem existimatione sua non indigebant poenitentia, licet eguerint re ipsa. Respondet secundo ad quaestionem D. Gregorius: comparisonem hic institui inter iustos tepidos, & peccatorem magno animi dolore agentem poenitentiam; plus, inquit, de conversis peccatoribus, quam de stantibus iustis in coelo gaudium esse fatetur: quia plerumque hi, qui nullis se oppressos peccatorum molibus sciunt, stant quidem in via iustitiae, sed tamen ad coelestem patriam anxie non anhelant, & plerumque pigri remanent ad exercendum bona praecipua, quia securi sibi sunt, quod nulla commiserint mala graviora. At contra: nonnunquam hi, qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti ad amorem Dei inardescunt: & quia errasse se a Deo deflexerant, damna praecedentia lucris sequentibus compensant. Majus ergo gaudium fit in coelo: quia & dux in praelio plus eum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quam eum, qui nunquam terga praebuit, & nunquam aliquid fortiter fecit. Sic agricola illam amplius terram amat, quae post spinas uberes fruges profert, quam eam, quae nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem producit. Respondent alii tertio: majus esse in coelo gaudium super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent poenitentia, quoniam ex poenitentia, & conversione peccatoris nova quaedam, & actualis exoritur laetitia, quae non oritur ex iustis, quibus nihil novi accidit, quemadmodum ex inventione ovis perditae novum quoddam, & actuale gaudium nascitur in pastore, quod non nascitur ex ovibus, quae permanferunt in pascuis; etenim amissa res
cum

cum recipitur, novi materia est gaudii, ut notat Augustinus lib. 8. conf. c. 3. dum dicit: *amplius anima delectatur inventis, aut redditis rebus, quas diligit, quam si semper eas habuisset.* Sic majus gaudium est super salute recuperata, quam super eadem salute longo tempore possessa. Aeger est carus (inquit rursus August.) & vena ejus malum renunciat, fit ei recte, & nondum ambulat pristinis viribus, & fit jam tale gaudium, quale non fuit, cum antea salvus, & fortis ambularet. Advertendum igitur est; Christum hic loqui secundum sensum, & consuetudinem hominum, ut sæpe alias facit præsertim in parabolis; & sic asserere, quod majus sit hoc gaudium actualiter, & sensibiliter: nam alioquin magis gaudere debuit de nonaginta novem justis, quam de uno poenitente, dubitare non licet. Et hæc tertia interpretatio videtur esse magis propria hujus loci, quanquam & secundæ sua constet auctoritas a D. Gregorio, & primam etiam completatur D. Cyprianus lib. de duplici martyrio, ubi omnes stringit his verbis: non hoc accipiendum est, quasi Deo, & Angelis ejus gratius sit post lapsum redire ad pietatem, quam citra lapsum perseverare in innocentia, sed scriptura suo more loquitur secundum affectus humanos illud testatum esse volens: Deo gratissimam esse peccatorum conversionem: *non enim quærit mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat.* Atque interdum piorum hominum lapsus, quamvis enormes, divina dispositione vertuntur in summum Ecclesiæ profectum. Sic lapsus est Apostolorum Princeps, sic Paulus Doctor gentium, sic Magdalena &c. quibus nunc Ecclesia præcipue gloriatur, quorum lapsus cesserunt in stabilimentum & solatium domus Dei. Præterea hic loquitur non de vere justis, sed de justitia pharisaica, quemadmodum alibi dicit: *non est opus sanis medico, sed male habentibus.* Hæc Cyprianus.

Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat? & cum invenerit, convocat amicas, & vicinas, dicens:

con-

*congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente. v. 8. 9. & 10. Hujus parabolæ idem scopus est, qui prioris. Drachma erat genus monetæ argenteæ, habens pondus drachmæ, quæ est octava pars unciæ, Julium Romanum, & regalem Hispanicum, seu nostros crucigeros 10. circiter. Mulier itaque habens drachmas decem, unam amisit, quæsiuit, invenit magno cum gaudio. Mystice Cyrillus: superiore, inquit, parabola ovium docebamur, cujus ove pascuæ simus, nunc ostendimur ad imaginem, & similitudinem Dei facti: drachmæ enim insculpta est imago Regis. Plenius D. Gregorius totam parabolam sic explicat: Christus, qui significatur per pastorem, ipse & per mulierem: ipse etenim Deus, ipse divina Sapiencia, & quia imago exprimitur in drachma, mulier drachmam perdidit, quando homo, qui conditus ad imaginem Dei fuerat, peccando a similitudine sui Conditoris recessit. Sed accendit mulier lucernam: quia Dei Sapiencia apparuit in humanitate; lucerna quid? lumen in testa est, lumen vero in testa est Divinitas in carne. Accensa autem lucerna everrit domum, quia mox, ut ejus Divinitas per carnem claruit, omnis se nostra conscientia concussit; domus namque everritur cum consideratione reatus sui, humana conscientia perturbatur. Qui everfionis sermo non discrepat ab eo, quod in aliis codicibus legitur: *emundat*; quia nimirum prava mens, si non prius per timorem everritur, ab affuetis vitiis non emundatur. Everfa ergo domo invenitur drachma: quia dum perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo conditoris. Et quibusdam interjectis sic prosequitur: quæ amicæ, vel vicinæ, nisi illæ potestates cœlestes sunt jam superius dictæ? quæ tanto supernæ sapientiæ juxta sunt, quanto ei per gratiam continuæ visionis appropinquant. Unde concludit: decem ergo drachmas habuit mulier, quia sunt novem ordines Angelorum; sed ut compleretur electorum numerus, homo decimus est crea-*

creatus, quia a conditore suo nec post culpam periit, quia hunc æterna Sapientia per carnem miraculis coruscans, ex lumine testæ reparavit. Observandum hic, quod Gregorius legat: *evertit domum*, quæ lectio pondus quidem habet ab ipsius, & aliorum, ut Haymonis, & Bedæ autoritate, sed melius legitur: *everrit*, ut habent codices emendati jussu Pontificum. Per *decem* drachmas rursus certus, & perfectus electorum numerus significatur: denarius enim numerus perfectus est, utpote complectens omnes numeros. Per drachmas recte significantur electi, eo quod imaginem, & similitudinem Dei sibi impressam habeant, vel potius signaculum illud, de quo Apostolus 2. ad Timoth. 2. *Novit Dominus, qui sunt ejus.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: murmurabant Pharisei, & Scribæ dicentes: *hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* Murmurabant, quia putabant commercium cum peccatoribus esse malum, & contra legem. Unde Glossa interlinearis eorum verba sic explicat, quasi dicant: *contrarius est legi, qui hæc prohibet.* Christus autem duabus parabolis probat oppositum. Sed quid si non solum Pharisei, quos a doctrina Christi discedere mirum non est, sed etiam Apostolus diversum a Christo sentiat? Certe 1. ad Corinth. 5. v. 11. ita scribit: *si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax; cum ejusmodi nec cibum sumere.* Et 2. ad Thess. c. 3. v. 14. *Si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo.* Quibus verbis videtur improbare convivium, & conversationem cum peccatoribus, adeoque opponi Christo manducanti, & conversanti cum illis. Respondeo apparentem hanc antilogiam inter Christum, & Apostolum facile dissipari respiciendo ad doctrinam D. Thomæ 2da 2dæ qu. 25. art. 6. ad 5. ubi sic: *dicendum, quod convivere peccatoribus, infirmis quidem est vitandum propter peri-*

Brev. Script. Tom. II.

L

culum,

*culum, quod eis imminet, ne ab omnibus subvertantur. Perfectis autem de quorum corruptione non timetur, laudabile est, quod cum peccatoribus converſentur, ut eos convertant: ſic enim Dominus cum peccatoribus manducabat, & bibebat, ut dicitur Matth. 9. Convictus tamen peccatorum quantum ad conſortium peccandi vitandus eſt omnibus, & ſic dicitur 2. ad Corinth. 6. Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis, ſcilicet ſecundum peccati conſortium. Ita D. Thomas. Prior itaque locus Apoſtoli explicandus eſt de converſatione cum peccatoribus prohibita non generaliter omnibus, ſed ſpecialiter infirmis propter periculum lapſus, aut ipſum in peccato conſortium. Secundus vero peculiarem habet finem, ut patet ex verbis ſubjectis: *ne commiſceamini cum eo, ut confundatur.* Quasi diceret: ubi viderit ſe ab omnibus negligi, & occurſum ſuum quaſi neſaſtum vitari, confundetur, & humiliabitur, quod ei proderit ad reſipiſcentiam. Porro Doctores, & Paſtores tanquam ſpirituales medici non debent peccatores fugere, ſed quærere potius, & magna benignitate recipere, ut morbis animi medicinam adhibeant. Recte tamen monet Baradius hic: curandum iis, ne ſic peccatores recipiant, & manducent cum iis, ut vel plebi vileſcant, vel ſcandalum aliquod pariant.*

Secunda: *Dico vobis, quod ita gaudium erit in coelo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper 99. juſtis, qui non indigent pœnitentia.* Lucæ 15. v. 7. Ergo dantur juſti, qui non peccant, & confequenter qui non indigent pœnitentia. Atqui opoſitum doceri videtur in aliis Scripturæ libris. Ergo. mi. probatur: nam 3. Reg. cap. 8. v. 46. dicitur: *Non eſt homo, qui non peccet.* Idem repetitur 2. Paralipomenon cap. 6. v. 36. & Proverb. 20. v. 9. *Quis poteſt dicere: mundum eſt cor meum, purus ſum a peccato:* quæ interrogatio æquivalet aſſertioni. Et Eccle. 7. v. 21. *Non eſt homo juſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Denique 1. Joan. cap. 1. v. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Reſpondeo: hos, alioſque ſimiles textus non adverſari

ver-

verbis Christi: Christus enim asserit dari justos, qui non indigent pœnitentia destructiva peccati mortalis, ut patet, cum loquatur de ove perdita, cui contraponit non perditas: perditio autem animæ est peccatum mortale. At vero Salomon in textibus ad speciem oppositis loquitur de peccatis venialibus, quæ neque a justis omnia vitantur. Statuendum igitur est primo: posse cum gratia Dei sic impleri præcepta, ut vitentur omnia peccata mortalia, cujus oppositum docent nostri temporis hæretici. Probatur primo ex Scripturis: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.* Joan. 14. v. 23. & paulo ante v. 21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.* Et Matth. 19. *Si vis vitam ingredi, serva mandata.* Confirmatur: in Scriptura sic laudantur aliqui viri justi, ut plane appareat illos aut nunquam, aut diu nihil admisisse, quod æterna damnatione dignum esset. Gen. 5. scribitur de Enoch, quod ambulaverit cum Deo, & Noe Gen. 6. vocatur justus & perfectus. Neque frustra dicitur Abraham Gen. 17. *Ambula coram me, & esto perfectus.* Similiter Job, ut loquitur cap. 1. fuit vir simplex, & rectus, & timens Deum, & recedens a malo. David etiam de seipso bene testatur Psal. 118. quod servaverit mandata Dei, & exquisierit ipsum in toto corde suo. Quin imo Deus ipse per Ahiam Prophetam hoc illi testimonium perhibet 3. Reg. cap. 11. Ezechias quoque 4. Reg. 20. veraciter orat: *Obsecro Domine memento quæso, quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim.* Denique Lucæ 1. de Zacharia & Elisabeth scribitur: *Erant justi ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine querela:* Ergo. Probatur secundo ex Concilio Arausicano can. ult. ubi sic: *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia omnes baptizati Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint, & debeant, si fideliter laborare voluerint, implere.* Idem definitum est in Tridentino Sess. 6. cap. 11. & can. 18. Probatur tertio ra-

tione ducta ex scripturis: exploratum est in sacris
 litteris, justum ea posse facere, quæ requiruntur,
 ut possit pervenire ad beatitudinem. Idem docet
 S. Augustinus lib. 2. de peccator. merit. & remiss.
 cap. 2. S. Thomas 1. 2dæ qu. 109. art. 8. in corpore.
 Opponunt sectarii multa alia Scripturæ testimonia,
 & primo quidem: aliqua testimonia referenda sunt
 ad commissionem peccatorum venialium, ut infra
 declarabitur. Secundo: alia referenda sunt ad cer-
 tas personas, vel gentem, & ad certum tempus,
 quo fuerunt ab iis passim commissa peccata morta-
 lia. Tale testimonium est illud Gen. 6. v. 5. *Videns*
Dominus, quod multa malitia esset hominum in terra,
& cuncta cogitatio esset intenta ad malum omni tempore
&c. Scilicet non omni absolute, sed illius ævi.
 Tertio: quædam testimonia explicari possunt di-
 cendo, quod loquantur de operibus, quæ proce-
 dunt ex sensualitate superante, & pertrahente ra-
 tionem ad malum, five ea opera fiant cum plena de-
 liberatione, five cum semiplena: ejusmodi enim
 opera citra controversiam confitemur esse peccata,
 juxta illud Jacobi 1. v. 15. *Concupiscentia cum conce-*
perit, parit peccatum. Et hujusmodi sunt aliquot
 textus Apostoli, præsertim in epistola ad Rom. quos
 isti solent objicere, ut cap. 7. v. 15. *Non quod volo*
bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio. Et
 v. 21. *Volenti mihi facere bonum, malum adjacet.* Lo-
 quitur enim hic Apostolus de peccatis etiam venia-
 libus ex rebellione appetitus provenientiibus ne-
 que cum plena deliberatione commissis, quæ pro-
 inde adscribit sensualitati præcipue. Quia vero pec-
 cata ista non possunt universim vitari, ideo dicit
 cap. 8. v. 7. *Sapientiam carnis legi Dei non esse subje-*
ctam, neque posse quidem, nimirum ita perfecte sub-
 jici, de cursu ordinario, ut caveantur omnia pec-
 cata etiam venialia. Quarto: denique sunt quæ-
 dam testimonia, quæ referri possunt ad naturæ no-
 stræ infirmitatem, quæ sine auxilio Dei nihil præ-
 stare potest, quo valeat obtinere justitiam; vel
 etiam ad imperfectionem, exiguitatemque nostræ
 justitiæ, si cum justitia divina, quæ est absolutissi-
 ma,

ma, comparetur. Tale est illud: *Tibi Domine iustitia; nobis autem confusio faciei.* Dan. 9. v. 7. Et illud Exodi 34. v. 7. *Nullus apud te per se est innocens.* Et Psal. 142. v. 2. *Non intres in iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Id est: per iustitiam virium suarum; bene autem per iustitiam, & gratiam Dei, ut exponit D. Augustinus serm. 49. de tempore. Superest, ut statuamus, & confirmemus alterum, quod ad concordiam textuum assumpimus, nempe non posse etiam cum divina gratia secundum legem ordinariam sic fervari omnia præcepta, ut vitentur quoque omnia peccata venialia. Hoc autem probatur primo ex quibusdam Scripturæ sententiis generatim pronunciatis, adeoque complectentibus etiam iustos. Sic 3. Reg. cap. 8. dicitur: *Non est homo qui non peccet.* Et, ut quidam legunt apud Job. *Nemo mundus a corde.* Et Proverb. 24. *Septies in die cadit iustus.* Et Jacob. 3. *In multis offendimus omnes.* Et 1. Joan. 1. *Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Quem textum eleganter versat Concilium Milevitanum. Ex quo probatur secundo: can. 6. ubi sic definit: *Quod ait S. Joannes Apostolus: si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Rursus can. 7. & 8. docet: homines etiam iustos debere usurpare illa verba orationis Dominicæ: *Dimitte nobis debita nostra,* & anathemate feriuntur illi, qui ajunt: ejusmodi Sanctorum voces non pro se ipsis, sed pro aliis, aut humiliter tantum, non etiam vere ab illis usurpari. Idem traditur in Tridentino Sess. 6. cap. 11. & can. 23.

Oppon. primo: Deut. 18. dicitur: *Perfectus eris, & absque macula coram Domino Deo tuo.* Et Matth. 5. *Estote perfecti, sicut Pater vester coelestis perfectus est.* Et 1. Joan. 2. *Qui servat verbum ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta est.* Ex quibus colligitur, quod unusquisque consequi possit perfectionem iustitiæ; ergo etiam facultatem vitandi omnia peccata venialia: nam perfectio iustitiæ non videtur non posse consistere sine tali facultate. Respondeo: nego

conf. & dist. ejus causalem: perfectio justitiæ, quæ est in patria, non consistit absque facultate vitandi omnia peccata etiam venialia con. perfectio justitiæ in via non consistit absque ista facultate, nego. Itaque dum Scriptura in textibus citatis hortatur ad perfectionem, intelligenda est de perfectione vitæ, non patriæ.

Oppon. secundo: Psal. 14. dicitur: *Qui ingreditur sine macula, & operatur justitiam.* Et Psal. 17. *Ero immaculatus cum eo.* Et Psal. 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini;* ergo dantur immaculati in via. Respondeo cum D. Augustino lib. de perfect. justitiæ: immaculatos hic dici eos, qui carent peccatis gravioribus, quæ præcipue animam maculant, privando eam splendore divinæ gratiæ, item eos, qui aspirant ad perfectionem patriæ cœlestis.

Oppon. Tertio: 1. Joan. 3. v. 9. dicitur: *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet; & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est;* ergo justus non peccat, nec potest peccare venialiter; ergo potest vitare omnia peccata venialia. Respondeo cum Augustino lib. 3. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 3. sententiam hujus loci esse: eum, qui natus est ex Deo, eatenus, quatenus natus est ex Deo, non peccare, nec peccare posse: per gratiam enim, qua quis est filius Dei, nemo peccat. Potest nihilominus peccare per libertatem suam, & quatenus adhuc est aliquomodo filius hujus sæculi.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Pœnitentia facit peccatores propinquos Christi, ad illa verba Lucæ 15. v. 1. *Erant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores.*

Magnum dedecus mortis, grandis ignominia morientis Christi fuit impiorum consortium, & cum eo crucifixerunt duos latrones, unum a dextris, & alium a sinistris ejus, & impleta est Scriptura, quæ dicit;

dicit; Et cum iniquis reputatus est. Marci 15. v. 27. & 28. Scriptura, cujus hic meminit Evangelista, est Isaiae Prophetæ cap. 53. ubi sic habet: *Pro eo, quod laboravit anima ejus, videbit, Et saturabitur; in scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, Et iniquitates eorum ipse portabit, ideo dispertiam ei plurimos, Et fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, Et cum sceleratis reputatus est.* Cum sceleratis reputari magnum profecto dedecus, & hoc subivit Christus, ut illud converteret in gloriam cum suam, tum nostram. Notate verba Prophetæ: *Ideo dispertiam ei plurimos, Et fortium dividet spolia.* Ideo plurimi peccatores Christo conjuncti sunt, ideo in lucrum ejus versa sunt spolia fortium, hoc est dæmonum. Ignominiosa propinquitatis præambula fuit propinquitatis gloriosæ. *Et cum sceleratis reputatus est.* Audite hoc peccatores, & considerate; considerate, & appropinquate: hic enim est titulus, ex quo deducatis propinquitatis jus, & idea, ex qua deducatis formam accessus. *Erant appropinquantibus ei peccatores.* Persolvendum est Christo infame testimonium, quod pertulit moriens inter duos latrones tanquam Princeps sceleratorum omnium; persolvat, quisquis scelerum suorum infamiam fideli confessione sponte subierit, ut appropinquetis peccatores, ecce consilium Prophetæ Osee cap. 14. v. 3. *Tollite vobiscum verba, Et convertimini ad Deum; Et dicite ei; omnem aufer iniquitatem, Et accipe bonum; Et reddemus vitulos labiorum nostrorum.* *Tollite vobiscum verba, estote testes contra vosmet ipsos, & confiteamini, quod sitis peccatores; reddite vitulos labiorum:* nam confessio criminum affundit vultui sanguinem, instar mortis est, censetur victima, & cruentum sacrificium. *Peccavi Domino,* dicebat David 2. Reg. 12. cap. v. 13. & mox Nathan Propheta: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum.* *Peccavi,* vitulus labiorum, & sacrificium. Pulchre August. hom. 41. de tempore: *Tres syllabæ sunt: peccavi; sed in his tribus syllabis flamma sacrificii coram Domino ascendit in cælum.* Matth. 22. irruerat quidam ausu plane temerario in

regias nuptias absque veste nuptiali; hunc inter discumbentes observans Rex: *Amice*, inquit, *quomodo huc intraſti, non habens vestem nuptialem?* Procul iste penetraverat subeundo aulam, intrando coenaculum, accedendo mensam; eo progressus erat, ut non modo hospitem, sed speciem amici referre præsumeret, ut intimis, & regiæ majestati propinquissimis accenseretur. Sed vanum hunc prodidit lacerna: *Amice*, *quomodo huc intraſti, non habens vestem nuptialem?* amicum vocat, quem inimicum novit. O amabilis dignatio! interrogat, non ut removeat, sed retineat. Pro responso unum verbum expectat, verbum illud Davidicum: *peccavi*; illud compendium sacrificii expiatorii, illum labiorum vitulum, illud pabulum flammæ ascendentis in coelum, cujus ad superna impetu in verum amicum, & propinquum evaderet, qualis videri inaniter præsumpserat. *Amice*, verbum præoccupantis est, & spondentis futuram dignitatem. *Quomodo huc intraſti.* Responde, quod exspecto, & amici locum occupasti. At ille, teste Evangelista obmutuit. Apte Bernardus exclamat epistol. 185. *O verecundia expers rationis, inimica salutis, totius ignara honoris & honestatis! Vere expers rationis verecundia:* convenitur homo iste a Deo quæstione mitissima, & dulci amoris titulo: *Amice*; Convenitur ab eo, cujus oculis aperta sunt omnia, & prævenitur ipsa manifestatione mali; nihilominus adhuc latere cupit, non poenæ, sed ignominiae metu, adhuc silentio se involvit. Vere *inimica salutis verecundia*, quæ non attendit illud sapientis monitum Eccles. 4. v. 24. & 25. *Pro anima tua non confundaris dicere verum; est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam, & gratiam.* Vere *ignara honoris & honestatis verecundia*, quæ dignitatem amici regia dignatione & clementia oblatam adeo non æstimat, ut illam redimere ne uno quidem verbo laboret. Quid igitur mirum? si dignationi succedat indignatio, si clementia in severitatem abeat, si feratur contra hunc mutum sententia, qui pro se loqui noluit, dicaturque ministris: *Ligatis manibus & pedibus*

bus mittite eum in tenebras exteriores, in tenebras, ut ibi lucifuga lateat; in exteriores, ut sit æternum extraneus, extorris, & exul, postquam tantillo comparare neglexerit honores, favores, & comoda domestici, propinqui, & intimi amici. Inter alias egregias Jobi dotes fuit ingenua, sincera, promptaque peccati cognitio, atque confessio: Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam. Jobi 31. v. 33. Septuaginta legunt: Quod si, & cum non sponte peccassem, abscondi peccatum, non enim expavi turbam multitudinis, ut non enarrem coram eis. Etiam huic sanctitati tam eminenti, tam raræ obturbabant peccata aliqua, non quidem gravia, sed levia, imo levissima, quia non spontanea, ut explicant Græci, præsertim Chrysostomus, & Olympiodorus; obturbant, quia non expressa ad omnem rationis & Dei legem. Quid igitur? publica vir sanctus confessione tantillos nævos curabat: Non enim expavi, inquit, turbam multitudinis, ut non enarrem coram eis; & ut addit Chrysostomus: Qui recte factorum nullum testem quærebat, erratorum cunctos esse conscios optabat. Sciebat nimirum spontanea confessione criminum relevari delicta, quæ ad lucem extinguuntur, in tenebris nutriuntur, & adolescunt, Quapropter in tenebris luci extraneis puniuntur. Si abscondero quasi homo peccatum meum, in hebræo est: quasi Adam. Quod vulgata quidem sumit appellative, & recte; non inepte tamen tygurina sumit proprie: quasi Adam: id est: quasi primus homo: mirum enim humani ingenii per peccatum corrupti exemplum præbuit primus homo probrosam nuditatem tegens, seque abscondens, & peccatum omni via, ac ratione excusans. Job ergo non abscondens peccatum quasi homo, seu quasi Adam, ultra hominem assurrexit, & ut Deo appropinquaret, naturam aliquam superiorem homine æmulatus est. Ascendit Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium. Judicum 2. v. 1. Lachrymæ poenitentium sunt gaudium Angelorum: Gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente. Luc. 15. v. 10. Ascendit ergo An-

gelus ad locum flentium, poenitentes Angelorum digni consortio fecernuntur ab hominibus. Parum est: Angelus *ascendit*, quia flentes, & poenitentes in tam alto locantur fastigio, ut non modo sint supra homines, sed ipsis etiam Angelis necesse sit ascendere. Psal. 17. v. 11. dicit Propheta Regius de Domino: *Ascendit super Cherubin, & volavit*; ergo Cherubini inter Angelos primis proximi inserviunt pedibus Domini non vili, sed honorato obsequio: nam vile nihil in coelo, nihil abjectum in tantæ Majestatis cultu & ministerio; ergo de vestigiis Domini felices non ignominiam referunt, sed gloriam. Divertamus jam ex coelo in terram, & trans-eamus ab Angelo ad pecudem, ad poenitentem oviculam. Hanc perditam cum reperit Pastor divinus, *imponit in humeros suos, gaudens*. Luc. 15. v. 5. O quam dissimilem ovis, & Cherubini sortem! quam mirabilem! rudis ovicula locum tenet, quem scientiæ plenitudo non obtinet. In humeris Angeli Deus, in humeris Dei ovicula. Appropinquate peccatores, appropinquate poenitentes non modo usque ad plantas cum Cherubin, sed usque ad humeros cum ovicula: nam hucusque apud piissimum pastorem & dominum audet poenitentia unice dilecta: *Ubi mihi ovis unice dilecta?* inquit Pastor iste apud Basilium Selevciensem orat. 26. *Ubi gregis Deus? non usque adeo lætor præsentibus, ut ob unius præsentiam*. Nonaginta novem in deserto semper in oculis, nunquam in humeris juxta pedes pascebantur; una illa apostasiæ rea, cum se reddit conspectui erroris, poenitens mox cæteris eminentior pastoris capiti appropinquat, & propemodum caput gregis evadit. Occurrit hic D. Petrus Apostasiæ suæ poenitens, cui tacite dictum puto a Christo negantem respiciente: *Tantum se reddat oculis nostris, humerosque inscendat*; appropinquet capiti nostro, ut fiat vicarius capitis hujus, Caput Ecclesiæ, Pastor nostrarum ovium. Audiamus verba magis propria, & magis familiaria: *Simon Joannis, diligis me plus his*. Joan. 21. & item: *Simon Joannis, diligis me?* 3tio: *Simon Joannis, amas me?* Quid Pe-

Petrus ? *Domine tu scis , quia amo te.* Et rursus : *Etiam Domine , tu scis , quia amo te.* Et denique : *Domine , tu omnia nosti , tu scis , quia amo te.* Subintulit Dominus : *Pasce , ergo , pasce agnos , pasce oves meas.* Nempe ovis in humeris Christi juxta caput est , pastor est. Et huc adduxit , huc levavit poenitentia ; trinam illam de amore quaestionem , provocavit de trina negatione poenitentia Pontificatus prodroma , & signata a Christo Luc. 22. v. 32. his ad Petrum verbis : *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Notanter dicit : *aliquando conversus* , ut indicet : penes conversionem fore pastorem auctoritatem confirmationis. Ponderat hoc Eminent. Card. Belar. Petrus Damianus , & sic Principem Apostolorum alloquitur : felices , o sancte Apostole ! felices lachrymae tuae ! quae culpam abluunt , gradum restituunt , debita dimittunt , ampliora committunt. Respexit pietas , & impietas cessit , & accessit prisca familiaritas. Denique : Simon Joannis , diligis me plus his ? pasce oves meas , & his similia , quid sunt , nisi magna documenta familiaritatis ? Ita Damian. lachrymae gradum restituunt , parum est , lachrymae ampliora committunt , hoc demum est decus poenitentiae , haec praerogativa appropinquantis peccatoris , ut sedeat in humeris corporis Christi , quod est Ecclesiae propinquissimus Capiti. Diserte hoc expressit Theophil. super illud Luc. 22. *Et tu aliquando conversus* , &c. his ad Petrum verbis : tu enim Petre conversus bonum exemplum poenitentiae eris omnibus , ut nullus credentium in te respiciens desperet , qui cum Apostolus fueris , & negaveris , tamen receperis primatum omnium , & praefecturam orbis per poenitentiam. O quanta vis poenitentiae ! quanta celeritas , qua in sublime se proripit , & mirabiliter ad suprema festinat. Quis non agnoscat poenitentiam Petri de tanto luto sancte usurariam ; lachrymis gemmas redimit , lachrymis coronam. Hinc S. Maximus serm. de poenitentia , *videte , inquit , videte , quantum fletus profuerit Petro.* Antequam fleret , lapsus est ; postquam fleuit , electus est : & qui ante lachrymas praevericator

tor exstitit, post lachrymas pastor assumptus est; & alios regendos accepit, qui seipsum non rexit.

Erant appropinquantes ei publicani & peccatores. Descendamus cum Magdalena appropinquante a capite Christi ad pedes. *Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, attulit alabastrum unguenti, & stans retro secus pedes ejus, lachrymis cæpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Luc. 7. v. 37. Rogaverat Dominum quidam de Phariseis, ut manducaret cum eo, & ingressus domum Pharisei, discubuit. v. 36. Quid agis, o Pharisee? quem invitas? an ignoras hominem istum invisum esse sectæ tuæ, apud quam audit: homo devorator & bibens vinum, amicus publicanorum & peccatorum v. 34. & hujus præsentia tu contaminabis domum tuam? hujus accubitu mensam tuam? hujus convictu & conversatione te ipsum? Phariseus es, ut qui vocas immundum? cur potius non adhibes illud Pharisæicum Isaïæ 65. v. 5. *Recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es.* Sed iste Phariseus cæteris aut melior, aut rudior desiderat hospitem habere Dominum, quem peccatorum amicum aut non credit, aut ignorat. Invitat igitur, rogat, instat, obtinet; & secutus invitante Dominus accumbit mensæ, parce delibatis Pharisei cibis: nam unum aliunde expectat ferculum, uni illi omnem appetitum, & gustum reservat, in quod se totum toto sanctæ intemperantiæ impetu effundat. *Accubuit Christus* (do Chrysostomum hom. 23.) *non pocula saporata melle, & floribus odorata sumpturus, sed pœnitentis lachrymas ex ipsis oculorum fontibus potaturus:* Deus enim delinquentium lachrymas esurit, fitit lachrymas peccatorum. Et hoc ideo, quod in illis nempe lachrymis, ut inquit Bernardus serm. 30. in cantic. sit vitæ odor, sapor gratiæ, indulgentiæ gustus, reconciliationis jucunditas, sanitas redeuntis innocentiae. Lachrymæ pœnitentium Angelorum sunt vinum, de quo non tam ipsi, quam Deus largissime oblectetur. Festinate ad hoc vinum boni Angeli; fitit accumbens Dominus, ardet, arefcit.

scit. *Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit, quod accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti, & ſtans retro ſecus pedes ejus, lachrymis cæpit rigare pedes ejus. Mulier iſta Phariſæo convivam rapuit. Chriſtus ſaſtidata menſa deliciatur in lachrymis, ſtupet hoſpes perdi ſibi Prophetam, quem ſe vocaſſe putaverat, ait enim intra ſe, dicens: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret utique, quæ, & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.* v. 39. Advertit tandem immundum eſſe, & amicum peccatorum, quem hætenus mundum exiſtimaverat. Mirum, quod non dicat: *Recede a me, quia immundus es.* O Phariſæe! quam mirabiliter erras, in ipſo enim errore veritatem teſtes, quam errando affirmas. Amicus plane publicanorum eſt conviva tuus, quod ipſum tibi perſuaſum cupit, oſtenditque in muliere peccatrice, ut & tu ad hanc amicitiam te recipias, & communicatione bonorum a tanto amico protectore perfruaris. Ut vero intelligas quantum diſtes a Chriſto, quam propinqua ſit peccatrix iſta; audi ipſum tuis reſpondentem cogitationibus. *Vides, inquit, hanc mulierem, intravi in domum tuam: aquam pedibus meis non dediſti, hæc autem lachrymis rigavit pedes meos, & capillis ſuis terſit. Osculum mihi non dediſti; hæc autem, ex quo intravit, non ceſſavit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxiſti; hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Luc. 7. a v. 44. S. Paulinus epiſt. 4. ad Severum conſiderans mulieris iſtius pœnitentiam, Sacrificii cujuſdam ſpecimen in illa agnoſcit, & ſic deſcribit: ipſos ſibi pedes ſacrarium & altare conſtituit, in quibus libavit fletu, litavit unguento, ſacrificavit affectu: ſacrificium enim Deo ſpiritus contribulatus, quem illa immolans Deo non ſolum remiſſionem delictorum, ſed & gloriam prædicandi cum Evangelio nominis meruit. Ergo ſacerdos eſt hæc mulier, ergo propinqua, quia ſacerdotes peculiariter propinqui; de his enim dictum eſt a Domino Levit. 10. v. 3. *Sanctificabor in iis, qui appropinquant mihi.* Tenemus ergo

ergo propinquitatem hujus mulieris, & quidem sacerdotalem apud amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, hoc est, apud Christum. Sed quid sibi volunt illa D. Paulini verba: *Gloriam prædicandi cum Evangelio nominis meruit.* An juxta pedes Domini mulier de sacerdotio in Apostolatum promota est? lavit pedes Domini lachrymis, terlit capillis, tinxit unguento; quidni mundi, & speciosi sint; fortassis ideo surrexit in pedes hæc mulier, in speciosos pedes evangelizantium, ut loquitur ex Isaia Apostolus ad Rom. 10. v. 15. *Evasit omnino hæc mulier in Apostolum, quia principalioris officii virtute testis resurrectionis Christi appellatur.* Hoc enim nomine utitur Petrus indicens delectum novi Apostoli in locum Judæ: *Oportet testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.* Act. 1. v. 22. *Evasit mulier in resurrectionis testem excepto missionis Apostolicæ mandato ab ipso redi-vivo Domino: Vade ad fratres meos, & dic eis: ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum.* Joan. 20. v. 17. Bene Cyrillus Alexan. lib. 12. in Joan. mittitur, inquit, ad discipulos, ut eis hoc Evangelium adferat, quod Christus jam resurrexerit, & ascendat ad Patrem. Largitur ergo illi Dominus mirabilem quandam pedum pulchritudinem: pulcherrimi enim sunt pedes evangelizantium bona. Sicut ergo Pontificatum Petro conciliaverunt lachrymæ, sic mulieri istæ conciliaverunt Apostolatum, secundum quem legatione fungeretur pro Christo, non ad vulgus Judaicum, non ad Phariseos, non ad Levitas, & Sacerdotes, non ad Magistratus, & Pontifices; sed ad ipsum eminentissimum Apostolorum Collegium: *Vade ad fratres meos, & dic eis: ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.* Hæc etsi de mulieris istius dignitate Evangelio conformia sint, ad illa tamen sancti Paulini verba non pertinent: *gloriam prædicandi cum Evangelio nominis meruit; alluditur enim ad illud Christi Matth. 26. v. 13. Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur,*

Et quod hæc fecit in memoriam ejus. Sensus ergo Paulini est: hanc gloriam mulier ista meruit, ut nomen ejus una cum Evangelio ob factum tam insigne prædicaretur in toto mundo. Libet hic duobus perquirendis insistere: primo quidem nomini, quod prædicandum dicitur, deinde operi, ex cujus merito tanta ei destinatur gloria in præmium. Nomen Lucas attulit; suffecit ei dicere: mulier peccatrix, sed Lucæ silentium supplevit Joannes c. II. v. 2. *Maria, inquit, erat, quæ unxit Dominum unguento, Et extersit pedes ejus capillis suis.* Maria soror Lazari, & Marthæ; Maria cognomento Magdalena. Opus porro discimus ex Matthæo c. 26. v. 6. & 7. ubi illud sic refert: *cum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier, habens alabastrum unguenti pretiosi, Et effudit super caput ipsius recumbentis.* Et iste nomen mulieris tacet; sed iterum supplet Joannes c. 12. v. 3. *Maria accepit libram unguenti.* Unctio apud Lucam, & Matthæum diversa est: bis enim Maria unxit Dominum, in eadem tamen domo Simonis; apud Matthæum, & Joannem de una eademque, nempe de secunda fit mentio: aliqui tamen discrimen colligere sibi videntur ex eo, quod caput Christi unguento perfusum dicat, Joannes vero delibatos pedes. Sed facile conciliantur admisso utriusque asserto; nam nec iste excludit caput, nec ille pedes. *Effudit supra caput ejus.* Ita Matthæus. *Unxit pedes Jesu.* Ita Joannes; ergo utrumque. Seposita igitur controversia regrediamur ad nostrum propositum, cui deserviunt omnes Evangelistæ. Mulier in prima unctione ad pedes Jesu sub infami titulo peccatricis; in secunda apud Matthæum ad caput Jesu jam sine infamia, & absque hoc titulo, sed etiam absque nomine. Tandem apud Joannem nominatissima, sed ad pedes Jesu: *Maria accepit libram unguenti nardi, Et pistici pretiosi, Et unxit pedes Jesu, Et extersit pedes ejus capillis suis.* Joan. 12. v. 3. Nempe ibi recipere nomen, & honorem nominis meruit, ubi poenitere cœpit, & lachrymis baptizari; ibi perfici debuit in augmentum gloriæ, ubi tota confusio-

fusione non erubuit vilescere. *Maria accepit libram unguenti. Maria erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis.* Tanto studio inculcat hoc nomen Joannes Evangelista, ut reliquis propemodum exprobrare videatur ejusdem silentium: non enim tam facile negligendum censuerit nomen, ex quo mulieri poenitenti tanta nascitur dignitas, & cum Christo propinquitas. Quid propinquius incarnato Dei Filio Matre Virgine? atqui de hac etiam propinquitate participat Magdalena ad pedes Jesu, ubi efficitur *Materni nominis bajula*, ut loquitur S. Petrus Chrysologus serm. 64. ut Magdalena Christum conciperet, non corpore, sed mente, hoc tantum nomine opus fuit. Tentemus probare assertum ex Scriptura. Joannis 20. refertur accessisse flebilem hanc mulierem ad monumentum Christi, & deplorasse corpus, quod furto ablatum censuit. Aderant duo in albis Angeli, qui dicunt ei: *mulier quid ploras? dicit eis: quia tulerunt Dominum meum, & nescio, ubi posuerunt eum.* Aderat & Jesus, quem illa conversa retrorsum vidit quidem stantem, sed non sciebat, quia Jesus esset. Dicit ergo ei Jesus: *Mulier quid ploras? quem quæris?* illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: *Domine si tu sustulisti eum, dicito mihi, ubi posuisti eum, & ego eum tollam.* Audiebat dilectam vocem, & non agnoscebat, videbat Jesum, & nesciebat; erat Jesus in oculis, sed non in mente. Et qua ratione obsecro, qua instructione, quo inducetur magisterio? verbo unico, solo Mariæ nomine: dicit ei Jesus *Maria.* Conversa illa dicit ei: *Rabboni, quod dicitur Magister.* Dicunt ei Angeli: *mulier:* dicit Christus: *mulier,* & nihil de resurgente sterili mente concipit. At ubi audit *Maria*, fitque *materni nominis bajula*, jam totus in animo Christus vivit cum integra, & perfecta resurrectionis fide. Refertur in sacro epithalamio, quod sponsa recalcens in desiderio sponsi sui Christi, cui paulo ante velut inimico portam cordis referare tardaverat, verita non fuerit nocturno tempore profilire in publicum, & discurrere per plateas, ut dilectum, qui

ex-

exclusus declinaverat, atque transferat, non omnino amitteret, sed deprehensum alicubi festina reduceret. Ufa est itaque, & pedibus, & voce, cucurrit, quæsiuit, vocavit, inclamavit. Sed absque successu: *quæsiui, & non inveni, vocavi, & non respondit mihi.* Cant. 5. v. 6. accessit miseræ illud infortunium: *Invenerunt me custodes, qui circummeunt civitatem, percusserunt me, vulneraverunt me, tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.* v. 7. Ergone custodes sunt nocturni grassatores, ac latrones? ergone fructus custodiæ est periculum, non securitas? percuti, vulnerari, spoliari triplex est, & grande malum; imo triplex, & grande bonum, quia non a prædonibus, sed a murorum custodibus. Muro- rum in Jerusalem, in Ecclesia, custodes sunt sacerdo- tes. Plagæ, & vulnera sunt dolores, quos salu- briter excitant, sunt injunctæ poenitentiae, eo fine ut recuperetur sanitas animæ, ut renascatur gratia, ut recrecant virtutes, & præcipue charitas. *Et pallium tulerunt*, quid illis cum hoc spolio, timen- dum, ne arguat Sacerdotes perditores illos esse po- tius, quam assertores animarum, & vindices. *Tu- lerunt pallium.* Jactura videtur, sed lucrum est. *Ad- juro vos filice Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuncietis ei, quia amore langueo.* v. 8. O quantum lucrum! *amore langueo.* Tulerunt pallium, in He- bræo est: theristrum, seu peplum, & velum, quo virgines nobiles vultum obtegunt. Hoc ergo ve- lum abstulerunt sponsæ sacri illi custodes? nec ip- sa damnum reputat, dum sentit lucrum: *amore lan- gueo.* Deliquerat illa per negligentiam: non enim pulsanti ad cordis ostium sponso aperuerat; pudue- rat quidem hujus eam culpæ, & confusio coope- ruerat faciem ejus, faciem conscientiae, ut ait Hil- bertus Abbas ferm. 45. in Cantic. Sed hæc confusio latebat sub theriistro, sub honoris velo, quo solent obtegi defectus faciei. Malum velum, quod flam- mam amoris deprimit, sopit, recolligitque in ci- neres. Merito igitur inclamat modo dictus Abbas egregius murorum custos; *Aufer velamen confusio- nis, confessionis induere.* Velum confusionis transit

in velum confessionis, cum aufertur a vultu, ceditque in ornatum dilecti: *nam* (pergit Hilbertus) *Et Dominus confessionem induit non suam, sed tuam;* hoc se ornatum pallio reputat, hoc illi pallium trade, quasi pignus amoris, & signum reconciliationis. Felicia igitur in hoc infortunio omnia: felices plagæ, felicia vulnera, felix veli jactura. Et cur? causam sumo ex eodem Hilberto: tunc incipies amore languere, cum prius fueris poenitentiae affectibus languida. Dilectus est quidem *speciosus forma præ filiis hominum.* Sed accrescit illi grandis decor ex poenitudine, & conversione animæ. Authenticum, & perspicuum asserti hujus testimonium dat autoritas regia, Psal. 103. his verbis: *Domine Deus meus, quam magnificatus es vehementer.* Vox vehementer indicat ornatum insolitum, & summo procuratum studio. Sed quali? an solaribus sese vestivit radiis? an stellas collegit, & coegit in coronam? an Cherubinos in vitalem disposuit thronum? sed hæc ut familiaria divinæ Majestati sunt, ita sunt ordinaria. Aliud proinde notat magnificans illa vehementia: *Domine Deus meus, magnificatus es vehementer.* Audiamus ergo aliquid rarius, & pretiosius, *confessionem, Et decorem induisti.* Adhibeamus interpretem: *induit se Dominus Deus noster,* inquit Prosper Aquitanus in hunc locum, *induit se confessionem, Et decorem.* Id est: induit se Ecclesiam, quæ per confessionem deposuit foeditatem, *Et accepit decorem.* Ipsa enim confessio peccatorum decus est recte factorum. Poenitentia igitur divinæ Majestatis cubicularia est, Deum vestit, pretiose vestit, de suo vestit, vestit seipsa. Quis jam propinquam neget? quis proximam?

Lucæ 15. adolescentem legimus abreptum a cupiditate, elongatum a Patre. Transierat ille ex cive in peregrinum, ex filio in mercenarium, ex locuplete in egenum, ex libero in servum. Serviebat coenoso pecori, qui pietati sanctæ parere contempserat. Sensit tamen opprimentis ærumnæ pondus, & præsentiam, dixitque: *Surgam, Et ibo ad Patrem meum, Et dicam ei: Pater peccavi in cælum, Et*
coram

coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus. v. 18. & 19. Surgam, subinfert Hieronymus epist. 146. Patre quippe absente non steterat; peccatorum jacere, justorum stare est. *Ibo ad Patrem meum.* Causam subdit Chrysologus serm. 1. Est penes Patrem dulcis conditio, libera servitus, absoluta custodia, timor lætus, blanda ultio, paupertas dives, secura possessio. *Dicam ei: Pater peccavi.* Hæc est: inquit Ambrosius lib. 7. in Lucam, hæc est prima confessio apud authorem naturæ; præfulem misericordiæ, arbitrum culpæ. Sed et si Dominus novit omnia, vocem tamen tuæ confessionis expectat: quia adlevat pondus erroris, quisquis ipse se onerat; & accusationis excludit invidiam, quisquis accusatorem prævenit confitendo. Frustra autem velis occultare, quem nihil fallas; & sine periculo probas, quod scias esse jam cognitum. Ita Ambrosius. *Peccavi in coelum:* quia terram coelo prætuli, carnem spiritui, exilium patriæ: non adjiceret confessioni peccatum *in coelum*, ait Nissenus tract. de oratione, nisi persuasus patriam sibi esse coelum, quo relicto peccaverat. *Peccavi in coelum:* quia coelestia dissipavi dona: nam coelo non utique elementum, & corpus aliquod, sed coelestia divini Spiritus dona significantur, quæ peccando destruuntur, ut docet Ambrosius lib. cit. ad hunc locum. *Peccavi coram te,* qui solus es conspector omnium, a quo nihil abscondi potest, ne quidem arcana cordis. *Jam non sum dignus vocari filius tuus,* qui malui servus esse, & mancipium vitiorum. *Fac me unum sicut de mercenariis tuis:* primum amisi ordinem, saltem obtineam ultimum; nihil in paterna domo tam vile est, quod pretiosum esse mihi non debeat, qui de palatio usque ad villam rusticam, imo usque ad haram vilescere volui. Hæc verba sunt poenitentiam meditantis, nondum agentis, inquit Augustinus lib. 2. quæst. evang. quæst. 33. non enim dicit Patri, sed dicturum se esse promittit. Et Ambrosius citatus: hæc apud se dicit: *Sed non satis est dicere, nisi ad Patrem venias. Exurge ergo, & curre ad Ecclesiam:* hic est Pater, hic est Filius, hic est Spiritus

sanctus. *Et surgens, venit ad Patrem suum.* O felix adolescens! accelera: quia meditata poenitentia placavit jam Patrem, ut ait Nissenus. Occurrit tibi, (pergit Ambrosius,) qui audit te intra mentis secreta tractantem, & cum adhuc longe sis, videt, & occurrit; videt in pectore tuo, occurrit, ne quis impediatur; complectitur quoque: in occurso præsentia est, in complexu clementia. Supra collum cadit, ut jacentem erigat, & oneratum peccatis, atque in terrena deflexum reflectat ad coelum, in quo suum quærat Authorem. Stringamus hoc totum verbis Evangelii: *Cum adhuc longe esset, vidit illum Pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens, cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.* a v. 22. Ingerit se hic thema nostrum: *erant appropinquantes ei publicani, & peccatores.* Certat appropinquando cum peccatore Deus; surgit filius prodigus, & redit, sed lente satis, nam adhuc longe est. Videt hoc Pater, & quasi provocatus in stadio accurrit, adest, prior occupat, cadit in collum, osculatur. Quis dubitet; filium hunc cadere voluisse ad genua, ad pedes Patris; sed Patri non sufficit hæc poenitentis propinquitudo, metuit hoc dedecus; antevertit igitur, & toto paterni affectus pondere præcipitatur in collum filii; & os illud, quod mox dicturum erat: *peccavi*, suis beat osculis, confortat, & ad confessionem referat. Hinc mox erumpit filius: *Pater peccavi in coelum, & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus.* Intelligo: hæc est illa meditata nuper, menteque & corde concepta poenitentia. Est, sed non integra, subtractum enim est illud magnæ demissionis argumentum: *Fac me unum sicut de mercenariis tuis.* Quis, obsecro, subtrahit? pulchre Augustinus qu. 33. citata: non addit: quod dixerat: *fac me sicut unum de mercenariis tuis*: id enim post Patris osculum jam generosissime dedignatur. Nempe osculum paternum poenitenti datum est, nova genesis filii est deterfio servilis verecundiæ, est communicatio nobilissimi sanguinis, est resuscitatio vetustæ generositatis, est transfusio gentilitiæ dignitatis. Recte igitur post

Patris

Patris osculum generosissime dedignatur nomen mercenarii jam propinquissimus, quia filius. Cito itaque, cito servi proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus, & adducite vitulum faginaturn, & occidite, & manducemus, & epulemur: *Quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est.* Cito! cito! moram non patitur paternus affectus: cito proferte stolam primam, ut sit filius ornatu, qui est filius affectu. Festinate, & exhibete omnia, quæ & filii decus, & meum testentur gaudium. O felicem hunc prodigum; *surgit plus de venia, quam corruit de reatu*, inquit Chrysologus serm. 5. O sancte prodigum Patrem! qui male prodigo filio, & paternæ substantiæ decoctori, adde: vel fero redeunti, non solum crimina anteriora non imputat, verum etiam præmia amissa multiplicat; non tantum indignatus ad ejus abscessum, quantum lætatus ad reditum.

Ut vero tantum felicissimæ propinquitatis bonum secure teneat peccator, eadem arte uti debet, qua usus est ille pœnitens, & pœnitentium magister, de quo Hieronymus epist. 3. *Qui prius me docuerat virtutibus, quomodo stans non caderem; docuit me per pœnitentiam, quomodo cadens resurgerem.* Is ergo licet a Propheta Nathan audiisset: *Dominus transtulit peccatum tuum*, 2. Regum 12. v. 13. perseveravit tamen in continua pœnitentia, ut custodiret salutem quæsitam per pœnitentiam. Et hæc est illa obtentæ salutis assecurandæ ars, quam docet Psal. 37. v. 18. & 19. his verbis: *Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper; quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo.* Grandem omnino egerat pœnitentiam, & nihilominus adhuc pro peccato cogitat, id est: adhuc angit, adhuc sollicitus est de alia, & alia pœnitundine: *laboravi in gemitu meo*. Psal. 6. v. 7. sed labor iste finem habere non debet. Quid igitur? *lavabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo.* Bene Richardus a S. Victore: *Qui te multum peccasse consideras, ne-*

cesse est, ut nec in magnitudine, nec in diuturnitate doloris tibi parcas. Respexit in hoc suo dicto Richardus ad monitum Jeremiæ threnorum 2. v. 18. *Deduc quasi torrentem lachrymas per diem, & noctem; non des requiem tibi, & non taceat pupilla oculi tui.* Ubi quidem ex uno capite, nempe ad explicandam doloris magnitudinem assumit torrentis imaginem ex alto sese præcipitantis cum impetu; ex alio autem, eo quod torrens celeriter desinat, signate addit: *per diem, & noctem;* ne videlicet pœnitentiæ magnitudini desit opportuna diuturnitas. Quin imo requirit plenam perseverantiam, dum subdit: *non des requiem tibi, & non taceat pupilla oculi tui.* Apud Isaiam c. 43. v. 25. dicit Dominus: *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Et mox v. sequ. præcipit peccatori: *reduc me in memoriam, & judicemur simul.* Divina promissio est: *peccatorum non recordabor;* ergo infallibilis, & infrustrabilis. Quomodo igitur præcipit: *reduc me in memoriam.* An forte reducere peccatum in Dei memoriam est penitus excludere inde peccatum? ita plane videtur Chrysostomo in epist. ad Hebr. ubi sic scribit: si nos peccati meminerimus, Deus ejus obliviscetur. Et ferm. de pœnitentia tom. 5. hæc Isaiæ verba sic premit: *hoc, (nempe non recordari Deum,) misericordiæ fuit; tu autem memor esto, ut emendationis capias argumentum.* Ut audivit Paulus, quod Deus peccatorum non sit memor, ipse continuo memor fuit, sic dicens: *non sum dignus, qui vocer Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam.* Christus Jesus venit in mundum, ut salvet peccatores, quorum ego primus sum. Condonata fuerunt peccata a Deo, sed memoria peccatorum condonatorum non evanuit apud Paulum; & ea, quæ Dominus delevit, illa ipse divulgavit. Ita Chrysostomus. Ex quo Apostolicæ pœnitentiæ exemplo sic ratiocinatur Augustinus lib. de vera, & falsa pœnitentia c. 13. si Apostolus etiam peccatum per Baptismum dimissum continue plorat, nobis etiam super fundamentum Apostolorum positis quid præter plorare restat? quid

quid nisi semper dolere in vita? ubi enim dolor finitur, quid relinquitur de venia? tam diu gaudeat, & speret de venia, quamdiu sustentatur a poenitentia. Ut appropinquet Christo peccator, sustentari debet a poenitentia; debet inniti, ut assistat, & jugiter adhæreat. Hunc indissolubilem cum poenitentia nexum antequam stringeret Rex David, quod vidimus Psal. 37. v. 18. & 19. expertus est ingens malum relatum eod. Psal. v. 6. *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ; cicatrices putrescere juxta Gregorium est reverti ad mala pristina post superinductam tenuem cutem poenitentiae.* Et hoc contingit *a facie insipientiæ*, seu desistendo a labore poenitentiae. Audiamus hoc explicatius verbis Gregorii ad hunc locum: *Sicut summae prudentiæ est aliquem post acceptam poenitentiam solícite sibi circumspéctionis studio imposterum prospicere, ita miserabilis insipientiæ est in istius vitæ ambiguo quasi accepta securitate dormire.* Per insipientiam ergo negligentiae vulnus jam sanatum computruit, quia dum per studium vigilantiae mens ingrata sibi imposterum providere noluerit, miserabilius ea, quæ prius abdicaverat mala, committit. Finio itaque cum Nazianzeno orat. 40. & verbis illius moneo peccatorem ambitione sancta Christo appropinquantem: non putanda est purgatio, sed imprimenda; tibi que hoc agendum, ut plene, ac perfecte splendesca, non ut leviter, ac in superficie illinare, ut poenitentia non peccata tantum obducat, sed ab his omnibus omnino te vindicet.

§. IV.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA MORALI.

Utrum satisfactio pro pœna temporanea sit necessario exhibenda Deo in hac vita ex peculiari aliquo præcepto?

Suppono primo contra Lutherum cum omnibus orthodoxis: remisso per poenitentiam peccato re-

manere posse reatum poenae temporalis. Unde Aug. tract. 124. in Joannem, productior est, inquit, poena quam culpa; ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur & poena. Ac per hoc vel ad emendationem labilis vitae, vel ad exercitationem necessariae poenitentiae temporaliter hominem detinet poena, etiam quem jam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa.

Suppono secundo: posse nos in hac vita satisfacere Deo pro poena temporali, vindicando in nobis ipsis peccata commissa: quamvis enim Deus potuisset hanc vindictam reservare in ignem purgatorii, & nullam hujus vitae poenam admittere in compensationem illius, aliter tamen nobiscum egit, & statuit potius, ut homines justi possint per satisfactiones, seu poenas hujus vitae solvere, quidquid poenae debitum est peccatis in purgatorio. Hinc monet Origenes hom. 3. in lib. Judicum: *Tu ipse praeveni tortoris manus.* Et Tertul. lib. de poenitentia. *In quantum non peperceris tibi, in tantum Deus tibi parcat.* Similiter fere Ambros. lib. ad virginem lapsam cap. 8. *Nobis parcat Deus, si nobis ipsis non pepercerimus.* Et Hieron. in c. 9. Prophetæ Amos: *Comminatur Deus, & dicit se illaturum supplicia, si agamus poenitentiam, ipsum quoque poenitebit suae sententiae.* Et in cap. 1. Joelis ait: *Offensas Dei vitae austeritate compensari.*

His positis quæritur: an teneatur homo, si possit, satisfactionem exhibere Deo pro poena temporali, adeo, ut si non exhibeat, non tantum careat satisfactionis fructu, qui est remissio poenae, sed insuper incurrat speciale peccatum, violando peculiare præceptum de satisfactione præstanda? In qua quæstione duplex est difficultas; prima: utrum sit obligatio satisfaciendi ex vi solius præcepti naturalis poenitentiae, etiamsi nulla satisfactio sit injuncta a Confessario. Secunda: utrum sit obligatio ex vi præcepti specialis positivi in lege, non impositi a Confessario in Sacramento poenitentiae? Quoad posteriorem difficultatem tres sunt sententiae: Prima est Scoti in 4. dist. 18. quem sequitur

Gabriel

Gabriel dist. 16. qu. 2. Item Navarrus in manuali cap. 26. N. 20. & Joan. Medina qu. 41. de confessione. Qui putant liberum esse poenitenti non acceptare injunctam poenitentiam, sed revocare se ad purgatorium. Si tamen ultro acceptet, dicunt: teneri illum implere, alias non. Secunda est Cajetani in qu. 2. de satisfactione, ubi inprimis quidem asserit cum Scoto: poenitentem non teneri acceptare injunctam poenitentiam etiamsi imponatur clave non errante, sed etiamsi rationabilis, & justa sit spectatis omnibus circumstantiis. Deinde contra Scotum addit: ne tunc quidem teneri adimplere poenitentiam, cum eam acceptaverit. Tertia sententia est Magistri sententiarum in 4. dist. 16. & 18. item D. Thomæ ead. dist. 16. qu. 1. art. 3. Richardi Paludani, Cani, & aliorum Theologorum communis: obligari simpliciter poenitentem, & acceptare, & implere poenitentiam sibi rationabiliter injunctam. Jam quod ad priorem difficultatem spectat, affirmant obligationem satisfaciendi ex vi præcepti naturalis aliqui Theologi, ut Paludanus dist. 17. qu. 1. art. 1. Canus relec. de poenitentia, & alii. Negant vero Sotus in 4. dist. 20. qu. 1. art. 2. ad 5. quamvis dist. 19. qu. 1. art. 3. ad 1. & lib. 2. de natura & gratia c. 4. sub finem aliter loqui videatur; item Bega lib. 13. in Tridenti cap. 22. ubi docet non esse de necessitate contritionis propositum satisfaciendi, & Cordubensis lib. 5. de indul. qu. 5. 8. & 10. Ruardus insuper pro hac sententia refert D. Bonaventuram, & S. Thomam. Ex duabus igitur dictis difficultatibus priorem utpote peculiariter controversam discutere est in proposito, breviter tamen de altera quoque utpote connexa prævie pronunciandum videtur.

Dicendum primo: Confessarius obligare potest poenitentem, ut satisfactionem impositam acceptet, & impleat. Hæc conclusio, inquit Suar. videtur mihi hoc tempore tam certa, ut sine temeritate negari non possit: nam fere aperte definit illam Trident. adeo ut Victoria eam affirmaverit esse de fide. Probatur primo autoritate: colligitur enim ex

Leone Papa can. *multiplex* de poenit. dist. 1. favetque celebris canon *omnis utriusque* de poenitentiis & remissionibus. Et apertius Trident. Sess. 14. cap. 8. ubi dicitur esse in Sacerdotibus potentiam ligandi non tantum ad infirmitatis medicamentum, sed etiam ad peccati commissi vindictam; & hoc sensu dicit canon. 15. datam esse Sacerdotibus potestatem non solum absolvendi, sed etiam ligandi. Probatur secundo ratione: Confessarius tenetur satisfactionem imponere; ergo poenitens tenetur eam acceptare, & implere. Ant. patet ex Trident. Sess. 14. cap. 8. ubi ait: *Debent Sacerdotes Domini salutare satisfactiones injungere.*

Dicendum secundo: satisfactio pro poena temporali non est necessario exhibenda in hac vita ex vi solius praecepti naturalis poenitentiae. Probatur: praeceptum naturale de exhibenda satisfactione in hac vita pro poena temporali, nec ab authoritate, nec a ratione sufficienter colligitur; ergo asserendum non est. Ant. probatur quoad primam partem, seu quoad defectum authoritatis: quia colligi fortassis posset ex Trident. atqui inde colligi non potest. ergo. mi. probatur. Trident. Sess. 14. cap. 1. dicit quidem: poenitentiam fuisse omni tempore necessariam; sed explicat deinde hanc necessariam poenitentiam dicendo: *Ut perversitate abjecta & emendata tantam Dei offensionem cum peccati odio, & pio animi dolore detestentur.* Et infra cap. 8. de hac satisfactione loquens, nunquam dicit esse in praecepto extra satisfactionem sacramentalem; sed tantum esse securiorem viam, & necessariam, non simpliciter, sed ad perfectiorem animae libertatem, adeoque secundum quid. Simili modo explicandi sunt textus Scripturae, & Patrum, quorum aliquos adducemus inferius. Probatur nunc primo Ant. quoad secundam partem, seu quoad defectum rationis suadentis oppositum: inprimis enim si consideretur ratio iustitiae ad Deum, haec non obligat reum, ut ipse in se puniat delictum, sed solum ut patienter sustineat poenam a iudice inflictam. Cum ergo Deus sit iudex, & vindex peccatorum, & in pur-

purgatorio ea puniat ad æqualitatem, quando in hac vita satisfactum non est; potest peccator sine ulla iniustitia omittere satisfactionem, seu castigationem peccati sui, & differre usque ad purgatorium. Deinde non est hoc contra legem charitatis erga seipsum, aut erga Deum: quia homo licet dicto modo satisfactionem differat, nec perdit beatitudinem, nec divinum amorem, & quamvis beatitudinis executio aliquantum differatur, damnum tamen istud non est irreparabile, neque adeo grave, ut teneatur homo sub mortali illud vitare: alias enim teneretur sub mortali satisfacere in hac vita pro peccatis venialibus, tum quoad culpam, tum quoad poenam; quod nequit dici.

Oppon. primo a Magistro sententiarum dist. 16. argumentum ab autoritate S. Scripturæ. Joan. Baptista Luc. 3. v. 8. dicit: *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Ergo datur naturale præceptum de satisfactione. Patet conf. quia Joannes non erat legislator, ergo non potuit imponere novum præceptum, ergo solum proposuit, & explicuit præceptum naturale; ergo datur. Confirmatur ex pluribus aliis Scripturæ testimoniis, quibus indicatur satisfactionem esse in præcepto. Tale est illud Joelis cap. 2. v. 12. *Convertimini ad me in jejunio, & fletu, & planctu.* Et illud 2. ad Corinth. 7. v. 10. *Tristitia, quæ secundum Deum est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.* Et Apoc. 2. v. 5. *Memor esto, unde excideris, & age pœnitentiam;* Respond. ad argumentum, per fructus pœnitentiæ primo intelligi posse actus pœnitentiæ, nempe animi dolorem, & detestationem peccatorum cum proposito non peccandi de cætero; qui actus absque dubio sunt necessarii ex præcepto naturali supposito peccato. Secundo: per fructus pœnitentiæ sumi etiam posse lachrymas, gemitus, singultus, aliaque externa signa, quæ cum contritione interna naturali quodam nexu juncta sunt; sed hæc per se præcepta non sunt. Ad confirmationem similiter expl. Scripturæ testimonia. Sic Joel suadens conversionem per actus pœnitentiæ ex præcepto debitos, attingit simul fletum, &

& planctum tanquam signa naturaliter connexa cum istis actibus. Jejunium vero inducit, non ut debitum, seu necessarium simpliciter, sed solum secundum quid, seu ut conducens ad perfectiorem liberationem a peccato. Præterea comminatur servitutem Babylonicam, quæ erat pœna temporalis evitabilis per jejunia, aliasque similes voluntatis satisfactiones; ergo bene hortatur ad illas. Quod Apostolum attinet, docet is cit. loco: quod tristitia secundum Deum, hoc est, contritio propter Deum offensum concepta pariat pœnitentiam, seu castigationem in salutem stabilem, referendo ly *stabilem* non ad salutem, sed ad pœnitentiam, ut recte observat Chrysostomus. Denique in textu ex Apoc. adducto dicimus contineri monitum ostensivum partim præcepti, partim consilii.

Oppon. secundo Authoritas Patrum, qui videntur docere: quod contritio includat propositum satisfaciendi, & satisfactionem debere esse tanto majorem, quanto majora, aut plura commissa sunt peccata; ergo. Ant. probatur adductis eorum verbis: S. Ambrosius lib. ad virginem lapsam cap. 8. ait: *Grande scelus grandem necessariam habet satisfactionem.* Idem fere habet August. lib. de vera & falsa pœnitentia cap. 14. & D. Cyprianus lib. de lapsis N. 13. indicat, non posse esse veram contritionem ex toto corde, quæ non se extendat ad opera satisfactionis. Citat etiam Canus Chrysostomum hom. 9. in epist. ad Hebr. ubi describens medicamentum animæ, primas partes tribuit externæ pœnitentiæ. Et hom. 3. operis imperfecti in Matth. (si tamen hoc opus est Chrysostomi,) sic habet: *Multa diligentia necessaria est homini post confessionem, & baptismum, ut vulnus peccatorum ejus & apertura sanetur.* Et hom. 10. ejusdem operis: *Neque enim vulneratio sufficit ad salutem, tantummodo spicula e corpore evellere, sed etiam medicamenta adhibere vulneribus.* Rursus D. Ambrosius in illud Apostoli 2. ad Corinth. 7. *Tristitia, quæ secundum Deum est, &c.* inquit: *Quicumque inde tristis est, quod hoc ei in seipso displicet, quod Deo displicet, elaborat illud pœnitendo dele-*

delere, & satisfacere, ut possit ad salutem, quam amiserat, pervenire. Similia habet Origenes hom. 8. in Leviticum, & Tertul. in fine libri de poenitentia. Respond. expl. priorem locum S. Ambrosii dist. grande scelus grandem necessariam habet satisfactionem necessitate proveniente ex peculiari præcepto, de quo quærimus, nego. Necessitate finis intenti, qui est plena liberatio a reatu poenæ temporalis, con. Si quis enim hunc finem obtinere in hac vita velit (quem tamen ex peculiari præcepto procurare non tenetur) necessarium est, ut pro magnitudine delicti proportionatam satisfactionem exhibeat. Textum D. Cypriani expl. dist. sic: non potest esse vera contritio ex toto corde, quæ non extendit se ad opera satisfactionis debita ex vi præcepti specialis *positivi* in lege nova, impositi a Confessario in Sacramento poenitentiae con. debita ex præcepto naturali nego. S. Chrysostomus allegatus priore loco intelligendus est, non de satisfactione secundum se, & formaliter sumpta, seu ut præcise ordinatur ad tollendum reatum poenæ temporalis; sed de satisfactione, seu opera poenali prout habet conjunctam rationem medicinæ. Eodem modo respondendum est ad alterum textum Chrysostomi. Denique ad illud, quod scribit Ambrosius *stabilem* operatur, dicendum est eodem modo intelligendum esse.

Oppon. Tertio: peccatum commissum est corpore & animo; ergo ratio justitiæ postulat, ut poena non solum animæ, sed etiam corpori respondeat; atqui si tota temporalis poena peccato debita reservaretur in vitam alteram, sola anima, & non corpus puniretur; ergo tenetur homo, dum vivit in corpore, hanc poenam subire, ut corpus etiam fiat illius particeps. Ita arguit Canus. Respond. hoc argumentum nimis multum probare: nam sic arguendo sequitur primo: non posse solam animam satisfacere pro hac poena in purgatorio. Secundo: non posse hominem in hac vita satisfacere pro eadem poena per solos actus interiores animæ, per intensam contritionem, & alios. Ergo nihil probat.

§. V.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA
POLEMICA.

Quo jure præcepta sit peccatorum confessio?

De hoc variæ sunt sententiæ. Prima dicit confessionem esse de jure divino *naturali*, fortassis quia ante Christi adventum scriptum erat Eccles. 17. v. 26. *Ante mortem confitere.* Et Isaia 43. v. 26. *Narra si quid habes, ut justificeris.* Et Psal. 31. v. 5. *Confitebor adversum me iniquitatem meam Domino.* Pro hac opinione refertur Petrus Oxonensis, & quidam Canonistæ; sed vana est, & erronea, si intelligatur de confessione sacramentali, cum constet: Sacramentum hoc non esse de jure naturæ. Si vero intelligatur de confessione alia exteriori facta coram aliquo homine, nulla ratione probari potest, existare de ea naturale præceptum, cum ex nullo principio naturali inferri possit. Neque citata Scripturæ testimonia faciunt ad rem: nam primum optime explicatur de confessione laudis divinæ. Secunda sententia docet confessionem fuisse de jure divino legis veteris, & Christum Dominum non dedisse novum de ea præceptum, sed specialem modum priori addidisse. Indicat hoc Hugo de S. Victore l. 2. de Sacramentis, Valdensis tom. 2. de Sacramentis cap. 135. Guilielmus de Ruvione in 4. 14. dist. q. 1. Præterea D. Thomas part. 3. qu. 84. art. 7. ad 2. dicit: poenitentiam quoad exterioriorem confessionem peccati habuisse aliquam determinationem in lege veteri; verum tamen satis declarat illam determinationem longe diversam fuisse ab ea, de qua nunc agimus; atque adeo, si tunc fuit aliquod hac de re præceptum, fuisse potius de offerendo aliquo sacrificio pro peccato, in quo includebatur hoc ipso quædam recognitio, & generica confessio peccati, de qua sæpe fit mentio in lege veteri, præsertim Levitici 16. & Numerorum 5. At ista confessio non erat sacramentalis, neque de internis peccatis, neque per se ordinata ad internam justificationem; & ideo

ideo nec præceptum eo tempore latum ejusdem rationis est cum præcepto, de quo nunc agimus: quamvis dici possit fuisse tanquam umbram & figuram illius, quod fortasse voluerunt cit. Authores: loqui enim videntur de confessione valde generatim, nos autem agimus de propria confessione sacramentali, & præcepto illius. Tertia sententia extreme contraria negat etiam in lege gratiæ datum esse a Christo præceptum divinum de hac confessione. Ita sensisse videntur ex orthodoxis Theologis aliqui: ut Hugo, Victorinus, Alexander, Alensis, D. Bonaventur. negantes confessionem esse expresse institutam a Christo, adeoque nec præceptam. Sed apertius id docent hæretici tum veteres, tum recentiores pertinaciter affirmantes: confessionem sacramentalem in Ecclesia Catholica usitatam, nec usitatam esse a Christo, nec imperatam; atque adeo minime ad salutem necessariam, sed inutilem potius, aut etiam superstitiosam. Ita censuerunt inprimis Montanistæ, ut constet ex Hieron. in epist. ad Marcellam de confessionis necessitate; & Messaliani, ut apparet ex Damasceno lib. de hæresibus cap. 80. meminitque Thomas Valdensis lib. de Sacramentis cap. 135. Item Jacobitæ, ut refert idem Author, uti & Wicleffus apud eundem scribens: confessionem perniciosam potius esse Ecclesiæ, hæresesque multas inducere. In eodem errore sunt hodiedum Lutherani, & Calviniani omnes, quem præcipue confirmare nititur Calvinus lib. 3. instit. c. 4. & ex Lutheranis Kemnitius in examine Concilii Trident. c. 5. can. 6. 7. & 8. In hac igitur cum hæreticis controversia

Dicend. existat positum a Christo divinum præceptum obligans fideles, qui post sacramentum baptismi susceptum mortaliter peccarunt, ad usum sacramentalis confessionis. Hæc assertio est jam absolute de fide, fuitque antiqua fere omnium Theologorum sententia cum Magistro in 4, dist. 16. & 17. ac D. Thoma ibi qu. 3. art. 1. Quam firmabimus primo ex Scriptura novi testamenti. Secundo: ex autoritate veterum Patrum. Tertio: ex definitio-

ne

ne Ecclesiæ Catholicæ. Quarto: ex ejusdem Ecclesiæ usu perpetuo. Quod igitur primum nempe scripturam attinet, præcipuus scripturæ locus, ex quo præceptum hoc colligitur, habetur Joan. 20. in illis verbis: *accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quibus positis sic argumentor: si a Christo quædam externa actio, & quoddam quasi tribunal pro conscientis fidelium institutum est, in quo illorum peccata judicio, & sententia legitimorum Ecclesiæ ministrorum, vel remittuntur, vel retinentur; dubium esse non debet, quin etiam a Christo institutum sit, ut fideles peccata sua legitimis Ecclesiæ ministris confiteantur ad obtinendam eorum judicio, ac sententia veniam; atqui talis actio, & tale tribunal a Christo institutum est; ergo & confessio ab eodem instituta est. ma. hujus argumen. patet: quia ministri non possunt prudenter, ac diserte judicium ferre de peccatis fidelium, ut oportet, an scilicet remittenda, an vero retinenda sint, nisi cognitionem habeant conscientiæ ipsorum fidelium; nec rursus possunt ministri hanc cognitionem habere, nisi fideles ipsi suam illis conscientiam aperiant: *Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?* i. ad Corinth. 2. v. 11. Præterea, cum nunquam fiat dimidiata, aut non integra mortalium peccatorum remissio, sed vel unum, vel omnia simul remittantur, neque peccata venialia sine mortalibus remitti possint; necesse est omnino de omnibus saltem peccatis mortalibus, hoc est, de conscientia & animo peccatoris erga unumquodque illorum æque ministrum cognoscere, ut cum judicio & discretione sententiam ferat; quod in omni genere ipsa nos ratio docet, scilicet: non esse a judice ferendam sententiam, nisi causa probe cognita: *Qui enim judicat, quod novit, hic demum judex est justitiæ,* seu talis, qualem justitia exigit Prov. 11. ergo. Probatur jam mi. ejusdem argum. ex adductis verbis Joannis 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, re-*
ten-

tenta sunt. Præmiserat autem Christus: *Sicut me misit Pater, & ego mitto vos;* ergo potestatem remittendi peccata, quam Christus accepit a Patre, suis delegavit ministris, ut eam per ministerium ipsi quoque exercerent, ut disertis verbis docet D. Chrysostr. lib. 3. de Sacerdotio, Cyrillus lib. 12. in Joan. cap. 55. & 56. Ambr. lib. 1. de poenitentia c. 2. & 7. lib. 2. c. 7. August. in Psal. 101. concione 2. Hieron. Thebigicam qu. 2. & alii. Ergo tale tribunal a Christo institutum est; ergo confessio, quam tale tribunal exigit, præcepta est. Et licet Christus cit. loco signanter non exprefferit præceptum confessionis, tamen ex natura rei institutæ præceptum istud satis colligitur: nam si effectus alicujus mediæ divinitus instituti necessarius est hominibus ad salutem, ipsum etiam medium est illis necessarium ad salutem; atqui effectus confessionis divinitus institutæ est homini peccati mortalis reo necessarius ad salutem; ergo & ipsa confessio. mi. probatur: effectus confessionis est remissio peccati mortalis, atqui hanc ad salutem esse necessariam clarum est ex Scripturis; ergo. Nec obstat: quod hic effectus obtineri possit per aliud remedium, nempe per actum perfectæ contritionis, & dilectionis Dei super omnia: cum enim hominibus communiter non constet se effectum istum consecutos per actum tam sublimem, tenentur communiter ad eundem certius procurandum usurpare etiam peculiare illud medium confessionis, quod ideo specialiter institutum est. Probatur jam assertio nostra ex Patribus: D. Dionysius Areopagita in epist. ad Demophylum: *Tu vero, inquit, ut literæ tuæ indicant, procidentem Sacerdoti intimum, ut ais, & peccatorem, nescio quo pacto contra disciplinæ ordinem adstans calce abjecisti, cum ille quidem verecunde, quod oportuit, fateretur, se ad peccatorum remedia quærenda venisse, neque exhorruisti insuper Sacerdotem optimum lacerare convitiis, miserabilem eum dicens, qui peccatorem, & impium justificasset.* In hoc autem testimonio diligenter observari debet: Dionysium eam impii confessionem attingere, quam oportet facere ad remedia

peccatorum quærenda. Item quæ *secreto* fieret a pro-
cidente nimirum peccatore coram Sacerdote, cui
proinde *adstare esset contra ordinem disciplinæ Eccle-*
siaſticæ; item quæ ad eum finem adhiberi esset soli-
ta, ut peccatorem ita confitentem Sacerdos vere,
& efficaciter justificaret. Quæ omnia plane osten-
dunt, sermonem ibi Dionysio esse de confessione
peccatorum prorsus tali, qualis hodie in Ecclesia
usurpatur. Similia habet Origenes in Psal. 37. hom.
2. Tertullianus lib. de pœnitentia tractans de iis,
qui post Baptismum infestatione sathanæ rursus in-
citantur, & inducuntur ad peccata, ita scribit:
hæc venena huius hostis providens Deus, clausa licet in-
nocentiae janua, & intinctionis sera obstructa, (quia
scilicet Baptismus iterari non potest) aliquod adhuc per-
misit patere remedium: collocavit in vestibulo pœniten-
tiam secundam, quæ pulsantibus patefaciat. Et paulo
inferius ad hanc secundam pœnitentiam pertinere, di-
cit, *exomologesim, quia delictum nostrum Domino*
confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satis-
factio (per sacerdotem causa cognita imponenda,) con-
fessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur;
pœnitentia Deus mitigatur. Quibus verbis Tertul-
lianus mentionem facit omnium trium actuum,
quos materiam pœnitentiæ esse docet Ecclesia,
nempe confessionis, contritionis, & satisfactionis;
quam contritionem ibi nominat pœnitentiam, quæ
etiam oriri, & confirmari solet ex humili confes-
sione peccatorum.

Dicet aliquis: Tertullianus ibi loquitur de con-
fessione facienda soli Deo; ergo non ministro. Re-
spond. nego ant. dicit enim: confessione satisfactio-
nem disponi. Atqui confessione soli Deo facta non
disponitur satisfactio: Deus enim aliunde habet no-
titiam peccatorum, & non determinat satisfactio-
nis qualitatem, aut quantitatem; ergo disponitur
satisfactio per confessionem, quæ fit Deo in ejus
vicario. Quod autem Tertullianus ejusmodi con-
fessionem vocet *publicationem*, ideo facit: quia im-
primis publicationem opponit occultationi delicti,
quod aliqua ratione publicari dicitur, quando noti-
ficat

ficatur etiam uni præcipue ut iudici cum erubescencia; deinde quia illis temporibus procedebatur ex tali confessione ad poenitentiam aliquam publicam, a qua antecedens confessio etsi privata, ac secreta, publicationis nomen (inchoate nimirum, & dispositive) fortiri poterat.

S. Augustinus in Psal. 66. de omnium peccatorum confessione diserte scribit. S. Ambrosius lib. 2. de poenitentia c. 1. *Non erubescamus, inquit, confiteri Domino peccata nostra. Pudor est, ut unusquisque crimina sua prodat; sed pudor iste spinas tollit perpetuas, nempe pungentis, & lancinantis conscientiae. Hic vero Ambrosium loqui de confessione, quæ fit Deo in suis ministris, patet primo: quia utitur verbo prodendi, Deo autem omnia scienti nihil proditur. Secundo: quia in libris istis de poenitentia agit de confessione facienda ad obtinendam remissionem peccatorum per sacerdotum ministerium, cuius ministerii auctoritatem ex professo defendit contra Novatianos. Unde c. 7. lib. 2. suscitationem Lazari affirmat fuisse typum hujus confessionis, ministeriique sacerdotum in remissione peccatorum largienda iis, qui per confessionem exeunt foras ex conscientia, quasi ex tumulo, & latebris. Qua de re eodem plane modo scribit, quo D. August. in Joan. paulo ante cit. Ad extremum ibi Novatianos, qui istius ministerii auctoritatem sacerdotibus concedi non ferebant, comparat cum Judæis indignantibus ob suscitatum Lazarum, & vincula soluta a ministris. Quorum proinde inclementiæ, ac perfidiæ hæredes dicit esse Novatianos. S. Gregorius hom. 26. in Evang. exponens illa verba Salvatoris: *quorum remisistis peccata, &c. principatum, ait, superni iudicii sortiuntur, ut vice Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent.* S. Basilius in q. q. compendio explicatis qu. 288. *necessarium est, inquit, confiteri peccata iis, quibus administratio mysteriorum Christi concredita est.* S. Chrysost. hom. 20. in Genesim dicit: *oportere ad confessionem facinorum festinare.* Nec obstat, ut putant hæretici, quod ibi Chrysost. indicet medicum, cui ea confes-*

sio facienda sit, esse ipsum Dominum, qui aliunde omnia novit: intelligit enim Dominum non præcise in se, & per se, sed ut repræsentatur a suo ministro; cui proinde facienda est hæc confessio non pure ut homini, sed ut vicario Dei, idque *in secreto nullo alio conscio*. D. Prosper lib. 2. de vita contemplativa c. 7. *Illi, inquit, quorum peccata humanam notitiam latent, non ab ipsis confessa, nec ab aliis publicata, si ea confiteri, vel emendare noluerint, Deum, quem habent testem, ipsum habituri sunt & ultorem. Et quid illis prodest humanum vitare iudicium?* Quæ verba refert Gratianus in decreto c. 31. dist. 1. de poenitentia. Similia habet S. Leo epist. ad Episcopos Campaniæ, quæst. 80. Probatur tertio infallibili authoritate Ecclesiæ, quæ confessionem a Christo institutam, ejusque necessitatem sæpius definivit, ut in Concil. Constantiensi sess. 8. ubi damnatur contrarius error Wikleffi, & in Florent. in decreto unionis, ubi Sacramentum poenitentiae cum suis partibus, quarum una est confessio, ponitur a Christo instituta. Item in c. *ad abolendam* de hæreticis. a Lucio III. damnatur tanquam hæreticus, qui de Sacramento confessionis aliter senserit, quam Romana Ecclesia. Et c. *omnis utriusque* de poenitentiis, & remissionibus ex Concilio magno Later. plane supponitur, confessionem esse necessariam jure divino, & facta ea hypothefi determinatur præcepto Ecclesiastico tempus faciendæ confessionis, nempe singulis annis. Neque ibi primum necessitas confessionis asserta est, ut perperam cavillati sunt sectarii, quandoquidem exstant pro illa antiquissima Patrum, ut vidimus, testimonia. Denique idem definitur in Concil. Trident. sess. 14. c. 5. & can. 6. 7. & 8. Quantum autem Ecclesiæ definitioni, præsertim in materia Sacramentorum tribuendum sit, vel ex eo patet: quod si quis ejus sententiam, & interpretationem in hoc genere rejiciat, is ne baptismi quidem, & Eucharistiæ Sacramenta a Christo instituta, & præcepta esse ex scripturis sufficienter ostenderit. Probatur quarto, & ultimo ex usu Ecclesiæ perpetuo: semper enim in Ecclesia fuit exercita confessio,

fectio, tanquam a Christo instituta, & lapsis ad salutem necessaria, ut patet ex cit. testimoniis. Quæ si proterve detorqueant, & rejiciant sectarii, doceant ipsi, quando primum confessio, ut talis usurpari cœperit; quod profecto præstare nunquam poterunt. Et ex hoc usu Ecclesiæ maximum robur accedit argumentis ex scriptura adductis: nam usus Ecclesiæ est firmissimus scripturæ sacræ interpres.

Oppon. primo: remissio peccatorum, de qua est sermo Joan. 20. non est aliud, quam annuntiatio Evangelii remissionis peccatorum per Christum, quæ annuntiatio fieri debet per ministrum, vel publice pro concione, vel privatim iis, qui peccata sua confitentur *in genere*, ut resipiscant. Ergo. Respond. nego ant. nam ministerium remissionis, de quo ibi Christus loquitur, positum est in ipsa remissione efficaci cum authoritate quadam judicii, ait enim Dominus: *Quorum remiseritis. Non autem: quibus annuntiaveritis.* Et sane idem non est: *absolutionem, aut remissionem annuntiare, & absolvere, aut remittere*: nam & præco annuntiare potest remissionem criminis, neque tamen illud remittit, sed Princeps. Præterea suam hac in re fictionem, & interpretationem non probant ulla firma ratione sectarii, quo ipso plane causa cadunt, cum illis utpote Ecclesiæ in possessione dogmatum suorum constitutæ, accusatoribus incumbat onus probandi, & convincendi.

Oppon. secundo: neque Christus, neque Apostoli, quando remittebant peccata, exigebant confessionem peccatorum in specie; ergo nec alii ministri possunt eam exigere ut debitam; siquidem missi sunt, ut peccata remittant, sicut remiserunt Apostoli, & Christus. Respond. Christum quidem, ut peccata remitteret cum judicio, & discretione, non habuisse opus confessione propter omniscientiam: Ministros tamen Christi, quia similiter ut Christus, nempe *causa cognita*, quoad fieri potest, debent remittere, nec conscientiam peccatorum sine ipsorum confessione possunt cognoscere, omnino eadem indigere. Et hinc negamus Apostolos

unquam exercuisse ministerium istud reconciliationis fidelium absque eorum speciali confessione. Neque oppositum alio modo probare possunt sectarii, quam dicendo: assertum nostrum expressis scripturæ verbis non contineri; quod genus probationis ineptum est: nam nec ipsi expressum in scriptura locum ostendere possunt, in quo narretur absolutionem more lutherano annunciatam esse ab aliquo Apostolo. Nos autem ut confessionem Apostolorum etiam tempore usurpatam fuisse existimemus, præter alia habemus firmissimam regulam D. Augustini lib. 4. de Baptismo contra Donatistas c. 24. ubi docet: *Si quid est in Ecclesia tam antiquum, ut de prima illius origine minime constet, id ab Apostolica consuetudine, & traditione descendere, rectissime credi.* Atqui tale quid est usus confessionis; ergo.

Oppon. tertio: etiam in ministerio Baptismi legitime remittuntur peccata, & quidem per illam ipsam potestatem ministris datam Joan. 20. ut docet S. Cyprianus, & Ambrosius. Neque tamen ad remissionem obtinendam in Baptismo requiritur ab adulto specialis ista confessio; ergo neque in ministerio poenitentiae post Baptismum. Respond. quamvis hic locus Joan. 20. pertineat ad ministerium remittendi peccata, cum in Baptismo, tum in poenitentia, recte tamen ex hoc loco colligitur, debere ministrum in Sacramento poenitentiae, tanquam in quodam tribunali & iudicio cognoscere in specie conscientiam peccatoris per propriam ipsius confessionem, cum aliter non possit. At vero in ministerio Baptismi non ita debere, sed satis esse, ut cognoscat peccatoris conscientiam in genere per signum aliquod genericum, quod ipse peccator det, ostendens se ita detestari peccata, sicut ad Baptismum cum fructu suscipiendum opus est. Hoc autem responsum declaro, & probo sic: scriptura ubique debet intelligi juxta conditionem subjectæ materiæ; ergo locus ille Joan. 20. intelligendus est juxta conditionem utriusque ministerii remittendi peccata, tum in Baptismo, tum in Sacramento poenitentiae. Atqui diversa est conditio, & ratio
utrius-

utriusque ministerii, quantum ad præsens; ergo diversimode intelligendus est respectu diversi ministerii.

Oppon. quarto: Gratianus de pœnit. dist. 1. facta quæstione: an confessio hæc necessario facienda sit sacerdoti? plures in utramque partem sententias veterum citat; & ad extremum can. *quavis plenitudo*, lectori liberum relinquit, ut quam mavult, eligat sententiam; ergo non fuit semper in Ecclesia certum, atque indubitatum confessionem ejusmodi esse necessariam, adeoque nec illud verum erit, quod affirmat Trident. Sess. 14. c. 5. nempe universam Ecclesiam semper intellexisse confessionem omnium peccatorum esse a Christo institutam, & necessariam. Accedit: quod Glossa in principio distinctionis quintæ de pœnitentia, & alii quidam censuerunt non esse de jure divino. Respondeo privatum plane Gratiani errorem, atque hallucinationem fuisse, quod plures religiosos, & sapientes viros esse putaret, qui arbitrati sint, confessionem non necessario faciendam esse sacerdoti: ac multo etiam magis errasse, quod existimaverit, talium virorum sententias aliquas contra necessitatem confessionis in illa distinctione se adduxisse; sicut & alias non raro Gratianus in aliquibus deceptus est, ut multi observarunt. At reipsa, cum canones in illa distinctione omnino 90. posuerit; nullus penitus ex omnibus est, qui sententiam ullius Patris contineat, ex qua probari possit: non esse confessionem necessario faciendam suo tempore. Quod ipsum argumento est, nullibi existare ullam talem alicujus veteris sententiam, quandoquidem nec ipse Gratianus, ubi maxime id sibi proposuerat, similem aliquam referre potuerit, nec hæretici hactenus invenerint. Porro Glossa, & alii illi Doctores non eam auctoritatem habent, ut privato errore suo obstent veritati a Trident. assertæ: nam pauci isti, quasi nulli sunt, si cum reliquis Doctoribus orthodoxis comparentur. Addo, quod ibidem hoc ipso nomine acriter ab aliis reprehensi sint, ut a Durando in 4. dist. 17. q. 8. N. 9. ubi recitatis illius

Glossæ verbis affirmat: plures in ea esse errores intolerabiles. Quanquam autem ipsa assertio pugnans cum sententia fidei per se semper hæresis sit; Doctores tamen illi non sunt censendi hæretici, cum errorem suum non defenderint pertinaciter, & contra agnitum Ecclesiæ iudicium.

§. VI.

MISCELLANEUM EX JURE CANONICO.

An possit generatim præcipi humana lege, ut confessio fiat publice?

At tempore Novatianæ hæresis obtinuerat aliquod institutum in Ecclesia, quod erat tanquam appendix quædam (ut loquitur Socrates lib. 5. suæ historiæ c. 19.) addita ad ipsum vetus ministerium reconciliandi lapsos post baptismum in secreta confessione. Hoc autem institutum, seu appendix secum ferebat, ut in singulis Ecclesiis præesset audiendis confessionibus quidam Presbyter, vir discretus, & secreti tenax, qui auditis fidelium peccatis vel omnibus, vel certe quorundam generum ab Episcopis designatorum referret ad Episcopum ex illis quædam, ut is adhibita discretionem publice postea in Ecclesia ea recitaret, aut ea recitari faceret ad fidelium ædificationem, & disciplinam illis temporibus utilem. Præterea, ut præscriptæ quædam poenitentiae publicæ pro eiusmodi delictis persolverentur a fidelibus. Ratio autem, ob quam Episcopi talem Presbyterum poenitentialem, talemque disciplinam recitationis publicæ peccatorum cum certa, præscriptaque forma poenitentiarum publicarum instituerint, fuit: quod grassante Novatianorum hæresi fides de autoritate, quæ est in Ecclesia ad remittendum lapsis peccata, languidior apud plerosque redderetur. Illis itaque temporibus expedire iudicarunt, studium ipsum poenitentiae publicis illis, ac manifestis significationibus, certa que publicarum poenitentiarum forma excitare, & augere in animis fidelium: huc enim recitatio illa publica majorum

jorū peccatorū pertinebat ; nempe ut hac via inculcaretur populo nullum esse tam enorme peccatum, quod auctoritate ministerii Ecclesiastici non remittatur ; eodemque spectabat poenitentiae & satisfactionis illius publicae certa, & praescripta ab Episcopis forma ; videlicet, ut manifesta poenitentis animi significatione peculiari quodam & praescripto modo instituta ceteri fideles aedificati, eo minus admirarentur, si hi, qui lapsi fuerant, poenitentes rursus ad communionem sacram. Quod fieri non debere Novatiani contendebant. Atque haec certae, & praescriptae formae publicarum poenitentiarum, ut in canonibus poenitentialibus exstat, ratio, atque origo in Ecclesia fuit : neque enim ejusmodi canonum ulla memoria exstat ante Novatii tempora, cum tamen ministerium reconciliationis, adeoque privata confessio omnium peccatorum semper in Ecclesia ex Christi institutione fuerit, & esse debuerit, ut §. praecedente ostensum est. His ita positis :

Dic. Usus confessionis publicae non potest generatim praecipere humana lege. Probatur primo ex Trident. Sess. 14. c. 5. ubi sic habet : *Etsi Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, & sui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiae offensae aedificationem, delicta sua publice confiteri possit ; non est tamen hoc divino praeepto mandatum ; nec satis consulte humana aliqua lege praeciperetur, ut delicta, praesertim secreta, publica essent confessione aperienda.* In quibus verbis tria dicit : Primum est, confessionem publicam non esse vetitam praeepto divino ; Secundum : non esse praeciptam praeepto divino. Tertium : non posse consulte praecipere humana lege ; quod satis indicat, non posse simpliciter, saltem generaliter praecipere ab Ecclesia. Probatur secundo ratione : confessio publica non est aliunde necessaria, nec per se valde utilis, insuper est difficillima, & multis incommodis obnoxia ; atqui rem adeo difficilem, & generatim loquendo, moraliter impossibilem, non potest lex humana praecipere, nisi fortassis grandis aliqua, &

communis urgeret necessitas, qualis vix assignari poterit; ergo lex humana non potest præcipere confessionem publicam. Confirmatur: lex humana non potest hominem cogere, ut de peccatis omnino internis sese informet; atqui deberet hoc posse, si posset præcipere confessionem publicam omnium peccatorum; ergo. Et hinc colligitur: non posse Confessarium cogere pœnitentem ad manifestanda sibi peccata alio modo magis publico, quam per consuetam auricularem confessionem, ut coram aliquo teste, vel per scriptum &c. Probatur a fortiori ex dictis: quia præceptum Confessarii humanum est, præterea Confessarius tenetur jure divino ad sigillum confessionis, illud autem aperte foret contra sigillum, sicut etiam contra illud ageret Confessarius, si cogeret pœnitentem, ut sibi daret facultatem revelandi confessionem; ergo.

Oppon. Vetus consuetudo imponendi pœnitentias publicas manavit ex confessione secreta, ut indicat Origenes hom. 2. in Psal. 37. Tertul. lib. de pœnit. & Cyprianus serm. de lapsis. Ergo Confessarius imponendo publicam pœnitentiam præcipiebat aliquid manifestativum confessionis; ergo poterat præcipere: quis enim reprehendat veterem illam consuetudinem; ergo longe magis lex humana præcipere potest confessionem publicam. Resp. ad argum. & pro declaratione antecedentis, ex quo ducuntur cætera, dico pœnitentiam illam olim usitatam duobus modis potuisse esse publicam; Primo: *quoad actionem* pœnitentiæ, non tamen *quoad causam*. Quo modo etiam nunc solent fieri pœnitentiæ publicæ, quamvis personæ regulariter loquendo occultentur, id, quod olim non fiebat propter majorem fervorem pœnitentium, qui tales satisfactiones *voluntarie* acceptabant; non enim existimandum est, fuisse simpliciter necessarias, quatenus a Sacramento manabant, ut expresse dicitur nomine Augustini in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus c. 53. Altero modo solebat esse publica, non tantum *actio* pœnitentiæ, sed etiam *causa*, seu confessio peccati, propter quod pœnitentia fiebat; &
tunc

tunc multo certius est, in hoc foro nunquam id factum esse ex præcepto Ecclesiæ, aut Confessarii, nisi quando ad publicam satisfactionem, & tollendum scandalum de *publico* peccato id necessarium erat, quod est rarissimum. Regulariter itaque id fiebat *voluntarie*, ex consilio tamen, & juxta judicium prudens, non autem præceptum Confessarii. Non enim de omnibus id permittebatur, sed vel de peccatis alias notis, & publicis, vel de iis, quæ nec scandalum, nec gravem infamiam generare possunt. Aliquando vero pœnitentia publica non oriebatur e Sacramento confessionis, sed ex alia denunciatione, vel accusatione Ecclesiastica, & tunc esse poterat magis coacta, & onerosa; hæc tamen nullo modo pertinebat ad internum forum pœnitentiæ, sed ad forum contentiosum.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Num. 12. Aaron, ejusque soror Maria contra fratrem suum querebantur Moysem, quod matrimonio se nempe indigno Æthiopiissam junxisset sibi: & hic scribæ murmurant ac Pharisei dicentes: *Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis*, quod utrumque Messia indignum putant nimis.

DOMIN. IV. POST PENTECOST.

EVANGELIUM: *Cum turbæ multæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth.* Lucæ c. 5. a v. 1. usque ad v. 11. inclusive. Postquam Herodes Antipas anno primo prædicationis Christi sub finem Decembris, vel ut Tiri-nus in sacro Chronico c. 49. innuit, initio Januarii anni subsequenti, qui erat secundus prædicationis Christi, tenuit, & alligavit in carcere Joannem præcurso-
mini,

mini, ut habetur Matth. 4. v. 12. & Marci 1. v. 14. transiit Jesus e Judæa in Galilæam, & Samariam, & habito in transitu ad fontem Jacob cum Samaritana admirabili illo colloquio Joan. 4. a v. 7. usque ad 26. transactisque in Samaria duobus diebus abiit in Galilæam. Joan. 4. v. 43. prædicans Evangelium regni Dei, & præclaris miraculis ad contestandam doctrinæ suæ veritatem in Capharnaum editis, inde discessit in Nazareth, ubi eum in supercilio montis præcipitare voluerunt, *ipse autem transiens per medium illorum abiit.* Lucæ 4. v. 30. Et Nazareth relicto revertitur Capharnaum, ubi reliquo Januarii tempore commoratus, *docebat in Synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.* Lucæ c. 4. v. 14. Subsecuto de in Februario, in cujus initio divinus medicus corpore absens, ægrotantem in Capharnaum filium reguli a morte liberavit, stabat Jesus secus stagnum Genezareth, vel ut loquitur Lucas, *cum turbæ multæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum, &c.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Cum turbæ multæ irruerent in eum. Luc. c. 5. v. 1. D. Evang. Lucas cit. cap. historiæ Evangelicæ ita exorsus est: *factum est.* Nimirum factum est in illis diebus: aliqua enim, quæ idem Evangel. narrat c. 4. ut ingressus in domum Simonis, & sanatio focrus illius, contigerunt post miraculosam piscium capturam in contextu præsentis Evangelii descriptam:

ptam: sacris nimirum Evangelistis tantum propositum fuit res gestas Christi summatim, ac vere enarrando describere non servato dierum ordine, sed quæ in idem fere tempus inciderant, libere permiscendo. *Cum turbæ multæ irruerent in eum.* Tam admirabilis prodigia patrando, tamque amabilis beneficia exhibendo fuit Christus in cœlesti doctrina mundo tradenda, ut ejus fama in dies magis, magisque increbescente tantus hominum ad eum fieret confluxus, ut jam non satis esset prædicare in Synagogis, vel in vicis, & oppidis, verum quocunque se subduceret Dominus, eo simul accurrebat multitudo virorum, ac mulierum nihil a seque-la Magistri eos remorante, five viarum incommodo, five solitudinum deserto. Pia sane irreverentia, & humana inurbanitate, siquidem magni meriti est, inquit Anonymus quidam scripturæ interpret, apud Deum desiderium verbi Dei, quod ipsam quoque irreverentiam turbæ irruentis in eum excusat. Et ut loquitur Cassianus lib. 9. c. 15. *Ubi tributio est divinorum, ille urbanior, qui anticipat.* Sed non omnes hac aviditate irruerant in eum; quidam enim concurrebant, ait Hugo, ut miracula nova viderent, tanquam curiosi, alii ut sanarentur, hi providi, alii ut observarent, hi invidi. Præ cæteris autem illi commendandi, qui irruerant, ut audirent verbum Dei, verbum videlicet *substantiale*, a Patre procedens, quod in assumpta humanitate *eruebat abscondita a constitutione mundi.* Matth. 13. v. 35. Et verbum Dei *accidentale*, quod est *elogium castum, argentum in igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.* Psal. 11. v. 7. Purgat enim septuplum peccati genus per septemplicem spiritum, ad quem disponit, & sublevat eos, qui illud audiunt, & custodiunt. Lumen enim animæ, & cibus æternus, ait Cæsarius hom. 13. non est aliud, nisi verbum Dei, sine quo anima non vivere potest, nec videre, quia quomodo caro nostra moritur, si non accipiat cibum; ita anima nostra extinguatur, si non accipiat divinum verbum. Verbum Dei animæ cibus, & potus est: *Omnes sitientes venite ad aquas.* Isaiæ 55. v. 1. Et

*Et ipse stabat secus stagnum Genezareth. v. 1. Venerat Dominus deambulando per terram, & stetit juxta aquas secus stagnum Genezareth. Vocat Evangelista stagnum Genezareth lacum illum, quem historici describunt in confinio utriusque Galilææ, in quem Jordanus influit, cujus latitudo teste Josepho lib. 3. de bello Judaico c. 18. continet stadia 40. seu unam leucam, & stadia 8. nam 32. stadia leucam constituunt; longitudo vero ad tres leucas, & 4. stadia protenditur. Ægesippus de excidio Hierosolymitano lib. 3. c. 26. scribit lacum hunc græco vocabulo dici Τερεζὰρ, quasi generantem auram aquæ dulcis, cum sit potius hebræum vocabulum nonnihil corruptum, dicitur enim גִּינוֹסוֹר *Ginosor*, & quia hic lacus alluit Tyberiadem, quam Herodes Tetrarcha in gratiam Tyberii Cæsaris novam extruxit, ut tradit Josephus lib. 18. c. 4. mare Tyberiadis a D. Joanne c. 6. appellatur. Habet in superiori littore Capharnaum, postea Bethsaidam, quam Philippus Herodis frater ædificatam Juliadem in honorem Juliæ Cæsaris Augusti filiæ vocavit, ut idem Josephus testatur cit. lib. c. 3. Idem ergo est mare Galilææ, mare Tyberiadis, lacus, vel stagnum Ginosor, ut dicitur Numerorum 34. vel Genezar, vel Genezareth, siquidem Ginosor hebræum est, Genezareth vero chaldaicum, vel Syrum, & significat idem, quod apud latinos *hortus*, vel *protectio principum* propter loci amoenitatem principe dignam. Stabat ergo Dominus *secus stagnum Genezareth* suæ Divinitatis ostendens immobilitatem, de qua Psal. 101. v. 28. dicitur: *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient*; positione corporis docens justitiæ rectitudinem: *justus enim Dominus, & justitias dilexit.* Psal. 10. correptione capitis divinam innuens contemplationem, de quo Joan. 3. *nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo filius hominis.* Correctione vultus instruens ad rectam in omnibus intentionem, de qua ad Coloss. 3. *Quæ sursum sunt, quaerite, ubi Christus est, in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram.**

Vidit

Vidit duas naves, v. 2. Una harum navium Simonis, & Andreæ erat, altera vero Jacobi & Joannis: hi enim relictis navibus Christum secuti dicuntur Matth. 4. Stabant autem prope stagnum ad littus, quia piscatores ab opere piscandi cessaverunt. Piscatores autem descenderunt, & egressi erant e navibus, ut retia lavarent, quo facto Lucas insinuat illos tunc de piscium captura penitus desperasse: nec enim occasionem capiendi pisces, nec profectum aliquem laboris jam ultra videbant, quod quidem capturæ futuræ miraculum indicabat.

Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum, a terra reduceret pusillum. v. 3. S. Ambrosius serm. 62. super hunc textum ait: cum Dominus Jesus ab irruentibus turbis semotus in terra esse non posset, aspiciens in mari duas naviculas, unam navim Petri omni festinatione conscendit, ut importunitatis injuriam aquarum natura depelleret: quia turbam Doctoris reverentia minime coercebat. Quia ergo populus tanto impetu ad Christum in littore stantem confluxerat, & irruerat, ut periculum esset, inquit Toletus in Lucæ cap. 5. ne urgente populi frequentia e littore in stagnum proturbaretur, quamvis efficere potuisset, ut in littore tanquam murus æreus staret, aut divinitatis virtute turbas reprimeret; morem tamen humanum sequens, humanis est usus remediis, & navim unam ingreditur, ut importunitatis injuriam aquarum natura depelleret. Navis autem Simonis eligitur, quia illa figuram gerebat Ecclesiæ, in qua Simon futurus erat caput. Videamus, quæ est illa navicula, inquit S. Ambrosius serm. 11. Simonis Petri, quam adducendam de duabus magis opportunam Dominus judicavit, quæ & tutum Salvatorem præstet ab injuria, & credulitatis hominibus largiatur eloquia: invenimus enim Dominum navigasse in alia navi, & gravibus injuriis laceffitum: navigavit enim cum Moyse in mari rubro, quando populum Israel per undarum fluentia transvexit; sed gravibus est affectus injuriis, sicut ipse ait in Evangelio ad Judæos: *Si crederetis Moyse, crederetis & mihi: injuria*

injuria enim Salvatoris est incredulitas Synagogæ; ergo Petri navim eligit, Moyſis deferit; hoc est: ſpernit Synagogam perfidam, fidelem aſſumit Eccleſiam. Sic ille. Conſenſa igitur Simonis navicula, *rogavit eum, a terra reduceret puſillum*; ne, ſi illa littori affixa maneret, adhuc in eum turba irrueret, ſi navim ingredi poſſet. Cur autem Dominus Simonem rogavit, non imperavit? ex hoc oſtenditur (reſpondet Dionyſius Carthuſianus art. 12. in Lucam) maxima Chriſti dignatio, manſuetudo, & pietas, quod Petrum pro tam parva re tam modeſte, humiliterque rogavit, cui præcipere habuit. Ea nimirum, quæ ab inferioribus humanitate impetrari poſſunt, vi poteſtatis quærenda non ſunt: precibus enim multa faciunt, ad quod præceptis non inclinarentur; *generoſus eſt*, inquit Seneca, *animus hominis, facilius ducitur, quam trahitur.*

Et ſedens docebat de navicula turbas. v. 3. Ecce doctrinæ beneficium poſt captatum ad docendum locum, ait Albertus magnus in c. 5. Luc. Aſcendit Dominus navim, non ut propria commoda quæreret, ſed ut irruenti turbæ melius conſuleret, verbiſque doctrinam utilius omnibus præberet, navi loco cathedræ uſus, ut commodius audiri, intelligi, ac videri poſſet. *Videte*, inquit S. Ambr. ferm. II. *miſericordiam Salvatoris: ſeparatur quidem ab hominibus corpore, doctrinæ tamen iis utilitate conjungitur, ubique miſeretur, ubique prodeſt; in terra poſitus per tactum languores corporum ſanat, in mari conſtitutus per doctrinam vulnera curat animarum.* *Sedens autem docebat*, ut prædicationis gravitas, & docentis Majeſtas indicentur, inquit Toletus ſupra cit. Quæ Chriſtus in hac de navicula prædicatione ad turbas dixerit, Evangeliſta non exprimit, an, ut omnes aliquid cogitemus, ait Salmeron tract. 24. an, quia Jeſus ſemper eadem docebat? an, ut inquit Dionyſius Carthuſianus hic, quod nec omnia prædicationis Chriſti verba, nec omnia ejus prodigia, aliquis Evangeliſtarum in particulari proſequitur: tanta enim de ejus documentis, atque miraculis Evangeliſtæ ſcripſerunt, quanta ad ædifi-

catio-

cationem Ecclesiæ, ac fidei confirmationem, ac salutem fidelium sufficere noverant, inspirante, & moderante Spiritu sancto.

Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: duc in altum. v. 4. Ascendens in navim Dominus Simonem rogat, ut navigium a terra pusillum reducat, modo imperat: *duc in altum.* Rationem hujus exponens Sylveira lib. 4. c. 7. ait: Quando Christus est ingressus in navim, & rogat Petrum, ut reducat pusillum a terra, adhuc Petrus eum concionantem non audierat, nec cor ejus divinis Christi verbis incaluerat, & ideo tunc rogat. At postquam Petrus eum prædicantem audivit, divinaque ejus verba percepit, jam tunc ignito illo sermone cor ejus ardens erat ad obediendum paratum, & tunc imperat, ac mandat: *duc in altum*: id est: navim remotius amove a littore ad profundiora aquæ loca: altum namque pro profundo accipitur. Sic Joan. 4. *Deus altus est.* Et Psalm. 68. *Veni in altitudinem maris.* Venerat Petrus ex alto, id est, profundo mari ad littus irrita piscatione, cum per totam noctem frustra laborasset; ad eundem locum jubet Christus remeare, ut ita miraculi magnitudo in copiosa piscium captura, altumque Dei consilium videatur; cum ex loco paulo ante piscibus vacuo tam magna eorum multitudo capiatur.

Et laxate retia vestra in capturam. v. 4. Postquam in altum navis producta est, jubet Dominus Simonem, & eos, qui cum Simone erant, laxare retia ad pisces capiendos: prius soli Petro dixerat: *duc in altum*; nunc etiam aliis dicit: *laxate retia*: quia ad ducendam navim, ait Toletus hic, unius opera satis erat, idcirco uni Petro illius navigii gubernatori dicitur: *duc in altum*; ad retia vero laxanda, non unius tantum opera, sed multorum necessaria erat. Quod autem ait: *laxate*, emphasim habet. Quasi dicat: quam maxime potestis, extendite retia: tantum enim trahetis piscium, quanta retis capacitas erat. Hujus Dominici imperii causam assignans Euthymius, ait: sciens, quod tota nocte nihil caperent, adhortatur, ut tunc laxarent

retia, quo cognita firmitus ejus potentia majorem de eo fidem conciperent, relictæque deinceps capturæ magnitudine continuo eum sequerentur: nihil enim magis animos allicit, & attrahit, quam communicatio beneficiorum: & laxare jubet retia, quia nostram cooperationem requirit, ut ejus bona percipiamus. S. Chrysoft. cit. a S. Thoma in catena: *Condescendens*, ait, *hominibus, sicut magos per sydas vocavit, sic & pisces per piscatoriam artem.* Similiter loquitur Theophilactus in c. 5. Luc. Deus nostro ingenio se accomodat, & unumquemque trahit sua inclinatione, cum suaviter omnia disponat.

Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor! per totam noctem laborantes nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo rete. v. 5. Discipulis per totam noctem irritus factus est labor piscationis, quod quamvis naturaliter accidere potuerit, sicut & sæpe fit, divina tamen dispositione, ait Dionysius Carthusianus art. 12. sic evenisse apparet, ut Christi potestas persequens miraculum clarius emicaret, & alii magis confirmarentur per fidem. Proprio itaque labori diffidens Simon hoc dixit, ut majorem fidem, ac obedientiam declararet, quod cum tota nocte cum sociis laborans nihilprehendisset; nihilominus ejus obediens, si & dens verbo iterum retia laxaret, feliciorum jactum illius virtute sperans. Solet per noctem major, quam per diem piscium captura fieri, cum pisces minus insidias videre possunt; sed contra accidit Petro, quod miraculum auget, & fidem, obedientiamque Simonis commendat: die enim innumerabiles pisces capti sunt, & post totius noctis irritam capturam diei felicem futuram credidit, & speravit: *O non vacua præsumptio!* exclamat S. Ambros. lib. 4. *O humilitas fructuosa! qui nihil ante ceperant, magnam in verbo Domini concludunt piscium multitudinem.* In verbo tuo, non in verbo meo, ut recte observant D. Antonius Ulyssiponensis, Hugo, & alii: quia quidquid a nobis est faciendum, ut felicem habeat exitum, non in nostro, sed in Christi nomine fiat; *Omne, quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini*

mini JESU Christi. inquit Apostolus ad Coloss. 3. v. 17.

Et cum hoc fecissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam; rumpebatur autem rete eorum. v. 6. Post auditam concionem, & ex Domini mandato laxatis retibus brevissimo tempore Petrus, & ejus socii ingentem piscium multitudinem ceperunt, ut & piscium copia, & temporis brevitās mirabilem verbi Christi virtutem commendaret, & fidei, ac obedientiæ fructum piscatores reportarent, ac numerosam, velocemque gentium ad Evangelicam Ecclesiam conversionem in typo cernerent. Voluit etiam Christus, inquit Theophilactus, Petro pro ejus navicula, qua usus erat, solvere naulum cumulatū, ea re maxime, quam navicula quærebat, id est, piscium multitudine, eo naulo veluti per typum eos admonens, operam, quam Evangelicæ doctrinæ rete laxantes insumpturi erant, sua mercede & fructu nequaquam frustratum iri. Jansenius in concordia Evangelica censet, ne Petrus cum suis diffideret, se posse capere homines, quod illi postea promissurus erat Dominus, hac miraculosa piscium captura a Christo præmunitum esse: exhibendo illi, virtute Domini facile futurum, ut innumeri homines per eos Evangelico reti caperentur, quantumvis id videretur esse supra eorum facultatem, quemadmodum præter spem factum, ut qui tota nocte laborantes nihil ceperant, Christi verbo obedientes multitudinem piscium comprehenderent. Voluit præterea hoc miraculo eos Dominus animare ad sequendum se pauperem, ut ne metuerent inopiam, quod relictis omnibus pauperem sequerentur, quando eum talem esse cognoscerent, qui suo jussu omnia posset. *Rumpebatur autem rete*, dum rete extraheretur præ piscium multitudine, eorumque pondere rumpi incipiebat. Attendite, inquit S. Bonaventura, quod Dominus eodem miraculo, quo potuit pisces in retia congregare, potuit & retia conservare, sicut fecit Joan. ult. v. 11. cum dicitur: quod *cum tanti essent, non est scissum rete.* Hic autem rumpebatur

O 2

rete,

rete, ut miraculum augeretur, dum vetus jam, & tantæ capturæ non accommodatum copia piscium insolita, & gravi rumperetur quidem, ruptum tamen non fit, aut si ruptum est, nihilominus tantam piscium multitudinem contineret. ita Toletus, &c.

Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos, & venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut pene mergerentur. v. 7. Existimat Theophilactus, & Euthymius propterea signis, non autem verbis annuisse, quia præ admiratione captorum piscium adeo obstupefacti erant, ut loqui non possent. Idem sentit Cornelius a Lapide. Verum potuit Petrus loqui cum Christo, cum visa jam multitudine piscium multo magis obstupefactus fuisset, diceretque: *Exi a me Domine, quia homo peccator sum.* Cur non & hi etiam visa multitudine captorum piscium loqui potuissent? itaque probabilius existimat Toletus, & Maldonatus, ideo annuisse, quia tam longe distabant, ut vox ab illis exaudiri non posset. Et hoc ipsum ad miraculi pertinet magnitudinem, quod cum alii focii in alia navicula in eodem loco, ut est verosimile, piscarentur, nihil tamen dicanturprehendisse. *Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut pene mergerentur.* Venientes itaque focii cum Petro, ac suis retia traxerunt, ita piscibus referta, ut ambæ naviculæ præ multitudine implerentur. Voluit autem Dominus non solum eos, qui navicula Petri vehebantur, mirandæ piscium copię facere participes, sed & alios, qui focii erant, ut plurimum illius artis peritorum testimoniis miraculum magis innotesceret, & Christi virtus testatissima esset, simul etiam, ut significaret Apostolos in piscatione hominum futura multos habituros esse comministros, & cooperatores. *Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: exi a me, quia peccator sum Domine. v. 8.* Cum omnes vidissent miraculum, solus tamen Petrus procubuit ad genua Jesu ob ferventem charitatem erga eum, & eximiam rerum supernaturalium cognitionem, hoc fecit Petrus, ait S. Bonav. quasi invitans alios ad faciendum

endum similiter. Et hætenus sacer Evangelista tantum *Simonem* dixit, *ascendens in unam navim, quæ erat Simonis.* v. 3. *dixit ad Simonem.* v. 4. Jam vero duplici eum compellat nomine: *Simon Petrus*, prius *Simon*, id est obediens, postea *Petrus*. *Exi a me Domine.* Usque modo præceptorem dixerat, jam vero majorem de Christo opinionem concipiens, Dominum vocat; quando eum concionantem audivit, præceptorem compellavit, cum vero beneficia largientem cognoscit, Dominum dicit. At cur tam beneficium Dominum a se exire precatur? causam ipse Petrus exponit: *Quia homo peccator sum.* Si te peccatorem consideras, ait D. Gregorius citatus a D. Bonaventura, oportet, ut a te Dominum non expellas. Unde D. Augustinus ab eodem citatus ait: ut piscator loquitur Petrus, Deum, ac Dominum salutis secum habebat, & dicebat: *exi a me, ac si infirmus medico curare volenti diceret, recede a me, quia ægroto.* Recentiores quidam, ait Toletus, ex reverentia quadam, & humilitate dictum hoc interpretantur, quasi se indignum reputaret Petrus tanto hospite, sicut & Centurio ille dixit: non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Quorum interpretationi favere videtur S. Ambrosius, dum præsentem locum interpretans, ita loquitur: *admirabatur dona divina, & quo plus metuerat, hoc præsumebat minus.* lib. 3. de Virginibus. Et revera negari non potest, quin ex reverentia quadam agnoscentis Christi dignitatem, & ex humilitate propriam sentientis indignitatem hæc processerit deprecatio; tamen nec reverentia, nec humilitas causa proxima fuere, sed timor, & metus, quod verba Salvatoris satis indicant, *noli timere.* Timuit autem submersionem navium, quam imminentem cernebat, ne ea sibi eveniret propter peccata sua, quæ eum indignum effecerant, ut Christum sanctissimum reciperet; quod ipsum ex antecedentibus colligi potest: dictum est enim, (*quod cum videret,*) quod non solum ad copiam piscium refertur, sed etiam ad submersionem, naviculæ enim submergebantur. Sic lib. 3. Regum c. 17. Mulier ista Sareptana, quæ Eliam suscepit,

pit, dixit ad illum: *ingressus es ad me, ut rememorarentur peccata mea.* Ita Petrus quodammodo ait: *exi a me Domine*, timeo enim submergi, quia tam indignus ego peccator tantum suscipio rectorem.

Stupor enim circumdederat eum, & omnes, qui cum eo erant, in captura piscium, quam ceperant; similiter autem Jacobum, & Joannem filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. v. 9. & 10. Quibus verbis Evangelista Petrum excusat, adferendo causam, cur Christum a se recedere petierit, & non potius enim postulaverit ejus tum præsentiam, tum opem, a quo tanto fuerat affectus beneficio. Stupor, inquit, circumdederat eum in captura piscium admiranda, quo correptus, & quodammodo sibi ereptus non cogitavit, neque perfecte advertit, quid loqueretur. Ita exponunt Toletus, Maldonatus, & alii. Verbum *circumdederat* indicat stuporem magnum, qui Petro omnem viam præcluserat ad investigandam tanti miraculi causam, & rationem. Non quod Simonis humilitas laudanda non fuerit, sed quod verosimile non sit eum Christo dicturum fuisse, ut a se recederet, si satis considerasset, quanto utilius foret eum retinere, quam ablegare. Et ne videretur Petrus absque causa obstupefactus, addidit Evangelista: & omnes, qui cum ipso erant, simili stupore fuisse correptos. Quod etiam ad miraculi magnitudinem commendandam facit, cum piscatores ipsi, qui alias multos pisces extrahere solebant, non unus, aut alter, sed omnes omnino, qui aderant, stupore defixi fuissent.

Et ait ad Simonem Jesus; noli timere, ex hoc jam eris homines capiens. v. 10. Timuerat Petrus, ut ex Euthymii sententia relatum est, ne propterea, quod homo peccator Christum recepisset, aliquid sibi periculi eveniret, quem Christus blande consolatus: noli, inquit timere, tantum adest, ut quidquam tibi propterea mali sit eventurum, ut maximum potius lucrum sit accessurum. Unde Toletus annotatione 14. observat: Petrum in sua petitione, qua dicebat: *exi a me Domine*, secundum se spectata exauditum non esse, si tamen petitionis finem, &

pe-

petentis intentionem respiciamus, fuit non tantum exauditus, sed supra id, quod desiderabat, accepit; Petrus enim Christum exire postulabat eo animo, & intentione, ne quid mali ob sui indignitatem, & præsentiam Domini pateretur; impetravit itaque, quod volebat, & intendebat: nihil enim detrimenti passus, imo cumulatus, quam optabat, ei datum est beneficium, dum a Christo audiit: *ex hoc jam eris homines capiens*. Ex piscium piscatore, fies mea gratia hominum piscator. Verbum *capiens*, amplior in græco habet significationem, quam in latino: ibi enim est participium *zogroë* a verbo *zogreo*, quod est compositum ex duobus verbis, quasi latine diceret: *vivicapio*, seu dividendo: *vivos capio*, seu a cæde conservans capio. Unde nonnulli vertunt: *eris homines vivos capiens*. Verum accommodatior est significatio, quam adhibet Justinus Martyr in quæstionibus gentium qu. 40. nempe: *ad vitam capio*; siquidem hoc idem verbum græcum apud latinos etiam significat: *vivifico*, quam significationem secutus S. Ambrosius lib. 5. hexameron. c. 6. & lib. 6. c. 8. ita vertit: *eris homines vivificans*. Verum, quia de piscatione hic sermo est, accommodatior est lectio Syriaca: *eris homines ad vitam capiens*. Cur autem soli Petro dicitur: *ex hoc jam eris homines capiens*. Rationem dat S. August. lib. 1. de consensu Evangelistarum: ideo hoc peculiariter dicitur Petro, quia peculiaris ei promittebatur piscatio, qua piscaturus erat homines reti evangelico tanquam supremus piscator, ac rector totius navis Ecclesiasticæ. *Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum*. Salvis navibus, & piscibus incolumes virtute verbi Christi ad terram perveniunt, & tanto beneficio affecti Simon, Jacobus, & Joannes, quod est animi gratissimi, non prætermiserunt benefactorem beneficio præferentes, relictis navibus plenis piscibus sequi, eidemque (saltem ad tempus) adhærere.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: S. Lucas c. 5. de Christo stante secus stagnum

Genezareth ita loquitur: *vidit duas naves stantes secus stagnum, piscatores autem descenderant, & lavabant retia.* Matthæus vero c. 4. v. 18. ait: *vidit duos fratres Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus mittentes rete in mare.* Similiter loquitur Marcus c. 1. *Vidit Simonem, & Andream fratrem ejus mittentes retia in mare.* Est autem aliud descendere e navi, & lavare retia, & aliud retia in mare mittere: hoc enim præsentem, & actuale, illud præteritam significat piscationem; ergo antilogia. Priusquam citatos textus a discordia vindicemus, dispiciendum est, an historia, quam citato capite recenset Lucas, eadem sit cum illa, quam Matthæus c. 4. & Marcus c. 1. narrant, quando ad littus maris Galilææ Christus Petrum, & Andream primo, deinde pusillum progressus, Jacobum, & Joannem ad se vocavit, dicens: *venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* In quo triplex est sententia: prima S. Augustini lib. 2. de consensu Evangelistarum c. 17. quem sequitur Beda, & alii, distinctam nempe esse historiam, quam refert Lucas ab ea, quam Matthæus, & Marcus describunt, ita tamen, ut illud, quod narrat Lucas, prius tempore contingerit, illud vero, quod a Matthæo, & Marco narratur, evenerit posterius: post miraculosam enim piscium capturam secuti sunt Christum Petrus, Jacobus, & Joannes non inseparabiliter, sed ita, ut rursus redierint ad sua; post illam vero vocationem, quam Matthæus & Marcus locis citatis referunt, Christo inseparabiliter adhæserunt, ut discipuli magistro. Hujus sententiæ partem primam multis probat Toletus: primo: quia apud Matthæum, & Marcum vocantur discipuli a Domino, & vocantur bini; apud Lucam vero nulla prorsus fit mentio vocationis, ut observat S. Augustinus, sed post patratum miraculum dicuntur secuti Christum. Secundo: apud Matthæum, & Marcum vocantur Petrus, & Andreas simul, & apud Lucam Andreas non solum non vocatur, sed nec fit mentio Andreæ, quem huic piscationi non interfuisse colligitur ex verbis Lucæ expresse dicentis: *similiter Jacobum,*
&

& Joannem filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Quod si Andreas interfuisset, utique tanquam socium Simonis Evangelista recensuisset. Tertio: apud Matthæum Petrus, & Andreas prius tempore vocantur, & sequuntur Christum, postmodum vero Jacobus, & Joannes; apud Lucam vero simul tempore sequi dicuntur Christum Simon, Jacobus, & Joannes. Quarto: apud Matthæum Petrus, & Andreas vocantur jacentes rete in mare, Jacobus vero, & Joannes reficientes retia cum Patre suo; apud Lucam autem retia jacere omnes desierant, eaque lavabant post irritum totius noctis laborem de captura piscium desperantes, Christus autem retia laxare jussit; ergo apud Lucam non jaciebant retia in mare, neque eadem reficiebant, quando Christum secuti sunt; ergo. Quinto: apud Matthæum Christus dixit Simoni, & Andreæ: venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum, & apud Lucam soli Petro dicitur: *ex hoc jam eris homines capiens*, & quod diversitatem historiæ suadet amplius, illa verba, *faciam vos piscatores hominum*, dixit Christus (ita referente Matthæo,) *ambulans juxta mare*; illud autem: *ex hoc jam eris homines capiens*, dixit in navi. Secunda pars hujus sententiæ præter supra insinuata vix aliqua ratione, aut congruentia ostendi potest. Secunda sententia in hoc consentit cum prima, quod historiam, quam refert Lucas, afferat esse distinctam ab historia per Matthæum, & Marcum relata; dissentit autem in hoc, quod existimet ea, quæ recenset Lucas, gesta esse post vocationem a Matthæo, & Marco narratam. Hujus sententiæ videntur fuisse Sedulius, Justinus Martyr, ut colligi potest ex Tatiano ejusdem discipulo postea apostata facto, S. item Ambrosius lib. 3. de virginibus: hanc enim historiam Lucæ referens, inquit: *per parabolam hic vocat ad Ecclesiam Petrum, quem secundum Matthæum simplici vocavit sermone*. Eandem tenuit Gregorius hom. 5. in Evang. ubi sic: *auditis fratres charissimi, quia ad unius jussionis vocem Petrus, & Andreas relictis retibus secuti sunt Redemptorem; nulla tunc facere adhuc*

miracula viderant, nihil ab eo de præmio æternæ vitæ audierant, & tamen ad unius Domini præceptum hoc, quod possidere videbantur, obliti sunt. Probatur autem hæc sententia primo ex ipsa serie Evangelistarum: quia vocatio illa, quam refert Matthæus, facta est in initio prædicationis Christi, ut Matthæus, & Marcus aperte ostendunt, illud vero, quod narrat Lucas, evenit, quando prædicatio Christi per Galilæam eo jam processerat, ut undique turbæ confluerent, & irruerent in Christum: ea enim occasione ingressus est navim Petri. Secundo: Lucas asserit Petrum, Jacobum, & Joannem secutos esse Christum, non fuissent autem secuti Christum, nisi prius vocati fuissent, adeoque jam prius vocati erant a Christo, nempe apud Matthæum, & Marcum: Lucas enim nihil de vocatione dicit, sed solum refert absque vocatione secutos esse Christum: Tertio: si nondum Christo adhæsisent, vix eidem tam obediētes se præstitissent, ut tam prompte in verbo ejus laxarent retia, præsertim cum per totam noctem in vanum laborando jam lassati essent. Tertia sententia est eorum, qui docent a Matthæo c. 4. & a Marco c. 1. descriptam vocationem primorum quatuor Apostolorum nempe Simonis & Andreæ, Jacobi, & Joannis eandem esse cum illa, quam Lucas in præsentī Evangelio fusius enarrat. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, Jansenius, Tirinus, & alii. Ratio est: quia non est verisimile secundo vocatos apostataſſe, ut tertio vocari debuerint. Prima enim Petri, & Andreæ vocatio fuerat in Judæa statim a baptismo Christi, cum ad eum mitterentur a Joanne Baptista necdum incarcerato, ut videre est Joannis 1. v. 37. tunc autem soli vocati sunt ad familiarem notitiam, nondum tamen relictis omnibus secuti sunt eum. Secunda vocatio uno anno posterius facta est in Galilæa, Joanne jam in vinculis detento, quam vocationem Matthæus, & Marcus locis supra citatis, dant in compendio, Lucas vero eandem fusius describit enarrando, quæ ab illis duobus sunt prætermiſſa, & nonnulla omittendo, quæ ab iisdem sunt con-

conscripta. His præmissis. Ad objectam antilogiam respondeo primo in sententia prima, & secunda: omne illius robur hoc ipso penitus enervari, quod Matthæus, & Marcus factum referant distinctum ab eo, quod narrat Lucas c. 5. in quorum altero absque omni antilogia piscatores dici possunt retia in mare mittere, in altero autem retia lavare. Respondeo secundo in tertia sententia cum Janse-
nio: Christum ambulans juxta mare Galilææ vidisse primum Petrum, & Andream adhuc piscationi vacantes, quod refert Matthæus, & Marcus; ac deinde progressus, vidit Joannem, & Jacobum resarci-
entes retia. Post hoc autem stetit juxta mare, cum audiendi illum desiderio turbæ irruerent in eum. Interea autem navibus illis duabus (in quibus Christus ambulans secus mare, vidit Petrum, & Andream piscationi vacantes) ad terram adductis, piscatores descenderunt, & lavabant retia, quod refert Lucas, & tacent Matthæus, & Marcus. Pressius ita proponi, ac solvi potest hæc antilogia: qui asserit piscatores e navibus descendisse, & retia lavare, contradicit affirmanti, eosdem piscatores retia mittere ad piscium capturam; atqui S. Lucas asserit piscatores e navibus descendisse, & retia lavare; ergo contradicit Matthæo, & Marco affirmantibus eosdem piscatores retia mittere ad piscium capturam. Respond. dist. ma. qui asserit piscatores descendisse, &c. contradicit affirmanti eosdem piscatores retia mittere ad piscium capturam, si id asserat pro eodem tempore, pro quo actualis missio, & piscatio affirmatur, con. si id asserat pro diverso tempore, nego. cum simili distinct. expl. mi. & nego conf.

Secunda: apud Lucam soli Petro dicitur a Domino: *ex hoc jam eris homines capiens*. Apud Matthæum, & Marcum ambobus fratribus dictum esse narratur: *venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum*; ergo contradictio. Resp. cum S. Thoma in catena: potuisse utique prius Petro dici illud: *ex hoc jam eris homines capiens*, unde capta ingenti multitudine piscium miraretur, quod Lucas insinuat;
&

& ambobus postea: *venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum*, quod illi duo commemorarunt.

Tertia: Matthæus, & Marcus memorant discipulos a Christo vocatos, & quidem binos; Lucas autem nullam facit ullius vocationis mentionem; ergo. Respondet Jansenius concord. Evang. ic. 26. tunc Dominum, postquam dixisset Petro: *noli timere, &c.* omnes simul vocasse, eosque simul omnibus relictis secutos esse Dominum. Licet enim Matthæus, & Marcus postquam dixissent Jesum ambulantes juxta mare, subjecerint: & ait illis: *venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum*, non sic istud intelligendum est, quasi e vestigio, ubi vidisset eos jacentes rete in mare, evocaret ad sequelam, sed post editum miraculum, quod brevitati studentes Matthæus, & Marcus omiserunt. Lucas vero, qui posterior Evangelicam scripsit historiam, omissa ab eis supplevit, ea prætermittens; quæ ab illis duobus in hac vocatione scripta erant. Unde etiam nullam facit vocationis mentionem, quia Matthæus, & Marcus jam eandem disertis verbis consignarunt. Similiter quamvis Matthæus, & Marcus binos seorsim vocatos esse dicant, nimirum Petrum, & Andream, Jacobum, & Joannem, intelligi tamen potest eos simul esse vocatos, non enim dicunt eos vocatos esse tunc, cum videret Dominus refarcientes retia, sed intelligi potest, quemadmodum de Simone, & Andrea intelligitur, eos a Christo visos retia in mare jacentes ante miraculum, ita hos, nempe Jacobum, & Joannem visos fuisse retia sua ante idem miraculum, post miraculum autem esse vocatos, quando & alii duo fratres Petrus nempe, & Andreas a Christo vocati erant. Alio modo hanc, & alias apparentes discordias inter Evangelistas Apostolorum vocationem describentes concordari posse existimat idem cit. Jansenius, si nempe illud, quod narrat Matthæus, & Marcus, Dominum ambulantes juxta mare Galilææ vidisse Simonem, & Andream mittentes rete in mare, ita intelligatur, quod Dominus viderit quidem illos mittentes rete in mare, non autem

tem eo tempore, quo ipse adhuc ambulabat juxta mare, (nam secundum Lucam Christo stante juxta mare piscatores, qui nocte piscati erant, descenderant,) sed quod postea eos piscantes viderit, cum ejus jussu laxassent rete; ita ut quæ non eodem facta sunt tempore, Matthæus, & Marcus brevitatis causa sic narraffe intelligantur, quasi eodem tempore facta fuissent. Deinde si intelligatur factum miraculo in prodigiosa piscium captura, postquam dixisset Petro Dominus: *noli timere &c.* in suam stationem filios Zebedæi sese recepisse, tumque primum ad sequelam vocasse Petrum, & Andream, ac deinde cum e navicula Petri jam littori admota Dominus exivisset, illique duo sequerentur, progressum paululum invenisse filios Zebedæi cum patre in mari reficientes retia sua, quæ ex nimia illa piscium multitudine erant rupta, & tunc demum etiam hos, Jacobum nempe, & Joannem ad sui sequelam evocasse. Prædictus Evangelistas sacros Matthæum, Marcum, & Lucam combinandi modus, & unam eandemque esse ab omnibus tribus relatum historiam asserendi ratio non placet Toletus, & aliis: Toletus enim super 5. c. Lucæ annotatione 15. ita loquitur: sunt tam multa diversitatis argumenta, ut meo judicio recentiores hi reprehendendi sint, quod in componenda historia, ut eam ad suas imaginationes trahant, multa fingant, & omnia perturbent. Ut itaque primo loco propositam sententiam magis stabiliat, argumentum pro tertia sententia ita solvit: si hoc argumentum aliquam vim haberet, etiam probaret Apostolos recessisse, seu a Christo apostatasse, quando post resurrectionem redierunt ad piscandum: tunc enim navi, & retibus usi sunt, quod tamen nemo asserit. Bene itaque S. August. lib. 2. de consensu Evangelistarum ait: *quando Christus dixit: eris homines capiens, non ita dixit: ut nunquam amplius pisces piscaturi essent; similiter quando dixit: faciam vos fieri pisces hominum, non ideo prohibuit pisces piscari.* Et S. Gregorius hom. 24. in Evangelia affirmat discipulos post resurrectionem Christi ad artem piscandi

di reverbos esse; id ipsum sentit Euthymius, asseritque: esto Christo adhæserint, tamen noctu ad piscandum ivisse, quod quidem licet non semper factum sit, aliquoties tamen factum esse gratia sustentationis suæ negari non debet. Hi ergo pisces postquam vocati sunt a Domino, Matth. 4. & Marci 1. reliquerunt omnia, qui jam a munere suo, & officio piscandi cessaverunt, & navim, & retia quoad dominium, & proprietatem aliis reliquerunt, usum tamen piscandi non ita abdicaverunt, quin aliquando piscarentur, unus enim alterve actus piscandi non facit piscatorem, sed continuatio, & professio. Hic vero referente Luca c. 5. reversi sunt ad piscationem, sicut testante S. Joanne c. 21. v. 3. & sequentibus, ad eandem redierunt post resurrectionem. Nec obstat, quod S. Lucas similiter asserat eos relictis omnibus secutos esse Christum, quemadmodum asserunt Matthæus, & Marcus; illud enim apud Lucam: *relictis omnibus secuti sunt eum*, significat, quod piscibus illis, quos prodigiose ceperant relictis, & ab usu navis, & retis cessantes Christum comitati, & secuti sunt, sicut prius eundem sequi solebant, & nunc quoad modicum tempus se separaverant. Apud Matthæum autem, & Marcum, *relictis omnibus secuti sunt eum*, significat, pisces illos officium suum, & piscandi professionem, cui alias perpetuo vacabant, deseruisse, & rerum suarum proprietatem abdicasse.

Quarta: vocatio populorum ad Ecclesiam, & per hanc ad vitam æternam comparatur piscium capturæ v. 10. ubi ad Simonem Jesus: *Ex hoc jam homines eris capiens*, seu, ut Syrus legit: *Posthac piscaturus es homines ad vitam æternam*. Quasi diceret: sicut prius capiebas pisces, ita deinceps capturus es homines, atqui prius capiebat pisces ad mortem, & non ad vitam; ergo est antilogia in metaphora. Hanc eandem discordantiam annotavit Justinus Martyr in quæstionibus gentium qu. 40. ita scribens: si pisces ad mortem, & interitum pisces extrahunt, & capiunt, cur ad vitam æternam Christus Dominus per Apostolos homines introdu-

ctu-

Sturus, eos se piscatores hominum facturum esse promisit? & explicans allatam comparationem respondet: quia eos homines, quos Apostoli retibus regni caperent, mori oportebat superiori vitæ, quam in peccatis egissent, idcirco capturæ piscium hominum capturam comparavit, addidit autem *illud in vitam*, adjuncto eo, quod exemplo deerat ei, quod dicebatur. Hæc Justinus Martyr, qui similitudinem utriusque capturæ ponit in eo, quod sicut pisces capti moriuntur, ita etiam homines capti ad Evangelium moriuntur vitæ antecedenti peccati, prout dicitur ad Rom. 6. v. 11. *Existimate vos mortuos esse peccato*. Ideo dicit adjectum fuisse illud: *ad vitam*. Nempe eris homines ad vitam capiens, quia in captura piscium non exprimebatur hæc vita, cum pisces ad mortem capiantur, quasi dictum esset: eris homines capiens non omnimoda similitudine sicut pisces: hi enim ad mortem capiuntur absolute, at tu capies homines, ut moriantur quidem, sed tamen ut vitam vivant meliorem, & perfectiorem. Hæc est sententia Justini. Origenes autem hom. 16. in Jeremiam censet utramque partem in metaphora contineri, quia pisces aquis extracti moriuntur vitæ illi propriæ, quam habebant, comeduntur tamen, & incorporantur hominibus, in quibus vitam nobiliorem fortiuntur. Sic etiam homines moriuntur peccato, in quo nati & nutriti erant, & incorporantur Christo, in eo viventes vitam spiritualem, & immortalem, quod S. Paulus ad Rom. 6. docet: *Existimate*, inquit, *vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro*. Et ad Coloss. 3. v. 3. *Mortui estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo*.

Quinta: *Exi a me, quia homo peccator sum Domine*, ait Petrus Lucæ 5. v. 8. & idem Petrus apud S. Joannem c. 6. v. 69. tum suo, tum aliorum Apostolorum nomine respondens, inquit: *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes*. Et Christum a se removeri desiderat, & pariter vult, ne ipse cæterique Apostoli ab eodem elongentur. Respond. primo cum S. Ambros. Petrum non rogare, ut de-

sera-

feratur, sed ne infletur. Vir sapiens, inquit Ambrosius lib. 3. de Virginibus, & gravis, in quo esset Ecclesiæ fundamentum, & magisterium disciplinæ, nihil utilius esse prospexit, quam ne secundantis operis extolleretur eventu; & ideo, *exi*, inquit, *a me Domine*; non rogat, ut deferatur, sed ne infletur. Respond. secundo cum Dionysio: Petrus Christum a se exire rogavit, non eum a se repellens, sed ex profundissima humilitate honorans, nec tamen spirituales ejus præsentiam, seu gratiæ opem a se abesse optavit. Unde verbis illis: *exi a me Domine*, se indignum Christi societate cognoscit, scit tamen se absque eo vivere non posse, atque adeo Petrus non contradicit dicentibus: *Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.*

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Duc in altum. Luc. 5. v. 4. His verbis provocavit Dominus Simonem ad piscationem, & iisdem mortalium animos hodieum excitat ad retia fructuose jacienda. Stamus in hodierno Evangelio cum Christo secus stagnum, imo in Galilæo mari fluxæ, ac volubilis mortalium vitæ navigamus. Ducamus in altum, & in verbis illis: *duc in altum* documentum aliquod morale piscaturi prosequamur. Maris fluctibus agimur, dum sumus in hac vita, de cujus procellosis discriminibus ita differit S. Laurentius Justinianus lib. de triumphali Christi agone c. 27. quis in carne degens non tentationibus agitur, atteritur infirmitatibus, & doloribus fatigatur; pressuris repleta, fraudibus, periculis, & variis poenarum generibus exaggerata præsens hæc vita esse comprehenditur. In ipsa superbia inflat, cupiditates accendunt, prosperitates ad lasciviam provocant, alienus successus invidiæ livore perurit, devastat ira, odia conturbant, libido dominatur, blanditur gula, tristitia consumit, prosternt otium, detractiones necant, dissolvunt joci, gloria inanis attollit, popularis favor decipit, inordinati casus feriunt, & ad extremum mors furibunda inter-

tercipit. In hoc procelloso mari, o quam sæpe flante secundo vento, repente tempestates insurgunt, aperiuntur abyssi, nautæque periclitantur in undis, & qui in portus tranquillitatem arbitrabantur intrare, belluis marinis traduntur in escam, *non est in hoc pelago magno, & spatiofo navigatio tuta.* Altius super hosce tumultuantes fluctus, & sævas procel-
las luctuosum naufragium in momenta singula nobis hinc & inde intentantes erigendus est animus; *duc in altum, non est in hoc pelago navigatio tuta.* Non abludit Bellicanus vitam procelloso maris cursui his versibus assimilando:

Vita anceps maris est cursus; jactamur in illa,

Sæpeque naufragiis nos graviora manent.

Vorat amatores suos hujus sæculi mare, & absorbet; calcandum est, ne nos mergat, & absorbeat. De S. Petro hæc legimus Matth. cap. 14. v. 30. videns ventum validum, timuit; & cum cœpisset mergi, exclamat: Domine pereo, libera me. Ita legit S. Augustinus serm. 13. de verbis Domini, & subdit: præsumpsit de Domino, dubitavit de Domino, titubavit ut homo, rediit ad Dominum. Si dicebam: motus est pes meus, Psalmus loquitur, sancti cantici vox est, & si agnoscamus, & nostra, imo si velimus nostra est. Quare motus? nisi quia meus? misericordia tua Domine adjuvabat me, non virtus mea. Continuo porrigens adjutorium dexterae suæ, levavit mergentem, increpavit diffidentem: modicæ fidei, quare dubitasti, de me præsumpsisti, de me dubitasti: attendite:

Sæculum quasi mare, ventus validus, & magna tempestas, unicuique sua cupiditas tempestas est. Amas Deum, ambulas super mare, sub pedibus tuis est tumor sæculi. Amas sæculum, absorbebit te. Amatores suos vorare novit, non portare. Sed cum fluctuat cupiditate cor tuum, ut vincas tuam cupiditatem, invoca Domini Divinitatem. Disce calcare sæculum, *& duc in altum.* Aut calcamus, aut calcamur a mundo. Iste mundus (rursum loquitur Augustinus serm. 55. de tempore) aut ridet nos, aut ridetur a nobis, aut acquiescimus, &

despicimur, aut contemnimus, ut cætera præmia consequamur. Ac sic aut contemnis, & despicias mundum, aut acquiescis, & premeris, vel calcaris a mundo; sed melius est, ut calces mundum, & calcato eo gradum tibi facias, per quem in sublime conscendas. Ita August. *Duc in altum*, erige mentem, & cælo natum animum ne patiaris cœnosis terræ vorticibus prodigiosa turpitudine circumvolvi. Nunc, inquit Pithagoras apud Hormiam, immortalis fio, & gaudeo, nunc contra mortalis fio, & ploro, mox in individua corpora solvor, aqua fio, ignis: paulo post nec aerem, nec ignem, sed feram me pascit, piscem me facit; itaque vicissim fratres habeo delphinos. Cum vero intueor corpus, pertimesco, & nescio, quo nomine id vocem, nominemus, an canem, an lupum, an taurum, an avem, an serpentem, an draconem, an chymæram, in cunctas enim bestias commutor, terrestres, aquatiles, volucres, multiformes, agrestes, cicures, mutas, vocales, brutas, ratione munitas, nato, volo, sublimis in aere feror, serpo, curro, sedeo. Hæc Pithagoras apud Hormiam. Sic plus quam Stoicus Philosophus, in diversis animabus raptatur, ac volvebatur Pithagoras, sed necdum omnes percurrit rotas, per quas depressus in terram animus raptatur in diversa: eum namque coarctat avaritia, inquit August. medit. c. 4. distendit superbia, consumit invidia, inflamat concupiscentia, infestat luxuria, dehonestat gula, ebrietas confundit, detractio lacerat, ambitio supplantat, rapacitas objurgat, discordia dissipat, ira perturbat, levitas dissolvit, torpor opprimit, hypocrisis fallit, adulatio frangit, favor attollit, calumnia pungit. Sic Augustinus, sed necdum fatis. Petulanti libidine ad putidam carnis voraginem raptatur ut equus, teste Basilio in Psalm. 48. improbo labore terrenarum cupiditatum dedecoratur in bovem, teste Chrysostomo, gulæ & deliciarum amore effunditur *sicut vitulus super herbam*. Jerem. 50. v. 11. Effræni impudentia rabidatur in canem, attestante Chrysostomo, & S. Gregorio Nisleno hom. in ea verba: *Faciamus hominem.*

minem. Voluptatum sordibus devolvitur in cœnum, ut fus cum ornamento aureo (signato nempe super se divini vultus lumine) esse videatur, subscribente Salviano lib. 4. de providentia. Denique jumentorum, ferarumque vitam amplexatur suffragante Theodoro.

Duc in altum, & sublimiori oculo Boetii lib. 4. de consolatione, prosa 3. infelicem animum terrenarum rerum fluctibus immersum contemplare, & videbis lupum & canem, cervum, & asinum, leonem & vulpem, &c. ita fit, verba sunt citati Authoris, ut qui probitate deserta homo esse desierit, cum in divinam conditionem transire non possit, vertatur in belluam, & quoddam compendium beluarum. *Duc in altum*, & considera, ait S. Paulinus epist. 4. ad Severum, mortalium vitam, & tota tibi species jumenti molentis occurrat, ut illud pannis oculos corporis, sic iste sordibus vitæ suæ oculos mentis obfitus per errores suorum sensuum, quasi circa ambages molarum, laboriosa miser statione versaturus, visu suo vacuus, & operosus alieno stat in via peccatorum, & ipse sibi carcer est obsessus tenebris erroris sui, & conscientiae squalore concretus, in semetipso pistrini ergastulum patitur, saxum cordis sui pertinacia iniquitatis induratum quasi molam versat. Versat enimvero infeliciter, sed versatur infelicius animus terrenis immersus, & ita quidem, ut cum rebus pereuntibus perire amet, & molaribus mundi rotis affixus cum ipsis circumferri, rapique in interitum stulte quærat, cui non jam fabulam, sed veritatem inscripseris: *Volvitur Ixion, & se sequiturque, fugitque.* Et vero rerum abeuntium cupiditatem quandam Ixionis rotam esse, qua ingenii cruciatu mortali-um animus torquetur, sentiunt ipsi, qui noxiæ hujus cupiditatis mancipia turpem serviunt servitutem; perspicue hanc rotam perspexit Blesensis, & epist. 91. sic descripsit: *Nec deest tibi rota Ixionis, dum cupiditate torqueris.* Hoc mortalium rebus fluxis affixorum supplicium indicare videtur Prophe-ta Regius Psal. 11. v. 9. dum ait: *In circuitu impi-*

ambulant. In quæ Psalmistæ verba ita loquitur Laurentius Justinian. Quid est, *ambulant in circuitu*? id est, cupiditate temporalium, quæ ideo dicuntur circuitus, quia septem dierum repetitione tanquam rota volvuntur. Vertuntur his rotis, & cruciantur mortales ob hoc magis miseri, quia expedire se ab his, cum possunt, nolunt, quod etiam gentilium mens solo naturæ lumine perspicaciter advertit, & mentem istam circa res perituras induerunt ethnici, quam sæpe (prô dolor!) exuunt divina fide imbuti Christiani. Audi, quid Seneca de nostræ vitæ rota, de cæca hominum cupiditate senserit. Sic ille scribit epist. 15. quam tu nunc vitam dici existimas stultam? Babæ, & Ixionis? non ita est, nostra dicitur, quos cæca cupiditas in nocitura certe nunquam satiatura præcipitat. Ita luduntur homines noxiæ cupiditatis rota circumacti, diceres eos a perfido mundo deludi, quemadmodum Heliogabalus teste Lampridio in ejus vita, parasitos lusisse fertur. Do verba Lampridii: parasitos ad rotam aquarum ligabat, & cum vertigine ad aquas mittebat, rursusque in summum revolvebat. O! quam infelix animus, quam miser, qui terrenarum rerum fluctibus velut quibusdam Ixioniiis rotis verfatur, & raptatur in triste ludibrium inferorum teste S. Gregorio 33. moral. *Ludus*, inquit ille, *ludus est dæmonum, cum vagas, & instabiles animas de vitio rotant in vitium.* In hac volubili rota non est pax impiis, dicit Dominus Isaia c. 57. v. 21. Septuaginta legunt: *Non est gaudium impiis.* Præclare S. Laurentius Justinianus de ligno vitæ cap. 3. inquit; fallax suavitas in temporalibus bonis, infructuosus labor, vana spes, perpetuus timor, & periculosa inest jucunditas, cui initium fine prudentia, progressus absque rubore, & finis cum poena. Inimica animæ, sed neque amica est sensui voluptas terrenorum. Philo audiatur lib. 2. alleg. *Revera*, inquit, inimica est sensui, quamvis sunt, qui putent amicissimam, sed sicut adulatorem nemo amicum dixerit, est enim adulatio vitium amicitiae, sic & voluptatem si examines, invenies ad-

ulte-

ulterinam familiaritatem insinuantem se sensui. Expertus id erat S. Augustinus, cum diceret: *Misereram, & miser est omnis animus vinctus amicitia rerum mortalium, & dilaniatur, dum eas amittit, & tunc sentit miseriam, qua miser est, & antequam amittat eas. Non est gaudium impiis. Omnis enim voluptas*, inquit S. Gregorius Nazianzenus serm. de Nativitate Christi: *Quæ nec ex Deo, nec in Deo suscipitur, voluptatis excrementum est.* En gaudium an hominum, an porcorum? *Voluptas*, inquit S. Basilus lib. de vera Virginitate, *veluti fons quidam e carne profluit, carnalique limo, omnia adimplens, ac torrentis instar, & per sensuum fenestras in carnis æstus celerius resfluens, animam perturbationum fluctibus quatit, atque in profunda demergit.* Et quæ in hac voragine gaudia? Vidit ea S. Anselmus teste Surio in ejus vita. Sanctissimus hic Præsul raptus in extasim, vidit fluvium immanem, atque præcipitem, ad quem fordes omnes, quæ ubique terrarum essent, confluerent, ita ut nihil aquis illis turpius, ac foedius fieri posset, quæ etiam, quidquid attingerent, raperent, atque devolverent, viros, fœminas, divites, inopes. Quod ille spectaculum admiratus, cum quæsiisset, quibus ii rebus alerentur, & quomodo viverent? responsum est ei: infelices ipsos eodem ipso cœno, quo trahebantur, potari, & delectari; quin etiam adjecta est ei mysterii hujus interpretatio: torrentem illum esse ipsum mundum, in quo cæci mortales suis cupiditatibus involvuntur, cumque adeo miseri sint, ut ne consistere quidem possint, ipsos tamen se beatos, & fortunatos putare. Quis cœnosum illum gurgitem non contemnat, non horreat, non fugiat? *Non est pax, non est gaudium impiis, manducant siliquas*, ait S. Petrus Chrysologus serm. 5. *hoc est, voluptatibus male dulcibus inhiant, & pascunt dæmones, qui semper corporum vitiis saginantur & sordibus.* Vertat se mens, quocunque libuerit, a terrenis aliud non hauriet, quam amaritudinem male dulcem. Pulchre Augustinus in Psal. 85. *Quocunque cor se convertit in terrenis rebus, amaritudinem invenit, unde*

de dulcescat, non habet, nisi levet se ad Deum. Levandus est animus, & in altum ducendus: Disce calcare sæculum (monentem audi Augustinum serm. 13. de verbis Domini) *ambula super mare, & procellosos ejusdem vortices, infames rotas pede calca generoso, impera, ne servias, calca, ne calceris.*

Persarum reges ambitio & fastus eo dementiæ rapuit, ut subjecta pedibus suis sphæra, cœlos se calcare mentirentur, ac radiato capite in solis figura residerent, homines eo nomine indigni, dum super homines stulta, ac bruta superbia se extollunt, quos festive premit S. Petr. Chryf. serm. 120. fastumque hunc ita damnat: *Ne simus, inquit, ut Persarum reges, qui subjecta nunc pedibus suis sphæra polorum se calcare vices mentiuntur, nunc radiato capite, ne sint homines, solis resident in figura, nunc impositis sibi cornibus, quo viros se esse doleant, effæminantur in lunam; nunc alias velut syderum sumunt formas, ut hominis perdant figuram, & nihil supernæ claritatis acquirant.* Ecce, quo fastus hos abripiat, ut homines se esse obliviscantur. Hi profecto eorum sequaces, dum tanto fastu sphæram calcant, ambitione rotantur, calcantur, dum calcant, tumoris, & jactantiæ pedibus velut rota subjecti. Verum & licet, & decet saniori consilio majorem adhuc mentem, quam Persarum Reges induere; mundum, mundanaque omnia, quæ ad instar sphæræ, ac rotæ volvuntur, infra te pone, *disce calcare sæculum*, non in fastum, sed in neglectum, & regium animum non exæquasti modo, sed superasti, & mundi feris fluctibus beatius imperasti. Labet definire, ajebat Seneca de vita beata c. 4. ut beatum dicamus hominem illum, cui nullum bonum, malumque fit, nisi bonus, malusque animus, honesti cultor, quem non extollant fortuita, nec frangant, cui vera voluptas, voluptatum contemptio. Et Epist. 12. hoc ipsum succedit in locum voluptatum, nullis egere; quam dulce est cupiditates fatigasse, ac reliquisse. Pari profecto jure dixerim: quam dulce est voluptates fatigasse, & vertumnæ terræ dulcedinem pedibus calcasse. Quæ enim major

ior voluptas, inquit Tertul. lib. de spectaculis c. 29. quam fastidium ipsius voluptatis? quam sæculi totius contemptus? quam vera libertas? quam conscientia integra. Audi monentem S. Ælredum Abbatem c. 7. speculi charitatis: quid, inquit, suavius, quid gloriosius, quam mundo contempto, mundo se cernere celsiorem, ac in bonæ conscientiae vertice consistentem totum mundum habere sub pedibus. Similia habet Bernardus opusc. de charitate c. 12. & quid, inquit, suavius homini, quid jucundius, quam mundum contemnere, & se reputare sæculo celsiorem, atque in bonæ conscientiae vertice consistentem, & mundum habere sub pedibus, nihil in eo videre, quod appetat? Utinam ita saperent, ita sentirent, qui ad perennatura nati, ea quærunt, quæ magna non sunt, nisi cum negliguntur, cum calcantur; nihil magnum, si terrenum; omnia compara æternitati, & omnia nihil esse cognosces, nihil omnia facies, quæ defacto magna tibi videntur, quia non videntur. *Duc in altum*, repera mentis oculos, resque, non ut apparent, sed ut sunt, contemplare, & facile terram sternes, calcabis omnia, non fastu, sed neglectu. Quid tam inanibus, tamque fragilibus credis? quid perituris distineris? Veras voluptates ama, mundanas calca, & veris innatabis. Animum obfirma, omnia subjecta pedibus tuis moderare mente regia, calca, quidquid blanditur, terrena oblectamenta contemne, & fallacium cupiditatum rotas non volvas, calca potius. Fugiet timore correptus, qui viles, dejectasque, & humum rodentes mortalium animas præcipites rotat, & versat, hostis tartareus, ferre tanti animi magnitudinem, roburque non poterit. Hinc S. Nimmus in parænesi: beatus, inquit, qui voluptates calcet: metuunt enim demones certamen cum eo suscipere. Quod de mundo dixit M. Aurelius, non incongrue dixeris de hoste isto: hostis iste aut ridet nos, aut ridetur a nobis; risum ei pavore excute, leo est; solet leo, licet bestiarum fortissimus, curruum rotas fugere, & earum sonitum, ac stridorem expavescere. Satan, qui tanquam leo circum-

cumit, quærens, quem devoret, eos pavet, ac timet, qui rerum terrenarum rotas calcant, nel voluntur voluptatibus. Ridebit, si his rotis volvaris, nec stridore vertetur in fugam: placet enim illi talis stridor, quo ad tartarum homines allicit. Ubi risus vertetur in stridorem, præsertim dentium terram mordentium, & arenam nec pede dignam, nisi calcante. Exitium a terrenis rotis time, si non calcas, mortem a voluptatibus expecta, nisi spernas. Pharaonis pistor tria canistra farinæ super caput habere sibi visus est; *Ego, inquit, vidi somnium, quod tria canistra haberem super caput meum.* Genes. 40. v. 16. Melius habuisset, & magis fortunate vidisset in manibus, optime vero, si subjecta pedibus calcasset. Verum tantum inde abfuit, ut capite gestaret. Adest somniorum interpretes Joseph, & visum interpretatur verbis sequentibus: *Hæc est interpretatio somni: tria canistra, tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pharaon caput tuum, & suspendet te in cruce.* Nil mirum, capite plectitur, & in malam abit crucem, qui Ægypti farinam capite gestat; quid aliud enim terrena blandimenta, voluptates & peritura levissimo flatu, quid aliud sunt, quam tetra Ægypti farina; hanc si manibus, pedibusque non subigis, sed capite gestas, densabitur in atrum calculus funestæ crucis, & infamis suspendii mortem tibi inferet Pharaon infernalis. Jure inclamat S. Aug. *Nulla major insania, quam pro delectatione momentanea perdere æterna gaudia, & obligare se ad æterna supplicia.* Prudentior, feliciorque sis pistore Pharaonis, calcata terræ massa gradum tibi facias, quo in altum ducaris magnæ coenæ, magni Regis futurus conviva. Terrenarum rerum canistra tuo capiti ne imposueris, ejusmodi enim capita expectat furca corvis infernalibus pabulum ministratura. Calcanda mundana omnia, ad pedes, non super caput habenda, ipse summi Sacerdotis habitus præferibat, qui in fronte Exodi 28. v. 34. Laminam gestabat, in qua Dei nomen exaratum, in ora autem vestis malogranata habebat, quibus regna notabantur, urbes, & provinciæ, ut ait S. Cyrillus Alexand. lib.

lib. II. de adoratione in Spiritu, ut vel tacens in-
clamaret, humanam gloriam, honores, culmina,
voluptates, & in iis humanarum rerum amaram
dulcedinem Ixionis rotam mentis pede premendam
esse. Huc quoque spectasse videtur fidelium antiqui
ævi mos Act. 4. v. 35. qui ad Apostolorum pedes
agrorum pretia deferiebant, innuentes vel maxime
post Dei in terras adventum mundana omnia, flu-
xasque rerum imagines generoso pede calcandas
esse. Fatui, delirique mortales, qui Dei nomen,
& quæ ad Dei cultum, gloriamque spectant, in ima
vestis parte habent, peritura vero & mundana in
fronte gestant, inque cordis lamina deferunt exa-
rata. Siccine tam impie ordo invertitur, summis in-
fima, æternis terrena & caduca, divinis humana præ-
feruntur?

Mundi sphæram, rerumque abeuntium rotam
gloriose sub pedibus habendam esse accipe a Nicolao
S. Bernardi notario, sic inclamante: o si cognovis-
ses & tu! quam dulce sit cupiditates fugisse, atque
fugasse, mundum habere sub pedibus, & ex altissi-
ma specula respicere, & despiciere vanitates, & in-
sanias falsas. Scilicet parum est in mundi contem-
ptu, voluptatum fuga, latere gloriam; latet etiam
voluptas, & magna; quanta enim celeritate nos
inanes cupiditates, mundique fallacias animo in
sublimia erecto fugimus, tanta nos vera suavitas
insequitur, ac comprehendit. Contemptus rerum
humanarum altissima specula est, in imo non vol-
vitur, in altum fertur, rapiturque, imo & rapit
cultores suos, hac enim cor ad viam rectam dirigi-
tur, deliciarum præcipitia vitantur, & caventur,
mundi nempe volubilis sphæra calcatur, proteritur-
que, cum a felicitate, cum qua luctamur, contem-
ptu rerum humanarum probe muniti non vincimur,
non sternimur, sed vincimus potius ipsam, dum
negligimus. Aurea sunt in hanc sententiam D. Au-
relii verba ferm. 13. de verbis Domini, ita loquen-
tis: *Magnæ virtutis est cum felicitate luctari, ne illi-
ciat, ne corrumpat, ne ipsa subvertat felicitas, ma-
gnæ, inquam, virtutis est cum felicitate luctari, ma-*
P 5 *gnæ*

gnæ felicitatis est a felicitate non vinci. Disce calcare sæculum. Duc in altum; calcas, dum spernis; premis, dum contemnis, dumque ejus illecebras, fallacemque felicitatem negligis, infelix futurus, nisi neglexisses. Et nonne id, quod præstantissimum habet terra, aurum, argentum, opesque calcandas tacite docet ipsa natura, dum ea nostris subjecit pedibus, inque terræ, quam pedibus terimus, visceribus includit? Calcandæ itaque divitiæ, & pede terendæ, ne ab illis calceris, & premaris. Etiam gentilis Seneca in eam animi eluctatus est celsitudinem, ut hæc calcaret: nullo nos, inquit, vitio natura conciliat, nos illa integros, & liberos genuit: nihil quod avaritiam nostram irritaret, posuit in aperto. Pedibus aurum, & argentum subjecit, calcandum, & premendum dedit, quidquid est, propter quod calcamur, & premimur. Sic Stoicus Philosophus. Diceret ex Theologorum Christianorum schola prodire, & cœlesti sapientia imbutum loqui. Olim apud Romanos, ut Author est Plutarchus, lunulæ in calceis gestatæ nobilitatis indicium erant, ut tacitis velut ambagibus commemorarent, inquit Cœlius Roriginus lib. 20. antiquarum lectionum c. 28. non inolescendum, nec prosperiore successu efferendos animos inconstantia rerum semper memores, qua humana conflictantur, cui argumentum præbeat luna, quæ primo quidem ex obscuro prodeat, mox splendido fulgens nitore visenda confurgat facie, sed cum jam clarissimam præferat candoris speciem, rursus consenescentes deflorescit, donec ratione quadam reciproca in nihil denovo redeat. Ita nimirum nobili animo in altum erecto rerum terrenarum lunula caput non versat, sed pedem ornat nobilem, quo premitur, & calcatur, & se prementem ducit in altum. Aquilæ apocalypticæ D. Joanni c. 12. v. 1. signum magnum fuit, mulierem videre, quæ lunam sub pedibus haberet, quæ temporalium contemptum Hugoni Carenfi hic significat: in eam nimirum celsitudinem sublimatur animus, ut sole indui mereatur, stellisque coronari, qui lunam sub pedibus habet, abeuntia omnia parvi

parvi pendens. Major hic animus, licet minor factus ostenditur, quam a Persarum regibus temere, ac stulte ostenderetur, dum sphæram sub pedibus haberent, & radiato capite in solis figura residerent, magnas jactantiæ umbras jactabat hic sol, densas inanis gloriæ tenebras, coecas caligines. Illustriori residet folio, & solis æmulo gestatur ferculo, qui terram premit pede victorioso; triumphus æternitati consecrandus illi debetur, qui cupiditatem, ac terrenorum voluptatem superavit. Quis namque splendidiori triumpho gavius unquam est magis, quam Elias, de quo 4. Reg. c. 2. *Ecce curvus igneus, & equi ignei, & ascendit Elias.* Cui unquam Romanorum Imperatori concessum vidisti post innumeras prope adeptas victorias, tam fulgenti curru triumphare? Quæ autem victoria fuit, quæ Eliæ tam sublimem peperit triumphum, ut flammivomum conscendens currum, flammivomis pariter equis in coelum veheretur, nisi calcatus orbis, mundi contemptus? Audiatur Ambrosius serm. de Elisæo: *Elias, inquit, Magister Elisæi, nonne Angelis ducentibus raptus ad coelum est, & quadriga ignea positus quasi in quodam triumpho victor ascendit: victor enim exstiterat non gentium barbararum, sed sæcularium voluptatum.* Ubi inconstantis sæculi blandimenta premuntur, & illecebrosæ voluptates generoso pede calcantur, & contemptu proteruntur, gloriosus triumphus apparatus. Hac arte, & hoc modo hodierni piscatores orbis doctores mundum traxerunt in triumphum. Audaciter dixerim, inquit Simon Cassianus lib. 9. c. 18. quod neque in miraculis Apostoli sæculo ita mirabiles apparuerunt, sicut in contemptu rerum, neque in efficacia verbi tam homines commoverunt ad novitatem vitæ five doctrinæ, ad præstandum fidem dictis, sicut a visibilibus, & communiter appetibilibus tota libertas. In hoc solo peramplius cogniti fuerunt esse divini, & coelestes, & creditum est aliam esse vitam, quo istam verbis, & moribus despexerunt. Mos erat Regum, ut cum aliquos devicerant, eorum capita conculcarent. Hoc ritu explicat Euthymius illud
Pro-

Prophetæ regii Psal. 65. *Imposuisti homines super capita nostra.* Olim, inquit, reges, qui aliquos devicerant, solebant in triumphis captivorum capita conculcare. Illustrior tibi proponitur triumphus, & adeptu facilior. *Duc in altum*, mundum, mundanaque omnia, nobili, & plus quam regio animo calca, contemne peritura omnia, & feliciorum agis triumphum, quam superba victoriis Roma. Subscribit S. Fulgentius, sic enim ait epist. 6. ad Eudichium scribens: *Multum gaudeo, quod jam sæcularis dilectionis nexibus non teneris, & mundum contemnendo calcas, a quo, cum eum diligeres, calcabaris; nunc vero consulatu proveheris, nunc felici triumpho certissime sublimaris, non cui populus Romanus applaudat, sed cui Angelicus coetus adgaudeat.* Ita ille. Miser, ac inglorius est, qui alium triumphum quaerit, qui excelfo animo mundum, mundanaque non calcat, calcatur ab ipsis. Fatuus itaque, qui praesentibus inhiat, æternis privari non metuit, non timet perennibus spoliari. Delirus, qui terrenarum rerum fluctibus jactari amat, mundi sphaeram mentis pedibus non premit. Tutiora elige, meliora sequere, ama perituris carere, ut fruaris æternis. Vera felicitas est, quæ a terrena felicitate non pendet.

S. IV.

EX THEOLOGIA MORALI,

Aliquæ quæstiones de piscatione, & huic affini venatione resolvuntur.

Hodierni piscatores non incongrue videntur ad hanc materiam hic succincte pertractandam. Quæritur itaque primo: an piscatio, venatio, aucupium sint licita? Respond. ea jure naturali licita esse. Ratio est: quia Deus, qui omnia subjecit sub pedibus hominis, jus unicuique fecit, ut creaturam homine inferiorem a nemine præoccupatam faciat suam, vel per occupationem, vel inventionem, vel alium titulum idoneum ad comparandum completum rei dominium, quod prius non erat, nisi
velut

velut in actu primo. Idem dicere volunt, qui dicunt: omnia jure naturæ omnibus esse communia. Nam sensus hujus propositionis non potest esse iste: omnia sublunaria nullius hominis propria esse, sed omnibus, ac singulis æque competere; si enim hunc sensum haberet dicta propositio, sequeretur, divisionem rerum esse illicitam, & juri naturæ repugnare, quod falsum esse certo constat. Sensus igitur illius propositionis est: jure naturæ omnia omnibus sunt communia, non *positive*, sed *negative*, in quantum nempe per jus naturale nulla facta est rerum divisio, sed omnibus data est natura potestas usurpandi sibi dominium cujusvis rei sublunaris homine inferioris, priusquam ipsa ab alio occupetur, ita ut contra jus naturæ sit prohibere, vel impedire aliquem a talis rei usurpatione, quamdiu alius eum non prævenit. Et idem sentiendum est, si alius, qui rem præoccupaverat, eandem rejiciat, habeatque pro derelicta.

Quæritur secundo: an aliquando piscatio, idemque est de venatione, &c. sit illicita? Respond. ex triplici capite illicitam esse posse venationem, piscationem, &c. Primo: potest esse illicita piscatio, vel venatio, quod illa animalia, quæ capiuntur, defacto sint alterius, qui eorum animalium dominium, seu jus in re comparavit, utpote quia jam illa cepit, & in sua custodia actualiter coercet. Et tunc ejusmodi animalia invito Domino, venari, piscari, capere, &c. est verum furtum, & peccatum mortale ex genere suo, eaque capiens, teneatur ad restitutionem ipsorum animalium, si adhuc habeantur, vel pretii illorum; item ad resarcienda damna, si quæ alia per ejusmodi piscationem, aut venationem sunt illata. Secundo: potest esse illicita piscatio, vel venatio ex eo, quod jus venandi, vel capiendi ea spectet ad alterum, utpote ad Dominum fundi, vel Principem ditionis. Principes enim possunt juste acquirere, sibi que solis reservare jus venandi diversis titulis, puta primo: consensu populi jus omne venandi feras Principi concedentis, sive gratis, sive contractu aliquo
one?

oneroso. Secundo: jure belli, quo provincia devicta victor sibi retinet jus venandi. Tertio: præscriptione temporis immemorabilis, quo jus venandi in locis publicis semper Princeps, aut Dominus fundi, aut Magistratus sibi reservavit. Quarto denique juxta lege ob justam causam lata, e. g. ad honestam Principis sustentationem, quemadmodum ad ejusmodi finem tributa imponi possunt. Quinto: potest esse illicita venatio, vel piscatio non ex eo, quod animalia, vel jus ea capiendi ad alterum spectet, sed quod ob aliam causam vel circumstantiam a legitimo Magistratu, sive politico, sive Ecclesiastico venatio, aut piscatio prohibeatur, aut certis personis, aut certo tempore, ut in diebus festis, aut alia aliqua causa propter bonum commune, ex. g. ne fiat venatio, aut piscatio certo tempore, quo feræ sunt gravidæ, vel foetum fovent, vel tempore tali, quo nimis multæ capi possent cum publico detrimento, ne fiat piscatio cum lumine noctu, aut certis quibusdam instrumentis, quibus minutissimi etiam pisces concluduntur. Et in his casibus venatio, vel piscatio prohibita, erit quidem peccatum contra obedientiam leve, aut grave juxta levitatem, aut gravitatem præcepti, & finis; per se tamen loquendo, & secluso alio damno non erit peccatum grave contra justitiam, nec ullam pariet obligationem restitutionis, quia, ut supponitur, nulli saltem notabile damnum infertur. Ex his

Resolvitur primo: si quis piscetur, vel venetur in loco publico contra jus Principis, peccat quidem non tantum contra obedientiam, sed etiam suo modo contra justitiam, in quantum ponit actionem contra jus Principis legitime acquisitum, ut hic supponimus. Regulariter autem non peccat mortaliter, sed loquendo per se, & secluso notabili damno tantum venialiter. Ita Lessius lib. 2. c. 5. disp. 39. n. 4. & alii. Esto hac in re nonnihil rigidius loquatur Layman. lib. 3. tract. 1. c. 5. Ratio est: quia cum talis venatio, aut piscatio omnibus licita, & concessa sit jure naturæ, non potest judi-

cari

cari gravem in se continere injuriam contra jus Principis, neque præceptum Principis potest gravem obligationem inducere, nisi in quantum ei notabile, aut grave damnum infertur, seu in quantum illius jus, & facultas certa ejusmodi animalia piscandi, & venandi læditur, impeditur, vel minuitur notabiliter, ergo præscindendo a tali damno, & loquendo per se, nequit prædicta venatio in se continere gravem culpam. Unde in praxi quantitas hujus peccati mensurari, & desumi debet ex gravitate damni, ex tali venatione Principi, vel Domino illati, ut si capiantur feræ valde multæ, & pretiosæ, si per ejusmodi venationem feræ reddantur fugaces, vel omnino ex eo territorio, quia non adeo amplum est, dispellantur, unde postea difficilis ferarum captura reddatur, ita ut Princeps, aut Dominus eodem, ut prius ferarum numero cum eadem facilitate per capturam frui posset.

Resolvitur secundo: si quis modo illicito jam dicto feras capiens deprehendatur, tenetur pendere poenam, si quæ contra ejusmodi piscatores, vel venatores statuta fuit, non tenetur autem ad eam pendendam nisi post sententiam judicis. Hæc tamen poena post primam, vel secundam transgressionem non debet esse poena mortis, sed alia mitior, quia hoc delictum non est per se tam grave, ut capitis poenam mereatur. Ita Molina tom. I. tract. 4. disp. 46. Layman lib. 3. c. 5. si quis autem illicitam ejusmodi venationem sæpius exerceret, ita ut quædam in eo temeritas, contumacia, & contemptus legis appareret, etiam poena capitis mulctari posset injustus venator, ut Principum ostendit Praxis. De quo videri potest Fachinæus part. I. contr. I. conclus. 4.

Resolvitur tertio: piscantes, aut venantes in locis publicis contra jus, & prohibitionem Principis, vel Magistratus vere acquirunt dominium animalium, quæ ceperunt, ipsaque capta animalia restituere non tenentur ante sententiam judicis, sed pro suo placito de illis libere, ac valide disponere, vendere, donare, aut absumere possunt; & alii
ejus-

ejusmodi animalia sibi dono oblata acceptare, vel venum proposita emere, empta, vel dono accepta absumere, & quomodolibet alienare possunt licite, ac tuta conscientia absque ullo onere restitutionis. Ita communiter. Et ratio est: quia animalia illa priusquam ab ejusmodi venatoribus, aut piscatoribus caperentur, nullius erant: atqui illa, quæ nullius sunt, fiunt jure gentium propria, & subduntur dominio primi occupantis; ergo illa animalia facta sunt propria illorum venatorum, qui illa ceperunt. Subsumo: atqui de re propria potest quisque pro suo placito disponere; ergo. Nec obstat: quod Princeps habeat jus speciale illa animalia venandi, aut capiendi, quia hoc jus est tantum jus ad rem; atqui jus ad rem non præjudicat juri in re jam acquisito, esto acquirens jus in re ob aliquam injuriam, vel damnum illatum alteri habenti jus ad rem, teneatur ad aliquam satisfactionem, non tamen ad restituendam ipsam rem acquisitam, ut per se patet exemplis innumeris. Ergo ejusmodi venatores acquirunt verum dominium illorum animalium, neque illa restituere tenentur saltem ante judicis sententiam, licet ob damnum inde forte secutum Principi ad ejusmodi damni compensationem teneantur.

Dices: nemo per actionem, quæ injuriosa est alteri, acquirit sibi jus in re; atqui talis piscatio, aut venatio est injuriosa alteri, nimirum Principi, vel Domino, habenti jus piscandi, aut venandi; ergo per ejusmodi piscationem, aut venationem nemo acquirit jus in re, seu dominium animalium captorum. Respond. dist. maj. nemo per actionem, quæ injuriosa est alteri, si ille alter ante habuit etiam æquale jus, videlicet jus in re, acquirit sibi jus in re con. maj. si ille alter non habuit æquale jus, sed solum jus ad rem, nego maj. dist. etiam min. talis piscatio, aut venatio est injuriosa Principi habenti jus tantum ad rem respectu illorum animalium, con. min. habenti jus in re respectu illorum, nego mi. Ratio distinctionis probari potest exemplis quodammodo innumeris: sic emens v. g. equum,

equum, & eundem re ipsa apprehendens, si idem equus antea jam fuit venditus, sed emptori necdum traditus, esto injuriose agat contra priorem emptorem, nihilominus juxta omnes, acquirit sibi jus in re, & dominium in illum equum, non obstante, quod prior emptor habuerit jus ad rem. Sic Titius matrimonio ducens Bertam alteri prius solummodo desponsatam, facit vere Bertam conjugem suam, licet per actionem contractus matrimonialis injuriose agat contra jus ad rem sponsi prioris. Sic si Princeps prohibeat, ne quis emat e. g. commeatum in hunc finem convectum, ut a militibus ematur, alius tamen valide emit, licet agat contra jus militum, sed contra jus tantum ad rem, nondum in re. Idem est in nostro casu piscationis, aut venationis.

Resolvitur quarto: ejusmodi piscantes, venantes, &c. contra jus, & prohibitionem Principis, vel Magistratus, licet non teneantur restituere ipsam rem captam, v. g. pisces, &c. tenentur tamen compensare damnum inde secutum Principi, seu quod dictum est, non tenentur restituere pro amissa re, seu animalia capta, seu illorum æquivalens pretium, quia Princeps nullum adhuc habuit jus in re ad illa animalia, sed restituere tenentur pro amissa spe illa capiendi, quantum scilicet æstimatur illa spes, seu quantum intererat Principi ea animalia non fuisse capta, eo quod alias ipse potuisset plura animalia capere: hoc enim damnum injustum est contra jus Principis, vel Domini, adeoque ab inferente ejusmodi damnum est necessario ex justitia compensandum, si nempe notabile damnum supra resolutione prima explicatum inde sequatur. Hinc certe concludit Molina disp. 61. si quis in vasto saltu Principis venatur, vel lacu piscatur, &c. ordinarie secluso alio damno modicam, vel nullam restitutionem tenebitur pro una, aut altera fera, vel pisce etiam grandiore, quia modicum, vel nullum ordinarie damnum infertur Principi, cum sufficientes feræ remaneant, ut quotquot velit, capere possit. Atque adeo facta venatio non cessit in damnum, sed solam fecit injuriam aliqualem, imo stricte loquen-

do nullam, pro qua præciso damno non debetur restitutio, sed tantum satisfactio, sive poena post sententiam latam. Unde inferes: quod si ejusmodi piscator, aut venator pisces, vel feram injuste captam jam alienavit, sive vendendo, sive gratuito donando, & tamen non compensavit damna illata, ejus loco neque in foro conscientiae, neque ullo alio foro tenebitur compensare alius, qui pisces, aut feram ab illo emit, vel dono accepit, nisi aliquo modo, vel jussu, vel suasu, vel auxilio cooperatus fuisset injustae venationi, & notabiliter modo resolutione prima explicato injurianti. Ratio patet ex dictis: quia injuria illa est tantum personalis, & non realis; ergo solummodo parit actionem, & obligationem personalem, & ex parte personae injuste capientis, non vero realem ex parte rei, quæ sub nullius adhuc dominio ante fuerat. Denique apud omnes in confesso est, ejusmodi injuste venantes, piscantes, &c. in foro conscientiae ante judicis sententiam teneri ad restitutionem damnorum per accidens alteri illatorum e. g. in segetibus, arboribus, hortis, &c. Item si sobolem ferarum notabiliter extinxerunt, si aquas reipublicæ, vel Domini veneno infecerunt, unde mortua sit magna vis piscium cum gravi Reipublicæ damno, restitutioni obnoxii erunt, tum pro spe lucri ablati, tum pro erepta oblectatione Principis, &c. quam tamen oblectationis jacturam vix compensari ab ingenuo viro velle merito est præsumendum.

Quæritur tertio: si duo, vel plures ad occupationem feræ concurrant; si unus feram vulneravit, alius cepit, vel occidit, unus laqueum, vel rete posuit, alius captam feram extraxit, quis eorum feræ acquisivisse dominium censeretur? Respond. si fera fuit vulnerata lethaliter, & percussor moraliter certo eam capturus esset, tota fera erit vulnerantis, & nullo modo capientis, quia sic lethaliter vulnerans censetur jam feram cepisse. Quod si vulnus insufficiens erat ad capiendam feram, aut percussor feram non insequitur, ita ut fera ejusdem manus certo evasura esset, tota fera erit capientis.

&c

& nihil ad vulneratum pertinebit: quia tunc censetur deferta a percussore, quamvis æquum sit, ut aliquid ipsi tribuatur tanquam concausæ, & occasione capiendi. Si autem dubium sit, an ratione vulneris fera capienda fuisset a vulnerante, isque feram vulneratam insequatur, æquum est, ut inter vulnerantem, & capientem dividatur fera, tanquam inter duas concausas acquisitionis feræ, idque juxta proportionem utriusque causalitatis. Ita cum Molina, & Lessio notat Layman. Eadem ratione, si quis venando suis canibus leporem v. g. excitavit, alius vero casu leporem cepit, vel occidit, si certum sit leporem a canibus excitantibus capiendum fore, totus debetur venatori, cujus sunt canes; si autem certum sit non fuisse amplius capiendum a canibus, totus debetur capienti; si dubitetur, an capiendus fuisset a canibus, inter utrumque dividendus erit cum proportionem paulo supra indicata. Eodem modo sentiendum est, si laqueum, vel rete posuisti in loco publico, vel privato alieno; tunc enim si quis captam feram certo a te comprehendendam emittat, vel auferat, tenetur tibi damnum solvere in solidum, quia rem tuo dominio per apprehensionem jam subjectam tibi auferat: quod enim per instrumentum apprehendisse, per te apprehendisse censeris debes. Si probabile sit feram de laqueo, vel retibus se extricaturam, erit non tua, sed alterius capientis. ita Molina disp. 42. Lessius dub. 10. & 11. n. 48. & 50. Dicastillo lib. 2. de justitia tract. 2. disp. 9. dub. 11. Si autem dubium sit, an fera laqueo tuo irretita possit effugere, necne, illamque ego laqueo extraho, & capio, non teneor tibi illam restituere: quia in dubio, an fera amiserit libertatem suam, standum est pro feræ libertate; ac præsumendum feram non amisisse libertatem; adeoque si fera tali casu censetur libera, ego utor jure meo, quod habeo feram liberam capiendi, & si eam capio, meam facio; ergo ad eam tibi restituendam nullatenus teneor, ita sentit de Lugo tract. 2. de justitia disp. 6. n. 83. & consentit Tamburinus in explicatione Decalogi lib. 1. c. 3. de

conscientia. Sed neque obligor ad dandum tibi aliquid pro valore & æstimatione spei habitæ de fera capienda. Ita rursus de Lugo, & Tamburinus loc. citat. licet Lessius lib. 2. c. 5. disp. II. n. 30. Molina disp. 41. & Layman. lib. 3. tract. I. c. 4. n. 12. dicant pro rata dubii esse feram dividendam. Rationem sui responsi dat Tamburinus: quia licet cuique uti jure suo, esto per accidens eveniat, quod ex ejusmodi usu alter sua spe frustretur, ut patet in eo: qui modo & arte non injusta utitur ad acquirendum v. g. aliquod beneficium, esto alter, qui idem beneficium se consecuturum sperabat, spe sua frustretur. Illud tamen non diffiteor, me tali casu teneri ad compensandum laborem tuum, quem intendendo laqueo impendisti: quia labor ille est vere tuus, idemque mihi viam stravit ad feram capiendam.

Quæres quarto: Si e. g. Petrus in fluvio retia pandat, superveniens autem Paulus retia levet, & conclusos pisces sibi accipiat, ad quam satisfactionem obstrictus censeretur? Respond. Paulum obligari ad reddendos Petro omnes pisces, vel pretium eorum. Ratio est, quia Petrus reti suo conclusos pisces jam suos effecit: quod namque per instrumentum apprehendimus, per nos apprehendisse censemur. Si vero Paulus exemptis piscibus prius captis postmodum iisdem retibus utatur ad alios capiendos, quotquot ceperit, suos facit: quia sua industria illos capit; licet enim rete sit Petri, industria tamen, ac labor, quo captura stetit, est Pauli; tenebitur tamen Paulus compensare usum, & damnum retis, item lucrum cessans, si rete Petri in fluvio persistens plures pisces cum prioribus capturum fuisset, quot scilicet moraliter, & ordinarie capiendi forent, tot erunt restituendi. Videatur Lessius c. 5.

Quæres quinto: an animalia natura sua mansueta & domestica, si a custodia domini sui longius recedant, licite capi, & retineri possint? Respond. ejusmodi animalia domestica, & natura sua mansueta, quia custodiam domini sui egressa non syl-

vescunt, nunquam fiunt communia, sed semper manent in dominio, ac proprietate domini sui, etiamsi fugiendo, vel aberrando longius a custodia domini sui abscesserint, licite capi, aut retineri non possunt, sed ubique reperta, domino suo restituenda erunt, nisi vel jam pro derelictis habeantur, aut ignorantia invincibilis, seu inculpabilis excuset. Quin etiam eorum mortuorum, vel occisorum pelles, carnes, & quidquid utile fuerit, ad dominum pertinet. Insuper etiamsi ejusmodi animal e.g. bos, ovis, gallina, &c. a lupo, vel vulpe jam captum devorandum fuerit, is tamen, qui eripit sive integra, sive laniata, quidquid residuum erit, proprio domino restituere tenetur, non obstante, quod forte alias omnia devoranda fuissent, nisi eripuisses: nullo enim jure hoc definit esse domini sui, quod tu ab interitu vindicasti e.g. incendio, naufragio, &c. ergo. Eo tamen casu pro labore, industria, vel impensis adhibitis titulo negotii utiliter gesti condignum pretium exigere potes, & dominus rei illud solvere tenetur. L. Pomponio in ff. de acquirendo rerum dominio.

Quæres sexto: quid de animalibus natura sua feris, vagis, ac communibus, sed usu, vel educatione, vel arte cicuratis, vel alias per occupationem alicujus dominio jam subjectis, & propriis factis sentiendum sit? Respond. si ejusmodi animalia ita constituta sint, ut de custodia emissa, vel facta profuga non soleant redire, ut cervi, capreæ, lepores, aviculæ pleræque, & pisces, &c. solum tamdiu manent in dominio domini sui, quamdiu in ejus custodia coercentur, ut cervi in vivariis, pisces in piscinis, aves in caveis, &c. adeo ut qui illa quocunque modo ex illa custodia extrahit fraude, vel arte quapiam, v.g. ponendo in suo columbario certa semina, vel pulles, &c. ad alienas columbas attrahendas, &c. peccet contra justitiam peccato furti, & ad restitutionem tenetur juxta communem Doctorum existimationem: quia prædicta animalia jam sunt alicujus dominio subjecta, & acquisita justo aliquo titulo, v.g. occupationis,

emptionis, educationis, industriæ; ergo a nullo occupari possunt citra injuriam furti, & obligationem restitutionis. Secus esset, si sine tua fraude, vel dolo, aut arte ejusmodi animalia e custodia sua egrederentur, v.g. si columbæ alienæ ad tuum columbarium advolarent, & spontanee deserto suo fors malo hospitio tuis domesticis adhærerent, utpote, quia tuas melius alis, &c. tunc enim ejusmodi columbas occupare, ac retinere non prohiberis, ut ex communi notat Lessius, c. 6. dub. 6. & de Lugo disp. 6. sect. 5. n. 46. Cæterum præscindendo a particulari quorundam locorum sive lege, sive recepta consuetudine, columbaria licita esse, quamvis columbæ ex alienis agris grana auferant, contra Majorem, & nonnullos alios, tenet communissima Doctorum sententia. Quod si tamen a propriis Dominis non satis pastæ cum injuria vicinorum aliena fata depascendo damnum inferrent, poterit quisque a sua semente eas vi arcere, volentes ingredi occidere, aut damno jam allato capere, earumque aucupio damnum compensare, ut notat citatus de Lugo. Porro si prædicta animalia consuetudinem redeundi amittant, tunc naturali suæ libertati restituuntur, possuntque capi, & fiunt primi occupantis. Ad hoc autem, ut consuetudinem redeundi amisisse censeantur, Navarrus sufficere existimat, si absque impedimento bis non revertantur diebus, ac horis alias consuetis. Azor addit: si per biduum, aut triduum non redeant.

§. V.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

An hodiedum legitimus Petri successor Romanus Pontifex capiat homines ad vitam ut Vice-Christus, an magis decipiat ad mortem, ut verus Antichristus? super illud Lucæ 5. Ex hoc jam homines eris capiens.

De prodigiosa piscium captura primum stupenti, deinde metuenti Petro promittit Christus, eum dein-

deinceps futurum piscatorem hominum: *Ex hoc jam homines eris capiens.* Ad vitam nimirum, ut ex textu græco interpretatur Ambrosius lib. 5. hexamer. cap. 6. & lib. 6. c. 8. item Justinus Martyr in quæstionibus gentium qu. 40. & alii Scripturæ interpretes. Quam promissionem non uni, ac soli personæ Petri, sed in Petro universæ Ecclesiæ Christi ac præsertim ejus in terris Vicario, Pontifici Romano legitimo Petri Successori factam fuisse unanimi consensu confitetur, & profitetur semper sancta, & semper vera Ecclesia Catholica, adversus quam pugnant hæretici, Romanum Pontificem Antichristum esse contendentes. Experiri hic lubet, quid rationis adferant, ut Romanum Pontificem Antichristum esse ostendant. Anno prioris sæculi circiter decimo ex Helvetia prodiit Tractatus ingens authore Conrado Grassero cum hac inscriptione: *Plaga regia, hoc est: Commentarius brevis, & perspicuus in Apocalypsim S. Joannis*, in eum finem ab authore susceptus, ut populo scilicet persuadeat, Pontificem Romanum esse verum Antichristum. Suum hunc partum in tres partes divisit, duabus prioribus Pontificem Romanum esse Antichristum ut ostenderet, frustra conatus, in tertia id ipsum confirmaturus, quasi achillem robustissimum positurus, nocturnam quandam adducit visionem, quam dicit fratri Nicolao Helvecio Eremitæ divinitus obtigisse; apparuit, inquit Grasserus, fratri Nicolao splendens, ac perlucidus circulus, seu rotundus campus, in quo inclusum erat caput Papale redimitum trifido diademate, & in ejus fastigio orbiculus cum cruce. Ex circumferentia circuli tres gladii tendentes in faciem Papæ, quorum primus ex imo circuli per barbam Papæ in os ejus ingrediebatur, reliqui duo ab utroque latere oculos fodiebant. Contra hos tres gladios alii totidem ex ipso capite Papali exhibant, quorum duo ex naribus, versus utrumque circuli latus tendebant, tertius ex fronte sursum porrigebatur. Nocturnam hanc visionem Grasserus interpretatur hoc modo: Primo: splendens, & pellucidus campus est Ecclesia Papi-

stica, seu totus ille terrarum campus, in quo Papa dominatur. Secundo: triplex diadema Papali capiti impositum significat triplicem potestatem, seu tyrannidem Papæ. Tertio: tres gladii ex circulo in caput Papale tendentes, sunt reformati, seu Evangelici, qui Papatum oppugnant. Quarto: tres alii ex capite Papali versus circulum egredientes sunt Catholici, qui Papatum defendunt, & quid duo illi, qui ex naribus procedunt, repræsentant duplicem Papæ jurisdictionem ordinariam nempe spirituales, & temporalem, eoque spectant omnes Pontificii, qui hætenus pro Papa pugnarunt. At tertius, qui ex fronte sursum ascendit, designat Jesuitas, qui subtilitate, & acumine plus aliis valent, & sunt quasi extraordinarii, & privilegiati Papæ defensores. Ex hac sua interpretatione concludit Graßerus, quod vult, nempe: Papam esse Antichristum, & omnes plagas, quibus Ecclesia divinitus punitur, & affligitur, a Papa tanquam vero Antichristo provenire. Si totam rem in syllogismum colligamus, emerget hoc argumentum: quidquid nocturna visio fratri Nicolao Helvecio exhibita juxta Graßeri interpretationem significat, hoc sine dubio credendum est; atqui illa visio juxta Graßeri interpretationem significat Papam esse Antichristum; ergo sine dubio hoc credendum est. Arundineum profecto argumentum, quod suomet pondere ruit, nullo vestigio, aut veritatis umbra post se relicta, quæ egeat discussione. Misso igitur Nicolai Eremitæ, & Conradi Graßeri nocturno de Antichristo somnio, egrediamur ad lucem, scilicet, quam suis affeclis, & Calvinistis præfert Lutherus, ut in Romano Pontifice clare videant, & agnoscant verum Antichristum. Hic licet passim summum Pontificem Antichristum vocet, ac præsertim in libro de captivitate babylonica, item libro contra execrabilem bullam Antichristi, in assertionem articulorum, & libro contra Ambrosium Catharinum, hujus tamen assertionis suæ unum solummodo argumentum adduxisse deprehenditur, dum in assertionem articuli 27. ita loquitur: *Daniel præ-*
dixit

dixit 8. c. *Antichristum fore Regem impudentem facie*, hoc est, sicut hebræus habet, *potentem speciebus, pompis, & externorum cæremoniis operum, extincto interim spiritu fidei, sicut videmus impletum tot religionibus, ordinibus, collegiis, ritibus, vestibus, gestibus, ædificiis, statutis, regulis, observantiis, ut numerum eorum vix recites.* Verum nullius esse roboris hoc Lutheri argumentum, patet primo: quia laborat in ipso fundamento: nam verba Hebræa loc. ex Daniele cit. *פנים עז* *es Panim* non significant, ut vult Lutherus, *potentem speciebus, pompis, & cæremoniis operum externorum*, sed ad verbum sonant *robustus facie*, & phrasi hebraica significant hominem perfriktæ frontis, qui non novit erubescere. Sic vocem prædictam transtulerunt 70. interpretes, ita vertit Hieron. ita legit Theodoretus, ita ex Rabinorum regulis explicat Franciscus Vatablus. Patet secundo: quia permessa etiam Lutheri interpretatione citati textus, Antichristum nempe fore *Regem impudentem facie*, hoc est, Luthero interprete, *potentem speciebus, pompis, & cæremoniis externis*; male tamen Lutheri argumentum procedit hoc modo: Antichristus erit potens in pompis, & cæremoniis externis; atqui Romanus Pontifex est potens in pompis, & cæremoniis externis; ergo est Antichristus. Negabit bonus dialecticus consequentiam, quia ex particularibus affirmativis nihil sequitur: alioqui etiam Moyses fuisset Antichristus, qui tot cæremonias in Exodo, & Levitico instituit, ut vix earum numerus iniri possit, & cum ibidem nempe Daniel. c. 8. v. 23. de Antiocho, & in ejus figura de Antichristo dicatur illum fore *intelligentem propositionum, seu juxta hebræum, ænigmatum*, si ratiocinatio Lutheri valeret, sequeretur eos omnes, qui propositiones, seu ænigmata solvere possent, esse Antichristos. Sic certe Martinus Lutherus Romanum Pontificem esse verum Antichristum non probat.

Magistro suo doctiores discipuli Lutherani Calvinistis succurrere conantur tanto argumentorum robore, scientia, ac fortitudine instructi,

ut eorum aliquis nempe doctissimus Povellus in suæ lucubrationis præfatione, nescio, quomodo abreptus. ausit vociferari: *Deum sancte testor, me tam certo scire Pontificem Romanum esse magnum illum Antichristum, quam Deum ipsum esse in celo, Creatorem visibilium & invisibilium, & Jesum Christum esse verum Messiam.* Sed unde amabo tanta articuli ex his tertii certitudo? ostendat divinam revelationem, legat, obsecro, clarum Scripturæ textum. Hic Lutherani & Calvinistæ stringunt hoc argumentum: ille est verus Antichristus, quem sacre litteræ talem esse demonstrant, atqui sacre litteræ demonstrant Pontificem Romanum esse verum Antichristum; ergo Pontifex Romanus est verus Antichristus. mi. probant. illum sacre litteræ demonstrant verum esse Antichristum, cui competunt omnes notæ essentiales, quibus verus Antichristus in sacris litteris designatur; atqui notæ omnes essentiales, quibus verus Antichristus designatur, competunt Pontifici Romano; ergo. mi. rursus probant: notæ essentiales, quibus sacre litteræ Antichristum designant, sunt potissimum sequentes: Prima: deficere a vera fide. 2da. ad Thes. 2. v. 3. Secunda est: sedere in templo Dei. ibid. Tertia: ostendere se tanquam Deum. ibid. Quarta: extollere se supra omnem Deum. ibid. Quinta: negare Christum. 1. Joan. c. 2. v. 22. Sexta: Idola colere. Dan. 11. v. 36. Septima: facere prodigia, & miracula falsa. 2. ad Thes. 2. v. 9. Octava: imprimere subditis characterem. Apoc. 13. v. 16. Nona: blasphemum esse. Dan. c. 7. v. 25. Decima: Sanctos persequi. ibid. Atqui omnes istæ notæ competunt Pontifici Romano; ergo. mi. in qua tota est vis argumenti, probatur hac inductione: Primo: Romanus Pontifex deficit a vera fide in multis articulis, ita more sibi consueto asserunt hæretici, sed non probant. Secundo: sedet Romæ in Ecclesia Dei. Tertio: ostendit se tanquam Deum, id est: tanquam visibile caput Ecclesiæ Catholicæ. Quarto: extollit se supra omnem Deum, id est: supra omnem ordinem politicum, & Ecclesiasticum. Quinto: negat Christum,

stum, quia ejus doctrinam corrumpit. Sexto: idola colit, quia panem myſticiu[m], & imagines adorat. Septimo: facit falſa miracula Laureti apud ſtatuam Mariæ Virginis, & alibi. Octavo: imprimis ſubditis characterem, ungendo illos chrismate. Nono: blaſphemus eſt in Deum, & ſervos ejus, qui Eccleſiam reformant. Decimo: Sanctos Dei perſequitur, ut Joannem Hus, Martinum Lutherum, Calvinum, & ſimiles. Ex his tanquam immotis Scripturæ fundamentis aperte concluditur juxta caput hæreſeos, articulum fidei eſſe, quod Papa, ſeu Romanus Pontifex ſit verus Antichriſtus, tamque indubitato id tenendum eſſe, quam quod Deus ſit in cœlo Creator viſibilium, & inviſibilium. Ut autem probent allatam in argumento inductionem, in quam totum robur argumenti devolvitur, tria potiſſimum obſervant: Primo: Sanctos Patres, eorum ſenſa, & ſacrarum literarum interpretationes, totamque antiquitatem impudentiſſime contemnunt. Secundo: pravam ſacræ Scripturæ interpretationem quiſque pro ſuo cerebro & placito depromunt. Tertio: Perpetuo fere mentiuntur, & calumniantur. Singulorum ſpecimen breviter capiamus. Et primo quidem, quod Sanctorum Patrum venerandam antiquitatem nihili habeant, ſi Patres quidpiam doceant, quod eorum guſtui minus jucundum accidat, & in hac præſertim de Antichriſto diſputatione pervertant. Conjecturam de reliquis facturi unum audiamus Franciſcum Junium Calviniſtam, qui in ſuis animadverſionibus circa tertium librum Bellarmini de Pontifice, de Sanctis ſic paſſim loquitur: primo: Patres a vero ut plurimum aberrant. pag. 402. hæc meræ conjecturæ & probabilitate carentes pag. 422. &c. Hæc & ſimilia de antiquis Patribus novator Calviniſta, in quem optime conveniat illud D. Aug. lib. i. contra Julianum cap. 2. *I nunc, & ſanctæ Eccleſiæ tot, tantosque Doctores, qui vita optime geſta, debellatisque ſuorum temporum erroribus gloriſſime de hoc ſæculo antequam vos ebulliretis, exierunt, tanquam ſecurus inſulta.* Infultat nihilominus Junius, & cum eo inſul-

sultant cæteri reformatores, omnes contempta Patrum antiquorum autoritate, suo iudicio stare, & sapere volunt immemores illius Ecclesiastici 8. v. 11. & 12. *Non te prætereant narratio seniorum, ipsi enim didicerunt a Patribus suis, quoniam ab ipsis discas intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.* Reiectis itaque sanctis Patribus nihil supererat hæreticis aliud, quam ut quisque pro suo cerebro sacram scripturam interpretaretur, excogitando novas, & falsas Scripturæ interpretationes, explodendo autem veras, germanas, & veterum autoritate confirmatas. Hinc Iconius Calvinista ut ostendat Pontificem Romanum esse Antichristum, in suo duplici elencho textum illum, qui de Antichristo intelligitur 2. ad Thes. c. 2. v. 4. *ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus,* sic explicat: *ostendens se tanquam sit Deus, id est: exhibens se pro visibili Ecclesiæ Catholicæ capite.* Nova, & inaudita, imo aperte falsa interpretatio: quia ostendere se *tanquam Deum* ponitur ab Apostolo nota quædam Antichristi, quæ sine dubio res mala est; exhibere se autem pro visibili Ecclesiæ Catholicæ Capite non est nota Antichristi, sed privilegium Petri & successorum ejus. Petrus constitutus fuit a Christo Pastor suarum ovium illis verbis: *pasce oves meas.* Atqui pastor non est brachium, aut tibia, sed caput, quod gregem regat, & quidem visibile; ergo Petrus fuit visibile caput gregis Christi, seu Ecclesiæ Catholicæ. Dicat Iconius, an ideo fuerit Antichristus. Hinc passim clamant sectarii in textu illo Apoc. 17. v. 5. *Babylon magna mater fornicationum, & abominationum terræ.* Et infra v. 9. *Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet.* Clamant, inquam, per Babylonem intelligi Romam, quæ habet septem montes, & per mulierem sedentem super septem montes intelligi Antichristum, qui Romæ dominatur, id est: Romanum Pontificem. In qua explanatione & oculos, & aures obdurant, ne videant, & audiant, quid dicat, & scribat in fine ejusdem capitis S. Joannes: *& mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ*

quæ habet regnum super reges terræ. En Apostolus & Evangelista clare dicit per mulierem intelligi civitatem, novatores autem hæretici clamant intelligi Antichristum Romanum Pontificem. Hinc textum illum Apoc. 13. *Fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.* Ex quo Catholici probant Pontificem Romanum non esse Antichristum, quia non facit ignem de cælo descendere. Povellus Calvinista lib. I. c. 16. 8. 15. & Balduinus Lutheranus in disput. de Antichristo c. 6. §. 36. ut eludant vim argumenti hujus, verba Joannis interpretantur de igne excommunicationis, ita ut secundum hos præclaros interpretes hic sit sensus: Antichristus faciet ignem de cælo descendere, id est: excommunicabit homines. Atqui Pontifex excommunicat homines; ergo facit ignem de cælo descendere. Præclaram sane interpretationem ad amussim sensui S. Joannis cohærentem. S. Joannes loquitur de signis miris, & apparentem miraculi speciem præferentibus, quorum notabile aliquod in particulari adducere volens, ait: *ut etiam ignem faceret de cælo descendere.* Tantum miraculum, quo seducat homines, ut credant esse opus divinitatis. At quæso, quod, vel quale miraculum est hominem excommunicare? Bullingerus in c. 13. Apoc. citatum textum explicat de igne divino, seu Spiritu sancto, ut sensus sit: Antichristus faciet ignem de cælo descendere, id est: dicet se in sacramentis conferre Spiritum sanctum, qui est ignis de cælo descendens; atqui hoc facit Pontifex Romanus; ergo. Quam inane commentum! nunquid enim Apostoli fecerunt hoc modo ignem de cælo descendere? quoties enim baptizatis manus imponebant, Spiritus sanctus, qui est ignis de cælo descendens, veniebat super eos, testante Scriptura act. c. 19. v. 6. *Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos.* An ideo S. Paulus, & alii Apostoli fuerunt Antichristi? Apoc. II. v. 3. dicitur: *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta annis saccis.* Et paulo post de iisdem: *Et cum finierint testi-*

testimonium suum, bestia faciet adversus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos, & corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, ubi & Dominus eorum crucifixus est. Ex hoc loco varia deducunt argumenta Catholici, quibus probant Romanum Pontificem non esse Antichristum. Primo enim tempore Antichristi duo Prophetæ, Elias nempe, & Enoch venturi sunt; atqui illi nondum venerunt; ergo nec venit Antichristus. Secundo: Antichristus occidet illos testes, atqui Pontifex dictos testes non occidit: ergo. Tertio: illi testes occidentur Jerosolymæ, ubi Christus crucifixus est, atqui id hætenus factum non est; ergo. Ita citatum locum intelligunt Catholici. Nunc tertium modum, quem hæretici in probandis suis assertionibus usurpare solent, breviter attingamus. Dupliciter in hac materia errant adversarii: primo, asserunt se ex immotis Scripturæ fundamentis omnia demonstrare; quam vere? ex modo allatis Scripturæ depravationibus magis quam interpretationibus videri potest. Secundo: quia passim pro immotis Scripturæ fundamentis, quibus penitus destituuntur, falsa adducunt. Ex multis pauca videamus. Primo: Calvinus lib. 4. institut. c. 7. 6. 27. dicit: Pontificem cum Cardinalibus docere, nullum esse Deum, nullum Christum, nullam resurrectionem. En falsitatem plus quam palmarem. Secundo Gabriel Fovellus Calvini discipulus, Baccalaureus Oxoniensis lib. 1. de Antichristo c. 17. §. 11. dicit: Catholicos docere, quod Papa possit dispensare contra vetus, & novum testamentum, & nominatim citat Beccanum in repertorio verb. *Papa*, qui tamen aperte contrarium docet his verbis: *Papa non potest dispensare in prohibitis testamento veteri, & novo.* Item: *Papa non potest dispensare super usuris, cum sint prohibitæ jure divino.* Item: *Papa non potest dispensare, quod matrimonium contrahatur inter personas jure divino prohibitæ.* Nunc contra hos, & similes fallaces novatores

Dic. Romanus Pontifex non est Antichristus. Probatur primo: Antichristus proprie dictus non ve-

veniet, nisi post everfionem Romani Imperii: at-
qui Pontifex Romanus venit ante illam everfio-
nem; ergo Pontifex Romanus non est Antichriftus.
ma. paffim afferunt antiqui Patres, tum Græci, tum
Latini, e quibus Cyrillus catechefe 15. ait: *veniet
prædictus Antichriftus, cum impleta fuerint tempora
Romani Imperii*. Chryfoft. in c. 2. 2dæ ad Thef. *Quan-
do e medio fublatum fuerit Romanum Imperium, tunc
veniet Antichriftus*. Similia habent Theophilactus,
Oecumenius, & Ambrofius fuper eundem locum
Apoftoli, Lactantius lib. 7. c. 15. Hieron. qu. 11. ad
Algafium, Tertul. in Apologetico c. 32. ubi etiam
addit: fideles orare pro diuturnitate Romani Im-
perii, eo, quod intelligant Romano imperio everfo
imminere orbi extremam fub Antichrifto calamita-
tem. Neque temere aut fine fundamento id afferunt
fancti Patres, habent pro fe aperta Scripturæ testimo-
nia, & perpetuam ab Apoftolorum temporibus tradi-
tionem. Quod Scriptura flet pro Patribus, patet ex
Dan. & Apoc. Danie'. enim c. 2. describitur suc-
ceffio quatuor præcipuorum regnorum ufque ad fi-
nem mundi per quandam ftatuam habentem caput
aureum, pectus argenteum, ventrem æneum, &
tibias ferreas. Explicatio ftatue eft hæc: caput
aureum fignificat regnum Chaldæorum, pectus ar-
genteum regnum Perfæ, venter æneus regnum
Alexandri, & Græcorum, tibie ferreæ regnum
Romanorum. Porro ex duabus tibiis oriebantur
decem digiti, in quibus tota illa ftatua definebat,
quia fcilicet Romanum Imperium tandem in decem
Reges dividendum eft, & eo ipfo defolandum. Ea-
dem quatuor regna apud eund. Dan. c. 7. designan-
tur per quatuor beftias: leænam, urfum, pardum,
& aliam innominatam habentem cornua decem in
capite; hæc autem beftia innominata fignificat Im-
perium Romanum, & decem cornua fignificant de-
cem Reges, qui Imperium illud divifuri funt: *be-
ftia quarta; inquit Daniel, regnum quartum erit in
terra, quod majus erit omnibus regnis, & devorabit
universam terram, & conculcabit, & comminuet eam.
Porro cornua decem ipsius regni decem Reges erunt.*
Quod

Quod autem illi decem Reges Imperium Romanum divisuri, ac distracturi sint, colligitur ex Apoc. c. 17. ubi Joannes describit bestiam cum septem capitibus, & decem cornibus, super quam sedebat mulier circumdata purpura & coccino, habens poculum aureum in manu sua plenum abominatione, & immunditia fornicationis; nam ut Angelus ibid. interpretatur, mulier est urbs magna, quæ sedet super septem colles, id est: Roma, decem cornua sunt decem reges, qui uno tempore simul regnabunt, & hi odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnem ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt. Quibus verbis aperte significat Angelus Romanum Imperium per illos decem reges penitus destruendum, ac dissipandum. Ad hæc Scripturæ testimonia accedit antiquissima Ecclesiæ traditio, de qua D. Hieron. in c. 7. Dan. ita scribit: *ergo dicamus, quod omnes scriptores Ecclesiastici tradiderunt: in consummatione mundi, quando regnum destruendum est Romanorum, decem futuros reges, qui orbem Romanum inter se dividant.* Constat itaque ex Scriptura, & Ecclesiæ traditione, Imperium Romanum tunc destruendum, quando in decem Reges dividetur. Quod autem Antichristus ante hanc everfionem, vel destructionem venturus non sit, aperte convincitur ex Dan. c. 7. v. 24. ubi sic legitur - *cornua decem ipsius regni, decem Reges erunt, & alius consurget post eos, (nimirum Antichristus) & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit, & sermones contra altissimum loquetur, & sanctos Altissimi conteret, & putabit, quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manus ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.*

Objiciunt hic hæretici primo: Antichristus jam venit, ergo falsum est eum ante everfionem Romani Imperii non venturum. Antec. probatur ex tribus Scripturæ locis: primo: ex illo 2da ad Thes. 2. v. 7. *Mysterium jam operatur iniquitatis.* Secundo ex illo 1ma Joan. 2. v. 18. *Filioli, novissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi-*

tichristi multi facti sunt. Tertio ex ima Joan. 4. v. 3. *Hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam venit & nunc jam in mundo est.* Priusquam respondeam, observa primo cum Beccano in examine Antichristi reformati c. 1. hæreticos citatis textibus seipso impetere, & suam jugulare doctrinam; si enim allata Scripturæ testimonia probarent Antichristum venisse, sine dubio probarent venisse tempore Apostolorum; ergo falsum est venisse post annum Christi 600. tempore Phocæ Imperatoris, ut affirmat Lutherus in supputatione temporum, & Iconius in suo duplici elencho. Falsum enim est venisse Antichristum anno 763. ut asserit Henricus Bullingerus in præfatione homiliarum in Apocal. Falsum item est Antichristum venisse anno 1200. post tempora D. Bernardi, ut scribit Wolfgangus Musculus in locis tit. de Ecclesia c. 12. Falsum denique est Antichristum conceptum esse anno 400. formatum, & nutritum in utero matris circa annum 500. natum anno 600. circa tempora Phocæ Imperatoris, ut tradit Ilyricus centuria 6. c. 1. Observa secundo cum Bellarmino tract. de Pontif. c. 1. Si Antichristus natus est, ac venit tempore Apostolorum, & juxta hæreticos Romanus Pontifex est Antichristus; ergo S. Petrus fuit Antichristus, fuit enim summus Pontifex Romanus tempore Apostolorum. Observa tertio cum S. August. lib. 2. contra adversarium legis c. 12. Damasceno lib. 4. c. 27. & aliis: nomen Antichristi significare hostem, seu adversarium Christi, & dupliciter sumi posse. Primo: *generatim* pro quocunque adversario Christi, qui aliquomodo Christum, & doctrinam ejus oppugnat, quales sunt hæretici; hoc sensu Irenæus Valentinianos, & Marcionistas Antichristos vocat. Hilarius Arianos, Cyprianus Novatianos. Eodem sensu loquitur Hieron. in c. 2. Prophetæ Nahum: *Tot sunt Antichristi, quorum dogmata falsa.* Unde Joan. epist. 1. c. 4. v. 3. ait: *Omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam venit, & nunc jam in mundo est.* Secundo: sumitur *speciatim* pro præcipuo, seu principali, ac singulari Dei

hoste, & adversario Christi, seu pro Antichristo proprie dicto, cujus reliqui omnes hæretici contrarii sunt præcursores, & hoc loquitur Paulus 2da ad Thes. 2. v. 3. & 4. *Nisi revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus.* Unde patet responso ad objecta Scripturæ loca, & distinguitur objectionis ant. Antichristus proprie dictus, prout sumitur pro principali, ac singulari adversario Christi, jam venit, nego; prout sumitur generatim pro quocunque adversario Christi, jam venit, con. Certum enim est Antichristum sic sumptum venisse ab ipsis Apostolorum temporibus, quia jam tunc coeperunt esse hæretici, qui Christo adversabantur. Probatur conclusio secundo: Antichristus non regnabit nisi tribus annis, & dimidio, atqui Pontifex Romanus regnavit jam multis sæculis; ergo Pontifex Romanus non est Antichristus. ma. colligitur ex illo Dan. 7. v. 25. *Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret, & putabit, quod possit mutare tempora, & leges; & tradentur in manus ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Ubi per tempus juxta omnes antiquos Patres intelligitur unus annus, & per tempora duo anni, & per dimidium temporis medius annus. E plurimis paucos adferamus: Hipol. Martyr in oratione de consummatione mundi: *Tres, inquit, annos cum dimidio regnabit Antichristus super terram, post auferetur regnum illius, & gloria.* Irenæus lib. 5. sub finem: *Regnabit annis tribus, & mensibus sex, & tunc veniet Dominus de cælo.* Cyrillus Antiochenus catech. 15. *Regnabit Antichristus tribus annis, & dimidium tantum, quod non ex libris apocryphis dicimus, sed ex Daniele Propheta.* S. Hieron. in c. 7. Dan. *Tempus annum significat, tempora juxta hebraici sermonis proprietatem, qui & ipsi dualem numerum habent, duos annos præfigurant, dimidium autem temporis sex menses, qui Antichristo permittendi sunt.* Similia August. Theodoretus, &c. Nec negant hæretici hanc esse Patrum expositionem; sed more suo ajunt Patres errare, quod tamen nulla ratione, nul-

la authoritate probare possunt, cum ex adverso contra novatores pro Patribus scribat Joannes Apoc. 13. v. 5. ajens de Antichristo: *Et datum est ei os loquens magna, & blasphemias, & data est ei potestas facere menses quadraginta duos.* Quo textu Joannes affirmat Antichristum regnaturum 42. mensibus, qui faciunt annos tres cum dimidio, totidem scilicet, quot Daniel Antichristo, ejusque regno assignavit. c. 11. v. 3. ait Joannes: duos illos Prophetas Henoch & Eliam, qui se opponent regnanti Antichristo, prædicaturos diebus 1260. qui dies rursus efficiunt annos tres cum dimidio.

Objiciunt secundo: Chytræus in c. 11. & 13. Apoc. ait: Scripturæ locis designata tempora non possunt intelligi pro tribus annis, & dimidio; ergo. Ant. probat Chytræus: experientia constat, Antichristum (intellige Romanum Pontificem) jam multo longiori tempore esse grassatum; ergo. Respond. nego ant. in quo Chytræus manifeste petit principium, assumens id, de quo Catholicos inter, ac hæreticos controvertitur: Quæritur enim: an Romanus Pontifex sit Antichristus.

Objiciunt tertio Magdeburgenses cent. 1. l. 2. c. 4. in eo textu Apoc. 11. dies accipitur pro anno, adeoque pro 1260. diebus totidem anni intelligendi sunt; ergo. Antec. probant: in aliis Scripturæ locis accipitur pro anno dies. Ezech. 4. v. 6. dicitur: *Diem pro anno dedi tibi.* Lucæ 13. v. 33. *Oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare.* Id est: tribus adhuc annis vivere; ergo similiter. Respond. nego ant. Ratio est: quia si cit. loco dies pro anno sumitur, numerus annorum 1260. nullo modo accommodari potest ad verba Danielis, & Joannis: *Tempus, & tempora, & dimidium temporis*: five enim per tempus intelligant hæretici unum diem, unam hebdomadam, unum annum, aut unum lustrum, unum Jubilæum, aut unum sæculum, non efficient 1260. annos. Ubi præcipitem hæreticorum fingendi, & scripturas pro sensu suo interpretandi audaciam ipse Daniel frænasse videtur, dum frequentius in sua prophetia per tempus annum intel-

ligi vult. c. 4. aliquoties repetit: septem tempora tranfutura, quibus Nabuchodonofor erit extra regnum fuum; omnes autem docent per ea feptem tempora intelligi debere feptem annos: fi enim intelligerentur anni annorum, quemadmodum hæretici intelligunt, dum agitur de Antichrifto, dictum effet, quod Nabuchodonofor vixerit extra regnum annis 2555. Porro testimonia nil faciunt pro novatoribus; Ezech. enim c. 4. jufferat Deus, ut Ezechiel dormiret, five difcumberet fuper latus finiftrum 390. diebus, tot fcilicet diebus, quot annis Deus quali dormiens, & quiefcens tolerarat peccata Ifraelitarum. Hinc dicit Dominus: *Diem pro anno dedi tibi.* Unde Scriptura hoc loco non vult per diem ad litteram fignificare annum, alioquin debuiffet Ezechiel dormiviffe, aut decubuiiffe fuper latus finiftrum 390. annis, & his expletis rurfum pro 40. annis peccatorum domus Juda fuper latus dexterum annis 40. eodem enim c. v. 6. præcipit Deus Ezechieli: *Cum compleveris hæc, dormies fuper latus tuum dexterum fecundo, & assumes iniquitatem domus Juda 40. diebus, diem pro anno.* Textus etiam Lucæ non habet diem pro anno, ut volunt hæretici, hæc enim ultimo vitæ fuæ anno Chriftus locutus eft, indicare volens: fe tres dies in itinere Jerofolymitano confumpturum, ut interpretatur Auguft. lib. 2. de confen. Evangel. c. 75. Beda, Albertus, &c. Vel certe eo loquendi modo fignificare voluit, fe adhuc modicum tempus fupervicturum, & prædicaturum, ut exponit Janfenius.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Tobias junior cum Angeli juffu fe in flumen imittit, pifcem illum ingentem, atque mirabilem in littus trahit. Tob. 6. Et dum Simon Petrus magni Confilii Angeli, id eft, Chrifti juffu in altum ducit, & in capturam laxat rete; pifcium multitudinem concludit tam copiofam, ut rumperetur rete.

DOMI.

DOMIN. V. POST PENTECOST.

EVANGELIUM: *Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam Scribarum, & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Matth. cap. 5. a versu 20. ad 24. inclusive. Hujus Dominicæ Evangelium est fragmentum sermonis illius, quem Christus habuit in monte. Matthæus inchoans a prædicatione Christi summam ejus initio tradit, ut novæ legis præ veteri sublimem doctrinam, sanctitatem, & perfectionem statim lectori repræsentet per sermonem, quem Christus habuit in monte, quamvis longe posterius habitus fuerit: multa enim eum antecesserunt, quæ superioribus capitibus recenset. Hæc ergo fuit series historiæ: cum Dominus cuidam manum aridam sanasset Matth. 12. v. 15. Fugiens iram Phariseorum, recepit se ad mare Galilææ, ubi multis ægris sanatis ascendit in montem, in quo, cum pernoctasset in oratione, mane 12. Apostolos nominavit. Luc. 6. Quo facto, ut habet Lucas, descendit in inferiorem partem montis valli capacissimæ imminuentem, ibique velut e suggestu mysteriorum illum sermonem partim ad Discipulos, partim ad turbam habuit. Porro eundem hunc esse sermonem cum illo, quem citatus Lucas refert, constat ex eodem utriusque argumento, eodem initio & fine: utrobique enim præponitur summa Evangelicæ prædicationis & perfectionis. Licet

autem Matthæus octo numeret beatitudines, Lucas vero quatuor tantum, tamen in illis octo hæ quatuor, & in his quatuor illæ octo continentur. Habitus fuit hic sermo anno ætatis Christi 32. Prædicationis 2do sub medium Maji.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Postquam Christus exposuit summarium Evangelicæ perfectionis, nempe in quo sita sit vera hominis beatitudo, sub medium corripit, & corrigit justitiam Scribarum, ac Pharisæorum, & decalogum perfecte explicat ita exorsus: *Nisi abundaverit justitia vestra; &c.* His verbis facit transitum ad exegetim, five expositionem legum Mosaicarum magna orationis vehementia, qua ardentem inculcat suis, quo diligentem navent operam, ut omnes virtutis numeros adimpleant; confirmans, quod præmisit, se non venisse, ut legem solveret, sed adimpleret, quasi dicat: tantum abest, ut legis, ac justitiæ remissionem inducere venerim, ut in regnum cœlorum non sit ingressurus, nisi, qui justitiam Scribarum longe superaverit. Unde Paulinus epist. 2. ad Sulpitium ait: *Quæ adimpletio sit, docet ipse dicens: nisi abundaverit justitia, &c. hoc enim est adimplere, quod desit adjicere.* Neque loquitur hic de vilibus personis, sed de omnium optimis in populo judaico, & lectissimis, qui præ cæteris sibi, & aliis justi videbantur, nec enim erat ordo laudabilior, aut nomen honoratius in populo, quam Scribarum, & Pharisæorum. Quamvis autem hi sanctissimi, & absolutissimæ cujusdam justitiæ habebantur, illos tamen a regno cœlorum exclusos desolatorio carbone Salvator notat, & ad flammæ æternas ablegat. Satis autem ex ipso, quod tractat, argumento constat, illum nomine justitiæ intelligere virtutis plenitudinem, vitæ integritatem, ita ut exigat animum integrum, & cum humani, tum divi-

divini juris fervantem, ut omnem justitiam adimpleat, quæ integritas longe Phariseorum justitiam excedat, nam primo: Pharisei erant, qui magis curabant externas actiones, quam internas domabant affectiones; satagebant coram hominibus apparere legis observatores, interna neglectui habentes; sepulchra foris dealbata, intus ossibus mortuorum putentia; Arbores foliis locupletes, fructu vacuæ; vita eorum erat scenica, & veluti pro theatro ad fabulam agendam composita; larva virtutis minio fucata, humani oculi ludibrium, vestis sine corpore, accidens sine substantia, cadaver speciosum exterius vitæ probæ pigmento coloratum. Hanc justitiæ adumbratæ apparentiam dum castigat Christus, simul suos ad genuinæ virtutis sequelam manducit. Secundo: ideo Christus condemnat justitiam Phariseorum, quia in rebus externis sanctitatem statuebant, eamque magis in ceremoniis, ac præsertim crebris lotionibus, non in vero sanctitatis spiritu collocabant. Hinc illa de discipulis Christi expositulatio Matth. 15. v. 2. *Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum, non enim lavant manus, cum panem manducant.* Illi itaque legis cortice contenti putabant insuper, si externo opere contra legem non facerent, legem se implevisse, & ob id justos haberi coram Deo. Censebant ergo, & tenebant, legibus Mosaicis velari solum actus externos, non internos. Nimirum statuarios imitati fuerunt: ut enim illi afforis omnem statuæ unguiculum moroso scalpello limant, crines singulos ad elegantiam discriminant, vultum poliunt, ut quævis venula venuste promicet, intus vero indigestum marmor, aut lignum relinquunt, sic isti exteriorem solum hominem ad regulam juris Mosaici castigabant; contenti, ne externis operibus lex violaretur, de internis nihil, aut parum solliciti. Et hæc est illa dimidiata justitia per sententiam Christi damnata, hoc illud unipes monstrum non potens in viis Domini progredi, & cælum ingredi. Unde ait Basilii lib. moral. regula 40. c. 1. *Hinc ostendit, quod sicut lex actus praveos vetat, ita Evangelium ipsa*

latentia animi vitia prohibet. Tertio: Reprobat Dominus Phariseorum justitiam, quia dicebant, legem interpretabantur, sed ipsi non faciebant, juxta illud Christi: *Dicunt, & non faciunt.* Atqui sicut non auditores, sic nec prædicatores legis justi sunt apud Deum, sed *factores legis justificabuntur.* ad Rom. 2. 13. Loquor verbis Aurelii lib. 1. retract. c. 10. *Ad hoc perducitur sensus, ut eorum sit justitia major, quam Scribarum, & Phariseorum, qui dicunt, & non faciunt.* Et lib. 17. contra Faustum c. 5. *Nisi abundaverit justitia, &c. id est, nisi vos feceritis, & ita docueritis, quod illi non faciunt, & sic docent.* Itaque Pharisei dilatatis philacteriis, crepantibus buccis legem prædicabant, sed voci suæ vocem virtutis non addebant. Pares illi verbi Dei famoso præconi, cujus sacrae eloquentiæ trecenta scuta annue Venetiis pendebantur; hic interrogatus, num ea omnia, quæ diceret, ipse quoque exequeretur? respondit: ne si sexcenta daretis, facta verbis æquare vellem. Hinc illa garrulæ justitiæ reprobatio, nam, ut ait D. Hieronymus epist. ad Nepotianum: *Delicatus Magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat: Accusare avaritiam etiam latro potest.* Hæc verbosa justitia oris, non cordis erat filia, intra guttur genita, voce clamantis spirabat, & in verbis exspirabat, in ore nata, inter labra Oratorum tumultum fuit nacta; vox erat, prætereaque nihil. Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno coelorum.

Audistis, quia dictum est antiquis: non occides. Assumit Christus præcepta Decalogi rectius declaranda. Quasi diceret: ut constet, quantum adjiciam justitiæ Pharisaicæ, quamque mea præcepta non pugnent cum præceptis legis, sed ea potius adjuvem, & explicem, rem ipsam in exemplo accipite: *Audistis, quod antiquis sive ver legem naturæ, sive per legem Moylis prohibitum sit homicidium.* Lyranus, & Abulensis cum aliis tradit, ut supra innui, Judæos putasse per leges Decalogi fuisse prohibitos solum actus externos, non autem internos, & D. Thomas p. 2. q. 107. art. 2. scribit: Phariseos &

& Scribas non intellexisse 5to & 6to præcepto actum internum; vetitum, adeoque Christum implevisse legem ostendendo, etiam internos peccati motus sub legem cadere. August. vero lib. 19. contra Faustum c. 23. Quia, inquit, Judæi non intelligebant homicidium, nisi peremptionem corporis humani, per quam vita privaretur, aperuit Dominus omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere deputari. Unde & Joannes ep. 1. c. 3. dicit: *Qui odit fratrem suum, homicida est.* Quod si vero sciverunt internos voluntatis actus inter peccata esse, forsan ea supplicio digna non putarunt. Hac persuasione imbuti ipsi Christum Pilato obtulerunt occidendum, nolentes manus suas ejus sanguine inquinare usque adeo, ut prætorium ingredi recusarent, ne contaminarentur, cum tamen ipsi authores necis illius essent, ut dicit Augustinus in Psalm. 63. Judæos occidisse Christum tunc, quando clamabant: *Crucifige.* Hinc etiam Apostolos objurgabant Actorum 5. quod illis imputarent cædem Christi dicentes: *Vultis inducere sanguinem hominis istius super nos.* Quasi dicerent: atqui non nos, sed gentes illum occiderunt.

Qui autem occiderit, reus erit judicio. Id est: obnoxius, obligatus erit judicio, ut in eo facinus ejus examini subjiciatur, & censuræ Judicum homicida subjaceat, qui secundum legem eum ad mortem condemnent, nisi deprehendant eum fortuito, aut necessitate vitæ defendendæ adactum occidisse invasorem. Ita August. lib. 1. de serm. Domini in monte. Et Gregorius lib. 21. in Job capite 4. Rursus: *reus erit judicio*, five judicii, id est: condemnationis, poenæ capitalis, & mortis, qua in judicio condemnabatur homicida juxta legem Levitici 27. quod enim hic dicitur: *reus erit judicio*, hoc ibi aliis verbis dicitur: *morte morietur.* ita Euthymius. Sic sæpe in Scriptura per metalepsim *judicare* significat *condemnare.*

Ego autem vobis dico: id est: ego tanquam legislator omnis tam naturalis, quam Mosaicæ, & Evangelicæ legis edico, & sancio hac lege: *non oc-*

cides, non tantum vetari homicidium, sed & iram, tam internam, quam externam, quæ in verba injuriosa, & probra erumpit. Quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio, *qui autem dixerit fratri suo raca, &c.* Christus hoc loco juxta fori consuetudinem loquitur, quando facinorosus quispiam morte est plectendus, tria nominatim ostendit, quomodo poena crescat crescente culpæ gravitate e.g. qui reus est homicidii, imprimis judicio est obnoxius, hoc est judici sistendus, apud quem patrati criminis accusatur; atque hic primus gradus est ad mortem. Deinde prænunciata mortis sententia in concilium incidit, in quo instituatur deliberatio, cujusmodi supplicio sit afficiendus; jam rursus morti uno gradu est factus vicinior. Demum peracto judicio, & consilio justitiæ ministris plectendus traditur. Per gradus culpæ crevit ordo sententiæ, quia in judicio adhuc causa discutitur, in concilio autem causæ sententia definitur, in gehenna, quæ de concilio egreditur, sententia expletur, inquit D. Gregorius 21. Moral. c. 4.

Omnis, qui irascitur, id est, qui animo vindictæ in fratrem movetur (est enim ira motus animi tendens ad ultionem doloris) jam Dei judicio est obnoxius poenæ: peccato enim est irretitus, cujus stipendium mors.

Qui autem dixerit fratri suo raca, reus erit concilio. De hujus vocis *raca* significatione variæ sunt interpretum sententiæ. Besa inepte putat pro voce *raca* dixisse Christum *rascha*, id est: *impie*. Chrysostomus censet significare idem, quod *tu*, per contemptum dictum. Theophilactus arbitratur idem esse, quod *sputo dignum*; Hieronymus idem, quod cerebro vacuum, seu *excerebratum*. Certum est, *raca* plus esse, quam solum *irasci*, minus vero quam *fatue*, ac proinde verius est, esse hebræam interjectionem, & signum indignantis animi, nihil præterea significantem, ut constet gradatio ab ira animi ad significationem vocis incognitæ, neque certum aliquid significantis. *Reus erit concilio.* Maldonatus, & alii tradunt: apud Hebræos triplex fuisse tribunal:

nal : Primum dici mammona, id est : iudicium de re pecuniaria, quod tribunal erat Triumvirum. Secundum dici Mischppat, id est : tribunal iudicii, scilicet de re capitali. Hoc tribunal constabat viginti tribus iudicibus. Tertium erat Sanedrim, quod erat septuaginta duorum iudicum, in quo agitantur gravissimæ causæ, ut hæreses, blasphemiæ, eique summus Pontifex præsidebat. Christus omisso primo alludit hic ad duo reliqua, ac secundum vocat iudicium (*reus erit iudicio*) Tertium vocat Sanedrim, id est: concilium (*reus erit concilio*) quasi dicat, talis est proportio inter iram, & verbum contumeliosum, & inter utriusque poenam, qualis est inter iudicium Mischppat, & Sanedrim, five summum concilium; & sicut hoc excedit illud, ita & poena verbi contumeliosi excedit poenam iræ simplicis. Sensus ergo est iste: sicut homicida in lege veteri reus erat iudicii, ut nempe hæc causa a criminalibus iudicibus examinaretur, ita pariter ira, quæ est primus gradus ad homicidium, est causa criminalis, & consequenter pertinet ad tribunal iudicii, non humani, sed divini.

Qui autem dixerit : fatue, reus erit gehennæ ignis. Vox *fatue* non tantum signa indicat, sed etiam verba, interdum & facta, quæ ex virulento corde, quod proximo infensum est, proficiscuntur. *Gehennæ ignis*, id est: poenæ infernalis. Hac gradatione, & supplicii aggravatione designat Christus gravitatem peccati iræ, quæ in appetitum gravioris vindictæ, vel in contumeliosa verba prorumpit, licet desit homicidium actuale. Notat D. Hieronymus hic primo: Christum usurpare nomen gehennæ pro inferno: nunquam enim in veteri testamento pro eo usurpatum invenitur. Gehenna significat locum supplicii: vallis enim erat juxta Jerusalem, quam habitabant filii Ennon, unde locus dictus est gehenna, five *Gehennon*, *ge* enim vallem significat, in ea Judæi exstruxerunt excelsum nomine *tofet* sic dictum a ritu sacrificantium *Moloch* idolo Ammonitarum. 4. Reg. 23. quem Moloch verosimile est fuisse Saturnum. Idolum ergo erat in forma hominis, statua

tua erecta in modum fornacis concava, adhibito igitur igne inflammabatur statua ænea, velut fornax, illius vero in manibus puer velut Sacrificium collocatus miserandum in modum incendebatur, Sacerdotibus interim tympana pulsantibus, ne parentes ejulatum infantis perciperent, quin potius animas filiorum absque dolore excipi crederent. Quod autem Judæi immolaverint dæmoni proles suas, constat ex Psal. 105. *Immolaverunt filios suos, & filias suas dæmoniis, & effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificaverunt, sculptilibus Chanaan.* Igitur quia hic locus summæ abominationis erat, pro loco supplicii æterni usurpata fuit hæc vallis. Dominus itaque, qui vulgari tunc lingua usus est, gehennam pro futuro animarum tormento usurpavit.

Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus &c. Prosequitur sermonem Christus, ut dilectionem suo loco inter suos stabiliat, adeo ipsos desiderans ab omni ira, & amaro animo esse alienos, ut quoad ipsorum fuerit, pacem cum omnibus hominibus habeant. Pius, ac religiosus Judæis ritus videbatur, ut fratri suo male cogitans munus quodpiam ad altare deferret, cum tamen absque charitate, & concordia non sit gratum Deo sacrificium. Sententia est D. August. serm. 16. de verbis Domini: *Te quærit Deus magis, quam munus tuum, offers munus tuum, & tu non es munus Dei; plus quærit Christus, quem redemit sanguine suo, quam quod tu invenisti in horreo tuo.* Scribæ, ut videtur, docebant: omnia peccata, ac præsertim violationem præcepti: *non occides*, expiari per sacrificia, & munera, & consequenter Sacerdotibus oblata, etiam si proximo læso nulla fieret satisfactio, ut arguitur ex hoc loco. Contrarium hic docet Christus, sancitque legem justitiæ, & charitatis, quæ jubet primo: *satisfieri proximo, quam Deo munus offerri*, hoc enim supererogatorium est & indebitum, illud vero necessarium, & ex justitia, vel charitate debitum.

Relin-

Relinque munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Ait ergo: præ sacrificio curandam pacem, & concordiam. Si igitur aliquid offensæ inter te & fratrem tuum intervenerit, enixe studendum est, ut sanciatur concordia, adeo, ut, si alterum offenderis munus oblaturus, & mentem subiverit læsum a te proximum, ad ipsam aram relicto munere proficiscere ad offensum, ut eidem reconcilieris, reconfecta redi sacrificium peracturus. Quod si ille absens fuerit, vade eo affectuum pedibus, & reconcilieris. Si ipse læsus es, *dimitte, & dimittetur tibi.* Apte ait Tertul. lib. de orat. cap. 10. *Quid est, inquit, ad pacem Dei accedere sine pace? ad remissionem debitorum cum retentione? quomodo placabit patrem, iratus in fratrem.* Nam & Joseph dimittens fratres suos ad perducendum Patrem, & ne, inquit, irascamini in via. Gen. 45. Porro ex hoc Evangelii loco exortus fuit antiquitus in Ecclesia mos, in Missa ante communionem dandi invicem etiam osculum sanctum, vel ut nunc fit, tabellam pacis.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Nisi abundaverit justitia vestra, &c. Sed contra Eccle. cap. 7. v. 17. ait: *Noli esse justus multum.* Christus adhortatur ad sectandam abundantiam justitiæ, Ecclesiastes vero dehortatur: ergo antilogia. Concordia Antilogiæ. Respond. Hujus Ecclesiastis loci variæ sunt explicationes. Prima: noli esse, id est: apparere nimis justus, ut tuam justitiam vendites instar Pharisei; despicientis publicanum. Unde D. August. ait in sententiis N. 365. *Divinitus dictum est: noli esse justus multum, quoniam etiam est justitia sapientis, sed superbia præsumptis; qui ergo sic fit justus, ille nimis fit injustus. Quis est autem, qui se facit justum, nisi qui dicit se non habere peccatum?* Secunda est Pellusiotæ lib. 3. epist. 320. hoc sensu, ait, dictum est: *noli esse justus multum,*
noli

noli jus tuum severe, ac rigide prosequi, verum per bonitatem id exsupera. Tertia: noli esse nimis lenis, placidus, ut delicta aliena dissimules, & nunquam, aut raro aculeum exeras in delinquentes. Quarta: noli esse nimius, & excedere medium in justitia tum proprie dicta, tum generatim accepta, hoc est, in virtute, virtus enim consistit in medio duorum extremorum, uti cecinit Nazianzenus in præceptis ad Virginem: *In medio porro virtus est fixa malorum, haud secus ac spinas inter rosa mollis acutas.* Et hinc unus e septem Græciæ sapientibus furatus est illud suum: *Ne quid nimis.* Item: *Modus est optimus.* Et vero proprie nullus est nimis justus, aut nimis temperans, aut nimis prudens, quia quo major est justitia, vel virtus, eo est perfectior. Itaque *ly multum*, aut *nimis* significat justitiam, & virtutem, quæ degenerat in vitium per excessum, sicut calor naturalis si nimius sit, ut justam complexionis temperiem excedat, degenerat in morbum. Si nimis fortis dicitur temerarius, nimis temperans insensibilis, nimis prudens callidus. Itaque ait Ecclesiastes, cavendum esse a scrupulosa justitia, quæ modum excedat, Christus autem vult abundantiam virtutis, quæ medium non excedat, vult servari præcepta usque ad ultimum apicem, servato tamen in ipsa abundantia modo, & medio.

A N T I L O G I A II.

Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum, &c. Hoc textu Christus Phariseos excludit a regno Dei, e contra scripturæ illis januam cœli aperiunt, ergo Antilogia. Antecedens probatur quoad secundam partem: Psal. 117. dicitur: *Hæc porta cœli, justī intrabunt per eam.* Sap. 10. *Justum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei.* Et plurimis aliis locis justī dicuntur cœli candidati; atqui Scribæ, & Pharisei erant justī justitia legis veteris observatæ. Quod probatur primo: ipse Christus attribuit illis aliquam justitiam dicendo: *nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scri-*

Scribarum, subintellige: *justitia*, ergo. Secundo: probatur ex S. Chrylostomo hom. 16. Anselmo, Theophilacto, Cajetano, &c. qui per justitiam Phariseorum non personatam, & falsam, sed veram justitiam intelligunt. Hinc efficacem hujus sententiæ rationem habes: nam Christus dixit se non venisse legem solvere, sed adimplere, non solum observantiam ejus jubendo usque ad ultimum apicem, sed etiam addendo perfectissima; ergo licet bona fuerit Phariseorum justitia, quando legem observabant, & ob hoc tanquam Magistri, & in illa lege perfectissimi habebantur, tamen justitiæ illorum, & suam addens vult Christus, ut sui Apostoli in justitia Scribas superare teneantur. Tertio idem probatur: nisi dicatur, quod Dominus per justitiam Phariseorum intellexerit veram non falsam justitiam, tunc deficit energia in sententia Christi; quid enim magnum dixisset, (usus verbo nervoso, & magnum quid sonante: *dico enim vobis*,) si nihil aliud illis præciperet, quam aut observantiam legis, quam non observabant Pharisei, aut veram, non falsam prædicationem; ergo. Concordia Antilogiæ. Respond. Hæc non difficulter conciliari posse, si amplectamur sententiam S. Augustini lib. 20. de civitate c. 9. Abulensis, Euthymii, Baradii, &c. & dicamus Christi textum omnino intelligendum esse de falsaria Phariseorum justitia, qui præcepta legis utcunque bene docebant, sed illis difformiter vivebant. Consentit D. Thomas, qui fucatam eorum justitiam in quinque punctis ponit. Primo: quia eorum justitia tantum erat in præsumptione actionis, & judicio alterius. Secundo: in ostensione operis, non in rectitudine intentionis. Tertio: in exteriori munditia, non in interna. Quarto: in afflictione corporis, ut in jejuniis, non in observatione mandatorum. Quinto: quia erant in minimis diligentes, in maximis negligentes.

A N T I L O G I A III.

N*isi abundaverit justitia vestra, &c.* Hic Christus reprobat justitiam Phariseorum, quasi legis observa-

servationi non satisfacerent, cui contradicere videtur Apostolus, qui ad Rom. 3. legem veterem vocat *legem factorum*. Unde ita eruo Antilogiam: Christus reprobatur justitiam Phariseorum, quasi legem non implerent; atqui impleverunt, ergo. Min. probatur primo: Lex vetus tantum prohibuit actus externos, non vero internos: nam hæc verba: *lex factorum*, actiones externas proprie significant; indicat ergo Apostolus legem illam solum fuisse de actibus externis ad modum legis humanæ. Probatur secundo autoritate D. Thomæ, qui i. 2dæ q. 91. art. 5. dicit legem novam superabundare veteri, interiores actus animi ordinando, & ideo, inquit, dicitur, quod lex vetus cohibet manum, lex nova animum. Subsumo jam: atqui Scribæ, & Pharisei servabant legem secundum actus externos, non enim occidebant, non furabantur, &c. ergo quos Christus a cælo excludit, Paulus admittere videtur. Concordia Antilogiæ. Respondeo, & dico: materiam legis veteris fuisse *per se*, & *directe* etiam actus internos, quod ostendi potest primo ex illo Levit. 19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo*. Et infra: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Et ex illo Deuter. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. Et Exodi 20. habetur generale mandatum: *non concupisces*, quod omnem immoderatam concupiscentiam prohibebat, ut sumitur ex D. Paulo ad Rom. 7. ergo lex vetus etiam actus internos prohibebat. Huc etiam spectat discursus D. Thomæ i. 2dæ q. 98. art. 1. & q. 99. art. 2. Nam in priore probat: ad perfectam rationem legis divinæ pertinere, ut dirigat hominem ad vitam æternam, quæ per quodcunque peccatum impeditur, & non solum per actus externos, sed etiam per internos, ergo lex vetus, quæ divina est, circa utrumque versari debuit. In altero vero art. docet: sicut lex humana intendit amicitiam hominum inter se, ita legem divinam intendere amicitiam cum Deo; hæc autem etiam, & quidem primario per actus internos impeditur, ergo. Ad textum Apostoli responderi potest: legem illam vocari *factorum* sumpta denominatione

natione a majori parte, & præcipue addita per illam legem. Unde nihil obstat, quod aliquid etiam internum præciperet. Ad authoritatem D. Thomæ dico: illam differentiam a S. Doctore positam intelligendam esse de illa lege, ut positiva erat, ut sic enim comparatur cum lege gratiæ, non ut erat moralis: nam ut sic quoad rem ipsam manet sub lege gratiæ. Deinde hic S. Thomas non negat, legem veterem direxisse actus internos, sed dicit, in hoc superabundare legem gratiæ: quia perfectiore modo illos dirigit; & ad hoc adducit verba Christi Matth. 5. *Nisi abundaverit justitia vestra, &c.*

A N T I L O G I A IV.

Nisi abundaverit justitia vestra, &c. Textus hunc sensum habet: nisi melius legem observaveritis, quam Scribæ & Pharisei, non intrabitis in regnum cælorum. Si ergo Pharisei observassent legem, prout servari debuit, ingressi fuissent regnum Dei; sed hoc nemo ingredi potest, nisi justus; ergo præcepta moralia legis veteris ex sententia Christi habuerunt vim justificandi. Et vero videtur, quod talem habuerint virtutem: dicit enim Apostolus ad Rom. 2. *Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*, atqui factores legis dicuntur, qui adimplent præcepta legis, ergo præcepta legis veteris adimpleta justificabant. Secundo, Levit. 18. dicitur: *Custodite leges meas, atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis*; atqui spiritalis vita hominis est per justitiam, ergo præcepta legis veteris adimpleta justificabant. Sed contra: Apostolus dicit 2da ad Cor. 3. *litera occidit*. Quod secundum D. Augustinum lib. de spiritu, & litera, intelligitur etiam de præceptis moralibus legis veteris, ergo hæc non justificabant. Et c. 3. ad Rom. ait: *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo*. Et ad Galat. 3. *Quoniam in lege nemo justificatur apud Deum*. Et ad Rom. 7. ait: *Legem veterem non fuisse salutiferam, sed mortiferam*. Ex dictis eruo Antilogiam: Christus in textu citato videtur adstruere, quod lex vetus justifica-

ret, Apostolus id videtur negare; ergo. Concor-
 dia Antilogiæ. Ante resolutionem notandum, posse
 duplicem justitiam distingui ex Apostolo ad Hebr.
 c. 9. ubi unam vocat *justitiam carnis*; & aliam *justi-*
tiam spiritus. Justitia carnis dicitur opus, quo fie-
 bat munditia quædam ab illis irregularitatibus, quas
 lex illa inducebat; & de hac justitia certum est, po-
 tuisse eam a lege veteri haberi, quia ex vi suæ in-
 stitutionis tollebat per certas cæremonias immun-
 ditias legales, prout etiam illas inducebat. Justitia
 autem animæ potest subdistingui: nam una est *su-*
pernaturalis, quæ est propria justitia fidei, & spiri-
 tus, & hominem sanctum, ac justum simpliciter
 facit. Alia est *naturalis*, seu acquisita, quæ confi-
 stit in rectitudine moralium actionum. Hic de prio-
 ri justificatione agimus, & de hac assertio certa est,
 legem veterem non habuisse virtutem eam inducen-
 di: id enim probant textus ex Apostolo supra cita-
 ti, & clare docet D. Thomas 1ma 2dæ q. 100. art.
 12. Difficultas tamen est in explicando, cur illa
 lex dicatur non justificare, & quomodo id intelli-
 gendum? Ad quod respondeo breviter: legem il-
 lam non justificasse, quia opera illius non erant ta-
 lia, ut possent hominem sanctum efficere, nam lex
 non potest sanctificare, nisi per opera, quæ præci-
 pit. Assumptum probatur: opera alicujus legis du-
 pliciter possunt justificare, scilicet vel ex opere o-
 perato, vel ex opere operantis, atqui opera illius
 legis neutro modo potuerunt justificare; non pri-
 mo: quia cæremoniæ illius erant egenæ, & infirma
 elementa; non etiam secundo: quia nulla opera ju-
 stificant ex opere operantis, nisi quæ sunt opera
 fidei, teste Paulo supra citato; sed opera legis ve-
 teris distinguuntur ab operibus fidei, ut idem ibidem
 repetit. Unde ad Galat. 3. ex illo loco: *justus ex fi-*
de vivit, concludit Apostolus: legem non justifica-
 re, sicut scriptum est: *quia lex non est ex fide*. Re-
 stat jam resolvendum: si lex vetus non justificavit,
 quomodo Christus videtur ei attribuere vim justifi-
 candi, quod Apostolus negat? ergo justificat, &
 non justificat. Respond. quod lex vetus præceperit
 actus

actus pœnitentiæ, & virtutum Theologicarum, quæ videtur esse mens D. August. lib. de gratia, & libero arbitrio c. 18. Et est certo S. Thom. 1ma 2dæ quæst. 100. art. 2. ubi docet: præcepta moralia veteris legis data esse de actibus omnium virtutum, per quæ homines bene ordinantur ad communicationem cum Deo, & loquitur de communicatione, quæ constituit amicitiam inter Deum, & hominem. Verum lex illa non dedit vires ad efficiendos actus, qui ad justitiam, & peccati remissionem obtinendam disponunt, quamvis illos præciperet. Unde S. Doctor loco cit. ait: lex vetus licet præcepta charitatis daret, non per eam dabatur Spiritus sanctus, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris. Non defuerunt tamen illis hominibus, quibus lex illa dabatur, auxilia gratiæ necessaria ad illos actus præstandos, sed illa auxilia non fuerunt ex vi illius legis, neque ex virtute alicujus principii pertinentis ad illum statum poterant obtineri, sed erant, ut sic dicam, emendicata ex lege gratiæ, & Auctoris ejus; nam per merita Christi venturi, & in fide, ac propter fidem ejus conferebantur. Itaque hoc sensu vetus lex non justificavit, quod non dederit vires gratiæ ad efficiendos actus, qui ad justitiam disponunt. Unde manet, juxta Apostolum legem veterem non justificasse, nimirum ex se, & virtute sibi propria.

A N T I L O G I A V.

Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Sed contra: *Date locum iræ.* ad Rom. 12. v. 19. *Melior est ira risu.* Eccle. cap. 7. v. 4. Christus asserit iram esse peccatum, Apostolus cum Ecclesiaste ait esse bonam; ille namque dicit: dandum esse locum iræ, hic ait: iram esse meliorem, quam sit risus; ergo Antilogia. Et vero videtur, quod ira non sit peccatum; primo: quia *passionibus non demeremur, nec vituperamur*, ut habet Philosophus 2. Ethic. ergo nulla passio est peccatum, atqui ira est passio; ergo. Secundo: nullus peccat in eo, quod vitare non potest, ut ait D. Aug. lib. 3. de libero ar-

bitrio c. 19. Sed iram homo vitare non potest: dicit enim Glossa super Psal. 4. quod ira non fit in nostra potestate. Præterea Philosophus docet: quod iratus cum tristitia operetur, hæc autem contraria est voluntati; ergo ira non est peccatum. Concordia Antilogiæ. Respond. & dico: quod ira proprie dicat aliquam passionem, passio autem appetitus sensitivi in tantum est bona, in quantum ratione regulatur; si autem ordinem rationis excludat, est mala. Ordo vero rationis potest attendi quantum ad duo: primo quidem, quantum ad appetibile, ad quod tendit, quod est vindicta. Unde si quis appetit, ut secundum ordinem rationis fiat vindicta, est laudabilis iræ appetitus, & dicitur zelus. Si vero quis appetat, ut fiat vindicta contra ordinem rationis, puta, si appetat puniri non propter finem debitum, qui est consecratio iustitiæ, & correptio culpæ, erit appetitus iræ vitiosus, & dicitur ira per vitium. Alio modo attenditur ordo rationis circa iram, quantum ad modum irascendi, ne scilicet motus iræ immoderate effervescat, quod quidem si prætermittatur, non erit ira absque peccato, licet quis iustam vindictam appetat. Jam concordo textum: Paulus, & Ecclesiastes intelligendus est de ira iusta, quæ secundum zelum est, & tendit ad correctionem, cui omnino dandus est locus, estque melior risu, ac dissimulatione culpæ, & hoc solum vult textus, ut patet ex contextu, ubi eodem versu subditur: *Quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.* Talis ira fuit Moyfis, Exodi 32. Phinees Numerorum 25. Eliæ 3. Reg. 18. Itaque Christus damnat iram iniustam, non regulatam ratione. Textus oppositi approbant iram iustam, & ratione directam. Ad argumentum ex Aristotele desumptum respond. quod, quia passio potest esse regulata, vel non regulata ratione, ideo passio secundum se non importat rationem meriti, vel demeriti, seu laudis, vel vituperii; secundum quod tamen est directa ratione, potest habere rationem meriti, vel laudis; & ex adverso, si non est regulata ratione, habet rationem demeriti. Ad secundum

dum dico: iram non esse in potestate hominis secundum primos motus, esse autem secundum alios motus, & ideo non perdit rationem peccati, si sit motus inordinatus, quem ratio potuit impedire.

A N T I L O G I A VI.

Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit, &c. Videtur hic Christus dicere: omnem iram injustam esse peccatum mortale. Confirmatur ex Glossa, quæ dicit, quod per illa tria, quæ ibi tanguntur, scilicet iudicium, concilium, gehenna, diversæ mansiones in æterna damnatione pro modo peccati signanter exprimantur. Cui suffragatur illud Jobi c. 5. *Virum stultum interficit iracundia.* Et loquitur de interfectione spirituali, a qua peccatum mortale denominatur. Secundo: quidquid contrariatur charitati, est peccatum mortale; sed ira de se contrariatur charitati, ut ait Hieronymus tom. 9. super cit. Evangelii textum, hoc esse contra proximi dilectionem: ergo omnis ira injusta videtur esse peccatum grave. Sed contra: Psal. 4. dicitur: *Irascimini, & nolite peccare.* Et Glossa ita habet: *Venialis est ira, quæ non perducitur ad effectum.* Ergo Antilogia. Respond. & dico: quod motus iræ possit esse inordinatus, & peccatum dupliciter, ut nuperime dictum est: uno modo ex parte appetibilis, ut cum quis appetit vindictam injustam, & sic ira ex genere suo est peccatum mortale, quia directe contrariatur charitati, & iustitiæ. Potest tamen contingere, ut ejusmodi appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus, quæ quidem imperfectio attenditur vel ex parte appetentis, ut si motus aliquomodo præveniat iudicium rationis; vel etiam ex parte rei appetibilis, ut cum quis appetit se in modico vindicare. Alio modo potest esse motus iræ inordinatus, quantum ad modum irascendi: ut si minus ardens interius moveatur, vel si minus exterius manifestet signa iræ, & sic ira secundum se non habet ex suo genere rationem peccati gravis, potest tamen accidere, ut sit peccatum grave, si nimirum quis ex vehementia iræ ponit actum, in quo

quis appetit proximi occisionem, aut quamcunque gravem læsionem, cui appetitui, si consensus rationis superveniat, absque dubio erit peccatum mortale, & talis affectu, atque animo erit homicida, juxta illud Joan. epist. i. c. 3. *Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est.* Ex quibus patet concordia textuum.

A N T I L O G I A VII.

Qui autem dixerit fratri suo raca, reus erit concilio.
Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.
 Hic Christus assignat peccato convitii, & contumeliæ prolatae damnationem æternam, ex gravitate autem pœnæ colligitur gravitas culpæ. Unde recte infertur convitium esse peccatum mortale, atqui ipse Christus, qui peccatum non fecit, videtur convitiatus Phariseos, dum eos vocavit hypocritas Matth. 23. v. 13. duces cæcos, & stultos, v. 17. serpentes, & genimina viperarum, v. 33. filios diaboli, Joan. 8. v. 44. discipulos suos stultos, & tardos corde, Luc. 24. v. 25. Petrum Satanam, &c. Paulus quoque Galatas vocat insensatos c. 3. Item approbat Cretenfibus dictum: *Cretenfes semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri,* ad Tit. c. i. v. 12. ergo convitium, & contumelia non videtur esse peccatum saltem mortale. Secundo: nullum peccatum grave est actus alicujus virtutis, nimirum Eutrapeliæ, ad quam pertinet bene convitiari juxta Philosophum 4. Ethic. Tertio: quamvis illud, quod est peccatum veniale ex genere suo, possit esse mortale, non tamen peccatum, quod est ex genere suo mortale, potest fieri veniale, ut videtur docere S. Thomas; si ergo dicere convitium esset peccatum ex genere suo mortale, sequeretur, quod semper esset peccatum mortale ex genere suo, quod videtur esse falsum, ut patet in eo, qui leviter ex subreptione, vel ex levi ira profert verbum contumeliosum; ergo convitium, & contumelia non est ex genere suo peccatum mortale. Concordia Antilogiæ. Respond. Verba materialiter sumpta, in quantum sunt præcise sonus aliquis, non cedunt in nocu-

cumentum alterius, sed in quantum significativa sunt, quæ significatio ex interno affectu procedit. Quare in peccatis verborum maxime considerandum est, quo affectu quis verba proferat; cum ergo convitium, & contumelia importet aliquam dehonorationem, si intentio proferentis ad hoc feratur, ut per verba, quæ profert, alterius honorem lædat, hoc proprie est convitiari, estque peccatum grave, non minus quam furtum vel rapina. Si vero quis verbum convitii alteri dicat, non tamen animo illum inhonorandi, sed forte propter correctionem, vel aliud hujusmodi, non dicit convitium formaliter, & per se, sed per accidens, & materialiter, in quantum profert id, quod posset esse convitium, unde hoc potest esse quandoque peccatum veniale, & quandoque nullum; in quo tamen necessaria est discretio, ut moderate homo ejusmodi verbis utatur, quia sic posset esse grave convitium, quod per defectum cautelæ auferret honorem proximi, & tunc posset esse peccatum grave, etiam si non intenderet dehonorationem alterius. Ad textus allegatos dico: quod sicut licitum est aliquem verberibus afficere, vel in rebus damnificare, causa disciplinæ, & correctionis, ita etiam hac de causa potest quis alteri, quem debet corrigere, verbum quodpiam convitiosum dicere. Ad secundum dico: quod ad Eutrapeliam pertinet dicere aliquod leve convitium, non ad dehonorationem, vel ad tristitiam ejus, in quem profertur, sed potius causa oblectationis, & honesti joci, quod potest esse absque peccato, si debitæ circumstantiæ observentur. Quod si vero quis non reformidet contristare eum, in quem profertur hujusmodi jocosum convitium, dummodo risum aliis excutiat, hoc vitiosum est, ut ipse Philosophus ait 8. Ethi. c. 8. Ad tertium dico: quod cum peccatum convitii, vel contumeliæ ex animo dicentis dependeat, potest contingere, ut sit peccatum veniale, si nempe sit leve convitium, leviter proximum dehonorans, & proferatur ex levitate, vel ex levi ira.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.
 Veteris Poeticæ commentum fuit venefica Circe, quæ incantatum potum fociis Ulyssis propinavit, eos in pecudes deformavit. Sed non infrequens historia est, quæ pene quotidie in mundi theatro agitur alia Circe, effrænis inquam, & indomita animi affectio, quæ phialam intoxicati potus bibendam offert mortalibus, cujus mellito veneno animus hominis, Deitatis ectypon, creatura a Divinitate secunda in belluam transformatur. Lucerna Diogenis opus foret, ut præter eximiam hominis larvam aliquid humanum in multis repères. Proinde hunc sublunarem orbem merito dixerim esse monstorum caveam, pecudum stabulum, in quo tot feræ speciem hominis indutæ stabulantur: hominem namque exuit, & feram induit, inter centauros fabularum monstra computandus, quisquis appetitum, & infrunitam animi passionem, non rationis ductum sequitur. Unum Nabuchodonosorem sacra pagina refert ex homine in bestiam versum, cui in pœnam superbiæ cornua pro corona substituit, & detracta purpura pelle belluina vindex Numen eum induit; at hodiernus sol plures videt sub cute hominis feris & monstis accensendos. Nabuchodonosor in bovem versus, vindicantis iustitiæ opus erat; at quod hodie homines in feras portentosa metamorphosi abeant, hoc brutorum affectuum maleficium est. Quisque eorum hominum sibi ipse malefica Circe est. Nero & Caligula, aliique hujus furfuris homines, an erant muli coronati, aut ursi paludati? hujus enim vitam dum historicus posteris transcribit, ac tenui elencho honestius acta perstringit, ad reliquum vitæ chaos descendens, his verbis transitum facit: *hactenus quasi de Principe, reliqua ut de monstro narranda sunt.* Suetonius in Caligul. c. 22. hoc elogium tulit: laureatum pecus, veluti vita rationis particeps destitutum. Meruit veraci historiæ penicillo depingi in bel-

belluam, quam moribus induit, & hominem exuit, sub jugum brutorum affectuum missus. Pares sunt Caligulae, & aequae homines personati, ac ille, quotquot suis passionibus mancipantur. *Dicite vulpi huic*, ita Herodem os Christi compellavit. Vah? orbem hunc sublunarem Augiæ stabulum, cujus fordes nec archipelagus interfusum abigat, nec coelum nisi novo diluvio eluat. Habet, inquam, hoc omnis infrunita affectio animo imperans, quod hominem Coelitem affinem, Divinitatis magisterio in Angelum expictum, in brutum dehonestet, ut merito Christus prioris venustatis conscius teterrimo attonitus spectaculo quæreret: *cujus est hæc imago?* foris homo, intus nihil homini magis dissimile. Hoc maleficiū est dominantium animo passionum, hominem homini detrahere. Ne vero nimis amplum documenti moralis assumamus argumentum, unam duntaxat iræ passionem hic perstringemus: nihil enim æque hominem mente movet, & rationalem sensum eripit, atque ira. *Homo, non homo iratus*, symbolum erat Flavii Crispi Imperatoris.

Quod si quæras, quid tandem sit ira? Respondet Lactantius lib. de ira Dei c. 17. *Est libido ulciscendi*. Possidonius ait: *est cupiditas puniendi eum, a quo te læsum putas*. Aristot. 2. Rhetor. c. 2. *Est appetitio cum dolore conjuncta, ejus, quæ apparet, ultionis, propter eam, quæ apparet, displicentiam*. Horatius: *ira, furor brevis est*. Virgilius: *furor, iraque mentem præcipitant*. De illa probe dixit Oenius: *ira est initium insaniciæ*. Unde monet Ecclesiastes c. 7. v. 10. *Ne sis velox ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit*. Atque ideo D. Basilus illam animæ ebrietatem, & feram truculentam appellat. Nimirum feram eam vocat, ab effectu, quem præstat in irato, dum eum similem feræ efficit; ira enim æque impotens sui est, decoris oblita, necessitudinum immemor, id, quod coepit pertinax, intenta exequi rationi, consiliisque præclusa, vanis agitata causis, ad despiciendum æquum, & verum inhabilis, ruinis simillima, quæ super id, quod oppresse-
re, franguntur. Ut autem noveris non esse sanos,

quos ira possidet, ipsum illorum habitum intueri; nam uti furentium certa indicia sunt, audax, & minax vultus, tristis frons, torva facies, citatus gradus, inquietæ manus, color versus, crebra, & vehementius jacta suspiria; ita irascentium eadem signa sunt, flagrant, & micant oculi, multus ore toto rubor, exæstuante ab imis præcordiis sanguine, labra quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent, & subriguntur capilli: spiritus coactus, ac stridens, articulorum seipso torquentium sonus, gemitus, mugitusque, & parum explanatis vocibus sermo præruptus, & complosæ sæpius manus, & pulsata humus pedibus, & totum concitum corpus, magnasque minas agens, foeda visu, & horrida facies. Nescias utrum magis detestabile vitium sit, an deformis. Cætera licet abscondere, & in abdito alere, ira se profert in publicum, & in faciem exit, quantoque major est, hoc manifestius effervesceat. Jam vero si effectus, & iræ damna intueri velis, nulla pestis humano generi pluris stetit, ait Romanus Sapiens lib. i. de ira c. 2. Videbis cædes, & venena, & reorum mutuas cædes, & urbium clades, & totarum exitia gentium, & principum sub civili hasta capita venalia; & subjectas tectis faces, nec intra mœnia coercitos ignes, sed ingentia spatia regionum hostili flamma relucetia. Aspice nobilissimarum quondam urbium rudera, quas modo desolatas perflant Aquilones, ipsa adeo illarum fundamenta everfa sunt, ut nec conjicere possis, illas aliquando stetisse, has ira dejecit. Aspice vastissimas solitudines per multa milliaria sine habitatione desertas, has ira exhaustit. Aspice tot memoriæ proditos duces, mali exempla fati; alium ira in cubili suo confodit; alium inter sacra mensæ ira percussit, alium inter leges, celebrisque spectacula fori lancinavit, alium filii parricidio dare sanguinem jussit, alium servili manu aperire jugulum, alii in canes membra dividere. Et hic est malignus iræ affectus, quod in cædes cæco quodam impetu hominem impellat, & in præceps agat. Inflammatu ira Theodosius Imperator septem fa-

cile

cile hominum millia Theſſalonicæ trucidari juffit, cum ad ſpectaculum concurriffent. Cæſas gladio conciones, & plebem immiſſo milite contrucidatam, & in perniciem promiſcuam totos populos capitis damna paſſos ingemuit D. Ambroſius, & fores Eccleſiæ Theodoſio præcluſit. Inter funeſta exempla, quæ irati ediderunt, venit etiam Alexander Macedo, qui Liſimachum leoni objecit, Clitum hafta trajecit, Caliſtenem mori coegit. Caracalla eos omnes uno edicto interfici curavit, qui ridicule geſtus ejus expreſſerant. Liſander, Scilla, Cambyſes, Totila, aliique innumeri iracundiæ ſuæ funeſtiſſima monumenta reliquerunt. Vere inquit Euripides in Archelao: *magna ira multos perdidit mortalium.* Et Horatius: *ira procudit enſes, & miſeras inimicat urbes.* Denique talium ab ira malorum paſſim hiſtorici meminerunt. Hæc namque bellua humani ſanguinis ſitientiſſima eſt, jugulum nocentum æque ac innocentum petit, nec charis, & amicis parcit, ſæpe infeſta patrono, reum damnat, etiamſi oculis veritatis ingeratur, amat, & tuetur errorem, ut ſanguinem bibat, coargui non vult, & in male coeptis honeſtior illi pertinacia videtur, quam pœnitentia. Cneus Piſo, cum iratus duci juiſſet eum, qui ex comineatu ſine commilitone redierat, quaſi interfeciſſet, quem non exhibebat, roganti tempus aliquod ad conquirendum non dedit. Damnatus extra vallum ductus eſt, & jam cervicem porrigebat, cum ſubito apparuit ille commilito, qui occiſus videbatur. Tum Centurio ſupplicio præpoſitus condere gladium ſtipulatorem jubet, damnatum ad Piſonem reducit, redditurus Piſoni innocentiam, nam militem fortuna reddiderat. Conſcendit tribunal furens Piſo, ac jubet duci utrumque, & eum, qui non occiderat, & eum, qui non perierat. Quid hoc indignius, quia unus innocens apparuit, duo peribunt? Piſo adjecit & tertium: nam ipſum Centurionem, qui damnatum reduxit, duci jubet. Conſtituti ſunt in eodem illo loco tres perituri ob unius innocentiam. O! quam ſolers eſt iracundia ad fingendas furoris cauſas: *te,*
in-

inquit, duci jubeo, quia damnatus es, te, quia causa damnationis commilitoni fuisti, te, quia jussus occidere Imperatori non parvisti. Excogitavit ira, quemadmodum tria crimina faceret, quia nullum invenerat. Habet, inquam, iracundia hoc mali, non vult regi, irascitur veritati ipsi, si contra voluntatem suam apparuerit, clamore, & tumultu, ac totius corporis jactatione, quos semel destinavit, insequitur. Sic ira grassatur, totas domos funditus tollit, & integras familias cum conjugibus, & liberis perdit, tecta ipsa diruit, solo æquat; & inimica nomina extirpat. Quot hecatombæ innocentium hostiarum ceciderunt! ut furori litaretur. Sanguinaria est cædes, & mortes inter delicias reputat, & innocenti crimen imputat, ut sævire possit.

Verum non modo humano generi est noxia, sed etiam cuivis privato hoc morbo laboranti damnosa est, dum pacem animo tollit, & mentem turbinis instar concutit, ac perturbat. Bene dixit quisquis cor humanum simile Euripo esse dixit; ut enim hoc inquietum æquor toties, & subito everberatur in fluctus, tumescit in procellas, ut quibus modo luferunt, iisdem brevi aquis navigia forbeantur; ita indomitis passionibus obnoxium cor nunquam conquiescit. *Ecce motus magnus factus est in mari.* Matth. 8. Hic mystice motum passionum in angusto humani cordis freto depræliantium subintellige, & præcipue in corde peccatoris, qui semper velut mare ferum, & ventis passionum agitatum non nisi in suis motibus conquiescit. In quantam tribulationem deveni, dicebat ille Machab. 1. c. 6. & in quos fluctus tristitiæ, *qui jucundus eram, & dilectus in potestate mea.* Impii (interlinearis habet: *semper irati*,) *quasi mare fervens.* Hebræus legit: *velut mare tempestate agitatum, quod quiescere non potest, sed redundant fluctus ejus.* Isaïæ 57. v. 20. Hæc calamitas est infruniti cordis, semper turbari a procellis passionum. *Ecce quatuor venti pugnabant in mari magno, & quatuor bestię grandes ascendebant de mari.* Dan. 7. Ubi Richardus: Quid per mare, nisi cor instabile? quid per ventos, nisi animi passio-

passiones? quid per bestias, nisi bestiales, & irrationabiles impetus designantur? quatuor venti, quatuor præcipuæ passiones, quæ dum in mari cordis infremunt, nunc bestiam unam, nunc alteram suscitant, nunc leænam iracundiæ, nunc ursum luxuriæ, nunc pardum fraudulentiae, nunc bestiam decem cornua habentem, hoc est, præceptorum omnium transgressionem. Vah! bestias in mari magno! quis imperet hisce ventis? quis feras edomet? Ita fere Richardus a S. Victore lib. 3. de erud. inter homines c. 1. *Et ecce, inquit Propheta, evulsæ sunt alæ ejus, & supra pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.* Quid est, inquit idem, evellere alas, nisi subigere passiones? tunc mare cordis quiescit, bestiae silent, venti non sufflant. *Surgens* (imperio rationis) *imperavit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna.* Sed si passiones, & imprimis ira non sint frænatae. O tempestatem! do verba D. Ambrosii in apologia David. super Psal. 106. *Magnam faciunt tempestatem multitudines cupiditatum, & velut in quodam freto corporis navigantem animum hinc, atque inde perturbant.*

Philosophi collocant iram in pectore, idque ideo, inquit Philo lib. 2. allegoriarum, naturam præmunisse pectus densis, ac fortibus ossibus, ne illud ira dirumpat. Sed oportet, ut quisque in suo pectore Aaronis instar rationale, veritatem inquam, & doctrinam gestet, ut nimirum non sinat iram effervesce absque judicio, doctrina, & veritate, sed ductum sequatur rationis. Hinc Apostolus: *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Ad Ephes. 4. v. 26. Ubi moraliter Patres, & imprimis D. Thomas per solem intelligunt rationem, hoc est: sol rationis non occidat, non obscuretur ab iracundia vestra. Vel juxta Theophil. sol rationis non ante occumbat, quam hostes, motus irascibiles, expugnentur. Jumenta habenis adstringimus, subigimus jugo; brutales affectus rationis fræno sunt coercendi. Idem agendum homini, quod Alexander Magnus egit cum suo bucephalo: hunc enim cum sui corporis umbra exterritus currere inciperet,
Eques

Eques Macedo convertere solitus fuit ad solem, ut habet Plutarchus in Alexandro, cujus verba sunt: correptis habenis eum converterat ad solem, animadvertibat enim, quod in currentem, & agitatam ante oculos umbram cernens percelleretur. Ita ergo convertendus est animus ad solem rationis, dum indomita hæc passio umbris inanium apprehensionum concitata in furorem agitur. Huic malo remedium si non sufficit, vertamus oculos nostros ad solem, qui illuminat omnem hominem, ad exemplar nostrum Christum, qui verbo beatificavit mites, dum dixit: *beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Matth. 5. Et vero homo mitis quamdam Dei similitudinem præsefert: est enim absoluta imago Jesu, & suarum cupiditatum Dominus, revertitur in statum innocentiae, & profunda pace gaudet; Spiritus Dei conquiescit in corde ejus, gratia in eo stabile sibi fixit imperium, quæ non novit alibi, nisi in sibilo auræ habitare. Non modo verbo docuit, sed etiam mansuetudinis Magister in exemplum eisdem se statuit, dum dixit: *discite a me, quia mitis sum.* Sed prô! quam parum in Christianis operatur hoc pretiosum mansuetudinis exemplum! quoties enim imaginariæ injuriæ beluina crudelitate inter Christianos vindicantur? unum verbum, non adeo malo affectu prolatum, quantam furentis bilis Æthnam non suscitatur? adeo ut bilis emota omnes in æmuli occursum furias evocet, & omnia in caput ejus e fereno cœlo fulmina provocet. Quod si glande ferrea non licet illum trajicere, nigro saltem calculo in urnam immisso, ubi ferenda sunt suffragia, eum notat. Si stricto ferro non licet injuriam vindicare, tum calamos exacuunt in gladios, in nomen illius distringunt, famam convellunt, & in atræ bilis atramentum intincta penna denigrant. Suxit venenum Socrates ex calamo, aliisque propinatur ex calamo alieno mors, qua vita moralis boni nominis occiditur. Si verberibus ulcisci non licet, linguam in ferrum stringimus, & mille vulneribus honorem æmuli funestamus. Spectarent Christiani Jesum tanquam
agnum

agnum coram tondente se mutescens, Judæ proditoris pedibus affusum, eumque amplexu baliantem, audirent fracta in mortem voce mari dolorum immersum, & undique sanguine inundantem, e cruce veniam hostibus a Patre exorantem. Idem a nobis postulat ille, qui nostri amore tot decoxit injurias, tantum sanguinis profudit humano generi in litrum. Potuit a Gratiano Imperatore impetrare Ambrosius, ut publicum Majestatis illusorem gratia donaret; potuit a Chilperico Rege Jenoveva impetrare, ut læsæ Majestatis reis veniam daret; potuit Pelagius Diaconus ad barbari Regis Totilæ genua provolutus exorare, ut clementer Romæ ignosceret; potuit Hunnorum Regem Attilam S. Lupus Episcopus precibus flectere, ne urbes Gallicas excinderet; & exemplum Christi a Christiano non impetret, ut imaginariam offensam fratri condonet? At si Christi exemplum non movet, moveat Ethnicorum. Julius Cæsar Lucio Syllæ continuo famam, & fortunas Cæsaris laceffenti clementer ignovit. Octavianus Cinnæ jurato hosti, non modo vitam condonavit, sed etiam dignitate multum auxit. Titus duobus secum de imperio certantibus regnum aliis exclusis evicit. Oraculum Delphicum, teste Themistio, Licurgum Spartanorum Ducem Deum nuncupavit, quod hominem, qui Duci oculum excussit, non modo vitam non privaverit, verum domo sua exceptum in Philosophia erudiverit. Nimirum in magnos animos ira, & ultionis amor non cadit. Adstipulor Senecæ ita alicubi loquenti: *non est magnus animus, quem incurvat injuria.* Consentit Plutarchus: *parcere, & tolerare placidi, & modesti animi est; fodicare, & mordere formicæ, ac muris est.* Aurum inter metalla principatum obtinet, sed aurum, ut ait Qualfridus, percussum non sonat. Cur non sonat percussum? quia aurum est metallorum princeps. Adamas malleorum ictus excipit, nec diffilit, cur ita? quia adamas est gemmarum gemma, lapidum pretiosa epitome; vitrum e contra leviter allisum illico frangitur, & illatam injuriam tot vocibus, quot fragmen-

mentis conqueritur, quia nempe vile vitrum est. Subscribo Tito Bostrensi ita loquenti: *procul a magnis animis cupiditas ultionis.* Scilicet plerique homines ollulis similes sunt, quæ ad tenuem igniculum ebulliunt. An minus tibi mare videtur, quam torrens quispiam? hic ubi modicum affluentibus aliunde aquis impetitur, illico insolenter intumescit, sui que alvei non ferens angustias in amplitudinem agrorum se effundit, arbuta convellit, & fata furioso pede proterit; mare vero tot fluviis incurrentibus non exundat, & si quando decumani ejus cœlum petunt, brevi in sabulo procumbunt, & arenis absorbentur. Rivus subito exundat, grande flumen tardius. Intuere hortos, & nemora, si levior ventus afflaverit, imbecilles arundines, & calami mox agitantur, terram versus flectuntur, ac inter se collisis frondibus depugnant; cum annosæ quercus folia vix crispentur. Imbecilliora animalia magis, & facilius sæviunt; aspis anguim brevissimus immedicabiliter ferit; grando nocentior est, quam fulmen. Quidquid in nubibus tonat, & fulminat, de luto sumptum est, vilissimus terræ halitus est; quidquid tibi rugit, & boat, ex terræ quisquiliis est compactum; stellæ non fulminant, uti somniasse videtur Plinius, sed pacatissimo splendore collucent. Ita, inquam, magnos animos iræ passio non tangit, irasci, fodicare, & mordere muris, & formicæ est. Leo non nisi graviter irritatus, aut extrema fame adactus descendit ad duelum; injuriam non ulcisci, sed maleficium beneficio compensare, hoc magni, hoc Christiani animi est. Et vero si in hoc deficimus, adversum nos dictamus sententiam, dum orationem dominicam oramus, & sic nostra debita nobis dimitti petimus, sicut nos debitoribus nostris dimittimus. Et qua tandem fronte indulgentiam peccatorum ante tribunal Christi petere poterit, qui Deo præcipienti inimicis veniam dari non acquiescit?

Verum eo usque multorum processit fatuitas, ut vecordiæ arguant eos, qui mitiores sunt, qui injuriam ferro non vindicant. Hercules audit, qui asper-

asperfam nomini suo labeculam alieno sanguine expiavit. Achillem vocant, qui verbulo laceffitus ensē illico in caput proferentis expedit, infania triumphavit. Ex adverso inter ignavos, & vecordes deputant eos, qui Christianæ mansuetudinis memores injuriam dimittunt, & bili scintillanti aquam affundunt. O mentis christianæ inopiam! num inter vecordes censendus est Gerardus Canodiæ Archi-Præsul, qui cum a furenti populo lapidibus peteretur, paterne ei benedixit? Num ignavus habendus est Ambrosius Mediolani Archi-Episcopus, qui prolixo tempore alimenta ministravit perfido proditori, qui vitæ illius diu struxit insidias? An in numero inertium ponendus est Achatius Amedensis Antistes, qui ad sustentandos quosdam gentiles, qui ei proterve illuserant, nec sacræ suppellectili pepercit? An inglorius dicendus Carolomanus Princeps, qui colapho percussus, nihil grave in percussorem statuit, sed eum blande compellavit? tunc ignaviæ damnes Leonem, Zachariam, Alexandrum, sacro diademate capita coronata, quorum primus hostem a morte servavit, alter opibus ditavit, tertius inimico divitias auxit. Ego certe æternis heroum fastis transcribo Henricum IV. Castellæ Regem subditum in gratiam recipientem, qui Regi arcem Madritensem præcludit, dum hostes a tergo insequentes fugeret. Alexandro, & Julio antepono Casimirum in Germania Ducem; illi ira, & cædibus orbem vicerunt, hic iram vicit fortitudine clariore; dum enim a nobili quodam certam pecuniæ summam lucratus peteret, ab eo ignominiose alapa donatus, hominem non modo, ut potuit, non punivit, sed insuper tantam pecuniæ summam ei adjecit, quantam ille debebat. Qui igitur, o stulte orbis! illud inglorium putas, quod Sapientia commendat, & mundus probat sapientior? Hæc genuinæ gloriæ materia est, de se ipso triumphum referre, hoc fortitudinis germanæ argumentum seipsum vincere: *Nam fortior est, qui se, quam qui fortissima vincit moenia.*

Et vero quisquis est, qui levissima irritatus injuria, sui impotens, furiosum leonem induit, cœlum versus oculos attollat, ibi Deum intueatur, & expendat, quanta patientia tot injurias sibi ab hominibus irrogatas sustineat, quanta mansuetudine immania flagitia dissimulet. *Multus ad ignoscendum Dominus.* Isaïæ 55. Hebræus legit: *Multiplicabitur ad ignoscendum Dominus.* Vix unus est, ut ita loquar, ad puniendum, sed multiplex est ad ignoscendum. Hac de causa in Scripturis sacris, ubi de ira Dei sermo est, stillarum duntaxat, & guttarum mentio fit, cum vero sermo fit de clementia Dei, ibi de pluviis, & fluviis sermo instituitur; *stilla ad africanum, stilla ad sanctuaria.* Ezech. 20. & 21. *Stillabit furor meus super locum istum.* 2. Paral. 34. *Stillavit super nos desolatio, & maledictio.* Dan. 9. *Manus meæ distillaverunt myrrham.* Cant. 5. *stilla iræ, stilla furoris divini dicitur.* Stillatim, non totam iram effundit Deus, inquit D. Hieron. supra cit. Jeremiæ locum. Hinc ira Dei in Apocalypsi dicitur asservari in phialis aureis, quarum angusta, & constricta labra sunt, totam simul iram non effundunt, sed guttatim stillant, veluti in pharmacopæis pretiosi liquores in angustis asservantur vasculis, quorum angusta sunt orificia, ut effundens eos guttatim demittat. Hinc etiam calix iræ Domini in Psalmo dicitur, paululum inclinari in manu Dei, ut bibant omnes peccatores terræ; non fusque deque volvitur, ut totum effundatur; e contra oleum miserationum liberaliter effusum dicitur. Misericordia divina nullis se patitur terminis concludi. *Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei; quærit Petrus communi omnium nomine: usque septies? Hucusque restrictio humani cordis; sed vide jam latitudinem cordis Dei: Non dico tibi septies, sed usque septuagies septies.* Matth. 18. *Vidimus eum virum dolorum, & scientem infirmitatem.* Isaïæ 53. Septuaginta legunt: *Homo in plaga sciens ferre iniquitatem. Omne debitum* (decem millium talentorum) *dimisi tibi, quia rogasti me.* Matth. 18. v. 32. Sufficiebat rogare, & paucis verbis rogare, ut dimitteret. O quam

quam facilis remissio debitorum apud Deum ! sed non sic apud homines. Ita, inquam, *multus ad ignoscendum Dominus*. Et vero an Deus nihil a te tolerat? Quanta & te patientia sustinet? tenet una manu ultionem, & altera patientiam. Una est illi necessaria, sed altera est ei perquam chara. Deserit ultionem, ut conservet clementiam, ignoscit cum gaudio, & punit cum dolore. Ignoscit ex inclinatione, punit ex necessitate. Itaque ex patientia Dei saltem erudiatur homo in mansuetudine christiana.

§. IV.

EX THEOLOGIA MORALI.

De homicidio defensivo.

Occasione accepta ex illis Evangelii verbis: *non occides*, pertractabimus hic materiam ex Theologia morali desumptam de homicidio defensivo, quod etiam vocari solet necessarium, adeoque haud illicitum ab omnibus censetur. Quia tamen nonnullas condiciones requirit, ut omni culpa vacet, ideo de illo

Quæritur primo: An liceat cuique occidere aggressorem ad se defendendum? Respond. primo: id omnino licitum esse, si defensio sit moderata. Est communis, & certa apud omnes, & constat ex utroque Jure. Ratio est: quia quisque habet jus ad propriam vitam defendendam, quidquid inde sequatur; & qui utitur jure suo, nemini facit injuriam, cum omnes leges, & jura permittant vim vi repellere. Dixi, si defensio sit moderata: quia alioquin non esset necessaria occisio alterius, ad vitam propriam conservandam, & consequenter non esset licita. Respond. secundo: licet etiam, si patiens injuriam non possit se defendere, nisi cum periculo innocentis, quo aggressor se protegit. Ratio est: quia invasus habet jus se tuendi, quo minime privatur ex interpositione innocentis. Si tamen hoc casu invasus posset fugere, teneretur ad fugam ex charitate. Quod si per angustum iter fugiendo esset

forte proterendus infans, satis est eam adhibere circumspeditionem, quam pro loci, & temporis circumstantia adhibere potest, ne noceat. Quod si tamen noceat, id habet se per accidens, utitur enim jure suo. Excipe, si infans absque baptismo esset moriturus: tunc enim tenetur præferre salutem ejus spirituales suæ corporali. Ita præter alios notavit Lessius c. 3. dub. 9. Respond. tertio: in eo casu, quo licet occidere invasorem, etiam licitum est intendere ejus mortem, tanquam medium unice necessarium ad sui defensionem. Quod sit licitum intendere, patet: quia jura dicunt licitum esse vim vi repellere, & exercere actum externum, qui terminetur ad necem invasoris; ergo etiam licebit vel le mortem, eamque intendere. Ita Navarrus c. 5. n. 3. Sotus lib. 5. qu. 1. art. 8. & alii citati a Filiucio tract. 39. c. 3. Quod vero mortem invasoris non liceat intendere tanquam finem, sed præcise ut medium, constat: quia eatenus licet, quatenus est necessaria ad sui defensionem. Itaque defensio vitæ propriæ habet se tanquam finis, medium vero est occisio aggressoris.

Quæritur secundo: Quæ dicenda sit moderata, quæ immoderata sui defensio? Respond. illa, quæ habet has quatuor conditiones; primo: ut sit vera aggressio, & violenta: jus enim naturale tantum concedit, ut vim vi possis repellere. Unde judex per falsum processum opprimens innocentem, non potest ab illo occidi: quia talis modus agendi non est vera aggressio. Secundo: ut defensio sit vera, non autem præventio, & in ipso actu aggressionis; unde, qui suspicatur ab alio se ad mortem quæri, non potest illum prævenire occidendo: quia non esset vera defensio, sed hoc ipsum infra explicabitur. Tertio: ut occisio aggressoris fiat in ipso actu aggressionis, non autem postea, postquam cessat aggressio, nec probabiliter alia timetur secutura cap. *significasti* de homicidio. Unde si aggressor fugiat, vel desistat a violenta aggressionem, non potest licite occidi: quia jam cessavit aggressio. Quarto: ut de-
fensio

defensio non excedat modum juxta regulas prudentiæ; unde si invasus possit fugere, clamare, aut tantum vulnerare, & hoc videatur sufficere ad defensionem vitæ, si tamen occidat: non erit occisio aggressoris cum moderamine inculpatae tutelæ. Ut autem quis censeatur actualis aggressor, requiritur, ut constet certitudine morali aggressorem habere actualem animum decretorium te invadendi; non est tamen necessarium, ut adversarius jam coeperit corporaliter te aggredi, sed sufficit, si tibi certo constet, eum jam omnia præparasse, & captare occasionem proximam te aggrediendi, neque appareat spes mutandæ voluntatis: tali enim casu juxta Theologos uti posses jure præventionis, ex supposito, quod aliter periculum evadere non possis: quia defensio non est in ordine ad offensam factam, sed ad impediendam, ne fiat. Verum de hoc ipso

Quæritur tertio: An liceat aliquando aggressorem prævenire? Respond. primo: parantem alteri infidias, regulariter loquendo, non potest is, cui parantur, prævenire: quia regulariter possunt alio modo declinari, ut si interim alio discedas, vel domi ad aliquod tempus te contineas, vel armis, & sociis provifus in publicum prodeas, vel adversarium deferas ad judicem, ut det promissionem de non offendendo, aut alio quovis modo. Dato tamen, quod periculum ex insidiis imminens tale esset, ut, nisi præveniatur insidiator, non sit spes evadendi, probabile putant authores, posse præveniri. Ratio est: quia tunc tantum est præventio physica, & defensio moralis, hoc ipso, quod nullum aliud superfit remedium vitæ defendendæ. In praxi tamen cautissime adhibendus est hic modus, ob periculum abusus, & quia raro contingit, ut non sit alius modus evadendi. Ita Lessius c. 8. n. 46. & alii. Quod si sine tuo gravi dedecore fugere potes, uti possunt Clerici, Religiosi, &c. teneris fugere, secus non teneris. Ratio est: quia, ut suppono, jactura famæ magis est tibi damnosa, quam sit damnum, quod ex charitate teneris subire in gra-

tiam invasoris ; ergo habes jus te a tali damno indemnem conservandi ; atqui non potes aliter , quam resistendo , ut iterum suppono ; ergo. Sed de hoc quærito sequenti. Respond. secundo : quando aggressor nulla mora interposita , vel non dato tempore ad effugiendum , decrevit invasorem occidere , tunc posset invasus prævenire : quia postea non esset locus defensioni , & diceretur moralis quædam defensio , quamvis esset physica præventio. Sic latronem a longe sclopum parantem , ut contra me explodat , possum prævenire , si aliter evitare non possum. Ita communiter.

Quæritur quarto : quando teneatur invasus fugere , vel non occidere aggressorem ? Respond. primo : si persona sit hujusmodi , cui grave dedecus sit fugere , non tenetur. Talis est vir nobilis , aut in officio militari constitutus , secus si sit persona vilis , aut religiosa , quia hujus gloria non consistit in armis , sed in mansuetudine Christi. Respond. secundo : si invasor sit persona valde eminens , & bono publico admodum utilis , invasus e contra sit persona vilis , ex probabili opinione tenetur non occidere invasorem , quia ex lege charitatis tenetur bonum commune præferre privato , & proprio. Huic tamen responsioni nonnulli authores minimæ vulgaris notæ contradicunt.

Quæritur quinto : An liceat in aliquo casu , vel teneatur quis prætermittere sui defensionem ? Respond. primo ; licere id in multis casibus : primo , quando probabiliter invasor censeretur damnandus , si occideretur ; e contra vero invasus non est sibi conscius ullius peccati gravis. Secundo : quando invasus esset persona plebeja , & invasor Princeps , a quo pendet bonum commune. Tertio : quando invasus esset filius , & invasor Pater , aut si alii essent his similes. Ratio horum est : quia homo tenetur ad se defendendum ex præcepto affirmativo ; sed affirmativum præceptum non obligat in omni casu , & sicut quis non tenetur pati mutilationem alicujus membri ad salvandam vitam , ita multo minus tenebitur ad alterum interficiendum , quod quan-
dam

dam atrocitatem præferebat. Respond. 2do: teneri probabiliter in aliquo casu hominem omittere sui defensionem, prout dictum est in Responsione ad quæsit. 4.

Quæritur sexto: An etiam liceat pro tuendis bonis fortunæ occidere furem, si hic aliter repelli non possit a rapina? Resp. cum communi affirmative, cum hac tamen limitatione: si furtum sit tanti valoris, ut illius damnum non tenearis subire ex charitate pro salvanda alterius vita. Ratio est: quia *vim vi repellere licet*; quod principium applicatur etiam ad vim illatam bonis temporalibus in cap. *delicto* de sententia excommunicationis in 6. ubi sic habetur: *Cum omnes leges, omniaque jura vim vi repellere, cunctisque sese defendere permittant, licuit itaque ipsi Decano, si prædictus Ballivus eum bonis suis mundanis injuriose spoliare, vel ea violenter occupare præsumpserit, contra illius violentiam, injuriamque se tueri.* Porro lex ista intelligenda est de occisione in *continenti*, seu ut vulgo loquimur in *flagranti*, alioquin si fur ex intervallo jam coepisset rem ablatam quiete possidere, non liceret eum occidere: posset enim per alia juris remedia ablatum recuperari. Idem dicendum est pro defensione honoris, & pudicitiae, cum hæc bona sint altioris ordinis, quam bona fortunæ. Notandum tamen hic: quod non liceat occidere illum, qui solis verbis honorem alterius invadit, qui autem factis aggreditur, licite occidi potest, modo fiat cum moderamine inculpatae tutelæ: quia in hoc casu plerumque conjungi solet invasio vitæ. Sic vir nobilis, cui diceretur jam adfuturum adulterum, qui thorum ejus velit violare, potest invasorem stricto gladio expectare, & si alter vicissim gladium opponat, potest jus suum, & vitam cum dicto moderamine tueri. Similiter vir nobilis, qui baculo percutitur, potest opponere gladium, quo viso, si alter vitam impetat, potest se defendere defensione occisiva. Idem potest facere Virgo, cujus pudor invaditur; nam si nequeat fugere, & clamor sit illi inutilis, aut etiam ignominiosus, poterit illa honorem suum defendere de-

ensione occisiva, si alio modo pudorem tueri nequeat, quamvis mœchus vitæ ejus non infidietur. Et hæc sententia est certa. Hoc tamen annotandum: si is, qui alapam inflixit, aut fuste percussit, aut pudorem tentavit, visa resistentia fugiat, non licet eum insequi, & occidere. Multi docuerunt, quod alapa percussus possit alterum repercutere: ut sic recuperet honorem suum, sicut potest insequi furem, ut recipiat rem ablatam: sed Cardenas explicans propositionem 30. ab Innocentio XI. damnatam, judicat hanc opinionem esse falsam, & damnationi subjectam, quia est mundanorum, opposita legi Christi vindictam prohibentis, alias pariter possem domum alterius comburere, qui mihi meam combussit. Disp. ad furtum est: quia alter habet rem meam, quam possum vindicare, illique rapere. Percussor autem non habet meum honorem, sed potius eum destruxit, adeoque non possum illum eripere. Deinde talis repercussio, non est defensio, sed inimici læsio, & vindicta, sicut est reciproca domus combustio.

Dubitabis: An regulariter occidere possem furem pro conservatione unius aurei? Respond. negative: est enim hæc propositio damnata ab Innocentio XI. numero 31. Ratio damnationis est: quia occidere hominem propter modicum detrimentum, ipsa naturalis ratio dictat esse inconveniens, unde dum leges dicunt: licitum esse vim vi repellere, intelligendæ sunt in materia proportionata, unus autem aureus est in ordine ad occisionem quid leve, licet sit magnum in ordine ad constituendum peccatum mortale. Non incurrit tamen hujus propositionis damnationem, qui dicit licitum esse, saltem viro nobili defendere defensione occisiva etiam unum aureum, si fur intentet rapere de manibus illius, & talis raptus nobili sit probrosus. Ratio est: quia hic non fit occisiva defensio præcise aurei, quam Pontifex solam damnat, sed insuper honoris. Si autem rapina jam patrata fur fugeret, non liceret eum occidere, juxta dicta, quia hæc esset defensio præcise aurei. Notandum adhuc hic: quod propositio
damna-

damnata dicat: *regulariter*. Unde aliquando uti licet defensione occisiva etiam pro uno aureo, v. g. pro instrumento unum aureum valente, si illo unice se artifex alat, nec habere aliud possit, quia sic moraliter respectu talis artificis constat pluris, quam uno aureo.

Notandæ hic sunt pro utili directione propositiones in hac materia partim ab Alexandro VII. partim ab Innocentio XI. damnatæ. Inter eas, quas Alexander damnavit 17. sic habet: *Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus religioni publice, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.* 18. *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, & etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via innocens non potest damnum evitare.* 19. *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Hæc Alexander. Inter illas, quas Innocentius damnavit 30. est: *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.* 31. *Regulariter loquendo occidere possum furem pro conservatione unius aurei.* 32. *Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam, ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.* 33. *Licitum est tam hæredi, quam legatario contra injuste impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedram, vel præbendam contra eorum possessionem injuste impedientem.*

Quæritur septimo: An etiam pro defensione proximi possit invasor occidi? Respond. affirmative servata moderatione supra dicta. Ita communiter. Ratio est: quia lege charitatis licitum est aliis facere, quod pro seipso quisque potest; atqui pro se hoc potest; ergo. Deinde talis censetur esse in-

nocens, & invasio semper est injusta, atqui innocens licite defendi potest; ergo. Hinc inferes: etiam pro defensione fortunarum, honoris, pudicitiae proximi posse occidi invasorem, modo tamen invasus opem nostram imploret, vel sit nobis sanguine conjunctus: dum enim opem flagitat, ex lege charitatis est illi succurrendum, & si consanguineus est, illius injuria censetur nobis esse communis.

Quæritur octavo: An etiam ad hoc aliquando teneamur? Resp. primo: cum proximus est persona privata, non tenetur quis cum suo probabili periculo eum tueri, quia charitas non obligat cum periculo proprio, & quisque potest vitam suam corporalem magis diligere, quam vitam proximi. Dixi: *Cum est persona privata*; quia si esset persona Principis, a quo pendet boni communis conservatio, tunc tenetur ex lege charitatis. Resp. secundo: non tenetur eodem modo tueri persona privata vitam alterius privati cum morte invasoris. Ratio est: quia ubi damna paria sunt, nemo tenetur alteri illud inferre, ut alterum liberet ab inferendo. Respond. tertio: qui tenetur alterum defendere ex justitia, si omittit defensionem, non solum committit peccatum mortale, sed etiam tenetur ad restitutionem, & ad reparanda damna, quæ ex occasione occidentis consequuntur. Ratio est: quia talis peccat contra justitiam, quæ obligat ad reparationem damnorum consequentium ex omissione actionis ex justitia debitæ. Tales autem sunt omnes superiores publica autoritate constituti ad defensionem aliorum.

Quæritur nono: An cum juste alicui auferatur vita, teneatur aliquis, vel possit illi succurrere, ne occidatur? Respond. primo: neminem teneri, etiam si daretur facultas a Principe illum pecunia redimendi. Ratio est: quia sicut justa condemnatio tollit condemnato jus se defendendi, nec imponit obligationem se defendendi, ita neque aliis, imo multo minus. Posset tamen, si quis vellet eum redimere, & tunc redemptus in servum perpetuum se posset

posset obligare. Respond. secundo: in extrema necessitate vitæ corporalis proximi quilibet tenetur pati aliquam jacturam suarum rerum. Ratio est: quia plus valet vita proximi, quam res aliqua temporalis modica, & non necessaria ad vitam propriam. Ita supra cit. Filiucius, &c.

Quæritur decimo: An pro defensione bonorum proximi licitum sit aggressorem occidere? Respond. resolutionem patere ex supra dictis, nimirum etiam pro defensione fortunarum, seu bonorum temporalium posse iniquum invasorem occidi, modo sit consanguineus, vel amicus, vel opem nostram imploret, qui damnificatur.

S. V.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

An possint hæretici ab Ecclesia damnati, & non tolerati, pœnis temporalibus puniri?

Donatistæ olim docuerunt: non licere hæreticum incorrigibilem tradere sæculari potestati, ut D. Augustinus testatur lib. 1. contra epist. Parmeniani cap. 7. & lib. 2. contra literas Pepiliani c. 10. Idem docuit Joannes Hufs art. 14. in Concil. Constantiensi Sess. 15. recitato. Contrarium docent omnes Catholici, & etiam nonnulli ex hæreticis: ut Calvinus ipse contra Michaellem Servetum. Nos igitur breviter ostendemus hæreticos incorrigibiles, ac præsertim relapsos posse, ac debere ab Ecclesia rejici, & a sæculari potestate temporalibus pœnis mulctari.

Probatur catholica conclusio, primo auctoritate Scripturæ. Matth. 18. habetur, posse Ecclesiam eos, qui obedire nolunt, a se rejicere, & habere ut ethnicos, & publicanos, ac proinde permittere eos potestati sæculari, tanquam non amplius Ecclesiæ filios, sed rebelles. Habetur deinde ad Rom. 13. sæcularem potestatem posse homines scelestos punire, non enim, inquit, sine causa gladium portat, minister enim Dei est vindex in ira. Ex quibus duobus locis aperte colligitur: licitum esse hæreticos

COS

cos, qui omnium iudicio sunt rebelles Ecclesiæ, & publicæ potestatis perturbatores, ab Ecclesia abscindi, & a sæculari iudice mulctari. Deinde Christus Joan. 2. abegit flagello negotiatores ex templo. Petrus Act. 5. Ananiam & Saphiram, quia mentiti sunt Spiritui sancto, occidit; & Paulus Act. 13. falsum Prophetam, qui Proconsulem a fide impedire conabatur, cæcitate percussit. Probatur secundo sententiis, & legibus Imperatorum: Constantinus Arium cum sociis in exilium relegavit, ut refert Sossomenus lib. 1. c. 20. historiæ. Donatistas variis pœnis affecit, ut narrat D. August. lib. 1. contra epist. Parmeniani c. 7. & in epist. 166. ad Donatistas, ubi enumerat multos Imperatores optimos, qui severissimas leges tulerunt contra hæreticos. Theodosius, Valentinianus, Martianus leges tulerunt in hæreticos, quibus eos interdum aliquot libris auri, interdum omnibus bonis, interdum exilio mulctari voluerunt, ut patet ff. de hæreticis L. *Manichæos*. L. *Ariani*. L. *quicumque*. Probatur tertio testimoniis Patrum: id namque docet Cyprianus lib. de exhortatione Martyrii c. 5. Hieron. in illud ad Galat. 5. *Modicum fermentum totam massam corrumpit*. August. lib. 2. retractationum cap. 5. & pluribus aliis locis. Item D. Leo epist. 91. ad Turbium c. 1. &c. Probatur quarto ratione: primo, hæretici jure excommunicari possunt, ergo & pœnis temporalibus puniri saltem non tolerati, conf. patet. quia excommunicatio est major pœna, quam alia pœna temporalis, ita argumentatur D. August. Secundo: quia respectu hæretici incorrigibilis, postquam omnia alia tentata sunt, non est aliud remedium.

Objicitur primo: Ecclesia tolerat Judæos; ergo etiam ab ea tolerandi sunt hæretici. Respond. nego conf. quia hæretici sunt subjecti Ecclesiæ, non item Judæi: hi enim nunquam fidem Christianam susceperunt, proinde non sunt rebelles Ecclesiæ.

Objicitur secundo: parabola zizaniorum Matth. 13. v. 29. ubi servi quærebant ex Patrefamilias: an deberent colligere zizania e medio tritici. Quibus respondit: *Non, ne forte colligentes zizania, eradicetis*

etis simul & triticum, sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: colligite primum zizania, &c. ubi per zizania intelliguntur hæretici, per triticum Catholici, per messem dies iudicii, per messores Angeli; ergo vult Christus per hanc parabolam significare: hæreticos non esse eradicandos, sed simul cum Catholicis in eodem agro relinquendos usque ad diem iudicii. Respond. primo: per zizania non solum hæreticos, sed omnes improbos intelligendos esse, per triticum, & bonum semen bonos, & probos. Sic explicat Christus, cum ait: *Bonum semen sunt filii regni, zizania autem sunt filii nequam*: at non soli hæretici, sed omnes improbi sunt filii nequam. Secundo: quod hic sermo sit de bonis & malis, non quomodocunque, sed de iis, qui tales perseverant usque ad finem vitæ. Nam qui ad tempus mali sunt, & demum boni moriuntur, non sunt deputandi inter zizania, sed sunt triticum. Similiter qui ad tempus boni sunt, & postmodum male moriuntur, non triticum, sed zizania sunt; quod etiam explicat Christus: nam mali, qui intelliguntur per zizania, mittentur in caminum ignis, boni, qui significantur per triticum, fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum, quod non potest dici, nisi de bonis & malis, qui bene vel male moriuntur. Tertio: quod nobis in hac vita certo non constet, qui bene, qui male morituri sint, ac proinde non constet, qui sint triticum, qui zizania: id enim primum extremo die constabit, quando Angeli separabunt malos de medio iustorum. Et hæc causa est, cur Christus non velit, ut in hac vita eradicemus zizania. Cum enim inter hæc & triticum non possimus discernere, facile contingeret, ut putantes esse zizania, eradicaremus triticum. Quarto: quod eradicare zizania non sit hoc loco aliud, quam judicare, qui sint mali, & damnandi, & ex tali iudicio eos a coetu bonorum excludere, & separare. Et hoc est, quod probavit Christus, ne erremus, uti etiam Apostolus 1. ad Corinth. 4. *Nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus* (nempe in die iudicii

dicii) *qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.*

Objicitur tertio: Illud Luc. c. 9. v. 54. *Domine vis, dicimus, ut ignis descendat de cælo, & consumat illos? & conversus increpavit illos, dicens: nescitis, cujus spiritus estis, filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.* Ubi Christus reprehendit Apostolos, qui ad exemplum Eliæ volebant Samaritanos igne consumere, eo quod non reciperent Christum. Quibus Christus respondit: *nescitis, &c.* quasi diceret: alius fuit spiritus legalis, qui consistebat in severitate, alius est spiritus Evangelicus, qui consistit in mansuetudine, hunc debetis imitari, non illum. Respond. Christum non loqui generaliter de spiritu Evangelico, quasi excludat omnem severitatem, sed specialiter loquitur de illo spiritu, quo ipse volebat Evangelium primo insinuare prius incognitum, neque id facere voluit adhibita violentia præsertim tam gravi, sed via mansuetudinis. Unde non sequitur, postquam semel promulgatum est Evangelium, non posse aut debere spiritu severitatis defendi, & conservari, sed potest, & debet. Nunquid Paulus hominem Corinthium tradidit satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fieret, 1. ad Cor. 5. Elimam magum excœcavit, eo quod vias Domini pervertere non desisteret, Act. 13. &c.

§. VI.

EX JURE CANONICO.

Quæstiones de Irregularitate.

Sumpta occasione ex præsentis Evangelio, in quo Christus tangit, & explicat præceptum Decalogi: *Non occides*, agemus in præsentis de irregularitate, quæ contrahitur ex delicto homicidii voluntarii. Duplex autem est hominis occisio: justa, & injusta. Prior potest esse voluntaria directe, vel indirecte tantum. Illa ergo, quæ & injusta, & directa voluntate fit, retinuit nomen homicidii voluntarii, quæ autem non ita voluntaria est, dicitur casualis, habetque aliquam rationem homicidii,

si indirecte saltem voluntaria sit. Quod si contingat esse omnino involuntariam, dicetur simplex occisio hominis mere casualis: nam homicidium absolute peccaminosum actum significat. Voluntaria vero occisio hominis duplici titulo potest esse iusta, scilicet ratione necessariæ defensionis, aut publicæ potestatis, & causæ. Unde quadruplex confurgit homicidium, nempe voluntarium, casuale, defensivum, punitivum, & ex omnibus confurgunt irregularitates. Singula propter amplitudinem materiæ non pertractabimus, sed solum eam, quæ oritur ex homicidio voluntario, simul etiam de mutilatione agetur, quia ejusdem speciei est, licet imperfecte eam participet.

Quæritur primo: quæ voluntas in præsentī materia necessaria sit ad homicidium voluntarium; supponimus ex homicidio voluntario contrahi irregularitatem: id enim passim habetur in jure, ut cap. *si quis viduam* dist. 50. & tit. de *homicidio*, per multa capita. Ut autem modus hujus irregularitatis intelligatur, explicandum est, quæ voluntas, & quæ actio ad voluntarium homicidium juxta consuetudinem juris sufficiat. Certum itaque est: ad hanc irregularitatem esse necessariam voluntatem directam, & perfectam homicidii; nam in jure irregularitas homicidii voluntarii multum differt a casuali, ut patet etiam ex Trident. Sess. 14. c. 7. de reformatione. Difficultas vero superest: an requiratur voluntas expressa occidendi hominem? Pro resolutione adverto: triplicem voluntatem hic posse intervenire, unam occidendi expresse, & de hac non est dubium, quin sufficiat. Secunda est definita non occidendi, sed directa voluntas vulnerandi, absque vulnere lethali. Tertia est indefinita percutiendi, vulnerandi, aut se vindicandi. Deinde oportet distinguere forum conscientiæ, quod veritati rei innititur ab externo, quod sæpe utitur præsumptione.

Dic. jam primo: absolute illud solum dicendum est homicidium voluntarium, quod fit ex proposito occidendi. Patet id ex verbis Trident. loco
cit.

cit. ubi sic: *qui sua voluntate homicidium perpetraverit, &c.* & infra: *si vero homicidium non ex proposito, sed casu, &c.* Ex quo constat illud dici homicidium voluntarium, quod ex proposito fit, five animo occidendi; ergo hæc voluntas est necessaria ad homicidium simpliciter voluntarium. Idem videtur explicari illo verbo: *per industriam, vel per insidias, c. i. de homicidio ex verbis Exodi 21.* Ex data regula sequitur: quando quis vulnerat alium directa voluntate percutiendi, sed tamen cum proposito non occidendi, quamvis mors sequatur, illud non esse homicidium voluntarium in rigore, & conscientia.

Dic. secundo: ad hanc irregularitatem necessaria est expressa, ac directa, imo & spontanea voluntas occidendi in actu signato, vel exercito: dicitur enim tali voluntate fieri, quando vel mors ipsa est intenta, vel saltem actio illa, quæ est causa proxima, & moraliter per se, & inevitabilis mortis; quia velle talem actionem in actu exercito, quamvis in actu signato, & expresso mors non concipiatur, est velle ipsam mortem. Dixi: voluntatem hanc debere esse spontaneam, ut excluderem voluntatem se defendendi, quæ hic dici solet necessaria, & licet in ea aliquando excedatur peccaminose, effectus ex illa secutus non est voluntarius, prout nunc loquimur, sed alterius rationis. Ita Suar. tom. de censuris disp. 44. sect. i. contra Covarruviam, qui putat tale homicidium directe voluntarium censendum esse, quando quis directe intendit alium percutere, & vulnus injuriosum inferre, licet non intendat vulnus lethale, imo quamvis intendat illud non inferre, si tamen defacto intulit, & secuta est mors; quia talis actio non fuit cognita ut occisiva, neque ut talis fuit volita, adeoque non potest dici directe voluntaria, in quantum occisiva est.

Quæritur secundo: utrum ad hanc irregularitatem necessarius sit effectus mortis, vel mutilationis? putant nonnulli fieri illum irregularem, si animo occidendi vulnus intulit, vel quod in se est, fecit

fecit ad occidendum, quamvis mors non fuerit subsecuta. Verum dico cum eodem sect. 2. hanc irregularitatem non incurri, nisi sequatur effectus homicidii, præterquam in casibus a jure expressis. Ratio est: quia poena ipso jure non incurritur nisi per delictum consummatum, neque sufficit inchoatum, etiamsi pervenerit ad actum propinquum: nam poenæ non sunt extendendæ, sed coarctandæ ad proprietatem verborum legis. Sumi etiam potest argumentum ex cap. *perpetuo*. De electione in 6. Item ex c. 1. de homicidio in 6. ubi dicitur: quamquam mors forsitan ex hoc non sequatur: nam quia ibi Pontifex voluit extendere poenam ad homicidium intentatum etiam non secuto effectu, ideo id expressit, significans, ubi hoc non exprimitur, non habere locum talem extensionem. Dixi: præterquam in casibus a jure expressis: extenditur enim irregularitas ad mutilationem: nam hæc ad irregularitatem sufficit, cap. in *Archi-Episcopatu*, de raptoribus, & alibi sæpius. Tunc autem non incurritur irregularitas propter intentatum homicidium: licet enim quis percutiat animo mutilandi tantum, & non occidendi, fiet irregularis: quia talis irregularitas non incurritur titulo homicidii, sed præcise titulo mutilationis, neque alia intentio, seu dolus in jure postulatur, estque hæc alia irregularitas ab ea, quæ incurritur propter homicidium. Ex dictis colligitur: regulam superius positam de homicidio a fortiori habere locum in mutilatione, non enim sufficit intentata, vel inchoata, nisi sit consummata. Quod adeo verum reputant authores, ut asserant, quamvis aliquod membrum ita vulnere- retur, vel lædatur, ut inutile reddatur ad sacrum ministerium, non tamen incurrit irregularitatem, nisi abscindatur. Ratio est: quia non est simpliciter mutilatio, sed membri debilitatio, quæ duo sunt diversa; cum igitur jura exprimant homicidium, & mutilationem, & nihil dicant de membri debilitatione, argumentum est illam non comprehendi. Nonnulla vero hic declaranda sunt: primo: quænam abscissio ad mutilationem sufficiat? in quo cer-

tum est non sufficere sanguinis effusionem, licet copiosam, & cum multis vulneribus: quia hæc non sunt mutilatio in rigore verbi, licet etiam aliqua pars carnis abscindatur, non incurritur irregularitas: quia neque hæc abscissio est mutilatio: nam mutilare significat proprie membrum aliquod amputare; atqui caro non est membrum; ergo.

Secundo resolvendum; an fiat irregularis, qui seipsum mutilat? ad quod respondeo affirmative, & addo: quoties aliquis fit irregularis mutilando alium, fit etiam mutilando seipsum eodem modo. E contrario vero aliquam sui mutilationem sufficere ad irregularitatem, quæ facta in alio non sufficeret. Ubi distinguenda est mutilatio passiva ab activa: prior enim pertinet potius ad defectus corporis, & per se solam requirit deformitatem & debilitatem ad ministrandum; & ideo percutiens alterum interdum facit illum irregularem, licet ipse non fiat: quia potest reddere alterum ineptum ad sacrum ministerium absque mutilatione; similiter e contrario potest interdum mutilator fieri irregularis, non vero mutilatus, ut patet in Eunuchis per injuriam factis, vel si duo digiti pedibus abscendantur. Qui ergo mutilat seipsum, utroque modo fit irregularis, vel active, si mutilatio per se sufficiat, quia jura absolute de mutilatione loquuntur; vel passive, si se reddat informem, & ineptum ad ministerium.

Tertio resolvendum: An maneat irregularis, qui membrum aridum, vel inutile alteri amputat? Respond. si membrum sit omnino aridum, & mortuum, truncatio illius non videtur esse mutilatio proprie dicta; sed hæc potius censeretur tunc facta, quando ita membrum fuit læsum, ut vi talis læsionis desierit anima illud informare: quia licet fortasse exterius non appareat truncatio (quod vix potest contingere) tamen substantialiter est facta: nec prius de hac læsione locuti sumus, sed de sola membri debilitatione. Si vero membrum sit verum, & vivum, quamvis debile, vel inutile ad suum munus, mutilator illius fieret irregularis, quia vere mutilaret humanum corpus, nec potest

talis

talis mutilatio non cenferi gravis, & fufficiens, tum quia per accidens fe habet, quod membrum fit impeditum, tum etiam, quia talis mutilatio inducit faltem gravem deformitatem, quæ fupposita truncatione alicujus partis fufficit ad irregularitatem inducendam.

Quæritur tertio: Quænam personæ ad homicidium concurrentes hanc irregularitatem contrahant? Respond. primo: certum est: percufforem potiffimum eam incurrere, & contrahere. Secundo: contrahit ille, qui dat caufam morti, quæ cum effectu fequitur, etiamfi remote, & per accidens ad illam concurrere videatur, ut qui præbet venenum, licet interdum post longum tempus operetur: nam talis est vere homicida. Tertio: incurrit mandans fieri homicidium per alium: quia est talis caufa homicidii, quod a fortiori habetur ex cap. ult. de homicidio, ubi mandans aliquem verberari, & non occidi, fi alius a mandatario occidatur, irregularis efficitur propter voluntarium, faltem indirecfe; ergo qui directe mandat interfectionem alterius, a potiori eam incurrit. Quod fi autem ex parte mandantis fufficienter facta fit revocatio mandati, tunc mandans probabiliter non incurrit irregularitatem, quando mandatarius non obftante revocatione alium interficit. Et ratio est: quia facta revocatione, qui dederat mandatum non poteft dici caufa mortis alienæ: quia alter non commifit jam ex mandato ejus, fed fua propria voluntate ad hoc movebatur? quando enim mandanti conftat de pertinacia mandatarii, tenetur mandans certo ex charitate, & probabiliter ex juftitia etiam impedire effectum mortis, fi poffit. Quod teneatur ex charitate, certum est: quia ad hoc quilibet proximus obligatur. Quod etiam probabiliter ex juftitia, probatur: quia dans tale mandatum, hoc ipfo injuriam alteri fecit; ergo ex juftitia tenetur damna, quæ timeantur impedire, quæ ex priori injuria fequi poffint; ergo fi fcit inde imminere mortis periculum alteri, ex juftitia tenetur illud impedire.

Quæritur quarto: Utrum etiam consulens sit particeps hujus irregularitatis? Respond. affirmative: quod expressum est in cap. *perniciose*. de poenitent. dist. 4. ubi dans consilium homicida dicitur. In cap. autem: *si quis viduam*. Expressius dicitur: *Si quis præcepto, aut consilio, &c.* Estque res certa apud omnes, si sequatur re integra, id est: perseverante eodem consilio. Addo etiam ex vi, seu concursu illius; nam si is, qui consilium accipit, re ipsa non moveatur tali consilio, sed alio affectu, vel ratione inducatur, non potest consulens dici causa actu influens in tale homicidium, quod necessarium est, ut incurratur talis irregularitas, quia hæc non resultat, nisi sequatur effectus, non est autem homicidium effectus consilii, nisi ex illo sequatur. Dubitari hic potest: utrum evadat irregularitatem consulens, si conetur alteri persuadere, ut a dato sibi consilio recedat, sed id assequi non possit, & inde sequatur homicidium. Suar. cit. ait distinguendum esse consilium datum in ordine ad persuadendum intellectui, a consilio, quod est datum ad inclinandum affectum: quod ut declaret cum propria ratione talis differentię, advertit ex Bartholo, sub consilio late sumpto, & absque mandato, posse includi omnem modum inductionis factę alteri, ut gratia sui, seu in suum commodum, aut se vindicando, ac denique nomine suo homicidium committat, sive rogando, sive comminando, sive persuadendo, ut cum Petrus rogat Joannem, ut occidendo Franciscum vindicet injuriam eidem Joanni factam, vel cum iniquus Pater dicit filio: donec interficias illum, qui tibi injuriam intulit, in oculis meis non compareas. Hos autem & similes inductionis modos dico pertinere magis ad affectum, quam ad intellectum. Alter modus est, cum quis alterum instruit, & docet, quomodo possit talem vindictam de hoste sumere, & hoc est proprię tale consilium. Prior modus persuasionis videtur æquiparari mandato quoad revocationem, non vero posterior. Ratio est: quia prior inductio semper pendet ex voluntate inducentis: quia in illa

tan-

tantum fundatur, nam preces v. g. non persuadent intellectui, nisi quatenus proponunt voluntatem petentis ut implendam, & ideo statim ac aliquis desistit a sua petitione, eam revocando, aut contrarium petendo, prior petitio omnino suam vim amittit. Secus est de consilio proprie dicto, aut instructione; nam effectus ejus est docere intellectum, quo semel facto, non amplius pendet a voluntate instruente; nam licet ipse nolit, nec petat, ut talis effectus fiat, nihilominus consilium de illo faciendo integrum manet; & quamvis conetur rationibus contrariis judicium intellectus mutare, frequenter id assequi non potest, ac proinde inefficax est ejus revocatio. Unde specialis ratio est in consulente, ut ad majorem diligentiam adhibendam obligetur. Difficultas superest, si post prædictam diligentiam ex omni parte sufficienter factam sequatur tamen homicidium, an is, qui dedit consilium excusetur ab irregularitate? Resp. videtur, quod ita, quia plerique authores asserunt hunc fieri irregularem, nisi revocet consilium, & admo- neat occidendum, si necessum sit, ergo si hæc præstet, sentiunt non manere irregularem, licet homicidium sequatur.

Dices: qui propinavit venenum, quamvis postea poenitentia ductus, faciat, quantum potuerit ad impediendam mortem, si tamen non impedit, manet irregularis; ergo etiam quamvis consulens revocet consilium, & faciat, quantum potest ad impediendum homicidium, si tamen non impedit, incurrit irregularitatem. Resp. neg. cons. consilium enim non est causa mera naturalis, & physica necessitate influens, sed est causa moralis, quæ per rationem auferri, & per liberam voluntatem impediri potest, adeoque non est de illa judicandum, sicut de veneno, vel alia simili causa. Si ergo post applicatam illam causam moralem consiliarius fecit, quod moraliter potuit, & debuit ad illam tollendam, & impediendum ejus effectum, censetur etiam moraliter illum abstulisse; procederet autem optime adductum exemplum de veneno, in eo casu, in quo

licet voluerit consiliarius retractare consilium, & intimare alteri, id tamen præstare non potuit.

Quæritur 5. An mandans, aut consiliarius irregularitatem incurrat, si mandatarius occisus est ab illo, ad quem occidendum est missus? e. g. an sit irregularis, qui alteri consilium dat, ut illicite, & temere se exponat periculo mortis, si mors ejus sequatur, v. g. quod duellum committat, in quo ipse occiditur, vel quod hostis infidias paret? Non desunt authores, qui absolute negant hunc esse casum irregularitatis, quia jura de hoc casu non loquuntur, sed solum de dante consilium occidendi: Item quia consilium se exponendi tali periculo non est contra justitiam, sed contra charitatem, vel fortitudinem per excessum temeritatis. Verum contrariam sententiam ait cit. Suar. esse communem, a qua nec practice, nec speculative sit recedendum, quam ita exponit: quia consulens alicui, ut seipsum occidat, secuto effectu fieret irregularis; nam talis est vere homicida, & licet illa proxime non sit injuria respectu illius, cui datur consilium; volenti enim non fit injuria, nihilominus alteri illa actio est contra justitiam, sicut occidere est contra justitiam: quia homo non est Dominus vitæ suæ, & mutilare aliquem, etiam volentem, & consentientem, est contra justitiam: quia ille non est Dominus membrorum suorum; ergo eodem modo consulens alicui, ut se temere ingerat, ubi occidendus moraliter est, homicida, & irregularis est; cons. patet: quia in moralibus idem est facere, & se exponere morali periculo faciendi; ergo etiam consulere. Tum etiam, quia ille sic occisus vere peccavit contra justitiam, abutendo vita sua, unde vere dicitur homicida sui; ergo etiam consulens, & mandans, vel constituens illum in proxima occasione mortis, est homicida, & irregularis. Confirmatur: quia licet sic occisus voluntarie se exposuerit illi periculo, consulens tamen fuit causa illius voluntatis per deceptionem, & mandans per moralem sui inductionem; ergo.

Quæritur 6. An etiam consentiens in homicidium

dium hanc irregularitatem incurrat? Hæc quæstio maioris difficultatis est, quam aliæ. Intelligenda est autem quæstio de puro consensu sine causalitate, & cooperatione directâ, vel indirectâ ad homicidium. Dupliciter autem potest hic consensus præstari, imo: circa homicidium, quod ab alio fit suo nomine, & sine ullo respectu ad consensum, qui mere extrinsece se habet ad homicidium, gaudendo, quod factum sit. Alio modo potest hic consensus esse in homicidio, quod ab alio fit nomine meo, id est: ad me vindicandum, vel quod existimet mihi placere. Verum etiam distinctione hic opus est, inter homicidium, quod actu fit, & inter illud, quod jam factum est: nam consensus in illud, dum actu fit, rarissime potest esse purus, sine aliqua cooperatione positiva, vel saltem omissione impediendi illud. Aliquando vero potest id contingere, si quis videns homicidium sit omnino impotens ad illud impediendum, illud tamen fieri gaudeat, quamvis ad illud nullo modo cooperetur, quod tamen fieri non potest, quando occisio fit ab uno nomine alterius ipso sciente animum occidentis: non enim potest tacere, & consentire, quin moraliter cooperetur; quia tacite approbat factum alterius, imo & animum præbet. Debet igitur saltem suam voluntatem explicare, qua non vult tale facinus propter se, aut suo nomine fieri, nisi alio modo non possit resistere, ut saltem omnem cooperationem evitet. Dux itaque certæ sunt regulæ in præsentī materia. 1ma est: consensus in homicidium, quod nullo modo fit nomine consentientis, si purus sit, & absque ulla cooperatione, non inducit irregularitatem, etiamsi verbis sit expressus, quia talis consensus est solum mentale homicidium, quod non inducit irregularitatem, etiamsi hæc voluntas verbis, aut alio signo manifestetur, quia quando exterior actio nullo modo influit in occisionem alterius, per se non pertinet ad peccatum exterioris homicidii, adeoque pœnæ homicidio decretæ non incurruntur defacto propter illam exteriorem actionem. 2da est: quoties aliquis consen-

tit homicidio, dum actu fit suo nomine, vel propter ipsum, is homicidii reus fit, & ideo irregularis, quia hic non tantum habetur consensus, sed etiam moralis cooperatio. Difficultas itaque hic est: an consensus in homicidium jam ab alio factum nomine meo inducat irregularitatem? multi enim existimant per ratihabitionem facti præteriti contrahi irregularitatem homicidii voluntarii. Negativam tenet glossa in cap. *si quis viduam*. dist. 5. & in causam: *si quis vivente* 31. qu. 1. & complures authores. Pro fundamento conclusionis statuitur hæc regula: nullam censuram, aut poenam ipso jure impositam propter aliquod delictum incurri per solam ratihabitionem, nisi in casibus a jure expressis. Probatur: quia ratum habens aliquod delictum, non committit tale delictum; ergo si poena sit imposita tantum committenti hoc delictum, non extenditur ad eum, qui illud jam patratum ratum habet. Ant. patet: quia is non committit delictum, qui nullo modo est causa illius, sed qui ratum habet delictum jam ante commissum, nullo modo est causa illius: quia nullatenus in illud influxit, sed prorsus ignoravit, quod fiebat; ergo. conf. etiam patet: quia lex poenalis non est extendenda, præsertim cum poena ipso facto incurritur. Itaque complacentia illa, quæ habetur in ratihabitione circa delictum commissum, respicit illud non ut effectum, sed præcise ut objectum. Dixi: nisi in casibus a jure expressis: quia lex potest punire, non solum eum, qui committit delictum, sed etiam, qui postea illud ratum habet: hoc enim etiam est delictum poena dignum, quam lex præsertim canonica, juste potest imponere. Hujus exempla in jure expressa sunt, e. g. cap. *cum quis*, de sent. excom. in 6. ubi dicitur: incurrere quempiam in sententiam canonis: *si quis suadente &c.* si ratam habeat percussorem clerici suo nomine factam, quamvis neque prius illam mandaverit, nec de illa cogitaverit. Similiter in cap. *felicitis recordationis* de poenis in 6. poenæ latæ contra percussores Cardinalium expresse extenduntur per illa verba: *vel ratum habuerit*. Similis ex-

ten-

tenfio exprimitur in Clement. i. de pœnis, circa percuffionem Epifcopi. In his ergo cafibus in jure expreffis juridica eft extenfio, quia ab ipfa lege fit. Hinc vero non poteft fumi argumentum ad alias pœnas, & leges, in quibus non fit talis extenfio. Quin potius hinc fumitur argumentum in contrarium a speciali; & ideo in his, ac fimilibus juribus exprimitur ratihabitio, quia fi non exprimeretur, non comprehenderetur; ficut etiam exprimitur mandans, vel confulens, fic enim lex tantum puniret facientem, fi non comprehenderet mandantem, vel confulentem, faltem quoad cenfuras; idemque eft de aliis pœnis, præfertim ipfo jure latis. Ex hætenus dictis inferitur: quod etiam participet hanc irregularitatem homicidii, qui cooperatur, vel quovis modo opem præbet homicidio. Ratio eft: quia omnis, qui cooperatur homicidio, eft caufa illius, atqui omnis, qui caufam homicidii præbet, eft irregularis, ergo. Nunc pro fine

Quæritur ultimo: utrum per homicidium *indirecte* voluntarium irregularitas contrahatur? Resp. affirmative. Ita omnes Theologi, & Canoniftæ. Nam peccatum commiffum per voluntatem indire. etiam ejusdem speciei eft cum directe voluntario: etiamfi in ea specie fit imperfectum; canones autem ad hanc pœnam non requirunt culpam homicidii directa voluntate commiffam, fed omnem homicidii culpam puniunt, quia omnino abhorrent hoc facinus in Dei miniftris. Verum quia hæc materia admodum copiofa eft, fufficit aliquid delibaffe,

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Jacob poftquam cum fratre fuo Efau in gratiam rediit, erecto altari facrificavit Domino Gen. 33. & tu, *fi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverfum te, vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

DOMIN. VI. POST PENTECOST.

Evangelium. Cum turba multa esset cum Jesu, nec haberent, quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis: misereor super turbam &c. Marci 8. a v. 1. usque ad 9.

Postquam Christus filiam mulieris Cananææ liberavit a dæmonio, facto transitu de finibus Tyri, venit per sidonem per medios fines decapoleos, & adduxerunt ei surdum, & mutum, quem apprehenderunt de turba seorsim, misit digitos suos in aurículas ejus, & expuens tetigit linguam ejus, & suspiciens in cælum, ingemuit: & ait illi: epheta &c. Marci 7. a v. 31. & ut habet Matth. cap. 15. v. 30. multa alia prodigia patravit Jesus, ita, ut turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, coecos videntes. In diebus illis: iterum cum turba multa esset, nec haberent, quod manducarent, saturavit Jesus 4000. hominum septem panibus, & paucis pisciculis. Fecit hoc miraculum Christus anno suæ prædicationis tertio, & ut putat Tirinus, Mense Majo.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Cum turba multa esset, nec haberent, quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis &c. Christus prius ægros sanat, jam tum sanatis, tum sanis fame laborantibus cibos præbet; vult enim pascere, quos curaverat, & ablatis debilitatibus jam sanis offerre cibos, ait D. Hieron. in hunc locum. Ita perfecta sunt misericordiæ Christi opera, ut nos
fimi-

similia facere doceat. Quod imo: convocat discipulos, ut reddat attentos, ut sint memores miraculi. Item ut det exemplum nobis, quod, quantumcunque sit homo magnus, debet se conformare minoribus. Ecclesiast. 3. *quanto major es, humilia te in omnibus.* Unde convocatis discipulis suis dixit: *Misereor super turbam.* Hoc fuit motivum, unde ostendit humanitatem convenientem divinitati. Misericordia est passio, quia misericors est, miserum cor habens, sed misericordia maxime Deo convenit Psal. 102. *Miserator, & misericors Dominus, longanimis, & multum misericors.* Et quam reputat ut suam, repellere debet ut suam, unde Dominus in quantum repellit miseriam, dicitur misericors. Ita D. Thom. in aurea expositione cap. 15. Matth. & ulterius ait: sed ponitur motivum miserendi triplex: imo: ponit perseverantiam. 2do: inopiam. 3tio: periculum imminens. imo: dicitur perseverantia, cum dicitur: *Quia ecce jam triduo sustinent me.* Matth. cap. 15. Ex quo licet intelligere, quod, qui cum Christo perseverant, pane suo reficiantur, quia qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Per triduum (inquit cit. Angelicus) potestis intelligere confessionem Sanctissimæ Trinitatis, vel triplicem actum: Cordis, Oris, & Operis, item triplex tempus sæculi, scilicet: tempus legis naturæ, legis Mosaicæ, & legis gratiæ, & gloriæ in fine. Psal. 16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua; vel per triduum, triduum mortis Christi.* Unde illi triduo sustinent Dominum, qui conformant se morti Christi. Oseæ 6. *vivificavit nos post triduum, & in die tertio suscitavit nos.* Nempe quia super turbam miseretur Dominus, ne vel inedia, vel longioris viæ deficiat labore, noverimus affectum esse, atque compassionem humanæ fragilitatis. Quod autem de septem panibus, & pauculis pisciculis satiaverit quatuor millia hominum, credimus divinæ opus esse virtutis. Turbas enim hic omnis gentis significare voluisse intelligimus, pro quibus ipse Dominus misericordia commovetur, quia non haberent, quod manducarent:
nam

nam gentes legem non habebant, id est quinque libros Moysis, non Prophetas, non prædicationem S. Joannis, quia gentes non per legem, sed per fidem venerunt ad Redemptorem. *Non habent, quod manducent*, qui legem non habent, & dimittere eos jejunos nolo: ne deficient in via. Ut qui per fidem Christi crediderunt, per fidem Christi salvarentur. *Quidam enim ex eis de longe venerunt*: longe enim erant gentes a Deo, errando per idola, & modo omnis, qui peccat, longe est a Deo. Adhuc Apostolos tenebat incredulitas, donec mysteria revelarentur, nec recordabantur, quod fecerat de quinque panibus, & duobus piscibus, & virtutes quidem Domini manifeste credimus esse factas in præsentia, sed quid lateat in mysterio, ipsius donante gratia requiramus.

Meminit hic D. Aug. miraculi, quod refert Matth. 14. In quo quinque millia hominum quinque panibus, & duobus piscibus saturavit, & ita loco citato in sensu morali ulterius loquitur: *In superiori lectione de quinque panibus, & duobus piscibus quinque hominum millia saturavit, hic septem panibus saturavit quatuor millia hominum; ibi discipuli suggerunt Domino dicentes: locus desertus est, & hora præterit dimittere turbas, ut euntes in castello emant sibi escas; hic penitus tacent discipuli, sed ipse Dominus pro illis sollicitus est? Videamus, quare taceant? quia necdum erant missi prædicare gentibus, sed potius ad oves perditas Israël. Prior ergo illa parabola pertinet ad Judæos, ista vero ad Gentes. Ibi quinque panes fuerunt, hoc est: quinque libri Moysis, hic vero septem panes, qui sunt septiformis spiritus dona, ut ait Isaias cap. 12. spiritus sapientiæ, & intellectus, &c. Ibi. 12. Cophini pleni Spiritu Sancto; hic septem Ecclesiæ, sive septem candelabra aurea. Ibi duo pisces, qui sunt testamenta, sive unus liber omnium Prophetarum, vel S. Joannis prædicatione; hic indefinitus numerus ponitur, qui sunt dona gratiarum, ut ait Apost. 1. ad Cor. 12. Alii per spiritum datur sermo sapientiæ &c. Ibi super fœnum recumbunt; hic super terram, ubique una conversatio, una gratia, una virtus, una Deitas. Ibi super fœnum di-*

discumbunt, id est: super mortificata opera carnis: quia omnis caro fœnum, Isaia 40. Hic super terram discumbunt, id est: opera terrena conculcant. Ibi 5000. refecti, qui numerus pertinet ad Iudæos: nam post ascensum Domini loquente S. Petro quinque millia sunt baptizati; hic autem quatuor millia, hoc est de tota terra omnes gentes a quatuor cardinibus de septem formis S. Spiritus gratia esse repletas in vitam æternam. Ita Aug.

Secundum quod tangitur, est inopia: unde: Nec habent, quod manducent. Sed quare per triduum expectant? ne possent calumniari, qui refecti essent cibo, quem secum portaverant, secundum mysterium: illorum miseretur, qui suam miseriam cognoscunt. Apocal. 3. nescis, qui miser es, & miserabilis, pauper, cœcus, & nudus &c.

Tertium: est periculum, & si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via, vel ut habet Matth. & dimittere eas jejunos nolo, ne deficient in via. Deficiunt enim in via, qui verbo Dei non reficiuntur, Deut. 8. non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, &c. cibavit eum pane vitæ, & intellectus, ait supra cit. Angelicus. Theophil. vero in Marc. 8. inquit: Considera autem & hoc, quod Christus nullum velit dimittere jejunum: omnes enim vult deliciis donorum suorum alere, & maxime eos, qui triduo apud se manent, hoc est baptizatos: illuminatio enim dicitur baptisma, quia autem baptismus in tribus mersionibus fit, ita & triduo manent, qui per baptismum illum illuminantur.

Et responderunt ei discipuli sui. Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Matthæus habet. Unde nobis in deserto tot panes, ut saturemus turbam tantam? Super quod Chrysost. ait: & ante, & nunc deserti meminerunt, quod, licet ipsi ex infirmitate dicant; signum tamen inde ab omni suspicionem purgant, ne quis enim dicat, quod pridem dixerunt, ex vicino pago eos accepisse, exprimitur ipse locus, ut miraculum credatur, ideoque prius atque hoc signum in deserto patravit vicis multum distantibus, quorum discipuli nihil intelli-
gen-

gentes dixerunt: *Unde nobis in deserto tot panes?* Hic tarditas, & oblivio discipulorum reprehenditur: quia supra Dominus saturaverat ex quinque panibus quinque millia, unde ex tarditate, & oblivione reprehenduntur, ait iterum supra cit. Angelicus.

Et interrogavit eos: quot panes habetis? qui dixerunt septem. Panes hi videntur fuisse Apostolorum, quasi dicat: *Quot habetis panes ad nostram familiam alendam comportatos?* quia namque Christus crebro secedebat in desertum, hinc aliquid annonæ Apostoli secum deferebant, sed modicum, & tenue. Mystice de his septem panibus, & de tota historia Evangelica ita loquitur D. Ambr. lib. 6. in Lucam: *Non otiosus numerus, non otiosus ordo, non otiosæ reliquæ manducantium: cur enim plures, id est, quinque millia, quinque panibus, hoc est numero minori satiantur, pauciores vero, qui sunt quatuor millia, septem panibus, hoc est: numero redundantiori pascuntur?* quæramus ergo mysterium, quod miraculo præstet. Itaque videntur illa quinque millia, quasi quinque corporis sensus adhuc corporalibus proxima alimenta accepisse de Christo; quatuor millia esto adhuc in corpore sint, & in hoc mundo, qui ex quatuor constat elementis, non otiose tamen feruntur mystice accepisse escam quietis. Jam enim æquantur mundo supra mundum futuri: nam esto in hoc mundo sint; intra mundum tamen non sunt, quibus mysticæ quietis impertitur alimentum. Sex enim diebus mundus factus est, septimo quietum est die, & Dominus sanctificavit eum; ultra mundum ergo quies, ultra mundum etiam fructus quietis. Denique beati pacifici: ipsi enim Filii Dei vocabuntur: nam cum Deus supra mundum sit, nemo utique potest Deum videre, nisi mundum prius speciali transcendat obtutu. Septima denique benedictio peccatorum, septem etiam illis quatuor millibus fragmentorum sportæ supersunt. Non mediocris hic panis est Sabbathorum panis sanctificatus, panis quietis. Et fortasse si primum quinque sensibilibiter manducaveris, audebo, & dicam post quinque

que panes, & septem, tertio jam non panem manducabis in terra, sed supra terram manducabis octo panes, sicut qui in cœlestibus sunt, uti enim septem panes, panes quietis, ita octo panes, panes sunt resurrectionis, ergo isti, qui septem aluntur panibus, triduo perstiterunt, & fortasse integram resurrectionis futuræ fidem, & constantiam consecuti. Denique sanctorum vox est: tribus diebus ambulavimus, ut epulemus Domino Deo nostro.

Et præcepit turbæ discumbere super terram. Theophil. in Matth. cap. 15. ait: Frugalitatem docens, supra terram recumbere jubet. Discumbunt autem super terram, quia omnibus terrenis superiores sunt, & calcant eam sicut & quinque millia super fœnum discubuerunt: hoc est: eorum gloriam subjecerunt, *omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis sicut flos fœni.* Isaïæ 40. Tanta potentiæ Christi vis, & promptitudo erat, ut audito tantum panum numero multitudinem statim ad epulandum accumbere jufferit. Certo apparatus illum in omnes abunde facturum satis inquit cit. Vict. in Marci 8.

Et accipiens panes, gratias agens, fregit, & dedit discipulis suis, ut apponerent, & apposuerunt Turbæ. In quo ex mente S. Thomæ significatur, quod quidquid de spiritualibus administratum est aliis, primo fuit in Christo, unde omnia spiritualia in eo fuerunt, *non enim dedit ei Deus spiritum ad mensuram.* Joan. 3. *Gratias agens*; in Græco habetur, *cum gratias egisset*, invocando Dei Patris opem ad novam gratiam multiplicationis panum. Syrus habet. *Laudavit Deum.* Qui enim gratus est pro beneficio, novum meretur accipere. Itaque per synecdochen sub gratiarum actione velut una, & primaria Orationis specie, & parte cæteras omnes intellige, ac præsertim postulationem novi concursus ad novum hoc miraculum patrandum. Poterat quidem Christus, ut Deus per se, suoque nutu multiplicare panes, sed quia homo more suo orat Deum, ut virtutem ad hoc miraculum suggerat, videtur quoque Christus panes benedixisse. Unde Maldon. hic pro *gratias agens*, legit: *benedixit*, scilicet

cet panem, & pisces. Multiplicavit Christus hosce panes & pisces, divina sua virtute sensim aerem, vel aliam materiam in panem convertendo, vel de novo panes creando, idque continuato miraculo primum in manibus suis, deinde discipulorum, denique etiam in manibus accumbentium.

Et manducaverunt, & saturati sunt, ita ut nihil ad plenam refectionem desiderarent. Vinum non dedit, tum memor frugalitatis, tum quia multi erant vicini fontes, & rivi. *Et sustulerunt, quod supererat de fragmentis septem sportas*, tot scilicet, quot fuerunt panes, ac proinde tantum panis superfuit, quantum initio Christo oblatum fuit: quælibet enim sporta (quæ onus est justum hominis portantis) plus quam unum panem continebat, imo Franciscus Suarez opinatur sportam fuisse duplicem cophinum, esseque onus, quod a duobus portatur. Voluit Christus colligi fragmenta, & micas, tum in memoriam miraculi, tum ut nihil de donis Dei deperiret; tum ut doceret, nos esse frugi, & frugaliter cibus, donisque Dei frui.

Erant autem, qui manducaverant, quasi quatuor millia, & dimisit eos. Matth. cit. cap. v. 38. addit fuisse manducantium quatuor millia extra, id est, præter parvulos, & mulieres. Putant nonnulli mulierum, & parvulorum exæquasse numerum virorum, sed hoc difficile est creditu: quia desertum hoc Christi longe aberat ab urbibus, & villis frequentioribus; iter autem tam longum facere multis minoribus fuisset difficile.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Elogium præsens tam clarum est, ut vix ulla antilogia apparenter talis inde formari possit, ut tamen consueta, & alias recepta methodus servetur; paucis hunc §. perstringo.

ANTILOGIA I.

Et interrogavit eos, quot panes habetis, qui dixerunt septem v. 5. Itaque panes duntaxat fuerunt septem,

septem, ex quibus populo Dominus cœnam instruxit, & tamen saturatis omnibus sustulerunt de fragmentis septem sportas; ergo tantum, aut plus sustulerunt Apostoli, quam appositum fuerit. Sporta namque significat onus, quod vir ferre potest; ergo aut tam multum fragmentorum non superfuit, aut plures fuerunt distributi panes. Respondeo septem tantum fuisse ante miraculum; facta vero miraculosa multiplicatione re ipsa plures fuerunt: Christus enim sua benedictione virtutem aliquam sive physicam, sive moralem panibus indidit, scilicet deputationem Omnipotentiae divinæ ad miraculosam multiplicationem, per quam Dominus suam virtutem panibus quasi apposuit, ut illico re ipsa multiplicarentur, aerem vicinum, vel aliam materiam sensim inter distribuendum, sed continuo in panes convertendo: Deus enim saltem regulariter de novo nihil creat; sed ex materia initio mundi creata omnia producit, & transformat. Simili ratione multiplicavit farinam, & oleum ob merita Eliæ 3. Reg. 17. *Hydria farinæ non defecit, & Lecythus Olei non est imminutus, juxta verbum Domini, quod locutus est in manu Eliæ. v. 16.*

A N T I L O G I A II.

Matth. 15. Pavit Jesus quinque millia hominum quinque panibus, & tulerant discipuli reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos; hic pascit quatuor millia septem panibus, & remanent fragmentorum septem sportæ; quærit jam Theophylactus, quo pacto illic quidem cum essent quinque panes, & quinque millia aliti essent, duodecim cophini superfuerunt; hic autem cum essent pauciores pascendi, & plures panes, septem sportæ? Respondeo: dici posse, quod sportæ majores erant cophinis, ut æqualitatis miraculi oblivisci non possent; nam si tunc quoque superfuissent duodecim cophini, obliti fuissent ob æqualitatem, quia iterum miraculum fuisset in panibus. Idem fere respondet Chrysost. ab Euthymio citatus: sportas cophinis fuisse fortasse majores, vel alio modo id fue-

rit factum. D. Ambros. vero lib. 6. in Lucam ita ad præsentem quæstionem respondet: quia, inquit, quatuor millia ista triduo cum Christo fuerunt, & ideo ampliorem cœlestis pabuli alimoniam receperant.

A N T I L O G I A III.

Hic nempe verificatum est, quod dixit Sapiens Prov. 10. *Non affliget Dominus fame animam iusti.* At quomodo huic concordat illud 2. Cor. 11. *Paulus cum sociis fame afflictus est.* En rursus Antilogia. Si Sapiens in Proverbiis locutus dixerat, Dominum non afflicturn fame animam iusti, cur Paulus, qui Dei gratiam consecutus ad tantam devenerat cordis munditiam, ut diceret: *Nihil mihi conscius sum*, famem cum sociis suis toties passus est, ut aliquando vitæ necessariis carerent. Respondeo: quod licet prima de corporali fame possit intelligi, qua Deus non sic permittet animam iusti affligi, ut pereat, tamen potissimum intelligenda est sententia de spiritali fame, qua nullatenus ille, *qui escam dat omni carni*, patietur animam iusti sic affligi, ut deficiat, quin potius, & si deficient homines, qui animam iusti alant verbo suo, e cœlis Angelos mittet, ut hoc officio fungantur, quemadmodum exemplum habemus de Cornelio Actor. 10. & de quibusdam aliis, quos scriptura pluribus in locis commemorat, quibus Deus per sanctos Angelos suos necessaria subministravit, ne hac fame spiritali prorsus deficerent. Itidem habemus de multis, quos Deus per Angelos suos pavit, ne corporali fame perirent, & deficerent. Quemadmodum exemplum habemus de Elia 3. Reg. 19. quem pavit Angelus, dum maneret sub umbra Juniperi, & pergeret ad montem Dei Oreb. De Daniele idem legimus existente in lacu leonum. Dan. 14. Nam licet Deus, qui clemens, & pius est, suos, quos prædestinavit, electos finat interdum hac corporali fame vexari, & affligi, ac alias misérias sustinere, hoc tamen facit, ut sic compellantur alibi solatium quærere, nimum hujus mundi cupit illos contemnere, ut sursum

sum ad coelum per desiderium, & affectum evolent. Eos vero famelicos, qui spirituales esuriem, hoc est, famem justitiæ in hoc mundo sustinent, valde commendat Christus in Evangelio, dum Matth. 5. ait: *Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam, quoniam saturabuntur.* Per hanc enim esuriem fructuosa evaditur culpa, & anima ab omni fœce diluitur. Nam sicut illa corporalis esuries, & abstinencia infirmitates corporales sæpius impediunt (maxime si temperate sustinentur) & hominem postmodum sanum, & incolumem reddunt, sic & hæc spiritualis fames justitiæ Dei, quam habet justus erga proximum, purgat eum, ac mundat ab omni fœce peccati. Hanc abundanter patiebatur ille, qui nimio zeli fervore motus, ait, conversus ad Deum: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Exod. 32. Paulus quoque hanc aliquando passus esuriem ad Rom. 9. ait: *Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ.* Hanc habentes viri justi dolent legem Dei aspernari, & calumniari. Mallent gloriam nominis Dei minime convitiari. Noscunt enim gaudium maximum fieri in coelis super uno peccatore poenitentiam agente, Lucæ 15. Nam sicut mercenarius, qui per totam diem in agro laboraverit, fero esuriens, solet benigne a Patrefamilias recolligi, & affluenter refici, & satiari, sic isti justi, qui in agro Dominico fideliter laboraverint propter Deum, in fero mortis reficientur, & ad plenum saturabuntur ab illo, qui hos allocutus in Evangelio, Matth. 11. ait: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Eundem sensum continere videtur illa sententia, ejusdem Christi superius annotata, dum Matth. 5. ait: *Beati, qui esuriunt justitiam, quoniam saturabuntur.* Est ergo optimum homini, sic esurire in hoc sæculo, ut postmodum cum Angelis ad plenum satietur in coelis, illo coelesti pabulo, quo aluntur, & satiantur illi coelestes, & supremi spiritus, ut non amplius esuriant, juxta illud Apoc. 7. *Non esurient, neque si-*

tient amplius. Hos utique famelicos verbi sui requirit Deus in sua mensa, ut eos ad plenum repleat. Idcirco tympanistria Maria cecinit in suo cantico Lucæ 1. *Esurientes implevit bonis.* Concludentes igitur dicimus, quod Paulus hanc esuriem, non tantum spirituales (ut præfati sumus) sed & corporales sæpius passus est in hoc mundo, & ita, ut diceret: *Esurimus, & sitimus.* Fuit tamen postmodum saturatus in coelis. Et sic ex præhabitis patet, quid pro conciliatione harum fuerat dicendum.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Super illud: *Et manducaverunt, & saturati sunt.* v. 8.

Duo hodie Architriclini convivium instruunt, Christus, & mundus. Uterque suos pascit convivas, sed non eadem est utrobique convivantium conditio; de mundi convivis scripsit Oseas cap. 4. v. 10. *Comedent, & non saturabuntur.* De Christi hospitibus annotavit Evangelista: *Manducaverunt, & saturati sunt.* Nimirum paupertina est suppellex mundi, jactat opes, quas non habet, & more generosorum pauperum magnifice se laborat ostentare. Die dominica opiparum instruit convivium, sed tota deinceps hebdomada severum servat jejunium; prima fronte sunt omnia opulenta, in interioribus omnia paupertina. Frontispicium est palatii, penetralia sunt vilis tugurii; excipit hospites vultuosa liberalitas, sed syrma trahit ridicula paupertas. Initia mundi magna sunt, & sumptuosa; Dei vero initia parva sunt, & humilia. Verum ibi lauta prandia desinunt in famem, vinum deficit: in mensa Christi ipsa satietate deliciosa fames paratur. Davidis olus succrevit in Cedrum, Salomonis Cedri exaruerunt in stipulam. Vocat ille ad nuptias, & vix aquam offert post vinum, vocat & Christus, & ex aquis meracissimum propinat vinum; vocat mundus ad lectum floribus respersum, sed qui brevi sternatur in tumulum; vocat Jesus ad montes Pardonum,

rum, & cubilia draconum, unde brevi evocandi sumus ad coronam. Initia, inquam, mundi magna sunt, sola tamen grandescunt apparentia, sed finis miserabilis: Initia Dei parva videntur, sed in exitu grandia fuisse cernuntur. Solis apparentiis speciosa sunt, quæ pollicetur, & ostentat mundus, & caro satelles mundi. Pauperiem fucato splendore tegit, ut putemus magna esse, quæ suis offert sequacibus. Audiatur D. Eucherius Ep. ad Valent. qui eleganti penna claram hanc miseriam, & superbam mundi pauperiem describit: *Illarum rerum species adumbratur, quondam coloribus expolita jam abolevit, omnisque fucatus splendor evanescit. Vix jam habet mundus, ut fallat. Periit imago illa ad decipiendum usque decora. Solidis mundus antea carebat, ecce deficit etiam caducis. Dissipatas loquimur mundi opes, cum jam ipse mundus in finem suum vergens spatiis agatur extremis. Quid commemoramus attritam ejus rem, & suppellectilem? vix jam habet mundus, quo decipiat, ita Eucherius. O inæquale mundi, & humani cordis conjugium! male convenit voluntati nostræ cum paupere mundo. Inexplebile est humani cordis desiderium, quo igitur pacto ab inope mundo expleatur? Cor humanum nunquam dicit: *sufficit*; mundus semper dicit: *deficit*. Nunquam bene animo nostro convenit nisi cum divite Deo, ubi semper plus datur, quam optari possit. Itaque ut insufficientiam rerum creatarum, earum sectatoribus inscriberem: *comedent, & non saturabuntur*; ut abundantiam bonorum, quæ abscondita sunt in Deo, & in cor hominis exundant, describerem, eorum amatoribus inscriberem: *manducaverunt, & saturati sunt*, de hac, creaturarum omnium, & rerum mundi insufficientia, ac de boni summi sufficientia, quodque cor nostrum quietare, & implere nihil possit præter Deum, sit præsens dissertatio moralis.*

Propriis hominem coloribus depinxit, qui eum ita depinxit: *Homo est animal ævi brevissimi, sed cupiditatis infinitæ*. Desideria sua ultra utriusque Oceani margines, ultra definientis naturæ terminos extendit; & ille cum Columbo novum orbem scruta-

tatur, & ille Magelones spe novorum Regnorum nutritur, & iste descriptum in mappa Geographica orbem terraqueum contemplatur, ejus miratur angustias, optatque novum in terris fundari Oceanum, in quo sibi Neptunus tridentem submittat, & istis Argo contemptis periculis per objecta maria luctatur, & ad verum se confurgentibus aqueis fluctuum gigantibus obluetur, si forte adhuc aliqua restet terra incognita suam avaritiam ditatura: Nec sola Pigmalionæi sitis execrabilis auri animos mortaliū vexat, verum, & sæpe vehementius honoris, aut voluptatis fames eos excruciat, & in catastam agit. *Homo animal cupiditatis infinitæ.* Sed non satiatur oculus visu, nec auris auditu. Inexplebilis est terrenorum fames, & sitis, immensa humani cordis capacitas. Mirum fane spectaculum se aliquando vidisse testatur D. Bernardus serm. super illud: *Ecce nos reliquimus omnia.* Vidi, inquit, ego aliquando viros quidem, phreneticos arbitrer, quorum primus tumentibus buccis marinam masticabat arenam, cupiebatque ventrem suum implere de arenis terræ; miseratus hominem, eumque sciscitatus? cur intro tam avidè terram ingereret? reposuit validissimam esse suam famem. Hæc non est fabula, sed in morali sensu historia. Terrenorum sacra fames quid non mortalia cogis pectora! Hic aut ille terræ viscera rimando usque ad inferorum viciniam penetrat, æternos montium diffringit obices, & prope ipsam inferni januam horrendum, ni fallor, oblatrante Cerbero, ligonem impingit, ut aurum inde extrahat. Vere apud Job. cap. 31. Adversus eos terra clamat, & fulci ejus deflent; adeo fœde eviscerata tellus gemit, dum exossantur montes, deartuantur rupes, exhauriuntur maria, sepeliuntur vivi, effodiuntur mortui, ut cordis fami consulatur. Sed actum agis, hæc omnia cordis famem non explebunt. Avarus Achab. 3. Regum cap. 21. tot suis vinetis non contentus, vineam pauperis Naboth esurivit; licet regalium divitiarum Araxes influeret in os ejus, adhuc vinum ex palmitibus alienis sitiebat. Hic, ut ait D. Ambros. suo contentus palmite, ille regali diviti-

vitia-

vitiarum fulcro prodigus inexplabilis. Babylonius ille Rex lib. Judith. cap. 2. habuit cum ducibus, & bellatoribus suis mysterium consilii sui, dixitque cogitationem suam in eo esse, ut omnem terram suo subjugaret imperio. O famem efferatam! quid si subjugasset? num animi esuriem sedasset? equidem magis quam ante esuriisset. Testatur Philo milites Romanos in devastatione Hierosolymæ Judæorum viscera fuisse scrutatos, & inde aurum devoratum eruisse. En homines terræ filios, qui cum serpente in maledictione communicant, cui dictum est: *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.* Genes. 3. Quidquid dives, & magnum in terris apparet, inane est, fictitium est, famem enim non explet, fundum cordis non attingit. Audio hic ingemiscen-tem super paupertate sua Davidem: *Ego vero egenus & pauper sum.* Psal. 69. Itane David pauper & egenus? si ille mendicus, quis, quæso, dives? possedit David duo florentissima regna, auri talenta 100000. & argenti 1020000. talentorum exstruendo templo congregavit, quod facit bis mille octingentos duodecim milliones hispanicorum aureorum. Sane dives mendicus erat David, & tamen, ecce, inquit ille 1. Paral. 22. cap. *Ecce ego in paupertate mea præparavi impensas Domus Domini.* Nimirum in paupertate sua tria millionum millia congregavit. Rex Palæstinus tanta vallatus potentia mendicum se fuit confessus; nimirum aurei illi montes fundum cordis non attigerunt; *Satiabor,* inquit Psal. 16. *cum apparuerit gloria tua.* Sunt tamen etiam in populo christiano homines vera Plutonis mancipia, qui beatitudinem hujus vitæ in divitiis statuunt; at quam longe a vera felicitate absunt! summum bonum perficere debet hominem, meliorem reddere, & animum quietare; atqui opes ut plurimum hominem deteriores efficiunt, & est quædam vitiis, & divitiis affinitas, atque quo plus habentur, amplius quæeruntur. Ad propositum facit, quod Horat. Lib. 3. cecinit Ode 16. *Crescentem sequitur cura pecuniam, majorumque fames.* Divitiarum plenitudo Deus est, quid porro velit humanum cor super ter-

ram extra illum? Illius solius possessio implet cordis profundum. Redeo ad spectaculum Bernardi. *Vidi*, inquit, *alterum hominem, qui sulfureo adstans lacui exhalantem teterrimum, foetidissimumque vaporem hiantem ore haurire gestiebat.* Hæc imago est voluptuarii, qui beatitudinem in voluptate statuit, eaque cordis famem explere desiderat, sed frustra-
neo conatu. Sit Salomon hujus exemplum, & testis, qui de se ita loquitur: *Dixi in corde meo, vadam, & affluam deliciis, & fruor bonis. Feci mihi cantores, & Cantatrices, & delicias filiorum hominum, & omnia, quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis, neque prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præparaveram.* Eccle. 2. Plus quam septem ostiis lutulentus voluptatum Nilus influebat in os Regis Palæstini; jamque tandem exsaturatum est illius cor tam immani incurrentium voluptatum alveo? minime, probrosæ voluptatis mancipium adhuc vociferatur: *vanitas vanitatum &c.* In Hebræo habetur: *Nihil & nihil, & omnia nihil.* Abyssum cordis tam vastus deliciarum oceanus non implevit. Et vero quo pacto desideriorum famem exsaturet bonum transiens, & volatile, quod dum advolat, avolat; moritur, cum nascitur, inque ipsis cunis tumulum nanciscitur. Idem sidus est Phosphorus, & Hesperus. Recte Cicero Lib. 2. de finibus: *Fluit voluptas, & prima quæquæ avolat, sæpiusque relinquit causas poenitendi, quam recordandi.* Idem pro Marco Cœlio: *Amores, & divitiæ mature, & celeriter deflorescunt.* Id ipsum Sap. 2. impii testantur: *Venite, inquit, & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creatura tanquam in juventute celeriter; celeriter!* nimirum more canum ex Nilo bibentium, quia & hæc dona dum affluunt, defluunt, & in ipso sui usu pereunt. Coronemus nos *rosas antequam marcescant; Rosas*, qui flos cæteris tenerior est, eodem pæne die floret, & defloret. Bene recentior Poeta:

Vidimus hesternæ florere rosaria luce,
Exhibuit nullas lux hodierna rosas.

Nullum

*Nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra, quam probe dictum: pertranseat; umbræ enim transitus est tempus nostrum, & bona, quibus fruimur, transeuntia sunt, atque velocissimo cursu præcipitantur in occasum. Ubique relinquamus signa lætitiæ; signa, inquit, lætitiæ: nec enim verum gaudium est, sed fucatum, quod ex corporis sensibus nascitur. Et vero non est vera lætitia, quam dolor, & mæror comitatur, quippe Plauto teste: ita Diis placitum, voluptati ut mæror comes consequatur. Api similis, quæ stillam mellis ponit, sed aculeum infigit; nimirum hujus gaudii extrema luctus, & mæror occupat. Non est verum, & solidum bonum voluptas, quæ, ut scripsit D. Hier. ad Damasum Pontificem: *Semper famem sui habet, & transacta non satiat.* O munde voluptuarie, appensus es in statera, & inventus es minus habens: Vinum defœdatæ voluptatis tibi non suppetit, quo sitim animorum restinguas. Oraculum Christi est: *Qui biberit ex hac aqua (terrenæ voluptatis) sitiet iterum.* Deus cœlo æternas reposuit delicias, ubi suos de torrente voluptatis beata potat æternitas. Prosequor ulterius Bernardi visionem. *Vidi, inquit, tertium hominem, qui supra pinnaculum templi residens levioris auræ spiritum hiantem ore captabat, & si quo minus influere videbatur, flabello sibi ventum ciebat, ac si totum speraret aerem deglutire, causam ab eo sciscitatus, responsum tuli: importabilem esse suam famem.* Hæc fabula non est, sed historia in chamæleonte, cui ut ait Tertul. *de vento cibis.* Spectare hic licet, ut multi vanitatis aucupes auram evanidi honoris tumentibus buccis haurire gestiunt, & de vento cibum sibi instruunt. Hic aut ille ambitione laborans omnia studia ad captandam hominum laudem inflectit, ideo laude indignus, quia laudari ambit. Se gradu potiore dignum arbitrat, majora viribus temere aggreditur, erga inferiores truculentum se exhibet; erga majores assentator quovis mancipio timidior, debito altius erecta fronte, & moroso supercilio alios despicit, atque si illam, quam sui ipsius sibi formavit ideam,*

& phantasticis depinxit coloribus imaginem intueri liceret, videres sua opinione gigantem toto Israele ab humero, & sursum altiore; fluctuat cor ejus perpetuis motibus, cum enim honor, quem ambit, in aliena sit potestate, necesse est illum continuis tumultibus agitari. At si tandem nomen illius venti per orbem circumferant, putasne famem illius explendam? minime. Audite Ammanum in aula Assueri opibus, & potentia cæteris eminentem, & a Rege secundum; hic coacto amicorum coetu nihil omnia sua esse pronunciat, *nihil, inquit, me habere puto, cur ita? quamdiu videro Mardochæum Judæum sedentem ante fores regias, mihiq; genua non inclinantem.* Una genuflexio ambitioso quietem negabat, animum illius egit in rabiem. Cibus iste ex vento, & honoris aura cor non fatiat. Miles ille apud Plutarchum ex gregario ad vexillum, a vexillo in tribunum evasit, ex tribuno militiæ Dux, tandem etiam ad solium imperiale gradum fecit Cæsar proclamatus, sed nec ibi cor quievit, cum illud veritati testimonium consignavit, dicens: *Omnes omnium dignitatum gradus percurri, & in nullo quietem reperi.* Et vero quo tandem pacto bonum incertum, & aura mobilius animum quietat? nulla in honore felicitas, proficiscitur enim ex hominum voluntate, & opinione, qua nihil mutabilius. Unde qui hodie gaudet summo bonorum privilegio, cras ignominioso eorundem sæpe dolet spolio. Quam mutationem etiam in regnantibus quidam ut grammatico more per inflexionem vocum complecteretur, hunc versum concinnavit:

Regnabo, regno, regnavi, sum fine regno.

Adeo etiam illa regalis honoris felicitas nutat in præcipiti, neque fixam habet stationem, volvitur ad metam, & si aliud desit, ad mortem tandem devolvitur; est enim vero quædam lubrica fortunæ scala. Philippus V. Hispaniarum, & Indiæ Rex moriturus filio, & filiæ suæ, aspice, inquiebat, in hoc afflictissimo corpusculo, quam tenui filo pendeant pompa, & splendor magnitudinis terrenæ, de mortali vita actum est, sola sepulchri cura restat.

Vos

Vos ex me rerum humanarum instabilitatem, & miserrimam vitæ conditionem reputate. Nimirum sceptrum, & diademata ad extremum sepulchrorum cineribus confunduntur, & honorum fila vel fortunæ, vel mortis falce rescinduntur. Imo in his fortuna tantum est, quæ omnia attollendo, & deprimendo versat, & versando consumit, & consummando odisse facit. Probe Lucretius Lib. 5. cecinit.

E summo quasi fulmen dejicit ictus

Invidia interdum contemptum in tartara tetra,
Ut fatius multo jam sit parere quieti,

Quam regere imperio res velle, & regna tenere.

Ita nempe in honore nulla vera felicitas, quia tanta instat mutabilitas. Vere Flavius Domitianus regnum fallax bonum appellavit. Est enim vero, ut inquit Euripides, specie quidem externa lætum, ac jucundum, intus vero triste, & molestum. Vidit David exaltatum impium sicut cedros Libani, transivit, & ecce non erat. Audiatur Pelusiota: *Temulentum est inter mortales bonum, & nemine etiam concutiente vix subsistit.* In hac veritate erudire Deus voluit ambitiosum Macedonem, dum ventus ei diadema ex capite excussit, & inter palustres arundines intulit, ut nosset arundine fragiliorem esse quamlibet eminentem dignitatem. Nec ignorabat hoc Diridates, quo, ut testatur Tacitus, vix ad solum Parthorum evecto plures coronas spumeas mirabili spectaculo Euphrates in suis aquis effinxit. De his spumis ait D. Greg. *Cum excrescunt, ut appareant, crescendo peragunt, ne subsistant.* Temulentum omne terræ bonum instar ebrii identidem cespitat in lapsum, nutat in ruinam, & in præceps impellitur. Bona hæc, ex vento vanitas conflata, animi famem non explent. Quidni verum esse fatear effatum Ludovici Toletani Antistitis: *Omnis copia, quæ Deus non est, inopia est.*

Verum audiatur adhuc Bernardus suum spectaculum enarrans: *Vidi, inquit, hominem quartum, qui fornaci vehementer accensæ incubans, prosilientes inde scintillas avido ore excipere gestiebat, causam facti rogavi, idem reposuit, quod alii: famem suam esse*
vehe-

vehementem. Hæc rursus est historia, quotidie innovatur, dum desideriorum æstu incitati homines famem suam possessione terrenorum explere fatagunt, nullo tamen effectu. Postquam percussit Alexander, Philippi, Macedo, Persarum, & Medorum Regem, constituit prælia multa, & obtinuit omnes munitiones, & interfecit Reges terræ, & pertransiit usque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis gentium, & congregavit virtutem, & exercitum fortem nimis, & exaltatum est, & elevatum cor ejus, & obtinuit regiones gentium, & Tyrannos, & facti sunt illi in tributum, & siluit terra in conspectu ejus. Machab. I. c. I. Jamne tandem tacente, & nec mutire audente terra, postquam computu historico facile quinque hominum milliones magnus ille Macedo interfecit, jamne, inquam, æstuantis in corde ipsius cupiditatis clasticum conticuit? nihil minus, bellum ipsi nascebatur ex victoria, & ex possessione orbis plurimum atrocior fames crescebat. Merito Scythia ille apud Curtium lib. 7. cap. 8. ita rabidam hominis cupiditatem redarguit. *Si Dii habitum corporis tui aviditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet, altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres, & hoc affecutus scire velles, ubi tanti numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiscis, quæ non capis. Ab Europa petis Asiam, ex Asia transis in Europam, deinde si humanum genus omne superaveris, cum sylvis, & nivibus, & fluminibus, ferisque bestiis gesturus es bellum. Tu qui te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium, quas adisti, gentium latro es. Lydiam cepisti, Syriam occupasti, Persidem tenes, Bactrianos habes in potestate, Indos petisti, jam etiam ad pecora nostra avaras, & insatiabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus est, quæ te esurire cogunt? primus omnium satietate parasti famem, ut quo plura haberes, acrius, quæ non habes, cuperes &c.* Hæc Barbarus. Sic est, naturæ pauca sufficiunt, cupiditati nihil. Scilicet: ignis est humana cupiditas, cui quidquid pabuli adjicitur, momento corripit, ac devorat, & nunquam dicit, sufficit. Gaudium peccatoris adinstar puncti esse dixit Jobi

Jobi amicus, atqui punctum puncto additum non facit extensionem; quo igitur pacto hoc terræ punctum abyssalem humani cordis voraginem adimpleat? Isthoc globi terraquei amphitheatrum sereno oculo grande, & immensa prope latitudine porrectum videtur, sed si sagacior oculo illud respicias, non nisi punctum est. Est, fateor, Europa duobus millibus ducentis lata, tribus millibus sexcentis longa miliaribus; est Asia sedes Paradisi quatuor millibus octingentis octoginta lata, 5200. longa miliaribus. Est Africa tot monstrorum mater 4282. lata, 4600. longa miliaribus; est America una veluti aurifodina 5200. lata, 9600. longa miliaribus. Ibi aquæ in vastissimum effunduntur oceanum, suisque fluctibus utriusque mundi littora concutiunt, hic excurrunt in flumina, effunduntur in maria, præcipitantur in torrentes, restagnant in lacus; ibi montes attolluntur in Caucasos, assurgunt in Atlantes, & cælo altissimis verticibus minantur; vere immensum aliquid hæc terra videtur, si rudem oculo illam respicias. Sed quid videt veritatis oculus in hac orbis terraquei scena? punctum est, quod videt; terra enim ex mente Romani sapientis in præfatione ad naturales quæstiones, punctum est, quod inter gentes ferro, & igni dividitur. O quam ridiculi sunt mortalium termini! punctum est, in quo navigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis. Magna nobis videntur, quæ in se minuta sunt, quod atomus est, caucasum putamus; ipsa terra, inquit Tullius, in Somnio Scipionis tam parva mihi visa est, ut me imperii nostri poeniteret. Quid enim sunt urbes, & palatia tanto humanæ artis strepitu, tanto ambitionis tumultu ad maiestatem murata, quid, inquam, sunt, nisi congesti aliquot arenarum, & lapidum cumuli? Quid vetus Roma 42. miliaria in ambitu habens, 6000. nobilissimorum civium recensens? quid Thebæ ea amplitudine urbs, ut 100. portas feratur habuisse? quid Babylon monstrum urbium? Ecbatana 200. stadiorum ambitum habentia? Quid Ninive vix tridui itinere absolvenda? Quid Alexandria 30. stadia in lon-

longitudine. 10. in latitudine complexa? Quid Alpes Italiæ mænia, Pyrenæi Galliæ, & Hispaniæ repagula, quid, inquam, aliud sunt, quam formicarum casæ, & tumuli lacertarum, dum immensos illos fiderum arcus, & prope sine termino excurrentes coelorum ambitus intueor? *O Israel quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus.* Baruch. 3. terra cœlo collata punctum est, hoc puncto cordis profundum non impletur; alia extra Deum bona judicio Clementis Alexandrini bona tantum abusive sunt, bona limitata, & dependentia, bona innumeris fœcibus permixta, & nihilo cognata, quæ animo suapte natura ad æterna porrecto, ad divina nato minime conveniunt.

Claudit jam visionem suam Bernardus: *vidi, inquit, quintum hominem, qui seorsim positus ridebat cæteros ipse magis irridendus: proprias enim carnes incredibili quodam studio fugebat, manus, & brachia ori admovens; tum vero macilentissimam ejus faciem contemplatus recordabar Prophetæ gementis, & dicentis: aruit cor meum tanquam testa* Ps. 101. & 21. Ita (concludit mellifluus) hæc terræ bona famem, & sitim animæ non sedant: quia vana, instabilia, & evanida sunt. Loquor adhuc cum Seneca Ep. 15. *Discedant aliquando ista insidiosa bona, & sperantibus meliora, quam affecutis. Si quid in illis esset solidi aliquando, & implerent, nunc haurientium sitim concitant.* Quare potius a fortuna impetrem, ut non det, quam a me ne petam. Uti ventris ipsa acuunt alimenta famem, quo plura ministras, plura cupit. In bonis terræ nihil solidi Ethnicus agnovit, agnosceret & Christianus, si res præsentis oculo veritatis subinde intueri vellet. Filii hominum mendaces in stateris suis, quibus magni ponderis videntur hæc bona, sed pondus nullum lanci inferunt, sunt etenim æque vani ut mundus ipse, imo si fieri posset, vaniores. Audiatur hic Portugalliæ Tullius Antonius Viera Serm. super illud Matth. 4. *Ostendit illi omnia regna mundi, &c.* Quod in mundo splendore suo oculos magis perstringit, est opulentia. Porro quid sunt divitiæ? in præterito labor,
in

in præfenti follicitudo, in futuro dolor, & afflictio. *Divitiæ*, inquit Bernardus, *labore acquiruntur, cum follicitudine, & cura confervantur, & perduntur cum dolore.* Quid aurum, & argentum, nifi melioris coloris terra? quid adamantes, & uniones, nifi majoris duritie vitra? quid ornatior cultus, nifi diverforum colorum fucus? quid faciei elegans forma, nifi calvaria fasciis involuta? fascias aufe-
rente morte hodie fugitis, quod heri adorabatis. Quid oblectamenta, nifi veſperæ dolorum? quas qui diligentius frequentat, & attentius cantat, acerbius eas poſtmodum deplorabit. Quid deliciæ, nifi mel in lancea Jonathæ? favus ſimul cum ferro in os intrat. Quid omnia juvenum oblectamenta: nifi repositæ ſenectutis poenitentia? Quid honores, & dignitates, nifi fumus? fumus ſemper excæcans, & lacrymas ordinarie eliciens. Quid primatus, nifi vapor ad modicum parens? unus ſolis radius illum attrahit, & alius conſumit. Quid Proviſiones, & ſpecioſæ expeditiones, nifi literæ Uriæ? videntur eſſe epiſtolæ indices favoris, & quot fuerunt ſententiæ mortis! Quid fama nifi acquiſita invidia? Quid omnis proſperitas humana, nifi ventus inquietus? ſi remittat, non eſt tranquillitas, & ſi increſcat, oritur tempeſtas. Quid ipſa denique vita, nifi lampas accenſa, vitrum, & ignis? Vitrum, quod ſufflatione conficitur: ignis, qui afflatu extinguitur. Hæc ſunt mundi veſtri, regnorumque veſtrorum gloria. Hucusque vivis coloribus res mortales deſcribit Viera. Equidem quis illas oculo diligentiore perluftrat, rebusque fucatis larvam detrahit, ſub illa apparente colorum ſcena, ſub illa vultuoſa terrenæ magnitudinis pompa legit poma Sodomæ afforis cœlum, intus gehennæ cineres parturientia. Nimirum mentiuntur oculis intuentium terræ bona velut iris, quæ æmulam ſoli oſtentat venuſtatem, cum non aliud ſit, nifi roſcida nubecula uno ſolis radio, ſuiſque lacrymis depiſta, brevi uno Zephyri reſpirio diſſolvenda. Non ſunt hæc terrena, quod apparent, ſuum nihilum bracteato tegunt cortice. Mendaciis
cre-

crefcunt, ut oculos intuentium decipiant, palato ftillam mellis infpergunt, fed fubftantiam non habent, qua fatient. Merito prodigus ille ad immun- dum gregem pafcendum damnatus, & fame pæne confumptus Lucæ 15. memor fortis priftinæ, ita ingemuit: *Quanti mercenarii in domo Patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor.* Extra domum Patris efurie in cadaver contabefcit.

Finis nofter Deus eft, ad quem conditus eft homo, creata omnia ad hunc finem tanquam media deferviunt. Hoc folum bonum humani cordis fundum attingit, & profundum implet. Et vero quid quæram fuper terram? Bonitatem? hæc in Deo eft fine malitia. Pulchritudinem? hæc in Deo eft antiqua, & nova absque macula. Perfectionem? hæc in Deo eft fine defectu. Scientiam? hæc in Deo eft fine errore. Pacem? hæc in Deo eft fine perturbatione. Delectationem? hæc in Deo eft fine dolore. Abundantiam? hæc in ipfo eft fine indigentia. Felicitatem? hæc in ipfo eft fine miseria. *Fecifti nos Domine ad te, & inquietum eft cor noſtrum, donec requiefcat in te.*

§. IV.

Q U Æ S T I O N E S
EX THEOLOGIA MORALI.

De peccato Gulæ, & Ebrietatis.

Gula eft inordinatus appetitus cibi, & potus, opponitur abftinentiæ; non eft ex genere fuo mortale, nifi folum in eo cafu, quo quis in ea ultimum finem ponit, quod tribus modis poteft contingere. imo: exprefle, & formaliter, ut cum quis exprefle, & in actu fignato illas voluptates fum- mum bonum eſſe iudicat, ut faciebant Epicurei: 2do: implicite, cum id quidem exprefle non iudicat, tamen erga ea fic afficitur, ut propterea fit paratus omnia jura divina, & humana violare. 3tio: interpretative, ut cum quis affectu gulæ paratus eft non quidem quodvis peccatum, fed tamen aliquod mortiferum committere: hic enim etfi minus per-

perfecte, & proprie ponat ultimum finem in voluptate ciborum, quam secundus, qui omnia ad illum refert, tamen aliquo modo convincitur id facere: nam hoc ipso, quod graviter propter gulam peccet, deferit Deum propter voluptatem, & hanc illi suo facto præponit: Unde etiam de talibus dixit Apostolus: *Quorum Deus venter est.* Hanc Gregorii Responsionem approbat S. Th. 2. 2. qu. 148. art. 4. ac prædictos quinque modos hoc versu comprehendit: *Præpropere, laute, nimis, ardentem, studiose.*

Quær. imo: Quid, & quanta malitia sit ebrietas? Ad idem: Resp. Ebrietas theologice hoc modo describitur: est excessus in potu inebriante voluptatis causa, donec rationis usus adimatur. Unde proprie, & formaliter non est ebrius, qui ob aliam causam, quam ob voluptatem privavit se rationis usu per potum. Hinc S. Th. 2. 2^æ q. 150. art. 1. dicit: eam contingere ex nimia vini concupiscentia. Est autem ebrietas species gulæ proprie dicta, ut ait cit. Angelicus; nam gula generatim sumpta dicit inordinationem in esu, & potu, ebrietas autem huic inordinationi genericæ superaddit quasi specificam differentiam, quod pertingat usque ad privationem usus rationis. Ad 2dum resp. nemo dubitat, quin plena, voluntaria, & formalis ebrietas sit semper peccatum mortale. Probatur imo Scripturæ textibus, & P. P. testimoniis: *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & ad potandum usque ad vesperum.* Is. 5. *Nihil ita dæmoniacum, quam ebrietas, & lascivia, quæ est mater omnium vitiorum,* ait Chrys. Hom. 71. ad populum, relatus a S. Th. 2. 2^æ: art. 3. Probatur ratione: ebrietas naturaliter, & necessario privat hominem non tantum usu rationis sicut somnus, sed etiam potentia proxima ad usum rationis, ergo. 2do: impedit, quominus quis satisfaciat præceptis affirmativis, est etiam causa, ut multa fiant contra præcepta negativa, ergo propter periculum peccandi saltem materialiter, cui hominem exponit, est peccatum grave; nam licet multi non transgrediantur in ebrietate ulla præcepta, quia tamen communiter fieri

solent aliquorum transgressiones, & doctrina moralis solum attendit id, quod communiter accidit, & quod per se est, non autem quod rarius, & per accidens, sequitur, omnem, qui se voluntarie inebriat, propter hoc periculum peccare graviter. 3tio: omnis ebrietas plena facit hominem brutis similem, & sæpe deteriore, ut ex P.P. ostendunt Valentia, Lessius &c. ergo. Si quæras: in quonam fita sit mortalis malitia ebrietatis? Resp. in eo, quod quis voluptatem ex potu proveniente tantum faciat, ut ob eam saltem indirecte velit se privare usu rationis non quidem simpliciter, sed ita privare, ut non sit in ejus arbitrio positum ullo adhibito medio redire brevi ad usum rationis, sicut est in arbitrio hominis, qui se dat somno, si aliquod medium adhibeatur.

Quær. 2do: Quid sit dicendum de modo, quo ebrietas evadit mortaliter, aut tantum venialiter peccaminosa: Resp. imo: qui raro, vel nunquam se inebriavit, non peccat graviter se inebriando, si tunc cum haustui operam dedit, non advertit actu esse ebrietatis periculum, licet actu cogitarit se bibere plus, quam sitis exigat. Deducitur conclusio ex illo generali primo principio: quando non præcedit actualis cognitio malitiæ moralis objectum aliquod afficientis, non potest illa malitia dici voluntaria homini circa illud objectum versanti; atqui in dato casu non præcessit actualis cognitio malitiæ, quæ ebrietati inest, ergo. Resp. 2do: Hæc doctrina etiam vera est respectu illius, qui frequenter se inebriat. Ratio est: quia, ut suppono, non advertit actu ad malitiam objecti. Resp. 3tio: omnis ille censendus est advertisse periculum, qui probabiliter judicavit ebrietatem secuturam. ita communiter. Ratio est: quia talis non potest dici laborare ignorantia, & inadvertentia secuturæ temulentiae: ergo advertit illius periculum, ergo.

Quær. 3tio: Utrum mala, quæ in ebrietate patrantur, imputari possint ebrio in peccatum? Ad hanc non parvi momenti quæstionem Resp. imo: si ebrietas est omnino involuntaria, tunc quidquid in illa

illa mali fit, non imputatur in peccatum, quia tunc hæc mala nullo modo pendent a libera hominis voluntate, nec enim sunt in se, nec in sua causa volita. Hæc conclusio vera est, etiamsi quis videat se in potu excedere, modo ipsam ebrietatem non prævideat secuturam. Resp. 2do: Quamvis ebrietas fuerit omnino voluntaria, & culpabilis, si tamen mala, quæ in illa patrata sunt, non fuerunt ullo modo prævisa, neque soleant committi in ebrietate, tunc non debent ullatenus imputari in culpam. Hæc doctrina est D. Th. 1. 2dæ: q. 20. art. 5. ubi sic habet: *si eventus sequens non est præcognitus*, tunc distinguendum est: quia si per se semper ex tali actu, & ut in pluribus, secundum hoc eventus sequens addit bonitatem, vel malitiam; si vero per accidens, & ut in paucioribus, tunc eventus sequens non addit bonitatem, vel malitiam actus: non enim datur iudicium de re aliqua secundum illud, quod est per accidens, sed solum secundum illud, quod est *per se*. Ex quo sic argumentatur: ille eventus non imputatur ad culpam, de quo non potuit formari iudicium, seu prudenter cogitari, quod sit ex tali causa secuturus, atqui de illis malis, quæ neque fuerunt ante ebrietatem prævisa, neque soleant in ea fieri, non potest prudenter cogitari, quod sint secutura, ergo. Resp. 3tio: quamvis ebrietas fuerit omnino voluntaria, si tamen mala, quæ in illa patrata sunt, non fuerunt ullo modo prævisa, non imputantur ullatenus ad culpam, licet soleant sequi ex ebrietate. Ratio est: quia illud non imputatur ad culpam, quod nec indirecte est voluntarium, atqui illa mala, de quibus hic agimus, non sunt ullo modo voluntaria, ergo. Min. probatur. illud non est ebrio voluntarium, quod ipse nullo modo prævidit, ut certum est ex definitione voluntarii; atqui illa mala, de quibus hic agitur, non præcogitavit; ergo. Min. patet: quia non est in mea, aut cujuscunque alterius potestate primam cogitationem de ulla re habere, ergo non est in potestate ebrii cogitare de ullis malis, quæ patraturus est in temulentia, quando se insinuavit apprehensio

illorum malorum, seu quando non fuerunt ullo modo prævifa.

Dices: Licet non præviderit, nec prævideri potuerit, debebat tamen prævideri, & prævogitare, ergo. Resp. esse implicantiam in adjecto, ut quis debeat aliquid facere, quod facere non potest, cum impossibilibus nulla sit obligatio: suppono enim in præsenti, quod nullatenus occurrerint mala in ebrietate probabiliter, aut etiam tantum conjecturaliter obventura.

Instabis: Dum quis actionem aliquam aggreditur, tenetur examinare omnes saltem ordinarias, & consuetas circumstantias, adeoque effectus ex actione sequi solitos; ergo five ante ebrietatem potuerit quis cogitare de malis in ipsa ebrietate patrandis, five non potuerit, tenebatur tamen cogitare. Resp. tenebatur quidem in actu imo, & remote; non autem 2do, & proxime; impossibile enim est, ut in actu 2do, adeoque sub ratione veri, & actualis peccati obliget hic, & nunc ad faciendum quidpiam, quod non occurrit mihi faciendum.

Quær. 4to: An imputari debeat malum in ebrietate commissum in peccatum, quando quis adhibuit diligentiam, ne malum alias ex ebrietate sequi solitum sequatur? Resp. adhibita sufficiente diligentia, ne malum prævifum sequatur, ita ut moraliter sit certus, se illud malum non patraturum, tunc illud malum, quod præter opinionem sequitur, non imputatur ad culpam. Ratio est: quia quando homo prudenter præcavet illa mala, non possunt ei imputari, etiam si postea per accidens eveniant. Illud hic notandum: si talis effectus frequenter contingat five per se, five per accidens, tunc longe majorem curam adhibendam esse, quam si raro id accadat. Resp. & dico ulterius: quamvis cogitatio, dubium aut scrupulus oriatur de quopiam malo in temulentia committendo, si tamen illam suspicionem quis ejiciat, vel corrigat, persuadendo sibi ob rationes prudentes contrarias illam suspicionem inanem esse, si demum illud malum veniat, non imputatur ei ad culpam, quia tunc
pru-

prudenter judicat illum timorem esse vanum. Quod si autem pro utraque parte occurrant rationes, aut probabiliter videatur hoc, aut illud malum eventurum, & probabiliter putetur non eventurum, tunc probabilius censeo talem damnandum illius peccati in ebrietate commissi: quia & periculum probabile prævidit, & se voluntarie illi periculo exposuit.

Quær. 5to: si ebrietas vel ob imperfectionem actus, vel ob defectum plenæ deliberationis sit tantum venialiter peccaminosa, an malum inde secutum sit peccatum grave? Resp. negative. Ratio est: quia illud malum ut suppono, non est in se ipso volitum, cum fiat ab homine ratione destituto, sed solum est voluntarium in causa, ergo non potest majorem culpam contrahere, quam ipsa causa contineat; atqui ebrietas, ut rursus suppono, non continet nisi culpam venialem. ergo. Attamen per se loquendo ille etiam ratione periculi peccat graviter, qui se inebriat voluntarie advertens periculum mali gravis in ebrietate patrandi. Ratio est, quia communi judicio censetur talis velle illud grave malum, seu esse illi indirecte voluntarium. Hinc inferes: talem qui prævidit periculum exempli gratia gravis verberationis, aut homicidii, reum esse duplicis peccati gravis, scilicet ebrietatis, & injustæ percussiois, sive re ipsa sequatur percussio, sive non.

Quær. 6. An & quantum sit peccatum provocare ad haustus æquales? Resp. per se loquendo esse crimen grave, quando provocans prævidet periculum, ne is, qui provocatur, temulentiam gravem contrahat: id enim est proprie dare scandalum, seu occasionem gravis ruinæ spiritualis. Quæ provocatio ad haustus æquales est etiam jure civili interdicta, & quidem a duobus Cæsaribus, nimirum a Maximiliano I. in Comitibus Imperialibus Anno 1500. ejusque nepote Carolo V. An. 1530. & 1548. ut testatur Andr. lib. 2. observ. 100. N. 43. Verum has leges esse contrario usu abrogatas, & sublatas, idque passim exemplo, & quadam turpitudinis in-

famia conqueritur idem Author. Etiam jura Ecclesiastica circa hoc nonnihil conqueritur idem Author. Sic Provincialis Synodus Salisburgensis Constit. 27. c. 13. decernit, ut, si quem clericum ad æquales haustus certasse constiterit, ita puniatur, ut cæteri ejus exemplo ab hoc crimine avocentur. Synodus Diœcesana Pragen. tit. de vita, & honestate clericorum, in omni Christiano, & multo magis clerico damnat, atque detestatur provocationes ad haustus æquales. Synodus Diœces. Constantien. p. 2. tit. 115. sub gravissimis pœnis provocationes tanquam rem maxime detestandam omnibus clericis interdicit. Denique Innocentius III. in Concilio generali de hoc ita sanxit: illum abusum penitus decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad haustus æquales suo modo se obligant potatores, & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit, ab officio, vel beneficio suspendatur.

Quær. 7. An licitum sit se inebriare ad aliqua mala gravia v. g. mortem, morbum, honoris dispendium evadenda. Resp. imo: ebrietas formalis (quæ consistit in sumptione potus ex sola voluptate usque ad privationem rationis) in nullo casu est licita: quia non videtur posse poni casus, quo sola voluptas, quæ ex potu percipitur, licite tantifiat, ut propter illam procurandam sit fas rationem exturbare. De ebrietate materiali potest institui multiplex quæstio. Unde resp. Lessius lib. 4. de Just. & Jure lib. 3. n. 37. Si quis tibi mortem minetur, nisi ebibas poculum inebrians, licite a te illud poculum exhauriri, eo quod per potum privare se ratione non sit ita intrinsece malum, quin aliquando liceat; sicuti licet medicinæ causa, ergo ubi est causa de se proportionata huic damno, potest illud licite adiri, atqui in nostro casu talis causa est, ergo. Resp. 2do: si morbus aliter nequeat curari, quam sumptione haustus inebriantis, videtur licite sumi juxta Cajet. Syl. Navar. quia tali casu non peccabitur

tur contra temperantiam ; ergo nullo modo peccatur , ac inde patet , quod ille potus non fit intemperatus , nec ullo modo contra regulam temperantiæ , quandoquidem regula temperantiæ permittit tantum sumere cibi , & potus , quantum requirit necessitas , sine qua non potest homo convenienter vivere , id est conservare valetudinem , & bonam habitudinem juxta rationem , & proportionem suorum officiorum , & ut loquitur D. Th. 2da 2dæ : q. 141. art. 6. Potius dixeris , si in hoc casu comitteretur ebrietas , peccari peccato stuporis. Illud tamen hic notandum , ebrietatem in se non posse intendi tanquam finem , sed solum ut medium necessarium deserviens ad honestum finem.

Quær. 8. Quid censendum de illis , quos invaletudo orta ex ebrietate reddit ineptos ad obeunda debita officia ? Resp. P. Gobat reperiri non paucos Belli Duces , Consiliarios , aliosque publicorum officiorum administratos , quos potus intemperantia , & inde orta corporis invaletudo ita afficit , ut pluribus etiam diebus sint ad sua officia rite obeunda inepti , ad quæ tamen ex justitia obligantur. Et de his dico juxta doctrinam Sanchezii lib. 5. consil. mor. cap. imo : dub. 33. quam tradit hisce verbis : nonnulli docti juniores dicunt , quod ille , cui ex officio incumbit docere legendo , vel prædicando , si comedat aliquid , quod notabiliter noceat per magnum tempus impediendo ipsum ab officio , peccat mortaliter , nisi animo constituerit relinquere officium : quia injuriam infert subditis , vel discipulis in re gravi. Quod si infirmitas sit diuturna v. g. per mensem , aut valde frequens , tunc equidem spectata rei natura tenentur stipendiarii Professores facere restitutionem : cum enim ex innominato contractu *do , ut des* obliget illos vere rigideque justitiæ lex ad munus docendi obeundum cum morali diligentia , hi autem moralem diligentiam ob suam culpam non adhibeant , non apparet , cur spectata rei natura æque facere restitutionem non teneantur , ac tenetur v. g. medicus , qui officio suo non satisfacit.

§. V.

EX JURE CANONICO.

De Titulo Mensæ.

Cum Dominus sequaces sui tam liberaliter paverit, ut ex Evangelio hodiernæ Dominicæ constet, eisque etiam in deserto de liberali mensa providerit, merito hic agi videtur de Titulo Mensæ Clericis præcipue de Jure competente; quare

Quæritur: Quid, & quotuplex sit Titulus Mensæ: an sine eo possit quis initiari sacris ordinibus.

Respondeo imo: Per Titulum Mensæ intelligi cautionem, qua providetur ordinando de sufficienti, eaque perpetua sustentatione, ne mendicando, vel sordidum quæstum exercendo, victum quærere compellatur cum opprobrio Status Ecclesiastici, ut jam olim statutum fuit in Concilio Chalcedonensi relato in can. 1. & 2. dist. 70. Et c. Episcopus 4. c. cum secundum 16. c. tuis 23. de Præb. c. si Episcopus 37. eod. in 9. & novissime in Concilio Trid. Sess. 21. cap. 2. de ref.

Ejusmodi autem Titulus, super quo initiari sacris quis potest, est triplex, scilicet imo: Titulus beneficii, quando nempe ordinandus jam habet actu aliquod beneficium; qui est proprie dictus Titulus ordinationis. Ad hoc autem requiritur imo: ut ejusmodi beneficium sit certum ac perpetuum cap. 37. cit. de Præb. alioquin si non esset certum ac perpetuum, contingere posset ordinatum amoveri a beneficio, & sic non haberet, unde viveret, sequerenturque prædicta incommoda. Hinc non potest quis ordinari ad Commendam, vel Vicariam temporalem, quippe quæ non datur in Titulum, Abb. in cap. constitutus 8. de filiis Presb. Neque ad Capellaniam non collativam, seu revocabilem, ob eandem rationem. Neque ad Beneficium Manuale, quamvis enim beneficia manualia dentur in Titulum, sed ita tamen, ut revocari possint, & qui illud obtinet, pro arbitrio amoveri. Neque ad Titulum

lum alterius beneficii, vel stipendii ab Episcopo assignandi super fructibus suæ mensæ Episcopalis, juxta declarat. S. Congreg. apud Garciam. Par. 2. de Benef. Et ratio est: quia morte constituentis extinguitur, cum onus hujusmodi non possit imponi in præjudicium successoris, nisi cum licentia Pontificis. Potest tamen Clericus ordinari ad Vicariam perpetuam, & ad coadjutoriam, si ea cum consensu Papæ concessa sit cum facultate succedendi, atque ita sit irrevocabilis. Uti & ad pensionem Ecclesiasticam, dummodo ea perpetua ac veluti Titularis sit. Non tamen ad pensionem, quam aliquis habet super alterius beneficio; quia hæc morte pensionarii extinguitur, nec transferri potest in alium sine licentia Papæ. 2do: requiritur: ut sit sufficiens ad honestam sustentationem pro statu, & qualitate personæ ordinandæ in particulari, nam beneficium sufficiens ignobili, non erit sufficiens nobili, vel egregie literato. Gl.in cit. c.37. Vel saltem, ut sit sufficiens pro statu Clerici in genere, non attenda conditione personæ, cum Trid. solum requirat beneficium, quod sufficiat ad honeste vivendum. 3tio requiritur: ut sit jam actu collatum, imo & pacifice ab eodem possessum Trid.cit. adeoque non sit litigiosum, quamvis jure antiquo suffecerit solus Titulus per legitimam collationem acquisitus. Addit tamen Pichler hic in praxi non servari, licet servari deberet, ut habeatur scilicet jam possessio. Potest tamen quis ordinari subdiaconus, vel diaconus ad Titulum beneficii, etiam si illius fructus non percipiat, nisi post susceptum ordinem Presbyteratus, ut censuit S. Congreg. Concil. apud Garc. Item ad servitium perpetuum alicujus Ecclesiæ, vel altaris, ad quod ordinandus cum consensu Episcopi, vel alterius Prælati est ita deputatus, ut inde ali debeat, donec aliter ipsi provideatur, ut colligunt ex Trid. Sess. 23. cap. 16. de ref. Vel etiam super redditibus alicujus seminarii ad serviendum in beneficio, quod seminario unitum est, juxta declarat. S. Congr. apud Garc. Alter Titulus est Patrimonii, qui nonnisi improprie & per æquiparationem, Titulus dicitur juxta cap. 37. cit. si vi-

delicet ordinandus habet bona propria, seu illa a Patre profecta sint, seu ex propria industria, vel ex donatione alterius, vel ex alio quovis legitimo Titulo sint acquisita; dummodo sufficientiant ad honestam sustentationem ordinandi. Ad hoc vero requiritur præterea imo: ut ejusmodi bona Patrimonia- lia sint certa, quia si incerta sint, non potest sciri, an sint sufficientia ad honestam alimoniam. 2do: ut sint immobilia, quia res mobiles facile extinguuntur, vel consumuntur usu, & lapsu temporis. 3tio: libera, seu alteri non obligata Titulo Hypothecæ, vel alio modo, ut pro censu, ære alieno, vel do- te &c. Quia alioquin fieri posset, ut a creditoribus auferrentur. 4to: frugifera, id est, annuum redi- tum Clerico ordinato adferentia, quia *idem est rem non habere, ac habere, sed inutilem* L. quoties 6. ff. *qui satis dare cog.* Nisi res infrugifera alienari pos- set, & ex pretio frugiferum quid comparari. Et hinc non potest quis ordinari ad bona Patrimonii, in quibus solum habet dominium directum, & al- ter utile; quia cum nullos fructus inde percipiat, unde honeste sustentabitur? 5to: Actu possessa. Quare non sufficiunt bona possessa solum sub spe, vel fictione Juris, uti se habet hæreditas filii Patre adhuc vivente; nisi Pater certa bona frugifera de- signet, & actu donet, quæ sint ipsi instar Patrimo- nii, vel saltem sub speciali Hypotheca realiter ob- liget, ut non possint alienari, nisi cum onere pen- sionis filio ordinato inde solvendæ. Molin. tr. 2. de Just. dis. 238. Quamvis si Pater sit illustris, aut u- nus ex Magnatibus, non soleat exigere talis designa- tio bonorum, sed acceptetur sola promissio. Porro ejusmodi bona non debent posse ab ordinando vali- de alienari, nec subvendi, nec permutari, nec hy- potheca, aut alio quovis modo obligari possunt; *quia nomen alienationis generale est, & omnem alie- nationem, quacunque ratione factam complectitur* c. Nulli 5. de reb. Eccl. non alien. L. ult. C. de reb. alien. non alien. Nec refert: quod vendens Patrimonium non cogatur mendicare. Nam ut ait Barb. potest pre- tium consumere, & sic mendicare. Quare alienatio Patri-

Patrimonii subsequens ordinationem perinde ipso jure irrita est, sicut renunciatio beneficii, ad quod aliquis ordinatus est, tum quia verbum *Nullatenus* positum in Trid. cit. inducit nullitatem secundum Gl. in Clem. unic. de sequestr. Possess. tum quia eadem militat ratio, quæ in beneficio.

Ad Titulum Patrimonii reducitur Titulus donationis, seu pensionis a quocunque etiam Laico assignatæ, donec ordinandus sufficiens beneficium Ecclesiasticum, vel aliam provisionem consequatur, juxta Trid. cit. Quamvis autem hujusmodi donatio, aut pensionis assignatio Clerico realiter tradi deberet, id tamen in multis locis non servatur, sed sufficit ejusmodi pensionis assignatio scripto, & reali cautione hypothecaria firmata, assignata videlicet certa re libera, & frugifera, unde annua pensio vel sustentatio sufficiens accipi possit, tunc enim jus illam percipiendi censetur esse reale jus proprium quoddam ipsius Clerici: 2do: ad Titulum Patrimonii reducitur Titulus census, quem ipse ordinandus alias haberet, potestque pariter quis ad talem titulum census ordinari, quia annui census computantur inter bona immobilia. Clem. 1. §. cumque annui redditus, de V. S. imo non solum ad censum perpetuum, sed etiam vitalitium, dummodo sit irredimibilis; non tamen ad redimibilem, nisi præstetur cautio, quod in eventum redemptionis comparandus alius census, aut res frugifera, aut pecunia ex judicis decreto apud certas personas deponatur, ut iterum ad censum collocetur. Porro licet a privatis personis (utut potentibus) prædicta cautio realis exigatur, a Principibus tamen, & Communitatibus juxta Trid. cap. 2. cit. sufficit simplex cautio instrumentaria, utpote quibus nunquam deesse poterit facultas sustentandi Clericum, ideoque his fides haberi solet, si in instrumentis seu literis authenticis promissionem faciant, sufficientia alimenta præstandi Clerico. Ejusmodi autem Tituli ad Patrimonium substituuntur pure, & vocantur simpliciter *Tituli Mensæ*. Infertur, quod non possit quis ordinari ad Titulum pensionis ex propria industria,
vel

vel alias honesto officio percipiendæ, v. g. quod sit pictor, musicus, vel alius honestæ professionis, imo nec ad Titulum literaturæ v. g. Doctoratus Theologiæ, aut Juris, quia in his potest subesse periculum inopiæ ob varios casus v. g. infirmitatis incidentis, ob quam inutilis fiat ad docendum, & egeat.

Tertius Titulus (ad quem ordinantur Clerici Regulares) est Titulus Religiosæ paupertatis, siue professionis in aliqua Religione approbata editæ. Can. 1mo: dist. 70. Quia in illis professio subit Titulum beneficii, cum Religiosos tales teneatur alere Religio. Dixi tamen *professi*, quia ante professionem non possunt promoveri ad sacros ordines etiam super Titulum paupertatis sine alio reali Titulo, juxta Constit. Pii V. quæ incipit. Romanus Pontifex, & habetur apud Quarant. in summ. Bullar. V. Ordo, in qua decretum Concilii Trident. Sess. 21. c. 2. extenditur ad Regulares non professos. Idem est de Religiosis invalide professis, ut ex rota Rom. tradit Garc. Excipiuntur Religiosi Societatis Jesu, qui post biennium Noviciatus tria vota, etsi simplicia emiserunt; hi enim ante solemnem Professionem etiam sine alio Titulo ad omnes sacros ordines perinde atque aliorum ordinum professi promoveri possunt, non obstante Constitutione Pii V. ex concessione nimirum Gregorii XIII. Ascendente Domino facta ult. Febr. Anno 1573. quam etiam confirmavit Gregorius XIV. in Constit. edita 20. Aug. An. 1591. Similiter Alumni Pontificii, qui in Seminariis Studiorum causa aluntur, ex privilegio Sedis Apostolicæ absque alio Titulo ordinari possunt juxta Bullam Gregorii XIII. datam Anno 1584. 25. Septembr. Porro ex memoratis Titulis solus Titulus beneficii est proprie, & dicitur Titulus, reliqui ei tantum æquiparantur.

Respondeo ad quæsitum 2do: juxta cap. Episcopus 4. de Præb. cap. si Episcopus 39. eod. in 6. & Trid. Sess. 21. cap. 2. de ref. cit. Nullus ad sacros ordines promoveri potest sine Titulo Mensæ. Potest tamen initiari prima Tonsura, & Minoribus
fine

sine hoc, ut post Hostiens. in sum. Tit. de Præb. docet Parisius lib. 2. de resign. benef. ubi dicit; hoc communi praxi esse receptum. Ratio est, tum quia in Minoribus constituti a Clericali Statu recedere possunt; tum quia in cit. capitulis, & Trid. tantum de sacris ordinibus fit mentio. Quamvis jure antiquo etiam ad primam Tonsuram, & minores ordines Titulus requirebatur, ut constat ex Can. 1. Gl. v. Neminem. Dist. 70. & Gl. in c. 2. cit. v. Clericos.

§. VI.

QUÆSTIO POLEMICA.

Occasione textus hodierni Evangelii cum Turbæ multæ irruerent in Jesum, ut audirent verbum Dei. Lucæ 5. quæritur: An prædicatio verbi Dei possit habere rationem specialis Notæ veræ Ecclesiæ, aut Sacramenti?

Resp. Quamvis pura Doctrina, & vera Sacramenta reipsa semper sint in sola vera Ecclesia, non sunt tamen signa nobis notiora, quam sit ipsa Ecclesia; ideo in illius cognitionem non ducunt magis, quam si quærenti tibi, in qua domo sit incendium, aut ubi sonet campana, aut qua parte Germaniæ fluat Danubius; respondeatur in illa domo incendium esse, ubi flamma tectum vel parietem corripuit: ibi sonare campanam, ubi malleo percutitur; ibi fluere Danubium, ubi humectat subjectam terram. Esto enim hæc verissima sint, tu tamen nihilominus adhuc ignorabis, ubi campana sonet, ubi sit incendium, & ubi fluat Danubius. Quare? quia hoc ipsum, quod respondetur, non est tibi notius, quam id quod quæritur, tametsi cum quæsito sit infallibiliter connexum.

Ita in proposito. Si quærat ignorans vel dubitans, ubi sit vera Ecclesia? ubi vera fides? & tu dicas: ibi, ubi sunt legitima Sacramenta, & pura prædicatio, minime acquiescere potes: mox sciscitaberis, ubi sit ista pura prædicatio? apud Calvinianos? apud Photinianos? apud Schwenkfeldianos? apud Anabaptistas? apud Lutheranos? apud Catholicos? Horum enim singuli asseverantissime dicunt,

dicunt, apud se solos ista reperiri. Unde jam cognosces apud hos puram esse doctrinam, veraque Sacramenta, & non apud illos? Ex scriptura? at hæc sæpe est obscura; sæpe non secundum literam, quæ occidit, sed secundum spiritum, qui vivificat, explicanda; nunc proprie, nunc improprie intelligenda; ut taceam de ipsis scripturæ nonnullis libris esse controversiam, num sit vera scriptura? Unde jam a pagano vel hæretico cognosci potest, quæ sit pura Doctrina secundum scripturam, præsertim si nec legere scripturam possit? igitur alia indicia, aliæ notæ inter tot ambiguitates sunt proferendæ, ut hominem dubium ad veram Ecclesiam manuducant.

Prob. II. Si puritas doctrinæ, seu pura verbi prædicatio, est nota veræ Ecclesiæ, vel intelligitur id respectu omnium articulorum fidei, vel non respectu omnium?

Si posterius: tunc etiam Ecclesiæ Calviniana, & Photiniana, sunt veræ Ecclesiæ; quia habent quoque puram prædicationem verbi respectu aliquorum articulorum fidei, in quibus non errant, licet non omnium.

Si prius: tunc talis nota Ecclesiæ assignatur, quæ captum maximæ partis hominum superat, consequenter plurimis impossibile est Ecclesiam cognoscere, & salutem adipisci. Quivis enim etiam indoctissimus, deberet, antequam Ecclesiæ se adungeret, omnes & singulas fidei quæstiones perdidicisse, ut dijudicare possit in omnibus, & singulis verum a falso.

Hoc autem est plerisque impossibile, superatque infinitis modis captum illorum.

Nam imo: docent ipsi Lutherani, puritatem doctrinæ non nisi ad scripturam sacram certo explorari posse; & quidem sæpius ad Græcum, & Hebraicum textum esse recurrendum. Quantus vero numerus sit mortalium, qui nec legere sciunt, nec Græcum, aut Hebraicum Jota norunt? Quod si dicas Doctores esse in Ecclesia, qui rudibus possint scripturas interpretari. Resp. ergo tunc rudium fides
niti-

nititur autoritate Doctorum, non scripturæ. Dum enim credunt Doctoribus, credunt hominibus, qui secundum vos omnes fallere possunt, & mentiri. Quid si ergo etiam hic mentiantur? unde certus erit dubitanti?

2do: Quotusquisque ex Lutherano populo, in lite *Ubiquistica* dijudicare potest, ab utra parte stet veritas: utri patrocinentur scripturæ sacræ, liber Concordiæ; quem æque Saxonici, ac Wirtenbergici pro se allegant? Et tamen est controversia gravissima de persona Christi, in qua de hæresi alteri alteros accusant. Quid jam faciet simplex Lutheranus? Quomodo cognoscet doctrinæ suæ puritatem? An non merito sic apud se ratiocinabitur? Mei prædicantes dicunt, *puram doctrinam* esse notam certam veræ Ecclesiæ, ego vero evidenter mihi conscius sum, me non intelligere, utri ex Ubiquistis tradant hic puram doctrinam? Neque etiam unquam Theologiæ studui, ut percipere possim tot abstrusas, inauditasque distinctiones, quas adhibent in disputando. Igitur evidenter quoque mihi conscius sum, me certam Ecclesiæ veræ notam nondum agnoscere, adeoque adhuc ignorare, an sim in vera Ecclesia, nec ne. Igitur etiam evidenter video me turpiter a Prædicantibus deceptum.

Prob. III. Opus est omnes, & singulos fidei articulos prius pure cognosci, quam cognoscatur Ecclesia: ut Lutherani dicunt. Inter hos autem est etiam articulus de ipsa Ecclesia. Igitur debet Ecclesia esse cognita, antequam sit cognita; adeoque est prius, & posterius, magis, & minus, respectu sui ipsius cognita; consequenter est sui ipsius *testis* ac *nota*, quod absurdum.

Dices: satis cognosci veram Ecclesiam ex reliqua fidei pura doctrina, licet excludatur ille articulus de Ecclesia: ergo satis etiam tunc distinguere *Notam* a re *notata*; ideoque *Notam* non esse sui ipsius *Notam*. Resp. Ponamus ergo aliquam Ecclesiam de omnibus aliis fidei articulis puram doctrinam tradere, & in illo solo errare: *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*; an non hic unicus error efficeret illum

illum cœtum Ecclesiam hæreticorum? Igitur ex sola puritate doctrinæ quoad reliquos fidei articulos, excluso articulo de Ecclesia, non potest cognosci vera Ecclesia.

Prob. IV. Notæ alicujus rei sunt accidentia, seu proprietates illius, non autem sunt de ipsa *essentia*, vel *substantia* rei, alioquin idem erit simul *nota*, & *res notata*, adeoque *nota* sui ipsius, quod absurdum. Ratio est; quia communiter respectu nostri accidentia clariora sunt, quam ipsa substantia, seu essentia; & facilius in hominum cognitionem incurrunt; ac juxta omnes Philosophos ad essentiam cognoscendam plurimum conferunt.

At puritas, seu veritas doctrinæ, non est accidens Ecclesiæ, sed ad intimam essentiam, seu substantiam illius spectat; in cujus definitione ponitur. Cum enim veram Ecclesiam quærimus, etiam eo ipso quærimus cœtum, in quo est doctrinæ veritas. Sicuti si hominem quæras, nonne eo ipso etiam corpus, & animam hominis quæris?

Quod adeo evidens est, ut id non sit ausus diffiteri Antonius Sadeel in refut. thesium Posnaniensium; Andreas Osiander in Responso ad Analysin Greg. de Val. parte 6. fol. 108. & fol. 211. ubi expresse dicit, *doctrinæ veritas est de essentia Ecclesiæ, &c.* & M. Joannes Taber Concionator Saxonicus Coburgi in 2. p. contra scriptum Austriacum c. 2. §. 10. Apud Adamum Tannerum in Dioptra fidei fol. 332. ubi sic loquitur: *Purum verbum Dei est causa formalis Ecclesiæ; quia dat esse Ecclesiæ.* Consentit Conradus Dietrich in Catecheticis Instit. fol. 471. edit. 8. & Randolphus Francus in responsione ad Symbolum Lutheranorum fol. 167. qui disertissime ait: *Cum nobis disputatio de notis Ecclesiæ essentialibus, ille & Romanenses tantum accidentales intelligant, &c.* Similiter Frœreisenius Vol. 1. panopl. Bellar. disp. 22. contr. 16. n. 4. fol. 347. de notis veræ Ecclesiæ loquens, ait: *Hic non de accidentibus, sed veris, & essentialibus πρωτοπρασιν solliciti sumus.* Quare puritas seu veritas doctrinæ non recte assignatur pro nota Ecclesiæ.

Obj.

Obj. I. Matth. 7. v. 16. dicitur: *a fructibus eorum cognoscetis eos*; quasi dicatur (etiam Stapletono interprete) ex falsa doctrina cognoscitur falsa Ecclesia. Ergo a contrario ex vera doctrina cognoscitur etiam vera Ecclesia.

Resp. Per fructus Matth. 7. intelliguntur opera, non autem doctrina, ut docuit Orthodoxa antiquitas, & liquidissimum est ex ipso contextu præsertim v. 18. & 20. Cum enim illic moneantur homines, ut sibi caveant a falsis Prophetis, & Pseudoapostolis, falsam ac novam doctrinam propinantibus, pro argumento cognoscendæ falsitatis assignari non potest falsa doctrina, tanquam fructus falsæ doctrinæ; alioquin idem esset fructus sui ipsius: sensusque foret; doctrinam falsam ex se ipsa cognosci, & sic nota rei idem esset, quod res ipsa notificanda, quod absurdum. Igitur per fructus Doctrinæ sunt opera intelligenda.

Nec Stapletonus Ecclesiæ præjudicat; cum sit privatus Doctor; quamvis possit etiam accipi de falsa Doctrina, non nude, & secundum se præcise accepta, sed examinata ad lapidem Lydium Ecclesiæ, hoc est, collata cum doctrina, quam utique, & semper magno consensu, miraculisque confirmatam tradit, ac tradidit sancta Mater Ecclesia. Sic autem manifestum est, nihilominus veniendum esse ad *unitatem*, & *universalitatem*, quæ sunt notæ Ecclesiæ, a Pontificiis assignatæ. Si enim dicas ad scripturæ normam sufficienter explorari omnem doctrinam, id falsum esse alibi demonstramus, in pluribus controversiis, quæ ex sola scriptura nequeunt sufficienter definiri.

Adde, quod omnis falsa doctrina se scripturæ pallio tegere soleat, nihilque omnibus hæreticis magis in ore sit, quam scriptura. Si autem sola scriptura sine Ecclesiæ interpretatione sufficienter, & clarissime omnes errores detegeret, minime ad eam tam audacter provocarent. Nemo enim provocat ad Judicem, a quo scit certo, & manifeste se damnandum.

Obj. II. Joan. 8. dicitur: *si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.* Unde sic concludimus: Quæ verorum Christianorum, eadem veræ Ecclesiæ nota est. Christi doctrinæ adhærere, est nota verorum Christianorum. Ergo & veræ Ecclesiæ nota est.

Resp. 1mo. Negando Majorem, si sit universalis. Nam constat alia esse insignia totius civitatis, alia singulorum civium; alia totius Imperii Rom. alia singulorum Electorum, Ducum, Comitum &c. Deinde fide divina omnibus credendum est, Ecclesiam esse sanctam, juxta Symboli articulum, & tamen nulli credendum est fide divina, quemlibet Christianum in particulari esse sanctum, secundum præsentem justitiam. Ergo longe alia est ratio totius Ecclesiæ cognoscendæ: alia singulorum Christianorum.

Resp. 2do: Vel per adhæSIONem ad doctrinam Christi, intelligis internam, vel externam? si internam, non est nota veri Christiani: quia incognita: si externam, potest esse hypocritica, ut vos de sanctitate argumentamini. Igitur nihil probatis isto syllogismo.

Resp. 3tio. Si validum est tuum argumentum, sequitur etiam dilectionem proximi esse veræ Ecclesiæ signum; *Nam in hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Joan. 13. consequens autem vobis repugnat. Etenim internam dilectionem dicitis esse incognitam: externam esse hypocritis communem. Quod si dicas, dilectionem proximi revocari ad puram doctrinam, id falsum est. Nam potest quis pure docere, & proximum non diligere. Deinde manere in sermone Dei dicitur non tantum is, qui recte credit, sed etiam qui recte agit: quæ est sanctitas vitæ Christianæ. Ergo etiam ex hoc loco Joan. 8. concluditur recte a Catholicis Sanctitatem vitæ statui notam Ecclesiæ. Nonne Salvator ait Luc. 14. *Qui non bajulat crucem suam &c. non potest meus esse discipulus.* Quare ad hoc, ut discipuli veri simus, & habeamur, oportet quoque puram sceleris vitam agere.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Populo Hebræo in solitudine esurienti manna de cœlo pluit Dominus. Deut. 8. Turbæ in deserto deficienti panes omnipotenti auctos manu apponit Christus.

DOMIN. VII. POST PENTECOST.

Evangel. Attendite a falsis Prophetis &c.
Matth. 7. a v. 15. usque ad 23. exclus.

Perioche Evangelii prolixæ illius in monte habitæ concionis, peroratio est, in qua duabus parabolis ostendit Dominus auditoribus, qualiter suam doctrinam recipere debeant, & in quem finem retinere. Primo sub similitudine lupi personati hoc ante omnia postulat, ut Evangelium suum tanquam indubitatum, cœleste atque divinitus ad se missum oraculum firmiter constantissimeque retineant, nec ullis terroribus aut illecebris se patiantur ab eo divelli, & quidquid cum eo pugnat, aut dissidet, quamlibet boni speciem præseferat, tanquam pestem ac toxicum fugiendum. Deinde sequenti parabola sterilis arboris excidendæ significat doctrinam suam non ita fore recipiendam, ut solum ore gestetur, aut memoria teneatur, sed ut operis evidentia compleatur.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Attendite a falsis Prophetis &c. Post traditam 7. cap. Matth. ex quo hodiernum excerptum est Evangelium

gelium, veræ, & absolutæ pietatis summam, & adhortationem ad ingrediendum viam arctam, commode hic subjicitur de vitandis falsis Prophetis, quod hi abducere studeant a vera pietate, & via illa stricta, quæ ducit ad vitam, cum tamen se se profiteantur viæ hujus Doctores esse, & ductores, idque callide simulata quadam sanctimonia præfereant, a quibus proinde summa cum vigilantia cavendum esse admonet: quod sicut perniciosissimum est, si recipiantur, ita dignosci non possunt, nisi adhibita diligenti quadam cautione, & attentione. Dicit ergo: Attendite, hoc est, diligenter, & provide cavete vobis a falsis Prophetis, vel ut habent Græca, unica dictione, a Pseudoprophetis. Quidam hæc referunt ad cap. 6. 1. *Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis*, quasi hypocritas illos, qui justitiam suam coram hominibus faciunt, falsos nunc prophetas appellet, ut fugiendos esse doceat; Auctor imperfect. homilia 19. majore verborum, quam sententiæ similitudine in hanc opinionem inductus. Melius Augustinus lib. 2. de sermone Domini, cum proximo copulat versu. Dixerat arctam esse viam, quæ ducit ad vitam; solemus autem, cum arcta, & obscura via est, qui monstret, aut ducem, aut indicem quærere, monet Christus, ne omni duci, ne omni indici fidem habeamus, multos esse falsos Prophetas, qui fallendi causa duces se se, aut indices præbeant, vestimentis ovium, quasi viatorum induti habitu.

A falsis Prophetis: Falsos Prophetas non omnes hypocritas, ut nonnulli putant, sed falsos tantum Doctores, id est, omnes hæreticos intelligit, quos ideo Prophetas vocat, quia Prophetarum apud Judæos officium fuit non tantum futura prædicere, sed etiam ex lege Dei populum docere, & salutis illi viam indicare. Agitur enim de arcta via monstranda. Quamquam & Prophetas etiam veros possumus intelligere; veros, inquam, quia vera prædicunt, qualis fuisse traditur Balaam; falsos tamen, quia nec a Deo missi sunt; & quia vera prædicendo
falsa

falsa suadent. Nam vers. 22. de hujusmodi Prophetis agitur: *multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? Qui veniunt ad vos sponte sua, non missi a Deo, quales illi apud Jeremiam 23. 21. ipsi currebant, & ego non mittebam eos.*

In vestimentis ovium. Sensus est facilis: vestimenta vocat, quidquid extrinsecus apparet, verba, & opera, eleemosynas, omniaque officia charitatis, ut ait Auctor Imperfect. Homil. 19. Cur autem dicat ovium, incertum: utrum velit dicere eos habitu ovium venire, id est, veras se oves esse fingentes, quo minus timeantur; quemadmodum lupum aliquando se ovina indutum pelle veram esse ovem simulasse traditum est fabulis, sive habitu pastorum, quod mihi magis placet: agitur enim de populo docendo, quod Ecclesiastici pastoris officium est, & solet Christus illos, qui docent, pastores appellare, *Pasce*, inquit, *oves meas*, &: *ego sum Pastor bonus.* Joan. 21. v. 17. & 10. v. 14. Ideo autem dicit in vestimentis ovium venire, quia solent pastores ovinis vestiri pellibus. Falsi Prophetæ sunt omnes hæretici. Primum: quia non missi venerunt. Deinde quia ovina induti pelle; nihil enim in eorum erat ore, nisi Dominus, nisi Pater noster cœlestis, nisi Christus, nisi fides, juramentum inauditum; nihil in eorum factis apparebat, nisi eleemosynæ, nisi temperantia, nisi modestia. Quo habitu Pastores e mentiti magnam in grege Domini fecerunt stragem; fecissentque multo majorem; nisi homines ex ipsorum tandem fructibus cognovissent, vidissentque istam non nativam, sed apposititiam fuisse pellem.

Intrinssecus autem sunt lupi rapaces, quia cum sanctitatem, & simplicitatem foris ostendent, intus, hoc est in animo, & latenter, nihil aliud sunt, quam lupi, nimirum, quia revera gregem Dominicum, & oves Christi simplices, & innocentes dilacerare student. De qualibus & Paulus: *Attendite*, inquit, *vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam*

acquirit sanguine suo. Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se Act. 20. Et quidem sunt aliqui extrinsecus lupi, veluti aperti veritatis hostes, de quibus infra loquitur Dominus, dicens: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum, verum ab istis intrinsece lupis plus est periculi, quod sub habitu ovium lupum agant. Nihil est negotii lupum ab ove dignoscere, si uterque edat suam vocem, si uterque sua pelle tectus veniat. Verum quid facias, ubi lupus ovillo vellere, ovilla voce ovem simulans irreperit in ovile, non ut ovis fiat, sed ut crudelius oves laniet? Certe vigilanter attendendum, & maxime Pastoribus, ut aliquo signo deprehensum lupum ab ovibus separent, condigno supplicio sumpto de ipso, ut fiat, quemadmodum legimus in Æsopicis fabulis: lupus enim ovium pelle indutus, ovium se immiscuit gregi, quotidieque aliquam ex eis occidebat. Quod cum pastor animadvertisset, illum in altissima arbore suspendit. Interrogantibus autem cæteris pastoribus, cur ovem suspendisset, aiebat: Pellis quidem, ut videtis, est ovis, opera autem erant lupi. Cæterum, quoniam huiusmodi lupi latent, & oves se esse mentiuntur, docet Salvator, quomodo dignosci poterunt ab his, qui propius eos, & quæ eorum sunt, inspexerint.

A fructibus, inquit, eorum cognoscetis eos. Circa quod tamen oritur difficultas. Si enim veniunt in vestimentis ovium, hoc est, exterius se oves esse ostendent, nec de absconditis, & internis homo judicare possit, quomodo ex fructibus suis cognoscantur occulti isti lupi? Dicendum, quod quantumvis se lupi isti occultare studeant, tamen facile deprehendi poterunt ex aliquibus eorum fructibus, quanquam non ex omnibus fructibus. Sunt autem fructus eorum, ex quibus cognosci possunt, duplices, nempe doctrina, & opera. Et quidem ex doctrina eorum nonnunquam apertissime cognoscuntur, videlicet, cum manifeste contraria doctrinae

næ veritatis prædicant. Unde Joannes hoc iudicio docet cognoscere Pseudoprophetas, dicens: *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint, quoniam multi Pseudoprophetæ exierunt in mundum.* 1. Joan. 4. In hoc cognoscitur spiritus Dei, omnis spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est, & omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est. Sic & nobis semper videndum, cum novus aliquis Prædicator exsurgit, qui nova aliqua inculcat, num illius doctrina conveniat cum recepta veritatis doctrina, ad quam, tanquam ad lydium lapidem omnium doctrina examinari, & probari debet. Et quidem de hujusmodi fructu, doctrinæ scilicet, locutum hic etiam Dominus, cum dixit: *A fructibus eorum cognoscetis eos*, patet ex his, quæ hoc loco subicit Dominus apud Lucam: *bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, &c.* Alii autem fructus, per quos cognosci possunt non esse ex Deo, sunt opera exteriora. Nam quantumvis simulent, & dissimulent, tamen alicubi produnt se spiritu divino esse destitutos.

Nunquid colligunt de spinis uvas &c. Dominus declarare volens, quomodo Pseudoprophetæ, & hypocritæ ex fructibus suis dignosci possint, ostendit id ex similitudine arborum dupliciter. Nam in specie id ostendit, cum dixit: *Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?* Pro quo Lucas: *Neque de spinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant uvam. Neque curandum, utrum horum dixerit Dominus, cum sensus utriusque idem sit.* In genere vero id ostendit, cum dicit: *Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.* Loquitur autem de arboribus fructiferis. Nam alioquin non omnis arbor ex fructu suo cognoscitur. Ne autem putaretur arbor bona bonos simul, & malos posse proferre fructus, subiecit per exaggerationem: *Non potest arbor bona malos fructus facere, &c.* *Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.* Homines arbores nominantur, quia facti sunt ad

proferendum fructus. Unde etiam gentiles Philosophi dicere solent, homines bonos arbores inversas esse, habentes suas radices coelum versus, ut inde alimentum suum acquirant (Plato in Timæo) sed malos homines, & terrenos, arbores esse cum radicibus in terra positis, nullibi fane, nisi ex terra, & terrenis rebus nutrimentum, & solatium suum quærentes. De quibus cæcus iste loquebatur, cui Christus restituit visum: *Video*, inquit, *homines ambulare instar arborum* Marc. 8. Nam qui a Deo illuminatur, facile advertit homines mundanos capitibus suis deorsum ire, nihil aliud, quam terram desiderantes, & coelum pedibus trudentes. Boni vero homines, bonæ etiam sunt arbores, de quibus Regius Propheta David Psal. 1. scribit, quod sint plantatæ secus decursus aquarum, præstantes fructum suum in tempore suo. In quibus verbis notare poteris quinque conditiones arborum bonarum, id est, hominum bonorum. Primo: quod sint firmiter plantatæ, cum firma, & constanti voluntate, non a bono per ullam turbulentam tempestatem, aut tentationem violentam deflectentes. Secundo: quod secus decursus aquarum assiduæ stent, nimirum in Ecclesia sancta, in qua nullus aquarum defectus in septem Sacramentis, semper in Dei gratia manentes, quæ nunquam bonos homines derelinquit. Tertio: quod bonos fructus proferant, quia homo, qui se non exercet in operibus piis, licet nemini damnum faciat, tamen non est arbor bona: quemadmodum servus bonus non est, qui omni tempore otiosus est, licet malum nullum perpetret, quia fat mali facit, qui nihil boni facit. Quarto, quod quælibet arbor proprios suos fructus proferat, & non fructus alterius arboris: quemadmodum ficulnea ficus producit, & non uvas: vinea uvas, & non ficus. Quinto, ut fructus isti statuto tempore, & non alio proferantur: quilibet enim fructus certum suum tempus habent, & tamen nulli in hyeme, omnes vero in æstate se ostendunt. Tempus autem operum bonorum, est causa opportuna.

Non

Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere. Christus non hic dicere vult, hominem bonum peccare non posse, neque peccatorem opus bonum facere, quemadmodum hoc nonnulli hæreticorum docuerunt, sed tria hic nos docet. *Inprimis*, quod homo sanctus, manens in sua sanctitate, nullum peccatum mortiferum facere possit, quod æternam inferni damnationem promereretur, quia lethalia peccata sunt fructus mali. *Deinde*, quod bonus homo ex virtute operans, & gratia Dei, veluti filius Dei, nullum malum faciat, sed bene aliquando peccet ex infirmitate naturæ, utpote filius Adami, quia hoc modo plura errata committit. *Postremo*, ex bona Catholica doctrina nihil aliud sequi posse, quam bonum, scilicet humilitatem, obedientiam, pacem, & concordiam, &c. contra vero ex hæreticorum prædicatione nihil aliud, quam superbiam, alienationem, rebellionem, discordiam, &c. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Hæc sententia optime quidem notanda est, propterea, quod sæpius in sacra scriptura repetatur. Sanctus Joannes Baptista hanc equidem prius elocutus est, quam Christus concionari cœpit, atque Christus eandem etiam effatus est post ultimam cœnam, dicens, palmitem non fructum ferentem excidi debere, & in ignem conjici. Joan. 15. Idcirco adverte primo: verbum illud *omnis*, quod neminem excipit, neminem excludit, quam magnus etiam sit, aut parvus, nobilis, aut dives; infirmus, aut sanus, quia Deus, qui omnia fecit, nullius habebit respectum. Secundo: *fructum*, non folia, id est, eloquentiam, disputationes, eruditionem: quia multa scire, & loqui posse, hoc Deo gratum non est, sed certe multa facere. Tertio: *fructum bonum*, non magnum, aut pulchrum. Pomum illud, quod Eva consilio dæmonis decerpfit, & comedit, Genes. 3. valde erat pulchrum & suave, sed nobis quidem, atque universo mundo mortem conciliavit. Juxta mare mortuum crescunt pulcherrima poma, sed intrinsecus sunt plena cineri-

ribus. Quarto, *non facit*: non dicit fecerit, aut protulerit, aut aliquando proferet, sed actu jam profert: quia non satis est, quod interdum bene accipie egeris, aut cogites etiam postea facere bene, sed necessum est, ut omni tempore prosequendo perseveres. Quinto: *excidetur*: quod verbum tria nobis significat. Primum est, quod ante tempus naturalis suæ mortis hinc abripietur, quemadmodum sæpe accidit, ut Propheta David Psal. 54. ait: *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Alterum, quod mors illa non dulcis aut suavis sit futura, sed violenta, quemadmodum arbor amputatur maxima quadam vi. Tertium est, quod in perpetuum a Christo, & ab omnibus Dei sanctis disjungentur, & distrahentur, carentes gloria, exclusi omni bono totius felicitatis, & beatitudinis. Sexto: *in ignem mittetur*. Duo sunt genera poenarum in inferno. Alterum est omni bono carere. Alterum sensibilia tormenta ibidem pati. Sed duplices istæ poenæ, scilicet sensus, & damni, sæpe in scriptura conjunguntur, atque (ut Doctores, præcipue S. Chrysostomus Homil. 47. apud Popul. Antioch. de ista re scribunt) prima non minor est secunda, eo quod damnati clare satis cognoscant, quo quantove bono spolientur, tum etiam minimo bono, quo aliquomodo refici, ac recreari possent, carere cogantur. De primo dicit præcedens verbum, & de secundo intelligitur, quod hic proferatur: *in ignem mittetur*.

Non omnis, qui dicit mihi. Quidam hæc omnibus a Christo dicta fuisse putant, quia Lucas c. 6. v. 46. post illa verba: *Hypocrita ejice prius trabem de oculo tuo, & non est arbor bona, quæ facit fructum malum, & bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.* Hæc adjungit: *quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis, quæ dico?* Melius Hilarius, & Hieronymus in Commentariis, & Auctor imperfecti, Homil. 19. ad solos falsos Prophetas referri dicunt, quia & generalis sententia est, & in omnibus malis Christianis locum habet; tamen hic de solis fal-

falsis prophetis internoscendis agebatur, qui non ex verbis, quamvis nomen Domini semper in ore habeant, sed ex factis judicandi sunt; quasi dicat, nolite credere omnibus, qui dicunt mihi Domine, Domine; multi enim dicunt mihi, qui non intrabunt in regnum cælorum, quia falsi prophetæ sunt. Unde proportionate ad superiorum authorum dicta S. Augustinus lib. 2. de ferm. Domin. etiam sic conjungit: ut quoniam dixit e fructibus suis cognosci Pseudoprophetas, hic jam doceat inter fructus, per quos cognosci possunt, non esse censendum, si invocent, & prædicent nomen Christi. Pertinet enim & hoc ad vestimenta ovium, sub quo maxime decipere solent Hæretici. Sed ex Luca magis apparet Dominum hæc dixisse de auditoribus, non autem de Pseudoprophetis. Jam enim conclusurus sermonem, docet non satis esse credere in ipsum, & audire verba ipsius, sed ad salutem necessarium esse, ut quis audita opere præstet. Lucas ergo quid, non quibus, aut qua ratione Christus dixisset, commemoravit, & quia concionem narrabat, concionatorum more per secundam personam loquentem inducit: *quid vocatis me Domine, Domine?* Fieri etiam potest, ut bis, aut sæpius diversis personis, & in diversam sententiam idem dixerit, & quod Matthæus de falsis Prophetis dixerat, Lucas de præsentibus auditoribus recensuerit. *Domine, Domine.* Hanc repetitionem non solum ex linguæ Hebraicæ, ut quidam volunt, consuetudine adjunctam puto, ut illam apud Jeremiam 7. v. 4. *templum Domini, templum Domini*, sed multo magis ad significandam consuetudinem, quasi dicat, non omnis, qui dicere solet, non omnis, qui dictitat mihi Domine, Domine, intrabit in regnum coelorum. Nam, & apud Jeremiam geminatio illa: *templum Domini, templum Domini*, frequentem loquendi apud Judæos consuetudinem exprimit. Potest etiam hoc loco simulatum falsorum Prophetarum in loquendo, vel orando affectum declarare. Solet enim vehemens affectus erumpentia verba geminare, ut infra cap. 25. v. 11. *Domine Domine aperi nobis.* Quod autem di-

dicunt falsi Prophetæ, *Domine, Domine*, plerique ad preces referunt; quod orantes Christum Dominum vocare soleant. Alii ad fidem, quasi idem sit vocare Christum Dominum, & credere, velitque significare non omnes qui fidem habent, salvos futuros, ut Hieronymus, Euthymius, & Theophilactus interpretantur. Alii ad verba, & consuetudinem eorum loquendi, quod de Christo ita loquantur, ut, quasi in illum credant, Dominum appellent, ut auctor imperfecti. Hoc probabilius. *In regnum cælorum.* Multi hæreticorum interpretes errant, existimantes Ecclesiam hoc loco regnum cælorum appellari; quasi dicat: non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, in mea Ecclesia censendus est, neque meus discipulus habendus. Multo prudentius omnes veteres auctores de beata vita intelligendum putaverunt. Nam quamvis Ecclesia regnum aliquando cælorum appelletur; tamen cum dicitur, *intrare in regnum cælorum*, nunquam Ecclesia, sed vita semper beata significatur. Et hoc loco manifestum est agi de præmio, quod non in Ecclesia, sed in cælo datur; quasi dicat: non itur ad cælum verbis, sed factis. Et ex versu sequenti, de ultimo iudicio agi constat; cum alii in cælum admittendi, alii ab eo excludendi sunt: *Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus?*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Sive per Pseudoprophetas hæretici, tanquam falsi Doctores, sive hypocritæ, speciem virtutis mentientes; intelligantur, non videtur verificari signum datum ad eos agnoscendos: *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Si enim veniunt in vestimentis ovium, id est exterius se oves esse ostentent, de absconditis vero, & internis homo judicare nequeat, qua ratione ex fructibus suis cognoscentur esse lupi rapaces? Præterquam quod Lucas c. 6. v. 43. in alium sensum, & alio loco dictum hoc fuisse, videatur

tur significare. Conjungit enim cum illa sententia, quam v. 5. Matthæus commemoravit: *Hypocrita, eji-
ce prius trabem de oculo tuo, & tunc valebis ejicere
festucam de oculo fratris tui, non est enim arbor bona,
quæ facit fructus malos;* quasi sensus sit: Hypocrita
quid vis arborem te bonam simulare, cum facias
fructus malos? quantumcunque enim malitiam tu-
am dissimules, ex fructibus cognosceris, quia non
est arbor bona, quæ facit fructus malos, & omnis
arbor ex fructu suo cognoscitur. Quo etiam sensu
Matthæus cap. 12. v. 33. eandem a Christo similitu-
dinem usurpatam scribit: *Aut facite arborem bonam,
& fructum ejus bonus, aut facite arborem malam,
& fructum ejus malus;* ex fructu enim arbor cogno-
scitur: quasi dicat; si vultis boni videri, ne simu-
letis bona, sed facite. Itaque Lucas aut non eandem,
quam hic Matthæus, recitat, aut dictorum ordinem,
connexionemque non servat. Nam apud Matthæum
quidem tam apte adhæret proximæ sententiæ, ut
divelli ab ea non possit, nisi altera, aut utraque
rumpatur. Resp. Ad Antilogiam hanc in concor-
diam reducendam, videndum: quid arborem, quid
fructus appellet. Tertullianus lib. 1. contra Marcio-
nem, fidem putat arborem appellari. Quod eate-
nus bene convenit, quia de dignoscenda vera, &
falsa agitur fide. Augustinus vero in Enchirid. cap.
15. & lib. 1mo: contra Julia. cap. 3. & Beda in hunc
locum arborem humanam voluntatem, terram ho-
minem faciunt. Nam ut ex eadem terra bona, &
mala arbor nasci potest, ex eadem autem arbore
bonus, & malus fructus nasci non potest: sed bo-
nus ex bona, malus ex mala; sic ex eodem homi-
ne nunc bona nunc mala voluntas gigni potest: ex
eadem autem voluntate bona, & mala opera profi-
cisci non possunt. Impulit in hanc sententiam Au-
gustinum studium Manichæos refutandi. Timuit
enim, ne si diceret hominem arborem esse, quem-
admodum dicebant Manichæi, primum eorum lo-
qui more, deinde eorum errorem confirmare vide-
retur, alios esse homines natura bonos, qui male;
alios natura malos, qui bene agere non possent.

Has

Has duas, alteram Tertulliani, alteram Augustini sententias illud refellit, quod vers. 19. sequitur, *omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Non enim fides aut voluntas mala, sed homo malus est, qui mittitur in ignem. Idem August. lib. 1mo. de gratia Christi cap. 18. & 19. Auctor. Imperf. homil. 16. Chrysost. homil. 24. Theophylactus, & Lyranus hominem bonam habentem voluntatem arborem bonam; malam habentem malam esse dicunt. Quorum sententia per se vera huic loco conveniret, si non de vera fide, sed bona voluntate cognoscenda ageretur; at de fide agitur, *cavete*, inquit, *a falsis Prophetis*. Arborem ergo hominem bonam aut malam fidem habentem appellat: arborem quidem bonam, si bonam; malam, si malam fidem habet. Objici potest: sæpe qui bonam habet fidem, malos fructus facere, id est, male vivere. Non nego, & qui negant, Hæreticos puto: sed Christus non dicit: quid aliquando, sed quid plerumque: neque quid hominum perversitate, sed quid natura fidei soleat accidere.

A N T I L O G I A II.

Videtur esse contradictio in illis Evangelistæ verbis: *Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus*. Nam, & de malis hominibus sæpe percipitur doctrina veritatis, Domino præcipiente de Scribis, & Pharisæis: *Omnia quæcunque dixerint vobis, facite; secundum opera vero eorum nolite facere*. Neque de illis satis constat: *mala arbor, malos fructus jacit*; cum mali frequenter bene prædicando, vel docendo in auditoribus fructum fidei, & charitatis producant. Licet ergo *de spinis uvas, de tribulis ficus*, de mala arbore bonos fructus colligere. Resp. non *spinarum*, sed *vitis* hunc fructum esse. Non enim ejusmodi prædicatori vitiis cæteroqui pleno, animorum hic motus, & fructus adscribendus, sed qui intus veritatis doctor est, qui corda instruit, & illuminat, Deus hoc inutili instrumento ob altissimum suæ providentiæ finem utitur ad fructum hunc eliciendum. *Quod aliquando malus sit utilis*, verba sunt

sunt Aurelii in hunc locum, *non hoc ipse facit, sed fit de illo divina providentia procurante; impii enim per divinam providentiam legem Dei prædicantes, possunt esse audientibus utiles, cum ipsi non sint sibi utiles.* Non ergo, qui eos audiunt, quique tradita doctrinæ monita indefesso pietatis studio exequuntur, de *spinis*, sed per *spinas* de vite, quæ Christus est, & solus *verba vitæ æternæ habet*, perennaturos animi fructus, ceu dulcissimas colligunt uvas. Si vero urgeas: Doctrina veritatis a malo homine prædicata, æque est opus, & fructus illius, atque prædicata a bono, cum sit ab utriusque libero arbitrio profecta; ergo non solum a bono, tanquam *de vite*, sed etiam a malis, tanquam *de spinis* licet colligere uvas. Resp. Dominum hoc loco fructus hominum non vocitare ea, quæ ex dictis, & factis ipsorum in aliis hominibus consequuntur, sed tantum propria ipsorum dicta, vel facta fructus ipsorum vocat. Quocirca si malus aliquis veritatem prædicet propter quæstum, vel vanam gloriam, & auditores ex ea prædicatione fructum fidei, vel charitatis capiant, non fides, & charitas in auditorum cordibus generata, sed ipsa prædicatio, quatenus a malo mala intentione profecta, fructus est mali prædicatoris, & quidem *fructus malus malæ arboris*.

A N T I L O G I A III.

Citatis priore antilogia verbis, scilicet: *Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus*, videtur Matthæus contradicere Lucæ, qui eandem historiam referens ex opposito inquit: *Nec enim de spinis colligunt ficus, nec de rubo vindemiant uvam.* Responderi potest imo: a Domino eandem parabolam sæpius, & ad diversos diverso modo prolata, proinde locutionem duntaxat variatam: quam altero modo factam Matthæus, altero Lucas notarit. Respondeo tamen 2do: has inter sententias hanc tantummodo esse differentiam, quod ubi Matthæus *genus*, Lucas posuerit *speciem*, & e converso, quod Lucas *per genus*, Matthæus enuntiaverit *per speciem*. Negando enim *de spinis colligi uvas*, ge-
nus

nus posuit: cum *spina* nomen sit genericum, cujus *rubus* (quod nomen posuit Lucas) utpote arbuscula spinosa, *species* est. Dixit tamen in altera textus parte Matthæus: *nec de tribulis colligi ficus*, ponendo *tribulos*, tanquam *speciem*, quod idem dixit Lucas, ponendo nomen generis, inquit, *nec de spinis colligunt ficus*.

A N T I L O G I A IV.

Videtur Evangelista, inquit: *Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere*, contradicere cap. 20. Num. ubi Moyfes, *arbor bona*, peccavit ad aquas contradictionis. Item Exod. c. 17. ubi socer Moyfis, *arbor mala*, qui in Deum Israel non credebat, dedit consilium bonum. Facile inveneris, qui quantumvis bonus non subinde mala faciat, *justus* (utique *arbor bona*) teste sapientia, *in die septies cadit*. contra nulum tam malum censueris, qui non saltem aliquando faciat bona quædam opera, ergo. Resp. imo: similitudine arboris hominem a Domino significari non *metaphorice*, sed *parabolice*. In parabolarum autem applicatione, ut notat eruditissimus Jansenius in Concord. Evang. c. 13. *Non oportet in hoc studere, ut, quæcunque rei tribuuntur, unde sumitur in parabola exemplum, eadem eodem modo rei adaptentur, & convenient, propter quam parabola assumpta est*. Quamvis enim inter hominem, & arborem aliqua sit similitudo, quatenus nempe, & bonus fructus bonæ, malus malæ arbori, & bonæ operationis effectus bono, malus malo homini adscribitur. Multa tamen etiam intercedit dissimilitudo; nam cum arbor sit per naturam bona, vel mala, nec speciem suam mutare possit, fieri omnino non potest, ut arbor bona malos, mala bonos fructus unquam producat. Homo vero, cum per voluntatem suam sit bonus, vel malus, eaque sit mutabilis, consequens est, quod bonus fieri malus, ac fructus proferre malos, & malus fieri bonus possit, ac fructus proferre bonos. Itaque hoc, quod Dominus dicit: *Non potest arbor bona malos fructus facere, &c. simpliciter,*
&

& absolute de arbore, sed parabolice solum intellexit de homine, significans, fieri non posse, ut hominis boni fructus omnes, vel plures, & potiores sint mali, sed contra potius debere ejus fructus omnes, vel plures, & potiores esse bonos. Similiter non posse fieri, quin hominis mali omnes, vel plures, & potiores fructus sint mali, ita ut facile sit, saltem ex quibusdam fructibus ejus dignoscere falsitatem, & malitiam, licet eam multa conetur tegere virtutum specie. Hinc illa cauta præmonitio: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Quippe quod Dominus non voluerit ex singulis fructibus discerni posse Pseudoprophetas, sicut ex singulis potest cognosci arbor, liquet, cum venturos dixerit *in vestimentis ovium*, per quæ utique discerni non possunt. Resp. 2do: *ly non potest &c.* cum Angelico hic sic explicando: ut in arbore (de qua in sensu proprio dicitur) impossibilitatem in homine (cui parabolice applicatur) difficultatem magnam significet, cum enim malus homo habeat malos habitus, ex quibus vehementer inclinatur ad malum, licet cæteroquin possibile sit ipsum bonum operari propter liberum arbitrium, quia tamen malitia habitus sui præponderat, & libertatem arbitrii potius ad malum, quam bonum movet, adeo difficile est ipsum bonum operari, ut quasi videatur impossibile. Idem suo modo de bono sentiendum. Et est hic modus loquendi in scriptura sæpe usitatus, sic Josue 24. dicitur: *non* (id est, difficulter) *poteritis servire Deo.* Jerem. 13. *si potest Æthiops mutare pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis bene facere, cum didiceritis malum.* Lucæ 18. *facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum cælorum.* Et tamen simpliciter impossibile est camelum per foramen acus transire, licet non impossibile, sed solum difficile sit divitem intrare in regnum cælorum. Pari ergo sensu præsens textus intelligendus est: *Non potest arbor bona malos, vel mala bonos fructus facere*, licet impossibile sit, ut arbor bona malos, vel mala bonos fructus proferat, utpote per naturam bona vel mala: & non sit impossibile, sed dun-

taxat difficile, ut homo bonus malum, malus bonum operetur, utpote habens arbitrii libertatem vel ad bonum, vel malum se determinandi.

A N T I L O G I A V.

Hæc verba Evangelistæ: *Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum,* pugnare videntur cum illis Apostoli 1. Cor. 12. *nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in spiritu sancto.* Aut enim sequitur habentes Spiritum sanctum non intrare in regnum cœlorum: aut non intrantes in regnum cœlorum adhuc habere Spiritum sanctum.

II. Geminatio vocum: *Domine, Domine,* secundum proprietatem sermonis hebraici affectus vehementiam significat: cum autem *Dominum* dicere, sit Dominum confiteri, bis Dominum dicere, erit *corde & ore* Dominum confiteri, secundum quod ait Apostolus ad Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Quo pacto igitur *non omnis, qui dixerit Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum.* Ad idem Respondeo cum S. Augustino: *ly dicere,* bifariam accipi posse: *strictè, & vulgariter.* Priori sensu non est aliud, nisi manifestare affectum, & voluntatem: ille enim *proprie dicit,* qui voluntatem, ac mentem suam sono vocis enunciat, & de hoc intelligendus est Apostolus, inquiens: *Nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto.* Posteriori sensu acceptum significat quidpiam ore qualitercunque pronunciare, videtur enim etiam ille *dicere,* qui nec vult, nec intelligit, quod dicit; de quo habetur Isaïæ 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Et eodem modo intelligenda sunt, quæ Evangelista attulit: *Non omnis, qui dixerit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum.* Quod ipsum ad secundam positæ Antilogiæ partem refellendam deservit: nec enim adeo benignam objurgata a Domino Pseudoprophetarum Hypocrisis meretur dictorum verborum interpretationem, namque haud candida cordis fides est, aut cordata oris confessio, qua geminum illud *Domine, Domine,* clamitant, sed *justam,*

justam, severamque divinæ Themidis sententiam pertimescentium vox est, *non enim sufficit illi dicere Domine, quem necessitas timoris adstringit.* Verba sunt Chrysostomi hoc loco. Verum nil sane profuerit honorifica compellatio, penes quos debita Deo defuit subjectio: imo hæc ipsa vox condemnabit, cum & hypocritam arguat, & fervum infidelem, qui ore Dominum confitetur, factis autem negat; vel ut verba sonant Apostoli ad Titum: *Qui confitentur se scire Deum, factis autem negant.*

A N T I L O G I A VI.

Sed qui facit voluntatem Patris mei. Videtur dicere debuisse; sed qui facit voluntatem meam; ipsum enim, non Patrem, Dominum appellabant, & ejus voluntatem facere debebant, quem Dominum suum confitebantur, sicut dicit apud Lucam cap. 6. v. 46. *Quid vocatis me Domine, Domine, & non facitis, quæ dico?* Respondent Chrysostomus & Theophil. hinc colligi, eandem esse Patris, & Filii voluntatem, cum filius, ubi suam dicere debuit, pro sua, Patris sui dixerit voluntatem. At si eadem erat utriusque, cur Patris potius quam suam dixit? Respondent, quod id auditoribus gratius futurum esset; & minus sibi conflaturum invidiæ. Aliam ego rationem adjungo, quod Patri ubique legislatoris personam tribuat; ipse vero se, quasi ejus legatum, gerat; ideoque sese in iis numeret, qui Patris sui voluntatem faciunt, ut cap. 26. v. 42. Joan. 4. v. 34. & 5. v. 30. & 6. v. 38. propterea semper solet dicere voluntatem Patris mei, non meam, ut infra cap. 12. v. 50.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Super illud: Attendite a falsis Prophetis Matth. 7. v. 15. Falsi Prophetæ, mundus, caro, Diabolus.

Quis Arithmeticus in numerum facile revocaverit innumeram falsorum Prophetarum congeriem;

riem; dum iis plena sunt omnia: quare quoad illos, ut argus sit Christianus iterato in hodierno Evangelio monet æterna Veritas: *Attendite a falsis Prophetis*: qui ut securius lateant, alienam mentiuntur personam; ut verius decipiant, immutatis, & ad fraudes comparatis vestimentis: *Veniunt enim in vestimentis ovium, intus autem sunt lupi rapaces.* Ne vero hac innumera prope multitudine falsorum Prophetarum circumdati, ab illis seducamur in nostram perniciem: instat quæstio, quo vocentur nomine, aut quo notentur signo, ut eos aut noscamus certius, aut, ne seducant, fugiamus tutius. Hi sunt, qui juxta vaticinium Jerem. 14. ex ore divino deprompto: *Vaticinantur in nomine meo, non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: seductionem cordis sui prophetant vobis.* Citra dubium est, quod hic in sensu literali, & juxta communem SS. Patrum, ac Interpretum annotationem falsorum Prophetarum nomine omnes circa fidem errores, & hæretici notentur, qui per falsam suam doctrinam, verbo insuper Dei palliatam, populum decipiunt, & seducunt. Sed cum hos sufficienter detegant Polemici, alii a nobis pro nostra cautela, & emolumento ex illa infauusta farragine exquirendi, & detegendi erunt. Quinam illi? Attendite! Primus ad normam mundi fictus, & factus est Politicus, seu perversus statuisa. Secundus, simulatus amicus, se suaque tantum quærens. Tertius latens, & hostis occultus, qui insidiatur in abscondito, & homini technas struit. Explico me clarius: Hi tres falsi Prophetæ sunt mundus, caro, & diabolus. Mundus perversus ille est Politicus, qui Christo contrariam in omnibus invehit sententiam. Caro simulatus ille amicus, qui præter proprium commodum nil aliud quærit. Diabolus juratus ille hominis hostis, qui, ut decipiat, transformat se in Angelum lucis. Qui tres sic transformati, ne noceant universis, singulos repetita Christi paræmia admoneo: *Attendite a falsis Prophetis.* In propinquo namque sunt, verum, & falsum: verum aurum, & aurum adulterinum: vera justitia, humilitas, obedientia, virtus,

tus, & ficta justitia, humilitas, obedientia, virtus: veræ ac falsæ divitiæ, honor, dignitas, fortuna, salus, eruditio. Ita enim sunt veri Prophetæ, Doctores, Concionatores, & falsi Prophetæ. Certum enim est, ubi Deus templum aliquod sibi ædificat, mox etiam diabolus ibidem sibi sacellum extruere: qui instar simiæ cujusdam, quod Deus prius facit, idem illud facere imitatur, sed valde male, utpote stupida bestia, & quod Deus bene fecit, hoc ille destruere intendit, atque etiam ibi merces suas falsas pro bonis vendere, & obtrudere. Quas merces cum non bene internoscimus, in iis etiam emendis fraudamur, atque eligimus, quod nitet magis, & splendidius nobis, & in oculis; sed malum revera pro bono: quemadmodum pisces edunt fallacem escam, in qua hamus latet, pro bono cibo, unde & capiuntur. Ex hoc equidem omnia peccata proveniunt, per summas dæmonis fraudes, & nostram cæcitatem, qui speciem aliquam boni pro vero bono intuemur, & acceptamus propter externum quendam splendorem, in quem solum intuemur, veluti sunt temporalis honor, amplitudo, divitiæ, carnalis voluptas, delectatio, libertas, mundana existimatio, & hujusmodi.

Fallit enim vitium specie virtutis, & umbra;

Cum sit tristi habitu, vultuque, & veste severum.

Juve. sat. 14.

Igitur attendite ab ejusmodi falsis Prophetis: Ubi D. Thomas in Matth. cap. 7. solerter observat, quod *non dixit, aspiciate, sed attendite: ubi enim res certa est, aspicitur, id est, simpliciter videtur, ubi autem incerta, attenditur, id est, caute consideratur.* Quam cautelam & alibi inculcat, dicens: *Attendite a fermento Phariseorum, quod est hypocrisis.* Compertum est magicis artibus, ac dæmonum præstigiis, lupinam formam, & rabiem quandoque homines induere, quos Lycanthropos historici nuncuparunt, sunt nempe, ut inquit Hieronymus, intus Nerones, foris Catones: ex hac classe, alium Eccl. 19. designat: *qui nequiter humiliat se, interiora ejus plena sunt dolo, qui verbis byssinis obsequium, &*

amicitiā simulat, mel in ore gestat, sub cingulo novaculam: una manu palpat, altera sicam vibrat, benigna manu David Uriam 2. Reg. II. excipiebat; cibum regium submittebat; at mox altera, in qua calamus, insidias struit, & mortem infert. Confimile nobis sacri Regum annales exemplum inducunt, ipsum nempe Joab, qui blando vultu, exporrecta fronte, perhumaniter Amasa capitalem hostem suum salutat, una manu familiariter mentum palpat, osculatur, inque ipso amplexu altera manu fraudulenter trucidat: *tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum, porro Amasa non observavit gladium, quem habebat Joab.* 2. Reg. 20. Politici hi, messoribus mihi non absimiles videntur, qui manipulum una manu complectuntur, altera demetunt. Talem se præbuit Herodes, cui apte responsum: *Dicite vulpi illi,* Luc. 13. hic enim vāfram tegebat *sub pectore vulpem.* Pers. sat. 5. Jure conferendi cum Spathario Regis Totilæ, qui cultu regio subornatus, ut se Totilam simularet, atque eo schemate D. Benedicti sanctitatem exploraret; quem dum accedentem vidit Benedictus, *depone, inquit, fili, depone, quod geris, nam tuum non est.* Tales, inquit Hieronymus Ep. ad Rust. *vidi ego quondam, qui postquam renuntiavere sæculo, vestimentis duntaxat, & vocis professione, non rebus, nihil de pristina conversatione mutarunt.* Candidas cygnus plumas habet, carnes vero subnigras; unde a Tertulliano lib. de cib. Jud. vivum hypocritæ symbolum nominatur: sicut enim ille sub nivis albedine tetram carnis, & cutis nigredinem recondit, sic hi *exterius candicant probitatis specie, intus nigri sunt, tetra vitiorum labe:* in eo tamen a cygnis differunt, quod in morte non suavem concentum, sed horrendum væ, & æternum ejulatum auspicentur, in ejusmodi aliquando gravius animadvertet justus scelerum vindex Deus, ita enim per Sophoniam cap. imo dixit: *Visitabo super omnes, qui induti sunt veste peregrina.*

Et en ex his jam in scenam primus versipellis prodit Propheta; qui fastuosa incinctus purpura, mollique vestitus bysso, e domo progreditur regia,
&

& ubique videri amat, & dicitur, hic est. Attendite! fallax hic est mundus, qui primos constanter quærit accubitus, qui quot verba promit, tot opinative fundit oracula; leges, & sanctiones suas Justiniano buccinatur æquiores; in promissis, ut est profusus, sic omni fide vult esse infallibilior. Attendite, & Augustinum serm. 31. ad Frat. audite, qui generoso ausu falso huic Prophetæ larvam detrahit, & mendacem magnanimus sequentibus aggreditur: *O! munde Proditor! qui cuncta bona promittis, & cuncta mala profers, promittis vitam, sed donas mortem: promittis gaudium, sed largiris mærorem: promittis quietem, sed ecce turbatio!* quod vero hæc S. Aurelii æqua, & iusta mundi fallacis sit incusatio & accusatio: procedamus ad iudicium, dicatur mundo reo dies, sedeat pro tribunali æquissima arbitra veritas, urgeat adstantem reum ex allatis, a totab illo illulis, iustissimis querelis contentis in illorum porrectis libellis supplicibus. Ad quorum coram æquissimo hoc tribunali supplicantium querelas, & preces pro iudicio in essendo suo confidens veritas falsæ prophetiæ merito mundum fallacem insimulat, audiamus veritatis iustam exprobrationem, quibus fucum abstergit, larvam mendacem detrahit. O munde Impostor, & Proditor! promittis copiam, plurima, & servas nihil; fidem in promissis tuis facis omnibus, & frangis singulis! longævam hominibus spondes vitam, ægris certam cum omni virium integritate redituram sanitatem; interim præpropera mors sequitur, & vespillo Diaulus promissa reducit in actum. Hoc ipsum contra te clamant in cæmeteriis super sepulchreta infixæ tot minores, quot maiores demortuorum cruces; idem obmurmurant tot defunctorum monumenta, quin ipsæ alias mutæ, nunc vocales, & alte in filice insculptæ literæ intensum adversum te formant processum. Quid dicis ad hæc? responde! & en! dum hæc veritas: nescio, quid quispiam una ex parte miserum obsibilat e tumulo suo, putri quidem voce, sed nimium adhuc vocali. Audio! imo & video! notus ille est dives Evangelicus,

cus, qui in frontem propriis impactis verbis ad summam illius confusionem, sic eum adoritur. O! Ludio infamis! nonne hæc mihi nec rogatus repetitis ogganiebas vicibus: *Habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, epulare, bibe!* At dum male credulus vix primis ea delibarem labris, jam tremenda illa insonabat vox: *stulte, hac nocte animam tuam repetent a te, & quæ parasti, cujus erunt?* qua subito perculsus, & percussus hic nunc æternum futurus miser computresco. O Impostor mendax! Parte ex altera querelas duplicat vox alia, & sparsis male præ dolore capillis, amarum perfusa lacrymis, & inter mœstissima ex imo cordis tracta suspiria, viduata viro suo, ut video uxor est Sisaræ, cui de marito absente mille promittebat laureas, mille mendax prædicebat Victorias, quæ nunc exprobrata inter dolorosos quidem singultus, falsa illius prophetia hic eum palam in faciem cædit, dum sic illa fallaci improperat: *Nunc dividit spolia, ajebas perditæ! & pulcherrima foeminarum eligitur ei, vestes diversorum colorum Sisaræ traduntur in prædā, & supellex varia ad ornandā colla congeritur.* Jud. 5. Et dum hic talia, & his similia mihi mentiebaris imperterritò; ibi Jabel armata malleo, & per tempora Sisaræ transverberato prægrandi clavo, exanimem terræ acclavabat: & hæ tuæ prædictæ victoriæ! ab illo partæ laureolæ, & ut promissa, sic transmissa spolia? O! deceptor improbe! Et vero spectemus illa, & ad bilancem veritatis appendamus, quæ false promittit, & jactitat: quid sunt divitiæ, honores, voluptates? Mundi in divitiis falsi Prophetæ imaginem habemus in divitiis Salomonis, cujus amplissimum imperium Reginam Saba merito excivit, & in stuporem adduxit: ecquis enim non obstupescat mensam regiam, in quam indies farinæ coros sexaginta, (corus autem mille libras continebat. Cornel. in c. i. v. 2. Eccles.) boves domesticos duodecim, campestres viginti, arietes centum præter altilium ac ferarum, quæ venatione capiebantur, copiam immensam, infumebat. *Omnia quoque vasa convivii*
Regis

Regis erant aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. 2. Par. 9. Et omnes divitias, inquit Salomon, nihil esse duxi. Sap. 7. Causam nostis, quare Salomon divitias nihil esse ducat? quia vidit nihil permanere sub sole. Unde Augustinus in Prol. Psal. 83. ad illud Psal. 61. Divitiæ si affluant, nolite cor apponere. Non immerito, inquit, ipsa pecunia rotunda signatur, quia non stat. Sed subito e manibus effluit, & evanescit, ipsique Eucliones cum divitiis suis, ad nihilum devenient, tanquam aqua decurrens Psal. 57. aut etiam ocyus, ut alibi docet: quemadmodum fumus deficiens Psal. 67. Imo somni instar, juxta illud: dormierunt omnes viri divitiarum, & nihil invenerunt in manibus suis. Psal. 75. Omnes, omnes nihil invenient. Olim quidem apud Ethnicos in more erat, sepelire mortuos cum naulo in manu, quosdam cum annulis, ac pretiose convestitos; at modo ex tot millibus aureorum ne teruncium invenient omnes viri divitiarum in manibus suis. Qui cum Lucullo tot chlamides possidet, quot dies in anno, quæ tot holosericas cyclades, quot habet natura colores, inde nihil secum auferet. Job. 27.

Nil feret ad manes divitis umbra suos;

Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas.

Nudus ad infernos cogar adire lares.

Ovid. Lib. 5. Trist. El. 14.

Honores falsum Prophetam, si quis mortalium, certo optime expertus est Imperator ille Romanus, de quo Suetonius lib. omnia nihil Jac. de Licht. p. 208. qui sub vitæ epilogum in has voces prorupit: *omnia fui, sed nihil expedit.* Omnia fui, sed nihil sum. Has Augusti voces, ut curiose Garassus noster observat in doct. cur. lib. 4. sect. 7. p. 379. etiam sibi usurpare poterat Volsæus, qui e vili stirpe in aulam Henrici VIII. Angliæ Regis irrepens, imo. factus est a sacellis, 2. ab eleemosynis Regis. 3. Tornacensis Episcopus. 4. Lincolnienfis. 5. Dunerensis. 6. Winthonienfis. 7. Eboracensis Archiepiscopus. 8. Cancellarius. 9. Cardinalis. 10. Legatus a latere per totam Angliam. 11. Abbas multis locis locupletissimus. 12. Pensionarius Caroli V. Imperatoris. 13.

Oeconomus Angliæ. 14. Ipſius Caroli Dominus. 15. plus quam ſummus Pontifex in Anglia: ac tandem ſubdit: 16. mendicus. 17. reus læſæ Majeſtatis. 18. Nihil. Nonne jure hic exclamare poterat: *omnia fui, ſed nihil ſum.* Aureum hic eloquentiæ torrentem, Chryſoſtomi ore derivemus Tom. 5. ſer. de Eutrop. ubi ſic Eutropium Arcadii Cæſaris delicias primum ſecunda, exinde adverſa fortuna uſum ac deluſum alloquitur: *ubi nunc inclytus ille conſulatus ſplendor? ubi illuſtres illi faſces? ubi applauſus illi, & choreæ, epulæque, & facti conventus? ubi coronæ, & aulcæ? ubi ſtrepitus urbis, & illæ circenſium ſpectatorum fauſtæ acclamationes, atque adulationes? omnia illa perierunt: procella vehemens folia dejecit, arborem ſpoliatam reddidit, jam radicitus vacillantem. Ubi nunc fucati illi amici? ubi compotationes, & coenæ! ubi paraſitorum examen? ubi illi potentatus cultores, ad gratiam omnia dicere, ac facere aſſueti? omnia illa nihil: nempe Gloria quantalibet, quid eſt, ſi gloria tamen eſt. Juv. ſat. 7. Videntur mundi voluptates plenæ ſaccharo, ac liquidiffima dulcedine; atque ideo falſi Prophetæ, quia omnia vanitas ac inanitas ſunt. In hoc mundus ſaccharopœos imitatur, qui ante officinas ſuas proponunt varias capſas, quibus aureis litteris: iſtic dactyli, illic panis ſaccharites, alteri ſpiræ, iſti ſcriblita, illi mattya, ſcitamenta, tragemata, bellaria, ac genus omne cupediarum inſcribitur: at ſi aperueris, inanes pyxides apparent, quibus aptius illud Poetæ inſcriberetur: *Quantum eſt in rebus inane.* Perſ. ſat. 1. Et tamen eheu! poſt tot experientias adhuc mundus hic falſus Prophetæ ſuos reperit alumnos copioſos, quos fucatis promiſſionibus allicit, ut illaqueet. Huic perſuadet, ut ſumptuoſum, ac magnificum extruat palatium; in quo ſubinde placide quieſcat, & ſuo voluptuoſe indulgeat genio. Alium urget, ut, ſi aliter fas non eſt, etiam reptet per diverſos honorum gradus, quouſque ſummum illorum attingat faſtigium, in quo aliis dominans a cunctis fere velut terreſtris Deaſter adoretur. Et quid fit? ſtat ad omnem artis nitorem, & pompam erecta domus*

regia:

regia: ad intra, ubi magnificentia, & divitiis respondent omnia, præter promissam quietem haud quidquam desiderabis; quæ cum ab inde exul, intus non nisi odia, rixæ, contentiones, æmulationes, & bella hospitantur internecina. Talis est mundus Architectus. Sed quid in honoris subselliis? vix aliud speres. Sedet jam in auge a mundo in hoc fastigium per fas, & nefas evectus Camillus, & sydera se prendere palmo autumat; at dum sibi in hoc culmine infirmo de adepta solatiofa quiete gratulatur præmature; subito infidus promotor pedem succutit, & quem paulo ante evexit ad summa, ad ima nunc detrudit; ut præter se delusum, & in omnigenarum miseriarum abyssum detrusum, qui manum auxiliatricem porrigat, vel misero compatiatur, circumspiciat neminem! Fide igitur infido mundo, quicumque cupis decipi, crede huic falso Prophetæ, qui falli desideras, & cum Epulone coacervabis divitias, cum Sardanapalo pascaris deliciis, cum Sisara canes victorias, & triumphos, cum Lucullo pingues adibis hæreditates, cui teste Valerio Maximo lib. 7. c. 8. Quintus Cæcilius constanter ingentem opulentæ prorsus hæreditatis, utpote optime de se merito fecerat orexim: quid fit: Cæcilius moritur, referatur in testamento ultima voluntas, & Pomponius Atticus ex asse hæres legitur; Lucullus autem cum difflua orexi, ac prolongato nimium naso spe omni sua frustratus, vacuus, & illus abire cogitur. Viden itaque, si deinceps huic Prophetæ fidem dederis, & misere perieris, adscribe tibi, *perditio tua ex te Israel*. Hinc & Caro falsus Propheta, quia quo blandior, eo fallacior, quo nobis vicinior, quia domesticus, eo periculosior. Attendite! Quod vero Caro sit Propheta, ex illo Matth. 16. arguo: *quia caro, & sanguis non revelavit tibi: sed vel ideo, quia Christus exinde Petrum beatum dicit, simul concludo carnem falsum esse Prophetam: beatus es: quia caro, & sanguis non revelavit tibi*. Lego quidem apud Prophetam Joel c. 2. *Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt*. Et spiritu hoc imbuta

buta caro prophetabit: quia autem hunc divinum spiritum non omnis recipit caro, sed proprium, & singularem sequitur: *omnis enim caro corruperat viam suam.* Gen. 6. & vel exinde homo carnalis adulterat vias suas; consequenter caro citra omnem controversiam probatur erroneus, perversus & falsus Propheta. Audiamus ergo, quid delicatulus iste vates vaticinetur. Duplex illius est vaticinium: vaticinatur bonum, vaticinatur malum, utrumque autem falsum, quia utrumque ex amore proprio. Illis, qui illam sequuntur, prædicit plenas gaudiorum, & illecebrarum cornucopias; qui vero illam castigant, & in servitutem redigunt; malorum Iliades, vitamque miserrimam minitatur. Utramque Prophetiam expendamus breviter, ut, quam in utraque fallat, perspicacius videamus. En! ibi male comptum, nudipedem, versicolore lacerna male ad tegenda tectum, visu luridum, pallore squalidum, inedia consumptum, fame emaciatum, ni fallor, filius prodigus est; exangue diceres schelethon; nisi vitam miseram miseriore adhuc halitu halaret. Roga nunc eum, unde ad hunc tam miserandum agone devenerit? imo insta, quam non vitam deliciis plenam, illecebris redundantem, soles constanter ferenos petulca, & impostrix caro illi sponderit; modo *vivendo luxuriose*, & fræna omnigenæ voluptati laxando suis obtemperaret consiliis. Credidit misellus adolescens, & quid mirum: *Intellectus corporea specie ea putat esse vera, quæ suadet corpus*, inquit Plato in Phædone, totum se carni mancipat, omnia sua consecrat, ut ex asse in singulis Impositricis sit totus, & ut nec in hilo illi adversetur, aut illam contristet: *dissipavit substantiam suam* teste S. Luca 15. *vivendo luxuriose*. Et quod inde emolumentum, quæ ex hac vita consolatio? Ah! nolite afflicto, ultra quærendo, cumulare afflictiones; illusus a molli suo Propheta, & desertus undique: *adhæsit uni civium, qui misit illum in villam suam, ut pasceret porcos* Lucæ 15. parum aberat, ne Elpenoris fabula apud illum transiisset in historiam, & ipse mira metamorphosi in porcum fuisset mutatus.

tus. Hinc, cum porcili huic vitæ assuetus juxta carnis institutionem luxuriose vixerit, pascit nunc porcos, & fame viscera depascente cupiebat de filiis implere, & illorum fieri commensalis, & a festis hisce hospitibus, & lentre eorum retrusus, nemo illi dabat; nec has, nec quidquam aliud; unde in cautelam omnibus suis affeclis identidem illud adhuc ingeminat: *quanti mercenarii in domo Patris mei abundant panibus, & ego hic fame pereor.* Lucæ 15. O fide dignum apud porcos Prophetam! spectastis nunc, quo caro suos deducat camillos: & quo eos tandem, qui in *comestationibus, & ebrietatibus, in cubilibus, & impudiciis*, ad Rom. 13. v. 13. ac turpissimo obscœnarum voluptatum cœno se volunt, utpote in via hac foedissima lassos, devolvat; ad miserrimum nempe, vitæ autem illorum conformem interitum: ita Paulo attestante ad Rom. 8. *si secundum carnem vixeritis, moriemini*; periculo igitur aliorum cauti, ni ita fordide perire velitis, Paulum monentem ad Rom. 13. audite, & obedite: *carnis curam ne feceritis in desideriis.* Nunc alteram tantisper, ubi omnia mala intentat, falsi hujus Prophetæ lustremus prophetiam. Effrænis, & vix subigibilis caro, ut ictus evitet, labores effugiat, frænos excutiat, nescio, quæ periculosa, nociva, & grandia mentitur. Ex jejuniis, & corporis macerationibus, nescio, quæ mala, quas infirmitates, imo præproperam prædicit mortem, nisi a flagellis, aculeatis cingulis, ac similibus carnis subactionibus abstineatis. Terreamini tantum a ludicra carne, cum pigro illo Propheta Prov. 22. *Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.* In flore ætatis succumbam, credite tantum, si cum illo in vestram perniciem decipi mavultis. O quot hodie dum numerantur, qui incauti minacibus illius verbis, & fucatis minis deterriti fidem illi faciunt, dum mendaciter sequentibus aut similibus illos aggredditur: si verno jejunio vesci carnibus detrectaveris, si brumali tempore in sacrario tamdiu hæseris; si solis ortum vigiliis tuis anticipaveris, si tam austeram vitam vixeris, inevitabiliter ægrotabis; delie

delicata tua educatio, & vires tenellæ hæc martyria non sufferent, insuper sarcastice te explodent, & fugient poene omnes; non est possibile, ut sic vivendo vitam prolonges; quin immaturo fato pereas. O mendax Propheta caro! ne vero ego in detegendis illius ludicris, & fallacibus minis longior sim, majus pondus autoritate sua verbis meis addet Card. Bellarm. qui concione 23. minus cautum, & inde ab illa magis deceptum sequentibus inducit: Audivi aliquando (verba sunt purpurati Præfulis) de homine, qui cum esset domi suæ in deliciis enutritus, fere semper ægrotabat; & vel ipsum aerem metuebat, & si non nisi cibos tenerrimos, & optimos habuisset, se statim moriturum arbitrabatur. Hic, cum aliquando se mari confidisset, in Piratarum incidit manus, a quibus illico ad remiges accatenatus, diu noctuque remo mare, & fluctus fulcare dirissimo labore coactus est; cibus illi mucidus, & bis coctus erat panis, potus, vermibus scatens aqua, dulciaria reliqua, flagella, & verbera. O! quis non diceret (ultra exclamando narrationem suam prosequens Cardinalis) post paucos dies iste morietur? & tamen post paucissimos menses sanissimus, robustissimus, & pinguis effectus est. Hucusque Bellarm. En! jam immaturam mortem a mendaci carne opinatam, & intentatam, in vita modo uti robustissima, sic sanissima. Fide, & crede ultra huic deceptrici, si irreparabili unquam damno tuam incredulitatem lugere exoptas. Tandem jam tertius in apricum prodit propheta nequissimus, seu Hananias, quo prodeunte nimis verificatur illud Ezech. 22. *Conjuratio Prophetarum in medio ejus, sicut Leo rugiens, rapiensque prædā, animas devoraverunt.* Et quis tandem fidem adhibebit huic spiritui nequam, mendaciorum Patri, Diabolo? dum totum genus humanum in primis mox incunabulis serpentinis sub squamis tam venenoso afflavit halitu, ut ex hoc in hodiernum usque diem plurimi mortalium adhuc pereant in æternum. Respiciate tantisper Proto-Parentes nostros; quam perniciose in nostrum omnium, quo-

quousque ad præsens momentum flagellamur malum, illos hic mendaciorum Primipilus induxerit? plenis buccis certam ex pomi lethiferi succo male credulis præfagiebat immortalitatem: *nequaquam moriemini*, quam etiam in amaro vultus fudore ex terræ exfulcatis visceribus, inter excogitabilium miseriarum Iliades enervatis corporis viribus quærere coacti, tunc invenerunt, dum in terram, ex qua formati, reversi, & mortui sunt. Sublimius adhuc illos elatiore sponfione attraxit, dum ad divinitatis fastigium evehendos, & in hac divina auge utpote cœli, terræque gubernatores, simul omniscios fore mentiebatur: *Eritis*, inquiebat, *sicut Dii, scientes bonum, & malum*. Unde autem, eheu! vel ante ascensum dejecti, dum e paradiso ejecti, & tunicis pelliceis tecti, se miseros mortales nimium tarde ad posterorum irrecuperabile damnum agnovērunt. Auceps ille stygius, sub arbore in paradiso latitabat, cumque parentem nostrum proposita esca in retia pellicere non posset, ad hanc volucrem consimili ave utendum duxit: Evam ad escam pellexit, quæ capta, & decepta, virum decepit. Nostis escam non minimam aucupii partem esse, de qua Orig. hom. ima. in Ezech. *Quasdam illecebras escarum aucupes proponunt, ut facilius aves capiant per oblectamentum*. Ita captus fuit Propheta ille 3. Reg. c. 13. a Deo in Samariam missus, vir spiritu Dei plenus, altare, in quo impius Jeroboam idolo thus adoleverat, per medium secuit; tamen quia in reditu a Pseudopropheta ad fumendum secum cibum allectus est, misere a leone discerptus periit. Esca illa gulæ, plures homines, quam volucres fallit, & perdit. Fuit, qui ingenioso Symbolo rem exponens, aves captas pinxit, & oculis subjecit, hoc brevi lemmate adjecto: *Tam grave servitium, quam levis esca parit!* Verum cum hic mendacissimus Propheta non semper vel se ipso, vel etiam sub larva præfens adsit, sic in universum ablegat *cuneum Prophetarum* 1. Reg. 19. quos S. Joannes in ima. Epist. c. 4. indigitat: *quoniam multi Pseudoprophetæ exierunt in mundum*. Illos autem referre singulos infinitus forem;

rem; do maxime ferme obnoxios, quos audire Dominus ipse solícite prohibet Jerem. 27. *Nolite audire Prophetas vestros, & divinos, & somniatores, & augures, & maledicos: causali addita: quia mendacium prophetant vobis.* Ne & ego in his ludicris Prophetis sim longior, finio illo, quo exorsus sum salutare monito: *Attendite a falsis Prophetis.* Nolite, quæso, omni spiritui credere, nec omni fidere vento: probate spiritus; quod fiet; si non proprio cuique spiritui, uti e nominatorum Pseudoprophetarum catalogo Schwenckfeldius impudenter tueri voluit, fidem dederitis; sed credite intemeratæ Doctrinæ Apostolicæ, dogmatibus unius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui soli Spiritus Sanctus, qui per Prophetas veros loquitur promissus, & datus est. Sicque nec mundi, nec diaboli, nec carnis facientes voluntatem, ad Ephes. 3. solum divinum sequemini spiritum, qui omnem vos docebit veritatem, & ad intermorituram nunquam deducet felicitatem.

§. IV.

Q U Æ S T I O N E S
EX THEOLOGIA MORALI.

*De Vocatione, Approbatione, & Jurisdictione
Ministorum præcipue Sacramenti
Pœnitentiæ.*

Sacer textus in hodierno Evangelio docet vitandos illos, qui veniunt ad oves in vestimentis ovium, duo hic quidem de falsis Prophetis dicuntur. Alterum est, quod veniant, id est, quod non legitime mittantur, quemadmodum omnes veros prædicatores, & Doctores verbi divini missos esse decet, ut S. Paulus ad Hebr. 5. dicit: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocantur a Deo tanquam Aaron.* Hanc vocationem Dei cognoscimus per legitimos superiores, quorum officium est mittere. Sed falsi Prophetæ indecenter veniunt uno quidem ex tribus his modis. Primus est, quod a se ipsis aliqui veniant proprio motu, nec a quodam vocen-
tur,

tur, nec mittantur, sicut Simon Magus, Montanus, Manes, & nostro sæculo Calvinus, David Georgius, &c. qui homines fuerunt audaces, superbi, & mundani toti, atque novum quid ex suo cerebro confinxerunt, quod populo, sine alicujus mandato, & commissione proposuerunt: qui quidem nequaquam missi sunt. Secundus, quod aliqui vocentur, & mittantur, ut semen verbi Dei diffundant, sed non ab istis, qui funguntur tali officio vocandi, ac mittendi, ut solum illi sunt spirituales superiores. Christus mittebat suos discipulos, dicens: *sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Joan. 20. Ita & Apostoli mittebant suos discipulos impo- nentes ei manus, & Episcopos, Presbyterosque ordinantes dantesque eis omnem auctoritatem prædican- di Verbum Dei. Sic S. Petrus misit B. Marcum Alexandriam, S. Eucherium, Valerium, & Mater- num Treviros, Apollinarem Ravennam, Trophi- mum in Franciam ad Arelatenfes, Crescentem Mo- guntiam, & alio plures alios. S. Paulus destinavit suum discipulum Timotheum ad Ephesios. 1. Tim. 1. Titum Cretam. ad Tit. 1. ut illis in urbibus Epi- scopos, & Sacerdotes collocarent, & ordinarent. Similiter reliqui Apostoli faciebant. Qui vero nunc a mundanis dominis ad ministeria hujusmodi obe- unda vocantur, aut ab aliis, quibus in hoc nego- tio spirituali nulla omnino potestas, nulla legitima auctoritas est, veluti a suis Superintendentibus hæ- reticis, luce clarius est, tales omnes non vocatos venire: quemadmodum non est legitimus Senator, qui hujusmodi dignitatem a supremo Magistratu, ad quem talem dare spectat, non adeptus est, sed a populari cive in eandem intrusus; sic fane Me- lanthon a Lutheromissus est, & Theodorus Beza a Calvino: & quotidie sic quidem sine ulla spirituali auctoritate, & consecratione, hoc modo Ministri hæretici a Magistratu, & Dominis mundanis, & profanis promoventur, & vocantur. Tertius est, quod alii sint ad hoc officium Doctorum legitime quidem vocati, & consecrati, sed non, ut populo doctrinam illam tradant, quam illi concionantur.

Macedonius, Nestorius, Dioscorus, & plures alii legitimi erant Episcopi potestatem habentes populum docendi, & instruendi, non quidem nova commenta, & hæreses a se excogitatas, sed sanam antiquæ Ecclesiæ doctrinam. Sic etiam Arius, Lutherus, Zwinglius, Menno, & similes, qui in Ecclesia Catholica Sacerdotes fuerunt, & approbati Doctores, & concionatores, sunt quidem vocati ad prædicandum fidem Catholicam, sed postquam suas novitates populo inculcarunt, etiam tunc omni sua auctoritate privati sunt, quippe qui sine jussu Superiorum legitimorum veniunt, quemadmodum commissarius aliquis, aut legatus, qui præter mandatum sui superioris rem aliquam inauditam, & illicitam temere aggreditur. Præterea quamvis in omnibus regionibus hæretici inveniantur, non tamen illi sunt pares, ac similes doctrina reliquis hæreticis, sed dispares, & dissimiles, ut bene dicit S. Augustinus: quia videbis diversas regiones, diversas semper hæreses habere. Germania enim Lutheri hæresim confectatur, Francia Calvinii, Anglia Puritanorum, Polonia Aarii, Græcia Græcorum complectitur schisma, & sic de cæteris. Longe vero aliter fit in Ecclesia Catholica, in qua semper summa concordia, communis, gratissimus, & incredibilis consensus est. Juxta cujus dispositionem Ministri ad ministeria Ecclesiastica legitime vocantur, approbantur, & Jurisdictione donantur; Unde

QUÆSTIO I.

De Approbatione Ministrorum Ecclesiæ.

Quæritur primo: Quid sit Approbatio Ministri legitima? Resp. Approbatio est authenticum testimonium seu judicium Episcopi aut Vicarii ejus de capacitate sacerdotis ad audiendas confessiones, & talem requiri ad validam absolutionem mortalium extra articulum mortis vel ejus probabile periculum respectu sæcularium vel monialium, certum est. Respectu sæcularium patet ex Trid. sess. 23. c. 15. ubi inquit: *Decernit tamen sancta Synodus, nul-*
lum

lum etiam Regularem posse confessiones sæcularium etiam sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen (si illis videbitur esse necessarium) aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis consuetudine quacunque etiam immemorabili non obstantibus. Respectu Monialium vero id expresse statuit Grego. XV. in Bulla, quæ incipit: *Inscrutabili Dei Providentiæ* Anno 1622. data. Et Clemens X. Anno 1670. ne ullus sacerdos seu regularis, seu sæcularis possit monialium confessiones audire, nisi fuerit ab ordinario approbatus specialiter pro Monialibus. Idcirco primo: quia circa confessiones regularium nihil est innovatum ad eorum confessiones audiendas sive a religioso, sive ab alio sæculari sacerdote, non requiritur alia probatio, quam facultas superioris, quod Aversa etiam extendit ad Novitios, qui in favoribus communicant cum religiosis. Secundo: *in periculo mortis potest quilibet sacerdos*, cum ipsa Ecclesia defacto deleget potestatem approbationis & Jurisdictionis omnibus etiam excommunicatis, & degradatis, & quidem in omnia peccata etiam summo Pontifici reservata, atque censuras, *si non adsit alius sacerdos sua potestate uti volens, propter periculum salutis moribundorum*, ut habet Trid. Sess. 14. c. 7. inquit: *verum tamen pie admodum ne hac occasione aliquis peccet, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque adeo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.* Hæc approbatio autem non est opus ut fiat scripto, sed potest fieri solis verbis, quamvis consultum sit eam in scripto habere, ut constet de ea, & de modo, quo concessa est, nam ex justis causis potest dari tantum ad tempus, locum, genus personarum, si v. g. nunc sit tantum necessitas plures habendi confessarios, quæ postea cesset. Ipso jure autem approbantur illi, quibus confertur beneficium, cui annexa est cura animarum, ut sunt Episcopi, Parochi &c. qui non tantum pro suis Parochianis approbati sunt, sed etiam

pro tota diœcesi, quia beneficium Parochiale ponitur a Trid. pro approbatione universali, ut habet praxis in Germania teste Gobat, & consequenter cuivis Parocho in eadem diœcesi potest delegari jurisdictio. Si tamen beneficium suum relinquunt, aut eo priventur, egent ut cæteri approbatione ad audiendas confessiones, si pure intuitu beneficii approbati fuerunt, expressam approbationem de ordinario præcedit examen, nisi aliunde sciatur de sufficienti doctrina. Unde si examinato vel licentiatto, aut etiam Doctore in Theologia promotoinjuste Episcopus deneget approbationem, licet Episcopus peccet, hi tamen valide non absolvunt, ut patet ex damnata ab Alexandro VII. Propositione 13. *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confiteatur regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.* Econtra vero si Episcopus in approbando erret, putans esse idoneum, qui non est, aut exterius approbet, quem interne indignum judicavit, valida erit approbatio. Quia, ne valor cum magna poenitentium damno sæpe dubius reddatur, approbatio externa considerari debet, quidquid in oppositum interne interveniat; sic pariter valida est approbatio, si ea non detur gratis, licet enim Trid. præcipiat eam gratis dari, hoc tamen præcepto probabilius non continetur irritatio.

Quæritur secundo: An a venialibus, vel etiam mortalibus jam remissis absolvere possit non approbatus? Resp. Probabile esse contra multos, quod possit valide etiam extra articulum mortis, dummodo non sit excommunicatus, non toleratus, aut degradatus, non tamen licite. Siquidem Innocentius XI. die 12. Febr. 1679. in decreto circa communionem quotidianam expresse præcipit ordinariis: Ne permittant, ut venialium confessio fiat simplici sacerdoti non approbato. Unde si quis non approbato mortalia confiteretur addito aliquo veniali, valide absolveretur, directe a veniali, indirecte ab illis mortalibus, cum obligatione tamen ea postmodum directe subjiciendi clavibus apud alium approbatum.

Quæ

Quæritur tertio: Quis habeat potestatem approbandi? Respondeo juxta multorum sententiam imo. Nuncius Apostolicus potest quoscunque sacerdotes etiam regulares suæ Provinciæ approbare pro sua Provincia. Secundo. Episcopus electus, & confirmatus sibi subjectos saltem ratione loci pro sua diœcesi, licet necdum esset consecratus, aut licet existeret extra suam diœcesim, si non esset excommunicatus, non toleratus, probabilius non posset, quia tunc non habet jurisdictionem. Tertio. Vicarius in spiritualibus, quia facit cum Episcopo unum Tribunal, uti etiam sede vacante capitulum. 4. Abbates habentes jurisdictionem quasi Episcopalem in sua diœcesi nulli Episcopo subjecta. Non tamen Præpositi, nec Archidiaconi, nec Parochi, & ideo licet haberent potestatem eligendi sibi confessorium, non tamen possunt eligere non approbatum, ut constat ex Propositione 16. ab Alexandro VII. damnata: *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessorium simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario.* 5. Superiores regularium, quibus tamen ex speciali gratia, & facultate id conceditur ab Episcopis, secus esset, si Episcopi id negarent. Imo, & ipsi Prælati regulares, Provinciales, Rectores, Priores, Guardiani approbatione indigent ad confessiones audiendas sæcularium. Semel tamen illis concessam nec revocare possunt, absque nova justa causa ad confessiones pertinente, nec extinguitur morte concedentis, imo nec per discessum ex hoc loco, si rursus redeat, potest tamen successor Episcopus rursus ad examen revocare, non tantum sæculares, sed etiam regulares jam ab antecessore approbatos.

Quæritur quarto: A quo Episcopo conferenda sit approbatio, an ab Episcopo confessorii, an poenitentis, an loci, in quo audiuntur confessiones. Resp. Approbatio per se necessaria est ordinarii in illa diœcesi in qua instituitur confessio, sive confessorius in illa diœcesi habeat stabile domicilium, sive ad breve tempus ibidem versetur transeunter, dum poenitens non est subditus confessorio ut pa-

stori suo. Patet hæc sententia ex Bulla Clementis X. ubi hæc habentur: *ad hæc religiosos ab Episcopo ad confessiones sæcularium in sua diœcesi audiendas approbatos non posse in alia diœcesi eos absque Episcopi diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, a quo ipsi religiosi jam fuerunt approbati.* Idem constat ex declaratione Sacræ Congregationis relata a Barbofa: *Congregatio Concilii respondet: approbatum ab alio, quam a Valentino Episcopo in diœcesi Valentina non censi approbatum ab ordinario juxta formam Concilii.* Ratio est: quia cuivis ordinario incumbit, ut in suo territorio confessarios habeat idoneos, ad quod non sufficit, quod ab alio ordinario tales fuerint judicati, cum potuerit alter errare, ergo debet & ipse illos approbare. Ex hoc clare deducitur, quod approbatus in una diœcesi quiscunque, etiam ordinum mendicantium privilegiatus, non videatur hoc ipso approbatus in aliis, sed nova Episcoporum indigeat approbatione, ideo damnata est ab Alexandro VII. in Brevis dato ad Episcopum Andegavensem in Gallia contraria sententia 2. Januarii 1659. Et rursus a Clemen. X. 21. Junii 1670. nec non ab Innocentio X. in responsione quoad causam P.P. Societatis cum Episcopo Angelo Politano: Idcirco approbatus in diœcesi Wratislaviensi si peregrinetur cum cive Wratislaviensi in Bohemiam, & non sit hujus civis Parochus, non potest in Bohemia eundem absolvere etiam in Jubilæo, nisi approbetur ab ejus loci Episcopo, idcirco prius ordinario debet se sistere, aut per literas ab eo approbationem petere, cui difficultati, aliisque magnis incommodis inde provenientibus ut occurrant superiores nostræ Societatis, supplicant ordinariis, tum quando ipsi novum auspicantur officium, tum quando novus diœcesi præficitur Episcopus, facultatem petentes administrandi Sacramenta, cæterasque ordinis sui consuetas functiones exercendi secundum rationem sui Instituti, maxime circa ea, quæ ordinariorum consensui affixa sunt, quibus Episcopi pro sua humanitate vel absolutum vel restrictum con-

consensum præbent. Dixi ante: si non sit Parochus; nam Parochi, sive regulares, sive sæculares ubique suas oviculas audire possunt, respectu quarum ipso Jure sunt approbati, non tamen alios in aliena diœcesi. Sic pariter confessarii Principum, qui respectu illorum sunt quasi Parochi per privilegium, quando eosdem per varias diœceses comitantur; item Missionarii Castrenses, qui suæ Legionis sunt Parochi, ubicunque terrarum illa fuerit, etiam si novi accedant milites, & succedant alii, permittunt tamen ordinarii, ut in vicinis Diœcesium diversarum limitibus morantes Parochi extra suam Diœcesim unus alterum absolvere possit; aut quando una Parochia processionem instituit ad celebrem Sanctum alterius Diœcesis, cujus Parochus non sufficit pro pœnitentibus, ut se invicem adjuvare possint, adeoque pro similibus actibus eosdem approbant. Cæterum regularis confiteri debet regulari ejusdem ordinis, pro quo non requiritur, ut sit ab Episcopo approbatus, dummodo sit a superiore designatus, quo privilegio etiam gaudent sæculares, qui sunt ex familia Monasteriorum, vel Collegiorum, quos absolvere possunt non approbati ejusdem Monasterii, vel Collegii. Imo si non adsit confessarius ejusdem ordinis, possunt regulares confiteri probabiliter stante necessitate confitendi, & communicandi cuivis tam sæculari quam regulari etiam non approbato ab Episcopo, cum juxta Trid. non requiratur, ut confessarius regularium sit ab Episcopo approbatus exceptis monialibus, *quos intra claustra degentes non possunt absolvere, nisi specialiter NB. approbati pro monialibus.* Imo approbati pro audiendis confessionibus monialium unius monasterii monialium, non possunt audire confessiones alterius monasterii monialium; Item extraordinarii pro una vice deputati, non possunt altera vice audire, ut expresse hæc omnia decrevit Clem. X. die 22. Junii 1670. Extra monasterium autem degentes, & a superioribus suis habentes potestatem confitendi cuicunque, potest absolvere quicunque approbatus, licet non esset approbatus specialiter

pro monialibus, dum vero regulares in itinere sunt, ordinarie suo socio sacerdoti confiteri debent, non vero alteri in via occurrenti etiam ejusdem ordinis, nisi ad aliquam domum sui ordinis diverterent, ubi possunt vel socio suo, vel uni ex ordinariis illius Domus confiteri, ita statuit Societas Jesu. Cæteri religiosi conforment se statutis, & consuetudinibus propriis.

QUÆSTIO II.

De Jurisdictione Ministrorum Ecclesie.

Quæritur I. An requiratur in Ministro etiam Jurisdictio? Resp. supposita approbatione ad validam absolutionem mortalium etiam requiritur extra periculum mortis jurisdictio interna, vel ordinaria, vel delegata, seu facultas, aut potestas judicandi alterum in foro conscientie, in quo alter illi subjicitur. Sicut enim Judex licet acquirat per collationem officii potestatem judicandi causas subditorum in foro externo, tamen illam non habet completam, nisi acquirat subditos; ita etiam sacerdos licet per potestatem ordinis acquirat potestatem judicandi causas fidelium in foro interno, & eos a peccatis absolvendi, tamen ea completa non est, antequam fideles ejus jurisdictioni subjiciantur. De illa ita statuit Trid. sess. 14. c. 7. *persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut delegatam non habet Jurisdictionem.* Idem habet Florent. Ratio est: quia minister hujus Sacramenti debet esse Judex, sed quilibet Judex debet habere Jurisdictionem ordinariam, vel delegatam. ergo. Ordinaria est, quæ competit alicui ratione officii ad curam animarum spectantis, qualem habent Papa, Episcopi, Parochi. Delegata, quæ non competit ratione officii, sed provenit a delegatione ordinariam habentis, qualem habent immediate a Papa Confessarii ordinum mendicantium, & aliorum exemptorum, qui cum ipsis participant in privilegiis in quosvis fideles, supposita tamen appro-

pro-

probatione Episcoporum, & obtenta facultate suorum superiorum, a quibus dependent; talem etiam habent Capellani Parochorum.

Quæritur secundo: Quid requiratur ad hoc, ut Jurisdictio legitime delegetur? Resp. Ut legitime Jurisdictio delegetur, qua alter valide uti possit, debet primo delegari soli sacerdoti, & quidem (si delegans non habet simul jus approbandi) legitime approbato pro his, in quos conceditur, qui tamen habet jus approbandi, hoc ipso, quod jurisditionem deleget alteri, censetur illum approbare, approbatio enim distinguitur a Jurisdictione; quia regulares habent Jurisdictionem a Papa, approbationem autem acquirunt ab Episcopo, quæ est pure requisitum aliquod essentiale, jurisdictio autem complet potestatem ordinis. Secundo: non debet concedi in alios, quam in subditos delegantis, cum enim delegans non habeat ordinariam, nisi in suos subditos, non potest etiam eam delegare, nisi in suos subditos. Tertio: Delegatio fieri debet vel expresse vel saltem tacito aliquo signo manifestante consensum illius, qui potest delegare, siue fiat *directe*, dando potestatem confessorio audiendi poenitentem, siue *indirecte*, dando poenitenti potestatem eligendi sibi confessorium approbatum, qualem potestatem habent ex tacito ordinariorum consensu, & consuetudine personæ Principes utriusque sexus; & omnes sacerdotes sæculares peregrini, atque illi, quibus id specialiter conceditur. Idcirco confessorius debet habere notitiam certam illius delegationis factæ, alias non absolveret licite, quia exponeret periculo nullitatis Sacramentum; nec ad hoc præsumpta sufficit, qua v. g. quis judicat alterum daturum consensum, si peteretur, vel ratam habiturum hanc actionem, quia per hoc iudicium nullus ponitur consensus, qui tamen requiritur ad valorem. Quarto: Qui habet potestatem delegatam, eam non potest subdelegare alteri, nisi hoc ipsum concederetur, cum ipsam solum in proprium usum acceperit; nisi hæc ipsa alicui perpetuo officio annexeretur, & quasi ordinaria fieret, ut si quis ad

tempus vicarium agat Parochi vel absentis, vel necdum sacerdotis.

Quæritur 3tio: An Sacerdos excommunicatus non toleratus retineat Jurisdictionem? Resp. Sacerdos excommunicatus non toleratus privatur Jurisdictione, ut nec quidem a venialibus valide absolvat extra articulum mortis, nec delegare potest in suos jurisdictionem. Excommunicatus tamen toleratus valide absolvit, sed non licite, nisi sit requisitus. 2do: Jurisdictio expirat: quando quis privatur officio, cui illa jurisdictio erat per se annexa, ut quando Parochus resignat parochiale officium. 3tio: Si jurisdictio vi, metu, fraude extorqueatur, probabilius est eam valere ad valide absolvendum, quia concessio adhuc est voluntaria simpliciter. 4to: Regulares, licet a Papa haberent jurisdictionem ad omnium sæcularium confessiones audiendas, licite tamen audire non possunt in alienis templis, nisi de consensu eorum, quibus templa subfunt, id enim prohibitum est ad confusionem & perturbationem pacis vitandam. 5to: Si communi errore ob titulum v. g. coloratum putetur aliquis habere jurisdictionem, quam tamen non habet, vel ex consuetudine, præscriptione, bona fide absolvit, aut nescit potestatem suam revocatam, valide absolvit, quia in tali communi errore propter publicam utilitatem Ecclesia dat jurisdictionem, & approbat, sicut in articulo, periculo ve mortis.

S. V.

QUÆSTIONES MISCELLANÆ EX
THEOLOGIA POLEMICA.

Occasione textus hodierni sacri Evangelii: *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos, &c.* Nimirum non vocati legitime ministerio verbi divini, & Ecclesiastico muneri sese ingerentes, quales & Dominus ab initio persecutus est: non mittebam Prophetas, & ipsi currebant, non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant, Jerem. 23. v. 21. Variæ hic de vocatione, & missione ministrorum Ecclesiæ occurrere possunt quæstiones. Unde

Quæ-

Quæritur 1. Quid de vocatione, & ordinatione ministrorum ac Sacerdotum Ecclesiæ tenendum? Resp. In Ecclesia Clerici sunt, quorum *Dominus pars* Deut. 18. v. 2. nempe eo, quod Sacerdotibus, & Levitis voluerit dare partem in electione terræ, sicut reliquo populo, sed illis donavit partem suam propriam: Decimas &c. unde etiam dicuntur de *sorte Domini*, & Clerici a Græco fortem, seu hæreditatem significante. Ita Hieron. ad Nepotian: Sicut autem in lege veteri erant Sacerdotes, & Levitæ a reliquis distincti, ita & in Ecclesia Clerici a Laicis.

Dices: In Ecclesia licet aliqui sint Ecclesiastico ministerio destinati, aliqui non: non tamen alii Clerici, alii Laici dicendi. Nam: *Non est Judæus, neque Græcus, non est servus, neque liber &c. omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.* Gal. 3. v. 28. Ergo populus christianus debet unus, & simplex esse sine differentia personarum. Resp. Ibi Apostolus solum vult, ista non facere filios Dei, sed fidem cum spe, & charitate: quod idem nos de Clericatu dicimus. Ad hæc corporis, cordiumque unitas, & simplicitas non excludit diversitatem membrorum.

Dices 2do: *Pascite, qui in vobis est, gregem, &c. neque dominantes in Cleris, sed forma facti gregis ex animo.* 1. Pet. 5. v. 2. & 3. Hic a Petro tota Ecclesia Clerus vocatur. Resp. Ubi est scriptum, per Clerum totam Ecclesiam intelligi? S. Hieron. Ep. ad Nepotian: & Oecumenius in hanc Petri Epistolam per Clerum intelligunt Ordinem Ecclesiasticum.

Quæritur 2. Quibus proprie competat vocatio, seu Missio Episcoporum, & aliorum Ecclesiæ Ministrorum, qua nempe jurisdictio confertur? Resp. Spectat immediate ad Episcopos, & summum Pontificem, mediate ad Deum, loquendo de modo ordinario. Nam: *Tibi dabo claves.* Matth. 16. v. 19. &: *Pasce oves meas.* Joan. 21. v. 17. his verbis Petro, non populo Christus commisit Ecclesiam regendam, & pascendam, ergo etiam commisit jus vocandi, & mittendi tunc temporis aliquos, per quos mediate pascatur, & regatur, quando ipse solus non posset. Cæterum certum est, ovis officium non esse, vocare
se

se ipsam. Cum constituisſent. Act. 14. v. 22. *Paulus & Barnabas illis per singulas Ecclesias Presbyteros*, hi autem non erant Laici, sed Episcopi. Quare alibi Paulus Tit. 1. v. 5. *Hujus rei gratia relinqui te Cretæ, ut constituas per civitates Presbyteros, Episcopos, & Sacerdotes*, quem nempe Titum ipse Paulus prius constituerat Episcopum: Sic explicat Leo I. Ep. 87. ad Episc. Africæ lib. 2. & Conc. Sardienſe Can. 6. *Nec quisquam sibi ſumit honorem, sed qui vocatur a Deo sicut Aaron.* Verba sunt Apostoli Hebr. 5. v. 4. ergo, qui vel se ipsum intrudit, vel mittitur, aut vocatur a Laicis, non censendus est legitimus Ecclesiæ Minister; nulla igitur ratione populo competit talis vocatio; neque enim Christus ex populi suffragiis elegit, & misit duodecim Apostolos, Luc. 6. v. 13. & 10. 1. atqui qua ratione ille tunc Ecclesiam gubernavit, eadem voluit illam a suis Vicariis postea gubernari: *Sicut misit me Pater, ait, & ego mitto vos.* Joan. 20. v. 21. In quo hucusque Apostoli cum tota Ecclesia Christum secuti sunt, & suo optu Episcopos, Presbyteros constituerunt; populo autem solum concedebant, ut de moribus, & vita testimonium ferrent, ut patet ex 1. Tim. 5. v. 22. *Manus cito ne imposueris, & quod sequitur 1. Tim. 3. v. 7. Oportet, & testimonium habere bonum.*

Inde collige: Imperatorem, alios Reges, Principes ac Magistratus vocandi Pastores jus nullum habere, quia potestas Ecclesiastica est supernaturalis, & mere spiritualis, hinc Spiritus sanctus posuit vos Episcopos regere Ecclesiam Dei, qua potestate longe inferior est Politica. Competit autem tantum jus præsentandi, & nominandi ex indulto Pontificum eis, tanquam fundatoribus, Protectoribus, & benefactoribus ultro concessum, potens autem non acceptari ab Ecclesia. Tale jus eligendi, quod se teneret penes populum &c. plane a diversis Conciliis prohibitum est, sic: Leodicenſe ante annos 1287. Can. 13. ita habet; non esse permittendum turbis, & potestati laicali electionem eorum facere, qui sunt ad sacerdotium promovendi: item Concilium habi-

habitu a Martino ante annos 987. & Nicænum 2. ante 1000. fere annos. Can. 8.

Dices 1. Vocatio seu missio Pastorum ad solum Deum, vel totam Ecclesiam, id est, Clerum, & populum pertinet, si solis laicis concedatur; nam: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Joan. 20. v. 21. Resp. De Apostolis id omnino verum est, nec ab initio aliter fieri potuit, neque decuit, nunc vero de aliis Episcopis id falsum est, nam Titum, & Timotheum non misit Deus immediate, sed Paulus.

Dices 2do: *Ipse Christus dedit quosdam quidem Apostolos &c. alios Pastores, & Doctores, vel Episcopos.* Ephes. 4. v. 11. Resp. Designatio munitiorum talium est in Ecclesia a Christo immediate, non vero personarum ad talia vocatio, & missio, nisi dum ipse initio Ecclesiæ adhuc nobiscum vivebat.

Dices 3. *Placuit sermo coram omni multitudine fidelium, & elegerunt Stephanum.* Act. 6. v. 5. Jus hoc populi erat. Resp. Hoc, uti & alia exempla probant tantum de electione, qua persona designabatur, non vero de vocatione, missione; qua jurisdictio conceditur.

Quæritur 3. Ad quos genuine pertineat ordinatio tum Episcoporum, tum aliorum? Resp. Ad solos Episcopos, quia Levit. 8, Moyse Aaronem, a Deo electum, & vocatum ordinavit, & consecravit in summum Pontificem, & filios ejus in Sacerdotes, Moyse autem non erat laicus, sed Sacerdos, ut testatur Psalm. 98. v. 6. *Moyse & Aaron in Sacerdotibus ejus, & cum eo* Hieron. Aug. Nazianz. Nissen. *Noli negligere gratiam, ait Apostolus, quæ in te est, quia data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyterii &c. vel Episcoporum.* 1. Tim. 4. Sic ultimum explicant Chrys. Theodoret. Oecumen. Theophil. neque in veteri testamento, neque in novo, neque in Ecclesia unquam legitur aliquis a laicis ordinatus.

Dices 1. Licet soli Pastores vitandæ confusio-
nis gratia manus imponant, tamen id nomine po-
puli faciunt, ut is non solum dicatur eligere, &
vocare, sed etiam ordinare. Est exemplum Michæ
Judic.

Judic. 17. v. 5. qui sculptile, & conflatile sibi fecerat in domo sua, uti & ædiculam quoque in ea huic Deo suo separavit, & fecit Ephod, & Teraphim, & vestem sacerdotalem, & unum filiorum suorum consecravit sacerdotem. Resp. Qualis Pontifex Michas, talis filius ejus sacerdos. Errorem ipse Michas agnovit: hinc ubi postmodum nactus est Levitam Adolescentem de Bethlehem, mercede eum conduxit, ut esset sacerdos in domo sua, dicens: *Nunc scio, quia benefaciet mihi Dominus, habenti Levitici generis sacerdotem.*

Dices 2. Eadem est potestas Episcopi, & simplicis sacerdotis, nam dum Paul. Act. 20. v. 17. de sacerdotibus Ephesinæ Ecclesiæ loquitur, vocat eos *Episcopos majores natu Ecclesiæ.* Item postquam Titum jussisset Cretæ remanere, ut constitueret sacerdotes. 1. v. 5. statim subjungit: *Oportet enim Episcopum esse sine crimine.* Item cum Ephes. 4. v. 11. diversos gradus spiritualium dignitatum enumerat, nullam specialem Episcoporum mentionem facit, ergo eos cum sacerdotibus confundit. Resp. Antiquitus verba hæc: *Presbyter, Episcopus*, communiter idem significabant, qui quamdiu Episcopi, & sacerdotes erant, *Cor unum, & anima una*, simul quoque gerebant Ecclesiam Dei, & sedebant etiam in publicis Conciliis Episcoporum, ut patet ex Act. 15. v. 6. Postquam autem, ut notat Hieron. æquale jus cum Episcopis sacerdotes (non laudabili ambitione) sibi arrogarent, Episcopi eos in subjectionem redegerunt, quod quidem jam tempore Pauli factum fuisse patet ex illo 1. Tim. 5. *Adversus Presbyteros accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.* Sic Ignatius ad Trall. & Smyrnens. scribens ait: *Subjetti estote Episcopis.* Demum dum Paulus non facit mentionem hujus termini *Episcopus*, inde est, quod per *Pastores* eos ibi intellexerit: est sententia SS. Hieron. & Ignatii.

Sed cur non Presbyter a Presbytero ordinari possit? Resp. Præter allatum potestatis defectum est considerandum. 1. Quod in primitiva Ecclesia hujus exemplum nullum extet, Presbyteri enim ab
Epi-

Episcopis ordinati sunt. 2do: Concilium Nicænum ita habet: *Si qui sunt ex populo eligendi ad sacerdotium, primum quidem præsentandi sunt Episcopo, aut Patriarchæ, postea examinet eos Archi. Diaconus, & Chor-Episcopus &c. Can. 60. Arabico.* Concilium autem Bracarense I. sic loquitur: placuit, ut si quis Presbyter post hoc interdictum ausus fuerit chrisma benedicere, aut Ecclesiam, vel Altaria consecrare, a suo officio deponatur, nam utique hoc Canones vetuerunt. Can. 37. Quanto minus Presbyterum consecrare poterit, si nec chrisma, neque Ecclesiam? Ad hæc ex natura sua, & ipsa quoque institutione ingens est inter sacerdotem, & Episcopum disparitas, quia his illi subordinati tantum sunt, velut habet S. Ignatius Ep. ad Smyrnenes: Laici Diaconis subjiciantur, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, ut ipse Patri. Ergo amplius quid potestatis in Episcopo, quam in simplici Presbytero supponitur, quod verum non esset, si Presbyter etiam posset ordinare Presbyterum; quia potestatem consecrandi corpus Domini, & a peccatis absolvendi habet jure suo cum Episcopo communem, si autem etiam ordinandi, quomodo non haberet omnem cum illo potestatem, aut quomodo cogi posset ad huic obediendum, seseque subjiciendum?

Quæritur 4. An Sectarii Ministelli sint legitime vocati? Resp. Sectarii nec immediatam vocationem, qua extraordinarie, & immediate ab ipso Deo, nec mediatam, qua modo ordinario per legitimos Ecclesiæ Prælatos fuissent vocati, probare possunt authentice: ergo nullum habent testimonium authenticum suæ vocationis, quod tamen requiritur; alias merito contemnuntur, & rejiciuntur tanquam Impostores; nec Deus legatum ad tantum opus mittere potest, nisi legitimo charactere, ex quo dignosci possit, ipsum insigniat. Ant. prob. *immediatam*, & extraordinariam vocationem, qualem habuit Moyfes, & alii Prophetæ, debuissent probare vel per miracula, vel per insignem vitæ sanctimoniam: sed sectarii nec fecerunt miracula,
nec

nec insigni vitæ sanctimonia claruerunt: ergo. *Mediatam*, & ordinariam probare non possunt, quia a legitimis Ecclesiæ Prælati non tantum non mittuntur ad munus taliter docendi, & reformandi, sed etiam omnino a fidelium communione tanquam perduelles excluduntur, & excommunicantur. Accedit, quod nulla dari possit vocatio ad novam fidem introducendam repudiata veteri, cum vera Christi Ecclesia debeat esse perpetua (ut fatetur confessio Augustana) & indefectibilis in rebus fidei. Quin etiam supposito, quod defectibilis esset, nulla dari posset vocatio humana ad eam reformandam, cum talis reformatio esset opus omnem ordinariam potestatem, ab hominibus concedi solitam, longè transcendens. Cæterum ad demonstrandum: Prædicantes non tantum non Episcopalem, sed neque sacerdotalem potestatem habere, adeoque nulla ratione veros esse Sacerdotes: hoc utor argumento: ipsi vos fatemini, ad verum Sacerdotium veram quoque requiri vocationem juxta illud Pauli Hebr. 5. v. 4. *Nec quisquam sibi sumit honorem &c.* & Rom. 10. Item fatemini duplici modo vocari aliquem posse: *Per media, & sine mediis*, nunc vero neutra vocatione vel Lutherus vel Calvinus &c. vel moderni eorum prædicantes vocati sunt: non extraordinarie, sine mediis, & quasi per miraculum, quale tamen ad talem vocationem requiritur; sed hujusmodi neque Lutherus, neque Calvinus, eorumque sequaces adferre possunt: non etiam ordinarie, & per media, nam sacerdotes eorum sunt tales, vel qui olim Catholici, nunc Apostatæ; sed ipsi revera sacerdotes sunt, habentes suum Sacerdotium a Romana potestate; vel non sunt Apostatæ; sed constituti Prædicantes: si vero non a legitimis Episcopis ordinati sunt, tales enim non habent; fors a populo, & Magistratu? sed neque ab hoc: cum potestatem non habeat: fors ab apostatis? sed hi, licet Sacerdotes sint, potestatem tamen ordinandi non habent.

§. VI.

EX JURE CANONICO.

De Crimine falsi.

Quæritur primo. Quid sit falsum, quid falsitas? Resp. Falsum est, quod veritatem imitatur, & falsitas est veritatis imitatio, ut dicitur Novell. 73. Collat. 6. tit. 2. §. 1. Quia, si fiat scienter, & dolo, malo animo nimirum decipiendi alterum, non tam est veritatis imitatio, quam immutatio, & conversio, & nomine criminis venit. Can. *nomines*, & Can. *is autem*. 22. q. 2.

Quæritur 2do: Quid requiratur ad crimen falsi? Resp. tria: imo: immutatio veritatis, 2. dolus, & quidem verus, non præsumptus, quamdiu enim non probatur, potius præsumitur error, quam dolus. 3. Denique requiritur ex deceptione ejusmodi damnum alterius, quod eidem infertur, vel saltem inferri potest, nisi deceptio detegatur.

Quæritur 3. Quale crimen sit crimen falsi, & quotuplex? Resp. Est crimen enorme, exceptum, & quamvis originaliter solum crimen falsi, quod circa testamenta committitur, poena falsi puniatur, L. 10. C. ad leg. Cornel. de falsis; postea tamen etiam alia falsa ab Imperatoribus notata, criminibus publicis annumerata, & L. Cornel. de falsis punibilia facta sunt. Unde crimen falsi sic definiri potest: est delictum publicum, quo in alterius præjudicium veritas dolose immutatur, quodque speciali lege tanquam falsum notatur.

Quæres 4. Quot modis committatur crimen falsi? Resp. 4. modis, nimirum imo *dicto*, ut si testis in judicio falsum testimonium dicat dolose, aut verum supprimat, si Advocatus dolo malo in causa sui clientis probationes ponderosas omittat, & exceptiones falsas adversarii admittat, aliove modo adversam partem juvet, ut vincat. Si Judex pecunia corruptus, vel alias dolo malo sententiam injustam ferat contra leges. 2. *Scripto*, ut si quis testimonium, vel aliud instrumentum falsum scribat,

fignet, recitet, subiciat. Si instrumentum vitiet, celet, laceret, supprimat, vel in parte substantiali, aut considerabili immutet, radat, alienam manum dolose in alterius præjudicium imitetur, & maxime si quis falsificet Literas Apostolicas, cujus falsationis novem modos recenset Innocentius III. c. 5. h. t. 3. *Facto* ut si quis sigillum adulterinum fecerit, sculperit, expresserit dolo malo, si falsam monetam excuderit, nummosque adulterinos conflaverit, finxerit, tinxerit &c. si pondera, & mensuras publice probatas corruperit, minoraverit, &c. 4. Denique *Uso*, ut si quis scienter falsis instrumentis, vel falsis literis testimonii, five summi Pontificis, five alterius Principis aut communitalis dolo malo usus fuerit. Item si quis falsum nomen vel cognomen usurpaverit in ordine ad decipiendum alterum v. g. ad adeundam hæreditatem &c.

Quæritur 5. Quæ sit poena criminis falsi? Resp. Poena falsariorum de Jure Civili vetere, si homines fuerunt liberi, fuit exilium, & bonorum publicatio; si servi, ultimum supplicium. Moderno vero Jure in foro civili est arbitraria, nimirum vel confiscatio bonorum, vel exilium, vel carcer, vel triremes, vel multa pecuniaria, pro qualitate personæ, & gravitate damni illati, aliisque circumstantiis consideratis. Ita Gl. in L. 1. §. fin. ff. ad L. Cornel. de falsis, & AA. communiter. De Jure vero Canonico certæ poenæ in falsarios sequentes statutæ sunt: licet quidem, qui testamentum falsum dicit, vel veritatem supprimit in judicio, excommunicatur. Can. XX. *itaque censuimus* XXIV. q. 3. sit infamis, & a testimonio deinceps ferendo removeatur Can. *si quis convictus* 22. q. 5. Si laicus sit; si vero sit Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, ab officio, & honore deponitur, & in carcerem, dum vixerit, detruditur, laicamque tantum communionem accipere permittitur Can. *si iis Episcopus*. 7. dist. 50. Qui perjurium committit, infamia juris, & facti notatur. Can. *Infames* causa 17. q. 1. dignitate privatur, a testimonio, & agendo repellitur, & a beneficio removetur cap. *querelam de jure jurando*.
Judex

Judex Ecclesiasticus, qui pretio, vel quocunque alio modo corruptus iniquam tulit sententiam, præter æstimationem litis parti læsæ præstandam incurrit suspensionem a Divinis cap. 1. *de Sent. & re judicata* in 6. Qui sigillum Principis falsificat, si clericus sit, degradatur, & inflicto a Judice sæculari infami stigmate proscribitur c. *ad audientiam* 3. h. t. si vero falsas literas impetravit: vel nomine summi Pontificis falsis scienter utitur literis, si Clericus, officio, & beneficio Ecclesiastico spoliatur, si Laicus, donec competenter satisfecerit, excommunicatur c. *ad falsariorum* 7. & c. *dura sæpe* 4. h. t. Qui literas papales per se, vel per alios falsificavit, cum fautoribus, & defensoribus suis excommunicatur, & si clericus fuerit, omni officio, & beneficio Ecclesiastico in perpetuum privatur, ita ut si per se ipsum id fecerit, degradatus Judici sæculari extradatur, secundum leges puniendus. cit. c. *ad falsariorum*. 7. h. t. Cusores falsæ monetæ excommunicantur excommunicatione reservata summo Pontifici. Falsificantes pondera, & mensuras publicas pœna 30. dierum in pane & aqua puniuntur c. 2. *de emptione, & venditione*. Alchimistæ, eorumque ministri; atque auro ab illis conflato utentes fiunt infames, & si clerici sint, beneficiis privantur, & ad tantum veri auri pauperibus dandi obligantur, quantum fuit deceptorium, quo usi sunt, vel si solvendo non sint, incarcerantur. X. un. inter communes h. t.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Deceptorem insignem in vestimentis ovium venientem, postea vero lupum rapacem experta est infelix Jerosolyma in Apollonio illo Antiochi Syriæ Regis duce. 2. Machab. 5.

DOMIN. VIII. POST PENTECOST.

EVANGELIUM: *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum, &c. Luc. 16. a v. 1. usque ad 10. exclus.*

Non inepte veteres, auditores in Christo dilecti, parabolam œconomi hoc autumnis tempore recitari statuerunt, ut esset non modo colonis, sed & nobis omnibus pietatis exemplum: quo admoneremur nos dispensatores duntaxat, non Dominos esse rerum, quas ex agris, & undecunque percipimus, in hoc creditarum, ut fideli dispensatione temporalium bona lucrémur æterna. Hodiernum itaque Evangelium docet; neminem fidere debere, neque in opibus, honoribus, deliciis, neque in potentia, magistratu, aut ullis fortunis, propterea quod parvo tempore durent, & quantumvis emineant, sint tamen momentanea, atque caduca. Deinde ut unusquisque studeat, ita uti rebus in hoc mundo concessis, siue sint fortunæ, aut naturæ bona, aut quicquid possidet donorum gratiarumque, quo non solum in hac vita ex eis emolumenta percipiant corpora, verum multo magis profint animabus in vita futura. Utque necesse non sit, dum præsentabimur ad tribunal æquissimi Judicis, metuere expostulationem iniquæ usurpationis rerum creditarum. Discimus etiam hodierna exhortatione, unum ex præcipuis Evangelii parad-

radoxis, & quod cum usu, & opinione hominum hujus sæculi e diametro pugnat. Nempe hoc, quam optime sibi consulere, ac contra instantem necessitatem prospicere, qui beneficentia sua pauperes quam plurimos sibi reddant obnoxios, habeantque amicos. Summam enim prudentiam mundus judicat, si quis quoquo pacto favorem, gratiam, & amicitiam apud magnates, & opulentos valeat obtinere. Quod si divitum contingat ipsos adipisci favorem aut gratiam, papæ! quam sibi placent, quomodo plaudunt, ut nunc demum se vivere credant. At inopes flocci faciunt, talium favorem, & amicitiam, quoniam opibus, & honoribus destituuntur, contemnunt. Verum multo aliter docet Christus, & probat majorem pauperum fore usum in necessitate suprema, quam divitum, aut potentum, quod exemplum Epulonis confirmat, qui in extrema necessitate constitutus, nullum ab amicis, quos intersplendores divitiarum numerabat, patrocinium invenit. Sed de his in Evangelii narratione copiosius.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

*D*icebat autem ad discipulos suos. Tempus, quo hanc parabolam Christus proposuerit, Evangelista non notat, sed eo ipso, quod non notat, & nihil repugnat, intelligere debemus eodem tempore, quo superiores tres, eodemque loco proposuisse. Confirmat hanc sententiam, quod particula,

autem, ita videtur sequentia præcedentibus copulare, ut continenter facta esse indicet. Hinc postquam tribus parabolis 16. cap. Lucae Dominus confutavit calumniam Phariseorum, & obmurmurantium, quartam jam adjecit de dispensatore, ad redarguendam præsentium Phariseorum avaritiam. Nam horum gratia, & occasione hanc etiam parabolam esse dictam, patet satis ex sequentibus, cum dicuntur hæc omnia avari Pharisei audivisse, & ob id derisisse Dominum. Cum autem superiores tres parabolas dixerit ad Phariseos; nunc ad discipulos sermonem convertit, quamvis Phariseorum notare volens avaritiam. Sciebat enim hujus doctrinæ non esse capaces, nec eam approbaturus Phariseos, unde discipulos suos alloquitur, volens eos a morbo illo Phariseorum curare, & præservare, cujus notandi, & de eo differendi occasionem præbuerunt Pharisei sua præsentia, & obmurmuratione. Et hoc est, quod ait: *Dicebat autem ad discipulos suos*, id est, quemadmodum ante ad Scribas & Phariseos dixerat, ut Hieronymus q. 5. ad Aglasiā animadvertit. *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum* οἰκονόμῳ, quod græcum verbum est, non tam villicum, quam totius domus dispensatorem significat, quem & latine œconomum appellamus. Quod idem Hieronymus nostram emendans versionem monuit. Nam οἰκονομία, quam noster interpres villicationem vertit, totius domus dispensationem; & οἰκονομεῖν, quod reddit villicare, domum proprie gubernare significat. Nostro interpreti antiquis hoc loco verbis ex Pomponio sumptis uti placuit, quæ Hieronymus, cum in recepta jam ubique versione reperisset, declarare, quam mutare maluit. Concordat Cornelius Jansenius in enarrationibus in Evangelia, dicens: Pro villicus enim est Græcis, dictio latinis auribus non insolens οἰκονόμῳ œconomus, id est, dispensator, quomodo vertendum magis fuisse docet divus Hieronymus quæst. 6. ad Aglasiā, ubi hanc parabolam tractat, & docet differentiam inter villicum, & œconomum, vel dispensatorem. Villicus, inquit,

quit, proprie villæ gubernator est, unde & a villa villicus nomen accepit, *οικονόμος* autem tam pecuniæ, quam frugum, & omnium, quæ Dominus possidet, dispensator est. Unde, & *οικονομικῶς* Xenophontis pulcherrimus liber est, qui non gubernationem villæ, sed dispensationem universæ domus (Tullio interpretante) significat. Hæc ille, qui in sequentibus pro villicationis, legit dispensationis: & pro villicare, dispensare. Porro hominem divitem esse Deum apud omnes convenit, ait Maldonatus, & docet ipsa res. Villicum esse hominem etiam constat. Nam quod Gaudentius in libro ad Germinium, quo hanc parabolam edisserit, diabolum esse dicit, nimis alienum esse videtur; sed an omnem hominem significet, non constat. Nam si in proprietate hæreamus verbi, solos videbitur Apostolos, & cæteros Ecclesiæ administratores designare, qui domus Dei curam, & dispensationem habent, quod proprie est *οικονομῶν εἶναι* œconomum esse. Quo sensu Theophilus Antiochenus Septimus post Principem Apostolorum Petrum ejus verbis Episcopus, ut Hieronymus refert, nunc vero lib. 4. allegariarum id testimonium legimus, & Hieronymus ipse videntur interpretari. Tertullianus vero lib. de fuga in persecutione, villicum populum Judaicum, debitores gentiles esse putat. Alii omnes homines divites, ut Ambrosius in comment. Chrysostom. apud D. Thomam, Augustin. lib. 2. qq. Evang. q. 34. Beda, Theophilactus, Euthym. Tria autem in parabola hac introducuntur personarum genera. Homo dives, villicus, & debitores. Totidem rerum dispensatio male administrata, debita a villico cæteris debitoribus dimidia ex parte remissa, diligentia atque industria villici a Domino laudata.

Et hic diffamatus est apud illum. Juxta superius dicta illum divitem esse Deum, & villicum hominem, necessum non est, ut quis peccatorem accuset, & ad Deum deferat: quia ipsemet videt, quid quisque faciat, & hoc non a longe, sed admodum

prope, quoniam ubique in sua persona præsens est, quin imo nobis est longe propius, quam nos simus nobis ipsis. *Vivimus, movemur, & sumus in illo.* ut ait S. Paulus Act. 17. Quamquam illis non obstantibus Christus dicit peccatorem etiam deferri; ad docendum nos, plures esse, qui nostra peccata videant, quam solus ipse, neque solum videant, sed istis quoque turbentur, & moveantur. Hi sunt equidem imprimis Angeli Dei, qui ex peccatis nostris non parva tristitia afficiuntur. Deinde dæmones quoque circum nos currunt, atque ad nostra facta diligentissime attendunt, neque aliud quid agunt, nisi, ut nos apud Deum accusent, & nostra opera sinistre interpretentur, ut hoc ipsum nobis liquet ex illa accusatione sancti Jobi. Job. 1. Tertio, & homines propter multas causas, scilicet, quod eos nos affligamus, & opprimamus, quemadmodum filii Israelitarum contra injuriosum Pharaonem Regem Ægyptiorum ad Deum clamabant Exod. 3. Quarto accusant nos mutæ creaturæ, quibus ad malum abutimur. Quinto, peccata ipsa vindictam clamant propter suam turpitudinem, & abominationem. Clamor hic fuit Sodomitarum & sanguinis Abel Gen. 18. & Gen. 4. Sexto, propria nostra conscientia testatur contra nos, quemadmodum S. Paulus Rom. 2. & S. Joan. 1. cap. 3. dicunt. *Quasi dissipasset bona ipsius.* Homo tria bonorum genera accepit, animæ, corporis, & fortunæ, scilicet honorem, divitias &c. Omnia hujusmodi bona peccando dissipantur: Quod enim attinet ad animam, in illa habet, imprimis, naturalia dona, scilicet intellectum, memoriam, voluntatem, & alias facultates, quæ per animam in corpus derivantur. Atque hæc quidem virtutes animæ, per peccata non omnino corrumpuntur, & tolluntur, sed tamen gravissime læduntur, & impediuntur. Ita enim Deus loquitur per Prophetam Ezechielem: *Cum averterit se justus a justitia sua*, id est, cum facit peccatum lethale, omnis sua præcedens justitia, & pia opera, quasi nulla erunt, & negligentur. Postremo corpus per peccatum valde ineptum redditur ad pia
opera

opera ex mala inclinatione. Quod ad externa bona attinet honorem, divitias &c. illa etiam per peccata dissipantur. Imprimis quia ista non attingunt finem illum, ad quem consequendum nobis data sunt, videlicet ut bonis hujusmodi cœlum nobis comparemus, sed potius iisdem nobis poenas inferni emimus, quemadmodum S. Jacobus 5. dicit: *Aurum & argentum vestrum æruginavit: & ærugo eorum in testimonium vobis, & manducabit carnes vestras sicut ignis.* S. Paulus Rom. 2. dicit peccatorem thesaurum iræ Dei, & poenæ sibi conflare. *Et vocavit illum: & ait illi.* Vocatio ista non quidem est illa, qua homo post mortem suam corporalem ad iudicium Dei vocatur, & citatur: quia in illo iudicio nemo sibi novos amicos constituere, & comparare potest, nemo quidem vel minimum quid promereri, nemo etiam quicquam novi ad animæ suæ salutem confingere, & comminisci, quemadmodum hic dispensator fecit. Sed vocatio hæc est illa, quæ in hac vita fit, non solum per externa media, scilicet sermones divinos, bonas admonitiones, bonas ac malas fortunas, aut per similes quascunque res, quas Deus ad nos mittit, ut ita nos ad se alliciat, & attrahat, sed etiam per commotionem, & remorsum conscientie. *Quid hoc audio de te?* Quamvis Deus omnia certo sciat, & cognoscat tum per se ipsum, tum per Angelos, qui omnia nostra opera in cœlo referunt, & explicant, tamen nullum iudicium de nobis constituit, nisi prius nos, dum offendimus illum, de hoc admoneat. Nullus enim adeo malus est, qui non interdum bonam admonitionem, & internam allocutionem sentiat. Adverte hic quidem virum hunc, qui multum damni Domino suo conciliaverat, non aspere, & dure excipi: sed valde suaviter conveniri, hisce nimirum verbis: *Quid hoc audio de te?* nostris oculis proponens summam Dei amabilitatem, comitatem, & suavitatem, qui nullum peccatorem, licet maximum, quamdiu hic vivit, a se rejicere cupit. *Redde rationem villicationis tuæ.* Verba hæc horro-
ris plena sunt, quæ si sæpius animis nostris agita-

remus, certe non tam confidenter in peccatis viveremus. Nos quidem similes sumus infideli quæstori, qui bona Domini sui non aliter profundit, ac si sua propria essent, nihil quicquam cogitans de reddenda ratione. Igitur quatuor cogita de hac instituenda ratione, imprimis, quod aliquando certo certius futura sit, deinde de quibus hæc ratio exigitur, scilicet de duobus rerum generibus. Alterum est, quod ad tuam personam attinet, de omnibus nimirum operibus tuis: *Quia* (ut Salomon Eccle. 12. ait) *cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.* Alterum rationis genus ad proximum tuum pertinet. Tertio cogitandum est, ubi, & apud quem ratio ista dari debeat, videlicet non in secluso aliquo cubiculo, coram uno aut altero, sed in publico; primum quidem post corporalem tuam mortem, ante Deum, ante omnes Angelos, omnes suos Sanctos, & omnes dæmones: postea in extremo iudicio ante omnes creaturas. Quarto, cogita, quisnam te accusaturus sit, nempe naturalis tuus hostis, cui quicquid agis, quicquid assequeris, quicquid moliris, hoc ipsum non latet, cui etiam nulla argumenta, nullæ rationes ad probandum defunt, quique ad persuadendum acute, ornate, & accommodate longe melius dicere potest, quam ullus advocatus, quantumvis præstans. *Jam non poteris villicare*, aut nihil significat, tantumque dictum est, quia credibile erat hominem divitem in simili casu id fuisse dicturum; aut idem est: *Non poteris villicare*, ac si diceret: punieris, male administrati officii poenas dabis; sed dixit: *Non poteris villicare*, quia ea imprimis poena infideles bonorum Domini administratores puniri solent; & quia non poterat homo dives, nec solet aliter punire, nec enim villicus mancipium est, ut vapulare, ut occidi possit; sed liberum caput, quod non potest a Domino suo, nisi officii, & honoris, quem ab eo acceperat, privatione puniri. Hoc modo ad peccatorem applicari potest, qui propter male administratum officium, id est: propter legem Dei male servatam, non semper

per ab officio removetur, non semper excluditur ab Ecclesia, non semper Ecclesiastica privatur dignitate, non semper divitiis, quas infideliter administravit, exuitur: sed semper tamen punitur. Quod autem villicus intra se dicit: *Quid faciam?* conditionem nobis hominis a Deo deserti repræsentat. Quid enim faciat, qui a Domino derelinquitur? *levavi*, inquit, *oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.* Psal. 120. 1. *Auxilium meum a Domino, qui fecit cælum, & terram.* v. 2. *Aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine ejus.* Isai. 5.

Convocatis itaque singulis debitoribus. Difficile dictu est, qui isti sint debitores Dei, quibus peccator partem remittit, ut se, *cum defecerit*, id est, cum a Domino suo ejectus, cum condemnatus fuerit, *recipiant in æterna tabernacula.* Nam si parabolæ conclusionem consideremus, debitores isti pauperes videbuntur; *Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, quos enim amicos nos facere jubet, nisi pauperes? Atque ita quidem Ambr. Hier. & Theoph. intelligunt. Theophilus Antioch. lib. 3. allegor. & apud Hier. q. 6. ad Aglasiā in comment. hos duos debitores, duos populos esse dicit, Gentilem, qui centum cados olei, Judaicum vero, qui centum coros tritici debebat. Propterea Gentili 50. cados relictos ex centum, quod Jubilæi, & poenitentiae numerus esset, quæ maxime Gentiles indigebant. Judaico vero ex centum coris tritici 80. factos esse, quod eo numero Domini resurrectio significetur, quam, admonebatur, ut crederet. Cur autem duos nominaverit debitores, & cur alter oleum, alter frumentum dicatur debuisse, cur uterque menfuras centum, cur alteri 50. alteri 20. tantum mensuræ remissæ sint? Euthymius existimat ideo duos ibi debitores a Christo nominatos, quia probare volebat diversos nobis amicos parandos esse, & non poterat amicorum multitudo minus, quam duobus significari. Quod autem alterum oleum, alterum triticum debuisse dicit, non alia causa factum, quam, quod de villico

agebatur, qui villas, & agros Domini locaverat agricolis; solent agricolæ oleum maxime, in quibus regionibus provenit, ut in Palæstina, & triticum debere. Quod vero centum uterque mensuras dicit debuisse; ideo numerum illum expressit, quia maxime notus, & usitatus est, narrationemque reddebat maxime probabilem. In majore numero minus fuisset fidei, in minore minus gratiæ. At cur eundem in utroque debitore numerum posuit? ut magis appareret, quantum cuique eorum ex eadem summa remissum fuisset, quantum accepisset quisque beneficii, quod in diversa debiti summa minus utique apparuisset. Alteri 50. id est, dimidiam, alteri vero 20. id est, quintam debiti partem remissam fuisse ait, ut doceret, non eodem merito omnes sibi obligasse, eademque ratione debere nos non uno, sed diversis modis homines promereri. Cum autem dicatur centum cados olei, & centum coros tritici, quid cadus, quid corus denotet, notandum, quod pro cados græce sit batos, quomodo & D. Hieronymus legit loco prædicto, nec est idem cadus quod batus. Nam cadus est idem quod metreta, & est dictio Græca, sicut & metreta, continetque sextarios sexaginta, hoc est, decem congios. Batus autem continet sextarios 72. ut testatur Josephus lib. antiquit. 8. & est Hebraica vox, sicut & dictio, quæ sequitur, corus. Hebræi enim dicunt בַּת Bath, unde batus, כּוֹר Cor, unde corus, quod & הוֹמֶר Homer illis dicitur: Batum tamen, & cadum sive metretam pro eadem mensura accepisse D. Hieronymum, patet ex eo, quod 2. Paralip. 2. pro Bath vertit metretam, cum legimus: Dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, oleique fata viginti millia. Hic enim Hebræis pro metretis, & fatis est בַּת. Bath. Idem Hieronymus lib. 14. comment. in Ezechielis c. 45. Decima, inquit, pars cori in speciebus liquidis vocatur batus, sive cadus. Sic enim legendum puto, cum libri habeant vadus pro cadus. Hinc non mirum, quod hic pro batos legamus cados. Ut autem patet ex Ezech.

Ezech. c. 45. Batus mensura erat liquidorum, æqualis Ephī mensuræ aridorum, quarum utraque decima fuit pars cori. Unde constat villicum istum iniquitatis plus remisisse ei, qui centum coros debebat, quam ei, qui centum batos, quamvis huic remiserit 50. illi vero tantum viginti. Nam 20. cori continent 200. batos. Sicut 100. cori batos 1000. Corus autem, ut scribit Josephus lib. 15. antiquit. c. 18. continet modia Attica decem, quanquam Græca eo loco non habeant modia, seu medimnos. At Budæus ostendit medimnum valere sex modios. Illud mirum, quod idem Joseph. lib. 3. antiquit. circa finem scribit corum valere 41. medimnos Atticos. Bati capacitas (qua cognita omnium mensurarum Hebraicarum haberetur notitia) haberi forte posset geometrica, & arithmetica arte ex descriptione maris ænei. 2. Reg. 7. & 2. Paralip. 4. quod dicitur 2. Reg. 7. continuisse duo millia batos, & 2. Paralip. 4. tria millia metretas, ubi pro metretas, Hebræis est batos, quod tamen mirum, quomodo concordat cum eo, quod dicitur in 2. Reg. Quod ait villicus v. 6. & 7. *Accipe cautionem tuam, & accipe litteras tuas*, idem est, nam litteras ipsas prius cautionem appellavit interpret varietate, ut aliquando adsolet, delectatus, cum idem græce vocabulum esset τὸ γράμμα scriptum. Vocavit autem litteras instrumentum, quo ante se debitor Domino ad solvendos centum cados olei, aut centum coros tritici obligaverat, quod apud se tanquam œconomus & omnium facultatum Domini sui administrator villicus habebat, quodque prolatum debitori dedit, iussitque, ut deleta majori numero, minorem scriberet. Quod autem dicit *cito*, hominis mihi fraudulentī, & male agentis esse videtur, timentis, ne in scelere deprehendatur, ne quis, dum adulterantur litteræ, superveniat. *Et laudavit Dominus villicum iniquitatis.* Qui hæc verba Evangelistæ, non Christi esse dicunt, Christum ipsum Dominum de more appellantis, dicentisque villicum non a Domino quidem suo, sed a Christo Domino laudatum, sensum parabolæ mihi videntur enervare. Hoc enim

enim ipsum concludere Christus volebat, quasi a minori ad majus argumentando. Si ille villicus ab illo ipso Domino suo, cui fecerat injuriam, laudatus est, quod rem suam ingeniose prudenterque egisset, ut se debitis liberaret; fore, ut multo magis laudentur a Deo ii, qui non ejus injuria, sed potius voluntate pauperes sibi amicos facerent, ut Euthym. interpretatur. Nec quisquam opinor bonus auctor aliter intellexit. At quomodo Dominus villicum, a quo fraudatus fuerat, laudare potuit? non laudavit factum, sed prudentiam, & industriam, qua, ut poenam effugeret, usus fuerat, *quia prudenter*, inquit, *fecisset*. Villicum autem iniquitatis Hebraico vocat idiomate, id est, iniquum, data fortasse opera, quia dicturus erat postea: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Quia filii hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.* Ubi illud in generatione sua perinde est, ac si, ut apertius verti posset, dicerentur in genere suo, & additum est ad significandum, quod non absolute sint prudentiores filiis lucis, sed in genere suo, hoc est, eo modo, quo tales dicuntur prudentes. Sensus ergo est, quod filii hujus sæculi suo modo prudentiores sunt, & callidiores ad prospiciendum sibi de iis, quæ ad præsens sæculum pertinent, quam filii lucis ad curandum ea, quæ ad vitam illam pertinent, quam ipsi spectant. Aut illud in generatione sua, idem est, quod inter suos, ut intelligatur Dominus significare duas generationes, unam filiorum hujus sæculi, & alteram filiorum lucis, & illos istis esse prudentiores in sua generatione, hoc est, in iis, quæ ad eos pertinent, & quæ ipsi gerunt. Cajetanus intelligit tantum significari a Domino, quod filii hujus sæculi sint in suis rebus prudentiores, quam in eisdem rebus sint filii lucis, qui mundana non curant. Verum alter sensus dictus, quo intelligitur significari illos in suis rebus, & suo modo esse prudentiores filiis lucis in suis rebus, plenior est, & proposito Domini magis conveniens, non quod illorum prudentia semper vincat horum prudentiam, sed quod ut plurimum
sic

fic fiat. Cæterum orationes illæ: filii hujus sæculi, filii lucis, phrasæ sunt Hebraicæ, quibus significantur homines addicti huic sæculo, & qui jam lucem Evangelicam amplexi sunt. Bene autem opponit filios lucis, filiis hujus sæculi, significans sæculum hoc tenebrosum esse, filios ejus esse filios tenebrarum, quod ad exaggerationem, & reprehensionem nostræ oscitantia facit, quod eis, qui luce donati sunt, major conveniebat prudentia, quam his, qui tenebrarum sunt filii.

Et ego vobis dico, facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Imitamini illum, qui ex alieno liberalis fuit; itaque amicos sibi paravit מָמוֹן Mammon, aut mammona, chaldaica vox divitias significat. Quo etiam significatur vocem fuisse Punicam auctor est August. lib. 2. de serm. Domini in monte c. 22. & serm. 36. de verbis Domini secundum Lucam. Itaque mammona iniquitatis Christus vocat inique partas divitias; quas non jubet quidem, ut inique, & per fraudem, ut ille fecit, acquiramus; sed ut ex inique acquisitis amicos nobis ex pauperibus conciliemus, qui nos, cum defecerimus, in æterna recipiant tabernacula. Nec vult nos ex solis male partis, sed etiam ex justis legitimisque divitiis id facere: quid enim, si quis ingentes habeat opes, aut bonis artibus, honestisque laboribus a se partas, aut sibi a parentibus hæreditate relictas, qualis ille fortasse dives erat, de quo altera paulo infra parabola proponitur, qui purpura induebatur, & bysso: an non debebit ex illis amicos sibi facere? Quis dubitet? sed dixit Christus, quod dubium erat; tacuit, quod dubium non erat; & quodammodo a minore ad majus argumentatus est; si ex rebus alienis exemplo villici amicos nobis facere debemus, quanto magis ex nostris. Ponebat etiam tanquam certum divitias eorum, quibuscum loquebatur, inique partas fuisse, propterea de solo mammona iniquitatis mentionem facit, & ut ex illo amicos sibi concilient, admonet; Ergo quod dicit de *mammona iniquitatis*, perinde est, ac si dixisset etiam de *mammona iniquitatis*. Nisi quis malit
ex

ex ver. II. interpretari, quod fugax, & fallax est. Hoc enim sensu illic iniquum appellat mammona. Aliam idem eodem loco D. Aug. & Beda in commentariis interpretationem afferunt, ut omnes divitiæ, quamvis justis rationibus acquisitæ, divitiæ, aut *mammona iniquitatis* appellentur, quia sola ea iniquitas, id est homines iniqui, divitias esse putant: justos enim non istas terrenas, sed illas coelestes, atque spirituales divitias appellare. Aliam Euthym. & idem August. in comment. in Psal. 48. omnes divitias mammonam iniquitatis esse, *quia aut iniquitate*, ut ait Aug. *acquisitæ sunt; aut quia ea ipsa iniquitas est; quod tu habes, alter non habet, tu abundas, & alter eget.* Aliam Hieron. q. Ima. ad Hedibiam; *omnes, inquit, divitiæ de iniquitate descendunt, & nisi alter perdiderit, alter non potest invenire. Unde illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima: Dives aut iniquus, aut iniqui hæres.* Aliam Tertullianus lib. 4. contra Marc. & Ambrosius, quod divitiæ iniquum hominem faciant. Sed hæc omnia minus proprie dicta videntur esse, etsi suo quodam sensu vera sint. *Ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Quid sit, *cum defeceritis*, & qui sint amici isti, & quomodo sint nos in *æterna tabernacula* recepturi, tres sunt proprie hujus loci quæstiones. Deficere ergo quidam interpretati sunt mori, ut Theophil. & Euthym. sed isto modo omnes & boni, & mali, & justī, & injusti deficient, quia omnes sunt omnino morituri. Cum satis appareat ex villici comparatione, non omnes, sed qui villicationis officio male functi fuerint, esse defecturos. Alii putant esse condemnati in divino judicio. Sed quomodo eos, qui condemnati in illo judicio fuerint, amici liberabunt? cum virgines illas, quæ oleum in vasis suis non habebant Matth. 25. 9. 12. aliæ virgines utique amicæ non liberaverint? Respondeo itaque deficere est aliis bonis operibus destitui, & a Deo (sed in hac tantum vita) condemnari, removerique a villicatione, ut ille dixit, id est, privari divina gratia, excludi a divino consortio, fugari a Deo, ut habet Irenæus lib. 5. c.

49. quod, cum nobis accidit, optimum remedium est eleemosyna, ut ait Maldonatus, ut in gratiam cum Deo redeamus juxta illud: *quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Luc. II. V. 41.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Videtur Lucas fuismet verbis contradicere vocans *villicum iniquitatis*, quem tamen laudavit Dominus, quod prudenter egisset. Quo pacto enim iniquitas vocatur, quæ ore Dominico prudentia prædicatur? aut quomodo, virtutum Princeps, prudentia est, si audit iniquitas? Apostolo certe displicet *societas lucis ad tenebras*, ac omnis participatio *justitiæ cum iniquitate.* 2. Cor. 6. Concordia. Distinguendo inter prudentiam quæ virtus intellectualis ac omnium calculo cæterarum Princeps est, & inter illam, quam Angelicus in cat. aur. *Astutiam* vocat. Resp. hanc nequaquam esse veram laudis commendationem, sed abusivam locutionem, qua & nos utimur, dum audientes ingeniose patratum facinus, damnamus factum, & laudamus ingenium. Liberalis namque Dominus delectatus quodammodo ingenio villici, laudavit eum, non, quod fraudem commisisset, sed quod prudenter egisset prospiciens in futurum. Quo loquendi modo etiam septuaginta utuntur serpentem dicentes *φρονιμώτατος* *prudentissimum* non utique prudentia, quæ virtus est, sed quæ solo astutiæ, & calliditatis titulo gloriari potest, cum vulgata legat: *serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Gen. 3. 1.

ANTILOGIA II.

Iniquo Villico veram etiam attribui prudentiam a Luca satis liquet ex illis, quæ de filiis sæculi (quorum numero villicus hicce accensendus) subjungit, asserit enim his majorem inesse prudentiam, quam filiis lucis, in quibus utique vera invenitur prudentia: *Filii hujus sæculi prudentiores sunt filiis*
Brev. Script. Tom. II. Dd lu-

lucis. Per hoc vero contradicit Deuter. c. 32. in quo filii hujus sæculi vocantur: *gens absque consilio, & sine prudentia.* Imo, & faniori Theologiæ, secundum quam Angelicus 2da 2dæ. q. 47. a. 13. in sed contra ex Philosopho 6. Ethic. dicente: *impossibile est prudentem esse, non existentem bonum:* hanc format conclusionem: *ergo nullus peccator est prudens.* Concordia. Resp. præter allegatam superiori antilogia genericam divisionem *prudentiæ* ex Theologorum Principe etiam *veram*, tanquam specificam in *perfectam & imperfectam* subdividendo: Posteriores etiam filii hujus sæculi habere possunt, utpote verfantem circa peculiare aliquos fines, ad quos consequendos media, & vias congruas adinvenire queant, quo sensu dicuntur prudentes Judices, prudentes Navarchi, prudentes negotiatores, quos inter, & dictus villicus fuit, tanquam filius hujus sæculi. Clare hæc depingitur Baruch. 3. *Filii Agar, qui exquirunt prudentiam, quæ de terra est.* Carent tamen *perfecta prudentia*, quæ media ad bonum finem totius vitæ, Deum scilicet, & cœlestem beatitudinem apta, & necessaria reperit, & exequenda præcipit efficaciter. Et hæc solis filiis lucis propria est characteristica. Unde (conclusio est Angelici) *non dicitur simpliciter, quod filii hujus sæculi prudentes sint, sed in generatione sua, ac vel ideo gens absque consilio, & sine prudentia respectu filiorum lucis, qui soli perfecta potiuntur prudentia.* Si urgeas: in filiis hujus sæculi, seu peccatoribus, non minus, quam in filiis lucis reperitur vera, & perfecta fides, ergo etiam vera, & perfecta prudentia: Resp. *veram* quidem, & *entitative* etiam *perfectam* fidem in peccatoribus remanere, quæ tamen in canonica S. Jacobi c. 2. 20. *mortua* appellatur, utpote operibus destituta. Sicut ergo in peccatoribus *vera* quidem fides est, sed *mortua*, ita & iisdem *vera* quoque prudentia est, sed *imperfecta*. Præterquam quod dispar sit ratio fidei, & prudentiæ; non enim uti ista, ita & illa ratione sui importat conformitatem ad appetitum rectorum operum, sed consistit in sola cognitione. *Fides* (loquitur Angelicus l. cit.)

licet

licet sit nobilior, quam prudentia propter objectum, tamen prudentia secundum sui rationem magis repugnat peccato, quod procedit ex perversitate appetitus.

A N T I L O G I A III.

Multi sunt filii lucis multo prudentiores ad comparanda cœlestia, quam filii hujus sæculi ad quærenda terrena: justi enim vera prudentia, & divinis illustrationibus præditi operantur, impii vero suo viventes ex genio appetitum sequuntur, ducem cœcorum. Quomodo igitur stat: quod filii hujus sæculi prudentiores sint filiis lucis in generatione sua. Concordia. Resp. Christi Domini verba non esse sumenda universaliter de justis omnibus, sed de iis solum, quos suamet tepiditas fecerat languidiores, ut tam prompti non essent, nedum tam sagaces in exquirendis mediis ad æterna, ut filii sæculi ad caduca consequenda. Cæterum Barrad. l. 4. c. 1. Christum locutum autumat de justis absque supernaturali auxilio consideratis. Natura enim justorum in se præcise spectata vincitur a natura impiorum, *si quidem hæc* (verba sunt præfati interpretis) *in bonis visibilibus consequendis ardentem versatur, illa ad bona invisibilia comparanda, nisi supernaturali auxilio attollatur, non ardet.* Expositioni huic suffragatur D. Bonav. in Lucam inquit: *non dicit, quod simpliciter sint prudentiores filii sæculi, sed in iis, quæ ad carnalem spectant generationem, sicut feles clarius vident nocte, quam homo, non ad legendum literas, sed ad mures capiendos. Sed est prudentia spiritus, quæ est in filiis lucis excellentior, quam prudentia carnis, quæ est in viris carnalibus.* Hæc ille.

A N T I L O G I A IV.

Consilium Evangelistæ: *facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, id est, de divitiis inique partis, contrariatur heroico Zachæi exemplo ab eodem relato c. 19. quippe qui non modo aliena restituit: *redde quadruplum*, sed & sua pauperibus dedit: *ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.* Imo, & Ecclesiastico adversatur dicenti: *immolan-*

tis ex iniquo oblatio est maculata c. 34. Concordia. Resp. Divitias non modo inique partas, sed omnes ac simpliciter tales mammona iniquitatis dici, quia omnis dives (verba sunt Hieronymi epist. ad Hedibiam q. 1. id est: fere omnis, aut iniquus est, aut iniqui hæres. Cui consonat illud Menandri: *nunquam vir æquus dives evasit cito. Aliam rationem reddit Ambrosius; iniquum mammona dixit, quia variis divitiarum illecebris nostros avaritia tentat affectus, ut velimus servire divitiis. Proinde Dominus eleemosynas a nobis fieri vult ex omnibus divitiis quocunque etiam justo titulo acquisitis, siquidem earum, quas injuste possidemus, nequaquam a Deo dispensatores constituti sumus. De justis laboribus, ait D. Hypponenfium Præsul, facite eleemosynas; ex eo, quod recte habetis, date. Consentit in id D. Euthym. inquit: mammona dixit Christus, seu iniquitatis, quod ex iniquitate recondatur, quæ in hoc est; quia superflua pauperibus non dividuntur.*

ANTILOGIA V.

Per amicos de mammona iniquitatis faciendos, haud apte intelliguntur pauperes; præterquam enim, quod in terra versentur, multi eorum improbi sunt, ut adeo non videantur, quomodo sibi beneficos in æterna tabernacula valeant recipere: Hinc illud Hieronymi adversus Vigilantium: *nunquid isti pauperes, inter quorum pannos, & illuviem corporis flagrans libido dominatur, possunt habere æterna tabernacula, qui nec præsentia possident, nec futura?* Sed & ipsa Scripturæ veritas huic interpretationi adversatur: *non consideres personam pauperis* Levit. 19. 15. Concordia. Resp. varios a variis referri modos, quibus pauperes recipiant benefactores suos in æterna tabernacula. Barradius existimat id fieri *metaphorice*, quia eleemosyna, sive misericordia in pauperes cœlestem meretur gloriam, dummodo cum charitate, & gratia copuletur, ita ut sensus sit: *facite vobis amicos ut recipiant vos, eo, quo possunt, modo, scilicet per meritum eleemo-*
fy-

synæ. Haymo autumat a pauperibus, non per se, sed per Christum benefactores recipi in æterna tabernacula: quia quod pauperibus datur in terra, a Christo recipitur in gloria, juxta quod nempe dicitur Matth. 25. 40. *quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Hinc illa S. Gaudentii ad Germinium: *recipient vos non nisi pauperes per semet ipsos, sed per eum, qui in illis obedientie, & fidei nostræ fructu reficitur, suscepturus ministros pietatis hujus in æterna tabernacula regni cœlestis.* Jansenius mutuam quandam compensationem assignat in causam, qua pauperes illis communicant sua merita, & divitias spirituales, qui ipsis sua temporalia impertiuntur secundum illud Apostoli 2. Cor. 8. *in præsentī tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum.* Cæterum quoad pauperes istos difficultas nulla est circa hanc receptionem, cum illos Dominus in consortium regni, & judicii assumpsit vi promissionis Sap. 3. 8. *factæ: judicabunt nationes, & dominabuntur populis,* proinde simul cum ipso recipient benefactores suos in cœlum. Illud Levitici 19. *non consideres personam pauperis,* ejusdem est sensus cum eo Exod. 23. 3. *pauperis quoque non misereberis,* nimirum in iudicio, seu, ut Hebræus legit: *non decorabis pauperem in lite sua.* Id est, ait Cornel. a lap. hic: non proteges pauperem ex præpostera erga eum misericordia in causa injusta, vel cum ipse revera reus est criminis. Unde patet allegatum Scripturæ textum non esse hujus loci. Magis igitur huc facit illud Ecclesiastici documentum: *conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te orabit.* c. 29. 15. De qua etiam os aureum in catena differit: *Ars artium peritissima est eleemosyna, non enim nobis domos fabricat luteas, sed vitam æternam impendit,* seu ut loquitur Theophylactus: *æterna tabernacula pauperibus in Christo constituta, in quæ possunt recipere eos, qui hic ipsis amice de bonis, quæ sunt Dominica, largiuntur.*

ANTILOGIA VI.

Textus, qui dicit: *ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*, non videtur congruere pauperibus, quo enim modo nos pauperes in ea sunt recepturi? cum penes ipsos non videatur futura potestas nos in cœlum admittendi, vel inde excludendi attestante Psalte Regio: *gratiam, & gloriam dabit Dominus*. Psal. 83. v. 12. Et ipse Christus dicat: *sedere autem ad dextram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo* Matth. 20. v. 23. igitur minime dubium, quin propria auctoritate in æterna tabernacula recipere Dei proprium sit, ergo Antilogia. Concordia. Respond. quod pauperes nos ideo in æterna tabernacula recipere dicantur, quia propter illis factas eleemosynas recipimur, ut non tam ipsi, quam merita erga eos nostra sint, quæ nos proprie recipiunt, ut Chrysost. in comment. in Psal. 48. & Homilia in epistolam ad Hebræos, & Gaudentius in lib. ad Germinium, & Basil. in asceticis, & Anastas. in quæstionibus interpretantur; illud enim observant propterea non dixisse Christum, ut recipiant vos in sua tabernacula, sicut villicus dixerat: ut *recipiant me in domos suas*, sed in *æterna*, ut indicaret non ipsos proprie, sed bona opera nostra esse, quæ nos recipiant, aut ut alii volunt, quia suis a Deo precibus impetrant, ut in *æterna tabernacula* recipiamur. Utrumque itaque significari ait Maldonatus, nos, & propter nostra in eos merita, & propter ipsorum preces recipiendos. Cum enim dicit, ut *recipiant vos*, indicat procul dubio eos in iisdem, ut ait Euthymius, tabernaculis esse, & aliquid pro nobis agere: saltem orare. Nam recipere nos in cubiculum Regis dicitur, non ipse solum Rex, cujus ea proprie auctoritas est; sed quisquis nobis aut precibus, aut aliquo alio modo obtinet ingressum. Quare duo ex hoc loco, & merita nostra, & Sanctorum pro nobis suffragia adversus vos hæreticos aperte colliguntur.

S. III.

DOCUMENTUM MORALE.

*Super illud: Quid faciam? Luc. 16. Gratiore,
& magis meritoria apud Deum sunt ope-
ra, quam verba.*

Marpesia durior foret, qui tantopere diffamato,
& ideo a Domino suo expedito villico non
compateretur: famam amisit infelix, & cum illa
perdidit omnia juxta tritum illud: *Omnia si perdas,
famam servare memento, perdita si fama est, perditur
omne bonum.* Quid nunc misello facto opus? juxta
Domini rigorosum decretum villicare ultra non po-
terit; juxta propriam confessionem, fodere non
valet, mendicare erubescit: & quod summum mi-
seriæ est, omni insuper alieno, tum auxilio tum
consilio undequaque est destitutus. Hinc illi gemitus:
Quid faciam? & en! in suo *quid faciam?* salu-
taris sibi ipsi fit consul, uti ven. P. Didacus Stella
in hisce verbis diffamati, & negligentis villici di-
ligenter annotavit: *Non ait: quid dicam, sed quid
faciam? sciens, quia apud Deum plus valent opera
virtutis, quam verba facunda, juxta illud Apostoli
I. ad Cor. 4. v. 20. non in sermone est regnum Dei, sed
in virtute.* Quam prudens repente excogitavit con-
siliū, cum ait; *Quid faciam?* Dei enim quæsitis
aptius respondetur manibus, quam lingua, majoris
apud Deum valoris sunt opera, quam verba. Acu-
tius hoc ipsum tantisper perscrutemur: Quisque do-
mi filiorum, famularum, & ancillarum solertiam
aut socordiam manifesto deprehendit ex opere, non
ex lingua, ut recte Cyprian. Libello de dup. mart.
*Habent opera linguam suam, habent facundiam suam,
etiam tacente lingua.* Ancillas garrulas, in diverti-
culis hærentes, obvios appellantes, quis non igna-
vas duxerit? quid quod coelestis ille Paterfamilias,
& famulos, & ancillas sibi delegerit, non, qui
verbo, sed qui opere valebant? Mitto Martham, &
Mariam, quarum hæc internis, externis illa actibus
nunquam non distenta fuerit: Ancillam Domini

Mariam induxisse sufficiat, de qua dilectus ejus Bernardus serm. in verba Apocalypf. signum magnum: *In omni textu quatuor Evangeliorum, si bene meminimus, non nisi quater Maria loquens auditur. Imo: ad Angelum magnum illud Fiat. 2do: ad Elisabeth excelsum illud Magnificat. 3. Ad filium perditum, illud triste quæsitum: Fili quid fecisti nobis sic? 4. in nuptiis, sollicitum illud monitum vinum non habent.* Hæc paucis dicta, sed quis facta commemoret? quis demissionis, religionis, amoris actus numero comprehendere posset? qui volet, Suarem p. 3. in vita Christi Disp. 38. sect. consulat, quid etiam dormiendo egerit. Jam vero famulos delegit, & dilexit balbos, & prope mutos, ac elingues; inter quos Jeremiam ad functiones sublimes suffecit: & *Prophetam in gentibus dedi te* Jerem. c. 1. ait Dominus. At qualis hic legatus magni Dei? qualis præco, quis orator? non celat infantiam suam dicens: *A. A. A. Domine Deus ecce nescio loqui*, parvuli in morem balbutit, nec valet verba formare. Sed facta virum probarunt. Refert Plinius L. 55. c. 10. dum Rhodi degeret Protogenes, eo Apellem appulisse, ut opera ejus perspiceret: qui cum domo abesset, vetula Apellem novum hominem, ac sibi ignotum interrogat, a quo quæsitum herum diceret? Ab hoc, inquit Apelles, arreptoque peniculo per tabulam istic conspectam, tenuissimam lineam duxit. Reversus Protogenes, subtilitatem contemplatus, fertur ex opere illico dixisse Apellem advenisse; tum alio colore tenuiorem lineam induxit, præcepitque abiens, si hospes rediret, ostenderet hunc esse, quem quæreret. Atque evenit: revisit enim ad eum Apelles, sed vinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locum, at Protogenes victum se fassus, in portum devolavit, hospitem quærens. Mirentur alii pingendi artificium, jactent illud Maronis 4. Georg. *In tenui labor; at tenuis non gloria.* Ego interea demirabor inventum ingeniosissimum, utrique placuisse, se prodere non verbis, aut dato nomine, sed exhibito opere; quo quisque sine errore,

&

& certissime cognoscitur: nam ut verissime Chrysoft. in 1. ad Cor. hom. 38. *hic syllogismus certissimus, qui per opera efficitur.* Rei testimonium Athenis petamus. Decreverant Athenienses templum Palladi exædificare, cui operi primarii artifices adhibiti sunt, quorum alter multis verbis artem, ac peritiam suam commendavit: vidi, inquit, Romæ templum Pantheon, conspexi Ephesi templum Dianæ, lustravi Delphis Fanum Apollinis, hoc opere dorico, illud corinthiaco, aliud Phrygio elaboratum. In talem molem, tantum calcis, tantum marmoris, tantum alabastris, columnas tantæ altitudinis, striatas, lævigatas, tortas, capitellis sic cælatis, atque his affinia plurima congerebat. Quem tandem Domini rogabant, ut opus leviter delinearet, & saltem rude schediasma molis extruendæ exhiberet. In qua nuda delineatione cum multum hallucinaretur, in proportionem, mensuram ac symmetriam dirigenda; alter, qui hactenus hominem differentem tacitus audierat, paucis carbone arrepto, rem omnem scitissime delineavit, hoc unum addens: *Ego faciam, quod ille dixit.* Cuique nostrum templum aliquod extruendum, artificiosum juxta ac pretiosum, non Dianæ, non Palladi, non Apollini, sed vero Deo! *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* 1. Cor. 3. Verum complures hodierna die reperire est, qui hunc primum artificem æmulentur, lingua valeant, non manu; de spirituali hoc ædificio copiose differant, integras conciones referant, quam apposite hoc a sacro Ecclesiaste inductum, quam graphice descriptum: hoc vitium quam fervide exaggeratum, injustos, adulteros, regnum Dei non possessuros. Cæterum ut restituant, ut complicem dimittant, ut manum operi admoveant, nihilo minus agunt. Hos commonet Apostolus. *Estote autem factores verbi, & non auditores tantum.* Jac. 1. Quam doctrinam hac subtili similitudine illustrat: *Quia si quis auditor est verbi, & non factor, comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo: consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuerit.* Cornelius refert hic, quod

Romæ vir quidam peritus hanc sibi quæstionem moverit: An speculum vim aliquam habeat inducendi oblivionem sui potius, quam alterius objecti in eo visi? Id videri hic ab Apostolo innui; at nihil tale subesse Angelicus Doctor in c. 1mum. Jac. dilucide ostendit: *Verbum Dei*, inquit, *comparatur speculo: quia sicut nihil prodest homini vidisse in speculo maculam vultus sui, si illam non abstergat, sic nihil prodest homini audire verbum scripturæ, vel prædicationis, nisi illud, quod audit aure, impleat opere.* Illud modo utilitatissimum est, a concione pro fructu, quem opere referre deberent, dicendi ac gestiendi elegantiam collaudari, quam apte, quam copiose, quam ornate, quam fervide dixerit: quantæ memoriæ, quantæ eruditionis, facundiæ quantæ, de prædicare, quod tam stolidum tam stultum est, atque si æger post medici discessum cum adstantibus inciperet admirari Doctoris expertissimi prudentiam, peritiam, dexteritatem, facundiam: quod omnia quasi acu tetigerit, naturam morbi vive descripserit, ex Hippocratis & Galeni placitis tam apte differuerit: de cætero quæ in remedium præscripsisset, de iis ne verbum fieret, nec cura tangeret. An talis convalesceret? non equidem si omnes medicos orbis sic audierit. Etenim divinos animi medicos sic in dies audimus. Mors, & vita pendet a præscripto medici, ut illud opere exequatur, vel non. Quæ si lubet ad animum referamus Proverb. 18. *Mors, & vita in manibus linguæ.* Quid hoc? lingua concionatoris manus non habet. Apposite rem exponit Hugo Carenfis: *Mors, & vita in manibus linguæ*, id est, *in operatione sermonis*: Mors, & vita animæ in eo, ut opere exequaris, quod ad salutem tuam conducere per tot Doctores audivisti. Ubi summus ille Paterfam. per concionatorem te admonet, ut reddas rationem villicationis: dic cum villico iniquitatis: *Quid faciam?* Celebris Doctor Nyss. Dom. 8. post Pentec. 3. disc. *Non dixit: quid dicam, sed quid faciam, sciens, quia apud Deum plus valent opera virtutis, quam verba facunda, juxta illud Apostoli, non in sermone est regnum Dei; tum enim ut*

Tho-

Thomas a Kem. lib. i. c. 24. ait: *Plus valebunt sancta opera, quam multa pulchra, verba*: ut enim terrestribus, ita nec coelestis *replenda est curia verbis* Virg. l. ii. *Aeneid*: Verbum æternum, quod aliquando, dum in nubibus coeli, in maiestate, & potestate magna venerit, iudicabit vivos, & mortuos; *speculum sine macula, & imago bonitatis* coæterni Patris nominatur Sap. 7. v. 26. Erudite prorsus de hoc ipso fermocinatur Joan. Raulinus serm. i. in Dom. 3. post Pascha, ubi sequentia annotavit: *Speculum repræsentat motum, non sonum, non auditum*. Stat quispiam speculator sui ipsius coram speculo, movet manus, inflectit corpus, diducit labia, contrahit frontem, gyrat oculos, & alia his similia: speculum hos omnes motus viva imagine repræsentat. Ast loquatur aliquis coram speculo, fundat etiam flumina eloquentiæ, imago, quæ est in speculo, obmutescit, nec verbum refert: speculum enim repræsentat motum, non sonum, non auditum. Quod ergo supremus Iudex Christus speculum dicatur, consonat hic Didacus Nyss. id fit, ut intelligamus, quod ille olim repræsentabit, & totius orbis oculis exponet eleemosynas, quas extensis in pauperes manibus erogavimus; itinera, quæ trivimus, cum five Religionis ergo Ecclesias, five misericordiæ causa Xenodochia nosocomiaque adivimus: non vero destituta operibus verba, quæ vel diximus ipsi, vel ab aliis inaniter audivimus: hucusque Didacus. *Speculum denique repræsentat motum, non sonum, non auditum*, opera magis respicit Deus, quam verba. Mirum hoc forsan cuidam videbitur? at mirari desinet, ubi Psalmographi hac super re sensum intellexerit: *Respondit ei in via virtutis suæ*, canit ille Psal. 101. v. 24. quasi diceret: Inclamat homo sola lingua, quid putas? num sic clamantem, ac five floridis, five melleis vocibus interpellantem semper audiat divinum Numen? haud quaquam: Ingreditur alter viam virtutis, vocat manibus, instat operibus, fecit hæc, & *respondit ei*, sola enim verba Deus non spectat, dicere tuum nihil pensi habet, ope-

operum illi potissima est ratio, quæ & respicit. Conveniebant magnum illum Domini præcursores Joannem Baptistam nonnulli Publicanorum, & subdole vulpino more ab eo sciscitabantur: *Magister quid faciemus* Luc. 3. v. 12. magno vitæ æternæ tenemur desiderio, quid autem facto opus, ut illam assequamur? Purpurati Hugonis super hunc locum commentarius quæstioni propositæ videtur ad amissum respondere, cuius hæc gnoma: *Non, inquiunt, quid dicemus, vel quid intelligemus, sed quid faciemus?* Ideo dicit Isaias c. i. v. 17. *Discite benefacere, non dicit, discite bene dicere, vel bene intelligere, quia licet bonum sit, non tamen sufficit.* Parum, aut nihil fit, cum quis multa etiam bene & intelligit, & dicit, nisi ad hæc etiam bene agat. Ita rursus Didacus Nyss. Perdigna notatu est excusatio, qua Moyse subducere oneri humeros tentabat, cum a Deo legatus ad Pharaonem destinaretur. *Obsecro, perorabat Dux Israeliticus, obsecro Domine, non sum eloquens ab heri, & nudius tertius, & ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris, & tardioris sum linguæ* Exodi 4. v. 10. Aliquamdiu neque semel tantum cum Deo jam locutus fuerat Moyse, neque unquam causatus, quod impeditioris esset linguæ: cum vero ad hominem Regem orator mittitur, balbutiem prætexit, per quam id muneris recte curare non possit. Itane vero; ut Pharaoni loqueretur, promptam linguam requirebat, apud Deum non ea illi opus erat? Noverat Moyse Dei ingenium, noverat quam exiguum apud illum lingua valeret; noverat manuum illi vel unicam, vel præcipuam esse rationem, opera ab eo spectari. Apud homines solet sua momenta, singularemque subinde efficaciam habere eloquentia, præcipue quos verborum titillant lenocinia, oblectant blandimenta. At Deus verbis non capitur, suis sola in deliciis sunt opera, hæc ille exigit, manusque requirit. Itaque & Moyse ob sermonis inopiam apud Pharaonem perorare recusavit, & propter manuum copiam ac promptitudinem loqui cum Deo non detrectavit. Huc respexisse videtur S. Joannes Christi Benjaminus, quando

imæ canon. suæ Epist. c. 3. v. 18. & 19. suos ita benigne affatur : Filioli mei ! *Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate, in hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus.* Et quid inde consequitur ? Et in conspectu ejus suadebimus corda nostra ? Respondet Joannes Ferus apud Lorinum : *Suadebimus corda nostra, id est, fiduciam habebimus obtinendi quidvis in conspectu ejus.* Solida fiducia est, quæ manibus nititur ; nam quæ linguæ incumbit, ruinosa est, quasi quæ arenæ fabrica inhæret. Quid clarius ipso divino oraculo ? *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.* Matth. 7. v. 21. quibus hæc addit Origenes : non in sermone est regnum Dei, sed in virtute, non in nomine solo satisfacies Domino, sed in invocatione dilectionis, & charitatis, in confessione, & emendatione, & assertionem veraci, in observatione mandatorum ejus, & operibus bonis. Implorabat David manum Dei medicam, & humili supplicatione sequentibus instabat apud Dominum : *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum, sana me Domine* Psal. 6. v. 3. & post paucula subdit coronatus Pœnitens : *Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.* ibidem v. 7. quasi diceret, ingemui, suspiravi, amaris, & copiosis lacrymis lectum regium perfudi. Quærit hic S. Greg. Nyss. cur infirmus David, cum ægritudini suæ medelam implorat, profusas lacrymas, alta ex desolato corde tracta suspiria, amarosque gemitus commemoret ? Et hanc hom. in Psal. 6. reddit causalem : *Quia si aliquis dixisset, quomodo curandis delictis misericordiam imploras, qua ratione divinum Numen placasti ?* ita dicit : *laboravi in gemitu meo : lacrymarum titulo emplastrum faucibus membris reposco, nisi enim ingemiscerem, precibusque fletus associarem, frustra medicamen implorarem.* Ab ægroto Rege, jam ad sanatum, viribusque pristinis restitutum me nunc convertito, qui Psal. 46. v. 1. lætiores attrahit chordas, dum ad psallendum secum & jubilandum omnes

omnes gentes invitat: *Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis.* Sapienter prorsus observavit S. Joan. Chryf. modum, quo ex Regii Prophetæ præscripto in Dei laudibus uti debeamus, ut ille gratas habeat nostras acclamationes, & probet plausus: *Psalms jubet, loquitur Os aureum, & plaudere manibus, & voce jubilate, & ante omnia manibus Deum magnificare, tum post hæc lingua prædicare, sic ut priores ad opera adhibeamus manus, post in cantum explicemus labia, quia parum apud illum vel obtinent, vel efficiunt verborum strepitus, nisi robur trahant ex operibus, & adjunctas habeant sedulas manus.* Huc non incongrue applicatur, quod Lactantius lib. i. Div. Institutionum c. i. insinuat. *Apud Græcos majore in Gloria Philosophi, quam Oratores fuerunt. Illi enim recte vivendi Doctores sunt existimati, quod est longe præstantius, quoniam bene dicere ad paucos pertinet, bene autem vivere ad omnes.* Nunc autem perpauca bene vivendi, bene dicendi studium plurimi sectantur: *Rari quippe boni.* Juv. sat. 13. quibus illud Salvatoris competit: *Cæpit facere, & docere, ardere, & lucere, lucere enim solum vanum est.* De quo divum Prosperum lib. Epig. N. 7. audiamus.

Non prodest cuiquam solis bona dicere verbis,
Ut pia mens habeat, quod bene lingua sonat.
Nam fari recte miserum est, & vivere prave:

Damnat nota malum regula justitiæ:

Apud Ethnicos, qui manus ad exercitationem bonorum operum informabant, potiores habebantur, quam ii, qui solum linguam erudiebant. Et quid faciemus homines Christiani? dum vel ex sententia Ethnicorum manus videmus prævalere linguæ, opera Deo gratiora, quam verba. Petes haud dubie mi Christiane, post exantlatum vitæ hujus cursum gloriam cœlestem, atque ut abhinc in cœlum eveharis, supplex obsecrabis. Tunc supremum Numen, ut mihi ita videtur, tibi fors reponet illud, quod Jehu ad Jonadab filium Rechab quondam loquebatur: habebat ille, ut sacra refert Historia, hunc per viam obvium, percunctabaturque, num pro-

propensa erga se esset voluntate? cumque hic de animi sui singulari benevolentia illum certiores reddisset, tunc porro addebat, Jehu *Da manum tuam, & levavit eum ad se in currum.* 4. Reg. c. 10. v. 15. Quid est, quod ita ardentem desiderat homo? gloriam, quietem, beatitudinem? ergo *da manum*, ait Dominus, opera volo, & vigilias, & labores, ut pro his tibi impertiam, quæ rogas, *da manum*, devoto famulatu me tibi devinci, atque ita certus, securusque spera, gratiam in præsentem, & gloriam in futuro.

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA
MORALI.

De detractioe, & restitutione famæ. Ex occasione textus hodierni S. Evangelii: & hic diffamatus est apud illum.

Quæritur 1. Quid sit detractio, & quot modis fiat? Resp. imo: detractio est alienæ famæ injusta ablatio, seu denigratio. Differt a Judicio temerario, quod fiat per actum externum, tollatque famam tam radicalem, quam formalem. A contumelia vero, quia hæc tollit honorem, detractio famam. Alia est *formalis*, quæ fit cum directa intentione alteri nocendi; alia *materialis*, cum quis non intendit lædere, & tamen lædit, v. g. quando ex loquacitate aut levitate animi, vel alia tali causa absque animo detrahendi narrat peccata, vel defectus alterius. Resp. 2do: detractio fit octo modis. 1. Imponendo alteri falsum crimen. 2. Manifestando verum crimen, sed occultum. 3. Exaggerando crimen verum. 4. Opus recte factum finistre interpretando. 5. Negando alterius bonum, vel dotes. 6. Bonum, vel dotes alterius extenuando, & elevando. 7. Reticendo bona alterius loco, & tempore, quo silentium istud ejus famæ nocere potest. 8. Ita frigide laudando, ut laus tua potius cedat in diminutionem famæ alterius, ejusque vituperium, quæ omnia comprehenduntur his versibus:

Im-

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens,
Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatque remisse.

Quæritur 2. An omnis detractio sit peccatum mortale? Resp. detractio in materia gravi est peccatum mortale. Probatur: gravius est lædere aliquem in bono famæ, quam in bonis fortunæ; bonum enim famæ est altioris ordinis juxta illud Prov. 22. *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ.* Sed lædere aliquem graviter in bonis fortunæ est peccatum mortale, ergo a fortiori.

Quæritur 3. Quænam censenda sit gravitas materiæ in læsione famæ? Resp. Gravitas materiæ in læsione famæ, illa censenda est, quæ attentis omnibus circumstantiis personæ læsæ, & eorum, coram quibus fit detractio, per se est apta causare dolorem, & molestiam animi difficulter mobilem. Ratio est, quia tunc diffamatus censetur esse rationabiliter, & graviter invitus. Unde male aliqui ex eo desumunt gravitatem detractiois, quod detrahens patet faciat aliquod grave crimen proximi, nam si dicas Germanum fuisse ebrium, militem habere concubinam, furatum esse, duellasse, adolescentem dissolutum frequentasse puellas, rusticum blasphemare, peccata quidem gravia sunt, sed detractio non est gravis; quia communiter hoc apud sæculares non reputatur pro gravi nota, imo sæpe sibi ducunt honori, & propterea gloriari solent. Econtra si dicas apud plebeios de Episcopo, Religioso, vel viro consulari, quod sit assuetus mendaciis, vel de Hebræis natus, est detractio gravis, quia graviter lædit famam, quamvis hæc venialia tantum, imo nulla possunt esse peccata; itaque quoties notabiliter fama alterius læditur, five defectus narratus sit mortalis, five venialis, five naturalis tantum, toties peccatur mortaliter; quoties vel leviter solum læditur fama, peccatur venialiter, quod judicandum prudenti confessori relinquitur. Quæres an uni viro alicui prudenti sub rosa, ut ajunt, seu sub secreto naturali manifestare occultum alterius crimen sit peccatum mortale? Resp. affirmative quia lædi graviter in fama etiam apud virum prudentem,
&

& gravem, maxime si ab illo dependeat, censetur notabilis damnificatio, imo notabilior, quam lædi apud 20. de plebe. Quod si tamen concurrat rationabilis causa v. g. consilium, vel auxilium ab illo viro petendum, vel etiam solatium capiendum ab amico ob illatam injuriam, quæ crude & difficulter concoquitur absque commiseratione, non erit peccatum saltem mortale.

Quæritur 4. An, & quomodo peccent audientes detrahentem? Resp. 1. Qui ita audit, ut simul inducat, vel excitet ad detrahendum, non minus peccat, quam ipse detractor, imo magis. Similiter qui detrahentem verbis, vel gestibus animat ad prosequendum. Ita D. Thomas & communiter. Ratio est: quia non solum ipse in se peccat affectu detractionis, sed etiam alteri est causa detrahendi; detractor enim solum est causa sui peccati, ille vero, & sui, & alterius. Unde tenetur ad restitutionem, etiam si detractor ipse restituat. Et hic locum habet illud Bernardi lib. 2do considerationum: *Detrahere, vel detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facile dixerim.* Resp. 2. Qui audiendo detractorem lætatur, non tamen inducit, nec animat ad prosequendum, peccat mortaliter contra charitatem, si materia sit gravis. Ratio est: quia lætatur alieno malo, non tamen tenetur ad restitutionem. Ratio est: quia non est causa damni illati. Resp. 3. Qui nec inducit, nec lætatur, sed tamen audit, & non resistit, cum possit, aliquando peccat mortaliter, aliquando venialiter. *Mortaliter* peccat, si infamia fuit gravis, & potuit illam facile impedire. Ratio est, quia charitas obligat, ut grave damnum proximi, si commode possimus, impediamus, imo si audiens ex officio tenebatur impedire detrahentem v. g. superior suum subditum, peccat insuper contra justitiam, & obligatur ad restitutionem in defectu inferioris; proinde confessarius talem monabit, ut detrahentem disponat ad restitutionem, alioquin ab ipso faciendam. *Venialiter* peccat imo: si detractio sit levis. 2do: si aliquis pro captando solo solatio in gravi injuria ad se recurrit. 3tio: si

nimia verecundia, vel animi pusillanimitate non audeat resistere; quia tunc difficile valde est impedire, nemo autem cum magna sua difficultate teneatur ad alterius damnum impediendum; nisi forte infamia esset valde atrox, tunc enim deberet sibi vim facere, & excussa verecundia modeste contradicere. 4. Si putet auditores non credere detrahenti. Resp. 4. Nullo modo peccat imo: qui putat non profuturam suam monitionem, vel metuit aliquod magnum damnum v. g. contumeliæ, & verbera. 2do: Si rationabiliter verecundia obstat, v. g. si sit famulus, vel nullius authoritatis. Nihilominus monent Theologi talem obligatum esse, si commode fieri potest, vel discedere, vel sermonem alio divertere, vel tristiores faciem ostendere, ut vel sic minuatur detractio fervor juxta illud Prov. 25. *Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguas detrahentium.*

Quæritur 5. Quid excuset a detractio. Resp. Casus, in quibus licitum est occultum alterius crimen revelare, sunt sequentes. Imo: Ad avertendum grave malum Reipublicæ licet aperire occultum defectum vel delictum alterius, quocunque modo extra confessionem sacramentalem, in ejus notitiam quis pervenit v. g. in casu conspirationis adversus Principem, proditoris patriæ, pestis &c. Ratio est: quia damnum publicum præponderat cuilibet damno privato. 2do: Licitum est revelare crimen alterius occultum pro vitando gravi damno proprio v. g. si quis torquetur, ut alterius crimen revelet, potest illud revelare. Ratio est: quia nemo tenetur cum tanto periculo tormentorum servare famam vel vitam alterius. Item si ita necessarium est ad amolendam alterius injustam vexationem, qui per calumniam intra vel extra judicium famam tuam injuriose læsit, tunc enim vera delicta calumniatoris potes revelare, quantum necesse vel utile est ad abrogandam ipsi fidem, & minuendam ejus auctoritatem. 3tio: Licitum est detegere crimen proximi, quando hæc manifestatio est necessaria ad impediendum notabile damnum sive temporale, sive spirituale

tuale inde alioquin innocenti impendens. Ratio est: quia ordinata charitas prius innocenti, quam nocenti patrocinari debet, v. g. novit quis Titium esse furem, potest monere eos, quibus cohabitat, ut sibi caveant. Deinde possum patefacere homicidium, si innocens esset condemnandus. Hinc Christus Matth. 16. & Luc. 12. occultam, & perniciosam Phariseorum hypocrisim discipulis manifestavit, ut sibi ab eorundem fermento caverent. 4to: Potest quis manifestare simulationem ejus, qui fictis virtutibus famam sibi comparavit, si ea vergat in alicujus detrimentum v. g. si quis simulet se peritum advocatum, medicum, confessorium, pharmacopolam, & constet mihi non esse talem. Similiter, quando agitur de beneficio, vel officio conferendo alicui indigno, vel de contrahendo Matrimonio, licite detegitur indignitas, vel impedimentum occultum, uti est defectus nocivus occultus illius, qui religionem ingredi intendit. Ratio est, quia nemo habet jus simulatam famam retinendi cum aliorum periculo, vel incommodo. 5to: Servato ordine fraternæ correctionis, licet ad utilitatem ipsius delinquentis revelare occultum ejus crimen apud eos, qui ex officio corrigere possunt, & debent. Ratio est: quia salus animæ præponderare debet famæ nominis. 6to: Si crimen sit notorium *notorietate juris*, id est per decretoriam sententiam judicis publicatum, potest ubivis locorum licite, & sine injuria divulgari. Ratio est: quia hic est finis publicatæ per judicem sententiæ, ut ejus sententia quam latissime divulgetur pro terrore malorum. Deinde judex per justam sententiam privat reum jure ad famam: ergo non fit illi injuria per divulgationem talis sententiæ. 7mo: Si crimen sit famosum, & notorium *notorietate facti* in perfecta aliqua communitate, ita ut de illo facto palam constet, potest citra injuriam etiam alibi divulgari. Ratio est: quia peccans hoc ipso, quia non est veritus in publico crimen admittere, vel ejus indicia manifesta dare, non videtur curasse quis sciat, vel non sciat; adeoque eo ipso videtur cessasse jure, quod ad famam

habet. Unde juxta praxim Historicorum solent sine scrupulo mandari libris, & typo publico vulgari delicta ubivis gentium commissa. Idem fit in publicis Novellis, quæ omnium manibus leguntur. Dixi autem notanter. imo: *In perfecta communitate*, quia ex communi Theologorum consensu non licet citra injuriam divulgare alibi, ea, quæ sola via facti sunt publica in aliqua communitate imperfecta v. g. in domo, familia, monasterio, convictu &c. 2. *Citra injuriam*, id est, citra obligationem restitutionis, quia ejusmodi crimina in alio loco vulgare, quo aut fero, aut nunquam erant perventura, est nihilominus contra charitatem, & contra illud principium: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Denique ut dicatur crimen famosum, & notorium, *notorietate facti*, sufficit, ut in parva communitate tertia vel quarta pars sciat, in magna 5ta: vel 6ta: in maxima 20ma, trigesima, vel amplius. v. g. Si communitas constet octo personis, sufficit, si tribus, aut quatuor innotuit delictum. Si personis 20. sufficit innotuisse sex vel septem. Si personis 100. sufficit innotuisse 15. aut 20. si. 500. sufficit innotuisse 30. vel 40.

Quæritur 6. An, & quomodo restitutio facienda ex detractiōe famæ? Et quid excuset a restitutione famæ? Resp. imo: Esse necessario faciendam restitutionem pro detractiōe famæ. Patet ex illo August. *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, quod in definitione intelligendum est, & a fortiori de ablatione famæ, quam bonorum fortunæ. Unde confessarii debent admonere detractores de restitutione; & quia plerumque accidit, ut pœnitentes modos restituendi ignorent, idcirco eos etiam instruire, quid in restitutione famæ sit observandum. Resp. itaque 2do: qui alterum *falso crimine* infamavit, debet adhibere omnem industriam, ut falsa illa opinio animis hominum eximatur. imo: Itaque tenetur illis significare se falsum dixisse, & deceptum esse. 2do: Si non acquiescant, tenetur fateri se mentitum esse adhibito etiam juramento, si aliter non

non putentur credituri, & rei gravitas postulet. Ratio est: quia revocatio efficax debet adhiberi. Quod si tamen vir magnæ authoritatis detraxit, aut infamavit v. g. Episcopus, superior &c. sufficit dicere se errore deceptum dixisse falsum, nec tenetur dicere se mentitum fuisse faciendo jacturam famæ suæ cum detrimento Reipublicæ; tum quia talibus facile creditur; tum quia majus esset malum talem personam infamari, quam sit malum alterum infamare. Resp. 3tio: Qui alterum de *crimine vero*, sed occulto infamavit, debet famam restituere sequentibus modis. Imo: Debet dicere se male, vel ini-que locutum esse de proximo, eique famam detraxisse, adeoque rogare, ut talem opinionem deponant. Verum hic modus parum est utilis apud ingeniosos, inde enim magis confirmabuntur, quoad simplices tamen sæpe est utilis, & usurpandus. 2. Potest uti aliqua prudenti, & congrua amphibologia, dicendo v. g. memini equidem me hoc, vel illud dixisse de Petro, sed erravi, & feci illi injuriam; hæc enim sunt æquivoca, & recipiunt sensum verum, cum omnis detractio sit injuria, & omne peccatum error. Potest etiam sine mendacio dicere se dixisse falsum; tum quia dictum ipsius non est conforme legi divinæ, tum quia non est verum veritate publica, licet sit verum veritate occulta. 3tio: Si hi modi loquendi nihil proficerent, aut in certis circumstantiis prudenter adhiberi non possent, tum adhuc facienda esset restitutio famæ per indirectum: nimirum laudando infamatum, & honorifice de eo loquendo. Sic enim sensim ex una parte tantundem fama ejus illustrari poterit, quantum ex altera fuit denigrata. Resp. 4to: Causæ a restitutione famæ excusantes sunt Imo: condonatio facta ab infamato, dummodo is possit legitime injuriam remittere, seu condonare, quod non potest religiosus, quando ipsius infamia redundat in totum ordinem, vel monasterium. 2do: Si re ipsa ex detractio- ne nullum proximo damnum secutum est, eo, quod audientes non crediderunt detrahenti. 3tio: Si infamia jam oblivioni tradita, nec unquam am-

plius refuscitanda prudenter creditur. 4. Si proximus famam aliunde recuperavit, eo, quod ex alterius testimonio, vel ex ipsa facti experientia comperta sit falsitas diffamationis. 5. Reciproca infamatio illata infamanti ab infamato; quia juxta caput: *tua fraternitas* varia crimina compensatione mutua delentur. 6. Moralis impotentia. 7. Damnum, & jactura majoris famæ infamantis. Cum villicus iste adeo diffamatus dicatur apud Dominum quasi dissipasset bona: ideo congrue hic agendum etiam venit de injuriatione in rebus, & earum restitutione; sit igitur:

§. V.

De injuria, & restitutione, ex rebus fortunæ.

Quæritur imo: Quid sit injuriatio in rebus, seu injustitia? quid res fortunæ? Resp. Injuria, & injustitia sunt læsio juris alieni, & quia sicut justitia est specialis virtus inclinans ad conservationem juris alieni, ita injustitia est speciale vitium inclinans ad læsionem juris alieni, & ad inferendam alteri injuriam. Porro injuria potest esse *formalis*, si voluntarie lædatur jus alienum, vel *materialis*, si tantum involuntarie, & materialiter. Resp. 2do: Bona fortunæ sunt pecunia, fundi, greges, &c. fabricæ, subditi, verbo: facultates omnes mobiles, & immobiles, Jura ipsis adhærentia. Circa hæc bona dupliciter potissimum peccari potest per furtum videlicet, & rapinam.

Quæritur 2do: Quid sit in specie Rapina? Quid furtum, & quotuplex? Resp. imo: Rapina est acceptio rei alienæ per vim L. 1. Codic. *De vi raptorum*, convenit cum furto, quod sit acceptio rei alienæ. Disconvenit, quod præter acceptionem habeat insuper specialem hanc malitiam, quod per eam Domino videnti, remque suam servare volenti violatio fiat. Resp. 2do: Furtum est rei alienæ acceptio invito Domino. Ita D. Th. 2. 2dæ q. 66. art. 1. Quia vero potest aliquis accipiendo rem suam putans esse alienam peccare peccato furti, idcirco alii putant commodius furtum sic definiri: est occulta acceptio rei

rei ab alio iuste detentæ invito detentore. Sed parum est de verbis, modo res æqualiter intelligatur. Resp. 3tio: Furtum varie dividitur, imo est *sacrilegium*, id est: furtum rei sacræ; vel ex loco sacro, vel non sacræ ex loco sacro secundum cap. *quisquis causa* 17. q. 4. 2. *Peculatus*, si sit res communis Reipublicæ, vel pertinens ad Principem, ut patet ex ff. ad legem Juliam *Peculatus*. 3. *Plagiatus*, vel *plagium*, cum vel mancipia a Dominis, & liberi a Parentibus, in quorum potestate sunt, abstrahuntur, vel homines captivantur, emuntur, venduntur, occultantur, &c. uti constat ad leg. Fabiam. de *Plagiariis*. 4. *Abigeatus* est furtum pecorum, quod dicitur ab abigendo, quod illis est proprium, qui alienis insidiantur jumentis, eaque transportant, & abigunt. Ratione temporis dividitur in *nocturnum*, ac *diurnum*. *Nocturnum* proprie pertinet ad furem, quia est ablatio occulta. *Diurnum* pertinet ad latronem, quia fit aperte, & cum violentia, & dicitur proprie rapina. Et qui sic aufert, non dicitur fur, sed latro aut raptor.

Quæritur 3tio: Quæ quantitas requiratur ad peccatum mortale Furti? Furtum in quantitate notabili inducit obligationem restituendi sub peccato mortali; determinare vero quantitatem notabilem est valde difficile, cum sint tot sententiæ, quot capita. Imo: Aliqui hanc quantitatem taxant in pecunia. Sotus, Sylvester, Aragon. & Angelus, statuunt duos aureos, seu ducatos, infra quos si accipias, non peccas mortaliter: Navarrus, Covarruvias, Corduba, unum, alterumve grossum. Valentia tres, vel quatuor. Medina, Lessius, & Rebelus dimidium florenum, ultra quem si accipias peccas mortaliter; sed hæc taxatio non est ultimata regula, quia omnes tenentur assignare ulteriorem rationem suæ taxationis v. g. quare potius duo aurei sint notabilis quantitas, quam unus. 2do: Aliqui docent non posse in genere taxari, quæ quantitas sit notabilis: sed hanc statuendam arbitrio prudentum, pro varia personarum, & locorum conditione. Ita Layman, & Lugo, qui distinguit 4. homi-

num classes: in 1ma: ponit pauperes, qui mendicato vivunt. In 2da opifices. In 3tia homines opulentos, quales communiter censentur mercatores. In 4ta opulentissimos, quales esse dicit Reges, & Magnates. Si Magnati auferatur unus aureus, docet esse peccatum mortale. Si opulento 6. vel 7. Julii, hoc est unus florenus, vel una sexagena. Si opifici 3. vel 4. Julii seu 30. aut 40. cruciferi. Si pauperi valor victus diurni, seu merces unius diei dari solita. 3tio: Alii denique docent illam esse quantitatem notabilem, quæ ex natura rei spectatis hominum temperamentis, & complexionibus, prout communiter esse solet, est causativa tristitiæ ac doloris difficulter mobilis, & dissolutiva amicitiae, ac benevolentiae mutuae: cum enim furtum sit *ablatio rei invito Domino*, sine dubio illud erit grave furtum, ubi Dominus est graviter invitatus, ac dolens. Ita docet Esparza l. 8. q. 27. Haunoldus *de jure, & iustitia* Tom. 1. tr. 2. c. 3. §. 3. & ex parte etiam Layman. Resp. Itaque cum hisce postremis: quantitas notabilis, & sufficiens ad peccatum mortale furti est illa, cujus iactura, & amissio ex se est apta ad causandum dolorem, & tristitiam moraliter indeclinabilem, & dissolutivam amicitiae, & benevolentiae. Probatur: De essentia furti est, quod sit *ablatio rei alienæ Domino rationabiliter invito*, ergo quando Dominus est rationabiliter, & graviter invitatus propter aliquam rem sibi ablatam, tunc res illa est quantitas notabilis; nemo enim rationabiliter propter quantitatem exiguam potest graviter, & rationabiliter esse invitatus; atqui dum alicui auferitur tanta quantitas, cujus iactura, & amissio ex se est apta ad causandum dolorem, & tristitiam indeclinabilem, & dissolutivam amicitiae, tunc est rationabiliter, & graviter invitatus: ergo talis quantitas est notabilis, & sufficiens ad peccatum mortale furti. Unde dum inquiritur gravitas damni illati, utrum videlicet sit lethalis, an venialis? attendendum est ante omnia ad statum injuriati, & videndum, ob quantum damnum homines in simili statu constituti soleant graviter offendi, & inevitabiliter con-

contristari, v. g. homo, qui est in statu tenuis fortunæ, ex natura rei magis contristatur propter unum florenum raptum, quam ille, cui saltem mediocriter fortuna favet. Et rursus magis invitus esse censetur ex amissione unius floreni ille, qui labore sanguineo eum lucratus est, quam qui dono accepit. Unde pro faciliiori praxi confessariorum omnes homines in 4. classes commodè distribui possunt, prout superius retulimus ex Lugone. 1ma est *personarum illustrium*, & valde opulentorum, quibus auferre unum alterumve aureum censetur esse mortale, nec obstat, quod hæc quantitas respectu regis modica videatur; quia etsi modica sit ad donationes pro regia magnificentia faciendas; non tamen est modica spectatis omnibus Regis oneribus, ad quæ sublevanda hæc quantitas notabiliter juvat, ut patet, cum militi solvendum est, qui per unum mensem pro duobus aureis vitam exponit. Deinde censetur notabilis cum agatur de injuria subeunda; non enim minus Rex se, suæque omnia tuta esse vult ab injuria, quam alius quilibet. Denique nec Reges semper sunt opulentissimi, cum detractis expensis raro possideant superflua, & sæpe cogantur accipere mutuum a personis privatis. 2da classis est *mediocriter divitum*; quibus auferre unum florenum censetur quid notabile; cum pro uno floreno commodè una die vivere possint. 3. Est *mechanicorum*, qui vivunt ex suo labore: quibus auferre mercedem laboris diurni censetur materia gravis; est autem lucrum, & merces diurna in nostris partibus communiter dimidius florenus, quem hujusmodi opifex, plebejus, qui non est merus operarius, intra diem circa æquinoctium lucrari potest. 4. Est *pauperum* ex eleemosynis viventium, pro quibus, ut rationabiliter, & graviter sint inviti, & contristentur, sufficit dimidius Julius, seu 5. aut 6. cruciferi, cum eos nec tam cito, nec tam facile emendicare possint. Ratio horum omnium est, quia ista assignatio pro certis hisce statibus nec nimis laxa, nec nimis stricta videtur; & major ac sanior pars Theologorum in illam conspirat. Hinc infertur imo: majorem

quantitatem requiri ad peccatum mortale in furtis, quæ fiunt a liberis, uxore, amicis, imo etiam famulis, & ancillis, præsertim circa esculenta, & poculenta, quorum curam, & dispensationem habent, dummodo ipsimet absumant, & non aliis dividant; quia Dominus minus invitus est, ut ab his, quam extraneis surripiantur. Unde inquit Lessius, tametsi filius familias Patri diviti duos vel tres aureos fureretur, non est semper mortalis peccati damnandus, nisi eos in turpem causam expendisset v. g. compositionem, lufum, meretrices. 2do: Posse committi peccatum mortale etiam modicam rem auferendo, si exinde grave damnum, vel jactura lucri cessantis eveniat, v. g. si sartori acum fureris, aut futori subulam, aut scribæ calamum, quem aliunde scis aliud instrumentum ad præstanda plurium dierum opera non habere, aut acquirere posse: quia & magna fit illi injuria, & gravis inde ex natura rei dolor consequitur, & averfio ab injuriante: 3tio: Si rem alienam quis auferat quamvis modicam, dummodo sciat Dominum valde appretiare, & illa honeste, & valde delectari, ita, ut ex ejus amissione magnam sit habiturus molestiam, & dolorem, peccabit mortaliter, quia tunc Dominus rationabiliter est valde invitus, v. g. si alicui Nobili fureris vertagum. Dices: aliqui divites sunt ita avari, ut ob unum teruntium graviter tristantur, & tamen auferre unum teruntium diviti avaro non est mortale; ergo non subsistit data regula. Resp. dist. ant. tristantur ob unum teruntium rationabiliter, & ex natura rei n. per accidens, & irrationabiliter c. Unde notanter dictum fuit, dolorem illum, & tristitiam debere esse rationabilem, ut rationabiliter inviti esse possint. Similiter considerandum propter quantum damnum communiter, & ordinarie soleant graviter, & invincibiliter tritari homines secundum varios status, & conditiones considerati, adeoque Theologus, & prudens confessorius dispicere debet 1. in quo statu sit persona injuriata. 2. Quantum damnum per se, & ex natura rei personis in hoc statu constitutis soleat afferre gravem
moro-

mœrorem, & tunc decidere, an grave, an leve sit peccatum.

Quæritur 4. Quæ necessitas excuset a peccato furti? Duo hic quærentur: imo: an quis, & quando teneatur dare eleemosynam. 2. Quis, & quando possit licite accipere ex alieno, tanquam ex suo, pro quo sciendum est imo: triplicem esse quoad hoc punctum necessitatem. imo: *Extremam*, quæ est indigentia rerum necessariarum ad vitam, ita, ut ex eodem defectu vel mors, vel morbus lethalis secuturus sit. 2. *Gravem*, quæ est indigentia rerum, ex quarum defectu probabiliter sequetur vel notabilis abbreviatio vitæ, vel morbus gravis. 3. *Communem*, seu *ordinariam*, qualem habent pauperes, qui aperte, vel occulte mendicant. Sciendum 2do: Bona esse in quadruplici classe. imo: *Bona necessaria naturæ*, sive talia, quæ ad se, suorumque vitam sustentandam sunt necessaria. 2do: *Bona necessaria status*, sive talia, quæ ad conservandum statum viri nobilis, aut honesti civis, requiruntur, ne in mendicitatem incidant. 3tio: *Bona decentia statum*, quæ non sunt necessaria ad simpliciter esse, sed ad melius esse. 4to: *Bona superflua* sive talia, quæ nec ad conservationem status, nec ad ejus decentiam sunt necessaria. Resp. imo: Nemo tenetur proximo in necessitate constituto subvenire ex bonis necessariis naturæ, ratio est: quia ordinata charitas incipit ab ego; excipe: nisi extreme indigens sit persona publica, aut reipublicæ vel Ecclesiæ utilior quam ego. Resp. 2. *Extreme indigenti* tenetur quilibet subvenire non tantum ex bonis superfluis, & decentibus, sed etiam necessariis ad statum. Ratio est; quia charitas ordinata postulat, ut majus bonum præferamus minori, adeoque ut vitam proximi præferamus statui nostro, & decentiæ. Resp. 3. *Graviter indigenti* tenetur quilibet subvenire non tantum ex bonis superfluis, sed etiam decentibus statum. Ratio est imo: quia talibus vix ullus subveniret, si subventio deberet fieri ex solis bonis superfluis, cum vix ullus sit, qui judicet se habere superflua, sed quisque sollicitus sit de crastino. 2.

Quia

Quia charitas ordinata postulat, ut gravi miseriæ proximi postponamus commoda nostra juxta illud 1. Joan. 3. Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauderit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Resp. 4. Communiter indigenti, & mendico tenetur quilibet subvenire in defectu aliorum ex bonis superfluis. Ratio est: quia ad hoc obligat præceptum eleemosynæ; unde communiter docent Theologi contra Alensem, si quis dives haberet propositum nunquam dandi eleemosynam, quod peccaret mortaliter. Resp. 5. In extrema necessitate potest quilibet ex bonis alienis sibi tantum accipere licite, quantum indiget. Quia tunc Dominus non potest esse rationabiliter invitatus; nam divisio bonorum jure gentium inducta non potest præjudicare juri naturali, quod quilibet habet ad sibi providendum de ordinariis mediis in extrema necessitate; adeoque natura, quæ a principio voluit omnia esse communia, eatenus solum admisit divisionem rerum, quamdiu non occurreret casus extremæ necessitatis, quo occurrente voluit rursus omnia esse communia, ne orbis pereat. Resp. 6. In necessitate gravi, dummodo revera talis sit, potest quilibet ex bonis alienis non tantum superfluis, sed etiam ad decentiam status necessariis licite accipere, quantum ordinarie dari solet, si prudenter judicet, quod Dominus quantumvis rogatus daturus non sit. Ratio est: quia etiam tali casu Dominus non censetur rationabiliter invitatus, cum juxta conclusionem 3tiam teneatur ita subvenire. Cæterum, qui rem alienam in necessitate accipit, si res in eadem necessitate consumatur, non tenetur ad restitutionem, quia licite eam consumpsit, si autem res adhuc existet post necessitatem, tenetur ad restitutionem, v. g. accipiens alienum equum, ut manus inimicorum evadat, postquam evasit, tenetur ad restitutionem equi, quia ad necessitatem sublevandam opus non fuit re ipsa, quæ adhuc restat, sed solum ejus usu.

Quæ-

Quæritur. 5. Utrum restitutio rei alienæ sit necessaria ad salutem, & quale sit præceptum restituendi? Resp. Restitutio est necessaria ad salutem, quia remissio peccati est necessaria ad salutem, dicit autem Regula 4. Juris in 6. *non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*. Quæ desumpta est ex Epist. 54. S. Augustini. Non est autem necessaria necessitate mediæ, qui enim invincibiliter ignorat se aliquid debere, etiam si non restituat, adhuc poterit salvari, ergo est necessaria tantum necessitate præcepti, & de hoc quæritur: an sit affirmativum, an negativum? Est autem præceptum *affirmativum*, quod præcipit aliquem actum positivum, & huic correspondet peccatum commissionis. Præceptum negativum obligat semper pro semper, five pro omni tempore, nunquam enim licet, v. g. furari, aut fornicari. Præceptum positivum non obligat pro omni tempore, non enim teneor tota die, aut nocte audire sacrum. Resp. 2. Præceptum restitutionis in genere, & prout præscindit a particularibus casibus, nec est affirmativum, nec negativum, sed indifferens. Unde in particulari est aliquando negativum, aliquando positivum. Probatur: tale est præceptum, qualis est actus præceptus, quo debet fieri restitutio; atqui hic ex genere suo nec est necessario positivus, nec negativus; ergo etiam præceptum. Min. prob. si mala fide possideo agrum, ad aliud non teneor, quam ut cessem ab iniqua possessione, & sic per solam non resistantiam (dum Dominus agrum repetit) satisfacio præcepto restituendi. Econtra si operarius pretio conductus non præstet laborem, quem debet, tenetur pro neglecto actu satisfacere positive, ergo. Ratio a priori est: quia præceptum restituendi nihil intendit aliud, quam reparationem damni; atqui hoc potest fieri per actum positivum, & negativum, ergo.

Obj. 1. Si præceptum restituendi esset aliquando negativum, obligaret semper pro semper, tenereturque aliquis illo momento restituere, quo rescit rem esse alterius, atqui hoc videtur durum, ergo. Resp. dist. Maj. teneretur aliquis illo momento

to restituere, extradando rem physice, neg. abrum-
pendo animum possidendi con. certum enim est,
quod possessor malæ fidei teneatur semper pro sem-
per abrumperre animum possidendi, & omittere re-
sistentiam respectu legitimi Domini; licet non te-
neatur mox egredi e suo fundo, quia præceptum
respectu hujus actoris est positivum.

Obj. 2. *Restitue, & non detine* alienum, sunt
idem, sed omne præceptum non detinendi est ne-
gativum; ergo etiam omne præceptum restituendi
est negativum. Resp. dist. Maj. sunt idem non con-
vertibiliter c. convertibiliter neg. latius enim patet
restitutio, quam *non detentio* rei, quia sæpe restituere
teneor, etiamsi rem alterius non habeam, v. g.
dum detraxi alteri famam, aut combussi domum,
nec domum, nec famam illius habeo, & tamen te-
neor ad restitutionem; detinere autem non possum
rem alienam, nisi habeam; ergo ista duo non sunt
prorsus idem. Dist. etiam min. omne præceptum
non detinendi est negativum quoad modum signifi-
candi c. quoad rem significatam n. Aliquando enim
prohibet solam actionem injuriosam, & detentio-
nem, & tunc est negativum, aliquando præcipit
actionem virtuosam, & compensationem positivam,
& tunc est affirmativum.

§. VI.

EX JURE CANONICO.

De Usuris.

Furto, & Rapinæ proxima est Usura, imo species
rapinæ. Can. *si quis usuram.* q. 4. Unde rectissi-
me hic §. præcedenti succedit, cum usura magnam
profecto vim inferat illi, qui in necessitate consti-
tutus cogitur mutuum petere, & accipere sub usu-
ra, uti debitorum in hodierno Evangelio, & vel
maxime hoc vitium oritur ex avaritia, cum fur-
tum, & rapina non raro necessitatem potius, quam
cupiditatem pecuniæ præseferant. Igitur Quæstio-
nes proponendæ hic sunt primo.

De

*De quidditate, & divisione usuræ, ac jure,
quo prohibetur.*

Quæritur 1. Quid sit usura? & quotupliciter accipi possit? Resp. Usura in genere ab usu relictæ, in specie sumitur vel formaliter pro conventionem, aut pacto usurario; vel objective pro fructu, commodo, seu lucro proveniente ex usu rei. Proprie autem, & in proposito significat lucrum, seu accessionem, quod ex usu pecuniæ numeratæ provenit, seu immediate, & proprie ex mutuo *L. si is, qui §. 1. ff. de pignoribus*. Et alibi canones ex qualibet accessione lucris supra sortem mutui usuram agnoscunt. Alio nomine vocatur fœnus, atque communiter ex can. 1. & 2. XIV. q. 3. sic definitur: est lucrum immediate ex mutuo proveniens, seu incrementum, quod præcise vi mutui exigitur, vel accipitur super sortem, vel super id, quod mutuo datum est. Tripliciter autem in hoc titulo nomen usuræ accipitur, nimirum imo: pro voluntate in eundi contractum usurarium, namque sola etiam voluntate committi usuram patet ex c. *consultuit h. t.* 2do: sumitur pro ipsa conventionem, seu contractu usurario, quo quis voce, aut scripto paciscitur de lucro supra sortem mutui dando, vel accipiendo. 3. Denique pro ipso lucro usurario, quo sensu dicitur usura solvi, vel restitui. Cæterum voluntas accipiendi aliquid ex mutuo super sortem, si illa sistat pure in intentionem, neque exterius manifestetur, vocatur mentalis, si autem manifestetur, realis, vel conventionalis. Lucrum proinde, quod supra sortem, seu mutuum accipitur, vel exigitur, vocatur usura; illud vero, quod mutuo datur cum conventionem, & intentionem lucris, fors vel capitale. Usura deinde, quæ provenit ex mutuo formali, & vero, recte formalis, quæ vero ex mutuo virtuali, & æquivalenti (quod involvi potest in aliis contractibus, qui in speciem, & implicite celebrantur) palliata, tacita, vel virtualis vocatur.

Quæritur 2. Quomodo dividatur usura? Respond. usura sumpta pro pacto, vi cujus ultra sortem,

tem, seu debitum principale aliquid accipitur, & exigitur in mutuo, dividitur imo: *in lucratoriam, & compensatoriam*, hac deinde *in punitoriam*. *Lucrativa* proprie, & antonomastice usura dicitur, & sic definitur: est voluntas accipiendi lucrum aliquod temporale ultra sortem ex vi, & causa mutui. Nominis lucris, a quo denominatur usura lucratoria, intelligitur omnis res temporalis pretio æstimabilis, quæ exigitur ultra sortem, quæ mutuo data est vi pacti, & ex obligatione de novo imposita mutuatario. Usura *compensatoria*, sive ut alii dicunt, *restitutoria* sic communiter definitur: est pactum de solvendo interesse ultra sortem mutuo datam, vel alio ex contractu debitam. Sive est conventio de solvendo ultra sortem pretii, commodati damno nobis emergente, aut lucro cessante, ex eo, quod mutuum datum sit. Similiter quod in usura punitoria ultra sortem accipitur, non est lucrum ex mutuo, sed poena a debitore solvenda, si constituto die sortem non solvat, cum secundum manifesta jura contrahentes conventionum suarum firmandarum gratia, easdem stipulatione poenæ communire possint. *L. 68. & 77. ff. de V. O. & L. 14. Cod. de pactis.*

Quæritur 3. Quæ usura, & quo jure vetita sit? Resp. cum communi AA. usuram proprie talem, seu *lucratoriam*, prohibitam, & vetitam esse non tantum jure positivo humano Ecclesiastico, sed etiam jure divino, & naturali. Prob. imo vetitam esse jure canonico, idque ex can. 2. dist. 47. c. 1. & seq. h. t. item eodem tit. in 6. Præterea Clement. un. §. fin. eodem tit. Vetitam esse jure divino, & quidem ex c. 3. & 4. h. t. Ubi dicitur usuras esse condemnatas utriusque testamenti pagina, tam in novo, quam veteri testamento. In veteri quidem Levit. c. 25. item Deut. 23. Psal. 54. in novo vero Luc. 6. Jure naturali, & imo quidem quia SS. Concilia, & summi Pontifices ex veteri testamento adstruunt iniquitatem usurarum, ut patet ex cit. can. & capit. 2do: quia jure naturæ vetitum est lucrum capere ex re aliena.

Sed oppon. imo: loco cit. Deut. 23. ubi dicitur:

tur: non sceneraberis fratri tuo, expresse additur, sed alieno, unde sequitur usuras exercere non esse malum intrinsece, & jure naturali prohibitum, alias enim nec illas erga alienos exercere Judæis fuisset concessum, sicut extra bellum justum, & sine causa non licet occidere infidelem, quia occisio innocentis intrinsece mala est, & jure naturali vetita. Resp. objectionis hujus solutionem esse facilem, & ab Authoribus multiplicem assignari. Optima ex iis videtur sequens, quod nimirum Deus tanquam Dominus universi omnes Gentilium facultates, & terras tradiderit in potestatem Judæorum, proinde cum illas facultates potuissent gentibus per arma, & bellum justissime auferre, poterant id utique etiam facere per usuras. Sicut Exodi 12. iisdem Judæis concessum fuit, ut Ægyptios spoliarent vasis aureis, & argenteis, vestibusque sibi commodatis. Quam interpretationem etiam approbat D. Ambr. relat. can. ult. XIV. q. 4. cui jure inferuntur arma, huic jure indicuntur usuræ, sine gladio se de hoste ulciscitur, qui fuerit usurarius exactor inimici. Quanquam in ejusmodi casu usura sumatur in significatione generaliori, cum Judæi a Gentilibus usuras non exegerint vi præcise mutui, & pacto illicito, atque intrinsece malo, sed alio titulo, nimirum jure Domini, jam prius sibi a Deo addicti, sicut jam supra dictum est de usuris compensatoriis, in quibus non vi præcise mutui, sed ex aliis justis titulis, nimirum lucri cessantis, damni emergentis, vel periculi imminuentis, aliquid ultra sortem exigitur.

Dices: Luc. 19. Christus inducens parabolam de servo nequam, & inutili, dicit illum a Domino reprehensum, quod pecuniam sibi traditam non dedit ad thesaurum, ergo non videtur usura jure divino, & naturali esse vetita. Resp. per dictam parabolam a Christo non fuisse usuras approbatas, qui tantum retulit factum hominum, eosque commonefecit, ut cum in istis lucris terrenis tantopere sint solliciti, multo magis solliciti esse debeant in fructibus bonorum operum, & vitæ æternæ lucro

comparando, sicut licet Christus Luc. 16. parabolam inducens de villico iniquo, laudatum fuisse dicat a Domino, quod eundem defraudando prudenter fecisset, nullatenus tamen dici potest, fraudes, & injurias approbasse.

Unde cum usura lucratoria jure naturali, & divino vetita sit, sequitur nullo modo fieri posse licitam, non imo: dispensatione Pontificis, qui non dispensat contra jus divinum, & naturale cap. *super eo* 4. h. t. Nec 2do: consuetudine saltem in Thesi, quia jus divinum, & naturale sunt immutabilia §. *sed naturalia* 11. Inst. de J. N. G. & C. Et diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget, nec multitudo peccantium parit peccato patrocinium c. ult. *de consuetudine*. Nec 3. favore piarum causarum, videlicet ob utilitatem Ecclesiæ, pauperum, vel redemptionem captivorum, ut videre est can. 1. & seq. XIV. q. 5. & illud Ecclesiastici 34. Immolantis enim ex iniquis oblatio est maculata, & dona iniquorum non probat Altissimus. Nec denique 4. ex legibus, & statutis Principum sæcularium ac divinorum in Thesi: quia nec ipsi in materia peccati aliquid contra jus divinum statuere possunt. Quamvis enim LL. civiles permiserint usuras personis illustribus, & negotiatoribus cum quadam moderatione, ut scilicet maximæ usuræ essent 12. per centum. Idque solum in fœnore nautico, ubi periculum erat mutuantis. Communes vero usuræ octo, sex, vel etiam quatuor per centum, prout ex L. 26. eod. h. t. interpretatur Lessius lib. 2. c. 20. has tamen leges non excusare a peccato, nisi quatenus interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, aut justa ratio periculi alicujus concurrat, ut communiter sentiunt Cath. Doctores. Conceditur tantum similiter ab omnibus ad vitandum majus malum valere legem civilem, quæ certum modum usuris statuat, idque in bonum Reipublicæ, ne videlicet usurarii sub alio prætextu lucri videlicet cessantis, damni emergentis, vel periculi plus a creditoribus extorquere audeant, prout hodie in Imperio Romano passim usitatum est, ut videlicet 5. vel sum-

num 6. per centum exigì possint, ita, ut ille, qui secundum talem moderationem a legibus determinatam, & definitam usuram exigit, in foro externo quantum ad pœnas non censeatur usurarius, eo, quod jure præsumatur has usuras non esse mere lucratorias, sed magis compensatorias, lucri cessantis, vel damni emergentis, cum quilibet ex 100. Fl. annue 5. vel 6. florenos lucrari possit, si vel œconomix, vel alteri honesto negotio impendat.

Quæritur 4. Utrum in conscientia immunis sit a crimine usuræ, qui sine omni titulo lucri cessantis, vel damni emergentis, vel periculi, ultra fortem aliquid, v. g. 6. per centum exigit ex mutuo, ita, ut apud talem pecunia illa otiosa mansisset? Resp. non convenire Authores: communiter quidem gravissimi, & plurimi Authores censent talem in foro conscientix non esse immunem ab usuræ crimine, præsertim si debitor necessitatis causa, non lucri, vel utilitatis pecuniam mutuatam acceperit, ut ostendit Henr. Canis. de usuris c. 1. Ubi ex verbis recessus Deputatorum imperii Spiræ celebrati Anno 1600. & a Rudolpho II. confirmati demonstrat jure imperii 5. per centum annue accipere solum permitti ex præsumptione damni emergentis, lucri cessantis, vel periculi, ex quo patet illi, cujus nihil interest pecuniam mutuo datam esse, ne quidem legibus civilibus concessum esse aliquid ultra fortem exigere.

Quæritur 5. An in casu statuti legitimi, vel consuetudinis, qui vim suam habet ex consensu legislatoris humani, licitum sit, non tantum pro foro externo, sed etiam interno, seu conscientix, accipere ultra fortem illud, quod a lege, vel consuetudine taxatum ob damnum publicum est, v. g. 6. per centum, etiamsi nihil mutuantis intersit, pecuniam mutuo datam fuisse. Resp. affirmative: stant ex Theologis pro hac sententia Emm. Saa, Hauldus, Tanner, & eodem teste multi alii scholastici. Ex Juristis Glettle, Donellus, Pichler, Willagut: Neapolit. & alii complures. Ratio illorum potissima est, quod nimirum penes Rempublicam

detur Dominium altum rerum, & bonorum ad privatos pertinentium, ita, ut ex causa bonum publicum concernente, citra ullius injuriam disponere Magistratus possit de bonis privatorum, unde deducunt etiam posse disponere ad majora usurariorum mala præcavenda, ut ex rebus mutuo datis aliquod lucrum moderatum mutuanti obvenire possit. Confirmant id ipsum a paritate, sicut enim Deus Judæis juste permisit exigere usuras ab alienigenis, quia habet Dominium supremum, & absolutum in omnes res hominum, ita etiam legitima potestas humana, vel Magistratus poterit disponere, ut ex mutuo aliquod moderatum lucrum propter bonum Reipublicæ liceat accipere, cum in talibus circumstantiis nimirum boni publici potestatem habeat, & Dominium altum in res, & bona privatorum, atque ita, uti illi concludunt, tali casu, non erit, nec committetur usura proprie, quia non exigitur aliquid vi præcise mutui, quod ad quidditatem usuræ lucratoriæ requiritur, sed solum ex dispositione juris. Amplius adhuc hæc eorum sententia stabilitur a paritate legis, quæ Præscriptionis dicitur, ubi quamvis jus naturale vetet aliquem locupletari ex alieno, & rei alienæ per ejus possessionem fieri Dominum, tamen Magistratus humanus per legem præscriptionis dominium rei alienæ debito tempore, & modo possessæ transfert a Domino in possessorem, qui præscripsit, ut ille in utroque foro tam externo, quam interno eam retinere, & sic ex alieno locupletari possit, scilicet ob dominium altum Reipublicæ. Unde inferunt usuras a jure naturali prohiberi solum conditionate, nisi nimirum Respublica, vel Magistratus, in cujus dominio alto res, & bona privatorum existunt, aliud ordinandum judicaverit propter bonum commune. Sed petes: quænam sint causæ ejusmodi graves, bonum, & utilitatem publicam concernentes, ob quas statuto, & consuetudine permitti queant? Resp. seq. imo: *Evitatio litium, & processuum*, prout hæc eadem ratio assignatur pro licito usu præscriptionum, si enim necessario requireretur titulus lucri

cessantis, vel damni, & per consequens prævia probatio, & quidem juridica illius, quod interest, nullus esset iurgiorum finis, quia imprimis illi, qui mutuo dant, sæpe difficulter probare possent illud, quod interest; econtra vero mutuatarii, qui aliunde inviti solvunt usuras, adesse tale interesse passim negarent. 2do: *Facilitas obtinendi mutuum*, quæ sicut bono communi, & subditis omnibus est valde utilis, & in casu indigentiae necessaria, ita est valde optabilis communitati, & Reipublicæ, consequenter etiam statutum, quod talem utilitatem procurat; si enim nullum plane emolumentum temporale admitteretur mutuanti ex mutuo, pauci admodum modernis temporibus, in quibus charitas tantopere refrixit, invenirentur, qui mutuum dare vellent, sed mallent pecunias suas potius in œconomiam, vel alias honestas negotiationes expendere, & inde aliquid lucrari, aut etiam plane otiosas domi suæ relinquere, quam sine omni spe emolumenti earum dominium in mutuatarium transferre, quod valde noxium foret Reipublicæ: cum hoc modo multi ad incitas redigerentur, idque ex solo defectu mutuantium, quam difficultatem tollit statutum tale, quod moderatum lucrum a lege statutum admittit mutuanti a mutuatario solvendum. 3tio: *Tranquillitas conscientiarum*, si enim necessario requiritur Titulus, lucri vel damni, periculi amittendæ fortis, multi frequenter orirentur hominibus probis etiam scrupuli, an nimirum in eorum mutuo, ex quo interesse percipiunt, re ipsa talis titulus reperiatur. 4. *Subsidia Ecclesiis, domibus Religiosis, aliisque causis piis, & personis miserabilibus obvenientia*, quæ per se ipsas non possunt negotiando ex pecuniis suis lucrum aliquod capere, quod si tamen pecunias suas aliis concedant, qui ex earum usu lucrum faciunt, sustentari, & conservari possunt, quæ alioquin sustentari, & conservari non possent, saltem ad longius tempus, quas tamen conservari interest Reipublicæ. 5. Præsumptio generalis, eaque duplex, quarum una præsumitur in mutuante regulariter, & ordinarie adesse

aliud justum titulum aliquid accipiendi ultra sortem, siue ille titulus fundatus sit in lucro cessante, siue damno emergente, siue periculo amittendæ, si non totius, saltem quoad partem aliquam sortis, quod periculum valde frequenter adest; altera in mutuatorio adesse opportunitatem lucrum faciendi ex pecunia mutuo accepta; consequenter cum lex, vel statutum in præsumptione generali, ac in ordinarie contingentibus recte feratur, & vim habeat pro omni casu, etiam si in quibusdam casibus particularibus cesset illa ratio, in qua fundetur generaliter illud statutum, ut alibi dicitur de legibus in præsumptione fundatis; Sequitur etiam statutum tale, quod ex præsumptione alicujus interesse ex parte mutuarii admittit moderatam aliquam usuram, non labefactari, nisi in casibus quibusdam particularibus allegata non reperiantur. Explicata in hunc modum affirmativa sententia, quamvis negativa multo sit tutior, nihilominus considerata, & Authorum, qui eandem propugnant gravitate, tum rationum, in quarum fundatur pondere, est utique probabilis, & in praxi tuta. Sed contra ab A. A. negativæ sententiæ

Opponitur I. Usura lucratoria vetita est jure naturali, & divino, consequenter non videtur posse reddi licita per legem vel statutum humanum, aut consuetudinem a lege approbatam; præsertim postquam Clem. unic. h. t. in Conc. Vienn. editam omnia statuta usurariis faventia proscribantur, & irritentur, insuper interdicitur Principibus, & Magistratibus, ne ejusmodi statuta in favorem usuræ tolerant, vel concedant. Ad hanc objectionem Resp. cum DD. usuram lucratoriam nimirum, esse quidem omnino vetitam jure divino, & naturali, sed solum conditionate, quando nimirum fraus, avaritia, vel crudelitas intervenit: item quando usura est excessiva, & mordens, ut in jure dicitur, seu nimium gravans proximum; non vero absolute, quando fraus, avaritia, & proximi pressura abest, atque usura moderata secundum statuta locorum, ut supra ostensum est, exigitur. Atque ita perin-

perinde illa constitutio Clementina in Concil. Vienn. edita intelligenda videtur de statutis nimirum, quibus improborum hominum, & proprie usurariorum fœnus, lucra excessiva, & mordentia cum læsione charitatis, & proximi permittuntur; non autem de usura moderata, quæ justis de causis in bonum publicum per statutum permittitur, quod non videtur voluisse prohibere Ecclesia, cum Reipublicæ, vel Principi supremo a Deo competat, & collatum sit Dominium altum in res subditorum, ita, ut cum iis disponere possint, si ita bonum commune, & averſio malorum grandium id exigat, in quo tale statutum fundatur. Si dicas: Respublica non potest onus imponere subditis, nisi illud aliunde compenset, consequenter cum onus, quod habet mutuarius solvendi, nimirum usuras, illi a Republica nullatenus compensatur, non poterit eidem tale onus solvendi usuras a Republica imponi. Resp. compensationem fieri Reipublicæ, in cujus bonum permittitur moderata usura, quod præferri debet bono privato singulorum: imo tale statutum antecedenter omnibus privatis est optabile, & per consequens utile: tum quia in necessitate constitutus facile accipere potest mutuo pecuniam, quam difficulter alias, & forte plane non accepisset; tum quia idem favor legis etiam pro illo stat, qui hic, & nunc secundum statuta moderatam usuram solvit, quia ubi ad meliorem fortunam pervenerit, poterit & ipse moderatam usuram ex mutuo accipere. Exemplum est clarum in lege Præscriptionis, ubi Respublica certe non compensat damnum illius, qui illud passus est per alterius præscriptionem, sed sufficit, quod compensatio fiat Reipublicæ, & cedat tale statutum in bonum totius communitatis, quo talis simpliciter in alio casu gaudere poterit, ubi contra alium legitime præscripserit.

Opponitur 2. Etiamſi per præscriptionem rei alienæ Dominium transferatur in præſcribentem, juxta statuta legum, nequaquam tamen inde desumi potest paritas ad tuendam usuram; cum Præscriptio antecedenter ad concessionem Principis, vel Magi-

stratus sine peccato inchoetur, utpote necessario præsupponens bonam fidem in possessore rei alienæ, qui illam præscribit, cum secundum regulam 2. juris in 6. possessor malæ fidei ullo tempore non præscribat; e contra vero usura antecederet ad statutum Principis, aut Magistratus sine crimine exerceri non possit; præterea adhuc videtur disparitas inter usuram, & præscriptionem: quia in præscriptione etiam materia proxima, possessio nimirum rei alienæ subest Dominio alto Principis, in usura vero materia proxima, quæ est lucrum, ex re sterili, qualis est pecunia, non subest Dominio alto Principis. Conf. Princeps non potest permutare naturas rerum, atque rem, quæ de se ex natura sua est infructifera, reddere fructiferam, atqui pecunia mutuo data ex se, & natura sua est infructifera; ergo. Resp. falsum est, quod a præscriptione paritas desumi non possit ad usuram moderatam a lege statutam, sicut enim sufficit in præscriptione ad acquirendum Dominium rei alienæ, illius bona fide possessio per tempus a legibus præscriptum, etiam si antecederet ad talem legem ejusmodi acquisitio Domini fuisset injusta, & ad restitutionem possessorem obligasset. Ita similiter licet usura etiam moderata antecederet ad legem lucrum tale propter bonum publicum admittentem fuisset illicita, ac injusta; postquam tamen rationabile statutum illam concessit, & determinavit, potest omnino sine scrupulo alicujus injustitiæ accipi, & exigi. Falsum præterea est, quod possessio rei alienæ, quam jura præscribi permittunt, attribuendo etiam illius Dominium, magis sit in Dominio alto Reipublicæ, quam lucrum ex re aliena, cum perinde omnia bona fortunæ sint in Dominio alto Reipublicæ; Deinde possessio rei perperam ab adversariis hujus sententiæ vocatur materia proxima præscriptionis, cum potius ad formam præscriptionis tanquam essentialiale motivum illius pertineat; similiter lucrum illud moderatum male vocatur materia usuræ, cum sit ipsa usura, & effectus mutui. Ad conf. Resp. C. M. N. Min. Quamvis enim pecunia in se sit infructi-

Etifera, quando nimirum nec opera hominis, nec dispositio legis accedit, fit tamen fructifera his accedentibus non minus, quam domus, vel ager alteri concessus præsertim accedente legis, vel statuti dispositione lucrum priori Domino inde concedentis, sicut præscribenti lex concedit ipsum quoque Dominium rei alienæ contra priorem Dominum.

Opponitur 3. Quod statuta usuras permittentia, & consuetudines ejusmodi a legibus, & legislatoribus approbatæ, sint valde noxiæ Reipublicæ, cum per illas multi subditorum ad incitas, & paupertatem redigantur. Deinde dici non potest, quod Respublica ejusmodi lucra ex mutuo approbet, sed præcise tolerat, cum propter avaritiam hominum impedire non possit. Præterea vi talium statutorum non videtur aliquid ultra sortem accipi ex mutuo, sed potius vi alterius alicujus contractus, v. g. censualis, atque ita exinde usuræ approbatio deduci non potest, cum illa ex essentia sua involvat lucrum ex mutuo. Denique Recessus Imperii Spiræ Anno superius citato, non aliter indulget 5. pro 100. seu censum Germanicum, ut vocant, quam ex præsumptione lucri cessantis, damni emergentis, vel alterius similis tituli, ergo. Sed Resp. negando illud assertum, cujus contrarium plane ostensum est in probationibus affirmativæ opinionis, certissimum enim est, quod multo plus damni in Rempubicam redundaret, & multo plures ad incitas, & pauperiem redigerentur, si indigentia pressi, non invenirent, qui illis aliquid mutuo dare vellent, quod valde frequenter contingeret, si mutuantes nihil plane a legibus emolumentum admitteretur, præterquam quod per ejusmodi usuras moderatas a legibus, aut consuetudines per leges approbatas non magis graventur subditi, quam per alias compensatorias, quæ dantur vi lucri cessantis, vel damni emergentis &c. consequenter non potest dici aliquid inde damni resultare in Rempubicam. Negari præterea debet, quod ejusmodi moderatas usuras Respublica solum toleret, eo, quod impedire non possit, easdem enim positive approbari suffi-

cienter ostendunt statuta, & praxes tribunalium, quæ passim lucra, & auctaria, ex mutuo provenientia in moderatione a legibus præscripta, & determinata creditoribus adjudicant, sine ullo respectu, aut prævia approbatione alterius tituli. Unde etiam ad ultimum responsio patet, quod nimirum statuta Principum vi præcise, & solius mutui lucrum aliquod moderatum sine mentione alterius contractus admittant, independenter nimirum a contractu alio, v. g. censuali, ut objicitur, vel simili, præterquam quod in emptione census annui ex bonis alienis solvendi vel adest aliquis alius titulus, v. g. lucri cessantis, damni emergentis &c. propter quem exigitur census annuus ex re aliena vi pecuniæ alteri numeratæ, vel non? si adest alius titulus præter titulum emptionis hujus census, tunc argumentum non urget, cum omnibus etiam ex mutuo aliquid ultra sortem accipere liceat, si talis titulus adfit. Si vero nullus adest, tunc re ipsa idem fit in emptione census, quod in contractu mutui, quia lucrum percipitur ex re aliena sine omni alio titulo, quam contractus, sequuntur omnia eadem damna ex contractu censuali, quæ ex contractu mutui cum usura moderata, & a legibus determinata. Atque ita non videtur, quare ex ratione potius emptionis aliquid liceat accipere ultra summam alteri datam, quam ex contractu mutui, cum re ipsa idem fiat, licet nomina contractuum non nihil immutentur. Ex quo sequeretur solos simplices, qui ignorant contractum censualem, & appellant, sicut communiter appellari solet, contractum mutui, committere usuram, cum peritiores interim re ipsa idem faciant, sub titulo emptionis census.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Cainum peracto fratricidio interrogat Gen. 4. Dominus: *quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me: & ad villicum iniquitatis ait dives: quid audio de te? redde rationem!*

DOMIN.

DOMIN. IX. POST PENTECOST.

EVANGELIUM: *Cum appropinquaret Iesus Hierusalem, videns civitatem, flevit super illam.*
 Lucæ 19. a v. 41. usque ad principium versus 47. inclusive. Lacrymatum fuisse Christum super nominatam civitatem, nullus quidem alius Evangelistarum præter Lucam significat; ejicientem tamen e templo ementes, & vendentes describunt etiam duo alii Evangelistæ; Matthæus quidem cap. 21. a v. 12. usque ad v. 13. & Marcus cap. 11. a v. 15. usque ad 17.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Postquam prævie hospitio exceptus fuisset Christus a Simone leproso, ubi etiam Magdalenam Spiritus sanctus adesse voluit, non quidem, ut cum Christo convivaretur; verum ut eidem veluti Angelorum Regi, vinum Angelorum, lacrymas offerret calientissimas, pedesque illius capillis capitis sui tergeret, ut describit Joannes cap. 12. quod totum factum est die Sabbathi ante Dominicam Palmarum. Die sequenti, id est, Dominica in Palmis, in comitatu discipulorum suorum Hierosolymam proficisci constituit, ubi solennitate haud vulgari, universis prope festivum *Hosanna, & Benedictus* acclamaturis, a populo frequenti excipiendum se prænovit. Sed neque mirandum, quod Salvator honorem istiusmodi Hierosolymam ingressurus non declinaverit, licet alias; cum videlicet a populo, quem Joan. 6. quasi ad quinque millia virorum ascendentem, quinque panibus hordeaceis, & piscibus duobus saturaverat, in Regem se eligendum prævideret, in montem iterum fugerit ipse solus: non est, inquam, mirandum: factum enim est istud ideo: quia lege, vel saltem consuetudine cautum erat,

erat, ut agni, qui sub tempus paschale præscriptas inter solemnitates a filiis Israel absumendi erant, pompa haud exigua, frondibus, & palmis ad omnem venustatem exornati ad urbem promoverentur. Cum itaque Christus fuerit ille verus agnus, qui tempore Paschali pro peccatis nostris immolandus fuerat, simili ratione frondes, & palmas in triumphi sui partem admisit, nec in minimo volens recedere ab iis legalitatibus, quæ in adducendis agnis paschalibus admodum erant usitatae. Imo quia oppidum Bethphage erat locus ille, unde magna a sacerdotibus præmissa circa agnos paschales mundandos, & exornandos sollicitudine, agni dicti Hierosolymam more usitatissimo promovebantur, etiam inde, videlicet ex nominato oppido Bethphage, Salvator ipse, qui futurus erat victima paschalis, solemni suo in urbem ingressui initium fecit, totum hoc innuente Matthæo cap. 21. *Cum appropinquasset Iesus Hierosolymis, & venisset Bethphage, ad montem oliveti, tunc misit discipulos suos, dicens eis: ite in castellum, quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, & adducite mihi. Voluit nempe sibi adduci asinam, & pullum ejus, ut illis infidens ex Bethphage viæ residuum usque Hierosolymam perficeret, id jam dudum Propheta prædicente: *Ecce dicite filiae Sion: ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subjugalis.* Isaïæ 62.*

Ita ergo ex oppido Bethphage, primo quidem asinae, deinde etiam pullo infidens profectus est Hierosolymam. At ecce! dum Hierosolymæ fit vicinior, jamque appropinquaret ad descensum oliveti, coeperunt quidem omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna, dicentes: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*, quos secuta turba alia innumera, quæ cum palmis, & frondibus extra urbem progressa est, majestatem triumphi adauctura, illud quoque repetita inter jubila occebat: *Hosanna Filio David; Benedictus, qui venit in nomine Domini*, sed tantum tamen abfuit, ut Christus gauderet cum gaudentibus, exultaret cum exultan-

ultantibus, lætaretur cum lætantibus, ut potius, quo magis urbi appropinquaret, tanto in lacrymas solveretur uberiores. *Cum appropinquaret Iesus Hierusalem, videns civitatem, flevit super illam.* Flevit videlicet ille, quem etiam jam alias flevisse constat ex Joannis cap. 11. ubi propter mortem Lazari tantam ad sepulchrum ejusdem lacrymarum effudit copiam, ut lacrymarum harum spectatores Judæi in eam soluti sint vocem: *Ecce quomodo amabat eum.* v. 36. Est omnino, quod fletus hic Christi admirationem vix exiguum promoveat; nonne enim carere videtur admiratione, si tunc, dum omnia faustis undique acclamationibus personant; dum extra muros populus innumerabilis effunditur, ut ingredienti urbem Salvatori applaudant; dum in signum lætitiæ, & applausus alii palmas, alii propria substernunt vestimenta; dum denique vix aliud, quam: *Hosanna Filio David*, quam *Benedictus*, qui venit in nomine Domini, ex omni parte in aures illabitur, si, inquam, tunc Christus flet, si tunc in lacrymas, easque indubitate profusas solvatur?

Sed quid multis? flevit nempe, dum Hierosolymæ appropinquaret, flevit ideo: quia tanquam omnia videns Deus prævidit excidium terribile urbis hujus sibi charissimæ, quod illi imminebat; jam enim tunc ob oculos illius obversabantur calamitates illæ, quas subinde a Tito, & Romanis ejus incolæ erant perpeffuri, easque tam grandes, ut his inferiores sint omnes tribulationes illæ, quibus, & in Assyriaca, & in Babylonica, & in Syriaca captivitate admodum premebantur. Jam tunc sciebat, quod excidium illud a Tito inferendum, esset futurum atrocius quibuslibet excidiis, & suppliciis particularibus quarumcunque gentium: atrocius conflagratione Sodomæ; atrocius submersione Pharaonis, & Ægyptiorum in mari rubro: atrocius everfione Chananæorum per Josue: atrocius vastatione Persarum, Græcorum, aliarumque gentium. Quem atrocitatis excessum sequentibus deinde describit Josephus lib. 6. cap. 11. de bello Judaico: *Ut autem breviter dicam, neque aliam civitatem unquam talia per-*

*perpeſſam puto, neque ullam nationem poſt hominum memoriam, ſeditioſis malitia ferociorem fuiſſe. Jam tunc videbat, quantus numerus eorum futurus eſſet, qui ex Hieroſolymis in ore gladii ſecundum Lucam cap. 21. v. 24. hoc eſt, qui per aciem gladii Romanorum erant interimendi, quem numerum iterum conſignavit citatus Joſephus lib. 7. belli Judaici: aſſerens: iis non computatis; qui per totam Judæam furori Romanorum in victimam ceſſerunt, undecim centena hominum millia intra ſolam Hieroſolymam, partim fame, partim peſte, partim gladio tempore obſidionis fuiſſe interempta. Jam tunc cernebat, quod aliquando Judæi, populus olim liberrimus, atque etiam juxta electus, captivi ducendi ſint in omnes gentes, eo quidem numero, ut numerus captivorum ad nonaginta ſeptem millia eſſet aſcenſurus. Jam tunc videbatur ſibi intueri, quomodo Hieruſalem calcanda a gentibus; quomodo coanguſtanda undique foris ab hoſte, intus a fame, quomodo ab inimicis circumdanda vallo, quomodo & filii ejus, & etiam ipſa ad terram proſternenda, denique: quomodo neque lapis ſuper lapidem eſſet relinquendus; quæ omnia amplius patent ex eo: quia hæc ipſa, quodammodo in compendio ſub ſolem nem ſuum ingreſſum Chriſtus prædicebat: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coanguſtabunt te undique, & ad terram proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem.**

Si jam autem quæeratur: quare Chriſtus tunc fleverit, cum maxime lætari debuiffet, utpote cum ſciret omnem illam publicam lætitiā propter ſe excitatam? Reſp. Maldonatus in Lucæ caput 19. dicitque Chriſtum tunc prorsus opportune, magnoque conſilio fleviſſe: ut videlicet majorem earum rerum, quas prædicebat, fidem, & faceret, & inveniret. Si enim dixiſſet, proſequitur reſponſum ſuum citatus Maldonatus in cit. cap. fleviſſetque ante, cum ipſum Hieroſolymitani cives perſequebantur, aut poſt, cum ab illis comprehenſus eſt, potuiſſet videri, quod non tam vere dixerit, quam
ira.

iracunde, & comminatorie, notanter ergo eo tempore, quo summo affectus est honore a Hierosolyma, notanter inquam, eo tempore & flevit, & extremam civitatis calamitatem prædixit, ut omnibus clarum fieret: nihil eorum, quæ prædicebat, irato, sed libero animo se prædicere; utque omnibus innotesceret, nihil se latere illorum, quæ civitas hæc propter illum erat passura. Dicitur autem signanter: illorum, quæ civitas hæc propter illum erat passura: quia causa tantæ atrocitatis, quæ incolas illius afflictura prædicebatur, non erat alia, quam: quia Messiam indignissime erant tractaturi, ac etiam tandem crucifixuri. Unde recte inquit auctor imperfecti operis: *Usque ad Christum, Judæi etsi peccatores, ut filii sunt habiti, & ut filii castigati: Crucifixo Domino desierunt esse filii, & facti sunt hostes, & ut tales eradicati, sicut enim illi tale facinus commiserunt, quale nunquam commissum est, nec est committendum, sic & super illos talis sententia venit, qualis nunquam venit, neque veniet.*

Sed neque prætereunda sunt illa verba, quæ præmiserat Salvator, antequam imminentem calamitatem extremam Hierosolymæ prophetaret, verba inquam illa: *Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem sunt abscondita ab oculis tuis.* Est autem ratio hæc: O si cognovisses & tu, admodum imperfecta, plurimaque videtur desiderare ad completam sui significationem, & primo quidem desiderare videtur personam agentem, cum qua comparatio fiat; secundo personam patientem, quæ impleat verbum illud: *cognovisses*, & tandem aliquid, quod dictioni *si* respondeat, ne maneat suspensa sententia. Sunt aliqui, qui existimant nullam personam agentem esse intelligendam, arbitantes dictionem illam *si* non esse conditionalem, sed tantum optativam, quasi diceret Christus: *O utinam cognovisses & tu.* Verum licet apud Hebræos aliquando usitatum fuerit *si* ponere pro *utinam*, tamen attestante Maldonato in c. Lucæ 19. inter Evangelistas phrasis hæc locum non obtinuit. Alii porro credunt personam agentem in hac oratione

agere

agere turbam, quæ Christo acclamabat, ut sensus sit; *si cognovisses & tu, sicut & ista cognoscit turba.* At neque hoc subsistere videtur: quia turba nullo modo istud cognovit, de quo Christus loquebatur: optime ergo, & facillime dicunt S. Gregorius hom. 39. in Evangelia, & Ven. Beda: personam agentem, cum qua fuit comparatio, esse ipsum Christum, ut proinde sensus sit: *si cognovisses & tu, sicut ego cognosco*; optaverat nempe tunc Salvator, ut Hierosolymæ ea constarent, quæ sibi constabant; tunc enim existimabat futurum, ut etiam secum fleret, & secum ploraret. Major adhuc difficultas est: quo referri debeant verba illa: *Si cognovisses & tu?* Cyrillus, Augustinus, Theophilactus, & Euthymius innuunt verba hæc referri ad ea, quæ immediate sequuntur, *quæ ad pacem tibi, nunc autem sunt abscondita ab oculis tuis.* Quasi diceretur: *si cognovisses occasionem, quæ tibi nunc offertur, pacem, & securitatem obtinendi, dum præsentem habes Salvatorem, qui te tanta charitate complectitur, quanta sollicitudine salutem tuam zelat, indubie occasionem hanc non negligeres, minus contemneres.* Verum quia facta hac verborum dictorum relatione non esset verum dicere, quod Hierusalem, si ea cognovisset, quæ cognovit Christus; non lætaretur, quemadmodum est lætata, sed quin potius fleret, sicut & Christus flevit, hac ipsa de causa verba memorata: *si cognovisses & tu,* non sunt referenda ad illud, quod interjectis paucis voculis sequitur: *quæ ad pacem tibi,* sed bene ad illud, quod ponitur paulo inferius: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem*; tunc enim optime omnia sibi cohærere videntur, sensusque est iste: *si cognovisses & tu, quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, &c. si cognovisses mala grandia, quæ tibi imminent, calamitates, quibus es non jam atterenda, sed conterenda, supplicia, quibus es castiganda, exitium fatale, quo e medio es tollenda, quæ hucusque omnia*

omnia ignoras, si cognovisses hoc *in hac die tua*, quæ *ad pacem tibi*, hoc est in die hac, qua tanta pace frueris, & securitate, certo mecum fleres, mecum plorares.

Insuper volebat loco hoc Christus cunctis testatum facere longanimitatem suam, & patientiam nunquam satis adorandam, quæ effecit, ut vel adhuc tunc, quando jam decretum erat excidium, & Solymæ interitus, potuerit urbs hæc per viam pœnitentiæ ad Deum redire, atque ita mala omnia, quæ sibi impendere oraculo infallibili annuntiabantur, facili negotio avertere. Quis enim ambigat talia a Judæis dudum admissa fuisse scelera, iisque ab illis Christum affectum fuisse injuriis, quæ dudum postulabant, ut supplicia, quæ divina Nemesis genti huic perfidæ infligere decreverat, non tantum in annos feros non differantur, verum potius ut anteverterentur, erat ergo magnum patientiæ, & longanimitatis argumentum: dum tantum temporis adhuc tribuit Judæis misericordia Dei, ut modo vellent, nullo negotio Christum tanquam verum Messiam agnoscere, voci, & desideriiis ejus velificari, & deserto calle damnationis, viam æternæ salutis ingredi possent; quod quia factum non est, immediate sequitur, illos ipsos calamitatum omnium suarum infelices factos fuisse fabros, & architectos, ut iterum manifeste patet ex illis Evangelii præsentis verbis: *Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Vocat autem tempus visitationis adventum suum primum: ideo enim in mundo primo apparuit, ut visitaret ex alto secundum Zachariæ effatum Luc. i. utque nos visitans faceret redemptionem plebis suæ, & quantumvis subinde tempus visitationis in malum accipiatur, uti fit, quando infortuniis, aut casibus inopinatis visitari dicimur, tamen tempus visitationis istud, cujus Salvator meminit, non nisi in bonum esse potuit: utpote cum non alio dirigeretur, quam in nostram duntaxat salutem; ut proinde jure æquissimo Doctor gentium 2. Cor. 6. 2. tempus istiusmodi visitationis, *tempus vocet acceptabile, & dies salutis.* Et

ingressus templum coepit ejicere vendentes in illo, & ementes.

Ingressus est nempe templum, ut se ostenderet Filium Dei Patris, qui in templo colebatur; utque illi honorem sibi a populo attributum, omnemque gloriam suam acceptam referret, utpote quam non alio fine acceptasset, quam hoc, ut homines ad Deum adduceret. Ac proinde non est dubitandum; Christum in templo Deo Patri gratias egisse, quod se velut Messiam toti mundo præfecisset, imo totius populi applausu glorificasset.

Quando autem dicitur Christus templum ingressus, intelligenda est prima pars templi, quæ atrium, & porticus Salomonis appellabatur, ubi docere, & ambulare solebat Christus, Joan. 10. v. 23. quod autem non intraverit Sanctum, nec Sancta Sanctorum, ratio est: quia Christus non erat Sacerdos Leviticus, cum prognatus non fuerit ex tribu Levi, & Aaron, quibus permissum erat intrare Sancta, neque Pontifex, cui soli licebat ingredi Sancta Sanctorum. Insuper: cum inter cætera Christus etiam ex eo capite templum sit ingressus, ut populum doceret, conformiter ad Evangelii hodierni versum ultimum. *Et erat quotidie docens in templo;* sicut certum est populum non alibi convenisse, quam in templi atrio, ad orandum, ita quoque dubium non videtur, solum templi atrium Christum fuisse ingressum. Sciendum autem etiam porro est, quod eodem die, quo Solymam plausu intravit, templum sit ingressus, quod satis clare liquet ex eo, cum Evangelista Marcus cap. 11. recensens accurate ea, quæ facta sunt ipsa Dominica Palmarum, dicat Christum sub tempus vespertinum exiisse Bethaniam cum duodecim discipulis, postquam prius intrasset templum, cunctaque circumspexisset, an non forte aliquid inveniret, quod debitæ templo reverentiæ præjudicaret. Suadet præterea idipsum etiam ratio hæc, quia, quotiescunque Christus Hierosolymis erat, templum frequentare solebat, tum ut Patrem suum peculiari quopiam modo in templo habitantem adoraret, tum etiam ut cunctos erudiret exemplo suo, quan-

quanti faciendæ essent orationes, quæ in templis ad Deum funduntur, cum primis consecratis. Animadvertendum tamen, quod, licet Christus eodem die, quo Solymam ingressus fuit, videlicet Dominica in Palmis sit ingressus etiam templum, tamen eodem die a Christo ejectio vendentium, & ementium non sit facta, verum die sequenti, ut clare perhibet Marcus cap. 11. a v. 12. ubi accurate describit omnia ea, quæ die Dominicam Palmarum immediate sequente a Christo sunt gesta; inter quæ etiam significat, ementes, & vendentes a Christo fuisse ejectos; postquam enim citatus Evangelista retulisset alia die Christum Bethania reducem esuriisse, ficuique maledixisse, ex eo, quod non invenisset fructum in illa, quem desiderabat, tum primo subjunxit: Christum cum discipulis venisse iterum Jerosolymam, templum introivisse, coepisseque ejicere ementes, & vendentes in templo. Causas hujus ejectionis adfert Cornelius a Lapide potissimum duas: & prima quidem erat, ut vindicaret Christus templum ab irreverentia; haud enim decere videbatur, ut in templo, quod ipsius Christi oraculo domus orationis dicitur, & quod specialiter constructum erat ad exorandum Deum, si in necessitate aliqua constitueretur populus Dei, vel etiam ad Deum placandum, si hunc per scelera sua idem populus ad vindictam provocasset, ut, inquam, in templo negotiationes tractarentur, tantumque detraheretur orationi, quantum commerciis, & contractibus impendebatur. Altera causa porro hujus ejectionis erat: ut vel ita castigaretur, atque reprehenderetur avaritia, & usura Sacerdotum, quibus non tantum usitatum erat, ut per suos famulos vel institores caro, iis cum primis, qui peregre advenerunt, ea venderent, quibus opus esset ad sacrificium, ut puta hædos, columbas, oves; verum etiam ut a pauperibus ob dilationem solutionis per usuram lucrum extorquerent. Audiatur super hoc Purpuratus Ecclesiæ Doctor citatus a Maldonato in Matth. cap. 21. v. 12. *Et hoc primo sciendum (loquitur divus Hieronymus) quod juxta mandata legis augustissimo*

in toto orbe Domini templo, & de cunctis pene regionibus Judæorum illuc populo confluyente innumerabiles immolabantur hostiæ, maxime festis diebus, taurorum, arietum, hircorum; pauperibus, ne absque sacrificio essent, pullos columbarum, & turtures offerentibus. Accidebat plerumque, ut qui de longe venerant, non haberent victimas: excogitaverunt igitur Sacerdotes, quomodo prædam de populo facerent, & omnia animalia, quibus opus erat, ad sacrificia vendebant, ut venderent non habentibus, & ipsi rursus empti susci- perent. Hanc stropham eorum crebra venientium inopia dissipabat, qui indigebant sumptibus, & non solum ho- stias non habebant; sed ne unde emerent quidem aves, & vilia munuscula. Posuerunt itaque, & nummularios, qui mutuam sub cautione darent pecuniam; sed quia erat lege præceptum, ut nemo usuras acciperet, & pro- desse non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi ni- hil haberet, & interdum sortem perderet, excogitave- runt & aliam technam, ut pro nummulariis collybi- stas facerent, cujus verbi proprietatem latina lingua non exprimit. Collyba dicuntur apud eos, quæ nos ap- pellamus tragemata, vel olim munuscula, verbi gratia frixi ciceris, uvarumque passarum, & poma diversi generis. Igitur, qui usuras accipere non poterant, col- lybistæ, qui pecuniam fœnerati erant, pro usuris acci- piebant varias species, ut quod nummo non licebat, in his rebus exigerent, quæ nummis coemuntur. Hucusque Hieronymus.

Porro modum ejectionis hujus non describit quidem Lucas, præsentis Evangelii conscriptor, referunt tamen illum fideliter reliqui Evangelistæ, Matthæus videlicet cap. 21. & Marcus cap. 11. vi- dens ergo Christus per frequentata commercia, & negotiationes in templo gestas, illud magis in do- mum abivisse mercaturæ, quam ut loci sacri, do- musque orationis qualitates retineret, *mensas num- mulariorum; & cathedras vendentium columbas ever- tit.* Putant quidem aliqui sanctorum Patrum (inter quos divus Hieronymus hoc loco, & D. Ambro- sius in caput 19. Lucæ) ad literam id intelligi non posse, cum credi non possit columbarum vendito-

res, tanquam Doctores cathedras in templo habuisse; atque adeo dicunt recurrendum esse ad sensum mysticum, debereque per venditores columbarum Pastores animarum accipi, si dona Spiritus sancti pecunia vendant, utpote cum hi in Ecclesiis cathedras habeant; verum nihil videtur obstare, quominus id totum sensum literalem admittat; licet enim columbarum venditoribus tales non fuerint cathedræ, quales esse solent legis Doctoribus, non deerant tamen illis cathedræ ejusmodi, quales similium rerum venditores in foro habere solent. Quamvis etiam deinde dubitandum non sit, pariter nummularios suas habuisse cathedras, ubi pecunias permutandas recondiderent, tamen non dicitur Christus cathedras illorum, sed mensas evertisse: quia prætermiserunt Evangelistæ id, quod est minus, ut exponere possent illud, quod erat majus: majus siquidem fuerat mensas nummulariorum una cum pecunia, quam solas evertere cathedras. Et quia Christo Domino, quantumvis esset pauper, & humilis, dum hoc ageret, nemo ex nummulariis cæteroquin avarissimis, neque ex reliquo populo aliquis restitit, erant hæc Christi Domini acta adeo admiranda, ut divus Hieronymus pro uno ex maximis miraculis istud reputet: *Plerique arbitrantur, loquitur Hieronymus, maximum esse signum, quod & Lazarus suscitatus est, quod cæcus ex utero lumen accepit, quod ad Jordanem vox audita sit Patris, quod transfiguratus in monte gloriam ostendit triumphantis. Mihi inter omnia signa, quæ fecit, hoc videtur mirabilius esse, quod unus homo, & illo tempore contemptibilis, & in tantum vilis, ut postea crucifigeretur. Scribis, & Phariseis contra se sævientibus, & videntibus lucra sua destrui, potuerit ad unius flagelli verbera totam ejicere multitudinem, mensasque subvertere, & cathedras confringere, & alia facere, quæ infinitus non fecisset exercitus; igneum enim quiddam, prosequitur, & concludit præsens argumentum citatus Hieronymus, atque sydereum radiabat ex oculis ejus, & Divinitatis Majestas lucebat in facie.*

Scriptum est, subjunxit porro Christus, domus mea domus orationis est; vos autem fecistis illam speluncam latronum. Quasi diceret: si templum, quod domus mea est, adeundum est, non ex alia ratione id fieri debet, quam, ut ibi orationes fundantur; at vos interim, vos Sacerdotes, vos nummularii, vos collybistæ, quia lucra de Religione festati estis, & quia vobis Religionis cultus in templo exerceri solitus non tam cultus divini, quam negotiationis fuit occasio, templum in latronum convertistis speluncam. Quo etiam allusisse videtur jam dudum Propheta Jeremias cap. 7. v. 11. *Nunquid ergo spelunca latronum facta est domus mea, in qua invocatum est nomen meum, in oculis vestris? ego, ego sum: ego vidi, ait Dominus. Et erat docens quotidie in templo:* est epilogus hodierni Evangelii, quo tempore in una dierum, & quidem ipsa die Lunæ post Dominicam in Palmis, quæsitum fuit a Principibus Sacerdotum ex Christo, in qua potestate hæc faceret? aut quis esset, qui illi hanc potestatem dedisset? Sciendum enim venit, quod nemini licuerit in templo docere, nisi Sacerdotibus, & Levitis, minus in templo aliquid disponere, prout Christum fecisse viderunt. Factum quidem est istud ideo, ut populus a doctrina ejus retraheretur, illorumque apud populum conciliaretur autoritas; verum tantum abfuit, ut intento malevolorum horum Scibarum, & Phariseorum satisfieret, ut potius illi ipsi, cum ad propositam quoque sibi a Christo Domino quæstionem de Joannis Baptismo respondere nollent, metuentes, ne in sermone caperentur, præsentem magno populo admodum confunderentur, aperuerunt videlicet lacum Scribæ, & Pharisei, & effoderunt eum, & inciderunt in foveam, quam ipsi fecerunt.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Videtur hoc Evangelium, quo S. Lucas capite 19.

v. 41. Christum super imminens urbis Hierosolymitanæ excidium flevisse describit: *Videns civitatem, flevit super illam*, contradicere primo capiti libri Proverbiorum, ejusque versibus 24. 25. 26. 27. ubi enucleate Deus sub schemate sapientiæ dicitur ridere in malorum interitu: *Quia vocavi, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret, despexistis omne consilium, & interpretationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit.* Quomodo igitur flet super imminens excidium urbis Hierosolymitanæ, qui in interitu peccatorum ridet? Concordia.

Resp. Apparens duplicis loci scripturistici contradictio facile conciliatur, & si temporum habeatur ratio, & duplex in Deo perfectio consideretur; eo enim tempore, quo Christus flevisse scribitur, tempus gratiæ, veniæ, & misericordiæ erat, tunc enim Deus in assumpta humanitate, inter mortales conversabatur ut Magister inter rudes veræ, salvificæque fidei principiis imbuendos; ratio ergo lacrymarum erat, quod oblato tempore misericordiæ non uterentur Hierosolymitani ad salutem, optimi Magistri contemnerent documenta, miracula, & exempla vilipenderent. Eruitur hæc ipsa ratio ex textu Evangelico: *Quia si cognovisses & tu, sicut ego cognosco* (ait S. Gregor. hom. 39. Beda, & alii) *& quidem in hac die tua, qua ingredior ad te, quasi Messias Rex tuus ad tuam salutem, ut te salvem, & beem in æternum.* Idem eruitur ex verbis S. Euthymii: *Humano more Christus pro immensa sua bonitate deflet, etiam hinc ostendens, qualia haberet erga ingratos viscera.* Nec abludit Glossa in sequentibus: *Plorat super civitatem ut misericors, nolens perdi eos, qui in illa sunt propter facinus contra se; ostendit itaque viscera misericordiæ per fletum.* Flevit ergo ut Misericors; ridet autem super interitu peccatorum ut Justus. Quod autem apud Salomonem superius citatum non dicat: *Quia vocavi, & renuistis, justitiam exercebo, obstinationem, & reluctantiam poenis castigabo, sed in interitu ridebo,* Author S.

Bernardus est, hunc risum non cadere directe super peccatorum interitum, sed super exercitam justitiam, e cujus sententia interitus peccatorum subsecutus est; sic enim ferm. 9. in Psal. loquitur: *Quid ergo in insipientium interitu credimus placiturum, nisi justissimam suam dispositionem, & irreprehensibilem ordinem rerum?* ridet itaque Deus, quod irreprehensibiliter, & justissime vocati, reluctantes in inferno collocentur, justii, & obsequentes præmiis afficiantur; vera enim gaudii materia est recte administrata Justitia.

A N T I L O G I A II.

Idem Evangelium v. 45. describit Christum vendentes ejicientem, & ementes e templo, & increpantem eosdem: *Domus mea domus orationis est, vos autem fecistis illam speluncam latronum, & juxta Matth. c. 21. v. 12. Mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit, item juxta Marc. 11. v. 16. Non sinebat, ut quisquam transferret vas per templum.* Isaias vero cap. 42. describens virtutes Christi de eo sic prophetizat: *Non clamabit, nec audietur vox ejus foris, calamus quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet, non erit tristis, neque turbulentus.* Qui textus inter se collati manifestam videntur inducere contradictionem; quomodo enim non clamat, quomodo non auditur, quomodo calamus quassatum non conterit, qui mensas, & cathedras evertit, increpat? Concordia.

Resp. Apparentes utriusque textus facile tolluntur contradictiones, si consideretur Christus jam ut agens opus suum, suamque, quam egit in terra inter homines conversantis, & docentis Magistri personam; jam iterum prout in iis erat, quæ ad Patris sui honorem conducebant; si enim priori modo consideretur, verissimum est illud Prophetæ vaticinium: *Non clamabit, nec audietur vox ejus foris, calamus quassatum non conteret &c.* Quia naturam vere agninam mansuetissimus Filius David induerat, ut Joannes c. 1. v. 29. indigitat. *Ecce Agnus Dei.* Et clarius Act. c. 8. v. 32. *Tanquam ovis ad occisio-*

cisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum. At vero si reflectatur ad illum modo altero; in quantum scilicet in iis se occupabat, quæ Patris æterni honorem concernebant, tunc severi Vindicis munia, & Judicis agebat officia, loquor e mente Cornelii caput secundum Lucæ, ejusque versum 49. explicantis. Totum hoc paucis complectitur Seraphicus Doctor divus Bonaventura, ita loquens: *Licet esset mansuetus in tolerando injuriam propriam secundum illud: Ego quasi Agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, tamen in ulciscendo injuriam divinam fuit severus Judex.*

ANTILOGIA III.

Ex capite Matthæi 21. constat, quod ejectio vendentium, & ementium facta fuerit paulo ante passionem, & quidem, ut satis clare liquet ex Marco cap. 11. altero a Dominica Palmarum die. Si autem legatur Joannis caput secundum, ubi pariter describitur ejectio vendentium, & ementium ex templo facta a Christo, manifeste infertur, hanc ejectionem factam fuisse sub principium prædicationis. Item: quando Matthæus, & Marcus, & Lucas describunt ejectionem vendentium, & ementium, nemo ex illis mentionem facit de boum venditione, quæ cum Sacrilegio in Templo continebatur; quod tamen expressis verbis insinuat Joannes cit. cap. 2. ubi ita: *Prope erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Hierosolymam, & invenit in templo, vendentes boves & oves, & columbas, & nummularios sedentes, & cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo.* Concordia.

Resp. Totam difficultatem solvi per hoc, quod ejectio ementium, & vendentium bis contigerit; semel sub initium prædicationis Christi, & vice altera quatuor diebus ante passionem & mortem.

Bis autem factam fuisse ejectionem istiusmodi docent expresse S. Chrysostomus, Augustinus, Euthymius, Theophylactus, Maldonatus, & alii.

Primam ergo ejectionem solus Joannes citato c. 2. posteriorem vero describunt reliqui tres Evangelistæ.

A N T I L O G I A IV.

Quando Christus ejecit e templo ementes, & vendentes, motivo isto utens, quia domus illius domus orationis est, factò hoc non tantum a templo omne illud, quod templum profanare potest, arcere, verum etiam innuere voluit, templum orationis locum esse opportunissimum. Unde jam etiam olim templum elegit Deus in locum, in quo, si ibi a populo orationes funderentur, offensus parceret, & ignosceret delinquentibus, ut videre est 2. Paral. 7. a v. 12. Verum huic documento contrariari videtur monitum illud Salvatoris datum Matth. 6. v. 6. *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Concordia.

Resp. Nullam esse in geminis his Christi monitis contradictionem. Dum enim audis a Christo dictum esse, ut oraturi cubile intrent, ostium claudentes, nolim existimes per documentum istud locum urgeri, ita, ut non alibi, quam in cubili sit orandum: cum nec ipse Salvator Deum Patrem precaturus, conclave intraverit, sed oraverit jam in monte, jam in campo, jam in coenaculo coram discipulis, jam in cruce, denique in omni eo loco, ubi opportunam orationem esse judicabat. Dum proinde nos monuit, ut oraturi cubile ingrediamur, docere voluit: ut, dum oratum concedimus, a populari strepitu sejungamur, neque velimus ostentandi gratia coram aliis precari, sed ut totum id in spiritu, & veritate perficiamus. Ubique ergo licet orare, tam in templo, quam in privatis ædibus, tam sub labore, quam sub refectione, modo caveatur, ne studio vanæ gloriæ oratio contaminetur; ubique conducit oratio, modo fiat in spiritu, & veritate. Et hinc etiam est, quod Doctor gentium 1. ad Tim. 2. v. 8. in omni loco velit nos orare. *Volo ergo*

ergo viros orare in omni loco levantes puras manus sine ira, & disceptatione. Verum quidem est, quod Ecclesia ordinaverit, ut sacrificium Missæ duntaxat conficiatur a Sacerdotibus in Ecclesiis materialibus, ad hoc exstructis, & consecratis, in quibus non solum diebus Dominicis, verum etiam aliis Festis solemnibus convenire obligantur Christiani ad audiendum Verbum Dei, & adorandam immaculatam Hostiam pro nobis in Cruce oblatam; ex hoc tamen non sequitur, alibi non esse orandum, quam tantum in templo: magna siquidem disparitas est inter oblationem sacrificii, & orationes fidelium; haud enim decebat, ut extra Ecclesiam, vel saltem extra altare portatile illud sacrificium, in quo Corpus, & Sanguis Christi conficitur, perficeretur, postquam etiam sacrificia veteris legis, quæ admodum imperfecta erant, super altari oblata fuere.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Super illud Lucæ 19. v. 46. Scriptum est, quia domus mea, domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

De Zelo, quo Deus zelat honorem templi sui.

Si eam, quæ gigantum erat, gentem recogito, omnis nequitiae recogito compendium. Vix enim occurrebat scelus, quod in tanta corporum, magis autem animorum deformitate supra temeritatem, & audaciam suam non attentarent; unde factum, ut aliis fraudes struerent, & infidias; ut rapinas exercerent, & crudelitatem sanguinariam, ut obscænitates admitterent infandas, plurimæque alia, eaque in cælum acutissimis vocibus clamantia perpetrarent facinora. Sed quid ad ista Jupiter? dissimulavit, manumque cohibuit ultricem, neque citius vindictæ suæ excussit fulmina, nisi postquam sacrilega gigantum turba montes coegit in scalas, ex his cœlestes assultu impio aggressura sepes. Tunc enim

enim vero iratus Jupiter, sublati omnibus induciis fulmen horrendum in eos contorsit, & momento totam, quæ coelis jam propinqua videbatur, momento, inquam, casu nunquam reparabili, terræ allisit gigantum coronam. Sed mittamus fabulas, dum se se nobis non fucata propinat veritas: nunquid enim Deus noster, Deus vere vivus, & verus dissimulat frequenter culpas cæteras mortalium, & connivet tantisper ad prævaricationes orbis universi? nunquid Deus vere mitis, vere benignus, vere patiens, nunquid differt poenam delinquentibus debitam, quando de aliis agitur sceleribus? at, si contingat, ut mortales exemplum infamium gigantum secuti cælo audeant insultare, violantes domum Dei, & Templum profanantes, de quo scriptum est: *Hic domus Dei est, & porta cæli, & vocabitur aula Dei.* Gen. 28. tunc jam non cunctatur, neque tardat, sed ut plurimum suppliciis, & poenis se obarmat, ut exemplo sacrilegam ulciscatur injuriam. Ut proinde male sibi consulat Christianus, si Templum non honorandi Deum causa, sed jocandi, sed peccandi, atque ita profanandi templi gratia subingreditur: quia ille Deus, qui alias semper amabilis, & saltem ad tempus benignus est in scelerosos, in templi profanatores, ut hodierna sacri Evangelii nos docet historia, est horribilis. Viderat subinde divina bonitas, quod pro conditione fragilitatis nostræ sæpe futurum sit, ut a nobis offendatur, nosque ejus vindictam adversus nos provochemus. Quid autem egit? locum elegit, in quo offensus parceret, & ignosceret delinquentibus. *Elegi locum istum mihi in domum sacrificii. Si clausero cælum, & pluvia non fluxerit, & mandavero, & prætepero locustæ, ut devoret terram, & misero pestilentiam in populum meum: Conversus autem populus meus, super quos invocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit poenitentiam a viis suis pessimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit; elegi enim,*
&

Et sacrificavi locum istum. 2. Paral. cap. 7. v. 12. 13. 14. 15. 16. O! felix asylum! ubi quis furori divino se potest subducere. Concluditis, ut opinor, locum hunc, quem Deus elegerat in locum propitiationis, esse unumquodvis templum, cultui divino consecratum. Ita est: rem acu tetigistis; sit enim: ut ob effusam scelerum licentiam jam jam vindicta divina nobis immineat; sit: ut propter profundam foedarum libidinum sentinam fulmina a Justitia divina excudantur in caput nostrum detorquenda; sit: ut propter injurias atroces, misericordiae, & charitatis oblivionem supplicia praeparentur quam plurima, quibus genus humanum est immergendum. Sit: ut propter maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, quæ ut Oseas loquitur cap. 4. terram inundaverunt, calamitates impendeant maximæ; unum templum sufficiens est a furore perfugium, est murus ille fortis, in quo intorta nostris capitibus tela facili franguntur negotio. Unum templum dico: si nempe in eo peccata deponantur, non augeantur. Unum Templum dico: si nempe Deus in illo per preces, & sacrificia placetur, & non per irreverentias irritetur. Unum Templum dico: si nempe præteritæ culpæ per actus dolorosos compensentur, & reatibus antiquis per actus sacrilegos novi non accumulentur. Si secus: omne nobis eripitur asylum, intercluditur perfugium, Justitiæ fulminantis ictibus exponimur victimæ infelices, Nemeli divinæ immolandi.

Quod ut confirmem, Deum apud unum, & alterum Prophetam gravissima comminantem Judæis supplicia, eo, quod idola sua statuissent, & impia dæmoni obtulissent sacrificia in montibus Masphat, & Thabor, juvat percipere: erat quidem idololatria ubivis locorum Deo abominabilis; facta autem fuit abominabilior ex eo: quod fieret in montibus Masphat, & Thabor. Historia divina attestante erant hi montes Sancti, Deoque particulariter consecrati. Masphat quidem non longe aberat a Silo, ubi Arca, & Tabernaculum Domini multis annis steterat, Samuelque longo tempore habitaverat,

rat, populum congregans ad novum fœdus cum Deo, & secum ineundum. In monte Thabor vero occurrerat Abrahamo magnus Sacerdos Melchisedech, Sacrificium Panis, & Vini offerens, ut figuram Sacrificii Corporis, & Sanguinis Christi exprimeret. Ad Montem hunc etiam convenerant Israelitæ, ut pro Deo pugnarent contra impium Ducem Sisaram. Sanctificatus ergo erat mons Maphat ex eo: quia tot annis ibi Arca steterat; quia Prophetæ ibi habitaverant. At nunquid in templis nostris servatur Christus arca viva? nunquid in templis nostris habitat Filius Dei, Inspirator Prophetarum? iterum: sanctificatus erat mons Thabor exinde: quia semel ibi obtulerat Sacrificium Panis & Vini Sacerdos Melchisedech: quia illic convenerant Israelitæ pugnaturi pro Deo. At nunquid in templis nostris quotidie: & prope singulis horis offertur Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi? at nunquid in Templis nostris quotidie congregantur fideles, ut orationibus decertent contra diabolum? Ex quibus concludendum: majores pœnas in populum Christianum ab irata Nemese divina esse effundendas, dum peccant in templis, quam fuerint illæ, quibus Israelitæ castigati fuerunt peccantes in montibus. Et hinc est: quod sæpe Christianitas inter bella, & pestes, inter morbos, & vulnera, inter calamitates, innumerasque versetur miserias; hinc est: quod frequenter jam terræ motibus concutiantur urbes, jam bellis fatigentur populi, jam pruina decoquat segetem, jam fulmen incendat arces. Sæpe enim Templum, quod reconciliationis arca est, per scelera, & irreverentias in Templo admittas in furoris divini abit officinam.

Accedit insuper: ubi Deus alia ulciscitur scelera, obtusas adhibet sagittas, neque pharetram implet sagittis, quas ejaculatur; acuit autem has, plus utique castigaturus; impletque illis pharetram, ubi agitur de ultione scelerum in templo admissorum: *acuite sagittas, implete pharetras - - quoniam ultio Domini est, ultio templi sui.* Jerem. 51. v. 11. Sed neque mirum: postquam Deus est Zelotes ille, qui

qui sancto, & sollicito zelo assiduo incenditur in honorem conservandum domui suæ, quam voluit esse sponsam suam conformiter ad illud Apoc. 21. *Vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de caelo, a Deo paratam sicut sponsam ornata viro suo.*

Apparuit subinde Numen Isaiaë in assumpta specie visibili; utque tanto majorem sibi conciliaret majestatem, in forma sedentis super Thronum excelsum apparuit: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum.* Is. 6. v. 1. jactet eam, per me licet, Regina Sabæ, jactet visum a se Regem pacificum Salomonem augusta majestate sedentem in Throno Regio, ad omnem magnificentiam instructissimo, stipatum Judææ Proceribus; tantum tamen aberit, ut felicitatem Regina hæc adæquet dicti Prophetæ, quantum inter Salomonem, & verum Deum, qui plus, quam Salomon, discrimen intercedit. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum.* Vidit nempe Isaïas, o felix visio! vidit oculis suis universi Monarcham, Deum sedentem in folio, quod ad miraculum elevabatur; vidit Sera- phinos, nobilissimos illos Regni Cœlorum Proce- res, qui thronum circumstabant reverentissime, in- finitam Dei venerantes Bonitatem; vidit tantum gloriæ, & splendoris de throno descendere, quan- tum erat satis, ut totus orbis illustraretur. Fateor quidem non solum Isaiaë hanc fuisse concessam præ- rogativam, ut illum videret, oculisque suis spe- ctaret, quem vidisse ingens est felicitas; vix tamen ulli cum tanta majestate, & gloria comparuit, quanta Isaiaë spectandum se exhibuit. *Plena est om- nis terra gloria Ejus.* Isa. 6. v. 3. Apparuit Adamo in forma judicantis, quia illum vocavit in jus, exa- minavit, & tandem ad sudores, labores, & triste hujus mundi exilium condemnavit, sed nulla fit mentio majestatis. Apparuit Caino, jubens eum sibi cavere a peccato, & malo; apparuit Noemø, vindicaturus scelera mortalium; apparuit Abraha- mo, deleturus Pentapolim; apparuit Moyfi in rubo ardente, populo consulturus Israelitico, qui operis durissimis, & calamitatibus in Ægypto premeba-
tur,

tur, verum nusquam gloriæ suæ spectandam exhibuit Majestatem. Est ergo mysterium, si uni duntaxat Isaïæ gloriosam divinæ majestatis suæ aperiat scenam. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum, plena est omnis terra gloria Ejus.* Revelo mysterium: uni Isaïæ apparuit intra muros & ambitum templi: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum, & ea, quæ sub ipso erant, replebant Templum,* cum interim cæteris appareret alibi; noluit autem in Templo, quod Domus Dei est, & porta coeli, aliter apparere, quam in gloria Majestatis suæ, quam Seraphinis continuo se laudantibus circumdatus, ut primo dignitati responderet loci; deinde ut etiam mortalibus incuteret venerationem templorum, & timorem, ita sensit Oleaster: *Præsefert in templo quandam Majestatem, ut, cum illud fueris ingressus, id cum timore, & reverentia facias.*

O! utinam discant præsumptuosi templorum profanatores, templum reverentiæ, & honoris, non contumeliæ esse palæstram! utinam discant templa nostra majori jure, quam Patriarchæ Jacobi locum esse terribilem, neque aliud, quam domum Dei, ubi Angelorum millia cum ingenti reverentia Deo assistunt Eucharistico, ubi Dominus ipse præsens esse dignatur, ubi denique, ut inquit Rupertus, *terribilia, & mirabilia fiunt opera!* utinam discant, indignum esse, Deique animare vindictam: si in templis Numinis decreta per Verbi divini Præconem promulgata, quæ subinde Moyfi dabantur inter tonitrua, inter sibilos, & cachinnos, risusque inconditos excipiantur; si in templo, quod domus orationis est, orationi, etiam tempore divinorum officiorum substituatur confabulatio, vel certe precibus misceatur garritio, utinam discant! quia alias metuendum: ne per admissa in templo delicta plurima calamitatum sibi excudant supplicia.

Est deinde templum juxta Chrysoft. in 1. ad Cor. palatium, Regia divinitatis, & terrestre quoddam cœlum: nempe sicut cœlum iungulari quodam modo Dei sedes est, ita & templum: utrumque

com-

complexus est Vates Regius Psal. 10. *Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes Ejus.* O! utinam ergo ab hoc cælo terrestri absit, quidquid maculam sapit, & iniquationem! deliquit in cælo Lucifer, qui mane oriebatur; & quid factum? iusto Dei iudicio de cælo deturbatus, atque ad æterna Gehennæ supplicia est præcipitatus. Sed neque fiet aliter Christiano, si in templo, quod cælum Dei terrestre est, non attenta loci maiestatem deliquerit; est siquidem Deus Zelotes, qui domus suæ zelat honorem, sanctoque, ac sollicito zelo in honorem huic domui conservandum est incensus.

Viderat Ezechiel gloriosam divinitatis quadrigam vicibus distinctis, unde etiam hanc primo, & decimo capite sui vaticinii describit, sed non absque discrimine; dum enim in prima narratione animalibus currum trahentibus speciem humanam tribuit: *Et in medio ejus similitudo quatuor animalium: Et hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.* Ezech. i. v. 5. In secunda narratione sæpe admodum animalibus istis nomen Cherubinorum appropriat: *Super caput Cherubim.* Ezech. 10. v. 1. *Sunt subtus Cherubim.* v. 2. *Et Elevata sunt Cherubim.* v. 15. est certe mirandum: si animalia in Cherubinos, vel Cherubini paradoxa prorsus metamorphosi mutari videantur in animalia.

Dicam, quod res est: prior visio oblata fuit Ezechieli juxta fluvium Chobar: *Et factum est in trigesimo anno, in quarto, in quinto mensis, cum essem in medio captivorum juxta fluvium Chobar, aperti sunt cæli, Et vidi visiones Dei.* Ezech. i. v. 1. Altera vero sub egressum ex templo. *Et egressa est gloria Domini a limine templi.* Ezech. 10. v. 18. utque adeo, qui ruri, qui loco inculto, qui ad ripam fluminis visi erant homines, in limine templi visi sunt esse Cherubini, spiritus purissimi.

Præstantissime profecto in documentum nostrum: cum ergo in mundo versamur, curis temporalibus insudantes, agamus homines, prudentia, humanaque utentes industria; at vero cum Pietas, cum Religio nos in templum vocant, cum negotia

nobis cum Deo in templo sunt tractanda, exuto homine, Cherubinos, Angelos coelestes induamus. Sit, per me licet, ut extra templum simus homines, sed ad minimum in templo simus Angeli. Erimus autem certe Angeli, si oculis ad modestiam compositis, si manibus ritu supplicum elevatis, si genibus in terram humiliter reclinatis divinam adoraverimus Majestatem. Erimus Angeli: si in templis commorantes in unum istud incubuerimus, ne profani sermones, ne otiosa colloquia, ne risus sacris mysteriis misceantur immodesti. Erimus Angeli: si procul a nobis fuerint cogitationes vagæ, si procul cupiditates impuræ, si procul obtutus lascivi, si procul commercia fuerint sacrilega. Erimus denique Angeli: si tales ad Deum fuderimus preces, quales poscit loci Religio, quales exigit præsentia Numinis, quales merentur, quæ in templis peraguntur, mysteria.

Abfit proinde, iterumque abfit a fidelibus, ut oculos quidem in templis habeant, sed eos ad modestiam non claudant: ut os habeant, & illud in orationem non solvant: ut manus habeant, & iis pectus non percutiant. ut pedes habeant, & illos non inflectant: ut habeant aures, & iis verbum Dei non auscultent; abfit, & vel maxime abfit: ut in domo Dei, quasi nundinæ in foro exerceantur, ut jam otiosorum circuli garriant jocis, atque facetiis indulgentes; jam lascivi nutibus impudenter loquantur, & quod Tertullianus deplorat, dictumque est horribile, inter aras adulteria componant.

Nunquid domos non habetis, exclamat Doctor gentium, Apostolus I. Cor. II. v. 22. offensus scandalo quorundam Catholicorum, qui profanas epulas sacris in templis miscebant, *Nunquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Ecclesiam contemnitis?* si ridendum, si jocis litandum: adsunt domus, ubi hoc impune, & absque offensa Dei præstari potest. Si garriendum, si miscenda de rebus vanis colloquia: ecce forum! in quo id liberrius, & absque eo, ut aliquis lædatur, perfici potest. Si negotia tractanda: ecce officinas! ecce curias!

rias! ecce dicaſteria! quæ omnia tractandis ejusmodi negotiis ſunt deſtinata. Si denique forte etiam peccandum: nullo id quidem modo licet, neque etiam vindicta divina fulmine juſtitie ſuæ ſcelus præteribit, adſunt domus aliæ, adſunt loca alia, in quibus Chriſtianus erit quidem ſceleratus; at ſaltem non erit ſacrilegus. Templo aut oportet exeſſe, aut fieri Angelum, & quidem unum ex illis Seraphinis, qui dum adſtant Throno Dei, ſenis alis inter ſe commiſſis ſunt pennati, ut videantur crucifixi. Volo dicere: templo aut oportet exeſſe, aut fieri Angelum, qui ſaltem in templo, dum Deo adſtat Eucharistico, carnem ſuam crucifigat cum concupiſcentiis.

O! male proinde piam quorundam Religionem, qui Dei templa quidem frequentant, ſed, ut illa frequentatione profanent. Qui dum ſe putant in templo Deum colere, ob mille irreverentiarum, atque peccatorum genera, quæ in templis admittunt, homines ſemper, iique perversi & ſacrilegi audiunt, ad Angelos nunquam aſſurgunt.

Moyſi e rubo ardente dicitur: *Locus, in quo ſtas, terra ſancta eſt.* Exod. 3. v. 5. Et quid Moyſes? abſcondit illico faciem ſuam, utique præ reverentia. Templum, in quo ſtat, imo orat Chriſtianus, etiam locus ſanctus eſt. Sed quid ille? an etiam reverentiam loco exhibiturus faciem ſuam cum Moyſe abſcondit? o utinam! verum ſæpe ſæpius fit, ut faciem ſuam non tantum non abſcondat, ſed etiam libere vagetur oculis, illosque conjiciat in objecta diverſiſſima, a pietate multum aliena, ſæpe non ſine peccato, ſemper abſque reſpectu, quem debet Deo in templis modo quodam ſingulari habitanti. Templo aut oportet exeſſe, aut fieri Angelum, quia alias metuendum eſt: ne Deus ille, qui alias eſt ſemper amabilis, propter profanationes templi ſit horribilis, nosque ſolito plus caſtiget. Procul ergo ſint a templo Dei, procul ſæculi negotia, procul lites, procul commercia; procul vitia, & omnia illa, quæ domum Dei contaminare poſ-

sunt; quia alias experiemur: quam horrendum sit in manus incidere Dei, templum suum ulciscientis.

§. IV.

Q U Æ S T I O N E S
EX THEOLOGIA MORALI.

*De peccatis ex vi Juris naturalis in Ecclesia
fieri prohibitis.*

Q U Æ S T I O I.

An aliqua opera ex hoc ipso, quia fiunt in templo, quantumvis nulla interveniat prohibitio Ecclesiastica, ex vi solius legis naturalis, sacrilegii malitiam acquirant?

Ratio dubitandi est primo: quia nullus actus ex natura sua, & seclusa formali intentione operantis, videtur esse contrarius loco sacro, sed totam hanc contrarietatem & repugnantiam habere videtur ex lege positiva Ecclesiæ prohibentis, ne talis actus in loco sacro fiat ob loci sacri reverentiam, ita expresse docet Sot. libr. 2. de Instit. Q. 4. art. 4. §. Sed ais. Ubi dicit Sacrilegium in loco sacro committi ratione Ecclesiastici statuti, ut si sanguis, vel semen in loco sacro effundatur; imo addit: *Locum sacrum non contaminari, nisi duobus dictis modis, nam etsi in Ecclesia, inquit ille, pejeres, vel blasphemes, non est Sacrilegium.* Idem etiam sentire videtur Viêt. in Sum. 4. Q. 136. quando negat locum sacrum esse circumstantiam necessario confitendam, nisi in casibus prædictis. Atque etiam in id consentiunt Angles. in Flor. Q. 9. in difficultate: *An locus sacer in quolibet peccato speciem mutet; Navar. in Manuali c. 6. num. 11. §. sexto. Sanchez l. 9. de Matrim. disput. 15. num. 5. ubi insuper plures alios enumerat, qui eandem propugnant opinionem.* Est autem ratio potissima hæc, quam dat Cajetanus: quia tunc committitur actus contrarius sanctitati loci, quando aliquid tale admittitur in loco sacro, quod impedit usum loci sacri, ad quem est institutus; ergo cum illa non impediunt usum loci sacri

ad

ad quem est institutus; quæ ab Ecclesia non prohibentur, neque etiam erunt contraria sanctitati loci, licet in loco sacro admittantur.

Ratio dubitandi est secundo: quia non omnia peccata, quæ fiunt in loco sacro, sunt sacrilegia; ergo quod aliqua peccata in loco sacro facta evadant in sacrilegia, aliqua item non evadant, Ecclesiæ prohibenti, ne hoc, aut illud peccatum in loco sacro fiat, seclusa intentione formali directâ, & sacrilega operantis, duntaxat est adscribendum. Antecedens probatur paritate desumpta ex Doctore Angelico 2. 2. Q. 99. Art. 3. ad 3. Non omne peccatum commissum a persona sacra, vel contra personam sacram est sacrilegium; unde licet persona aliqua furtum, vel perjurium committat, sacrilegium propterea non committit; ergo a fortiori non omnia peccata, quæ fiunt in loco sacro, erunt sacrilegia. Probatur jam autem prima consequentia: nulla ratio reddi potest, cur furtum in Ecclesia factum sit sacrilegium, & non sit sacrilegium mendacium, quod in loco sacro fit cum perjurio; item: cur sit speciale sacrilegium, si quis alterum vulneret in loco sacro, vel sanguinem effundat; & non sit sacrilegium peculiare, si alapam quis alteri in loco sacro infligat, nulla, inquam, alia ratio reddi potest, quam: quia furtum cum vulneratione, & sanguinis effusione in templo ab Ecclesia est prohibitum, non est autem ab Ecclesia prohibitum perjurium, aut alapæ infixio.

Ratio dubitandi est tertio: quia aliqui actus, qui cæterum de se mali non sunt, imo, qui etiam boni sunt, si in Ecclesia fiant, sunt sacrilegia, & alii non sunt sacrilegia; ergo non videtur esse alia ratio, quam quia aliqui actus in Ecclesia fieri prohibentur, & alii non prohibentur. Antecedens patet, & probatur ab exemplis: copula enim conjugalis de se non est actus malus, imo est bonus, & tamen si extra casum necessitatis fiat in templo, est sacrilega; porro neque de se est malum judicare, emere, aut vendere; si tamen hæc fiant intra Ecclesiam, sunt sacrilegia, ergo. Verum: Respon-

deo & dico: aliqua opera, quantumvis nulla interveniat, aut interveniret prohibitio Ecclesiæ, ex hoc ipso, quia fiunt in templo, sacrilegii malitiam acquirunt, ita Suar. Tom. 1. de Religione l. 3. cap. 7. num. 1. cum pluribus aliis, quos citatus Suar. refert. lib. 3. cap. 3. num. 6. Est etiam sententia hæc Doctoris Angelici: postquam enim Sanctus hic Doctor explicans verba illa Apostoli 1. Cor. 11. *Nunquid domos non habetis ad manducandum*, dixisset non esse licitum, domum Dei, quæ deputata est pro facris usibus, communibus usibus applicare, ideoque fuisse factum, ut Dominus Joannis 2. ejiceret vendentes, & ementes, declaravit hanc obligationem oriri ex natura rei ex ipsa loci sanctitate.

Ratio autem istud asserendi est: quia illa opera ex natura rei, & absque interveniente prohibitione Ecclesiastica malitiam sacrilegii ratione loci sacri, in quo admittuntur, sibi habent annexam, quæ fiunt cum aliquo saltem virtuali contemptu loci sacri; atqui aliqua sunt opera, quæ quantumvis ab Ecclesia in loco sacro fieri non prohibeantur, ex natura rei, in loco sacro admitti non possunt absque aliquo saltem virtuali contemptu loci sacri; ergo sunt aliqua opera, quæ ex natura rei, & absque omni interveniente prohibitione Ecclesiæ, si admittantur in loco sacro, ratione illius malitiam sacrilegii habent sibi annexam. Minor patet ex sancto Chrysostomo, qui in 1. ad Cor. cap. 11. hom. 27. absque contumelia Ecclesiæ non posse fieri existimat, si quis in templo manducet. *Quarta accusatio est, quia non solum pauperes, sed etiam Ecclesia afficitur contumelia; sicut enim Dominicam cœnam facis privatam, etiam rursus locum, utens Ecclesia tanquam domo.* Item ex S. Anselmo dicente: *Ecclesiam Dei ad orationem, & ad percipienda sacramenta contemni, dum in ea irreverenter carnales cibi sumuntur; jam autem si absque contemptu virtuali fieri non potest, ut in loco sacro convivium instituantur, a fortiori absque contemptu saltem virtuali in loco sacro alia, locum sacrum minus decentia, admitti non poterunt.*

Et

Et certe durum est credere, quod actus copulæ conjugalis, qui de se malus non est, & absque culpa ulla fieri potest in loco conveniente, indecentissime non fieret in Ecclesia, etiamsi tunc defacto non prohiberet Ecclesia; & durius adhuc est sibi persuadere, quod actus aliquis peccaminosus, v. g. perjurium, aut voluntaria ingurgitatio absque eo fieri possint, ut sanctitas loci consecrati lædatur.

Neque juvat dicere: si actus v. g. copulæ conjugalis in templo factus absque prohibitione Ecclesiæ haberet malitiam sacrilegii, sequeretur: quod actus ejusmodi haberet intrinsecam deordinationem respectu alicujus loci sacri; atqui non videtur habere intrinsecam deordinationem, cum juxta veriorum opinionem in casu necessitatis justæ possit in templo fieri absque reatu sacrilegii; ergo.

Respondeo enim, & dico: actum ejusmodi in loco sacro absque speciali necessitate factum habere omnino intrinsecam deordinationem respectu loci sacri, adeo, ut locus sacer censeatur per illum saltem virtualiter contemni, quod vero urgente necessitate careat sacrilegio talis actus, ratio est: quia interveniente necessitate jam cessat contemptus, & irreverentia, cum illud, quod ex necessitate fit, v. g. ad subveniendum animæ periculo, non censeatur moraliter fieri cum irreverentia loci sacri, quod ipsum patet amplius ex Davide, cui propter necessitatem licuit comedere panes sanctos, quos absque necessitate manducare erat prohibitum.

Quid jam respondendum ad rationes dubitandi, patet ex dictis: ad primam enim dico, multos actus esse, qui ex natura sua, seclusa formali intentione operantis, item abstrahendo ab Ecclesiæ prohibitione in ratione reverentiæ loco sacro sunt contrarii, quales actus sunt: actus copulæ conjugalis, convivium in locis sacris habita &c. ad illud, quod ex Cajetano additur, dico: ad hoc, ut aliquis actus contrarietur loco sacro, non esse semper necessarium, ut per ejusmodi actum impediatur usus loci, ad quem est institutus; cujus ratio est: quia non tantum ex hoc capite aliquis actus in templo ad-

missus est sacrilegium, quia v. g. per illum polluitur Ecclesia, aut profanatur, verum vel maxime ideo aliqui actus absque reatu sacrilegii in loco sacro exerceri non possunt, quia non carent deordinatione, & turpitudine intrinseca, si fiant in loco sacro.

Ad secundam rationem dubitandi dico: quod omnia illa peccata in loco sacro facta habeant sibi annexam malitiam sacrilegii, quæ fiunt cum aliqua ejusmodi irreverentia; atque adeo ratio sacrilegii non fundatur in prohibitione tantum Ecclesiæ, sed potissimum in eo: quia contra rationem pugnat aliqua peccata in loco sacro exercere, quæ autem sint illa peccata, quæ recta ratio fieri cum primis in loco sacro vetat, dicetur pluribus paulo inferius. Ad illud, quod sumitur ex Doctore Angelico: Respondeo cum Suar. tom. I. de Relig. cap. 3. num. II. & dico: ex vi consecrationis non prohiberi specialiter personæ sacræ omnes actiones peccaminosas; ac proinde etiam non committitur sacrilegium, estque ratio insuper ulterior hujus, quod non omne peccatum a persona sacra commissum sit sacrilegium: quia non omne peccatum a persona sacra commissum est violatio rei sacræ, quod tamen requiritur ad rationem specialis sacrilegii.

Ad tertiam rationem dubitandi dico: pari ratione fundamentum sacrilegii, quod committitur per actus aliquos indifferentes, vel etiam de se bonos, si videlicet in loco sacro fiant, esse in hoc: quia licet tales actus de se sint indifferentes, aut etiam boni, si considerentur in se, & prout abstrahuntur ab iis circumstantiis, quæ illos vitiosos reddere possent; tamen si accipiantur cum respectu ad locum sacrum, propter irreverentiam, & contemptum saltem virtualem, quo locum sacrum afficiunt, culpa, & quidem sacrilegii carere non possunt.

QUÆSTIO II.

Quænam sint illa peccata, quæ si in loco sacro admittantur, præter malitiam propriam, reatum sacrilegii sibi habent annexum?

Re-

Respondeo primo: omnia peccata externa, ex hoc ipso, quia fiunt in loco sacro, præter propriam malitiam acquirunt aliquem reatum sacrilegii; notandum autem specialiter, quod reatus hic ut plurimum sit venialis, neque sit mortalis, nisi ubi intervenit prohibitio Ecclesiæ, vel ubi apparet notabilis irreverentia in ipso actu externo, ita Suar. tom. 1. de religione l. 3. cap. 7. num. 6.

Et quidem quod omne peccatum externum aggravetur ex hac circumstantia, quia in loco sacro admittitur, est extra controversiam, admittuntque idipsum etiam authores illi, qui docent nullum peccatum in Ecclesia admissum esse sacrilegium, nisi specialiter ab Ecclesia fieri prohibeatur, quod autem hæc gravitas superaddat novam speciem peccato, videlicet sacrilegii, probatur ratione citati P. Suar. quando actus de se non malus, impropportionatus tamen loco sacro in eo exercetur, talis actus evadit sacrilegium; ergo etiam quando peccatum aliquod externum in loco sacro exercetur, debet necessario etiam evadere sacrilegium. Antecedens patet ex eo: quia hoc certum est, quod actus, qui de se quidem non malus est, sed admodum loco sacro impropportionatus, si exerceatur in loco sacro, malitiam aliquam adipiscatur; non est autem alia assignabilis, quam malitia sacrilegii, cum tota ratio malitiæ fundetur in loco sacro, qui censetur saltem virtualiter contemni per ejusmodi actum loco sacro impropportionatum. Consequentia confirmatur, & roboratur exinde; quia optimum signum arguendi, an alicui actui peccaminoso propter aliquam circumstantiam superaddatur specialis malitia, quia, inquam, optimum signum ita arguendi est, si per similem circumstantiam actus de se cæteroquin non malus in malum mutetur; atque proinde cum actus aliquis impropportionatus loco sacro, licet de se malus non sit, propter circumstantiam loci sacri, in quo exercetur, fiat sacrilegus, etiam sacrilegus erit necessario actus aliquis peccaminosus externus ob similem circumstantiam, si in loco sacro attentetur.

Et certe: non videtur peculiaris ratio, cur, si circumstantia loci sacri potest dare propriam malitiam actui de se non malo, non possit etiam eandem tribuere actui peccaminoso; imo magis ratio militat pro hoc, ut actus peccaminosi externi, qui absque irreverentia, & contemptu saltem virtuali loci sacri in illo exerceri non possunt, malitiam acquirant sacrilegii, quam actus alii indifferentes.

Dictum fuit autem in assertione cum peculiari reflexione, quod reatus hic sacrilegii, qui peccatis externis in loco sacro admixtis annectitur, ut plurimum sit venialis, neque sit mortalis, nisi interveniat prohibitio Ecclesiæ, aut certe appareat notabilis irreverentia in ipso actu externo: quia ordinaria peccata, licet sint mortalia, secundum pruden-
dens judicium non continent in se gravem irreverentiam.

Verum quidem est, quod multi actus peccaminosi sint, qui propter malitiam suam sunt magis detestabiles respectu Dei, illique magis injuriosi, non tamen propterea sunt magis detestabiles, aut injuriosi respectu loci sacri; sic enim certum est: magis offendi Deum per calumniam, aut per detractionem, quam offendatur per furtum, & tamen magis repugnat loco sacro actus furti, quam repugnet actus calumniæ, aut detractionis. Si autem ad peccatum mortale in sua specie accedat prohibitio Ecclesiæ, tunc certum est malitiam sacrilegii, quæ superadditur tali peccato ratione loci sacri, esse gravem, & mortalem. Neque potest Ecclesiæ disputari talis potestas ad constituendum peccatum aliquod mortale, quod in loco sacro admittitur, in specie mortalis sacrilegii, cum certum sit, quod lex humana possit novam obligationem imponere, & legi naturali addere, modo hæc obligatio nova sit materiæ proportionata.

Cæterum: quod aliqui actus peccaminosi externi independenter ab omni præcepto Ecclesiæ sint adeo deformes, ut vi solius legis naturalis, ex hoc ipso, quia fiunt in Ecclesia, ad speciem mortalis ascendant sacrilegii, expresse docet Suar. cit. tom. I.
de

de Relig. l. 3. cap. 7. num. 10. adducitque exemplum in fornicatione, vel pollutione occulta. Imo citatus author etiam in tactibus impudicis præsertim gravioribus, & in partibus inhonestis, eam dicit esse foeditatem, ut, si in loco sacro contingant, a reatu mortalis sacrilegii absolvi probabilius non possint, pro qua assertione ab eodem authore citantur Corduba, Sylvester, Lopez, Petrus Ledesma, & alii plures. Si autem quæeratur: an idem sentiendum videatur de turpi aspectu, nutu, aut verbo? ad negativam sententiam propendet citatus Doctor Eximius, maxime si hæc fiant in transitu, & sine mora, eo, quod hæc ita facta non videantur materia gravis. Statim autem subjungit, de hoc certam regulam ferri non posse, sed id prudentum judicio relinquendum esse, interim tamen ad discernendum, an hæc gravia sacrilegia sint, hanc assignat regulam: videlicet: ut hæc gravia censeantur sacrilegia, si grave generaverint scandalum; licet enim malitia scandali, ut inquit Suar. hic num. 11. videatur diversa, tamen indicium esse potest grave sacrilegii. Cujus ratio est: quia qui similia operantur in loco sacro, non tantum apprehenduntur ut luxuriosi, sed etiam ut irreligiosi, & in locum sacrum injuriosi,

Respondeo jam ad quæsitum 2dum 2do: peccata mere interna, licet committantur in loco sacro, præter propriam malitiam nullum acquirunt reatum sacrilegii, modo locus sacer non comparetur sic ad peccatum internum, ut censeatur esse pars objecti voliti. Ita Suar. cit. tom. 1. de Relig. l. 3. cap. 7. num. 7. citans pro hac sententia Sylvestrum, Lopez, Cordubensem, & alios.

Ratio id asserendi est: quia actus peccaminosi interni nec specialiter prohibentur per Ecclesiam, quæ non judicat de occultis; neque etiam specialem injuriam loco sacro inferunt; cum enim non sint actus sensibiles, etiam non fiunt per se in loco sensibili, ac proinde etiam irreverentiam contra locum sacrum in se non continent.

Neque

Neque dicas: si admittatur in loco sacro aliquis actus internus peccaminosus, absque omni controversia circumstantia loci sacri auget malitiam actus interni peccaminosi; ratio enim suadere videtur majorem deformitatem inesse actui peccaminoso etiam interno, si exerceatur in loco sacro, quam si fiat extra locum sacrum; ergo videtur circumstantia loci sacri addere actui peccaminoso interno ultra propriam ejusdem malitiam, novam aliquam malitiam; non autem aliam, quam sacrilegii; ergo etiam actus peccaminosi interni, ex hoc ipso, quia fiunt in loco sacro, necessario aliquem saltem venialem reatum sacrilegii ultra propriam malitiam acquirunt.

Respondeo: transmissio, quod circumstantia loci sacri augeat malitiam actus interni peccaminosi, dico augmentum istud se tantum tenere ex parte operantis; cum operans saltem ob circumstantiam loci sacri se continere deberet: cum ergo id non faciat, sed prona quadam concupiscentia se ferri sinat, peccat quidem gravius, sed tantum intra eandem speciem, adeo ut tali casu circumstantia loci sacri non sit circumstantia speciem mutans, sed tantum aggravans.

Dictum fuit notanter: modo locus sacer non comparetur sic ad peccatum internum, ut censeatur esse pars objecti voliti: si enim sic comparetur, tunc omnino peccata etiam interna in loco sacro admitta a reatu sacrilegii absolvi non possunt, cujus ratio est: quia quando locus sacer comparatur ad peccatum internum dicto modo, tunc committens peccatum internum in loco sacro vult, & desiderat aliquem actum externum peccaminosum in loco sacro perficere, v. g. vult furari in loco sacro; atqui velle furari, v. g. in loco sacro, a reatu sacrilegii absolvi non potest, cum desideria ad eam referantur speciem, ad quam pertinent ipsi actus, de quibus habetur desiderium: ergo.

Ex quo insuper statim immediate inferitur: non tantum tunc admitti sacrilegium, quando persona in loco sacro existens vult actum aliquem malum per-

perficere intra locum sacrum ; verum etiam tunc ; quando existens extra locum sacrum simili fertur desiderio : quia in utroque casu locus sacer sic comparatur ad peccatum internum, ut agat partem ob-
jecti voliti.

§. V.

Q U Æ S T I O N E S.

EX JURE CANONICO.

De actibus, qui in Ecclesia geri prohibentur jure Ecclesiastico.

Sylvester ad tria capita revocat actus jure Ecclesiastico fieri prohibitos. Primum: juxta illum est effundere voluntarie humanum semen in loco sacro. Secundum: effundere humanum sanguinem; tertium denique: auferre aliquid de Templo; quia tamen sunt plures alii actus, qui in loco sacro ab Ecclesia fieri prohibentur, & ad nullum caput, ex memoratis reduci possunt, ideo Suar. libr. 3. de reverentia debita locis sacris cap. 2. num. 1. aliter tria capita numerat, ad quorum aliquod omnes actus prohibiti, tanquam species ad suum genus subalternum reducuntur. Et quidem primum caput dicit esse, si aliquis talis actus exerceatur, per quem Ecclesia polluitur. Secundum caput dicit esse, si actus aliquis profanus in loco sacro usurpetur. Tertium caput denique dicit esse, si actus ejusmodi ponatur, per quem violatur immunitas Ecclesiæ. Ad hæc tria capita certe reducuntur omnes actus, qui jure Ecclesiastico in Ecclesia exerceri prohibentur, uti per decursum præsentis quæstionis satis clare patebit.

Q U Æ S T I O I.

De actibus locum sacrum polluentibus.

Quæres 1. Quinam sint illi actus jure Ecclesiastico prohibiti, per quos in Ecclesia admissos, Ecclesia polluitur?

Resp. 1. Primus actus Ecclesiam polluens est: homicidium factum in Ecclesia. Constat ex cap. *Pro-*

Proposuit 4. de Consecrat. Eccles. ubi Innocentius III. Compostellano Archi-Episcopo respondet: Ecclesiam, in qua homicidia contigerunt, esse reconciliandam per aquam cum vino, & cinere benedictam.

Sciendum autem ad hoc: ut Ecclesia per homicidium polluat, necessarium est imo: ut homicidium sit voluntarium: unde si quis in templo casu, exempli gratia per casum trabis, aut fornicis occidatur, nulla ratione Ecclesia polluitur. 2do: ut sit injuriosum, ac proinde non pollueretur Ecclesia, si homicidium in Ecclesia perpetraretur ad necessariam sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelae. 3tio: Ut saltem committatur contra Religionem; ex quo capite pollueretur Ecclesia, licet homicidium ex sententia Judicis cæteroquin justa in Ecclesia perficeretur, cum contra reverentiam, & libertatem Ecclesiae sit, si cui intra eandem etiam per sententiam Judicis mors inferatur. Notandum insuper, ad polluendam per homicidium Ecclesiam non requiri necessario, ut mors in Ecclesia contingat cum sanguinis effusione; unde etiam pollutionis effectum incurreret Ecclesia in casu, quo aliquis in Ecclesia laqueo suspenderetur, aut quocunque alio modo suffocaretur.

Deinde: quamvis Abbas in cap. cit. *Proposuit*, existimet: Ecclesiam non pollui per mortem, quæ alicui sancto Martyri in Ecclesia irrogatur; sentiendum tamen est, etiam per mortem alicui sancto Martyri in templo inflictam, Ecclesiam pollui. Ratio asserti est: quia, quando de causa polluendarum ob homicidium Ecclesiarum agitur, non tam reflecti debet ad passionem illius, qui mortem patitur, quam ad actionem illius, qui eandem inique infert, ergo cum actio ex parte tyranni, per quam mors inferatur alicui sancto Martyri etiam in Ecclesia, absolvi non valet a magna iniquitate, & injuria, neque etiam poterit Ecclesia, post factam in illa ejusmodi necem a pollutione excusari.

Denique: sicut non debet credi polluta Ecclesia per mortem in Ecclesia illius, qui extra Ecclesiam vulneratus est; ita ex opposito polluta probabilius

bilius censeretur debet per lethalem ictum, quem aliquis in Ecclesia suscipit, etiam absque sanguinis effusione, quantumvis primo extra Ecclesiam e vivis decedat; quæ decisio fundatur in eo: quia tota actio injuriosa, & causa mortis per se illativa intra Ecclesiam est posita, quæ cum pugnet directe contra reverentiam Ecclesiæ, tanquam principalis ratio consideratur, & fundamentum decretæ ab Ecclesia execrationis.

Resp. 2do: Secundus actus Ecclesiam polluens est humani sanguinis in Ecclesia facta effusio. Constat ex cit. cap. *Proposuit.* 4. De Consecrat. Eccles. & ex cap. unic. eod. tit. in 6. de diversitate casus præsentis, & præcedentis non est, quod ambigatur: sicut enim in Ecclesia fieri potest, ut effundatur sanguis, quin sequatur mors, ita etiam accideret potest, ut sequatur mors, quin sanguinis præcesserit, vel comitetur effusio.

Requiruntur autem iterum plura ad hoc; ut per sanguinis humani effusionem polluta censeatur Ecclesia. imo: Requiritur, ut copiosus sanguis fundatur, quod satis clare indicant verba illa in cap. ult. de Consecrat. Eccles. *aut sanguinis effusione*; effusio enim, maxime in materia pœnali, non quamcunque, sed notabilem quantitatem designare videtur, unde ad polluendam per sanguinis humani effusionem non sufficit, si aliquot guttæ effluerent. imo neque ad polluendam Ecclesiam sufficit etiam magna quantitas sanguinis e naribus effluentis, licet sanguis per alapam fuisset expressus, prout sentit Diana in part. 6. resolut. 24. cum aliis, & hoc ideo: quia nares sunt organum tale, unde sanguis nimis facile emittitur.

2do: Requiritur: ut sanguinis effusio voluntarie, & injuriose sit facta; si enim præter voluntatem, aut per voluntatem quidem, sed absque injuria contingeret, Ecclesia minime pollueretur juxta Gloss. in cit. cap. unic. v. *Sanguinis de Consecr. Eccl.* in 6. Porro; sicut ad polluendam Ecclesiam satis est, si actio mortis illativa fiat in Ecclesia, licet mors alibi sequatur, ita etiam ad eandem polluen-

dam

dam fatis est, si vulnus fiat in Ecclesia, quantumvis sanguinis effusio extra Ecclesiam primo consequatur, ut docet Sylvest. q. 5. in casu 2do, & Azor. q. 1. §. 2. citati apud Pyrh. ad tit. 40. de *Consecrat. altaris*.

Denique: quia in poenalibus de casu expresso non est facienda extensio ad casum non expressum, non est existimandum, pollui Ecclesiam per aliam corporalem injuriam, vel quamcunque percussione, cui sanguinis effusio non sit adjuncta, ut expresse iterum docent Sylvester, & Azor citatis locis, & Abbas in cap. *Proposuit*. cit. tit. n. 4.

Resp. 3tio: Tertius actus Ecclesiam polluens est quaecunque voluntaria illicita seminis effusio intra Ecclesiam facta. Constat id iterum ex cap. unde *Consecrat. altar.* in 6. ubi Gregorius IX. ita loquitur: *Si Ecclesia consecrata cujuscunque semine fuerit polluta*. Dicitur notanter: *quaecunque voluntaria, illicita*: quia quæ contingit in somnis, licet data illi fuisset occasio, aut licet expergefactus illa delectetur, Ecclesiam non polluit juxta glossam in Can. *Ecclesiis* 20. de *Consecr. dist.* 1ma: Quod vero copulam conjugalem attinet: sciendum, quod etiam hæc probabilius, si absque causa admodum urgente in Ecclesia fiat, existimanda sit polluere Ecclesiam, prout docent Navar. in *Manuali* cap. 27. n. 257. Barb. de offic. & potest. Episcopi allegati 18. n. 47. Sanchez de *Matrim.* l. 1. disp. 15. num. 7. Pyrh. de *Consecr. Altaris* num. 12. contra Sa. v. *Ecclesia*, Basilium & alios. Cujus ratio est: quia licet copula hæc de se licita sit, tamen respectu loci facri est illicita, prout deducitur argumento cap. 1. de *Immunit. Ecclesiæ* & cap. 2. eod. in 6. Advertendum tamen: quod ad hoc, ut polluta sit Ecclesia per seminis humani effusionem voluntariam, & illicitam, requiratur, ut hæc effusio sit publica, & manifesta; nam per occultam non violatur Ecclesia, quamdiu nempe manet occulta. Quod ipsum colligitur ex cap. *Significasti*. 6. de *adulteriis*, ubi Alexander III. decernens, ut Ecclesia per adulterium coinquinata reconcilietur, potissimum se fundat in publi-

publica adulterii detectione, ut in cit. cap. est videre. Cæterum licet illicita effusio feminis, tamdiu, quamdiu occulta est, Ecclesiam non violet; tamen, quamprimum innotescere incipit, statim ex eo tempore Ecclesiam etiam polluit.

Resp. 4to: Ecclesiam etiam pollui tunc, quando in illa sepelitur aliquis fidelis excommunicatus. Constat ex cap. *Consulvisti.* 7. de Consecr. Eccles. ubi Innocentius III. Senonensi Episcopo consulenti, quidnam agendum circa cæmeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contigerit, respondit cæmeteria ejusmodi reconcilianda esse asper- sione aquæ solemniter benedictæ, sicut in Dedic- tionibus Ecclesiarum fieri consuevit; quod autem statutum est de cæmeteriis, idem etiam statutum, & quidem a fortiori censeretur debet de Ecclesiis, si ibi fidelis aliquis excommunicatus sepeliatur.

Advertendum tamen, ad polluendam Ecclesiam per sepulturam hominis fidelis excommunicati, ne- cessarium esse post Concilium Constantiense, ut se- pultus fuerit vel nominatim excommunicatus, ac denunciatus, vel notorius percussor Clerici.

Si vero porro quærat: quid sentiendum de sepultura hominis personaliter, & nominatim in- terdicti, an videlicet etiam per ejusmodi sepultu- ram Ecclesia polluat? Resp. Verum quidem esse, quod prohibeatur per cap. *Is cui* 20. de sent. excom. in 6. ne personaliter, ac nominatim interdictus se- peliatur in Ecclesia, aut quocunque alio loco sacro; imo etiam, quod cadaver illius, si a reliquis discer- ni possit, exhumari debeat, tamen hoc non obstan- te probabilius per sepulturam hominis sic interdicti Ecclesia non polluitur, ut docet Suar. l. 3. cap. 2. num. 13. Pyrh. ad tit. 40. de Consecr. Eccles. vel alta- ris, & alii plures.

Ratio ita statuendi est: quia poenæ absque tex- tu juris neque induci, neque extendi possunt; er- go cum nullus textus juris habeatur, vi cujus sta- tuatur, Ecclesiam pollui per sepulturam hominis personaliter, ac nominatim interdicti, neque etiam id asseri potest. Accedit, quod excommunicatio sit

multo gravior, quam sit interdictum : excommunicatio siquidem privat omni communione, non item interdictum. Resp. 5to: Ecclesiam etiam pollui per sepulturam hominis pagani, seu non baptizati intra Ecclesiam factam. Constat ex Can. *Ecclesiam* 28. de Consecr. dist. 1.

Si tamen contingat prolem nondum baptizatum, & in utero matris mortuam cum ipsa matre fidei sepeliri intra Ecclesiam, Ecclesia non polluitur, cujus ratio est: quia sic mater cum foetu unum corpus censetur.

Notanda jam autem hic venit differentia inter duos casus postremos, in quantum comparantur ad tres primos; in primis enim tribus casibus polluitur Ecclesia per actionem quasi transeuntem, & ex vi illius relinquitur Ecclesia polluta, etiam si actio omnino tranfierit, nullumque effectum physicum in Ecclesia reliquerit. In ultimis vero duobus casibus polluitur quodammodo Ecclesia per effectum in Ecclesia permanentem ex vi prioris actionis, id est, per corpus excommunicati hominis, vel non baptizati in Ecclesia sepulti. Unde etiam est: quod in primis tribus casibus ad reconciliandam Ecclesiam non requiratur, ut aliqua ab illa abstrahantur, sed sufficiat, si solæ orationes, & aspersiones juxta Ecclesiæ ritum adhibeantur; cum interim ad reconciliandam Ecclesiam, quæ polluta fuit per sepulturam hominis excommunicati, vel non baptizati sit necessarium per se loquendo, ut corpus humanum de Ecclesia extrahatur, extra illam projiciatur, & tandem primo benedictio, & reconciliatio usitata adhibeatur.

Est autem adhuc alia differentia in explicatis casibus: quia in primis tribus casibus non polluitur Ecclesia, nisi quando actio est voluntaria, & quando fit cum gravi culpa; at vero in postremis duobus casibus polluitur Ecclesia, licet contingeret corpus excommunicati, vel non baptizati sine culpa sepeliri, uti fieret, si sepultus v. g. putaretur fuisse baptizatus, vel ab excommunicatione absolutus, cum tamen interim non fuerit. Ratio postre-

mi est: quia jura statuentia, ut Ecclesia polluetur per sepulturam hominis excommunicati, vel non baptizati, non attendunt, quo casu, aut scelere corpus tale in Ecclesia sepultum sit, sed tantum reflectunt ad hoc, quod in Ecclesia sepulta sint, ut clare sumitur ex cit. Can. *Ecclesiam* 28. de Consecr. dist. 1.

Quæres 2do: An per dictos actus non tantum polluetur Ecclesia consecrata, verum etiam quæcunque alia Ecclesia, quæ autoritate Episcopi ad cultum divinum est dedicata?

Resp. affirmative. Ratio quoad primum, & secundum casum affirmandi patet ex cap. si Ecclesia ult. de Consecr. Eccles. vel altaris, ubi ita: *Si Ecclesia non consecrata cujuscunque semine fuerit, aut sanguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata lavetur, ne divinæ laudis organa suspendantur.* Quantum vero ad sepulturam excommunicati, vel non baptizati, colligitur ex Can. *Ecclesiam* 27. & sequ. de Consecr. dist. 1. & desumitur ex Glossa in cit. cap. ult. V. *Non consecrata.*

Dictum fuit cum reflexione: illam Ecclesiam non consecratam pollui, quæ autoritate Episcopi ad divinum cultum est dedicata: quia, quod talis Ecclesia, quæ ab Episcopo, vel autoritate illius benedicta non est, etiam si ab eodem ad publica officia divina deputata sit, quod, inquam, talis Ecclesia non polluetur per actus enumeratos, docet Henricu. l. 9. cap. 27. num. 5. Sa. V. *Ecclesia* num. 13. Suar. l. 3. tom. 3. disp. 81. sect. 3. quam sententiam insuper in praxi observari asserit Layman. l. 5. tract. 5. cap. 5. num. 2.

Quæres 3tio: Quomodo Ecclesia, quæ uno ex modis enumeratis est polluta, debeat reconciliari?

Resp. Faciendum esse discrimen inter Ecclesiam consecratam, & inter Ecclesiam non consecratam: si enim polluta fuerit Ecclesia consecrata, reconciliari debet aqua per Episcopum benedicta, & quidem ab Episcopo proprio, vel ex ejus commissione per alium Episcopum; ac proinde non potest fieri reconciliatio ejusmodi per simplices Sacer-

dotes, etiam aqua per Episcopum benedicta, non obstante quacunque contraria consuetudine, quæ potius corruptela esse dicitur cap. *aqua* 9. de consec. Eccles. vel Altar. hoc tamen non obstante potest summus Pontifex reconciliationem Ecclesiæ etiam consecratæ simplici sacerdoti committere: quia in iis, quæ sunt juris, seu potestatis Episcopalis ex dispositione, seu ordinatione Ecclesiastica, & mere humana, habet summus Pontifex potestatis plenitudinem, prout constat ex cap. *Proposuit* 4. de *Concess. præb.* Si autem polluta fuerit Ecclesia non consecrata, non est necessarium, ut reconcilietur per aquam ab Episcopo solemniter benedictam, sed potest reconciliari per asperisionem simplicis aquæ benedictæ. cap. si *Ecclesia* ult. de Consecr. Eccles. Altar. ubi mandat Gregorius IX. ut Ecclesia non consecrata, si fuerit polluta, aqua protinus exorcizata lavetur, ne divinæ laudis organa suspendantur. Et quidem potest reconciliari per simplicem Sacerdotem, cujus ratio est; quia, si voluisset Gregorius, ut lotio Ecclesiæ pollutæ, quæ nondum consecrata est, fieret per Episcopum, id expressisset, sicut expressit in cap. immediate antecedente. Item: quia in cit. cap. ult. vult Pontifex, ut Ecclesia non consecrata, si polluta fuerit, protinus lavetur, quod non posset dici, si deberet reconciliari per Episcopum.

Q U Æ S T I O II.

De actibus profanis, qui jure Ecclesiastico in Ecclesia fieri prohibentur.

Inter actus profanos, quos Ecclesia in templis fieri prohibet, primas sibi vendicant actiones forenses; quæ sunt in duplici classe: aliæ enim pertinent ad placitum, seu strepitum judicii; aliæ ad mercatum, seu negotiationem, in præsentia de utrisque aliqua dicenda veniunt.

Quæres itaque imo: An sacrilegium committatur, quando Placitum in Ecclesia fieri contingat? Resp. imo: Si Placitum fiat in Ecclesia, in causis illis, in quibus agitur de effusione sanguinis, aut de

de pœna corporali; tunc omnino certum est, sacrilegium admitti; sumitur ex cap. Cum Ecclesia 5. de immunitate Eccles. ubi ita loquitur Lucius III. *Cum Ecclesia Dei secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: sæcularis iudicii causas, ubi de sanguinis effusione, & corporali pœna agitur, in Ecclesiis, vel Coemeteriis agitare sub interminatione anathematis prohibemus: absurdum enim est, & crudele, ibi iudicium sanguinis exercere, ubi est tutela refugii constituta.*

Neque dicas: licet prohibeat Ecclesia, Placitum in causis, ubi agitur de sanguinis effusione, aut de pœna corporali, fieri in Ecclesia, hæc prohibitio tamen non videtur respicere specialem sanctitatem Ecclesiæ, contra quam credatur pugnare ejusmodi Placitum, sed solummodo libertatem Ecclesiæ; in quantum nempe contra libertatem Ecclesiæ Judex aliquis sæcularis ageret, si in Ecclesia Placitum in causis criminalibus institueret; atque adeo non videtur hoc ipso sacrilegium admitti, quod in Ecclesia Placitum fiat a Judice sæculari in causis criminalibus.

Resp. enim, nego antecedens, ratio negandi patet vel maxime ex cap. Decet. 2. de Immunit. Ecclesiarum in 6. ubi, postquam Gregorius IX. præmisisset, quod domum Dei deceat sanctitudo, tandem subdidit: *Omnis in Ecclesiis sæcularium iudiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per laicos, criminalis maxime agitur, sint loca eadem a laicorum cognitionibus aliena.* Ex quo satis aperte liquet intuitu Religionis, & sanctitatis ipsius loci placitum in Ecclesia celebrari prohibitum esse. Jam autem a fortiori ex iisdem juribus colligi debet pari ratione prohibitum esse, ne Ecclesia ad usus belli convertatur, quod fieret, si in illa munitio, vel quasi arx constitueretur. Si enim causæ sanguinis in Ecclesia non sunt tractandæ, multo minus est constituendus in ea locus ad sanguinem effundendum, & ad homicidia facienda deputandus, ita fere Innocentius, & Panormitanus, Sylvester cum aliis. No-

tandum tamen, quod prohibitio hæc tantum sit intelligenda extra casum necessitatis: quia si occurrat necessitas, qualis in bello defensivo occurrere potest, id fieri posse citati Authores annotarunt, estque hoc tanto certius, quia nullum jus clarum pro hac assertione existat, quæ tantum per illationem deducitur; imo etiam si adesset jus clarum, cessaret ob causam necessitatis.

Resp. 2do: Neque Placitum in causis civilibus fieri potest in Ecclesia absque violatione sanctitatis Ecclesiæ. Verum quidem est, quod Lucius III. in cit. c. *Cum Ecclesia* 5. de Immunit. Eccles. de solis causis criminalibus loquatur, tamen, ut inquit Suar. l. 3. *de Reverentia debita loci sacri* cap. 4. n. 6. si antea facta erat prohibitio, illam non abstulit. Unde etiam Glossa ibi ad verbum: *sanguinis effusione* addit *ly maxime*, quia etiam causæ civiles sæculares (inquit) prohibitæ sunt. Quod autem ante Lucium III. videantur prohibita fuisse Placita in Ecclesiis celebrari, etiam in causis civilibus, satis fundate colligitur ex cap. *Ut in domibus* 2. de Immunit. Eccles. ubi ita: *Ut in domibus Ecclesiarum neque missus, neque Comes, vel Judex publicus, vel Minister, quasi pro consuetudine placitum, vel hospitium vendicent: sed in publicis locis domos constituent, in quibus placitum teneant, & etiam hospitium.* Si enim prohibitum fuit, in domibus Ecclesiarum placita celebrari etiam tantum in causis civilibus, a fortiori videtur prohibitum fuisse juxta Glossam, & omnes Doctores ejusmodi placita celebrari in ipsis Ecclesiis.

Neque dicas: ex cit. cap. videtur tantum iterum colligi, quod similia Placita prohibeantur quidem ab Ecclesia fieri in Ecclesia, ita tamen, ut, si exerceantur in Ecclesia, per illa non violetur loci sanctitas, sed pure Ecclesiæ libertas.

Resp. Quantumvis ex antiquo jure non possit tam facile colligi, prohibitionem Placitorum in causis civilibus factam fuisse intuitu Religionis, tamen sic factam fuisse talem prohibitionem sufficienter patet ex jure novo, & quidem ex paulo superius cit. cap. *Decet* 2. de Immunit. Eccles. in 6. ubi postquam

quam præmittitur : domum Dei decere sanctitudinem, tandem præcipitur, *Ut omnis in Ecclesiis sæcularium judiciorum strepitus conquiescat, nullaque inibi causa per laicos, criminalis maxime agitetur.* Cum enim prohibeatur maxime causa criminalis, videtur etiam prohiberi quæcunque alia causa civilis. Ex dictis

Infertur : Non obstante prohibitionem hac Ecclesiasticos posse Placita sua Ecclesiastica in Ecclesiis exercere. Ratio est primo : quia jus prohibens placita fieri in Ecclesiis, expresse hanc prohibitionem limitat ad iudices laicos, & ad strepitum sæcularium judiciorum. Ratio est 2do : quia sacri Canones non tantum permittunt, sed etiam monent, ut Ecclesiasticæ causæ in Ecclesia fiant, ut patet ex can. *Præceptum ult. C. 2. Q. 2.* ubi ita : *Præceptum ergo est in antiquis statutis Episcopos ejectos, atque suis rebus exspoliatos Ecclesias proprias recipere, & primo sua omnia eis reddi, & demum, si quis eos iuste accusare voluerit, æquo periculo facere : Iudices esse decernentes, Episcopos recta sapientes, & in Ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui oppressi videbantur : nec prius eos respondere debere, quam omnia sua eis, & Ecclesiis eorum, legibus integerrime restituantur.*

Neque dicas : ratio prohibendi Placita sæcularia in Ecclesia videtur generalis ; sicut enim Placita sæcularia, si in Ecclesia exercentur, videntur esse contra pacem, & quietem in Ecclesia, & devotionis necessariam ; ita quoque Placita Ecclesiastica contra eandem pacem, & quietem esse apparent.

Item : Placita Ecclesiastica non possunt fieri die festo, seu tempore sacro ; ergo neque in loco sacro. Ad idem resp. & dico cum Suar. cit. l. 3. & cap. 4. num. II. Ecclesiam maiorem rationem habuisse suorum judiciorum, & causarum, quam sæcularium. Item : voluit Ecclesia consulere honestati suorum Clericorum. Et tandem merito præsumit Ecclesia Ecclesiastica Iudicia cum minori strepitu, & breviori tempore transigi, ipsumque Iudicem

Ecclesiasticum majorem habiturum curam, ut sine loci indecentia perficiantur. Ad secundum Resp. magnam esse disparitatem; certum siquidem est personas Ecclesiasticas diebus festis minus debere occupari actionibus forensibus, quam occupentur sæculares.

Cæterum: licet Concilia sæcularia in Ecclesia de rebus temporalibus non prohibeantur sub nomine Placiti, tamen per alia verba in cit. cap. *Decet* 2. de Immunit. Eccles. in 6. interdicuntur, & quidem per verba illa: *Cessent in locis illis Universitatum, & societatum quarumlibet Concilia, Conciones, & publica parlamenta.* Nullo modo tamen prohibentur actus publici, qualis etiam est collatio Doctoratus: quod ipsum consuetudo declarat, cum in gravissimis Academiis id fieri videamus. Aliud tamen esset, prout annotavit Navarrus in Can. 5. de Orat. num. 37. §. *Quarto sequitur*, si actus ejusmodi publicus celebraretur tempore incommodo, & cum perturbatione officiorum divinorum, vel alia circumstantia indecente pro illo loco.

Quæres secundo. Quid sentiendum de mercatu facto in Ecclesia? Resp. Mercatus est etiam actus jure Ecclesiastico fieri in Ecclesia prohibitus; atque adeo si exerceretur in Ecclesia, violaretur sanctitas illius, & per consequens sacrilegium admitteretur. Prohibitio illius patet ex cit. cap. *Decet*, ubi ita habetur: *Cessent in Ecclesiis, earumque Cæmeteriis negotiationes, & præcipue nundinarum, ac fori cujusunque tumultus.* Advertendum tamen hic: peccare quidem illos, qui in Ecclesia contractus mercium faciunt, non tamen propterea contractus in Ecclesia factos esse invalidos; quia in jure non irritantur, neque comprehenduntur sub irritatione Placiti; quia illa, utpote odiosa, extendi non debet.

QUÆSTIO III.

De reliquis actibus, qui jure Ecclesiastico in Ecclesia fieri prohibentur.

Ad tertium genus operum, quæ ob templorum reverentiam in eis fieri Ecclesia peculiariter prohi-

hibuit, pertinent cumprimis actiones furti, ut patet ex Can. *Quisquis* 21. C. 17. q. 4. ubi ita loquitur Joannes Papa VIII. *Sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de Sacro, aut Sacrum, de non sacro.*

Ante omnia autem sciendum tertiam partem hujus prohibitionis, concernentis furtum rei sacræ de loco non sacro huc non pertinere; in præsentī etenim nobis sermo tantum est de iis, quæ in loco sacro exerceri prohibentur, & quæ ex ratione loci sacri supposita Ecclesiæ prohibitionē sacrilega evadunt: quod furto rei sacræ de loco non sacro convenire non potest.

Quæres jam ergo 1. An ex vi prohibitionis Ecclesiasticæ sacrilegium locale admittatur, quando furtum contingit fieri in Ecclesia?

Resp. Quod Sacrilegium locale tunc admittatur, quando aufertur ex Ecclesia res ad Ecclesiam pertinens, aut res ejusmodi, quæ quasi sub potestate, & jure illius est, quia scilicet illi vel ad custodiendum tradita, vel in pignus data, vel alio simili modo in illa deposita est, est in controversum; facitque pro hac assertionē plurimum cit. Can. *Quisquis*, ubi dicitur: sacrilegium committi auferendo sacrum sacro, vel non sacrum de sacro, quod non subsisteret, si per ablationem de Ecclesia rei ad Ecclesiam pertinentis, vel rei, quæ quasi sub jure, & potestate illius est, sacrilegium locale non admitteretur. Insuper sacrilegium esse, auferre de Ecclesia rem, quæ quasi sub jure, & potestate Ecclesiæ est, potest etiam suaderi ex l. 2. Mach. 3. ubi refertur historia de Heliodoro divina virtute flagellato, eo, quod pecuniam in templo depositam regia auctoritate contra illius templi immunitatem, & sanctitatem, & in ejus contemptum, ut ibi dicitur, rapere tentaret.

Denique hanc assertionem roborat ratio sequens: quia quod sub jure, & potestate Ecclesiæ est, est sub speciali patrocinio, ac custodia divina, cum omne illud, quod in templo Dei deponitur, & per Ministros Dei acceptatur, censeatur veluti

sub fide Dei, & defensione recipi; ergo si contingat rem ejusmodi, quæ sub jure, & protectione Ecclesiæ est, de Ecclesia cum injuria auferri, specialis malitia contra reverentiam Deo, & Ecclesiæ illius debitam admittetur. Supposita dictorum certitudine, magna adhuc remanet quæstio.

An ex vi prohibitionis Ecclesiasticæ sacrilegium locale admittatur, quando de Ecclesia auferuntur res ejusmodi, quæ neque ad Ecclesiam pertinet, neque sub illius jure, & quasi potestate est?

Non admitti tunc sacrilegium complures sentiunt Theologi, fundantes se in hoc: quia, cum res ejusmodi tantum quasi per accidens sit in Ecclesia, non videtur per furtum illius gravis injuria Ecclesiæ irrogari: atque proinde juxta sententiam hanc non est circumstantia loci in simili casu de necessitate confessionis. Quod vero sacrilegium etiam tunc admittatur, docet Suar. l. 1. tom. 1. de Relig. l. 3. cap. 5. & plerique Canonistæ cum Glossa in cit. c. *Quisquis* & in C. *Sacrilegium*. C. 17. q. 4. Fundamentum præcipuum hujus sententiæ est: quia in cit. can. *Quisquis* simpliciter, & absque limitatione dicitur esse sacrilegium: *Furari non sacrum de sacro*; constat autem ex L. *de pretio ff. de Publican.* ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debere, nisi vel lex alia obliget, vel ad distinguendum ratio conveniens cogat, quorum neutrum hic intervenit. Imo juxta Suar. cit. loco in cit. c. *Quisquis* debet cum limitatione, & restrictione ad res, quæ tantum sunt sub jure, & quasi potestate Ecclesiæ accipi, destruitur decisio, & partitio textus: quia res, quæ de se sacræ non sunt, in quantum tamen constituuntur sub patrocinio Ecclesiæ, quæ vel in depositum, vel in custodiam illas recepit, jam sunt aliquomodo sacræ. Accedit: quod, licet hæc lex videatur odiosa furibus, & latronibus, tamen simpliciter sit favorabilis, cum faveat Ecclesiæ, & Religioni, atque ita potius est amplianda, quam restringenda; denique: cum in cit. c. Pontifex aperte intenderit immunitatem Ecclesiæ defendere; magna autem, & valde rationabilis Ecclesiæ immu-

ni-

nitas fit, si res in illa existentes quandam securitatem ab omni injuriosa acceptione participant, prudenter existimandum est: cit. c. non tantum esse intelligendum de furto in Ecclesia rei, quæ est sub jure, & quasi potestate Ecclesiæ, sed etiam de furto cujuscunque alterius rei, quæ aufertur in Ecclesia.

Quæres secundo: Quænam sint præterea actiones, quæ sub tertio genere jure Ecclesiastico in Ecclesiis prohibentur?

Resp. 1. Per Cap. *Relinqui 2. de Custodia Eucharistiæ* prohibetur, ne particularia suppellectilia intra Ecclesiam admittantur extra casum necessitatis; ita enim loquitur Innocentius III. in cit. Cap. *Firmiter prohibemus, ne hujusmodi suppellectilia in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat habere refugium.* Notandum tamen ex Suarez. hic num. 1. quod hoc ex ratione materiæ in ratione sacrilegii non videatur esse grave, nisi tantus fieret excessus, ut notabiliter impediretur Ecclesia, vel foedaretur, aut contemni videretur, estque hæc prohibitio tantum intelligenda de Ecclesia, & non de Sacristia, aut aliis locis adjunctis Ecclesiæ, neque etiam de Coemeterio; si enim in his locis suppellectilia recondantur, non inducuntur ea incommoda, quæ inducerentur ex asservatione suppellectilium facta in Ecclesia.

Resp. secundo: Per Cap. *Decet de Immunitate Ecclesiæ* in 6. prohibetur: ne in Ecclesia fiant seditiones, conclamationes, neve alius impetus committatur, ex quo statim infert Navarrus; etiam prohiberi in Ecclesiis omnes ludos clamorosos, & tripudia, quæ cum profano tumultu fieri solent. Licet autem deinde per Cap. *Cum decorem de vita, & honestate Clericorum* prohibeantur in Ecclesia ludi theatrales, & spectacula, in quibus introducuntur monstra larvarum, tamen hanc prohibitionem non extendi ad honestos ludos, & ad pietatem moventes, annotavit Glossa, Panormitanus, & Sylvester. Per idem Cap. *Decet* prohibentur etiam vana, & multo fortius fæda, & profana colloquia, & quælibet

libet confabulationes. Notandum tamen ex Suar. tom. 1. de Relig. l. 3. cap. 6. quod, si colloquia cæteroquin honesta, ad cultum tamen Dei nihil pertinentia, eo tempore habeantur, quo divinis officiis attendendum non est, aut quo alii ab eadem attentione non impediuntur, culpa vacent; quia non tenemur semper esse in templo, & illo ut templum est.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Mardocheus licet regio per urbem Susan invehctus equo, faustisque honoratus acclamationibus; decretæ tamen suam in gentem sententiæ memor lacrymis temperare haud poterat Esth. 6. & Christus etsi triumphanti similis festivas inter voces ingreditur Hierosolymam; flet tamen super illam, cuius ultimam noverat instare subversionem.

DOMIN. X. POST PENTECOST.

Evangelium: Dixit Jesus ad quosdam, qui in se confidebant tanquam justi, & aspernabantur cæteros, parabolam istam: duo homines ascenderunt in templum, ut orarent: unus Phariseus, & alter Publicanus. *Luce 18. a v. 9. usque ad 14. inclusive.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Sacer textus dicit narrationem a Christo factam de Phariseo, & Publicano parabolam, Cornelius vero censet simul historiam parabolice tamen relatam eo fine a Christo, ut retunderet Phariseorum præfidentiam, jactantiam, & contemptum cæterorum, quod ipsum titulus parabolæ innuit: *Dixit ad quosdam, qui in se confidebant tanquam justi. v. 9.* tacet hic nomina utriusque, indefinite loquens: *Dixit ad quosdam: ad quosdam,* inquit Albertus M. nomine indignos propter malum meritorum ipsorum, de qui-

quibus per Psalmistam Deus loquitur: Psal. 15. *Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Qui in se confidebant tanquam iusti*, v. 9. id est, qui persuadebant sibi erronee se esse iustos. Arius legit: ad quosdam persuasos in seip[s]is se esse iustos, erroneo nempe dictamine, utpote a Phariseorum proveniente superbia; qua tumentes operibus propriis adscribebant iustitiam, quæ quia solum considerabant, iudicabant se esse iustos. Theophilactus ad hoc reflectit, quod, quia superbia inter cæteras passionēs maximam exercet tyrannidem, ideo Salvator non immerito contra eandem humana corda præmunire voluit præsentē parabola: *Est autem superbia*, verba Theophilacti sunt, *Dei contemptus*; quoties enim aliquis non Deo, sed sibi adscribit bona quæ fecit, quid est aliud, quam Dei negatio? Contra illos agitur, qui in se ipsis confidunt; parabolam hanc proponit, ostendens, quod quamvis iustitia approximet Deo, si tamen assumat superbiam, ad infimum deiecit hominem: ita quidem, ut ne ea quidem, quæ ab intrinseco meritoria sunt, vim meritoriam, aut impetratoriam conservent, si humilitate destituantur, fædantur superbia. Hac ergo parabola, postquam præcedente ejusdem capitis unam docuisset veræ orationis conditionem, perseverantiam, docet alteram, scilicet humilitatem; humilis enim oratio a Deo exauditur, superba respuitur juxta illud Eccl. 35. 21. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit, & donec propinquet, non consolabitur; & non discedet donec Altissimus aspiciat.*

Et aspernabantur cæteros. En argumentum: quod iusti non fuerint, quia aspernabantur cæteros, & quod superbia tumuerint, quia contemptim alios despiciebant; *Vera enim iustitia*, verbis Gregorii hom. 34. in Evan. loquor: *compassionem habet, falsa dedignationem*, quamvis & iusti soleant recte peccatoribus dedignari: sed aliud est, quod agitur typo superbiæ, aliud quod zelo disciplinæ.

Duo homines ascenderunt in templum ut orarent, unus Phariseus, & alter publicanus v. 10. Pharisei erant Religiosi Judæorum, sicut nunc Monachi Christiana-
na-

norum, erantque Pharisei ab aliis in habitu, in observantiis multis cultus religionis distincti, propter quod dicebantur Pharisei, id est, divisi, eratque secta eorum inter Judæos celebris, ita Dionysius Carthus. idem omnino S. Bonaventura docet, & superaddit, quod Phariseus apparenter bonus erat, publicanus erat patenter malus, quia publicani dicebantur exactores vectigalium publicorum, quæ eo tempore violenter, & injuste exigebantur, utpote, quod Romani indicarent ea Judaico populo, qui tamen nulla lege se posse cogi assererat, eo quod terram hæreditate, & promissione divina acquisitam incolet.

Phariseus stans, hæc apud se orabat: Deus! gratias ago tibi: quia non sum sicut cæteri hominum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic Publicanus v. II. Lucas Burgenfis sensum literalem sequens, dicit in antiquo templo Hierosolymitano moris fuisse, ut homines stantes orarent: In illo templo veteri fere moris erat stare, nam quanquam nunc in genua, nunc etiam in faciem procideretur, tamen, quia non poterat id esse continuum, quamdiu religionis officia durarent, stabatur fere a viris, cum commoditas sedendi nulla esset. Soli enim Regi, & summo Pontifici tunc sedes ponebatur. Addit tamen divinus Magister expresse To Stans, ut notet factum Pharisei, quod vultum erigeret in cælum, quasi cum Deo disputaturus, vel rationem meritorum initurus, & exacturus, nam humilis viri, ait Theophilactus, est, & aspectu humiliari, hic autem, & habitu, & gestu superbus agnoscitur. Stabat ergo Phariseus superbus primo: quasi securus, & confidens in suis meritis, quasi Deum ad judicium provocans. Secundo: stabat primus vel inter primos ad altare. Tertio: stabat cervice, & vultu in cælum erecto, & fixo, quasi illud, sibi suisque meritis debitum esset. Publicanus vero stabat primo: tremens, & providus confitens peccata sua. Secundo: stabat longe scilicet procul ab altari ultimus vel saltem inter ultimos. Tertio: vultu in terram dejecto non audens cælum aspicere, timorem, & poenitentiam ipso situ proferens. Sacer textus notanter dicit:
Pha-

Pharisæus apud se orabat: id est more suo, apud se sua opinione orabat, quia in conspectu Dei nulla erat oratio, sed superba sui ipsius laudatio, & publicani despectio: Quid rogaverit Deum, vocibus utor S. Augustini serm. 36. de ver. dom. 2dum Lucam, quære in verbis ejus: nihil invenies: ascendit orare, noluit Deum rogare, sed se laudare, ascendit ergo ut oraret, sed oravit duntaxat apud se tanquam sibi placens, Hugonis sunt verba, ac propterea oratio ipsius rejicitur: Oratio enim hominis placentis sibi non ascendit ad Deum teste Gregorio, cujus rationem dat S. Basilius in hæc verba: Cum preces ejus debuissent ad cælum ascendere, unius meritorum gloriatio eum deprimebat, & faciebat ut apud se esset: unde apud se tantum orabat. Deus! gratias tibi ago, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, injusti, velut etiam hic publicanus.

Quærit porro hic Jansenius, quo justo motivo reprehendantur Pharisei orantis verba, utpote quibus non tantum gratias agit Deo, sed etiam eidem attribuere videtur quidquid in se agnoscit boni? quæstionem autem propositam ipsemet enodat sequentibus: *Non reprehenditur, quia Deo gratias egit, sed quia gratias agendo, & male sibi placuit, & alios præ se superbe contempsit: sic enim placuit, ut in sua gratiarum actione, suas tantum laudes commemoraret, & ob quasdam virtutes se justum esse consideret, adeo ut nihil sibi ad complementum petendum putaret. Præterea tantum sibi inesse autumat boni, ut orare audeat: Quia non sum sicut cæteri hominum, diceret saltem; reprehendit hanc pharisaicam orandi formulam S. Augustinus: Non sum sicut multi homines. Quid est, sicut cæteri homines, nisi omnes homines præter ipsum? ego inquit justus sum, cæteri peccatores Quasi dicat: ego solus sum justus, cæteri omnes scelera- ti; superbus enim ut se summe extollat, summe alios contemnit, & deprimit. S. Gregorius lib. 23. Moral. c. 7. quatuor notat species superbix, prima est: cum quis bonum v. g. virtutem a se putat habere. Secunda: cum suis meritis id tribuit. Tertia: cum putat se habere, quod non habet. Quarta: cum*

cum quis vult esse singularis, ideoque alios despiciat, & vituperat, quæ teste Dionysio Carthu. in arroganti Phariseo deprehenduntur; multiplici ergo laboravit Phariseus superbia, primo: quia etsi omne bonum cognovit esse a Deo, bona tamen sua sibi a Deo præstita æstimavit, non solum ex divina clementia, sed etiam pro sua industria, sive justitia. Secundo: quia etsi verbis gratias egit, tamen mente ad seipsum reflectebat videri cupiens, & laudari, imo & de sua gratiarum actione vanitatem concepit. Tertio: quia de bonis suis super alios insipienter se extulit. Quarto: quoniam alios temere judicavit, & sprexit; quæ omnia textui apprime correspondent, *quia non sum sicut cæteri hominum*, en insignem Pharisei arrogantiam! majoris vero tumoris occasio ex vicino publicano: *velut etiam hic publicanus*, quasi dicat: non sum sicut cæteri homines, neque sicut præsens publicanus, qui pariter ut cæteri adulter, injustus &c. Rationem dat arrogantis prælationis: *Jejuno bis in Sabbato*, id est: in hebdomade, est synechdoche; a potiori enim die tota hebdomas vocatur Sabbathum; unde legit Arabicus: *Jejuno duobus diebus in omni hebdomade. Decimas do omnium quæ possideo*. En alterum superbiendi argumentum! Decimas do; quasi dicat: non solum do decimas fructuum terræ, quas lex præscribit, sed, & majoris, & spontaneæ religionis studio do decimas omnium omnino rerum, quas possideo, ut carnum, ovorum, piscium &c. ad quas nulla lege teneor, ita Cornelius. Taxaverat Phariseus cæteros homines, quasi adulteros, & injustos, quasi ipse solus esset castus, & justus, castum se probat per jejunium, quod castitatis Mater est, justum per decimas omnium; *Contra adulterium*, inquit Theophilactus, *gloriatur de jejunio, e deliciis enim petulantia. Contra rapinam vero, & injustitiam profert dationem decimarum omnium, quæ possidebat, tantum, inquiens, contrarius sum rapinæ, & injustitiæ, ut etiam quæ mea sunt, expendam.*

Et publicanus a longe stans nolebat, nec oculos ad coelum levare, sed percutiebat pectus suum dicens: Deus pro-

propitius esto mihi peccatori. v. 13. Publicanus, id est, ex mente Lyrani publicis negotiis intentus stabat a longe dejectis oculis, memor iniquitatis suæ, ob quam indignus reddebatur, qui altari appropinquaret, & oculos levaret in cœlum. Agnovit enim peccatorum suorum abominationem, & malitiam, demum suam indignitatem, & vilitatem, sed tam feliciter, ut tandem ascenderet ad veniam. Verba do Alberti M. *Hanc indignitatem sui, etiam longe stans ostendit, & cum longe esset, tamen stetit, & non in fastu processit, sicut Phariseus; stans autem a peccato surrexit, & rectitudinem justitiæ apprehendit.* Textus sacer dicit publicanum a longe stetisse, non tamen in ea distantia, quin commode posset observari a Phariseo, & vicissim eundem observare, longe tamen stabat ab altari, a quo, ut Augustinus loquitur, *cordis conscientia eum removebat.* Nolebat, id est, non audebat ex verecundia, humilitate, & reverentia *nec vel oculos ad cœlum levare*, indignum se æstimans, qui cœlum aspiceret, cum toties peccatis accumulatis provocasset ad ultionem justissimum Deum, cujus cœlum fedes est. Rursum *ad cœlum*, id est, sursum, puta ad sanctum sanctorum, ubi Deus super propitiatorium, & Cherubim sedebat; illud enim editiore loco situm, locus vero orationis Laicorum in decliviori loco designatus erat. More suo sapientia plenam assignat D. Aurelius rationem: noluit cœlum aspicere, *ut aspicere-tur*, a Deo nempe; *non aspiciebat; respicere sursum non audebat, premebat conscientia, spes sublevabat.* Jansenius accuratius textum considerans, particulam *nec* sequentibus exponit: *nec oculos; significare videtur, quod multo minus manus in cœlum levaverit, & ex opposito ipsum Phariseum, non oculos tantum, sed & manus confidenter in cœlum jactasse. Sed percutiebat pectus suum*, in quo erat cor, id est, voluntas, quæ omnium peccatorum fuerat origo, hanc ergo percutit quasi vacuum, & ab ea pœnas exigit, quæ consentiendo peccatum commiserat, est ergo tunio pectoris pœnitentiæ signum, & cordis contriti signum. Hic ergo gestus & præterlapsis, & moder-

Brev. Script. Tom. II. Kk nis

nis temporibus est contrite confitentis signum, & Christianorum consuetudo; non abnuitt S. Augustinus serm. 8. de verbis Domini 2dum Matth. *In hoc ipso quod sonuit, confiteor, pectora vestra tuitudistis. Tundere enim pectus, quid est, nisi arguere, quod latet in pectore, & evidenti pulsu castigare occultum peccatum? quare hoc fecistis, nisi quia audivistis: Confiteor tibi Pater.* Tundit ergo poenitens pectus, ut peccatum extundat. In hunc locum Card. Hugo sequentia advertit: tria notantur in pectoris percussione: *Est ibi læsio, per quam significatur Contritio. Est sonus, per quem significatur confessio; est manus appositio, per quam significatur satisfactio: hæc sunt tres partes poenitentiae, quæ est via reducendi ad Deum.* Considerandum autem occurrit, non dici in textu, *percutiebat corpus*, sed *percutiebat pectus*, quia præter ictum corporis afflictivum, insinuatur insuper mortificatio appetituum internorum per pectus; ut doceamur, macerationi externæ conjungendam esse mortificationem simul internam, si poenitentia stabilis, Deoque grata desideretur. Non nuda hæc erat percussio, quo fine illa facta fuerit, insinuat versus 13. dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori*, brevis, sed heroica, & efficax oratio. Quasi dicat: fateor o Domine me magnum peccatorem, doleoque ex intimo corde, quod tuam Majestatem offenderim, ideoque non peto aliud, nisi ut ea mihi condones, gratiamque emendandi, & poenitentiam feriam, jugemque agendi largiaris. Ego enim me solum peccatorem summum esse existimo, & confiteor, unde mihi soli ignosci peto, nec de aliis, utpote me melioribus cogito, aut precor. Unde Arabicus vertit: *Parce mihi, quia peccator sum*, non dicit peccans, sed peccator, habitum peccandi innuere videtur, *mihi* addit, *parce mihi*; non fortunæ sociis, non astris, sed mihi omne peccatum, omnem culpam adscribo. Ita fere Cornel. a Lap.

Dico vobis: descendit hic justificatus in domum suam ab illo. v. 14. id est præ illo, alii legunt: ad illum, figurate, nempe collatus cum illo, vel relatus ad illum, id est Pharisæum. Plerique Codices Corne-

lio teste legunt *descendit justificatus magis, quam ille*, quia scilicet Publicanus per veram humilitatem, & poenitentiam fuit justificatus, Phariseus vero per suam fictam & superbam orationem magis peccatis fuit inquinatus. Unde Euthymius *ab illo* interpretatur *non ille*, ut sensus sit, *descendit hic justificatus, non ille*. Clarius eruitur ex phrasi hebraica; Hebraei enim *ly ab* usurpant pro gradu comparativo, quem saepe adhibent, cum unum alteri praeposunt. Sensus ergo est, quasi dicat: Publicanus justior Phariseo rediit, justior nempe comparatione non directa & simplici, sed indirecta & negativa, quia scilicet publicanus justus, Phariseus vero injustus, imo injustior, quam venerat, domum rediit, ita interpretes. Sed neque mirum: quia, dum Publicanus orabat, Phariseus merita sua superbe jactabat: *Dominus enim*, S. Bonaventurae verbis loquor, *plus pensat unam humilem supplicationem peccatoris poenitentis, quam innumerabiles actiones alicujus justi de se praesumentis*. S. Bernardus Serm. 3. de Annuntiat. *Phariseus vacuus rediit, quia plenitudinem simulavit. Nam publicanus, qui exinanivit semetipsum, qui vacuum vas exhibere curavit, gratiam retulit ampliolem*. Pressius S. Chrysost. conjunctam cum superbia justitiam superat humilitas cum peccato; superbia enim facile justitiam deprimit, at humilitas peccati pondus superat.

Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, uti a Deo humiliatus fuit superbus Phariseus, & *omnis, qui se humiliat exaltabitur*, uti exaltatus ad gratiam fuit humilis publicanus. Didacus Stella acute advertit Christum tertio hujus sententiae meminisse in Evangelio, scilicet Matth. 23. Luc. 14. & 18. Sancta Mater Ecclesia a spiritu sancto edocta, pariter ter per annum eandem nobis Evangelicam doctrinam inculcat; neque mirum: quia in Christi Sapientiae aeternae, & incarnatae schola nulla erat frequentior lectio, aut crebrior, quam haec: *discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*, ter ergo inculcat, ut eandem consummate addiscamus, cujus plenitudo in ternario pariter consistit. Adeoque ut consum-

mata, plenaque sit humilitas, necesse est, ut humilitas sit in corde, sit in ore, sit in opere. Textum hunc adducta similitudine declarat Lyranus desumpta a statera; sic enim ait: *Sicut in statera materiali una parte depressa altera elevatur, & e converso; sic in statera divinæ justitiæ decretum est, ut qui elevantur per superbiam in hac vita, deprimantur per poenam confusibilem in futura, & e converso, qui se humiliant in præsentia propter Deum, in futuro ad gloriam eleventur.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Christus inducens Pharisæum orantem, Deoque gratias agentem, quod non esset sicut cæteri hominum, non raptor, non injustus, non adulter: *Deus! tibi gratias ago, quia non sum, sicut cæteri hominum, raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus*, inducens, inquam, Christus ita Phariseum orantem, aperte docere voluit, orationem hanc ejus non tantum Deo non acceptam, verum insuper etiam culpabilem fuisse, prout clare liquet primo ex hoc: quia parabolam hanc illis proposuit, qui in se confidebant tanquam justi, cum tamen interim justi non essent, & aspernabantur cæteros. Secundo exinde: quia subjunxit Salvator publicanum præ Phariseo justificatum descendisse in domum suam, & tandem tertio ex illis verbis, quibus præsens terminatur Evangelium: *Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur, & omnis, qui se humiliat, exaltabitur*; absque connexionem enim hæc dicta credi possent, nisi oratio hæc Pharisei Deo gratias agenti Deo fuisset exosa, & culpabilis. At nunquid Doctor gentium in plerisque locis suarum epistolarum fideles monuit, ut Deo gratias agerent pro acceptis muneribus? *Gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo, & Patri*, ad Ephes. 5. v. 20. *In omnibus gratias agite, hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu in omnibus vobis.* 1. Thessal. 5. v. 18. Nunquid servus Evangelicus

eus se laudavit, quando ad Patremfamilias conver-
sus, suamque industriam commendans confidenter
dicebat: *Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce
alici quinque superlucratus sum*, Matth. 25. v. 20. Nun-
quid iterum iusti inducuntur in die novissimo co-
ram Iudice supremo se laudaturi de bonis operibus?
dicent enim ad Iudicem: *Domine, quando te vidimus
esurientem & pavimus te? sitientem, & dedimus tibi
potum? quando te vidimus hospitem, & collegimus te:
aut nudum, & cooperuimus te? aut quando te vidimus
infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?* Matth.
25. a v. 37. Ex quibus omnibus deducitur haud vi-
tiosum esse: si Deo grates fundantur pro perceptis
ab eodem muneribus, aut: si fiat commemoratio
bonorum operum a se factorum. Atque proinde si
Pharisæus reprehenditur, dum Deo gratias agit pro
munere divino, quale certe non postremum est: non
esse raptorem, non injustum, non adulterum, de-
cimasque, addito insuper jejunio in hebdomade ge-
mino, omnium reddere, quæ possidentur, sermo
hic sit antilogicus, est necesse. Concordia.

Resp. Phariseum non ideo a Domino reprehen-
di, quia Deo gratias egit de bono opere a se facto,
sed quia illius gratiarum actio adeo a vera humili-
tate fuit aliena, ut, quidquid in illa reperias, su-
perbiam spirare videatur.

Demus enim (de quo tamen dubitant nonnulli
Scripturæ Interpretes, putantque factum fuisse, ut
ille has virtutes jactaret, quas non habebat) quod
omnes eas virtutes habuerit, quas buccis plenis de
se prædicabat, erat tamen magna illius superbia,
quod cæteros omnes sine discrimine homines tan-
quam peccatores, sibi velut iusto postponere non
vereretur. Erat certe superbia ista illius tanto pe-
ior, quanto stultius, & aliis injuriosius est: singu-
larem se reputare, & cæteris præstare omnibus.
Porro non caruit gratiarum actio Pharisei superbia
ex eo: quia solas virtutes suas commemoravit, de
vitiis, quibus utique non carebat, nullam prorsus
faciens mentionem, ad eum modum; quo æger
non quid morbi, sed quid sanitatis habeat, medico

exponit. Hanc superbiam notavit in Phariseo Gregorius hom. 7. in Ezechielem, imo Maldonati opinio est, credendum esse, quod Phariseus tantum simulate Deo gratias egerit. Et neque absque re: si enim serio Deo gratias ageret, non ita loqueretur, ut tota oratione sibi placeret; quia ergo virtutes plurimas sibi attribuit, quasi sua diligentia illas consecutus fuisset, non videtur egisse gratias Deo, ut gratias ageret, sed, ut se laudaret. Maxime autem superbia illius in gratiarum actione facta eluxit ex hoc capite: quia quanto studio virtutes suas recensuit, tanto etiam conatu vitia aliorum, & quidem gravissima enumeravit, nempe: tam disertus aliorum fuit accusator, quam facundus sui laudator. *Maxima quæque peccata nominavit*, inquit Maldonatus super hunc locum num. II. *quibus cæteros homines præter se oneratos esse dicit. Hæc enim nomina illa significant, raptores, injusti, adulteri, non eos, qui semel aut iterum rapuerint, iustitiam violaverint, adulterium patraverint; sed qui id solent facere quam frequentissime.*

Est itaque gratiarum actio pro operibus bonis facta Deo, est laudabilis, estque digna commendatione, sed si illud bonum, quod in nobis esse cognoscimus, non esse ex nobis iudicemus, verum illud nos accepisse a Deo profiteamur, qui illud absque meritis nostris tribuit nobis, conformiter ad illud Pauli I. Cor. 4. v. 7. *Quid autem habes, quod non accepisti?* Est gratiarum actio istiusmodi, est omnino accepta Deo, placensque Cœlitibus; sed si fumo superbiæ tumescentis non excæcati, cæteros omnes contemptim non despiciamus; sed sitotum negotium non ad nostram, eamque vanissimam, atque superbia plenam, sed ad maiorem duntaxat Dei referamus gloriam; si enim secus: tantum aberit, ut digni laude, commendatione, divinaque complacentia, & præmio efficiamur, ut potius inter servos nequam merito computandi simus, qui subinde graviter vapulabunt.

Insuper: si reflectendum est ad id, quod per Phariseum, & Publicanum significabatur, prorsus
nihil

nihil mirum est: Pharisæum orantem, & Deo gratias agentem a Christo fuisse reprehensum. Phariseus ergo de meritorum excellentia inaniter se effrens, judaicum populum figuraliter expressit, qui de acceptæ legis observantia tumuit, Redemptorem suum superbe suscipere detrectans. Publicanus vero, qui se humiliando, suaque peccata confitendo exaltari meruit, designabat populum gentilem, qui Apostolicæ prædicationis veritate suscepta, falsos Deos deseruit, suumque Creatorem dignis poenitentiae fructibus sibi propitium reddere contendit; cui tanta exaltatio de coelis obvenit, ut, qui ante mancipium erat diaboli, Filius Dei efficeretur.

A N T I L O G I A II.

Ex narratione præsentis parabolæ constat: Publicanum descendisse justificatum in domum suam ab illo, id est a Phariseo. *Amen dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo.* v. 14. atque adeo respexit Deus ad Publicanum, neglexit Phariseum. At nunquid hoc contrarium videtur esse illi textui, qui habetur Deut. 10. v. 17. *Dominus Deus vester, ipse est Deus Deorum, & Dominus Dominantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, qui personam non accipit, nec munera.* Si enim Deus non accipit personam, quomodo neglecto Phariseo ad Publicanum respexit? vel: si Publicanum respexit præ Phariseo, quomodo non accepit personam? Concordia.

Resp. quando cit. cap. 10. Deut. dicitur, Deum non accipere personas, non aliud innuitur, quam, quod Deus non consideret faciem hominis, aut externum opus, vel statum, conditionem, vitæque qualitatem, & conversationis; hoc enim proprie persona significat in Scripturis, ac proinde in hoc sensu non est propterea quis Deo charior, quia potentior, quia nobilior, quia doctior; neque ideo minus æstimabilis, quia debilior, quia ignobilior, quia rudior. Nullo modo autem locus hic Scripturæ evincit Deum non attendere ad internam personarum dispositionem; unde licet externa dispositio,

vel qualitas personæ nihil conducat ad hoc, ut Deus unam præ altera accipiat: confert tamen plurimum dispositio interna. Et inde est: quod Isaia 66. v. 2. dicatur Deus respicere ad pauperculum, & contritum spiritu, & timentem sermones Dei. *Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & timentem sermones meos?* inde etiam est: quod Deus juxta Christi Confessionem infallibilem humilibus, & parvulis præ sapientibus, & prudentibus se communicet: *Confiteor tibi Pater, Domine coeli & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, & revelasti ea parvulis.* Matth. 11. v. 25. Inde quoque est, quod Apostolis, qui pauperes cæteroquin piscatores erant, ob sincerum Christo adhærendi studium ea ad vivendum, & audiendum sint proposita, quæ multi Prophetæ, & Reges videre, & audire voluerunt, non tamen viderunt, aut audierunt: *Dico enim vobis, quod multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, & audire, quæ auditis, & non audierunt.* Luc. 10. v. 24.

Quia ergo in controversum est, aliter intrinsece dispositum fuisse Pharisæum superbientem, & aliter Publicanum pro delictis suis se humiliantem, dum enim prior omnes reliquos contempsit, se audacter omnibus præferens, posterior sibi super omnia displicuit, neminem se pejorem sentiens; neque etiam mirum esse debet, Pharisæum a Christo esse reprehensum, Publicanum commendatum; Pharisæum a Deo esse neglectum, ita ut in sua injustitia magis infordesceret; Publicanum vero misericordia præventum, adeo: ut, qui Pharisæo injustior templum est ingressus, illo factus justior templo egrederetur; Pharisæum effectu orationis esse frustratum, Publicanum, quod petebat, impetrasse, veniam scilicet peccatorum, quam desiderabat peccata sua confitens, & contrito ex corde dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori.*

Habent ergo, quod notent peccatores, scire videlicet debent: neque se excludendos esse, & prohibendos a misericordia Dei, modo sincera delicto-

lietorum confessione ingenuaque super his admissis poenitudine Deum, quem offenderunt, propitium sibi reddere contendant.

Sit enim: ut ingenti premantur peccatorum pondere, quod eos ad sempiternum usque gravat præcipitium; totum hoc pondus paratus est Deus misericordissimus ab iis tollere, sed si peccata sua agnoscentes cum Publicano ea confiteantur. Sit: ut peccata eorum sint tanquam coccinum, paratus est illa Deus super nivem dealbare, sed si confiteantur. Sit: ut per impuras libidinis faces flammæ inferni adauxerint, animas, & corpora per totam æternitatem crematuras; paratus est Deus etiam has restinguere, sed si confiteantur. Sit: ut propter ingentem scelerum, quæ admiserunt, catalogum in librum inferi mereantur mortuorum; & hunc paratus est Deus pro misericordia sua non tantum imminuere, verum etiam ex integro delere, estque etiam paratus nomina eorum libro vitæ inscribere, sed si confiteantur. Si confiteamur peccata nostra, confirmat dicta dilectus Jesu Discipulus I. Joan. I. v. 9. *Fidelis est, & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.*

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Super illud Lucæ 18. *Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent.*

De paucitate eorum, qui Deum sincere colunt.

Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent. O rem miram! O rem prodigio similem! Hierosolyma, urbs urbium pulcherrima, celeberrima illa Palæstinæ Metropolis tot ambitu suo amplissima complectebatur ædificia, ut quadragesies centena hominum millia facile caperet. Solum templum tam immensa mole validissimi instar propugnaculi consurgebat, ut integrum exercitum sua vastitate concludere, & adversus robur potentissimi cujuscunque hostis tueri posset. Et tamen haud obstante ex parte una tanto Hierosolymam inhabitantium nu-

mero, ex parte vero altera tanta templi amplitudine, duo duntaxat homines, unus Phariseus, alter Publicanus, ascenderunt in templum, ut orarent. Vix quidem ambigendum est, plures alios ad templum etiam concessisse, at ex alio fine; alii enim eo concesserunt, ut lucra sua quærerent; alii ut fraudes inter emendum, & vendendum admitterent; alii etiam, ut ipsum Filium Dei, se nullius peccati argui posse asserentem, improba crudelitate lapidarent, non autem ut ibi orarent. *Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent.* Orationem esse actum Religionis, quo colitur Deus, est incontro-
versum; dum ergo posteritati consignatum relinquitur, duos homines in templum ascendisse, ut orarent, inter cætera etiam innuitur, relate ad universitatem mortalium admodum esse paucos, qui Deum colere studeant, ejusque negotia accurare.

Estque hoc adeo verum, ut paucos, qui ea, quæ Dei, quæ cœli, quæ virtutis sunt, vel mediocri quærant industria, invenias vero plurimos, qui nunquam satis explicabili conatu omne id prosequuntur, quod suum, quod carnis, quod vitii, quod est mundi. Certe: si nominis honor, si famæ æstimatio, si divitiæ, imo etiam sæpe si vitia quærenda sint, nullis periculis parcitur; cum interim, si salus, si virtus, si vita æterna sit quærenda, vel unum movere pedem ad templum non minor sit labor, quam si maria ad novum orbem trajicerentur. Et amabo: quotus quisque est, qui, ut ab infirmitate animæ suæ curetur, notabili aliquo tempore in Ecclesia persistat? & tamen sunt prope innumeri, qui ad piscinam probaticam annos plurimos jacent, quia spem revalescendi habent tenuissimam. Quotus quisque est, qui pro Regno Cœlorum fincerum Deo vel per diem unam præstet famulatum, qui vel una die a mane usque ad vespertum suis renuntiet commoditatibus, ea non quærens, quæ sua, quæ Dei, quæ Christi sunt? sunt autem certe admodum multi, qui Jacobum imitantes annis quatuordecim, imo ultra serviunt, ut vel unam Rachellem lucrari possint. Nempe: vix alibi plures re-
perias,

perias, quam ibi, ubi res agitur propria, ubi commoditati, ubi voluptati est litandum; & nullibi iterum pauciores, quam ibi, ubi cultui, aut obsequio divino est vacandum; habet enim hoc vitio proprio depravata humana fragilitas: ut paucissimi adrepant ad bonum, dum interim plurimi currunt ad malum. Quod ut confirmem, revoco me primo omnium ad Num. cap. 22. quo attestante, post longam exactam peregrinationem populus Dei tandem delapsus est ad Jordanem. Hunc ergo populum, cum Regno suo appropinquare rescivisset Moabitarum Rex, quia metuebat, ne a populo isto, utpote victoriis assueto, Regnum suum devastaretur, vocatis prius in consilium Madianitarum primoribus, artibus utendum esse conclusit, ubi vires belli deessent, virtusque ad refringendam hebræi populi deficeret potentiam. Atque proinde concluditur, ut Balaam vates, & Astrologus, qui paucis versibus admiranda quæque effecturus credebatur, in auxilium vocetur, populo hebræo maledicat, itaque maledicendo fastum, & potentiam illius retundat. Hoc itaque concluderat Rex Moabitarum & ecce tibi! inquit Textus sacer v. 7. *Perrexerunt seniores Moab, & majores natu Madian, habentes divinationis pretium in manibus suis.* O rem stupendam! concluditur, ut opera intercedat hominis arioli, hominis, qui credebatur esse miser, & de plebe hominum: & mittuntur ad eum Legati plurimi, & quidem e Primoribus utriusque gentis, *perrexerunt seniores Moab, & majores natu Madian.* Imo, ut persuaderetur citius Balaamo, quod optabatur, ante omnem navatam operam jam præmia mittuntur: *Perrexerunt seniores Moab, & majores natu Madian habentes divinationis pretium in manibus suis.* Si fiat, ut Legati plurimi, & quidem ii, qui de primoribus gentium sunt, mittantur ad virum quempiam regia, aut principali dignitate fulgentem; vel si post operam navatam præmiis compensentur labores, hoc nihil novum. sed si ablegentur ad hominem, qui conditione non emineat; & insuper si profusa merces anticipetur, hoc omnino insolitum. Sed
quid

quid multis ? quia scilicet vocatus fuit homo ariolus , & quia vocatus erat ad blasphemandum sacri-
lege , ad imprecandum , & maledicendum populo
Dei. *Veni igitur , & maledic populo huic , quia for-
tior me est. v. 6.* Plurimis placuit eum audire , & ve-
nerari ; quia maledicendum erat , & quia proximus
erat circumveniendus , etiam ipse Rex Moabitarum
paratus erat illum honorare , & quidquid vellet , ei
in munus offerre. *Paratus sum honorare te , & quid-
quid volueris , dabo tibi : veni , & maledic populo isti.
v. 17.* Denique : quia artibus damnatis adversus pro-
ximum utendum erat , minister inferni , vel ante-
quam petiisset , præmio donatus est. *Perrexerunt-
que seniores Moab , & maiores natu Madian habentes
divinationis pretium in manibus suis. v. 7.* At nunquid
sic solvuntur beneficia , sicut solvuntur maleficia ?
o utinam ! o utinam ! verum , quanto melius , &
quanto a pluribus , loquor ad mentem Oleastri , sol-
vitur Patronus injustæ causæ , quam justæ. Quam
enim multi sunt , qui ut affectum Herodiadis saltan-
tis lucrentur , parati sunt etiam dimidium substan-
tiæ suæ cum Herode profundere , tam pauci inve-
niuntur , qui ad necessitatem pauperum , & egeno-
rum reflectere velint ; quam multi sunt , qui faci-
norosis scelerum ministris jam ex ante numerata
stipendia tribuunt , tam pauci dantur , qui erga il-
los , quibus merces debetur ex justitia , tergiver-
sationes non quærant , & dilationes. Denique quam
frequens numerus est eorum , qui thesauros exhau-
riunt , dum furori , dum vindictæ , cæterisque vi-
tiis litandum , tam pusillus est grex illorum , qui
pro consolatione animæ suæ in piam causam aliquid
elargiantur. Nimirum : si ambitio , si libido , cæte-
raque vitia victimas reposcant , nullus non bos in
Cherub fingetur , ut ad aram criminis non accedat
modo , sed sex alis evolet. Si vero par turturum ,
aut duos pullos columbarum pro peccato Religio
exigat , obrigescunt aves illico in scopulos , & nul-
lis in templum trochleis protrahentur. Hiante etiam
gazophylacio vix aliquis non Irus est , ubi Dei glo-
ria censum aliquem postulat ; Cræsi interim accur-
runt

runt plurimi, si contingat, ut scelus emi debeat. Ita scilicet verum est: plurimos, tanquam aquilæ forent, evolare ad malum, paucos si ad universitatem referantur mortalium, etiam vel cum limacibus adrepere ad bonum; quos dudum perstringere voluit Melleus Doctor: *Mirum est de te, homo miser* (Bernardum de humana miseria recito) *quod ad malum totus sis avidus, totus promptus, totus facilis, totus sapiens, & totus sollicitus; ad bona autem es totus durus, totus piger, totus tepidus, totus stultus, totus incredulus, & rebellis.*

Si ea, quæ prima sunt apud mortales, primas obtinere debent, profecto præ terra cælum, præ creaturis Creator has sibi vendicat. Quid enim cælum? est nobilissima illa patria, ad quam consequendam nati sumus, & quo nisi pertingamus, melius nobis erat, si nati non fuissetus; cum interim terra vix aliud sit, quam hospitium, ubi mortalibus continuo peregrinantibus ad breve duntaxat tempus commorari conceditur, & quid iterum Creator? est lux inaccessa, cum interim creaturæ sint exigua lucis scintilla; est mare infinitum, cum hæ sint modica maris hujus stilla; est altitudo immensurabilis, cum istæ non sint nisi profundum; est denique totum, cum illæ non sint aliud, quam nihil. Verum, fit perverso ordine, ut plurimi terrena magnificent, pauci ad cælestia anhelent, plurimi creaturas amplectantur, pauci Deo adhæreant.

In Deo nihil desiderari potest, quod ad suadendum, & persuadendum amorem illius in nobis conducere valet: si enim amatur sapientia: *Omnis scientiæ*, & sapientiæ Thesaurus in eo est absconditus. Si amatur pulchritudo: Filius ejus unigenitus speciosus est forma præ filiis hominum; ipsique Angeli in Deum prospicere desiderant, quos vultu suo lætificat. Si amatur potentia, & fortitudo: ille Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio. Si amantur gloria, & divitiæ: gloria, & divitiæ sunt in domo ejus. Si denique amatur voluptas, si satura, si abundantia: delectationes ejus
usque

usque in finem in dextera ejus; & ab ubertate ejus inebriantur omnes, qui possident eam.

Et tamen totum hoc non sufficit ad hoc: ut mortales amore prosequantur Deum, sitque potius, ut mortaliū plurimi bonitatis infinitæ obliti, amorī creaturarum totos quantos se addicant, atque ita afficiantur quidem umbræ, sed negligant lucem; insectentur guttas, & rivulos, sed immensum perfectionum contemnant pelagus; æstiment lutum, sed vilipendant aurum; denique magnifaciant creaturam, sed odio prosequantur Creatorem. Scilicet verum est paucos esse, qui in id incumbant, ut Deum debite colant, esseque paucos, quibus sit cordi ea promoverē, quæ ad Dei cultum pertinent, & obsequium. De Plutone fabuloso plurimas, easque diversas opiniones consignarunt eruditi: si Aristophanem consulo: cœcum Plutonium fuisse intelligo. Si Platonem: accipio fuisse oculatissimum. Rhodii alas Plutoni addiderunt, ut agilissimum esse demonstrarent, cum interim alii debilem, & imbecillum divulgarent. Imo neque defuit, qui ambobus pedibus captum Plutonium fuisse defenderet contra eos, qui robustum, vegetumque fingeant. Mira profecto opinionum contrarietas! hanc autem ingeniose conciliat Lucianus, quando Plutonium de se loquentem ita inducit: si quando proficiscor a Jove missus ad quempiam, tum nescio, quo pacto tardus sum, & utroque claudus pede, ita ut ægre ad metam pertingere queam. Porro cum discedendum est, alatum videbis, multo avibus celeriores. Erat videlicet tardus, debilis, imo etiam claudus Pluto, ubi de Jovis agebatur obsequio; celerrimus autem, si a Jove ad sua remitteretur. Quod de Plutone fabuloso commentatur antiquitas, illud profecto in mortaliū etiam fidelium plurimis renovari est in controversum. Plurimi siquidem mortaliū eo usque corruptionis sunt progressi, ut nunquam cernantur magis validi, & festinantes, quam ubi res, aut commoditas, vel utilitas propria in negotium venit, sed nunquam etiam debiliores, aut segniores, quam ubi negotium Dei est tractandum. Experiun-

periuntur videlicet iterum in se, & quidem serio, quod Polemon Sophista morbo articulari vexatus joco dicebat: si ambulandum est, inquiebat ille, pedes non habeo, si scribendum, defunt manus. *Ast me miserum!* ubi dolendum, heu! nimis sentio, & pedes mihi, & esse manus. Ita etiam plurimis mortalium defunt quidem pedes, quibus ferantur ad templum, at, quando per vias peccatorum, etiam difficiles ambulandum, sunt præsto; defunt manus, quando pax proximo, aut eleemosyna pauperi est tribuenda, at ad rapinas, vel vindictas sunt expeditæ; denique complexio est debilior, quam, quæ afflictiones aliquas corporis voluntarias, aut alia ad salutem conducentia ferat incommoda, sed ad alia plurima, etiam frequentia vitia Herculeum est robur. Quo dudum alludere voluit Doctor Gentium ad Philip. 2. v. 21. *Omnes enim, quæ sua sunt, quærent, non quæ sunt Jesu Christi.* Omnes non absolute, & simpliciter (inquit super hunc locum Cornelius a Lapide) nec enim Paulus, & Apostoli quærebant, quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi. Omnes ergo, id est plerique omnes, passim omnes, plurimi. Et vero date mihi aliquos, qui, ut se morigeros Dei exhibeant discipulos, voluntati divinæ sese conformant, ego certe dabo vobis innumeros, qui non attenta voluntate divina suæ in omnibus primas deferunt. Sit enim: ut agnoscant sibi districte a Legislatore divino inculcari ignoscendum esse inimico, hac quidem ratione, ut & illis spes veniæ negetur, si illi veniam inimico negaverint; tamen arbitrantur satius esse, si voluntati suæ ad continuandam iram stimulantem morem gerant, quam si hac repudiata voluntati divinæ obtemperent. Sit: ut advertant se serio obligari ad amandum illud infinitum, & summum bonum, quod Deus est, hoc insuper pacto, ut nisi id agant, mortem æternam incurrant; tamen deliciosius se acturos existimant, si voluntatem suam neglecto amore divino ad objecta convertant creata. Sit: ut intelligant se non futuros aptos ad obtinendum Regnum cœlorum, nisi carnem crucifigant cum concupiscentiis, hominem.

nemque affectibus depravatis innutritum exuant, tamen studia eorum sunt omnia, ut coeco, & nunquam fatis deplorando itinere abeant post suas concupiscentias, atque in omnibus voluntates suas depravatas faciant. Date mihi aliquos, qui praecepta Numinis solerti contentione adimpleant; ego profecto iterum dabo vobis prope infinitos, qui ita Principi tenebrarum sunt obsequentes, ut neque ejusdem praecepta expectent, sed solis ejusdem votis, & desideriis se accommodent, imo hæc praevalent, ita id deducente Cajetano ex illis Christi verbis Joan. 8. *Vos ex Patre diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis facere*; vix enim scelus se insinuat, & jam illud ambabus continuo ulnis amplectuntur; vix vindictæ, aut furori panditur janua, & jam pleno impetu eo se ingerunt; neque apparet voluptatis rosa, qua se illico non coronent, aut infame pratum, quod non pertranseat eorum luxuria. Denique dum aliis, ut recte agant, opus est plurimis tam praeceptis, quam exemplis, iis unum Sathanæ desiderium, unumque sæpe exemplum plus fatis est, ut in omne vitiorum ruant præcipitium.

Credebant aliqui, si numerus salvandorum in comparationem cum numero damnandorum venire deberet, illum ab isto tanto magis superandum, quanto plus misericordem sibi persuadebant Deum, qui nec frustra sanguinem profuderit, neque etiam humani generis lætetur perditione. Utque istud persuaderent, turbam illam magnam demonstrabant, *quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis stantes ante Thronum, & in conspectu Agni.* Apoc. 7. v. 9. Huic opinioni tanto minus est, quod subscribam, quanto plura pro opposito & Patrum testimonia, & ipsius Scripturæ sacræ est reperire oracula. Et quidem quod Patrum attinet testimonia, loquatur me tacente ille, qui cælo vicinus stare affuevit, divus Simeon Styllita, & dicet: sibi revelatum esse, e decem millibus hominum, qui moriuntur, vix unum esse, qui salvetur. Loquatur melleus Ecclesiæ Doctor, Abbas Clara-Vallensis, divus Bernardus, & dicet;

dicet: eo tempore, quo ipse e vita migravit, se solum cum quodam alio sacerdote ad cœlestem transivisse gloriam, tres purgantibus flammis addictos, reliquos vero omnes, qui cum eo decesserunt, denso agmine ad inferni abyssum fuisse præcipitados. Loquatur Sapientiæ Oraculum, Ecclesiæ Antistes supremus, Gregorius Pontifex maximus, & dicet: ad fidem plures pervenire, ad Regnum cœleste paucos perducere. Sed neque defunt plurima Scripturæ testimonia; quæ præsentem confirmant veritatem. Ut Isaias magnus Divinitatis ille Secretarius orbī universo notum faceret, quod circa numerum electorum in tabulis divinæ legerat prædestinationis, vaticinatur tam exiguum futurum numerum eorum, qui cœlo inferentur, si nempe cum reprobis ad miserorum supplicia destinatis comparetur, quam exiguus esse solet spicarum, quæ post messem, aut varum, quæ post vindemiam a pauperibus colliguntur. *Et erit sicut congregans in messe, quod restiterit.* Isaiæ 17. v. 5. *Quomodo si paucae olive, quæ remanserunt, excutiantur ex olea, & racemi, cum finita fuerit vindemia,* Isaiæ 24. v. 13.

Vati coronato adeo persuasum erat, admodum paucos eos futuros, qui salutem æternam consecuti sunt, ut esse unum e prædestinatis censeat esse idem, ac esse unum e paucis. *Domine a paucis* (hoc est, ut communis interpretum est sensus, ab electis ad gloriam) *de terra divide eos.* Ps. 16. Idem etiam indicare videtur ille, qui divinorum Secretorum in Insula Pathmos factus est conscius, quando Apoc. 20. inquit: *Et vidi mortuos, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vita.* Scilicet: ad numerum damnandorum, quos mortui adumbrant, non suffecit unus liber, sed opus erat pluribus; cum interim nominibus electorum, qui per vivos significantur, unus liber suffecerit. *Vidi mortuos, & libri aperti sunt,* o! quanta copia damnandorum! *& alius liber apertus est, qui est vitæ,* o! quanta paucitas salvandorum! & quid multis? postquam hanc ipsam veritatem Salvator confirmavit, aperte dicens Matth. 20. *Multi enim sunt vocati, pauci electi.* Sed

cur ergo amabo adeo pusillus grex eorum est, qui beatitudinis æternæ gloria sunt donandi? an forte ex parte Dei obex est? at vult ille omnes salvos fieri. An forte auxilia denegantur divina, quibus anima destituta fit salutis incapax? at prope innumera suppeditat. Dicam, quod res est: ideo pauci salutem obtinent, quia pauci in id incumbunt, ut Dei, & salutis accurent negotia; quia plurimi sunt, qui ea quærunt, quæ sua sunt, & pauci, qui circa ea satagant, quæ sunt Jesu Christi. Modus accurandi salutis, & Dei negotia, eaque quærendi, quæ sunt Jesu Christi, est: si declinemus a malo, & faciamus bonum: item si postquam deliquimus, lacrymis pœnitentiæ culpas diluamus. Sed o Deum immortalem! quam pauci sunt, qui in uno, & in altero satisfaciant; adeo, ut quantum ad primum, dici possit cum Vate Regio Psal. 13. v. 3. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Et quantum ad secundum: dicat ipse divus Ambrosius de Pœnit. l. 3. c. 10. *Facilius se invenisse, qui innocentiam servaverit, quam qui pœnitentiam congrue egerit.* Rara est omnino avis innocentia adulta, homo, qui, postquam tot ad peccandum adsunt incitamenta, tot undique circumstant discrimina, totque pleno impetu animum ad malum aliunde proclivem obruunt vitiorum pericula, homo, inquam, qui potuerit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit, sed adhuc fere rarior, qui de commissis peccatis condigne pœniteat. Ut proinde verum remaneat, quod sub principium documenti dictum fuit, admodum paucos, si referantur ad mortalium universitatem, esse eos: qui Deum colere studeant, ejusque negotia accurare; neque etiam aliud sit reliquum, quam ut deinceps vivamus cum paucis, si salvari cupimus cum paucis.

§. IV.

Q U Æ S T I O N E S
EX THEOLOGIA MORALI,
ET POLEMICA.

QUÆ

Q U Æ S T I O I.

An per se conveniens sit, & honestum orationem fundere ad Deum?

Circa orationem varios fuisse errores, eosque inter se extreme contrarios, refert Suarez l. 1. de oratione in communi cap. 6. a num. 2. quidam enim dicebant, orationem adeo esse convenientem, ut ipsa sola, prætermiſſis omnibus Sacramentis ad salutem æternam consequendam sufficiat. Verum contra errorem hunc non esse disputandum expresse dicit Castro. Verbo: *Oratio hæresi 1. licet enim Scriptura doceat, orationem esse necessariam, nunquam tamen docet illam solam sufficere ad salutem; quin potius expresse significat aliqua Sacramenta esse necessaria ad salutem: ut patet ex Joan. 3. v. 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei.*

Alii rursus dicebant eam esse orationis vim, ut possit immutare divinam dispositionem, & providentiam. Sed hunc errorem non solum esse contra fidem, sed etiam contra rationem naturalem, docet Suar. cit. l. & cap. num. 3. sicut enim certum est, Deum esse immutabilem, ita quoque certum est, Deum ab æterno scivisse, quidquid scit in tempore; ac proinde, si nunc scit orationem nostram, & propter eam inducitur ad aliquid volendum, etiam ab æterno illam præsciverit, & ab æterno voluerit, quod propter illam vult in tempore, est necesse. Atque ita non potest orationi vis inesse, ut dispositionem divinam immutare possit, & providentiam.

Non vero cogitari potest, impugnatur errorem hunc cit. Suar. num. 3. *Deum in ipsa æternitate prius ante præscientiam orationis aliquid decrevisse, & deinde prævisa oratione, decretum mutasse, & aliud disposuisse, quam decreverat: nam cum in æternitate ipsa non sit successio, repugnat omnino in illa esse talem mutationem. Neque oportet, subjungit idem Eximius, hic tractare loca scripturæ, in quibus dicitur interdum Deum dolere, aut pœnitentiam agere de eo, quod de-*

crevit, nam constat, has esse metaphoricas locutiones, significantes mutationes, quas Deus facit in rebus juxta exigentiam illarum sine mutatione sui.

Porro non deerant hæretici, qui asseriebant orationem prorsus inutilem esse, & quidem ex diversis principiis, aut potius erroribus: quidam enim credebant omnia ex necessitate evenire, atque ita hunc ordinem etiam ab ipso Deo mutari non posse. Alii autem non negabant quidem causas contingentes, & liberas, asseriebant tamen Deum non habere providentiam, neque curare has res inferiores. Qui errores si veri forent, omnino orationem esse prorsus inutilem facili negotio suaderi posset, ita suffragante Doctore Angelico 2. 2. q. 8. art. 2.

Sed neque etiam prætereundus est error Pelagii, qui orationem dicebat esse inutilem ex hoc capite: quia existimabat homines non indigere auxilio divino ad bene operandum, neque ad remissionem peccatorum, vel salutem consequendam. Sciendum tamen: quod posito (quod tamen blasphemum, & ab Ecclesia anathematis fulmine notatum est) quod, inquam, posito, & permissio errore Pelagii hominem divino non egere auxilio asserentis, haud inferri possit orationis inutilitas: tum quia multa bona adhuc possent peti a Deo, quæ per se proprie nec ad gratiam pertinent, neque pendent ex gratia, qualia sunt opera temporalia, & corporalia; tum etiam quia negari non posset, gratiam divinam si non necessariam, saltem esse utilem ad hoc: ut quis facilius possit bene operari, tentationes, aliaque salutis discrimina superare.

Denique utilitatem orationis alii negarunt ex eo: quia false sibi persuadebant, Deum non moveri verbis nostris, aut petitionibus, sed solum intueri opera nostra, & secundum illa unicuique retributionem impertiri. Errorem hunc judicat Waldensis l. 1. cap. 13. profluxisse ex fonte Philosophorum. qui attestante purpurato Ecclesiæ Doctore divo Hieronymo super illa verba Matth. 6. *Scit enim Pater sceleris, quia his omnibus indigetis, frustra se dicebant*

bant Deo loqui, qui antequam vel orarent, infallibiliter sciret, quibus indigerent. Verum

Respondeo, & dico: Orationem ad Deum fundere, si id fiat in debita materia, circumstantiis, est actus per se conveniens, & honestus. Assertio hæc quia de fide est, non indiget aliis rationibus comprobari. Quod autem assertio hæc fide divina certa sit, constat tum ex antiquo, tum novo testamento; quid enim amabo Psalmi, quos Vates Regius Spiritu sancto dictante ediderat, aliud continent, quam altissimam orationem? Ipse etiam Christus Dominus frequentissime orasse legitur, imo etiam vitam suam, non tantum in cœna suprema, aut in horto Gethsemani, verum etiam in cruce orando consummavit; atque ita exemplo suo divinissimo infallibilitatem honestatis, & convenientiæ in oratione contentæ docuit, & monstravit. Et nunquid præter Christi Domini exemplum præcepta, aut certe consilia exstant plurima de oratione ad Deum fundenda? *Petite, & accipietis.* Joan. 16. *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem.* Matth. 26. *Oportet semper orare.* Lucæ 18. Sicut ergo consilia hæc fundantur in fide Matth. 26. ita quoque honestas, & convenientia orationis a fidei divinæ certitudine minime est excludenda.

Q U Æ S T I O II.

Ad qualem virtutem pertineat oratio?

Multas honestates exerceri in orando est incontro-
versum: primo enim omnium honestas exercetur fidei, qui enim orans petit aliquid a Deo, profitetur se credere Deum id posse dare, quod petitur, esseque primum auctorem omnis boni, imo etiam credit esse veracem, & fidelem in implendo, quod promisit. Porro in orando inveniuntur frequenter plures aliæ honestates, quæ pertinent ad illas virtutes, quarum est amare, vel desiderare bonum illud, quod postulatur; ut si aliquis petat salutem æternam ex motivo spei, vel remissionem peccatorum ex motivo poenitentiae, invenitur in oratione honestas spei, ad quam pertinet desiderare salutem

æternam ; & pœnitentiæ , cujus est optare remissionem ex motivo suo. Quod oratio non obstante honestate fidei , quæ in orando exercetur , non sit actus fidei , satis certum est : quia fidei honestas non invenitur aliter in oratione , quam tanquam fundamentum , & radix orationis , cum oratio haberi non possit absque fide , conformiter ad illud Doctoris gentium ad Rom. 10. v. 14. *Quomodo ergo invocabunt , in quem non crediderunt ?* De altero est major difficultas , quia suaderi potest , quod oratio sit actus illius virtutis , ex cujus motivo per orationem aliquid a Deo petitur ? v. g. dum per orationem a Deo petitur salus æterna ex motivo spei , quod oratio in casu hoc sit actus spei , & sic de reliquis. Ratio autem istud suadendi est hæc : quia ejusdem virtutis est applicare medium utile , vel necessarium ad finem , cujus est finem intendere ; ergo cum oratio sit medium utile , vel necessarium ad finem , ab eadem virtute ponetur oratio , a qua intendetur finis ; atque ita si contingat , ut aliquis in oratione petat Regnum cœlorum , ex motivo spei , oratio erit actus spei. Et confirmatur porro sic : ex eodem motivo aliquid petitur , ex quo desideratur ; ergo cum desiderium per orationem explicatum jam habeatur ex motivo spei , jam ex motivo charitatis , jam ex motivo pœnitentiæ , etiam ipsa oratio , seu petitio dirigetur ad Deum ex simili motivo , & consequenter illius erit virtutis , a qua profectum fuit desiderium : unde si aliquis petat remissionem peccatorum ex motivo pœnitentiæ , oratio erit actus pœnitentiæ ; si ex motivo spei , erit actus spei ; si ex motivo charitatis , erit actus charitatis , & sic de reliquis , sed

Respondeo , & dico : Oratio pertinet ad virtutem Religionis. Ita cum communi Doctor Angelicus 2. 2. Q. 83. art. 3. in corpore , ubi ita habet : *Respondeo : dicendum , quod sicut supra dictum est , ad Religionem proprie pertinet reverentiam & honorem Deo exhibere : & ideo omnia illa , per quæ reverentia Deo exhibetur , pertinent ad Religionem : per orationem autem homo Deo reverentiam exhibet , in quantum*

tum scilicet ei se subicit, & profitetur orando, se eo indigere, sicut auctore suorum bonorum. Inde manifestum est, quod oratio est proprie actus Religionis, hucusque Angelicus. Accedit; quia juxta communem sensum, & traditionem omnium hominum magna pars Religionis in hoc sita esse creditur, si oratio ad Deum fundatur, adeo: ut nulla unquam hominum fuerit congregatio Deum colens, quæ non propriam Deo supplicandi rationem haberet. Est autem ratio præsentis asserti fundamentalis hæc: quia ille actus pertinet ad virtutem Religionis, qui ponitur ex motivo Religionis, scilicet ex motivo colendi Deum; atqui ex motivo tali ponitur oratio; ergo: minor probatur: qui orat Deum, non orat ideo, ut ei manifestet aliquid, quod ante non noverat; aut: ut Deum inducat ad aliquam novam voluntatem propter orationem suam, quam ab æterno non habuerit; ergo aliud intendere non potest, quam, ut orando Deum colat, & revereatur.

Neque dicas: potest dici, quod is, qui orat Deum, nihil aliud intendat, quam ut assequatur, quod per orationem postulat.

Resp. Ad hoc, ut orans intendat assequi, quod in oratione petit, necessarium est, ut existimet orationi suæ aliquid inesse, ratione cujus orationem elegit tanquam medium ad obtinendum id, quod desiderat, hoc autem nihil aliud esse potest, quam, quod oratio sit cultus quidam Dei, & subjectio ad Deum.

Deinde: quod ex affectu obtinendi rem postulatam ad ponendam orationem moveamur, ex hoc nihil aliud sequitur, quam, quod oratio sit actus imperatus a virtute illa, ex cujus motivo aliquid in oratione desideratur, quod non esse inconveniens desumitur ex S. Thoma, & Cajet. Q. 82. art. 1. ad 2. Neque est in hoc singularis difficultas: quia experientia constat, quod sæpe voluntas ex affectu unius virtutis applicet se ad usum alterius in ordine ad aliquem effectum, quem prior virtus appetit. Sic sæpe fit, ut, qui peccavit, ex affectu charitatis actum poenitentiae specialis eliciat; vel vicissim,

ut aliquis ex affectu poenitentiae specialis actum perfectae ponat contritionis. Denique universaliter notandum: quod illa virtus, quae indiget auxilio alterius virtutis ad aliquem effectum consequendum, licet moveat voluntatem ad actum virtutis illius, cuius ope indiget, tamen non possit esse virtus eliciens, sed tantum imperans; ergo cum aliis virtutibus hoc conveniat, quod indigeant oratione Deo oblata, & quidem non quocunque modo exhibita, sed ita, ut Deus per illam colatur, & honoretur, oratio non potest esse actus elicitus illarum virtutum, quae movent voluntatem ad ponendam orationem, sed bene illius virtutis, cuius est colere Deum, & venerari, id est Religionis.

Ex dictis jam patet, quomodo dissolvenda sit difficultas, quae sub principium praesentis quaesiti est proposita; dicendum enim est: non semper esse necessarium, ut eadem virtus applicet medium utile, aut necessarium ad finem, ipsum medium eliciendo, quo finem intendit, sed satis esse, si medium applicet, illud imperando.

Ad id, quod pro confirmatione additum fuit, dico: quod in casu, quo oratio ad Deum funditur ex affectu v. g. charitatis, motivum charitatis sit tantum extrinsecus finis respectu orationis, finis enim illius intrinsecus est: per orationem colere & venerari Deum. Quod amplius declaratur per hoc: quia omne illud est finis extrinsecus, quo non posito salvatur tota substantia actus, ad quem hic, & nunc in praesenti movet, jam autem in casu, quo oratio ad Deum funditur ex affectu v. g. charitatis, certum est, ablata charitate manere totam substantiam orationis; ergo etiam certum est, quod in dicto casu motivum charitatis, sit tantum finis extrinsecus orationis.

Q U A E S T I O III.

*Quale sit praeceptum Orationis? item: quando-
nam obliget?*

Orationem esse praeceptam a Deo, communis sententia Theologorum docet cum Doctore Angelico

lico 2. 2. Q. 83. art. 3. ad 2. Ratio ita sentiendi est: quia media ad salutem necessaria sunt nobis jure divino præcepta; est autem certissimum: orationem esse medium ad salutem necessarium; ergo etiam videtur incontroversum, orationem nobis esse præceptam. Est autem præceptum istud non tantum positivum divinum, sed etiam naturale, ac proinde semper, & in omni lege obligavit. Deinde: quia oratio mentalis potest conducere ad salutem consequendam, tanquam medium ad finem, ideo, in quantum hoc præceptum naturale est, potest impleri *per se* loquendo per solam orationem mentalem. Quod ipsum docere videtur divus Thomas 2. 2. Q. 83. art. 12. ubi dicit, non esse de necessitate orationis privatae, quod sit vocalis, & art. 14. ad 3. ubi ita: *Ad tertium dicendum, quod Dominus non instituit hanc orationem, ut his solis verbis uti debeamus in orando: sed quia ad hæc sola impetranda debet tendere nostræ orationis intentio, qualitercunque ea proferamus, vel cogitemus.* Accedit insuper ratio hæc: quia necessitas tota orationis consistit in hoc, ut Deo exponentes necessitates nostras, illius auxilium imploremus, quod totum fieri potest absque ulla vocis expressione.

Magna autem jam hic oritur quæstio: ad qualem virtutem hoc præceptum pertineat, & cujus speciei peccatum committatur, quando præcepta oratio omittitur? Sunt: qui existimant præceptum orationis ad illam virtutem reducendam, ad quam consequendam oratio est necessaria, tanquam medium ad finem; unde quando constitutis in temptatione carnis oratio est necessaria ad servandam castitatem, dicunt pertinere præceptum orationis ad virtutem castitatis, iterum quando vacillantibus in fide est necessaria ad conservandam fidem, ajunt præceptum orationis pertinere ad virtutem fidei, & sic de reliquis, adeo: ut, si quis tentatus a carne, vel vacillans in fide orationem omittat, prior omittendo orationem, peccet contra castitatem, alter contra fidem. Quod ulterius Paludanus declarat sequenti instantia: fit, ut quis non possit vi-

tam suam sustentare aliter, nisi mendicando, talis tenetur mendicare; si tamen omittat mendicationem, non peccabit, nisi contra propriam charitatem, quia tenetur corpus suum conservare, non vero, quia non honorat alium, petendo ab ipso.

Divus Thomas tamen 2. 2. Q. 83. art. 3. ad 3. præceptum orationis reducit ad præceptum Religionis, ita enim cit. loco loquitur: *Ad secundum dicendum, quod non solum petere, quæ desideramus, sed etiam recte aliquid desiderare sub præcepto cadit, sed desiderare quidem cadit sub præcepto charitatis, petere autem sub præcepto Religionis.* Atque ita toties, quoties omittitur oratio, quæ necessaria creditur ad aliquam virtutem consequendam, quam consequi sumus obligati, præter peccatum, quod admittitur per neglectum virtutis necessario acquirendæ, admittitur etiam peccatum speciale contra Religionem.

Favet insuper Suar. lib. 1. de orat. in com. cap. 23. num. 10. ita sententiæ divi Thomæ, ut sentiat non esse recedendum ab illa, utpote magis pia, & rationi admodum consentanea. Utque confirmet, quod asserit, ita rem explicat: licet Religio non obliget ad petendum, nisi quando urget aliqua necessitas: nihilominus tamen tunc non obligat solum propter talem necessitatem, sed etiam propter ipsum cultum Dei, *ideo enim Deus, loquitur citatus Eximius, ordinavit petitionem esse necessariam ad obtinendum auxilium, vel remedium in hujusmodi necessitatibus, ut ipsæmet necessitates quodam modo cogerent homines ad confugiendum ad Deum, eumque per orationem colendum; ergo verisimile est, præceptum colendi Deum obligare ex intentione divina in tali opportunitate, & tali modo.* Atque hoc significavit nobis Christus Dominus in his verbis: *Petite, & accipietis, quæ præceptum continent juxta communem expositionem, & ex vi, & forma verborum præcipiunt hunc actum proprium, & specificum Religionis, hucusque Suar.*

Quod jam attinet tempus, quo quis ad orandum obligatur; difficile hoc est declaratu, si videlicet sistere velimus in pura lege naturali. Ratio difficultatis est: quia præceptum orationis est
affir-

affirmativum; præceptum autem affirmativum non obligat semper pro semper; augeturque difficultas tempus obligationis explicandi ex eo: quia præceptum orationis, in quantum naturale est, non affert secum temporis aliquam determinationem, ut proinde mirum non sit, si diversæ circa tempus istiusmodi obligationis sententiæ inveniantur.

Prima sententia est Sylvestri, & aliorum doctentium, præceptum orationis obligare in primo instanti usus rationis; & quidem exinde: quia in primo instanti usus rationis tenetur se homo convertere ad Deum debito modo, ad honeste & sancte vitam instituendam; quod cum fieri non possit absque magno gratiæ auxilio, ad quod impetrandum oratio plurimum conducit, videtur in primo instanti usus rationis adesse obligatio orationem ad Deum fundendi. Verum hæc sententia non placet ex sequentibus capitibus: primo: quia non constat de tali præcepto affirmativo, quod pro primo instanti usus rationis obligaret ad orandum. Secundo: quia convertere se ad Deum, & orare sunt diversa; constat autem aliunde a diversis non fieri illationem.

Alia sententia rursus est, quæ affirmat, tempus hujus obligationis determinari debere pro necessitate divini auxilii occurrente; adeo: ut tunc præceptum orandi obliget, quando necessarium est aliquod auxilium divinum ad effectum quempiam necessario a nobis ponendum, ut e. g. quando aliquis ingenti tentatione pulsatur, quam absque singulari auxilio superare non potest; vel quando videt proximum suum in magno discrimine, v. g. damnationis æternæ, aut saltem peccati mortalis constitutum.

Quod autem neque hæc sententia satisfaciat ex integro, probat Suar. hic num. 14. per sequentem illationem: quia alias, qui nunquam sentiret vehementem aliquam, aut urgentem tentationem; neque videret proximum suum in magno discrimine constitutum, nunquam etiam toto vitæ suæ decursu orare teneretur, quod cit. Suar. dicit esse incredibile.

Alia

Alia denique sententia est, quæ docet cum Suar. hic num. 15. divinum præceptum orandi non tantum obligare pro illo tempore, pro quo urget aliqua peculiaris necessitas, verum etiam sæpius per decursum vitæ. Pro ratione assignat Suar. cit. num. 15. id, quia vita humana tota est unum continuum bellum, & consequenter unum continuum periculum, quod absque continuo etiam Dei auxilio, & protectione superari non potest. Sicut ergo oratio est medium a Deo ordinatum ad consequendum ejusmodi auxilium, ita quoque cadit sub præceptum, etiam contra occurrentes casus extraordinarios particulares. Et profecto videtur ipsa ratio dictare, non esse expectandum extremum periculum ad orandum, esseque contra salutem propriam, si ad illas angustias oratio restringatur.

Cæterum, licet per se loquendo nihil certi determinari possit, ratione temporis in individuo accepti, censet tamen Suar. hic habere locum doctrinam illam, quam de præcepto divino Pœnitentiæ suo loco tradidit, esseque pro præceptis affirmativis hanc generalem, & necessariam regulam: ut actus eorum non multo tempore differantur, sed aliquoties in vita fiant, quoties videlicet ad rectam, & honestam vitam instituendam prudenti arbitrio judicatum fuerit.

QUÆSTIO IV.

*De fructibus, qui in oratione supernaturali
reperiuntur,*

Triplex præcipuus orationis est fructus: videlicet mereri, satisfacere, & tandem impetrare.

Orationem esse actum meritorium constat ex fide; neque hoc negaverit aliquis, iis hæreticis exceptis, qui aut omnino negant merita nostra erga Deum, aut orationem esse actum bonum, & Deo placentem. Et demonstratur insuper sic: ille actus est meritorius coram Deo, qui imprimis honestus est; porro qui ex fide, & gratia aliquo modo procedit, & denique qui habet sibi annexam Dei promiss-

missionem de retribuenda mercede pro tali actu; at-
qui hæc omnia orationi conveniunt; ergo. Prima
pars minoris declarata est in præcedentibus, &
quidem §. præc. Quæst. I. altera pars ejusdem mi-
noris colligitur tam ex SS. Patribus, quam Conci-
liis, & sacris Literis. Et quidem divus Augustinus
Sermone 171. de tempore, ubi explicat parabolam
Christi Domini Lucæ 11. de illo, qui cum repente
noctu ab hospite visitatus nihil haberet, quod illi
apponeret, ivit ad amicum, & tandem declarat:
hospitem illum esse divinam gratiam, quæ occasio-
ne inventa etiam hominem in tenebris ambulantem
ad orandum excitat. *Quid est iste hospes, loquitur
Augustinus, qui in nocte venit, & hospitem impara-
tum invenit? Imo ideo nocte venit hospes, gratia in
summa ignorantia, in magna egentia, immittit tristi-
tiam, quando dicit nocturnus petitor, in tribulatione
invocavi Dominum, & exaudivit me. Et infra: Ideo
hospes supervenit improvisus subito, cum quispiam tæ-
dio afficitur pressurarum. Superveniet illi orandi desi-
derium, flendi arripiens votum, illa hora hospes venit
gratia, ut compungat conscientiam, ne in sua moriatur
egentia, sed eat, & petat ad divitem &c. Et conclu-
dit totum sequentibus: Quidquid boni cogitaverit ho-
mo, subito corde percussus, sciat, quia hospes illi venit
de Cælo.* Tertia pars minoris probatur ex generali
promissione a Deo facta retribuendi mercedem pro
bonis operibus, sicut ergo certum est, orationem
esse opus bonum, ita quoque caret omni dubio,
illi, si conditiones cæteroquin habeat requisitas,
retributionem a Deo esse appromissam. Ex quibus
omnibus infertur innegabiliter, orationem, si est
bona, & utilis, a spiritu sancto esse, illumque esse
hospitem, qui ad hominem venit, quoties deside-
rio, vel cogitatione orandi pulsatur. His omnibus
consonat Chrysostomus hom. 38. in Gen. asserens,
*quod gratia preces nostras semper præveniat; esseque
supra vires hominis, miscere cum Deo colloquium,
nisi adsit vis, & actus Spiritus Sancti.*

Iterum: Concilium Arausicanum II. postquam
damnasset eos, qui dicebant misericordiam non

conferri petentibus, quærentibus, & postulantibus, definivit per infusionem Spiritus Sancti in nobis fieri, ut hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus.

Denique omiſſis plurimis sacræ Scripturæ locis, unum adducere juvat ex Doctore gentium ad Rom. 8. ita scribente: *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quod oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis*, hoc est, ut exponit divus Thomas, postulare nos docet, & facit.

Notandum autem: ad hoc, ut oratio etiam supernaturalis sit actus coram Deo meritorius, esse necessarium, ut ponatur a viatore; unde licet Beati orare possint, & etiam impetrare, quia tamen non sunt amplius in via, sed in Patria, per orationes suas, aliasque quascunque actiones supernaturales nihil mereri possunt.

Deinde si quæstio est de merito de condigno, oportet, ut oratio ponatur ab eo, qui justus est, quo sensu locutus est Doctor Angelicus 2. 2. Q. 83. art. 15. quando dixit orationem esse meritoriam ex radice charitatis. Si autem agitur de merito de congruo, tunc juxta Suar. l. 1. de Orat. cap. 22. num. 4. probabile est, non esse necessariam gratiam sanctificantem in persona orante, sed sufficere motionem Spiritus sancti, seu auxiliantem gratiam, a qua oratio procedit. Jam enim hoc ipso tantæ dignitatis apud Deum evadit oratio, ut non obstante indignitate peccatoris congruum sit, Deum sic petenti aliquod beneficium conferre ratione illius bonæ operationis, cui est adjuncta fides, & submissio ad Deum.

Quod alterum fructum orationis, videlicet rationem satisfaciendi attinet: sciendum, pari ratione esse fide divina certum, orationem supernaturalem vim satisfaciendi in se continere. Veritas asserti hujus probatur ex Tob. 12. ubi dicitur, bonam esse orationem cum jejunio. Verum quidem est, quod deinde paulo post subjungatur, eleemosynam esse illam, quæ a morte liberat, & quæ purgat peccata, tamen cum oratio, jejunium, & eleemosyna
ge-

generatim æquiparentur, quod de uno dicitur, de aliis etiam dictum esse intelligitur.

Probatur præterea assertio præfens ratione: omnia ea, quæ ad actum satisfactorium requiruntur ex parte operis, in oratione reperiuntur; ergo nihil prorsus obstat, quo minus oratio vim satisfaciendi continere dicatur. Antecedentis veritas patet ex eo: quia oratio est actus bonus; item quia fit ex fide, & gratia, & tandem, quod substantialiter ad satisfactionem requisitum est, quia opus est quoddam poenale. De prima & secunda parte non est, quod dubitetur, ut constat ex præcedentibus. Sed neque etiam pars tertia venire potest rationabiliter in controversiam; vel enim sermo est de oratione mentali, vel de vocali? si de mentali: cum oratio mentalis consistat in elevatione mentis ad Deum, hæc autem absque singulari animi applicatione fieri non possit, magnam insuper luctam, corporis, & sensuum resistantiam sibi habeat annexam, profecto mentalis oratio actus est poenalis. Si autem sermo est de oratione vocali: etiam huic peculiaris labor, & corporis defatigatio adjungitur; ex quo capite etiam hæc ab opere poenali excludi non potest. Ut autem oratio vim satisfaciendi contineat, debet poni a subiecto grato, id est, gratia sanctificante instructo, ad eum modum, quo omnia alia opera bona, per quæ pro poena peccatis debita satisfieri potest. Item debet fundi a subiecto, quod adhuc in via est: ex qua ratione neque orationes Beatorum, neque eorum iustorum, qui in flammis detinentur purgantibus, satisfactionis virtutem includunt.

Supereft jam, ut ea, quæ ad tertium orationis fructum, videlicet impetrationem pertinent, studiosa brevitate expédiantur. Est ergo impetratio adeo propria orationi, ut illi soli proprie conveniat, & quidem ex natura rei; petitio enim, quæ per identitatem est oratio, ex natura sua ad hoc ordinatur, ut animum alterius inducat ad dandum id, quod petitur. Unde licet alia virtutum opera possint adjuvare orationem ad impetrandum, tamen in

iis non potest esse proprie impetratio, nisi simul oratio adjungatur; ut docet Suar. l. i. de orat. cap. 23. num. 1. deinde: quamvis oratio, in quantum tanquam petitio ad Deum facta consideratur, habeat hanc aptitudinem ex se, ut impetret, quod petitur, tamen non habet efficaciam ad id obtinendum infallibiliter, nisi accedat promissio Dei, cupientis deferre petitioni orantis. Quod autem de facta hac promissione ambigi non possit, clare liquet ex compluribus Scripturæ sacræ textibus. *Invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.* Psal. 49. v. 15. *Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, & misericordiam suam a me.* Psal. 65. v. 20. super quem locum ita Augustinus: *Securi de pollicitatione ipsius, non deficiamus orando, & hoc ex beneficio ipsius est: propterea dixit: Benedictus Deus meus, Petite, & dabitur vobis.* Matth. 7. v. 7. *Omnis enim, qui petit, accipit.* v. 8.

Sciendum tamen, quod promissio hæc Dei de impetrando, quod per orationem petitur, non sit absoluta, sed solum conditionata, adeo, ut nisi certæ conditiones adjiciantur, petitioni non necessario, & infallibiliter deferatur. Cujus vel unica ratio conveniens est, quia non obstante Fidelitate infinita Dei, fit frequenter, ut non omnia, quæ petimus, nobis a Deo concedantur; si autem promissio Dei foret absoluta, semper promissio Dei impleri deberet, cum hoc ad veritatem, & infallibilitatem pertineat promittentis.

Quantum jam ad conditiones, quibus orationem oportet esse instructam, ut illius beneficio impetretur, quod postulatur, sunt sequentes: prima est ex Damasceno, ut sit petitio decentium a Deo. Atque adeo certum est promissionem Dei non pertinere ad ejusmodi orationes, in quibus id, quod malum, etiam tantum veniale est, a Deo desideratur. Altera conditio est, ut id, quod postulatur, non sit impeditivum majoris animæ boni. Non videtur autem esse necessarium, ut semper aliquid tale desideretur, quod ratione sui conducit ad salutem æternam; unde licet oratio ordinetur ad aliquod

quod bonum naturale obtinendum, quod ratione sui honestum est, adhuc ad ejusmodi orationem, modo reliquis conditionibus instructa sit, promissio Dei pertinere videtur. Accedit: quod, licet in tali casu objectum orationis, quod supponitur esse pure naturale, v.g. integritas virium, doctrina, honor &c. ratione sui ad salutem non conducant, quod tamen ipse modus hæc bona petendi, cum aliquo modo etiam sit supernaturalis, prout loquitur Suar. hic num. 8. sub finem, ad salutem conducat.

Tertia conditio ad impetrandum, quod postulatur, in oratione requisita est, ut procedat ex fide. De hac conditione sufficienter instruimur ex sacris literis, & primo quidem ex Matth. cap. 21. v. 22. *Et omnia quaecunque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Porro ex Jacob. 1. v. 6. *Postulet autem in fide, nihil hæsitans.* Et tandem omissis aliis plurimis textibus ex illo Rom. 10. v. 14. *Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt?*

Quarta conditio orationis est, ut fiat cum spe firma, & robusta, quæ spes interdum fiducia appellatur. Hanc conditionem expressit Paulus ad Hebr. 4. v. 16. *Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.* In hac conditione istud peculiariter porro notandum, quod summe cavendum, ne fiducia transeat in præsumptionem; atque proinde ita debet esse oratio cum fiducia, ut tamen simul sit cum humilitate; tunc enim habet locum illud Psalmi 101. v. 18. *Respexit in orationem humilium, & non sprevit precem eorum.* Unde nemo principalem fiduciam impetrandi debet ponere in meritis suis: ita, ut credat ratione meritorum sibi esse debitum, quod petit. Non nego quidem complures ex Viris sanctissimis merita sua recensuisse, ut Deum in vota moverent; sic egit Ezechias, quando Isaia 38. locutus est ad Dominum: *Obsecro Domine, memento, quæso, quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis, fecerim.* Sic etiam egit David Rex, quando Psal. 118. ita Deo supplicavit: *In toto corde*

meo exquisivi te: ne repellas me a mandatis tuis. Verum tantum abfuit, ut Viri isti in meritis suis fiduciam impetrandi collocarent, ut potius merita sua tanquam singularia Dei beneficia recognoscerent, spemque in Deo conciperent, quod adhuc daturus esset majora. Quintam conditionem orationis assignant aliqui charitatem habitualement, adeo: ut si oratio ponatur in statu peccati mortalis, impetratio illi non debeatur, licet cæteroquin omnibus aliis conditionibus esset instructa. Pro hac assertione videntur facere plures sacræ Scripturæ textus: qualis 1. Joan. 3. v. 21. 22. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita, coram eo facimus. Item Prov. 28. v. 9. Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis. Item Joan. 9. v. 31. Scimus, quia Deus peccatores non audit, & tandem pluribus aliis prætermisissis Isaïæ 1. v. 15. Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plene sunt. Verum

Respondeo cum Suar. l. 1. de orat. cap. 25. num. 2. Statum gratiæ non esse simpliciter necessarium ad hoc, ut impetretur a Deo, quod per orationem postulatur. Quod maxime verum est, si postuletur id, quod ad salutem necessarium est. Ratio ita statuendi est ex eodem Suar. cit. loco: quia alias sequeretur, orationem peccatoris nunquam exaudiri; & quia insuper ante omnia peccatoribus suadet, ut orent; imo quia juxta Patrum, & Conciliorum doctrinam oratio est necessarium, vel saltem utilissimum medium ad gratiam obtinendam. Huic sententiæ favet etiam Doctor Angelicus, quando 2. 2. Q. 83. art. 16. in corpore, expresse dicit orationem peccatoris ex bono naturæ desiderio procedentem a Deo audiri, non quidem ex justitia, quia peccator hoc non meretur, sed ex pura misericordia; modo oratio illius sit instructa debitis conditionibus.

Ita etiam sensisse videtur divus Augustinus; tractatu enim 44. in Joannem ita loquitur: *Si peccatores*

tores non exaudiret Deus, frustra publicanus dixisset: Domine propitius esto mihi peccatori.

Ad textus S. Scripturæ, qui pro opposita allegantur, respondeo, & dico: illos intelligendos esse duntaxat de orationibus illis, quæ a peccatoribus, ut sunt tales, funduntur; seu de illis orationibus, quæ aliquid de peccato participant; quod fit, quando oratio eorum ex aliqua circumstantia redditur peccaminosa, ut v.g. quia aliquod opus pravam desideratur, vel certe aliquod bonum temporale ex prava intentione. Hæc responsio desumitur ex Doctore Angelico cit. Q. 83. art. 16. ad 1. ubi ita loquitur S. Doctor: *Ad primum ergo dicendum, quod sicut Augustinus dicit tract. 44. super Joannem: Illud verbum est cæci adhuc inuncti, id est, nondum perfecte illuminati, & ideo non est ratum: quamvis possit verificari, si intelligatur de peccatore, in quantum est peccator, per quem etiam modum oratio ejus dicitur execrabilis.*

Sexta conditio orationis est perseverantia conformiter ad illud Luc. 18. v. 1. *Oportet semper orare, & non deficere.* Huc alludere voluit Nilus de orat. cap. 32. *Ne petas a Deo imperiose, quod statim velis impetrare; vult enim te beneficio afficere in oratione perseverantem.* Est quidem difficile in præsentī explicare, quanta perseverantia opus sit in oratione, in qua bonum aliquod a Deo efflagitur, adeo, ut juxta Suar. hic num. 3. certa regula de tempore, aut numero actuum, quo perseverandum est in petitione, dari non possit. Ne tamen nihil egisse videatur citatus Eximius, hoc argumentum pertractans, hanc regulam observari debere cit. num. 3. docuit: videlicet, si oratio instituatur pro temporalibus, & si ex dilatione temporis, vel aliis circumstantiis colligi possit, non esse beneplacitum Dei bonum postulatum concedere, desisti posse a tali petitione cum humili submissione, & conformitate cum voluntate divina, unaque firmiter esse credendum, fuisse nobis expediens, ut negaretur, quod desiderabatur.

Si autem oratio sit de bonis spiritualibus, in-

nuit cit. Suar. non esse facile a petitione desistendum, tum quia talis oratio semper per se est utilis, tum etiam: quia sæpe impetrat, & habet effectum, quantumvis nos lateat. Unde, est illatio laudati Eximii: si quis v. g. petat a se amoveri tentationem, quam nihilominus semper patitur, non est propterea desistendum ab oratione, per quam petitur liberatio a simili tentatione, quia vel fortasse propter illam orationem impediuntur aliæ tentationes magis noxiæ, vel etiam suo tempore hæc ipsa tollitur, ubi fuerit expediens, vel certe impetrata durabit victoria.

§. V.

QUÆSTIONES EX JURE CANONICO.

De Officio Divino.

De Officio Divino tractatur in tit. 41. libri tertii Decretalium, ubi cap. *Dolentes* I. quod desumptum est ex Concilio Lateranensi, Innocentius III. præcipit Prælati, & Clericis in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum, pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebrent pariter, & devote. Sciendum autem, ex triplici capite potissimum oriri obligationem ad recitandum officium divinum; alii enim obligantur ex vi solius ordinationis; alii ex vi Religiosæ Professionis, & alii demum ex vi beneficii; de quibus omnibus in præsentī nobis agendum venit.

QUÆSTIO I.

Quinam Clerici ex vi ordinationis obligentur ad recitandum Officium Divinum?

Resp. primo. Clerici in minoribus ordinibus constituti ex vi ordinationis suæ non tenentur recitare officium divinum. Ita Sotus l. 5. de Just. q. 5, art. 3. Medina tract. de orat. cap. 7. Turrecremata in princ. d. 91. quæst. 3. estque communis hæc resolutio. Resolutionis insuper a priori ratio est, quia pro obligatione istiusmodi neque allegari potest Jus
Di-

Divinum, neque Ecclesiasticum, neque jus aliquod consuetudinarium. Imo certum est hanc obtinuisse consuetudinem, ut nullus ex Clericis, si sacris Ordinibus initiatus non esset, aut beneficium non haberet, ex vi solius ordinationis ad recitandum Officium divinum sit obligatus.

Neque obstat, quod cit. cap. *Dolentes de Celebratione Missarum*, ubi in virtute obedientiae præcipitur, ut devote Officium divinum recitetur, mentio fiat Clericorum minorum: dicendum enim per Clericos minores hic non intelligi eos, qui sunt in minoribus constituti, verum illos, qui sunt Majoribus Ordinibus initiati; dicuntur autem minores comparative ad Prælatos, & ad eorum differentiam, prout annotavit Pyrh. ad tit. 41. cit. libri tertii Decretalium, vel certe si intelliguntur Clerici in Minoribus constituti, sub hac acceptione debent venire tantum ii, qui, licet tantum Minores ordines habeant, habent tamen aliquod beneficium Ecclesiasticum.

Resp. secundo: Omnes Clerici in sacris ordinibus constituti, etiamsi beneficium non habeant, neque ex officio, aut singulari aliqua obligatione Choro assistere teneantur, ex vi solius ordinationis per se, & seclusis impedimentis obligantur ad officium divinum singulis diebus recitandum. Ita habet communis usus, & consensus totius Ecclesiae, & de hoc in præsentī controversia non est.

Controversia ergo maxime est in hoc: quoniam jure dicti Clerici obligentur ad recitandum officium divinum? aliqui existimant hanc obligationem provenire ex jure divino, fundantes se in eo: quod Clericus sacris initiatus ordinibus jure naturali obligetur ad referendas majores Deo gratias præ laico, & per consequens ad aliquem peculiarem orandi modum, qui hic & nunc determinatus est ab Ecclesia. Ita sentientibus consentit Abbas in cap. 1. de celebrat. Missarum. num. 3. ubi dicit, Pontificem non posse dispensare cum Clerico in sacris constituto ne officium recitet, licet possit dispensare, ut

mutet officium, *quia hoc*, ut ille inquit, *non est de jure humano*, sed

Respondeo, & dico cum Suar. l. 4. de horis Canonicis cap. 16. num. 4. verius esse: Clericos in sacris constitutos non obligari jure divino ad recitandum officium aliquod divinum. Estque etiam sententia hæc Panormitani, Sylvestri, Armillæ, & aliorum, quos cit. Suar. citato loco. Ratio ita sentiendi est: quia hoc jus deberet esse vel positivum, vel naturale? quod non sit positivum, inde constat: quia nec est scriptum, nec ab Apostolis traditum. Quod non sit naturale, liquet ex hoc: quia alias, quo magis sacer est ordo, eo major sequi deberet obligatio ad majorem orationem; quod tamen falsum est, cum Episcopus vi suæ ordinationis non teneatur orare plus, quam Presbyter, neque Presbyter, quam Diaconus, neque Diaconus, quam Subdiaconus. Deinde: licet demus, Clericos in sacris ordinibus constitutos ex vi status sui specialius obligatos esse ad laudandum Deum, tamen ex hoc solo non videtur suaderi posse juxta Suar. cit. loco num. 6. quod ex vi juris divini ad recitandum aliquid quotidie teneantur; certum siquidem est, posse etiam fieri, ut mente laudetur Deus. Cæterum: sacri ordines per se loquendo spectata sua institutione non ordinantur ad orationem aliquam externam, sed ad actus ordinis; sacerdotium videlicet ad sacrificium, Diaconatus, & Subdiaconatus ad ministeria his ordinibus proportionata, quæ omnia a recitatione officii divini sunt distincta. Obligantur ergo Clerici in sacris ordinibus constituti ad recitandum singulis diebus officium divinum tantum jure humano Ecclesiastico.

An autem hæc obligatio diebus singulis recitandi officium divinum habeatur ex vi præcepti Ecclesiastici expressi, an vero tantum ex vi immemorialis consuetudinis? est iterum dubium.

Quod Diaconos, & Subdiaconos attinet, existimo cum Suar. hic num. 9. esse probabile, obligationem eorum ad recitandum diebus singulis officium divinum non oriri ex jure aliquo Ecclesiastico

ex-

expresso, sed duntaxat ex consuetudine immemoriali, quæ ad hoc sufficit, ut talis obligatio inducatur. Verum quidem est, quod ex Can. *Si quis Presbyter* l. dist. 92. deducatur etiam Diaconum obligatum esse ad recitandum singulis diebus officium divinum, ita enim ibi habetur: *Si quis Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clericus Ecclesiæ deputatus, si intra civitatem fuerit, aut in quolibet loco, in quo Ecclesia est, & ad quotidianum psallendi officium matutinis, vel vespertinis horis ad Ecclesiam non convenerit, deponatur a Clero, si tamen castigatus veniam ab Episcopo per satisfactionem noluerit promereri.* Verum ex Can. hoc deduci non potest Diaconum, aut Subdiaconum ex vi ordinationis suæ ad orandum officium divinum esse obligatum, cum non solum faciat mentionem Presbyteri, vel Diaconi, sed etiam aliorum Clericorum, qui ex vi ordinationis suæ ad orationem divini officii non obligantur. Imo cum loquatur de Clericis alicui Ecclesiæ deputatis, videtur citatus Canon loqui de obligatione, quæ nascitur ex beneficio, non autem de illa, quæ habetur ex ordinatione.

Minus adhuc probat, si dicatur Canonem *Presbyter* dist. 91. & cap. primum. De *Celebrat. Missarum*, quod declarat Presbyterum esse obligatum ad recitandum officium divinum, extendi debere ad Diaconum, & Subdiaconum, ut voluit Panormitanus, fundans se in hoc: quod aliquando in jure nomine Presbyteri Diaconus, aut Subdiaconus veniat, ut colligitur ex cap. 7. de cohabit. Clericorum, ubi ita: *Si quisquam Sacerdotum, id est, Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus, &c.* Minus, inquam, probat, quia primo in cit. cap. non ponitur nomen Presbyteri, sed nomen Sacerdotis, quod juxta Suar. ampliorem habet significationem: inde enim dicitur quis Sacerdos, quod det sacra, vel faciat, quod cum aliqua proprietate convenit Diacono, & Subdiacono. Secundo: quia in iis, quæ onerosa sunt, non debet extensio fieri; unde ut lex illa pœnalis, quæ posita est in cit. cap. 2. de cohabit. Cleric. posset extendi etiam ad Diaconum, vel sub-

diaconum, necesse erat nomen Diaconi, & Subdiaconi exprimere. Accedit: quod Canon. *Presbyter* moneat Presbyterum, quem obligatum esse declarat ad recitandum officium divinum, ut tempore competenti maneat jejunos. Ex quo clare defumitur, Canonem hunc non loqui de Diacono, vel Subdiacono, cum Diaconi, aut Subdiaconi non habeant munia talia, quæ debent exerceri a jejuno.

De Presbytero videtur non nihil esse difficilior resolutio. Suarez inquit, allegari quidem posse jura, ex quibus defumi possit, Presbyterum ex vi solius ordinationis esse obligatum ad orandum officium divinum, de quo ipse sub principium dubitabat, non tamen ibi condi novum aliquod jus, sed potius supponi, & quidem ex traditione, & consuetudine antiqua. Hucusque Suar.

QUÆSTIO II.

De obligatione recitandi officium divinum, quæ oritur ex vi Religiosæ Professionis.

Ante omnia supponendum, quantum ad præsens: diversas esse classes Religionum; aliæ enim sunt, quæ ex vi status sui, quem profitentur, deputantur, & aliæ iterum, quæ ad Chorum non deputantur. De iis, qui ad posteriorem classem pertinent, certum est, quod ad recitandum officium divinum ex vi solius Professionis Religiosæ non obligentur. Dubium ergo esse tantum potest de iis Religiosis, qui de priori classe sunt, an videlicet ex hoc ipso, quia professionem Religiosam emisserunt, licet in Sacris Ordinibus nondum essent constituti, teneantur privatim recitare officium divinum, si forte contigit, ut illud in Choro non recitaverint. Est autem communis, & recepta sententia, eos ad id præstandum omnino esse obligatos. Non tamen propterea obligantur Novitii, tum: quia in onerosis sub nomine Religiosi non veniunt; tum etiam: quia nulla exstat lex, neque adest consuetudo, vi cujus inducta fuisset illis ejusmodi obligatio: imo neque deferendum existimat Suar. sententiæ Palud-

dani, afferentis: Novitios non teneri quidem ad recitandum officium divinum, obligari tamen eos ad aliquid aliud recitandum loco ejusdem, eo quod alantur munificentia fundatorum, & benefactorum, quibus aliquam recompensationem fieri est necesse. Ratio id negandi est: quia pro hac obligatione neque potest assignari aliquod jus, neque consuetudo, imo contrariam vigere consuetudinem dicunt Doctores, quos citat Suar. hic num. 2.

Cæterum: Sicut in hoc Doctores conveniunt, quod omnes Religiosi professi, qui ad priorem classem pertinent, videlicet illorum, qui Choro deputati sunt, ad recitandum divinum officium teneantur, etiam extra Chorum, ex vi solius professionis Religiosæ, ita iterum disconveniunt in determinando jure, unde hæc oriatur obligatio.

Oriri hanc obligationem ex jure naturali, docent alii, quorum fundamentum est: quia dicunt Religiosos professos per professionem spiritualiter ad cultum Dei esse dicatos. Verum quia cultus Dei aliis modis exhiberi potest, quam recitatione officii divini, idcirco hæc opinio in præsentī locum habere non videtur. Ac proinde minus oritur obligatio hæc, ut voluerunt Navarrus, D. Antoninus, & Paludanus supra citatus, ex lege justitiæ. Ratio est: quia Religiosi non aluntur a populo, vel a fundatoribus quibuscunque aliis propter hanc, vel illam actionem Religiosam, sed ideo duntaxat, ut statum perfectiorem amplexi perfectioni vacent propriæ, quod totum de se fieri potest absque recitatione divini officii, ut patet in Religiosis aliis; qui ad Chorum non obligantur.

Neque etiam aluntur ea ratione, ut sustentatio illis tribuatur per modum stipendii, sed sustentantur vel per modum eleemosynæ, vel per modum absolutæ donationis; aliud tamen esset, si in ipsa donatione, aut fundatione obligatio recitandi Officium divinum in pactum tanquam peculiaris conditio deduceretur.

Sed neque etiam oritur ex præcepto aliquo expresso Ecclesiastico, quod inde probatur: quia quan-

do Ecclesia approbat instituta Religionis, non imponit eis specialem obligationem ad recitationem Officii divini præ aliis actionibus Religiosis, sed tantum approbat, acceptatque voluntariam obligationem, quam illi in sua Professione assumunt. Totæ ergo obligatio hæc, si abstrahamus a Regulis Ordini Religioso propriis, quæ subinde possunt directe præcipere recitationem Officii divini, non oritur aliunde, quam ex consuetudine præscripta. Ita Cajet. Medina, Sotus, Sylvester, Panormitanus, & alii plures, qui citantur a Suar. hic num. 6.

Insuper sciendum, hanc consuetudinem inductam esse ad modum præcepti, quo Clerici in sacris constituti recitare tenentur Officium divinum: unde cum Clerici in sacris constituti ex vi suæ ordinationis teneantur sub reatu culpæ gravis quot diebus Officium recitare divinum, idem etiam præstare tenentur ii Religiosi ex vi Professionis Religiosæ, de quibus in præsentī est quæstio, ut videre est apud Suar. hic num. 6.

Q U Æ S T I O III.

De obligatione recitandi Officium divinum, quæ oritur ex vi Beneficii.

Clericos beneficia Ecclesiastica possidentes, & quidem absque reflexione ad beneficia curata, vel simplicia, obligari ad recitandum Officium divinum ex vi solius beneficii Ecclesiastici, sub nullam cadit controversiam. Veritas asserti constat expresse ex Concilio Lateranensi sub Leone X. Sess. 9. in Bulla reformationis, sub titulo: *Reformationes curiæ. §. Statuimus*, ubi privantur fructibus beneficiorum illi, qui divinum Officium non dicunt.

Hanc insuper constitutionem confirmavit, & auxit Pius V. Constit. sua 138. in Bull. Rom. Sunt ergo alia, quæ controversiæ subjiciuntur; primo enim quæri potest: an obligatio hæc radicetur in lege naturali iustitiæ? 2do: Quæ conditiones ex parte beneficii requirantur ad hoc, ut obligatio istiusmodi ex vi beneficii Ecclesiastici resultet?

Ante-

Antequam ad primum respondeam, suppono munus recitandi Officium divinum ab Ecclesia sic esse institutum, ut cuilibet beneficio Ecclesiastico, quod per titulum proprium spirituales confertur, sit annexum, non obitante quacunque obligatione ad illud officium ex vi talis beneficii imposita.

Et licet institutio hæc Ecclesiæ ex Jure Canonico expresso sufficienter probari posse non videatur, juxta aliquos Authores tamen ad hanc probandam sufficit communis consensus, & traditio Ecclesiæ. Imo institutionem ejusmodi ab Ecclesia factam fuisse satis clare demonstrat Concilium Lateranense cit. loc. postquam enim statuisset, ut beneficiati non recitantes priventur fructibus, vel si contumaces sint, post legitimam admonitionem, etiam ipsis beneficiis priventur, rationem subjunxit: *Cum propter officium detur beneficium*; ex quo considerari patet, beneficia etiam hoc fine instituta fuisse, ut a beneficiatis officium diceretur divinum. Hac supposita autem institutione

Respondeo jam ad primum & dico: obligationem, quam habet beneficiatus ad recitandum singulis diebus Officium divinum, provenire omnino ex lege naturali justitiæ.

Neque in hoc apparet specialis aliqua difficultas: cum ibi obligatio habeatur ex lege justitiæ, ubi intercedit aliquod formale, vel virtuale pactum, quo aliquis ratione stipendii ad certam actionem obligatur, quod totum in præsentī negotio habetur.

Major autem est difficultas in eo; an, qui habet plura beneficia, etiam teneatur pluries ex lege justitiæ recitare Officium divinum? Pro obligatione sæpius, & quidem tot vicibus recitandi Officium divinum, quot possidentur beneficia, facit: quia unumquodvis beneficium per se obligat ad recitandum, & per conjunctionem in una persona non fiunt unum; ergo videntur inducere plures obligationes, quibus per unam recitationem satisfieri non potest. Verum communis sententia est, eum, qui plura habet beneficia, satisfacere plene per unicam Officii divini recitationem. Suar. insuper hic num. 7. dicit
asser-

assertionem præsentem tam esse universalem, & ita consuetudine indubitata receptam, ut sub dubium morale cadere non possit. Ratio dubitandi prorsus non urget in contrarium: licet enim unus quivis facer Ordo per se obliget ad recitandum Officium divinum, & per conjunctionem in una persona plures Ordines non fiant Ordo unus, tamen minime inferri exinde potest, plures Ordines sacros esse fundamentum obligationis pluries recitandi divinum officium. Ex quo statim sequitur: quod obligatio, quæ oritur ex uno titulo, non statim eo ipso multiplicatis titulis multiplicari etiam debeat; quia alias Presbyter Religiosus, habens beneficium (si nempe unus sit ex iis Religiosis, qui ad Chorum deputati sunt) quinquies in die Officium divinum recitare tenetur, cum quinque tituli illud recitandi in illo inveniantur, ut patet consideranti. Si ergo tituli multiplicentur, hoc duntaxat inferitur, quod eadem obligatio multis titulis habeatur. Quod jam alteram partem propositæ sub principium quæstionis attinet, sciendum plures hic formari posse quæstiones circa conditiones ex parte beneficii requisitas ad hoc, ut ex vi beneficii oriatur obligatio recitandi Officium divinum. Et quidem

Quæri potest imo: An is ratione beneficii teneatur ad recitandum Officium divinum, qui ex vi tituli alicujus v.g. investituræ, jus in re, seu beneficio quidem acquisivit, nondum tamen illius cœpit possessionem?

Respondeo cum Suar. hic num. 7. negative, modo per beneficiatum non steterit possessionem acquirere, quod ideo additur: quia illi, qui malitiose moras prætendit, vel negligenter se gerit, non debet fraus prodesse, neque neglectus emolumentum illi adferre debet; estque hoc insuper tanto veritati conformius, quanto evidentius ratio suadere videtur, Ecclesiam non esse privandam officio propter culpam, & negligentiam beneficiati.

Cæterum ratio excusandi ab onere recitandi Officii divini illum, qui legitima possessione caret beneficii, est: quia in jure non censetur quis perfecte,
&

& quasi consummate habere beneficium, donec pacifica ejusdem possessio illi obveniat, vel saltem per illum stet, quo minus illam habeat, ut deducitur argumento Cap. *Licet Episcopus de præbendis* in 6. Item: quia qui nondum habet possessionem beneficii sui, licet habeat dominium proprietatis beneficii a die collationis, non tamen habet dominium illius utile, & per consequens fieri potest, ut non obligetur prius ad laborandum in vinea, donec utilitatem ex illa accipiat, vel ad hoc quasi proximam habeat potestatem. Accedit: quod præceptum de recitando Officio divino datum habentibus beneficium, utpote odiosum, sit strictæ interpretationis, atque adeo extendendum non sit ad eos, qui magis nomine, quam re habent beneficium, quales sunt ii, qui beneficii possessionem nondum acquisiverunt, neque hanc acquirendi moralem quasi potestatem habuerunt. Insuper: quando dicitur: *Beneficium dari propter beneficium*, intelligi debet, quod beneficium quoad fructus, qui sunt veluti stipendium, detur propter officium; ac proinde non videtur aliquis obligari ad recitandum Officium divinum ex vi beneficii, nisi illud sit fructuosum. Et deinde si dignum, & justum est, ut is, qui alteri deservit, etiam ex illo vivat, seu participet, non minus æquum videtur, ut ille, qui ex altari nihil participat, eidem non deserviat.

Ex quibus infertur, neque ad obligationem istiusmodi sufficere solam beneficii possessionem, sed etiam requiri ipsam fructuum perceptionem, vel certe saltem spem eorundem percipiendorum. Neque obstare videtur, quod jus certum sit de obligatione illius ad recitandum Officium divinum, qui habet beneficium; fructus vero, vel spem eorum percipiendorum non pertinere ad substantiam beneficii.

Respondeo enim in negotio præsentis vix posse beneficium considerari absque fructibus, vel saltem absque spe illorum percipiendorum; & hoc ideo: quia cum beneficium tanquam stipendium detur propter officium, debet necessario conferri, in quantum est utile.

Addi-

Addita fuit autem notanter in illatione particula disjunctiva: *vel*; quia vix videtur controversa illius obligatio ad recitandum Officium divinum, qui fructus ex beneficio suo, quod possidet, nondum quidem percipit, spem tamen habet moraliter certam illos obtinendi. Suadeturque id ipsum ex eo: quod talis jam perfecte, & complete beneficium habeat: & amplius confirmatur inde, quia possidens beneficium cum spe moraliter certa obtinendi fructus, administrare debet beneficium, & ad alia obligatur onera beneficii. Addit insuper Suar. l. 4. de Horis Canonicis cap. 20. num. 1. vix fieri posse, ut is, qui actualiter beneficio inservit, aliquod actuale emolumentum inde non percipiat, quale esse potest illud, quod vel ex distributionibus, vel ex oblationibus ad altare fieri solitis, vel aliis similibus pro qualitate beneficii obvenire consuevit: quod jam per se sufficere videtur ad obligationem recitandi Officii divini.

Quæri potest 2do: An ex vi beneficii teneatur ad recitationem Officii divini, qui beneficium acquisivit tenue? Ante resolutionem sciendum, in hoc ipso esse difficultatem, quodnam beneficium sit vocandum tenue? Aliqui existimabant illud esse tenue, quod insufficiens esset ad vitam Clerici sustentandam. Iterum alii istud, quod se non extenderet ad valorem decem aureorum. Demum alii id credebant esse tenue beneficium, quod non foret adjumento bonæ parti sustentationis Clerici. Verum quidquid sit de præsentī controversia, illa neglecta ad substantiale præsentis quæsitī descendo negotium, &

Respondeo: communem sententiam Canonistarum, quos longo ordine citat Suar. hic num. 3. esse, quæ simpliciter affirmat ex beneficio quantumvis tenui oriri obligationem recitandi Officium divinum. Ratio id affirmandi sumitur ex cap. ult. *De rescriptis* in 6. ubi illimitate, & irrestrictē dicitur beneficium dari propter officium, atque adeo non attenditur ad beneficium pingue, vel tenue; & aliunde ubi jura non distinguunt, neque nos distin-

guere

guere debemus. Opponit Soto cum suis sequacibus: beneficium quidem dari propter officium, semper tamen ita, ut servetur justitiæ æqualitas; jam autem justitiæ æqualitas observari non videtur, quando ob beneficium aliquod tenue onus recitandi diebus singulis Officium divinum imponitur ejusmodi tenue beneficium obtinenti. Huic objectioni duplici modo responderi potest. Unus est; si dicatur ibi nullam injustitiam committi, ubi voluntarium pactum intercedit, *cum scienti, & volenti non fiat injuria*. Quod hic omnino apud Clericum tenue beneficium acceptantem contingit, potestque id ulterius declarari instantia a milite desumpta, qui si sciens, & volens militiam acceptavit cum parvo stipendio, post omnia militare tenetur. Alter modus respondendi est: quia onus recitandi Officium divinum non est adeo grave, ut etiam per tenues fructus compensari non possit.

Cæterum: juvat advertere sapientissimam Eximii citati reflexionem: vel enim beneficium est adeo simplex, ut obliget ad solam recitationem Officii divini; vel habet sibi præterea annexum aliquod servitium in Ecclesia? Si primum: asserit Suar. vix moraliter fieri posse, ut aliquod beneficium tam tenues habeat fructus, ut non obligetur beneficiatus ad recitandum Officium divinum; cum enim beneficiatus solum occupetur per horam, aut paulo amplius, onus istud recitandi dictum officium non videtur esse adeo grave, ut etiam per tenues fructus non possit compensari, maxime: postquam beneficiatus ex vi talis beneficii etiam tenuis multa acquirit commoda honoris, exemptionis, aliorumque privilegiorum.

Si secundum: tunc attendendum: an beneficiato obveniant fructus aliqui grossi ex beneficio, quantumvis eidem neque per se, neque per alium inferviat: Si enim obveniant, obligari absque controversia beneficiatum ad recitandum Officium divinum asserit iterum Suar. num. 10. pro ratione allegans: quia quoad illam partem, quam reportat, **beneficium reputatur tanquam simplex, & nullum habens**

habens servitium ; atque per consequens censetur onus recitandi Officium divinum sufficienter compensari per fructus, quos percipit. Quod si autem tale excogitetur beneficium, quod sit adeo tenue, ut, licet quis ex integro illi inserviat, accipiatque omne emolumentum, quod ex beneficio percipere potest, ut tamen, inquam, hæc omnia non sufficiant ad sustentationem beneficiati etiam quoad tertiam, vel quartam partem, in casu isto existimat cit. Suar. prorsus secure dici, tale beneficium obtinentem non teneri ad recitandum Officium divinum ex vi beneficii. Ratio est : quia justum fundamentum est existimandi ejusmodi beneficia non fuisse data cum onere recitandi, sed tantum pro alio servitio ; ac proinde respectu recitationis sic se habeant talia beneficia, sicut se habent illa, quæ nullos habent redditus.

Ad extremum potest adhuc quæstio institui : an beneficiatus non recitans Officium divinum tantum teneatur restituere eam partem fructuum, quæ correspondet recitationi Officii divini ; an vero obligatio hæc restituendi debeat se extendere ad omnes fructus, etiam eos, qui correspondent aliis muniis, & servitiis ?

Juxta Sotum beneficiatus non recitans Officium divinum non tenetur aliam partem fructuum restituere, nisi tantum eam, quæ correspondet recitationi Officii divini. Pro hac Soti decisione multum facere potest : quia neque in Constitutione Concilii Lateranensis, neque in Constitutione Pii V. expresse dicitur obligationem restituendi extendendam esse ad omnes fructus, etiam aliis obsequiis correspondentes ; neque hoc ipso dubium remanet, an sic extendi debeat ; constat autem ex regula 30. in 6. in *obscuris minimum esse sequendum.*

Placet subjungere hic verba Constitutionis Pii V. in qua prius refert & in summam redigit verba Concilii Lateranensis, & postea suam declarationem addit : *Pius Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Ex proximo Lateranensi Concilio salubris sanctio emanavit ; ut quicumque habens benefi-*

cium

cium Ecclesiasticum, cum cura, & sine cura, si post sex menses, quam illud obtinuerit, divinum Officium, legitimo cessante impedimento, non dixerit, beneficiorum suorum fructus pro rata omissionis beneficii, & temporis suos non faciat, sed eos tanquam injuste perceptos, in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Verumtamen multorum animi suspensione tenentur, cujusmodi ratæ perditæ ratio sit habenda. Nos huic rei evidentius, atque expressius providere volentes, statuimus, ut qui horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficii, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur, qui vero Matutinum tantum, dimidiam, qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam, qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat. Ubi vides non fieri expresse mentionem eorum fructuum, qui etiam aliis obsequiis spiritualibus correspondent.

Probabilior tamen videtur esse sententia docens; beneficiatum non recitantem Officium divinum ex vi Constitutionis citatæ obligari ad restitutionem omnium simpliciter fructuum, etiam eorum, qui aliis obsequiis spiritualibus diei illius, quo Officium divinum intermittit, correspondent. Hanc etiam sententiam propugnant Navarrus, Covaruvias, Durandus, Valentia, Azor, & omiſſis aliis pluribus Suar. l. 4. cap. 30. de *Pœnis Clericorum*. num. 6.

Rationes ita sentiendi ponuntur a Suar. cit. num. sequentes. Prima est: quia Pius V. absque omni restrictione, & limitatione decrevit, ut beneficiati non recitantes Officium divinum, omnes beneficii, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus respondent, si quotidie dividerentur, amittant. Neque juvat dicere; Pontificem locutum duntaxat fuisse de omnibus fructibus recitationi Officii divini respondentibus. Respondeo enim omnes fructus sic consideratos non esse omnes fructus beneficii, aut beneficiorum, de quibus tamen Pontifex expresse loquitur, ut negari non potest. Item omnes fructus secundum hanc acceptionem non sunt omnes fructus illi diei, quo Officium divinum intermittitur, re-

spondentes, quorum rursus Pontifex expresse meminit.

Secunda ratio est: quia Pius V. per hanc Constitutionem suam voluit novum jus condere, ut liquet ex verbis illis: *Nos huic rei evidentius, atque expressius providere volentes statuimus.* Ac proinde cum restitutio illius partis fructuum, quæ recitationi Officii divini respondet, probabilius præcipiatur ex lege naturali iustitiæ, aliquid amplius statutum videtur esse a Pontifice, & quidem in specie istud: ut omnes simpliciter fructus beneficii, aut beneficiorum restituantur ab iis, qui divinum Officium nullo interveniente impedimento legitimo intermiserint. Denique certum est, quod non obstante, quod beneficium detur propter plura officia, & servitia, possit nihilominus tantum una ommissio officii puniri privatione omnium fructuum, etiam aliis servitiis respondentium; quod autem in præfenti sic puniri voluerit Ecclesia unicam omissionem recitationis Officii divini, eruitur satis fundate ex dictis.

Sciendum insuper, negligentes Officium divinum ea ratione obligari ad faciendam fructuum restitutionem, ut ad hanc executioni dandam prorsus nulla requiratur Judicis condemnatio, cum nemo possit retinere, quod suum non est. Ac proinde licet ommissio Officii divini sit occultissima, & nunquam in iudicium deducenda, tenetur beneficiatus negligens officium modo in Constitutione Pii V. explicato fructus beneficii ante omnem sententiam restituere.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Gen. 4. Fratres gemini sacrificant Domino, Cain & Abel; *Et respexit Dominus ad Abel, ad Cain vero, & ad munera ejus non respexit: sic duo homines ascendunt in templum, ut orarent, unus Phariseus, & alter Publicanus, & descendit hic justificatus in domum suam ab illo,*

DOMIN.

DOMIN. XI. POST PENTECOST.

EVANGELIUM: Exiens Jesus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. Et adducunt ei furdum, & mutum: & deprecabantur eum, ut imponat illi manum Marci 7. a v. 31. usque ad 37. inclusive.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Teste Sylveira in Matth. c. 15. contigit acerrima Christi cum Pharisæis disceptatio in terra Genesar, quam multis miraculis, & beneficiis ad salvificam fidem nullo subsecuto eventu disposuerat, & invitaverat; egressus ergo inde contulit se in partes Tyri, & Sidonis. Tyrus autem, & Sidon urbes erant maritimæ in Phænicia a mercatura celeberrimæ, vicinæ Galilææ septentrionem versus, & monti Libano propinquæ, inter quas, uti & totius Phœnicia Tyrus caput erat. Dubitatur deinde merito, & quæstio fere pro, & contra disceptantibus Scriptoribus indecisa relinquitur, an nempe ipsam urbem Tyrum Christus ingressus sit, an vero solummodo in finibus, seu ad limites prædicaverit, quod textus solum clare insinuat; uti pariter contextus voce *finibus* utens, & iterum *exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem.* v. 31. insinuare videtur. Quidquid autem sit, hoc in controversum est, quod Christus brevissimo tempore inibi moratus sit eo, quod urbes gentilium essent, cum quibus communicatio interdicta fuit, uti eruitur ex Matth. 10. *In viam gentium ne abieritis, & quasi transiendo tantum beneficia contulerit, rationem etiam dat Theophilactus his verbis: Non moratur diu in gentilium locis, sed tantum transit, ne daret occasionem Judæis dicendi, quod prævaricaretur legem gentilibus se miscens.* In hoc demum exitu a finibus Tyri

Venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos: hæc regio Decapolis decem scilicet urbium sita est ex parte orientali a Sidone trans mare Galilææ, & Jordanem, ut refert Div. Hieronymus. Transivit ergo Christus per medios fines decem urbium, seu per medium finium, ut ex Græco legit Sylveira.

Et adducunt ei surdum, & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. v. 32. Lucas Brugenfis hoc loco annotat, quod S. Marcus ex ingenti miraculorum a Christo patratorum multitudine, quam S. Matthæus a c. 15. recenset, insigne hoc miraculum declarandum suscepit, quod proinde per multas circumstantias in hoc Evangelio recenset, utpote in quo singularibus Jesus usus est agendi modis. Ex occasione autem verbi *adducunt*, observat Salmeron, quod nominatus surdus, & mutus non naturæ vitio talis fuerit, sed dæmonis linguam impediens, & auditum obdurantis malitia; linguæ enim aut aurium vitium non sunt impeditiva potentiæ progressivæ. Poterat ergo, licet surdus, & mutus esset, accedere Christum absque adducentium subsidio, *adducunt* ergo, quia idem dæmon, qui linguam ligabat, progressum simul impediabat, quo ad Christum ex occasione miraculorum visorum tendebat. Hic literalis Salmeronis sensus fusum materiæ de moribus campum suppeditat, quo aptitudine prorsus congrua peccatoris in peccatis obstinati, & ad quasvis admonitiones muti imago describitur esse. Secundum literam vero, *adducunt ei surdum, & mutum*, aliis visis miraculis moti, ad Christum nempe, ut eundem sanaret; qui vero adducentes fuerint, non exprimitur, subobscurè colligitur ex textu Evangelico, quod de turba fuerint, cum textus de Christo dicat, *& apprehendens eum de turba seorsum*. Non colligitur autem, an de turba fuerint præcise concurrentium, & indifferentium personarum, an amici, & cognati turbæ immixti, an vero ipsi Apostoli pariter inter turbam existentes. Ven. Beda existimat cognatos, & consanguineos fuisse, qui tentatis incassum morbo-

rum quibusvis remediis, aliis visis Christi miraculis animati, hoc postremum spirituale experiri voverunt. Haymon apud Sylveiram existimat Apostolos fuisse, qui misericordia moti hunc miserum hominem ad Christum adduxerunt.

Et deprecabantur eum. Idem ergo & adducetes, & deprecantes erant, charitatis veræ officio supplentes, quod mutus præstare nequiverat. Eleganter Salmeron hic a sensu literali ad moralem deflectit hisce: *Habentes usum linguæ deprecabantur pro eo, ut intelligant iusti, qui usum linguæ liberum habent, & gratia valent apud Deum, se intercedere debere pro nescientibus, vel impotentibus deprecari, id est, pro peccatoribus.* Deprecabantur autem,

Ut imponat illi manum. Notandum, nullam hic fieri mentionem reddendi auditus, aut loquelæ, sed solum impositionis manuum. Simon de Cassia simul moralem in hæc verba instituit discursum sequentem: *Habet autem quid occulti mysterii, & moralis, quod manus expetitur imponenda; ut eadem manus sit plasmans, & liberans juxta Psal. 118. Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me.* Nec desunt, qui supponunt quosdam de turba deprecantes fuisse, qui crederent hanc manum esse omnipotentis, cujus virtute linguæ usus Zachariæ, Joannis Præcursoris Domini Patri, fuisset redditus: *Etenim manus Domini erat cum illo, prophetavit dicens: Benedictus &c. Luc. 1. v. 68.*

Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus. v. 33. Græca lectio sic habet: *Cum seduxisset eum de turba seorsum.* Multæ circa hanc abductionem interpretum opiniones sunt: alii putant ideo factam, quod turba indigna esset, quæ tantum miraculum spectaret, quæ vitio curiositatis eo confluxerat, ita censet Dionys. Carthus. Euthymius vero aliam adducit, nempe quod Christus sciret plures turbæ immixtos, qui miracula Christi perperam insectabantur, & carpendi occasionem quærebant. Theophilactus adscribit humilitati, qua Christus populorum plausum fugiebat, eripuit ergo eum *de tur-*

ba, non de confortio discipulorum, & præsentium amicorum, & *misit digitos suos in auriculas*. Superflua videri posset digitorum immissio, cum Christus æque facile hunc surdum, ac mutum uno voluntatis indicio sanare potuisset, ac reliquis morbidis sanitatem contulit, ut legitur Matth. 8. *Volo mundare, & confestim mundata est lepra ejus*, ut filio viduæ Luc. 7. *Adolescens tibi dico surge*, nisi alia divinorum, alia humanorum judiciorum esset ratio. Cur vero tanta nihilominus adhibet media? in quem finem primo turbam inducit pro infirmi liberatione deprecantem, deinde ipsum a turba seorsum abducit, digitos in aures mittit, linguam saliva conspergit? Salmeron inquit: *Ut ostenderet se ita salutis æternæ mediatorem esse*, ut velit salutis adjumenta non negligi. Aliam rationem assignat Victor Antiochenus: *Infert digitos in aures, cum solo verbo miraculum patrare valuerit; quo corpus modo, qui verbis exprimi nequit, ipsi unitum, animaque intelligenti, ac rationali informatum, divinæ virtutis vim, & energiam obtinere ostendat*; videtur ergo Christus tactu digitorum, & adhibita saliva hoc miraculum patrare voluisse, ut Divinitatis carnem inhabitantis manifestaretur Sacramentum. Subtile aliud subjicit Alber. M. in hoc digitorum contactu mysterium: *Digitus isti significant virtutem operativam, quæ cuncta condidit per potentiam, sapientiam, & bonitatem* Isaïæ 40. *Cui appendit tribus digitis molem terræ*. Non incongrue hic quæritur, cur increata Sapientia curationem ab auditu inchoarit? dubium hoc Angelus de Pas sequentibus resolvit: *Incipit ab auriculis curatio hujus, quia vim totam Satan in his posuerat, & robur fortitudinis suæ in surditate hominis collocarat, quamdiu enim homo respuit audire verbum Dei, est sub dæmone*. Præterquam quod infallibilis sit S. Apostoli sententia: sine fide impossibile est placere Deo, quæ est ex auditu, initium ergo curationis ab ea parte corporis facit, quæ prima est, qua animæ fides instillatur.

Restituto auditu ad curationem linguæ progreditur Salvator, & *expuens tetigit linguam ejus, tetigit*

git digito, inquit Lucas Brugenſis, ſaliva tincto, conſentiunt plures SS. interpretes, qui nolunt Chriſtum in os expuiſſe muti, ſed ſuper digitum ſuum, & digito ſaliva linito tetigiſſe, & quodammodo unxiſſe linguam; bina hujus designari poteſt ratio, una Lucæ citati: *Quia balborum lingua præ oris ſiccitate, palato, faucibusque adhæreſcere, eamque ob cauſam difficulter, quod vult, eloqui videtur, humectabat ſaliva ſua Jeſus hujus linguam, per ſalivam enim lingua mobilis, ac volubilis redditur.* Altera D. Antonii Patavini eſt: *Expuens ergo, linguam muti, ut loquatur, tangit, cum omnia dura guttura, ad peccata ſua conſitenda, ad verba Sapientiæ proſerenda, contactu ſuæ pietatis informat.*

Et ſuſpiciens in cælum ingemuit, & ait illi: Epheta, quod eſt adaperire. v. 34. Nobilis hæc circumſtantia eſt, quod Chriſtus poſteaquam tetigiſſet digitis aures, & linguam unxiſſet ſaliva, ſuſpiciat tandem in cælum ad Patrem omnipotentem; docere nempe voluerat, opera hæc non humanitatis, ſed divinitatis eſſe. *Et ſuſpiciens ingemuit*, erant hi gemitus indicia vehementiſſimæ orationis, ut ſuo exemplo nos doceret, ad magna impetranda Deum cum efficacia exorandum. *Et ait illi: Epheta: quod eſt adaperire.* Surdo nempe, & muto, & refertur hoc Epheta tam ad aures, quam ad linguam, ut Deus, qui uno verbo hominem fecerat, uno pariter verbo reſtauret.

Cur autem ingemuerit, evidenter non conſtat, certe non difficultatis magnitudine, aut operis arduitate: quomodo enim difficultatem patietur in reformatione medicus, ſi difficultatem non patitur in formatione Plasmator. Rationem tamen Cornel. Janſen. refert: *Ut ipſo gemitu ſignificet, quam miſereatur humane naturæ, quæ tum a dæmonibus, tum ab aliis infirmitatibus, variis modis impetitur propter peccati transgreſſionem; ac gemendi potius nobis præbeat exemplum, cum pro noſtra, noſtrorumque ſalute ſuperne pietatis ſubſidia invocamus.* Dicit inſuper poſſet, Chriſtum ideo ingemuiſſe, quia uſum linguæ multorum peccatorum instrumentum reſtituturus

erat, quo homo ad beneficii injuriam demum abutitur: *Lingua enim est universitas iniquitatis* ex S. Jacobi 3. v. 6. testimonio, vel ex Ven. Bedæ sententia: *Suspiciens in cælum ingemuit, ut nobis, qui a cælestibus gaudiis per terrena oblectamenta discessimus, ad hoc per gemitus, & suspiria insinuaret esse redeundum.* Jansenius ubi gemitum cum voce Epheta contulisset, & observasset, quod Christus suspiciens cælum gemat, quasi Patrem in subsidium postulans, & simul imperando agat, dicens *Epheta*, id est, *aperire*, vel ut legit Syriacus *aperitor*, ita de Christo pronuntiat: *Qui se suspiciendo in cælum, & ingemiscendo verum hominem ostendit, jam & divina se præditum potestate declaravit, cum imperativo verbo dixit: Epheta, quod est aperire.*

Et statim apertæ sunt aures ejus. v. 35. Statim sine dilatione, ut manifestum argumentum esset, omnipotentiae operatricis fuisse opus, non solius humanitatis. *Et una cum verbo miraculum in opus abiit.* Victor Antioch. *Et solutum est vinculum linguae ejus, & loquebatur recte,* eodem versu, hoc est, expedite, prompte, sine ulla balbutione, ita Sylveira: Syriacus facillime legit: ex quo firmatur, ut Cajetanus, & Maldonatus eruunt, quod non fuerit absolute mutus, sed impeditus in modo loquendi. Ex quo pariter deducitur, quod surdus non fuerit a natiuitate, quia tales *nec recte, nec non recte*, id est, *distorte, & balbutiendo* loquuntur. S. Thomas in Serm. super hoc Evangelium sequitur sensum moralem, & salutem peccatoris tali discursu exhibet: *Pœnitentiae operatio in tribus consistit, primo in cordis dolore, (suspiciens in cælum ingemuit) secundo in oris confessione (& solutum est vinculum linguae ejus) vinculum linguae peccatoris solvitur, cum peccatum confitetur. Tertio in mandatorum Dei, & Sacerdotis adimplerione (& apertæ sunt aures ejus, aures peccatoris aperiuntur, cum præcepta Dei, & Sacerdotis adimplendo, & satisfaciendo obedit.*

Præcepit illis, ne cui dicerent; quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant. v. 36. Ratio hujus præcepti erat, quia Pharisei calumniabantur Chri-

Christum, quod aucupandis popularibus inhiaret applausibus, & miracula patraret, ut veluti Propheta suspiceretur; exhibiturus igitur, se juratum omnis vanæ ostentationis hostem, præceptive inhibet patratum miraculum propalari. *Ut testes ex hoc præcepto fierent*, inquit recent. *contra calumniatores, qui dicerent: tu testimonium perhibes de te ipso, testimonium tuum non est verum; ego gloriam meam non quero.* Quanto autem præcipiebat, tanto magis prædica-
bant, non attento præcepto, & inhibitione, magnitudo enim miraculi non admittebat, ut animos defigerent in verba præcipientis, qui toti absorpti erant in potestate operantis; nec etiam præcepti prævaricatio in illis culpabilis existimatur, quia persuasi esse poterant, quod in rigore non præciperet, sed præcise ostenderet, sibi minus gratum esse, si factum miraculum propalaretur, exinde ergo, & quidem

Eo amplius admirabantur, dicentes: bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui, v. 37. consulto ponit Evangelista *eo amplius admirabantur*, seu percellebantur, ac obstupefcebant omnes, non solum qui infirmum adduxerant, sed etiam reliqua turba, a qua Christus mutum adduxerat seorsum. Nam licet multa præclara miracula ex fama Christi percepissent, hoc tamen suismet oculis viderant; multo enim magis movent, quæ ipsi videmus, quam quæ nobis visa referuntur, & aliorum relatione accipimus. Stabant ergo attoniti, & *mirabantur* ex miraculi magnitudine, & *mirabantur* ex virtutis Christi eximia celsitudine, qui cum talia præstitisset, non solum nil præmii exigeret, sed etiam omnem gloriam mundanam, & applausum vitaret. Unde exclamant: *Bene omnia fecit.* Fausta acclamatio est istorum hominum, omnia admirantium, ac comprobantium a Christo gesta, adstruentiumque nihil in eo esse, quod reprehensionem, qualem fingunt Pharisei, mereatur; *Surdos enim fecit audire, & mutos loqui*, inter mutos curatum balbum recensent, eo, quod vehementer balbutiens a muto non multum differat, & dicunt pariter: *Surdos & mutos*

tos significatione plurali, quia Christus plures sanaverat, quod iisdem sola relatione constabat, unde occasione unius visi miraculi memoria renovata reliqua firmitus credunt, & gloriose Christi confidentur potestatem.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Videtur præsentis Evangelii textus Marci 7. v. 37.

Bene omnia fecit, contradicere ipsi æternæ Veritati verbis Prophetæ Michææ c. 2. ita loquenti: *Ecce ego cogito super familiam istam malum*. Quomodo dici potest, quod omnia bene fecerit, id est: omnibus bene fecerit sanando infirmos, restituendo auditum surdis, mutis loquelam? Malum enim supra quempiam cogitare, non dicit aliud, quam subtrahere auxilium, impedire successus, castigare, imo deferere, morbos immittere &c. non vero conferre sanitatem, occasione cujus collatæ scriptura voce populi testatur: *Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui*.

CONCORDIA.

Præsens antilogia conciliatur, si inspiciamus bona a Deo procedentia, quæ sint, & quomodo a Deo mala procedant. Pro quo observandum, bona omnia a Deo procedere, *vel via creationis*, qua via omnia bona physica ad nos perveniunt, felicitatem temporalem concomitantia; *vel via communicationis*, qua bona ad felicitatem æternam pertinentia, ut divina auxilia, illuminationes internæ, gratiæ &c. conferuntur. Mala autem non omnia, sed mala tantum pænæ a Deo procedunt, quæ peccatoribus, & impiis Deus ingerit, tanquam effectus divinæ justitiæ, ne impii impunes relinquantur. Horum autem *malorum*, quæ pænæ dicuntur, Deus ipse Author proprie non dicitur, sed peccator, utpote qui Deum misericordem laceffens quodammodo coegit, ut iustitiam faceret, & fontibus pœnas infligeret. Pænæ autem temporales, quibus in hac vita castigat, sunt morbi,

morbi, bella, intemperies aeris, paupertas, desolatio, & his similia, quæ Deus peccatoribus immittit, ut eosdem castigando reducat, justitiæ illius rigorosissimæ, cujus poena æterna est, timorem salutarem ingerat, quo perculsi viam iniquitatis deserant, & ad Deum se toto corde convertant; iisdem vero malis sæpe etiam Deus infantes; & amicos suos gravat, ut illos vel in bonitate contineat, concupiscentias frænet, vel occasionem meritorum majorum suggerat, quia plurimi, ut sacræ literæ testantur, & historiæ, in commodum suum strenue usi sunt, & ex tentatione fecerunt proveniunt. Dicimus vero mala, eo quod sensibus, & sensualitati nostræ contraria sint, quamvis ea bona sint; imo sapienter appetibilia sunt, secundum eam rationem. secundum quam Deus ea immittit, recte ergo dicitur: *Omnia bene fecit*, five spectemus Christum præcise, in quantum omnibus bene faciendo provincias prædicando transibat, prout textus ad litteram citatus sumitur, five textus extendatur, & universim de operibus Omnipotentiae intelligatur, quia pariter sic omnia dici potest bene fecisse, cum ille sit, qui male facere non potest. Nec in hoc sensu contrarius est textus superior Michææ: *Ecce ego cogito super familiam hanc malum*, quia textus malum vocat non in se, sed secundum modum nostrum loquendi, qui poenas, & sensibus contraria mala vocamus, & puniri, corripiri, malum dicimus, quæ tamen mala in se non sunt; non est enim malum plectere fontes, justitiæ læsæ satisfacere, contrariis sensualitati reducere errantes in agnitionem veritatis; adeoque dum textus dicit: *Malum cogito super familiam hanc*, sensus est: castigabo hanc familiam, quia a me recessit, vel ut agnoscat, quam male egerit Deum deserendo, & revertatur, vel ut pro delictis satisfaciat; atqui utrumque hoc bonum est, ergo quidquid Deus facit, bene facit, quia nihil eorum, quæ fecit, odit.

A N T I L O G I A II.

Textus versu 36. ait: *Et præcepit illis, ne cui dicerent,*

rent, ne factum miraculum in curatione furdi & muti propalarent: idem legitur Luc. 5. ubi facta curatione pariter sanato præcepit, ne factum miraculum divulgaret, *Et ipse præcepit illi, ut nemini diceret* v. 14. apud Lucam vero cap. 8. v. 39. expresse habetur, quod Christus liberato a dæmonio præcepit, ut factam liberationem faceret manifestam: *Redi in domum tuam, & narra, quanta tibi fecit Deus.* Vult ergo Christus, ut opera Dei celentur, & etiam divulgentur, quod manifestam contradictionem innuere videtur.

C O N C O R D I A.

Apparens ex textuum collatione enata contradictio nullo fere diluitur negotio, si loca, & locorum circumstantiæ vocentur in considerationem; non enim sibi contradixisse videbitur, qui subinde aliqua divulgari prohibeat, subinde manifestari, prout nempe adjuncta rei id exigunt. Id ergo hic pariter observandum est; sicut enim divinus Magister non passim divinitatem suam manifestabat, sed præcise tunc, quando seu emolumento divini, æternique Patris Gloriæ futurum prævideret, seu animarum id exigeret utilitas; sic pariter facta miracula promiscue nolebat propalari, eo quod e Sapiencia sua infinita prævideret factam divulgationem nihil collaturam subsidii in ordine ad finem a Christo intentum. Quare autem curationem vetuerit divulgari, non liberationem a dæmonio descriptam apud S. Lucam c. 8. & pariter, quare vetuerit, ne furdus, & mutus curatus miraculum divulget, e congruentiis una esse potest: quia Christus speciatim tunc ostendere voluit, quam procul ab omni vanæ jactantiæ cupiditate abesset, nec aliud se quærere prædicando, & prædicationem miraculis confirmando, quam ut gentiles cum Judæis in unitate fidei congregaret, illius nempe, quæ sola esset salvifica, non autem, ut veluti magnus Propheta suspiceretur, ac ut talis honoraretur. Erat quidem, ut facilius prædicationis scopum attingeret, & errantes corrigeret, tanquam prævia dispositio, existi-

stimatio, & excelsa quædam de Christo opinio necessaria, quia tamen hanc jam consecutus fuerat divinus Magister patrato miraculo inter fines Decapoleos, ut ex fausta acclamatione patet, ergo necesse non erat, ut pro consequenda hac opinione miraculum divulgaretur. Secus contigit in liberatione a legione dæmoniorum in regione Gerasenorum; hi enim *rogaverunt eum, omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur* Luc. c. 8. v. 37. rogaverunt interprete Cornelio, non ex humilitate, quod se indignos præsentia Christi judicarent, sed ex timore, ne illis præsentia Christi dæmonia in porcos mittentis majora damna infligeret. Videbant enim Jesum gente Judæum, virum esse sanctum, potentem in opere, & in sermone divinum, se vero Gentiles, & a Judæis alienos, quare metuebant, ne eos ob diversam religionem, & scelera patrata gravius castigaret, uti Vidua Sareptana metuebat, quæ mortuo filio dicebat Eliæ, quem hospitio susceperat: *Quid mihi & tibi vir Dei? ingressus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum.* 3. Reg. 17. v. 18. Videns igitur Jesus, quare deprecarentur præsentiam illius, dixit libertati reddito: *Redi in domum tuam, & narra, quanta tibi fecit Deus, nempe per me, ut inde agnoscant me verum Messiam, ac in me credant, & salventur, ideoque deponant amaritudinem, quam erga me conceperunt ob submersionem porcorum, nec ultra metuant, quia non veni, ut perimam, sed ut vivificem.* Visis ergo his circumstantiis, Jesus pro tempore, atque adjunctorum circumstantia aliquando miracula divulgari vetuit, aliquando præcepit. Qui sanctissimus procedendi modus divinæ Sapientiæ frequentius in usu fuit, ut in diversis locis sacræ paginae pluribus testantur.

A N T I L O G I A III.

Supra citati Evangelii versus 34. legit: *Et suspiciens in Cælum ingemuit*, Syriacus vertit: *Et suspexit in Cælum, ac suspiravit.* Uterque textus unamini
in

interpretum voce significat modum vehementissimæ orationis, in qua *suspexit in Cœlum*, ut patris potestatem flecteret ad patrandum miraculum, *suspiravit*, ut ostenderet, quanto desiderio anhelaret curationem surdi, & muti. Videtur autem Christus hac agendi methodo contradicere sibimetipsum dicenti Matth. cap. 28. v. 18. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Unde eruitur contradictio; si enim omnis potestas Christo data est in cœlo, & in terra, cur cœlum suspicit, suspirat, Patrem rogat? ergo signum est, Christum non habuisse potestatem plenam, & omnem in cœlo, & in terra.

C O N C O R D I A.

Resp. quod Christus quidem ab instanti Incarnationis potestatem absolutam habuerit vi unionis hypostaticæ, in ordine tamen ad exercitium in humanitate tantum se habuit inchoative, complete vero data fuit a Patre æterno post mortem, & resurrectionem propter merita passionis, & obedientiæ, propter quam dedit illi nomen, quod est super omne nomen, ut illi in nomine ejus omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum, quæ ad consummatam potestatem requiruntur. Unde Christus dicit: *Data est mihi* scilicet soli, idque tum qua Filius Dei sum, sic enim ab æterno data est mihi a Patre cum essentia divina omnis ejus potestas, & Majestas, tum proprie qua homo sum, ita Cyril. & Athanasius. Suarez hunc locum explicat de Christi dominio, & potestate excellentiæ, Christo, qua homo erat, ratione unionis hypostaticæ in primo conceptionis instanti a Verbo communicata, quam ipse pro temporum commoditate demonstravit, & post resurrectionem perfecte, pleneque exercuit; ex quibus colligitur, quod quamvis Christus ratione unionis hypostaticæ plenam potestatem habuerit, eam tamen non prius exercere voluerit, priusquam gloriosissima sua morte, mortem, peccatum, & infernum detriumphasset, & vicisset, unde rogat Patrem, quando opera divinitatis exercere voluit, quasi pro venia, ut sibi illud præ-

præstare liceret, priusquam passionis absolveret Mysteria, & ante consummationem quodammodo meritorum; quod tunc, cum illi a Patre æterno dextera collata fuerit, consummate conveniet, & proprium erit. Pro cuius confirmatione observandum, quod nunquam ante resurrectionem Christus profiteatur sibi hanc potestatem collatam. Unde Maldonatus ait: hæc facta non fuisse, & dicta, nisi in ultima apparitione, quæ facta est in monte Oliveti, cum ex eo gloriosus in cælum ascendit. Ex quibus concludere licet, nihil prorsus contradictionis in utroque textu involvi, aut latere.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Super illud Marci 7. v. 33. *Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus.*

De fugiendis peccati occasionibus.

Prima ceremonia, quam Archiater divinissimus in sanando furdo, & muto extra ordinem adhibuit, hæc erat, ut eum a turba removeret. *Et apprehendens eum de turba seorsum.* Sed cur seorsum? an forte non poterat sanitatem reddere, si adessent, & spectarent alii? absit istud, postquam divinæ omnipotentiae nullus clausus est locus. Juxta Hieronymum, & Venerabilem Bedam ideo seorsum sanandum rapuit, ut erudiremur: eos, qui a Christo curari volunt, recedere debere a tumultu hominum, non quidem semper ita, ut officinis egrediantur, & foro; ut e curiis abeant, & prætoriis; verbo: ut mundo valedicentes claustrum petant, verum saltem ea ratione: ut ita vivant in mundo, quasi e mundo fuissent egressi, negotiis hujus sæculi non plus se implicantes, quam ratio officii postulet, & negotium propriæ admittat salutis. Porro juxta Chrysostomum, quem citat divus Thomas, Theophilactum, & Euthymium ex eo capite extra turbam

bam sanandum rapuit, ut & ipse jactantiam fugeret, nobisque etiam fugiendæ jactantiæ exemplum daret. Aptissime in rem meam Thomas Stapletonus; inquit enim ideo factum fuisse, ut Christus infirmum sanaturus de turba raperet, ut videlicet tacite omnibus significaretur: hominem gravi morbo peccatorum laborantem, qualem designabat surdus, & mutus, haud prius de cursu ordinario sanari a Deo posse, nisi prius peccati, in quo est, occasionem fugerit, nisi noxiam conversationem, quæ per turbam designatur, sollicitè declinaverit, atque malorum irritamenta penitus, & ex integro confestim excusserit. Estque hoc adeo verum, ut in vanum, ut frustra sibi blandiatur, quisquis cogitatu temerario existimat se debitam animæ salutem, & a vitiis, quibus laborat, liberationem posse consequi absque eo, ut e peccandi excedat occasione. Sicut enim in venis filicis latent quædam ignis scintillæ, quæ, ubi filex ferro percussus fuerit, protinus emicant, quibus ignis facile accenditur; ita quoque ex corruptæ naturæ vitio, in imo pectore latent quædam cupiditatum flammæ, quæ, ubi peccandi opportunitas oblata fuerit, excitantur, foras erumpunt, & grandi incendio totam corripunt animam, eandem in pristina scelera perurgentes. Ut Moyse populum hebræum, quem vitulo sacrificantem invenerat, ad meliorem frugem reduceret, eundemque deinceps ab ejusmodi turpi idololatria alienum efficeret, indignatus zelo sancto, fulminis instar in medium turbæ ingentis irruit, vitulumque, quem populus idololatricus fecerat, combussit, & contrivit usque ad pulverem, ita referente sacra Scriptura Exod. 32. v. 20. At dicet aliquis: si populus sceleris, & idololatriæ reus erat, cur poenam tulit impeccabilis vituli imago, & rationis expers metallum? si fulgurat, tonatque ira, & minis in populum Moyse, quid fulmen cecidit in inanime simulacrum? Verum ita agendo, sapientissime egit Propheta Domini; ita enim agendo, se exhibuit Medicum providissimum, cujus regula e præcipuis una est hæc: ut in morbis a causa pendentibus pri-

mum

mum prospiciatur causæ, deinde ipsi morbo incumbatur; vel etiam agricolam industrium, qui, dum pomarium suum expurgare intendit, non in ramis, aut stirpe, sed in ipsa radice securim ponit. Erat vitulus infamis, erat causa, erat occasio, erat radix iniquitatis, & culpæ horribilis, videlicet idololatriæ, quia ergo Moyfes serio tollere voluit populi sui idololatriam, tulit, imo confregit prius vitulum, apprime sciens, absente idolo exulaturam idololatriam, & subtracta peccandi occasione peccatum neutiquam regnaturum. *Adverte prudentiam Moysis*, inquit Oleaster, *prius in peccatum, quam in peccatores sævit, ut peccati radicem prius extirparet.* Nemo ergo sibi persuadeat peccaminosas se eradicaturum consuetudines, licet forte peccandi occasionibus implicatus remaneat; nemo existimet se a malo declinaturum, quantumvis malorum irritamenta retineat; vix enim possibile est peccandi occasionibus innatare, & ad profundum peccati non descendere; inter malorum pericula sponte vivere, & malo non consentire. Sed neque stitit adhuc Moyfes fracto idolo, & combusto, & in pulverem redacto; verum ultra adhuc processit, quando ipsum pulverem liquori immixtum populo hauriendum dedit. *Arripiensque vitulum, quem fecerunt, combussit, & contrivit usque ad pulverem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israel.* Exod. 32. v. 20. *In pulverem redegit*, glossa est divi Ambrosii, *ut omnia impietatis aboleret vestigia.* Et vero præclare in documentum nostrum; sæpe enim non satis est lusu abstinere: laceranda enim sunt folia luforia, conterendi sunt tali; neque satis est, si pax detur hosti, sed exemplo Judith etiam est exarmandus, & dissipanda militia ejus. Sæpe etiam parum est abstinere cornustybio, & purpurisso, cæterisque pigmentis, nisi ad exemplum Magdalenæ frangantur & pyxides, & cum Matronis hebræis tabernaculo offerantur specula. Denique non semper ex toto perficitur negotium, si domo ejiciatur prostibulum, lacerandæ sunt etiam literæ, comburendæ effigies, aliaque impuri amoris monumenta.

Inter cætera, quæ unum quemvis magno timore percellere, grandemque necessitatem imponere possunt, ut unusquilibet in timore, & tremore salutem suam operetur, certe etiam numerandum est illud, quod de æterna salute Salomonis nihil aliud certi acceperimus, quam unam duntaxat de ejus salute incertitudinem. Et vero quis non ad negotium salutis æternæ totus quantus contremiscat, postquam secum ruminat, tacitusque intra se confitetur, non esse certum: an Salomon æternam salutem sit consecutus? Salomon dico: qui non tam Regum sapientissimus, quam subinde etiam Creatoris sui erat amantissimus. Salomon dico: qui tota, qua late patet, Judæa Rex audiebat pacificus. Salomon dico: qui, ut debitam Deo profiteretur subjectionem, templum divinæ Majestati ea extruxit magnificentia, ut nihil oculos in templo perstringeret, quod Cedrus, aut aurum non esset. Salomon dico: qui, ut omnibus monstraret, quam sibi cordi esset verus Dei cultus, in dedicatione unius templi boum viginti duo, arietum vero centum viginti mactavit millia, illa in nunquam antehac visum offerens sacrificium. Verum sit, quid sit, hoc denique certum est, non esse certum: an Salomon a Regno, quod gerebat, temporali sit translatus ad Regnum, cujus nunquam erit finis. Imo, quod plus est: neque desunt, qui positive asserunt Salomonem æternis adjudicatum esse incendiis, sociumque in æterna damnatione effectum fuisse dæmoniorum, utpote quibus multæ ædificasset altaria, factus ipse idololatra, illiusque populo suo author, & exemplum. Et in specie quidem hujus opinionis est Venerabilis Beda: *Salomon de admissio sceleris nunquam recte pœnituit*, inquit cit. Beda. Quod si verum est, etiam verum est, Salomonem ab æterna salute esse exclusum. Si autem quæritis, unde existimari possit, nunquam factum fuisse, ut Salomon de admissio scelere perfectam ageret pœnitentiam? me tacente, respondet idem Ven. Beda: *Nam si fructus dignos pœnitentiæ faceret, ante omnia satageret, ut idola, quæ ædificaverat, de medio tollerentur.* Quasi

diceret: quia Salomon idola, quæ illum ad continuandam impellebant idololatriam, nunquam destruxit, sed illa semper ante oculos suos retinuit, etiam nunquam de admissa idololatria serio poenituit, atque etiam ideo nunquam perfectam animæ sanitatem est consecutus. Ita, ita ergo perfecta poenitentia, animæque per vitia infirmatæ sanitas, refectionem occasionum peccandi postulat, itaque unum cum altero copulandum est, ut temerarium sit credere: perfectam posse agi poenitentiam, animæque sanitatem posse obtineri, si non tollantur simul occasiones peccandi, & si non abigatur dæmonium, quod impellit in præcipitium. *Nam si dignos fructus poenitentiae faceret, ante omnia satageret, ut idola, quæ ædificaverat, de medio tollerentur.* Aliter egit Princeps Apostolorum Petrus; Hic enim ut plenam a vulnere, quod ei terna inflixerat negatio Christi, reciperet medelam, attestante Luca cap. 22. v. 62. *Egressus foras flevit amare. Egreditur foras Petrus, inquit divus Laurentius Landunensis de S. Petro, egreditur foras, ut haberet liberum flendi locum, quo se magis colligeret, & flere posset liberius.* Et recte quidem: nam tam affluenter, quam libere deflet commissæ ille, qui sine arbitris deflet. Unde, ut largius fleret, majoremque flendi libertatem assequeretur Rex Ezechias, cum lugere vellet, *conversit faciem suam ad parietem.* 4. Reg. 20. v. 2. Unde etiam cum flere vellet magnum poenitentium Exemplum Magnus Aurelius, in hortulum se se colligebat, diserte enuntians, solitudinem ad flendum esse convenientissimam. Aptius autem adhuc in rem nostram Purpuratus Ecclesiæ Doctor D. Hieronymus: *Egreditur foras, ut præteritas negationes expeditius deploraret, & ut etiam a novis cautius absterneret.* Erat videlicet timendum: ne si in illa hominum fæce, & peccandi occasione persisteret, iterum ac sæpius negando laberetur. At nunquid sciebat Petrus adesse in domo Caiphæ Christum, qui etiam conversus Petrum respexit? nunquid sciebat in oculis Christi esse protectionem sufficientem adversus omnia relabendi pericula? ita est, scivit, adeo tamen

periculum relabendi timuit, ut maluerit potius a Christo abesse, quam cum illo in occasione peccandi diutius morari. Egreditur foras, confirmat S. Leo Serm. I. de passione Domini, *fugiens cadendi periculum*. Sane adeo peccandi occasiones omnes, qualescunque demum illæ sint, generose, & fortiter rescindendæ sunt, & removendæ, ut nec charissimis pignoribus hoc in genere parci debeat. Et hoc est, quod Christus dixit Matth. 10. v. 35. *Veni separare hominem adversus Patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suam.* Et iterum Luc. 14. v. 26. *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus*, nempe quoties illi hæc in occasionem peccati vertuntur. Unde iterum Marci 9. v. 42. dixit Salvator: *Si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam: bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in Gehennam, in ignem inextinguibilem.*

Vicerat subinde Pompejus prælio Domitium, fusus utique erat hostis, edita cædes magna, captiva multa hostium millia. Hostium tandem signa, & spolia in conspectum Pompeji transferuntur, militesque victoriosi Pompejo Duci suo victoriam gratulantur, victorem, & Imperatorem appellant. Sed quid Pompejus? utrumque nomen averfatus est, afferens: victum quidem esse hostem, at castris non exutum. Male nempe putabat victori congruere, si valla hostium adhuc erecta starent. *Pompejus Domitium cum magno superasset prælio, salutat ab exercitu Imperator, negavit se hoc ornamentum acceptaturum, recto adhuc stante hostium vallo, ita Plutarchus.* Apte profecto in rem nostram: frustra ergo sibi blanditur, atque in vanum persuadet, quisquis credit plenam de hostibus stygiis, integram de vitiis se reportaturum victoriam, nisi etiam valla inimicorum pessumdet, peccatorum incitamenta rescindat, inde confestim se expediendo, unde inimicus se recolligere, bellumque, & quidem multo atrocius possit instaurare. Persuadere sibi unusquis-

quisque debet inferni Regem id agere cum peccatoribus, quod subinde Pharaon Rex Ægypti cum populo egit Israelitico. Admisit quidem Pharaon, ut filii Israel abirent in solitudinem viam trium dierum, sed nolebat, ut longius abirent. *Ego dimittam vos, ut sacrificetis Domino Deo vestro in deserto: verumtamen longius ne abeatis.* Exod. 8. v. 28. ita quoque hostis infernalis permittit omnino, ut peccatores abeant, ut aliqua bona opera faciant, verum non vult, ut longe discedant. Desiderat illos suffragio Origenis aliqua ex parte sibi semper vicinos, ne nimirum a finibus illius longe recedant. Permittit attestante Didaco Stella, ut sacrificent Deo suo, ut confiteantur, ut agant poenitentiam, ut præterita plangant peccata, sed nequaquam vult, ut longe abeant ab occasionibus peccandi, longe ab illa domo, longe ab illo consortio, longe ab illa familiaritate, ubi graviter prolapsi sunt, & quidem ex hac ratione: ut tanto facilius ad pristina revertantur peccata. Noverat id bene sanctus David, qui etiam aliquando sub servitute hostis nequissimi constitutus erat, quando videlicet peccaverat cum Bethsabæe, & innocentem ejus occiderat maritum; ac proinde, ut servitutem hanc ex integro dissolveret, elongavit se, quantum potuit, *Elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Psal. 54. v. 8. fugit longissime, procul extra omnem occasionem, extra omne periculum. Ut itaque in controversum sit, vix fieri posse, ut hostis stygius ex integro supereatur, & nos a plurimis vitiis fiamus alieni, si mente generosa id non rescindamus, quod nobis occasio peccandi est, nosque impellit ad delictum.

Neque putem replicaturum unum aliquem, & dicturum: non tantum in occasionibus peccandi subesse periculum, cum inde potius magna gloriæ, meritorumque messis possit propullulare, non putem, inquam; quia licet sciam, non esse metuentos adversarii nostri conatus, & dolos, si ad nos ille accesserit, novi tamen esse summe formidandos, si nos ad illum accesserimus, quod fit, si peccandi retineantur occasiones. Est felix illa lucta,

non diffiteor, ubi hostem obvium habemus; est autem tanto infelicior plerumque illa pugna, ubi hostem ultronee quærimus. Patet id in Davide: qui dum adhuc inermis esset puer, non tam suo robore, quam hostis temeritate animatus, gigantem dejecit, cum interim post victorias plurimas alias a foemina victus sit. Nimirum: ubi discrimen illi advenerat, hic ipse ad discrimen accesserat, & perierat. Non est de victoria desperandum, prompte subscribo: si impudentia nos conveniat, quantumvis forte molestissimæ nobis invitis voluptatum struantur pedicæ, verum de triumpho est minime confidendum, si nos ipsi impudentiam per amorem occasionum accersamus; multum siquidem interest; an sceleris sustineatur impetus, an provocetur. Reflectere hic non parum juvat ad flammam, quæ in fornace Babylonis jussu Regis plus septuplum accensa fuit, quam accendi consueverat; quos enim amabo flamma illa perdidit? an eos, qui in fornacem sunt coniecti, an illos, qui ultro ad fornacem accesserunt? haud dubie illos exussit, qui sponte accesserunt, ita referente Daniele cap. 3. v. 22. & 23. *Fornax autem erat succensa nimis, porro viros illos, qui miserant Sidrach, Misach, & Abdenago, interfecit flamma ignis. Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago ceciderunt in medio camino ignis ardentis colligati, & ambulabant in medio flammæ, laudantes Deum, & benedicentes Domino.* Item reflectere juvat ad filios Israel, qui tunc compedes, verbera, & servitutem in Ægypto a Pharaone passi sunt, quando ultro ad Pharaonem accurrerunt; tunc vero non tantum minantis Pharaonis injurias eluserunt, verum etiam Ejusdem Pharaonis undis absorpti spoliis onerati abiverunt, quando is cum curribus, & equitibus a se fugientes est insecutus. Verum scilicet est: tunc maxime metuendam esse ruinam, quando temeritati nostræ plus solito fidentes hostem non tam expectamus, quam eidem occurrimus. Et vero vix mihi dabitis aliquem, qui ultro ad fornacem voluptatis accedat, & a libidinis flamma miserandum in modum non corripiatur.

tur. Vix aliquem, qui peccandi irritamentis absque ullo timore innutriatur, & in peccatum non consentiat. Vix aliquem, qui occasionum peccaminosarum vincula retineat, & peccati funibus non irretiatur. Vel ipse David, ut oculos incaute aperuit, mortem per fenestras subintrasse ingemuit. Sed neque aliud accidit senioribus Israel, dum Susannæ assiderent; quantumvis enim fenes hi securibus vallarentur, quantumvis leges evolverent, stiparenturque lictoribus, & atrocia reis infligerent supplicia, hunc tamen omnem apparatus oculi æstuentes deriserunt, atque unica duntaxat occasio fenes hos alieni pudoris efficere tentabat fures. Tanta videlicet sæpe est vis unius periculi, ut nec muneris amplitudo, nec flagitii dedecus, nec caries ætatis, nec securis impendens a flagitio abstertere possint. Facile jam assequi licet, cur Deus Deuter. 17. populo Israel equorum multiplicationem interdixerit. *Cumque fuerit constitutus Rex, non multiplicabit sibi equos.* v. 16. Verum quidem est, quod ex una parte, ut voluit Philosophus l. 4. Politic. cap. 13. potissimum robur exercitus in equitatu consistat, & ex altera parte Populus Dei hostes habuerit validissimos, cum quibus cruenta bella movenda erant; at quia Judæa usque adeo in ferendis equis erat sterilis, ut, si qui pro comparanda equitum acie comparandi fuissent, necesse fuisset, ut Judæi continuo uterentur cum Ægyptiis, סוֹאֵל Gois aliisque Ethnicis commercio, multisque cum illis negotiationum implicarentur generibus, atque ita periculis multorum criminum, cum primis idololatriæ exponerentur, maluit Deus dilectum populum suum exponere turmis hostium irruentibus, cuncta sine lege, & modo depascentibus, quam permittere, ut præsidium contra hostes in equitatu sibi pararet, quod absque labendi periculo parari non poterat. *Cumque fuerit constitutus Rex, non multiplicabit sibi equos.* Nemo igitur sibi persuadeat parum interesse, si in obvia quævis se quis effundat pericula. Una certe occasio labendi, *unum exemplum aut luxuriæ, aut avaritiæ*, Senecæ est effatum epist. 7. *multum mali*

mali facit : Convictor delicatus paulatim enervat, & emollit, vicinus dives cupiditatem irritat : malignus comes quamvis candido, & simplici rubiginem suam affricuit.

Ad extremum : si habitationem Patrum antiquorum, sanctorumque Eremitarum stationem, quam in eremo fixerant, attenta mente recogito, est omnino, quod reddar attonitus ; video enim, & intelligo tristem montium solitudinem, lugubrem sylvarum horrorem, fractique orbis rudera a natura humana ad humanum usum minime elaborata illis fuisse pro domicilio. Tanta insuper eos video circumstetisse incommoda, ut commodi invenias nihil, quo gaudere potuissent. Sed, cur ergo tandem factum, ut sancti hi eremi incolæ deserto hominum consortio in deserta se contulerint, ab hominibus ad bestias, a frequentia ad solitudinem commigrantes. Optarem ! ut hic adesset Hieronymus, qui in profundo antro nudum pectus lapidibus contundeat ; ut hic adesset Macedonius, qui in sepulchro suo tota vita moriebatur. Optarem ! ut hic adessent cum candidissimis turmis suis sanctissimi Eremitæ Patriarchæ, Paulus, Macarius, Pachomius, Antonius ! quia certe sanctissimus ille Senatus, & veneranda vel ipsis Cœlitibus capita uno ore responderent, se ideo deserto hominum consortio in deserta hæc contulisse, ut fugerent labendi occasiones, quibus mundum abundare probe noverunt. Maluerunt videlicet ab hominibus ad bestias, a frequentia in solitudinem, ab urbibus in deserta immigrare, quam, quantumvis homines hominibus majores crederentur, scutoque fidei armati, cingulo puritatis præcincti, spei galea defensi, & lorica charitatis induti essent, quam, inquam, ut cum peccandi occasionibus luctarentur. Ita ergo egerunt, & de peccandi occasionibus senserunt Sancti. Absit ergo, ut nos, veluti si consummatæ virtutis essemus exemplum, & diplomate divino in gratia confirmati, in mille peccandi occasiones ultronee nos ingeramus. Absit : quia alias periculum amantes, in illo peribimus. Absit : quia alias sanitatem ani-

mæ nostræ, quam delinquendo amisimus, inepte quærimus, & adhuc ineptius a Deo expetimus. Absit denique: quia quam facile est a malo declinare, si extra peccandi occasiones constituimur, tam est arduum, & difficile in peccatum non consentire, si pedem ab illis non retrahimus. Quod innuere voluit divus Chrysostomus part. I. ad Theodorum lapsus: *Quamdiu quis in fornace voluptatum consistit, etiamsi exemplis abundet infinitis, ipsi res supra vires esse apparet: cæterum si vel leniter cæpit illinc egredi, identidem procedens vim ignis a tergo relinquit, videtque ante se, & ad pedes propemodum viam roscidam, atque eximie facilitatis.*

§. IV.

QUÆSTIONES EX THEOLOGIA MORALI.

De obligatione fugiendi occasionem peccatorum.

Quæres imo: An, & qualis sit obligatio fugiendi occasionem peccatorum? ante decisionem suppono communiter ab Auctoribus occasionem distinguere duplicem; unam remotam, alteram proximam. Occasio remota est, quæ quidem connexa cum peccato non est, habet tamen potentiam illud causandi, quo sensu aspectus v. g. pulchræ fœminæ occasio remota dici potest. Occasio proxima est, quæ vel causat frequentissime in aliquo particulari subiecto aliquod certum peccatum, vel ex se adeo est potens ad inducendum, ut sit difficillimum stante tali occasione peccatum vincere, etiam illi, qui primo ejusmodi periculo se exponit. Ex quibus apparet, quod occasio remota tantum in se contineat periculum peccandi leve; occasio vero proxima vel certum, vel saltem probabile. Porro iterum sciendum occasionem etiam peccandi proximam aliam esse voluntariam, aliam involuntariam. Voluntaria est, quæ potest potentia tum physica, tum morali deferri, qualis esset conversatio aliqua suspecta, quæ nullo negotio, & absque eo, ut aliqua incommoditas emergat, relinqui potest. Involuntaria est, quæ vel physice, vel saltem moraliter, id est, abs-

que incommodo notabili repudiari non potest. Sic physice repudiare non potest occasionem proximam peccandi, qui in eodem carcere manet cum concubina. Et moraliter non potest ille, qui v. g. obstrictus ex iustitia ad inserviendum habitat in eadem domo cum aliqua persona domestica secum peccante; sicut neque ille, qui non potest munus aliquod, aut artem, vel mercaturam, in qua frequenter peccavit, absque gravi detrimento deferere: His suppositis

Resp. 1mo: Ad occasionem remotam peccati fugiendam non dari obligationem, tam certum est, ut de hoc ambigi non possit, tum quia omnes auctores in hoc conveniunt; tum etiam, quia alias nec oculos aperire liceret, ex metu, ne eosdem aliquid offendat, quod nos posset ad sui concupiscentiam trahere; neque fas esset cibum ullum, aut potum gustare ex timore, ne ad gulam, aut ebrietatem nos inducant; tum denique, quia ex hoc mundo oporteret nos exire, ubi plurima dantur incitamenta.

Resp. 2do: Quod attinet occasionem peccandi proximam, quæ voluntaria est, & quidem tam eam, quæ continet in se certum, quam illam, quæ tantum probabile peccandi periculum continet, ita necessario deferenda est, ut absque peccato mortali in ea quis remanere non possit. Pro necessitate hac occasionem proximam fugiendi facit multum illud Ecclesiastici. 3. v. 27. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Et adhuc plus illud Matth. 18. v. 9. *Si oculus tuus scandalizat te: erue eum, & projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Et quidem in obligatione fugiendi occasionem illam, cui annectitur certum peccandi periculum, non est specialis difficultas: quia hæc est universalis omnium Auctorum sententia, modo talis occasio aut physice, aut moraliter devitari possit. Sed & ratio dictare videtur pariter fugiendam esse occasionem illam, quæ involvit etiam tantum probabile peccandi periculum; si enim imprudenter agitis, qui in periculo

lo etiam tantum probabili mortis brevi secuturæ constitutus, negligit susceptionem Sacramentorum, aut ille, qui in probabili periculo incendii, pestis, hostis ante portam subsistentis talia pericula non avertit; etiam agat imprudentissime, qui probabile periculum peccandi adesse videns, illud non effugit, si facili negotio effugere possit, est necesse. Insuper sciendum, quod juxta communem Theologorum sententiam cum Suar. T. 5. in 3. part. disp. 18. Sect. 3. n. 16. conjiciens se in occasionem proximam peccandi, aut in ea voluntarie remanens ejusdem speciei peccatum committat, cujus speciei est ipsum peccatum, dum in facto committitur, unde, qui se conjicit in periculum proximum committendi v. g. homicidii, exempli gratia in procuratione abortus animati, aut in hoc periculo perseverat, reus est homicidii & sic de reliquis. Estque in confessione Sacramentali necessario explicanda species peccati, in cujus periculo proximo quis perseverat ad eum modum, quo desideria secundum infimam speciem sunt manifestanda.

Resp. 3tio: quod jam attinet occasionem peccandi proximam, quæ involuntaria est, hoc est eam, quæ non potest declinari absque gravissimis incommodis: qualia sunt: si vitæ discrimini evidenti deberet exponi; si vir honoratus deberet incurrere infamiam; si familia honesta ad mendicitatem deberet redigi &c. Respondeo, inquam, & dico: ad hanc deferendam non obligari eum, qui in ea constitutus est, etiam si adfit periculum peccandi moraliter certum, maxime si certitudo sit non stricta, & perfecta, verum tantum talis, quæ significat magnam probabilitatem. Ita rursus communiter Theologi, ut videre est apud P. Viva in expositione propositionis damnatæ ab Alexandro VII. num. quadragessimæ primæ. Ratio ita sentiendi est imo: quia præceptum, vi cujus obligamur vitare occasiones peccandi proximas, est affirmativum, atque adeo non obligat pro semper; imo licet permittatur negativum esse, tantum est tale pro illo casu, quo aliquis non habet impossibilitatem, five physicam,
five

five moralem ejusmodi occasionem evitandi. 2do : Quia occasio peccandi secundum se accepta peccatum non est, neque etiam infert necessitatem peccandi, cum libertas maneat in salvo; ac proinde si urgeat aliqua gravis necessitas, poterit quis ejusmodi occasionem accedere, vel in ea perseverare. Confirmatur præterea ex cap. *Consultationi* de frigidis, ubi Pontifex permittit eos, qui contraxerunt matrimonium invalidum ob impotentiam, simul habitare tanquam fratrem, & sororem propter scandalum, & infamiam, non obstante, quod eo casu certum moraliter fuerit periculum proximum tactuum, aliorumque peccatorum.

Notandum autem ad hoc : ut quis in ejusmodi occasione perseverare, aut ad illam accedere possit in concursu gravis alicujus necessitatis, ex parte antecedentis, vel perseverantis necessarium esse, ut is periculum, quod secundum se consideratum, & materialiter sumptum videt esse proximum, forti proposito, orationibus, jejuniis, frequentia Sacramentorum, aliisque mediis spiritualibus efficere conetur remotum; quod si agit, jam non manet in occasione proxima formaliter, sed tantum in occasione proxima materialiter. Quod si tamen in occasione peccandi remanens habeat certitudinem strictam, & perfectam de futuro peccato, neque ullam, aut saltem vix ullam habeat spem victoriæ referendæ, juxta probabiliorem sententiam nulla necessitas, nullumque incommodum, aut detrimentum potest obstare, quo minus hæc occasio sit vitanda, aut deferenda. Ratio est : quia damnum, quod ex peccato mortali oritur, tantum est, ut huic merito cedere debeat omne detrimentum temporale, etiam gravissimum.

Resp. 4to : Si quis occasionem peccandi proximam vitare possit absque eo, ut gravissimum aliquod subeat vitæ, vel famæ, aut fortunarum discrimen, tenetur hanc declinare, licet in hac declinanda aliquod tolerandum sit incommodum. Ita habet communis Theologorum sententia, prout iterum videri potest apud citatum P. Viva in expositione

tione citatæ prop. damnatæ ab Alexandro VII. num. 41. Ratio est: quia quamdiu non est metuendum ex occasione etiam materialiter tantum proxima damnum admodum grave, v.g. morti, aut simili miserie affine, tamdiu censetur occasio ejusmodi esse voluntaria, atque per consequens etiam peccaminosa.

Ac proinde etiam non potest obesse quæcunque utilitas, aut honestas, quo minus occasio proxima, etiam tantum materialiter talis sit declinanda; imo non tantum non potest ejusmodi occasio quæri directe, aut retineri pro bono temporali proprio, aut alterius, sed ne quidem pro bono spirituali, & quidem iterum tam suo, quam proximi, quæ omnia clarius, & certius confirmantur auctoritate summorum Pontificum certas propositiones in hac materia damnantium; qualis est imo: illa Alexandri VII. num. 41. *Non est obligandus concubinarium ad eiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarij, vulgo Regalo, dum deficiente illa nimis ægre ageret vitam, & alia epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.* 2do: Hæc Innocentii XI. num. 62. *Proxima occasio non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.* 3tio: Ista ejusdem Innocentii XI. num. 63. *Licetum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.*

Si dicas: Si non licet remanere in occasione materialiter proxima peccandi, aut eam adire, quando hæc declinari non potest absque alio incommodo, aut exinde secuturo detrimento, neque etiam licebit in tali occasione remanere, aut eam adire, licet grave cæteroquin consequeretur damnum; ergo vel non licet alterum, vel si licet, etiam licebit primum. Probatur sequela antecedentis: sicut non licet pro aliquo incommodo, aut detrimento evitando vitam reddere peccaminosam, ita neque etiam licere videtur eam talem reddere pro avertendo quocunque etiam gravi damno temporali.

Respon-

Respondeo cum P. Ariaga cit. tract. de Sacram. Pœnit. disp. 38. sect. 5. & dico, magnam esse disparitatem inter casum, quo non potest vitari occasio materialiter proxima absque grandi damno, & inter casum, quo tantum non potest vitari absque quocunque alio incommodo: aut enim res ad eum statum perveniat, ut occasio proxima rescindi non possit citra grande rescindentis præjudicium, raro admodum contingit; ex quo ipso periculum non judicatur esse tam grave: at vero incommoda alia ex occasionis proximæ declinatione oriuntur frequentissime: ac proinde, si subscribendum esset sententiæ asserenti, non esse vitandam occasionem proximam, quando hæc absque aliquo incommodo, aut utilitatis jactura vitari non potest, planissima sterneretur via ad hoc: ut vix ullus unquam teneretur vitare occasionem peccati proximam, quia vix erit aliquis, qui non aliquam ejusmodi apparentem, & frivolam reperiat excusationem. Alia adhuc disparitas est: quia quando damnum, quod ex declinatione occasionis proximæ timetur, est valde grave, cum majori fundamento credi potest, eum hominem serio proponere emendationem, esto non relinquat occasionem, quam si ob metum aliquorum incommodorum, quæ in se tanti momenti non sunt, peccato semper maneat obnoxius: atque proinde etiam citius potest sperari emendatio a primo, quam ab altero.

Quæres 2do: An Confessarius absolvere possit pœnitentem, antequam is submoveat proximam mortaliter peccandi occasionem? Hoc certum est, quod pœnitens absolvi non possit, qui proximam peccandi occasionem, in qua versatur, cum possit, omittere non vult, eamque directe, & ex proposito quærit, eique se ingerit. Hujus certitudinis fundamentum habetur tum extrinsece, tum intrinsece. Extrinsece habetur per Innocentium XI. Pontificem maximum ex Cathedra damnantem hanc propositionem num. 61. *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere: quin imo directe, & ex proposito quærit,*

quærit, aut ei se ingerit. Intrinsece vero habetur ex sequentibus: ut Confessor absolvat poenitentem, debet is bene esse dispositus ad absolutionem suscipiendam, & quidem ex hac triplici ratione: primo, quia Confessor non potest absolvere, nisi quem Christus etiam absolvit, cum gerat vices Christi; & quæ ipse solvit in terris, debent soluta esse, & manere in coelis. Secundo: quia ministri dispensantis Sacramenta hæc obligatio est, ut ea non det, nisi dignis,

Tertio: quia Confessor est Judex, & tenetur justum judicium facere, quod non fieret, si non dispositum a culpa, & poena saltem æterna liberum pronunciaret. Atque adeo incumbit necessario Confessori obligatio, ut priusquam poenitenti absolutionem impertiatur, prudenter & probabiliter judicet poenitentem absolvendum esse rite dispositum, qui cum possit, non vult proximam peccandi occasionem, in qua versatur. omittere, eamque potius directe quærit, atque illi se ingerit.

Supereft ergo solum difficultas, an illi Confessor possit absolutionem impertiri, qui animum quidem dicit se habere ferium ad occasionem proximam omittendam, re ipsa tamen nondum eam rejecit? Pro affirmativa, & quidem absque omni restrictione ad numerum absolutionum concedendarum citatur Sancius, cujus verba libet hic subungere: *Etsi poenitens retinuerit post promissionem factam domi suam concubinam, esto sæpe admonitus, nihilominus tamen ei non negandam absolutionem; maxime si det signa ingentia, & promittat se velle eam occasionem fugere, absolvendus est, esto millies id promississet, & millies decepisset, quia indicia præsentia superant præterita, coguntque Confessarium, ut credat non esse istud propositum fictum; quod si non est, sed verum, non potest ei Confessarius absolutionem negare, nisi prudentialiter excusetur, quia cogitat e contrario ea esse ficta.* Pro negativa præter Fill. Azor. Sanch. citatur Con. disp. 8. de Poenit. num. 133. Cardenas insuper differt. 40. cap. 5. art. 4. num. 108. existimat veritatem sententiæ hujus deduci ex cit. dampnata propositione ab Innocentio XI. num. 61.

Potest

Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere: quin imo directe, & ex proposito quaerit, aut ei se ingerit.

Fundamentum vero ita negantium est: quia praesumi debet eum, qui nondum rejecta peccandi occasione Sacramentum Poenitentiae accedit, cum tamen eam facile rejicere potuerit, non esse instructum proposito sufficienti, quod in poenitente requiritur non peccandi de cætero.

Media inter has duas sententias est P. Suar. disput. 32. Sect. 2. quam etiam P. Viva in explicatione propositionis damnatae ab Alexandro VII. num. 41. vocat communioem. Juxta hanc ergo sententiam potest ejusmodi poenitens, qui nondum peccati proximam rejecit occasionem, semel atque iterum absolvi, si appareant hic & nunc vera signa doloris, & propositi efficacis tollendi statim occasionem proximam. Quod autem id fieri possit, rationes duas allegat citatus P. Viva cit. loco n. 17. prima est: quia potest evenire, ut poenitens aut immediate ante, aut per monitionem seriam confessorii excitetur ad verum, & efficax propositum non peccandi, occasionemque proximam tollendi, quo casu erit sufficienter dispositus. Ex quo capite etiam passim absolvuntur poenitentes, licet restitutionem, ad quam obligantur faciendam, nondum fecerint, modo se facturos serio proponant. Secunda ratio est: quia id agendo non impingitur in damnationem Innocentii XI. damnantis propositionem 61. *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere &c.* De illo enim, qui proponit occasionem se statim sublaturum, haud dici potest, quod illam velit de praesenti.

Specialiter tamen hic animadvertendum est, singularem in hoc negotio a Confessoribus adhiberi debere cautelam, eo quod passim hujusmodi propositum non soleat esse efficax, imo, etiamsi constaret confessori de serio poenitentis proposito vitandi proximam occasionem peccandi, posset tamen subinde, imo deberet negari absolutio, neque prius con-

concedi, donec prius occasio removeatur; hæc enim non negatur tantum semper ob defectum doloris, & propositi, verum etiam tunc, quando censetur esse utilis negatio ad hoc, ut poenitens potentius apprehendat magnitudinem rei, nec non ut timore illius dilationis impellatur suavius ad deferendam occasionem. Ex simili motivo agit Ecclesia reservando aliqua peccata, voluit scilicet, ut homines ob maiorem difficultatem absolutionis obtinendæ retraherentur ab iis peccatis. Dependebit ergo a prudentia confessoris, an retinenti occasionem peccandi proximam prima, & altera vice possit, vel debeat concedere absolutionem, si hunc sufficienter existimet esse dispositum.

Cæterum: cur primæ sententiæ affirmanti absque omni restrictione posse absolvi poenitentem toties, quoties proposuerit occasionem se vitaturum, licet eam nunquam vitaverit, subscribendum non sit, ratio potissima est: quia confessor administrans Sacramentum poenitentiae, exercet personam Iudicis, atque vel hoc ipso ex iis, quæ videt, & experitur, debet judicare de dispositione poenitentis, cujus defectus merito tunc suspectus est, quando poenitens in occasione remanet, quam declinare potuit.

Neque dicas imo: Juxta doctrinam Christi non tantum debet absolutio a peccatis concedi septies, sed septuagies septies. 2do: Is, qui frequenter ex prava peccandi consuetudine in peccatum relabitur, potest absolvi non tantum semel, atque iterum, sed sæpius, modo agnoscatur esse recte dispositus per actus doloris, & propositi; ergo etiam is poterit sæpius absolvi, qui peccandi occasionem proximam non deseruit, modo judicetur habere actu ferium propositum de illa deferenda. Ad primum respondeo, doctrinam hanc Christi habere locum in illo casu, quo de efficaci proposito poenitentis constare potest: quod deesse merito præsumitur tunc, quando non obstante frequente proposito de occasione vitanda, nondum vitata fuit, quæ tamen facile vitari potuit. Ad secundum magna est dispari-

tas: occasio enim proxima, cum sit extrinseca pœnitenti, potest ad libidinem ejusdem tolli; non potest autem sic tolli pravus habitus, & fragilitas ad peccandum.

Et hæc ut plurimum procedunt de casu illo, ubi occasio facili satis negotio relinqui potest. Si autem absque gravi incommodo occasio proxima vitari non possit, notanda est doctrina eximii Suar. disp. 32. sect. 2. num. 4. quam placet in præsens annectere: *Sed est specialis difficultas, sunt verba cit. Doctoris: Quid fiet: quando pœnitens vel non potest, vel difficile potest hujusmodi obligationem implere statim. Respondeo in obligatione restituendi rem esse facilem, quia si moraliter non potest, pro tunc excusatur, & satis est, si restituere proponat, quando ad pinguiorem fortunam veniet. Moralis autem perplexitas esse solet in proximis occasionibus peccandi, quæ sæpe sine scandalo, vel infamia, vel alio gravi incommodo relinqui non possunt, si autem non relinquuntur, homo manet in gravi periculo proximo, & morali. In qua re explicanda Navarrus in summa Cap. 3. num. 10. & sequentibus, & Cordub. in summ. Hispa. quæst. 4. multa dicunt. Sed vix potest certa regula tradi, quia tota hæc res maxime pendet ex prudentia Confessoris. Solum est attendendum ad judicandum, quod aliqua sit moralis occasio proxima, necessarium esse, ut vel ex genere suo talis sit, quæ frequenter inducat homines similis conditionis ad tale peccatum, vel certe, ut experimento constet in hoc homine habere talem effectum: Deinde necesse est, ut illa occasio voluntaria sit, quia alias, quod ex illa nascitur, ut sic non erit voluntarium, neque ipsa in se poterit esse culpabilis. Unde fit, quando moraliter vitari non potest, illam non censeri voluntariam, neque assumptam, sed illatam: & ideo non esse morale, sed necessitatem quandam potius, vel impotentiam, propter quam non fit homo absolute indignus. Oportet tamen aliis mediis uti ad curandum hominem, & probandum, an ejus propositum efficax sit: neque est illi neganda absolutio, etiamsi iterum atque iterum reincidat: maxime si aliquantulum se contineat, & numerum peccatorum paulatim diminuat: quod notavit Navarrus*
Cap.

Cap. 3. num. 21. Interdum vero differri potest absolutio, & major aliqua poenitentia, vel cautio, adhiberi: quod si tandem experimento constet, hæc non sufficere, cogendus erit interdum poenitens ad tollendam occasionem etiam cum gravi temporali nocumento, semper tamen magna prudentia necessaria est, ut scandalum vitetur. Hucusque Suar.

§. V.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

De Ceremoniis in communi.

Ex occasione ceremoniarum a Christo adhibitarum congruenter materia tractari potest de ceremoniis in Ecclesia catholica laudabiliter, & fructuose adhiberi solitis, imo venerabilis Beda attestatur ceremonias consuetas plerasque omnes vel ex modo agendi ipsius divini Magistri, vel Apostolorum in Ecclesiam nostram defluxisse, unde hic venerabilis Author, ut fidem faciat, ceremonias in Sacramento Baptismi adhiberi solitas, e modo curandi, quo mutus, & surdus curatus fuit, congruenter, apteque dicit desumptas. Ut ergo propius rem aggrediamur: *Ceremonia nihil aliud est, quam actus externus Religionis, qui non aliunde habet laudem, nisi quia fit ad Dei honorem.* Hanc definitionem descriptivam habet Bellarminus. De nomine ceremoniarum variae Authorum sunt disceptationes, cum autem earum parum ad institutum ipsum conferant, inter quaestiones de voce locum pacifice retinere possunt.

Pro statu causæ intelligendo tria sunt observanda. 1mo: Fatentur adversarii aliquas ceremonias necessarias esse ad Sacramentorum administrationem. 2do: Illas tantum adhibendas esse, quæ fundamentum, videlicet mandatum in scriptura habent, ut orationes, psalmodia &c. 3tio: Admittunt adversarii Ecclesiam de ceremoniis in lege fundatis disponere posse, quoad ordinem, tempus, modum, ad confusionem evitandam. Cætera, quæ fingunt, apta non sunt, ut: quod Concilium Tridentinum quoscunque ritus approbaverit ab hominibus

inventos, etsi ineptissimos, quod Pontifex mutet ritus ab Apostolis, & Christo institutos, quod anathemate dignum, mutare vel minimum in ceremoniis, quod credamus Sacramentorum efficaciam a ceremoniis pendere, quod asseramus res benedictas esse Sacramenta, & sexcenta alia, quæ quia falsissima, reprobatione non egent.

Veritas ergo catholicæ Ecclesiæ hæc est, & prima quidem: Ceremonias aliquas a Christo, vel Apostolis institutas esse, quas ex nulla scriptura, sed ex sola traditione habemus. Talis est, ut jejuni sumamus Eucharistiam, quam S. Augustinus epist. 118. unam inter alias Apostolorum leges affirmat. Basilius lib. de Spir. Sanct. cap. 27. multas numerat, ac primo loco signum crucis, quæ ab Apostolis institutæ, sola traditione ad nos defluerunt. Pari ratione ceremoniam de aqua vino miscenda in Eucharistia, a Christo provenisse asserit Cyprianus lib. 2. Epist. 3.

Secunda veritas. Aliquæ ceremoniæ vim habent spirituales, inter quas ceremonia sanctæ crucis locum habet. Unanimis hæc Patrum, & Doctorum sententia est, quorum catalogus videri potest apud Bellarminum lib. 2. cap. 31. de effect. Sacra. unus audiatur Athanasius in lib. de Incar. *Signo crucis omnia magica compeſcuntur, & veneficia inefficacia fiunt, & infra: veniat, qui istorum dictorum experimentum capere velit, & in ipsis præstigiis dæmoniorum, & imposturis vaticiniorum, & in miraculis magiæ utatur signo crucis ab ipsis deriso, nomenque Christi invocet, & videbit, quomodo ejus rei metu dæmones fugiant, vaticinia conquiescant, magiæ, & veneficia jaceant.*

Tertia veritas: Potest Ecclesia instituere ceremonias novas, non quidem ad justificandum impium, sed ad alios effectus spirituales. Probatur: poterat id Synagoga, vel etiam quidam privati homines in Testamento veteri. Jacob cum nondum Patriarcha esset, erexit lapidem in titulum, & fudit oleum desuper, & vocavit nomen loci illius Bethel in memoriam visionis, quam inibi habuerat.

Syna-

Synagoga Authore Mardocheo addidit novum festum diem omnibus solenniter celebrandum, quem Deus in lege non instituerat, ut habemus Esth. 9. Idem factum tempore Judith in additione alterius festi, ut legitur ibidem cap. ultimo. *Dies autem victoriae hujus festivitatis ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur a Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem.* lib. 1. Machab. c. 4. legitur institutum festum Dedicationis Altaris, ad quod festum celebrandum etiam Dominus ipse in Hierusalem ascendit Joan. 10. Apostoli Act. 15. congregati in concilio ceremoniam instituerunt, ut gentiles abstinerent a sanguine, & suffocato; ergo pariter id Ecclesiæ novi testamenti admittendum est.

Quarta veritas: Ceremoniæ non sunt res mere indifferentes, sed sunt res utiles, meritoriae, & pars quædam cultus divini, nec impune, & sine peccato omitti possunt. Utiles sunt, quia oriuntur ex interna pia affectione, & devotione, illam conservant, augent, & nutriunt. Ita docet S. Augustinus lib. de cura pro mortuis. Non juvant solum affectum, sed etiam intelligentiam. Sic S. Augustinus lib. 1. de peccatorum merit. & remiss. c. 34. & lib. in Julian. apertissime se probare putavit, peccatum Originale esse in parvulis ante baptismum, quia secundum Ecclesiæ usum exorcizantur, & insufflantur, & jubentur per ora gestantium abrenunciare diabolo, & operibus ejus. Juvant memoriam, nisi enim Mysteria Christi nati, passi, resurgentis quotannis repræsentarentur, facile in oblivionem devenirent. Conciliant Religioni quandam Majestatem, cujus effectus est, ut majori reverentia, & devotione recolantur; sunt Symbola quædam, quibus fideles ab infidelibus secernuntur. Quod vero sint pars cultus divini, patet inde: nam ipsa ratio naturalis docet hominem, qui constat animo & corpore, debere Deum honorare, & colere, & animo per actus interiores, & corpore per actus exteriores. Unde S. Cyprianus in orat. Dom. *Cogitemus nos sub conspectum Dei stare: placendum est divinis oculis, & habitu corporis, & modo vocis.*

§. VI.

Q U Æ S T I O N E S
EX JURE CANONICO.*De Munere a Lingua.*

Occasione vitii linguæ, quod Salvatori in adducto sibi muto tollere placuit, referente Marco cap. 7. non incongrue differi potest de vitio linguæ morali, & quidem in specie de eo, quod concurrere potest ad Simoniam, diciturque ordinarie munus a lingua. Ante omnia autem sciendum per munus a lingua in præsentī nihil aliud venire, quam humanas preces, supplicationes, intercessionēs, laudes, adulationes &c. quæ subinde inducere possunt, atque movere ad concedendum aliquid spirituale, vel id, quod spirituali annexum est. Sicut enim sub munere a manu comprehenduntur omnes res temporales, cujuscunque sint generis, id est, ut inquit Suar. l. 4. de Simon. cap. 38. num. 3. five sint bona mobilia inanimata, five se moventia, five immobilia corporalia, five incorporalia jura, seu census; item sicut sub munere ab obsequio intelligitur omne opus temporale hominis, quod ad usus, & commoditates hominis, five corporis, five animi in sua naturali tantum perfectione spectati ordinatur; ita quoque sub munere a lingua continetur omne id temporale, quod a lingua proficisci potest, & servire valet ad aliquam commoditatem, vel utilitatem ex eo percipiendam, modo non per modum servilis obsequii, aut ministerii fieri, vel vendi, aut locari regulariter soleat. Sic quia fieri potest, ut precibus humanis, intercessione, laude, & adulatione, alioque simili linguæ obsequio quis induci possit ad tribuendum aliquid spirituale, vel quod spirituali annexum est, quod cæteroquin tribuere nolisset, omnia enumerata linguæ munus dicuntur. Dicitur autem notanter: illud sub munere a lingua comprehendī, quod regulariter per modum servilis obsequii, aut ministerii fieri, vel vendi, aut locari regulariter non solet, quia ea, quæ a
lingua

lingua proficiscuntur, & dicto modo fieri, vel vendi, aut locari solent, non tam ad munus a lingua, quam ad munus ab obsequio pertinent. His positis

Quæres imo: Quidonam munus linguæ proprie concurrat ad actum Simoniae? Respondeo: tunc concurrat proprie, & in controversa, quando is, qui confert aliquid spirituale, vel quod spirituali annexum est, illud confert hoc pacto vel expresse, vel tacite, ut recipiens spirituale obligatus sit ad linguæ munus, v. g. ad preces temporales pro conferente fundendas, vel ad extollendum illius nomen, laudandamque familiam. Uti etiam tunc, quando munus a lingua, v. g. preces, intercessionem, laudes &c. præcesserunt sub hac conditione, ut spirituale promitteretur. Ratio est primo: quia certum est Simoniam committi per receptionem muneris a lingua, seu quod idem est: quando in collatione alicujus spiritualis, vel quod spirituali annexum est, munus a lingua tanquam pretium intercedit; atqui si fiat, ut conferens spirituale, vel quod spirituali annexum est, illud conferat hoc pacto vel expresse, vel tacite, ut recipiens spirituale obligatus sit ad linguæ munus; vel si accadat, ut munus a lingua procedat sub hac conditione, ut spirituale promittatur, munus a lingua intercedit in hac collatione tanquam pretium; ergo committitur Simonia. Majoris veritas liquet ex Can. *Sunt nonnulli* Cap. i. q. i. Ubi ita: *Sunt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem, laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum, quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt: quia de impenso officio sanctitatis, nummum expetunt favoris. Unde bene, cum justum virum describeret Prophetas, ait: Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dicit, qui excutit manus suas a munere, sed adjunxit: ab omni, quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obsequio est subjectio indebite impensa, munus a manu pecunia est. Munus a lingua favor, qui*

ergo Sacros Ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit. Minor clara est consideranti: ergo.

Quæres secundo: An committatur Simonia, si propter preces videlicet temporales detur beneficium, aut aliud spirituale, ita, ut preces sint formale motivum, & ratio dandi? Committi Simoniam, siue beneficium conferatur digno, siue indigno propter preces principaliter, incurrique pœnas Simoniacorum docuit Durandus. Alii sic limitarunt, ut docerent illam incurri, si indigno, non item si beneficium, aut aliud spirituale conferatur digno. Hi omnes se fundare potissimum videntur in eo: quod preces quasi intrinsece afficiant promissionem favoris temporalis, & humanæ amicitiae, quæ sunt pretio æstimabilia; sed

Respondeo: Nullo modo committitur Simonia, licet beneficium detur propter preces etiam principaliter; atque adeo citra omnem labem Simoniae potest quis petere a Prælato, ut sibi conferat beneficium, sicut etiam potest Prælatus, quin ullam incurrat Simoniam, illud conferre propter preces principaliter, modo ex neutra parte promissio aliqua, vel pactum intercedat. Hanc sententiam esse communem, & receptam dicit Suar. l. 4. de Simon. cap. 40. num. 3.

Probatur assertum: Si collatio beneficii, vel alicujus alterius spiritualis, quæ fit propter preces temporales, esset simoniaca, vel esset talis ex vi juris divini, vel ex vi juris Ecclesiastici; atqui nec primum, nec alterum dici potest, ergo. probatur prima pars minoris: ut aliqua collatio rei spiritualis sit Simoniaca ex vi juris divini, debet in ejusmodi collatione intercedere Simonia ex natura rei talis; atqui quando confertur beneficium, vel aliud spirituale propter preces etiam principaliter, non intercedit Simonia ex natura rei talis; ergo. probatur rursus minor. ad hoc, ut intercedat Simonia ex natura rei talis, debet adesse studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spi-
ri-

rituale; ita enim Simonia definitur a D. Thoma 2. 2. q. 100. art. 1. atqui ubi confertur beneficium, aut aliud spirituale propter preces, etiam principaliter, non adest studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale; ergo. probatur iterum minor: dare propter preces non est vendere, & etiam recipere propter preces non est emere; atque ita collatio rei spiritualis, quæ fit propter preces, non recedit a gratuita donatione; ergo.

Quod autem dare propter preces non sit vendere, & per consequens etiam ex vi correlativorum, quod recipere propter preces non sit emere, constat tam ex jure Civili, quam ex Jure Canonico. Ex Jure Civili quidem: quia juxta hoc longe diversum est, aliquid precibus obtinere, vocaturque *precarium*, aut emere aliquid, quod requirit proprium pretium, ut liquet ex titulo de Emptione, & venditione. Ex jure autem Canonico: quia hæc ipsa ab eodem Jure tanquam distincta ponuntur, ut patet ex Can. *Pueri* 120. C. 1. q. 1. ubi ita: *Pueri ad sacros Ordines nullatenus admittantur, ne tanto periculosius cadant, quanto citius conscendere ad altiora festinant. Nulla sit in ordinatione venalitas; potentia, vel supplicatio personarum, nihil adversus hæc, quæ prohibentur, obtineant. Nam procul dubio Deus offenditur, si ad sacros Ordines quispiam non ex merito, sed ex favore (quod absit) aut ex venalitate provehitur. Ubi vides particulam disjunctivam poni inter favorem, & venalitatem, quæ particula manifestum est signum distinctionis.*

Probatur jam altera pars: illa collatio beneficii, aut rei alterius spiritualis non potest esse ex vi juris positivi Ecclesiastici Simoniaca, quæ non tantum non invenitur a jure Ecclesiastico reprobata, sed potius approbatur, & a Simonix macula esse immunis pronuntiatur; atqui hoc convenit collationi beneficii, aut alterius rei spiritualis; ergo. Minor probatur ex cap. *Tua nos* 34. de Simonia. Confirmatur ulterius sic, in collatione beneficii, aut alterius rei spiritualis, quæ fit propter preces principaliter, preces non possunt proprie considerari

tanquam munus a lingua; ergo. Antecedens probat Suar. l. 4. de Sim. cap. 40. num. 4. in hunc modum; qui petit aliquid ab homine, non donat illi aliquid, imo neque fit ejusmodi petitio ad hominem illum honorandum, cui petitio offertur, sed tantum ad utilitatem petentis, vel ejus, pro quo aliquid petitur; ergo preces oblatae homini ex ratione sua, non habent rationem muneris. Accedit: quod omne illud, quod datur ex solis precibus, simpliciter gratis detur; item quod is, qui ex solis precibus aliquid accipit, obligatus remaneat ex gratitudine, quod dici non posset, si preces factae ad hominem proprie haberent rationem muneris. Denique: si Simonia caret; petere, & concedere Missas, orationes, suffragia, Indulgentias, privilegia, prout constans docet Ecclesiae usus, eadem Simonia etiam carere debet tam petitio, quam collatio beneficii, aut alterius rei spiritualis facta principaliter ex precibus.

Estque doctrina hæc tam vera in eo casu, quo petitur beneficium pro digno, quam in illo, quo petitur pro indigno; eadem enim ratio, quæ excusat a Simonia collationem beneficii factam ex precibus digno, etiam a Simonia excusare debet collationem beneficii factam ex precibus indigno; sicut enim non in primo, ita etiam neque in altero casu preces considerantur tanquam pretium, quo moveatur conferens ad tribuendum beneficium. Deinde: si collatio beneficii, quæ fit ex precibus, indigno esset Simoniaca, etiam pariter deberet esse Simoniaca illa, quæ fit ex precibus digno; ergo cum collatio beneficii ex precibus facta digno, non sit Simoniaca, prout constat ex cit. cap. *Tua nos.* neque poterit esse illa, quæ fit indigno. Antecedentis veritas probatur ex eo: quia malitia Simoniae non oritur ex qualitate personæ, cui beneficium procuratur, sed ex modo emendi, & comparandi beneficium. Et confirmatur amplius exinde; hoc ipso, quod beneficium obtinere per munus a manu, aut obsequio sit Simoniacum, Simonia committitur, sive conferatur digno, sive indigno; ergo

ergo a pari. Notandum tamen, ex doctrina sequente non sequi: esse licitum, ut quis vel preces pro indigno offerat cum intentione illi procurandi beneficium, vel etiam plane beneficium indigno conferat, licet enim ejusmodi petitio, aut collatio non sit Simoniaca, foret tamen iniqua, injusta, & Sacrilega.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Is. 6. *Volavit unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os Prophetæ, & dixit: ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua: & Jesus apprehendens surdum & mutum misit digitos suos in auriculas ejus, & tetigit linguam ejus -- & statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum lingue ejus.*

DOMIN. XII. POST PENTECOST.

Evangelium: *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis, &c.* Luc. 10. a v. 23. usque ad 38. incomparabilem potentiam Domini, pariter, & clementiam præcedentis Dominicæ Evangelium nobis ostendit, dum unico verbo duo simul in unum miserum hominem maxima beneficia designavit. Hodie proluxa nobis proponitur Domini series ex eodem fonte dimanans, in qua principio quidem discipulis concionatur, deinde legisperito respondet: postremo paradigma te quodam generali, primum quidem legisperiti superbiam retundit, & arrogantiam, qua justos tantum sibi proximos existimabat, tum universi humani generis a primæva origine ad calcem usque statum proponit. Discipulis jucunda pariter, & consolatoria loquitur. Scribam ad scripturas

ras remittit, populum vero, cui datum non erat nosse myſteria regni Dei, neque cum Scribis ſcire ſcripturas, docet. Quo triplici ordine obſervato, non pœnitendam hinc quilibet utilitatem, perſpicuitatemque percipiet. Unde ſit

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis, &c. Supra dixerat Dominus, ſuum Patrem Meſſiæ adventum prudentibus, ac ſapientibus occultaffe, parvulis autem revelaffe: nunc vero hos parvulos, beatos nuncupat. Qui enim Chriſto adhærent, licet in mundi oculis parvi videantur, in tantum tamen excrescunt, ut beati jam dicantur. *Converſus ad diſcipulos ſuos.* Scilicet corporis aſpectu, ac quodam corporis geſtu, utpote eos ſpecialiter allocuturus. Erat enim dicturus Dominus magnum beneficium in eos collatum; & cum homines ſint valde obliſioſi, ut attenderent, ac perciperent, cum eis valde ſingillatim, ac ſpecialiter fuit agendum, ut illud memoria tenerent, pro quo multum faciunt exemplaria Græca, quæ habent: *Seorſim*: ſeu *privatim* dixit: *Beati oculi*, tum corporis, tum & potius mentis. Matth. addit: *Et aures veſtræ*; quod eodem modo intelligitur: tam externæ corporis aures, quam internæ, ſcilicet animi. Et eſt ſenſus: O vos Apoſtoli mei! beati ſunt veſtri oculi corporis: vident enim mea ſancta opera, myſteria, ac miracula, meos ſanctos mores, ac geſtus. Veſtræque aures beatæ ſunt, cum audiant meam cœleſtem doctrinam. Sed multo potius beati ſunt veſtri oculi, veſtræque aures internæ mentis: nam divina gratia illuminante, illa mea omnia proxime dicta capitis, creditis, & intelligitis. Quod non faciunt Judæi: nam quamvis externe videant, & audiant mea opera, & doctrinam; cum tamen animo non intelligant, neque credant, eorum oculi,
ac

ac aures non sunt beatæ. Animus, cum percipiat visa, & audita, dicitur videre, & audire. Ex quo liquet, quod non sat est, audire sacram doctrinam, sed necesse est, ut animo retineatur. *Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Luc. II. *Qui vident, quæ vos videtis.* Modestiae causa non dixit Christus, qui vident me, sed absolute sententiam profert. *Amen dico vobis.* Beneficium discipulis factum amplius extollit Dominus, & ostendit illius excellentiam, ut notat Chrysoft. hom. 46. in Matth. in hoc, quod non solum malis, sed etiam his, qui boni fuerant, eos præponit, ac antiquis justis eos beatiore dicit, quia non tantum quæ Judæi non viderant, hi vident; sed etiam quæ Prophetæ, & Reges scilicet justi cupierunt videre, & non sunt affecuti, hoc discipulis Christi concessum est videre: *Multi Prophetæ, ut sunt illi, qui celebrantur in Scriptura; & Reges, utpote David, & Salomon, voverunt videre, seu ut habet D. Matth. cupierunt videre:* vehementissimo videndi Christum desiderio flagraverunt: & sic Messias dicitur a Jacob: *Desiderium collium æternorum.* Genes. 49. Colles æterni, hoc est, antiqui, & ab initio conditi colles, & non viderunt, quia necdum advenerat plenitudo temporis, & tamen semper eorum fides extitit maxime tranquilla, divinæ dispositioni multum conformis, ita, ut non obstreperent Deo, sed patienter animos suspenderent, usque ad designatum revelationis tempus.

Et ecce quidam legisperitus surrexit, tentans illum, & dicens, &c. Hic legisperitus audiens Dominum proprio more de vitæ æterna, & regno cœlorum differentem, adiit Dominum non discendi quidem animo sed tentandi, nimirum experiri volens, quid responderet, num forte aliquid legi contrarium dicturus esset ad vitam æternam, quam prædicabat, consequendam expediens: an aliquid minus dicturus esset, quam ipsemet ex legis intima cognitione intellexerat ad vitam æternam quam maxime expedire, & sufficere. Phariseos enim & Scribas sibi in eo placuisse, quod intelligerent maximum om-
nium

nium mandatorum esse illud, quod scribitur Deut. 6. ac sperasse Dominum illud ignoraturum, patet ex eo, quod postea quidam legislator eum interrogavit tentando: Quod esset mandatum magnum in lege? ut scribitur Matth. 22. & Marc. 12. illum enim legisperitum non fuisse eundem cum isto, quemadmodum tamen putavit Erasmus, vel ex eo præter alia satis patet, quod ibi Dominus respondet duo maxima mandata, hic vero ipse legisperitus. Quamquam verisimile sit, Lucam alterius illius legisperiti non fecisse cum Matthæo, & Marco mentionem, quod hoc loco de alio legisperito similia narraffet, satis habens prima legis mandata semel commemorasse. Quærit autem iste Scriba, non ut ille apud Matthæum, quod sit mandatum magnum in lege: sed quid faciendo, inquit, vitam æternam possidebo? Quam eandem quæstionem etiam postea Lucas cap. 10. commemorat Domino propositam, non a Scriba, sed a Principe quodam divite, quem adolescentem fuisse Matthæus testatur, neque tentandi animo, sed discendi. Porro quoniam hic Scriba Dominum tentando interrogavit, & de lege tentavit, commode Dominus ipsum ad legem remittit, & conatum illius repellens, dum ostendit se legi non contrarium, & simul illum arguens, quod illud ab alio interrogaret, quod ab ipso alii discere deberent: ac proinde notans illum interrogantem vel nescire, quod scire ex nominis professione teneretur, vel non simplici, sed subdolo animo interrogare, quod sciret. In lege, inquit, quid scriptum est? Quomodo tu legis in ea scriptum esse, qui legis Doctor appellaris? Quasi dicat: Non est, quod existimes alia te auditurum ex me, quam quæ in lege continentur. Ea cum scire tenearis, mirum est te interrogare, quasi nescias.

Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo? fingit se superbia inflatus legisperitus, qui se nihil nescire existimabat, salutis viam ignorare, & tanquam Christi discipulus esse vellet, velut unus de imperita multitudine rogat. Eo pertinet, quod Magistrum appellat: *In lege quid scriptum est? quomodo legis?*

legis? Quam prudenter legisperitum ignorantiam simulantem, & callide explorare volentem doctrinam Christi, ad legem mittit. Solebat id facere, cum tentabatur, ut vitaret responsionis invidiam. Cum enim ad legem mittebat, non tam ipse eos, qui tentabant, quam lex, qua tantopere gloriabantur, condemnare videbatur. Ostendit Christus salutis viam mandatorum Dei observationem esse, ut ait Beda: *Dum legisperito respondet, perfectum nobis Salvator iter viæ cælestis ostendit.* Calvinus legisperito magis incredulus, non ex animo, sed simulate, & ex legisperiti opinione Christum hoc dixisse ait, legis enim peritum non, unde, sed quibus operibus quærenda salus esset, interrogantem, ad legem misisse, quæ opera doceret, & id facere iussisse, quod impossibile factu esset. Bonus scilicet interpretes; Christus dicit de operibus loquens: *Hoc fac, & vives.* v. 28. Iste dicit: hoc nec facere potes, nec si feceris, propterea vives.

Ille respondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum. Præceptum hoc ostendit nobis summum Dei amorem, quo nos amat; unde præcepit nobis, ut etiam simili amore eum amplectamur. Sed quomodo? Sunt qui hæc nimis subtiliter distinguunt. Maldonato omnia unum hoc videntur significare, ut Deum, quantum possumus, diligamus, & omnia, quæ habemus, illi impendamus, quod divus August. Lib. i. de doctrina Christiana cap. 22. his verbis exposuit: *Cum ait, toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re velit frui: sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totius dilectionis impetus currit.* Denique quæ diversis verbis in Deuteron. cap. 6. dicuntur, uno continentur verbo, quod Lucas cap. 10. posuit: *Diliges Dominum Deum tuum ex omnibus viribus tuis.* Terret hæc exaggeratio Calvinum, & impossibilia hominibus Deum præcipere mentitur; *Ex hoc, inquit, compendio apparet Deum in legis præceptis non respicere, quid possint homines; sed quid debeant.* Sed nescio, inquit Maldonatus, utrum

maiore impietate, an ignorantia dictum sit. Nam impietatis quidem summæ est, dicere impossibilia nobis Deum præcepisse: quod tamen ferendum fortasse esset, si tantum præcepisset, ac non etiam ab iis, qui impossibilia non fecerunt, & gravissimas, & sempiternas pœnas exigeret: quis enim hoc vel homo maxime impius dicere potuit, nisi Calvinus, qui omnes impietate homines superavit? Ignorantiæ vero fuit cœcæ non videre, quomodo ipse sibi repugnaret, cum diceret, neminem hoc præceptum fervare posse. Quis enim sensus est: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*, nisi ut Deum, quantum possumus, diligamus? possumus ergo præceptum hoc fervare, quia quantum possumus, Deum diligere utique possumus: deinde concludens nos Dei præcepta fervare non posse, quomodo intelligit? sine gratia Dei, an cum gratia? Si sine gratia, quid nobiscum disputat, qui idem prorsus dicimus? Si cum gratia, non jam nobis, sed Deo facit injuriam, cujus gratiæ, atque virtuti limites ponit. Divus quidem Paulus ad Philip. 4. omnia se posse dicit, in eo, qui se confortat, & David Psalmo 17. *In Deo, inquit, meo transgrediar murum.* Sed de his plura infra in quæstione Polemica.

Et proximum tuum sicut teipsum. Sicut in primo præcepto duo præcipiuntur, scilicet diligere Deum, & modus diligendi, nempe ex toto corde, &c. Ita in hoc præcepto, quod desumptum est ex Levitici 19. Duo etiam præcipiuntur, nempe diligere proximum, & modus dilectionis: sicut te ipsum. Circa quem modum notandum est, non dici: dilige proximum tuum, quantum te ipsum, quia ordo naturæ, & charitatis (de qua scriptum est Cant. 2. *Ordinavit in me charitatem*) habet, ut plus me, quam proximum, diligam. Sed dicitur: sicut te ipsum, hoc est: eo modo, quo te ipsum diligis. Hunc autem modum in tribus docet consistere D. Thom. 2da 2dæ Q. 44. a. 7. nimirum, ut quis proximum diligat sancte, juste, & vere. Sancte, ut scilicet proximum quis diligat propter Deum sicut se ipsum

ipsum debet propter Deum diligere. Juste, ut non condescendat proximo in malis, sed tantum in bonis, sicut & suæ voluntati satisfacere homo solum in bonis debet. Vere, ut non diligat aliquis proximum propter propriam utilitatem, vel delectationem, sed ea ratione velit proximo bene, qua sibi, ex amore scilicet amicitiae, non amore concupiscentiae. Verum hos non esse modos a Scriptura intentos, cum præcipitur quisque proximum diligere sicut se ipsum, patet imprimis, maxime quoad primum modum, quia cum dicitur: *Dilige proximum tuum, sicut te ipsum*: non præcipitur propria dilectio, & ejus modus, sed præsupponitur. Non est enim sensus: Dilige proximum, sicut te ipsum diligere debes, sed sicut te ipsum diligis. Præsupponitur ergo propria dilectio, & ejus modus tanquam certa, & indubitata, atque ea constituitur ut regula, & exemplum dilectionis proximi. Non potest autem intelligi præsupponi ille propriæ dilectionis modus, quo quis se ipsum diligat propter Deum, cum ille modus non sit certus, & indubitatus, multis hoc modo non diligentibus se ipsos, ac proinde prius præcipiendus fuisset iste modus diligendi se ipsum, antequam alter præciperetur: Dilige proximum, sicut te ipsum. Consequitur ergo, quod hic præsupponatur dilectio propria, naturalis, & ejus modus, hoc est: dilectio propria talis, qua quis se ipsum diligit naturaliter sic, ut velit sibi bonum, nolit sibi malum: velit alios sibi benefacere, nolit ipsos sibi malefacere. De qua dilectione, & dilectionis modo non erat nobis respectu nostri aliquod dandum præceptum. Hic ergo est etiam modus, quo ad exemplum propriæ dilectionis jubemur diligere proximum, ut scilicet etiam illi velimus bona obvenire, mala nolimus: utpote tempore, & loco opportunis illi studeamus benefacere, semperque caveamus malefacere. Atque hunc esse modum, de quo præceptum est intelligendum, patet ex eo, quod Dominus hoc præceptum Matth. 7. sic aliis verbis explicavit: *Omnia quaecunque vultis, ut faciant vobis homines, ita & vos facite illis.*

Brev. Script. Tom. II.   Qq   Quod

Quod enim hæc sententia veluti explicaverit istud dilectionis proximi præceptum, patet ex eo, quod subjungit: *Hæc est enim lex, & Prophetæ*: quod Matthæi 22. dicit de duobus istis dilectionis præceptis: & Paulus ad Rom. 13. de præcepto dilectionis proximi: *Qui, inquit, diligit proximum, legem implevit, & Plenitudo legis est dilectio*, ibidem. Etsi autem modus, quo ad exemplum propriæ dilectionis proximus est diligendus, is potissimum, & primo sit intelligendus, qui Dominica illa sententia significatur, & ex consequenti etiam ille modus, qui negativa illa Tobix 4. sententia indicatur: *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu alteri aliquando facias*: tamen etiam simul in modo dilectionis intelligitur recte id, quod apud Thomam tertio ponitur loco, videlicet: ut amice proximum diligat homo, sicut se ipsum diligit, & propter illius bonum proximum diligat. Alioqui si proximum diligat propter bonum, quod ab eo sibi provenit, non tam proximum, quam se diligit. Similiter & quod apud D. Thomam secundo ponitur loco, videlicet, ut juste proximum diligit, sicut se ipsum juste diligit dilectione naturali, quæ hic præsupponitur, qua homo non vult sibi in aliquo malo condescendere. Non enim hic præsupponitur quævis sui dilectio, quia non dilectio sui corrupta, qua homo sibi malum aliquod vult, aut sibi ipsi malefacit. Quamquam hic modus juste scilicet, & debite diligendi tum se ipsum, tum proximum magis intelligendus sit contineri, & præcipi primo dilectionis mandato: *Diliges Deum ex toto corde tuo*: Sicut modus diligendi tum se, tum proximum propter Deum, eodem mandato comprehenditur, quia in eo includitur, ut quæcunque præter Deum diliguntur recte, propter Deum sint diligenda. Porro quemadmodum in primo Præcepto, ita etiam in hoc verbum: *diliges*, accipiendum, non tantum ut actua-lem, vel habitua-lem voluntatis affectionem designet, sed ut etiam comprehendat externa opera proximo ex hujusmodi affectione exhibenda, ut satis manifestum est ex parabola, quam Dominus sub-

subjungit, qua docet, quomodo proximus sit diligendus. Et rursus ex Paulo ad Rom. 13. dicente: *Qui diligit proximum, legem implevit.* Quid autem per proximum sit intelligendum, & ex parabola patebit. Itaque præceptum hoc sic latius explicari potest: Non solum non oderis proximum tuum, hoc est: quemvis hominem, cum quo tibi aliquid est negotii, & qui tibi quavis ratione adjunctus est: sed etiam diliges, idque non ficta dilectione, verbo scilicet, & lingua, neque otiosa, aut imperfecta, sed si non quantum te ipsum, tamen eo modo, quo te ipsum naturaliter diligis, ut, quemadmodum tibi bene esse cupis, & benefacis, aliosque tibi benefacere vis; ita & proximo ex vero affectu bene esse cupias, nec cupias tantum, sed etiam quantum in te est, tempore, & loco opportunis benefacias, tum in corporalibus, tum in spiritualibus rebus. Sic, quemadmodum tibi non cupis esse male, nec alios vis tibi malefacere, ita nec illis male esse cupias, nec unquam quibusvis in rebus, siue fortunæ, siue corporis, siue animi malefacias. Rursus quomodo tibi bene vis propter tuam utilitatem, & salutem, ita & illi bene velis, non propter tuam, sed illius utilitatem, & salutem. Qualem sane proximi dilectionem, necesse est, etiam consequatur & dolor ob mala, quæ proximo accidunt, & gaudium ob bona, quæ obveniunt, & zelus contra eos, qui aut mala inferre parant, aut bona auferre, & impedire, quemadmodum hæc consequuntur propriam tui ipsius dilectionem.

Dixitque illi: recte respondisti. Hoc fac, & vives. Approbat primum Dominus ejus responsionem, dicens: *recte respondisti:* nam ut postea dicit: *In duobus illis mandatis universa lex pendet, & Prophetæ.* Deinde ad id, quod recte dictum erat, etiam faciendum hortatur dicens: *Hoc fac, & vives.* Quasi dicat: non satis tibi esse puta, quod, quid sit optimum, scias præ aliis, sed hoc, quod optime respondisti, etiam opere adimple, & vives vita æterna, de qua quæсивisti: quæ hic quidem incipit per gratiam, & perficitur per futuram gloriam. Non

enim sufficit ad vitam legis cognitio, sed observatio. Itaque hac sua responsione Dominus ostendit propositæ quæstioni satisfactum esse, ac se non esse legi in sua doctrina contrarium, supercilium quoque Scribæ, & gloriationem reprimat, ut quem a legis cognitione, de qua sibi placebat, ad opera vocabat.

Ille autem volens justificare seipsum dixit ad Jesum. v. 29. Quemadmodum Scriba ille, qui postea Dominum tentans interrogavit de primo mandato legis, audita Domini prudenti responsione, ea commotus, deposito tentandi animo, sincere Domini probavit responsum, ita, ut ei diceret Dominus, ut est apud Marcum: *Non longe es a Regno Dei.* Ita & hic laudatus a Domino, quod recte respondisset, & verbis Domini commotus, intelligi posset, deposito tentandi animo, Dominum jam secundo interrogasse bono animo, ut ab ipso doceretur, quis esset ejus proximus, cupiens cognoscere, num illud præceptum implevisset, nec ne, ut illud: *volens justificare se ipsum:* in bonum exponatur, pro eo, quod est, cupiens ex animo sibi justitiam accumulare, & justus, aut justior, quam erat, fieri. Verum communiter istud ab omnibus intelligitur in malum, idque rectius. Nam postea Luc. 16. Dominus male dicit de Pharisæis: *Vos estis, qui justificatis vos coram hominibus.* Itaque justificare hic positum est pro declarare, & ostendere justum. Quemadmodum enim superiori responsione se declaraverat doctum, Domino approbante ejus responsionem: ita jam se voluit monstrare etiam justum. Nam cum expertus esset, quod prior ejus interrogatio tentativa cessisset sibi ad gloriam doctrinæ, sperabat & hanc interrogationem sibi cessuram ad laudem vitæ. *Et quis, inquit, est meus proximus?* Quod Theophilactus existimat eum interrogasse, quasi putaverit solum justum justo proximum esse, se vero omnes antecellere virtute, & justitia, ac proinde nullum se habere sibi proximum, ut emphasis sit in pronomine: *meus*, & intelligitur iste voluisse se ipsum justificare, quia aliis se justio-
mon-

monstrare voluerit. Rectius alii existimant istum putasse, proximos suos tantum esse justos, vel Israelitas, atque id responsurum Dominum sperasse, seque hac ratione justum declarandum, ut qui se exhibebat proximum justorum, & Israelitarum. Simplicius tamen fuerit intelligere istum hac interrogatione se voluisse justificare, quia voluit declarare se sollicitum esse de legis divinæ intelligentia, quod est justorum. Sicut enim inter Judæorum peritos apparet fuisse controversiam de primis, & maxime necessariis mandatis, ita etiam, quis proximū nomine esset intelligendus, unde per interrogationem ejus, de quo quæstio erat apud Judæos, voluit sibi probitatis nomen iste Scriba comparare, ut, qui assidue versaretur in lege Dei, & de ea intelligenda esset sollicitus. Significare ergo voluit Lucas istum non interrogasse quæstionem hanc discendi studio, aut vitæ melioris desiderio, sed tantum ostentationis gratia.

Suscipiens autem Jesus dixit: homo quidam descendebat, &c. v. 30. Male legitur suspiciens, quomodo qui legunt, intelligunt Dominum suspexisse in cœlum, quod de re magna locuturus esset, & compateretur calamitati humani generis, de qua erat in parabola dicturus. Legendum enim suscipiens, quomodo legitur etiam in antiquissimis Latinorum exemplaribus. Nam Græce est ὑπολαβών, quod est: suscipiens. Positum est autem suscipiens pro excipiens, & succedens in vicem respondendi. Ad quem modum dicit Virgilius: Excipit Ascanius. Et Xenophon: καὶ ὁ κίρος ὑπολαβὼν μεῖπε, id est, & Cyrus suscipiens dixit: itaque significatur Dominum suscepisse propositam quæstionem, & ad eam respondere instituisse. Quod videri potest Evangelista dixisse ad differentiam ejus, quod Dominus in prima fecit interrogatione, quando non suscepit quæstionem ad respondendum, sed eandem in interrogantem rejecit. Verum quoniam scriptor aliquis indoctus non intelligebat, quid hoc loco significaret suscipiens, mutavit illud in suspiciens,

quasi Dominus hæc dicturus suspexerit in cœlum. Porro parabola hæc, qua Dominus jam usus est, ab interpretibus diligenter explicatur de Christo, & salute per illum humano generi præstita, videturque divus Ambrosius existimasse hunc parabolæ intellectum, primo, & proprie a Domino esse intentum. Unde intelligit Dominum per eam significare voluisse se esse illum proximum, qui diligendus esset ab omnibus, & a Scriba quærente, quis est meus proximus? Verum cum certum sit Dominum in genere docere voluisse, quis pro proximo habendus sit, oportet, priusquam mysticus ille sensus, quo parabola ad Christum refertur, tractetur, ostendere, quomodo parabola proposito Domini deserviat, & ad quæstionem legisperiti pertineat. Itaque quoniam Pharisei, & Scribæ proximi nomine interpretabantur fere significari suæ gentis homines, aut qui eis benefacerent, ita ut huic legi adderent: *Odio habebis inimicum tuum*: hinc Dominus hac parabola indicat proximum non concludi Judaicis terminis, sed unumquemque hominem sub hac appellatione comprehendendum. Non tamen Domino curæ fuit simpliciter tantum respondere ad propositam quæstionem, & ei satisfacere, sed accepta occasione pro more plus docere voluit, quam quærebatur. Quoniam enim Judæi de religione, & pietate gloriabantur, ac Samaritanos veluti irreligiosos abominabantur, nec ut proximos habebant, hac parabola simul ad reprimendum Judæorum statum notare voluit, illos gentilibus, & Samaritanis in vera pietate, & dilectionis proximi observatione esse inferiores, cum inventus sit Samaritanus illi misericordiam exhibuisse, quem hi, qui primas religionis partes in Judaico populo obtinebant, Sacerdos scilicet, & Levita præterierant: Indicans etiam veram pietatem, & religionem magis consistere in sublevatione miserorum, quam in externis cæremoniis, de quibus sibi placebant Sacerdotes, & Levitæ. Rursum quoniam Scribæ magis studebant intelligere, quam fervare legem, curiose de dictionibus disputantes Dominus hoc exem-

emplo proposito non tantum docere voluit, quis proximus habendus, sed & quomodo sit diligendus; unde concludens ad imitationem provocat, dicens: *Tu fac similiter.* Ad hæc ergo omnia significanda Dominus appositam assumpsit parabolam, de quo dubitari potest, num sit res gesta, an non. Certe tanquam res gesta narrata est a Domino, quemadmodum & aliæ quædam parabolæ, quæ tamen non acciderunt, sed apposite confictæ sunt ad id, quod docendum erat. Primo ergo in hac parabola ob oculos ponit hominem valde miserum, & miseratione dignum, locum convenientem calamitati ejus observans.

Homo, inquit, quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho (Hierusalem enim in montanis est locis, Jericho vero in convallibus,) *& in via incidit in latrones.* v. 30. Periculosus enim fuit locus inter Hierusalem, & Jericho, quemadmodum patet testimonio divi Hieronymi, qui in Epist. ad Eustochium Virginem dicit: inter Hierusalem, & Jericho fuisse locum, qui dictus est Adomim, hoc est: sanguinum: quia multus in eo sanguis crebris latronum fundebatur incurribus. Et scribens in Matth. cap. 20. dicit: multos latrones fuisse in Jericho, qui egredientes, & descendentes de Hierusalem interficere, & vulnerare consueverunt. Itaque apte hunc locum in sua narratione delegit Dominus. Duplicem autem hominis istius calamitatem notat, cum subdit, latrones primum spoliassse eum omnibus, quæ habebat, ac deinde non hoc contentos, etiam vulnera inflixisse, ita ut semivivus, aut ut habet Græca, semimortuus, quanquam hoc idem sit, relinqueretur in via, mox periturus, si nemo succurreret, ut qui sibi ipsi opem ferre, & medicum quærere non posset. Multis ergo nominibus hunc Dominus notat miseratione dignum, nempe quia homo, quia omnibus exutus, quia graviter vulneratus, quia mox periturus, quia ab omnibus desertus, postremum, quod sibi succurrere non valeret. Tam misero autem homine ob oculos posito, ut Judæorum crudelitatem, & immiseriordiam gra-

phice depingeret, secundo loco producit Sacerdotem, & Levitam, quorum maxime intererat huic misereri, tum quod primas religionis partes sibi vendicarent, tum quod hic homo in eorum regione inventus esset, imo etiam Judæus esset, atque Hierosolymitanus, quemadmodum satis indicatur, cum e Hierusalem descendisse dicitur in Jericho, qui tamen nulla erga tam miserum commoti sunt misericordia.

Accidit, inquit, ut Sacerdos quidam descenderet per eandem viam. v. 31. Et, cum vidisset illum, non solum nullum impendit beneficium, sed etiam sine commiseratione præteriit, cum & ob religionis professionem potissimum debuisset præstitisse Dei præceptum, cujus observatio illi gratior est, quam victima, & holocausta, & ob generis, ac civitatis vinculum maxime erga illum misericordia moveri.

Post hæc accidit, ut eadem transiret Levita quidam. v. 32. A quo merito quis item non expectasset observationem præcepti divini, quod deditus templo frequenter sacris operaretur? Sed & is viso quoque faucio præteriit, neque quicquam opis attulit fratri, & populari suo. Hac autem narratione, cum jam Dominus Judæorum crudelitatem, & præposteram religionem notasset, e regione intolerandæ hujusmodi in Sacerdote, & Levita crudelitati, opponit tertio loco summam humanitatem ejus, a quo minime illa expectanda videbatur, ita, ut ex hac oppositione magis & illorum crudelitas, & istius humanitas ostendatur. Itaque Samaritanum introducit, quales præ omnibus gentibus Judæi maxime averfabantur, sicut & illi Judæos, ut a Samaritano minime expectanda videretur tanta humanitas Judæo homini exhibita. Samaritanus, inquit, quidam dum iter faceret, venit juxta eum, & cum vidisset eum, mox misericordia motus est erga eum, etsi Judæum, cum ipse esset Samaritanus. Nec tantum misertus est, sed neglecto itineris dispendio propius accessit, & obligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum, quæ forte
secum

secum pro viatico assumpserat, quorum commixtura vulneribus curandis commoda erat, quod oleum sit lenitivum, vinum vero malorum humorum arrosivum. Nec hoc officio contentus, imposuit illum in jumentum suum, ac deportavit in stabulum, hoc est: diverforium, & hospitium meritorium, ne quis intelligat de stabulo jumentorum. Nam Græce est: *παιδοχοεῖον*, vox hinc dicta, quod quolibet recipiat, quod Latini vocant diverforium meritorium, aut etiam stabulum a stando, & quiescendo, quod nomen apud Cyprianum lib. 3. Epist. 13. ponitur pro diverforio. Deductum autem hominem in suum diverforium etiam diligentius curare studuit, advocans scilicet chyrurgum. Et cum altero die itineris necessitas urgeret, nondum tamen satisfactum sibi putabat, nec illum hospiti proprio sumptu curandum reliquit, sed prolatis duobus denariis dedit stabulario, id est: hospiti meritorio, ut tantisper illius curam haberet, quousque ipse peracto itinere rediisset, dicens: habes pretium, de meo cura hunc, & quidquid ultra summam hanc impenderis, non peribit tibi, sed ego reversus resolvam. His omnibus, cum Dominus pulchre exaggerasset hujus humanitatem, subjicit:

Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? v. 36. Circa quam tamen Domini interrogationem occurrit difficultas, primum, quia Dominus significat reliquos præter Samaritanum non fuisse proximos ei, qui incidit in latrones: quod si verum esset, non debuissent illum diligere, & a peccato erant immunes, deinde quia per verba hæc videtur Dominus eo dixisse parabolam istam, ut viderent, eum solum esse proximum nobis, qui nos beneficio affecit, ac proinde talem solum diligendum. secundum illud præceptum: *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum*: quod esset consentire cum Judæorum doctrina, cui contrarium frequenter Dominus docuit. Huic quidem difficultati locus non est, si cum Ambrosio intelligeretur Dominum hac parabola voluisse significare se esse proximum illum, qui sit a Scriba diligendus. Verum cum hæc

non sit prima Domini intentio, nec huic intelligentiæ conveniat, quod sequitur: *Vade, & tu fac similiter*: non licet eo confugere. Dicendum ergo interrogationis Domini hunc esse sensum: quis homo trium videtur tibi se exhibuisse proximum, & proximi officio functus erga eum, qui incidit in latronem, ut non voluerit significare Dominus illos non fuisse proximos, sed non gessisse se tanquam proximos, nec agnovisse illum tanquam proximum. Postquam autem Dominus significavit Samaritanum, etsi genere alienum, se proximum misero illi præbuisse, & illum pro suo proximo recte agnovisse, illudque Scriba ipse affirmavit, tum subjungens:

Vade, & tu fac similiter. v. 37. Significat pro proximo habendum omnem eum, qui ope nostra indigeat, in quem incidere contingit, sine discrimine gentis, & personarum: Nec simpliciter habendum, sed etiam dilectionem, quam proximo debemus, opere comprobendam, atque in hujusmodi misericordia miseris exhibita putandum majorem, & solidiorem consistere pietatem, quam in Sacrificiis illis legalibus, ob quæ Sacerdotes, & Levitæ se religiosos putabant: Itaque sensus illius: *Vade, & tu fac similiter*: est iste: Sicut hic Samaritanus, etsi a misero illo genere alienus, se proximum illi exhibuit, & pro proximo suo agnovit: ita & tu proximum tuum agnoscito, in quemcunque incideris ope tua egentem, nec satis sit tibi agnoscere eum tibi esse proximum, sed ut impleas dilectionis proximi præceptum, eum pro viribus juvato, atque ad Samaritani exemplum veriore religionem existima sitam esse in juvando miseros, quam in externorum Sacrificiorum oblatione, ob quam sibi placent Sacerdotes, & Levitæ, cum erga proximorum miseriam nullo charitatis affectu moveantur, non advertentes illud: *Misericordiam volo, & non Sacrificium.* Illud enim Oseæ, ut aperte Dominus Pharisæis, & Scribis aliquando objecit, ita nunc occulte per exemplum istud indicare voluit, & in memoriam reducere. Sic intellecta Domini in-

interrogatione, & ultima responsione patet, quomodo Dominus hac parabola aptissime quod quærebatur, nempe quis esset proximus, doceat, & præter hoc etiam alia, ob quæ, supra diximus, hoc exemplum ab ipso assumptum. Porro quanquam id parum ad rem facere videatur, sciendum, illam Domini interrogationem: *Quis horum trium, &c.* ex Græcis potius sic esse vertendam: Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse ejus, qui incidit in latrones, non illi, ut quemadmodum non est interrogatum, quis est mihi proximus, sed substanti-ve, quis est meus proximus, ita & per substantivum Deus responderit. Græce enim est: *πλευσιον γεγυειαι τε εμπεζοντε* illud, vade, Imperativus est, Hebræorum more positus pro interjectione hortantis, agendum. Cæterum hac Domini parabola præmuniti esse debent Sacerdotes, & Religiosi apud Christianos, ac quotquot præ aliis merito sanctiores esse debent, ne in extremis cæremoniis, quibus præ aliis plus dediti esse debent, adeo fidant, ut interim negligant miseris pro viribus succurrere, ne & ipsi ab his, qui profani habentur, & minus sancti, apud Deum in vera pietate inveniantur inferiores. Nam hac in parte etiam apud nos simile quid in quibusdam observare liceat, quale est, quod in Judæorum Sacerdotibus notatur. Et hoc quidem pro parabolæ explicatione, & accommodatione secundum primam Domini intentionem, & sensum literalem.

§. II.

CONCORDIÆ ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Lucæ 10.

Si Christus beatos esse dixerat, qui se carne vestitum viderant, cur hæsitanti discipulo de sua resurrectione a mortuis dixit: *Beati, qui non viderunt, & crediderunt?* Quomodo iste textus, in quo oculi, qui Christum viderunt, beati nuncupantur, cohæret cum illa sententia, quæ prolata est Apostolo Thomæ:

Thomæ: *Quia vidisti me Thoma, credidisti; beati, qui non viderunt, & crediderunt.* Joan. 20. En antilogia. Respondeo: In prima sententia de interna, ac spirituali visione, quæ per fidem in anima acquiritur, fieri mentionem. Nam si de externa, & corporali visione fieret sermo, nunquid soli discipuli, qui eum videntes honoraverunt, beati dicendi sunt, an pariter & Judæi, qui eam deridentes cruci affixerunt? Et licet dulcorosum esset, & delectabile, corporeis oculis videre Christum carne vestitum, quia *speciosus fuerat præ filiis hominum.* Psal. 44. Gloriosius tamen erat eundem credere Deum, ac filium Dei esse, sub illa humanitate latentem. Idcirco & beatus dici meruerat ille, qui vice cæterorum, & sua, interroganti se, dixerat confidenter: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Matth. 16. Quem gradum nondum attigerat ille, qui conversus ad Jesum quæsit videre Patrem, dicens: Domine ostende nobis Patrem. Joan. 14. Procul dubio, si hos interiores oculos habuisset, non fecisset hanc precationem: Scivisset utique, quod videns Filium, videt & Patrem. Non igitur interior oculus sibi sanus fuerat, ut Patrem videre posset, idcirco tantam lucem respicere nequibat. Oportet enim prius ambulare per fidem, ut quisque postea pervenire mereatur ad spem. Neque id præstare possunt oculi corporales, qui visibilia duntaxat cernunt, sed spirituales, qui sunt lucidiores, ea, quæ non videntur, attingunt, & contemplantur, sublevati per alas fidei. Decipi quippe possunt hi corporales, sed spirituales minime, qui ne in uno quidem falluntur, quum habeant rectum doctrinæ iudicium: nam etsi parietes, etsi mœnia, & montium moles, omnia facile prætercurrent. Hi enim, quamdiu vigent, in anima recte vident, rectaque absque velamine aspi-ciunt: vitiiati vero e contrario, etiam in rectis hallucinantur. Nec quidem peccare possunt hi corporales, nisi prius cœcutiant spirituales. Quapropter hunc sensum secutus est ille, qui ait in Evangelio Matth. 6. *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit:* hunc enim spirituales oculum

lum solus dat, qui per Prophetam suum dixerat. Jerem. 24. *Dabo eis cor cognoscendi me, & aures audientes.* Aures autem audiendi, ipsum est donum obediendi, ut, qui illud habent, ad eum veniant, *ad quem nemo venit, nisi fuerit ei datum a Patre ipsius.* Joan. 6. Qui vero has aures, & hos oculos non habent, fiete eis, quod scriptum est, ut videntes non videant, & audientes non intelligant: audientes quidem, & videntes corporis sensu, non audiunt, nec vident cordis assensu. Cur autem illi habeant has aures, & hos oculos, & illi e contrario non habeant, non est nostrum scire, sed ad illum duntaxat pertinere dignoscitur: *Qui dat singulis prout vult.* 1. Cor. 12. Ad alteram vero sequentem, quæ primæ nequaquam contrariari cernitur, placuit dicendum, quod postquam B. Thom. expurgari meruerat ærugine incredulitatis, hos oculos spirituales accepit a Domino, quapropter dixit: *Dominus meus, & Deus meus.* Joan. 20. Non enim hoc credidit, quod vidit, sed aliud vidit, aliud credidit: vidit enim hominem, sed Deum credidit: cernebat quippe, atque tangebatur carnem moventem, quam viderat morientem, & credebatur Deum in carne ipsa latentem: credebatur ergo mente, quia oculos interiores habebat. Quapropter interiores, & non exteriores interrogandi sunt, quibus duntaxat Deus attingitur, etsi non comprehendatur ab homine, dum viator est. Hos ergo requirit Christus, hos mandat haberi ab homine, & non corporales, qui plerumque cœcutiunt, & vitiantur videndo. Et sic ex prædictis patet, quid ad præmissa dicendum foret. Respondeo 2do: esse disparem rationem in utraque sententia: nam Thomas habuit pro motivo credendi ipsum visum: quia tangendo vidit corpus Christi verum vivum, ac solidum, ideo credidit ipsum resurrexisse a mortuis: & in hoc ei anteponuntur, qui non videndo crediderunt, non enim corporali visui innixi sunt ad credendum. At in præsentī textu non est sermo de motivo credendi, sed de singulari motivo, privilegio, ac singulari beneficio, per respectum simpliciter, & absolute

lute ad Christi præsentiam, qua discipuli dignati sunt. Nec inde eorum fides minor extitit; nam licet Christum corporaliter viderint, ipsum tamen verum esse Messiam, ac Dei Filium non viderant, sed divina fidei revelatione crediderunt, & ideo valde beati dicuntur, quia oculo corporis, ac mentis sunt intuiti. Secundo: dicuntur discipulorum oculi beati, ut ita ipsi maxime excitarentur ad æstimandum inligne donum, quo afficiebantur, Christum vident, ejusque sanctissima præsentia fruendo. Unde quando postea illa carebant, recordati dulcissimam sui sacratissimi Magistri conversationem multa tristitia affligebantur. Sic ipse prædixit Luc. 17. *Venient dies, quando desideretis videre unum diem Filii hominis, & non videbitis.*

Secunda: *Multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis.* Et tamen alibi omnes dicuntur voluisse videre, siquidem omnes de Christo vaticinati sunt, ut ait D. Petrus Act. 3. Deus prænunciavit per omnium Prophetarum ora *pati Christum suum.* Et Actor. 10. *Et huic, scilicet Christo, omnes Prophetæ testimonium perhibent.* Et per consequens maxime præoptabant videre eum, de quo tanta prædicebant. Unde ait de eo Isaias 35. *Desideravimus eum.* Respondeo 1mo cum Barado: Quod omnes *multi sunt.* Respondeo 2do: Quod recte dicantur non omnes, sed multi; nam cum hac dictione connectuntur Prophetæ, & Reges, & licet omnes Prophetæ desideraverint, non tamen omnes Reges, sed solum illi, quibus hoc revelatum est, ut Davidi, Salomoni, Ezechieli, & similibus.

Tertia: Quomodo dicitur, quod multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre Christum scilicet, & non viderunt, cum tamen de Abraham dicat ipse Dominus: *Abraham exultavit videre diem meum, vidit, & gavisus est.* Joan. 8. Respondet D. Hieron. in cap. 13. Matth. *Abraham vidit, scilicet Christum, in ænigmatæ, vidit in specie, vos autem discipuli in præsentiarum tenetis, & habetis Dominum vestrum.* Licet enim Prophetæ adventum Christi spirituali visionem sint contemplati, multum tamen a discipulis
super-

superantur, ut ait D. Remigius, qui illum corporeis oculis sunt intuiti, cum illoque conversati. Quin non dicitur, Abraham vidit Dominum, sed vidit diem Domini, quod est valde diversum: nam videre diem Domini, id est: cognoscere determinatum tempus, quo Deus factus est homo, ut ibi explicant D. Augustin. Chrysof. Theophilactus, & alii. Hoc autem scire, licet multis fuerit negatum, concessum est Abrahamo, & non visione corporea, sed spiritali, Deo revelante. Et inde Abrahamus habuit magnum gaudii, & exultationis motivum. Quanto major ergo discipulis gaudendi ratio, quia non solum Domini tempus cognoverunt, sed etiam ipsummet Dominum propriis oculis sunt intuiti, cum eo conversati, ac ore ad os locuti, & quod tot Prophetis, & Regibus non est datum, ipsi sunt assecuti. Ex quo patet magnitudo beneficii discipulis concessi, crescit enim excellentia doni, dum quibusdam elargitur, quod multis aliis denegatum extiterat. Quod confirmari potest ex allato Abrahami testimonio, de quo insigniter dicitur: *Vidit diem Domini, & gavisus est.* Multum augebatur exultationis ratio, cum ipse determinati temporis Domini obtinuerit cognitionem, quo multi alii caruerunt.

Quarta: Divus Lucas in præsentī refert, quod Christus dixerit: *Dico vobis, quod multi Prophetæ, & Reges, &c.* Divus vero Matth. cap. 13. sic scribit: *Dico vobis, quia multi Prophetæ, & justī cupierunt videre.* Respondeo cum venerabili Beda: Matthæus potius Prophetas, & justos appellat, ipsi enim sunt Reges magni, quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo præesse noverunt. Quos D. Lucas Reges appellat, D. Matthæus justos dicit, & minime a priori Evangelista dissentit, sed enucleat, quinam per Reges intelligendi, non scelerati, ac profani, sed virtutum sectatores, quia in justitia, & veritate ambulantes, se, & alios, ut ait Cardinalis Hugo, bene negant. Ad hunc sensum explicat Rupertus lib. 5. in Genes. cap. 17. promissionem factam Abrahamo: *Ponam te in gentes, Regesque ex te egredientur.*

Gen.

Gen. 17. Sed quoniam sunt isti, qui sub Regum nomine Patriarchæ promittuntur? Hi nimirum, de quibus immediate subditur in textu: *Statuam pactum meum inter me, & te, & inter semen tuum post te in generationibus tuis.* Qui sunt nimirum iusti, & pii, legem, ac pactum Dei observantes: non enim Regum nomine veniunt, qui a virtute, & æquitate exulant, sed qui illius sunt æmulatores magni. Citatus Rupertus. *Et ponam te in gentibus, Regesque ex te egredientur; Reges hic, ait, recte accipiuntur, qui apud ipsum pro fidei merito noti sunt. De quibus ipse in Evangelio: Dico enim vobis, ait, multi Reges, & iusti voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt.* Expendendus est ritus, quo Israelis Reges ungebantur. Sic ex mandato Joiadæ Sacerdotis creatur Joas Rex: *Produxitque filium Regis, & posuit super eum diadema, & testimonium, feceruntque eum Regem.* 4. Reg. 11. Ubi Glossa interlinearis ait: *Diadema erat insigne capitis Regum, testimonium autem lex, qua doceatur, qualiter vivet, & quid aget.* Idem docet Cajetan. *Testimonium, id est: phylacterium, in quo erat summa legis scripta: & per hoc insinuaturnos coronandi Regem, ut videlicet diademate oneretur pro dignitate regia, divinæ autem legis studium ad servandam eam profiteretur.* Similiter idem habent Lirani, Abulensis, Hugo, & alii; imo pulchre Theodoretus in 4. Regum. Quæst. 34. ait: *Perspicuum est, quod sanctificationem vocavit unguentum, nempe chryisma; testimonium autem coronam regiam, quæ significaret Regem.* Ex more ad ostendendam regiam dignitatem, in diademate summa legis ponebatur scripta: & Theodoretus valde notanter legis testimonium regiam coronam vocat; quia si adsit legis observatio, regalis dignitas fulget, si vero illius intersit violatio, omnino regalia insignia obscurantur, pereunt, ac deficiunt: sicque tamdiu purpurata nitet majestas, quamdiu perdurat justitiæ vigor, a quo potius, quam ab auro, & gemmis diffunditur. Angelomus in 4. Reg. 11. Ut cum ipso regni habitu simul disciplina legis Dei servanda committeretur: & qui se prælatum populo regendo videret,

deret, ipse se regendum divinis legibus subdi debere meminisset.

Quinta: *Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones. v. 36.* Quid ergo, an Sacerdos ille, & Levita, qui vulneratum præterierant, proximi non erant? Nam hoc videtur sequi ex Christi interrogatione, quasi omnes certe proximi non essent, & ex legisperiti responsione dicentis: *Qui fecit misericordiam in illum*, & quasi alios excludentis, quasi non proximos, qui misericordiam in illum non fecerant. Respondeo: Erant illi quidem proximi, sed non se gesserant ut proximi; alter & erat, & se ut proximum gesserat, quamvis minus proximus esse videretur; & quia ab effectu Christus argumentabatur, & legisperitus similiter respondebat, dixit illum, qui misericordiam fecerat, quantum quidem ex operibus apparuit, proximum fuisse, quasi alii non fuissent. Et non id agebat Christus, ut doceret, quis proximus non esset, sed quis esset, ideo non est existimandum colligi ex hac parabola Sacerdotem illum, atque Levitam, non fuisse proximos, nam de eo legisperitus non dubitat, sed tantum alterum fuisse proximum, quem non proximum, sed hostem putabat esse.

Hæc de sensu literalis, & apparentibus discordantiis. Porro quoniam tam accurate hæc parabola a Domino est conficta, & in omnibus fere suis parabolis Dominus præterit ad quod primo parabolæ assumuntur, mysteria quædam commendare voluerit nobis, non potest videri vana (quemadmodum hodie quidam volunt) illa parabolæ istius tractatio, qua ipsa de Christo exponitur, cum omnia optime quadrent ad mysterium redemptionis per Christum perfectæ explicandum, & antiquissimi etiam Patres Hieron. August. Ambros. & alii de Christo eam intellexerint, ut credendum sit etiam hunc sensum Dominum in parabola intendisse, & ab Apostolis per manum susceptum. Itaque per Samaritanum, de quo in parabola, Dominus se significavit, & recte: tum quod a Judæis velut Samaritanus contemneretur, & probri causa Samaritanus dictus esset:

tum quod id nomen, si significatum spectes, probe in ipsum quadret. Significat enim custodem a verbo Samari, quod est custodire. Samaritanus ergo erat, quia is erat, de quo in Psal. 126. *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.* Cæterum per hominem, qui descendit ab Hierusalem in Jericho, intelligendum universum humanum genus, quod in primis nostris Parentibus e Paradiso, in quo fruebatur sublimi illa, & tranquilla, & pacifica vita, excidit in vallem hanc lachrymarum, ubi omnia mutationibus ad instar lunæ sunt plena. Hierusalem enim in sublimi civitas sita, interpretatur visio pacis, Jericho vero civitas in valle lunam significat; proinde illud nomen convenit ad significandum Paradisum, istud vero ad significandum mundum istum instabilem, in quem homo ejectus est, qui, cum descendisset, incidit in latrones, quia in crudelium dæmonum venit potestatem, a quibus tutus erat, quamdiu sese in Hierusalem continuit, qui illum & exuerunt, ac spoliaverunt vestibus innocentiae, atque virtutum, & jam exutum etiam plagis multis affecerunt, reddentes illum obnoxium peccatis ignorantiae veri, ac imbecillitati operandi recta, ita ut jam jaceret abjectus, destitutus, ac desperationi, mortique proximus, non tamen adhuc mortuus, sed semivivus, & semimortuus: aut quia adhuc in illo erant motus vitæ, sed imperfecti, quibus scilicet ad bonum ferebatur, sed quod præstare non potuit: aut quia nondum de eo etsi graviter vulnerato plane desperatum erat, & cui adhuc spes vitæ, & sanitatis erat in Christo: aut quia vivens vita corporali vitam spiritualem perdiderat. Sic autem vulneratam jacentem humanam naturam Sacerdos, & Levita, hoc est: lex, & Prophetæ, a quibus ejus sanitas expectanda videbatur, pertransierunt, relinquentes eam ut erat vulnerata, & semimortua, etiamsi viderent eam jacentem, & morbi, ac calamitatis ejus magnitudinem agnoscerent. Aut (quod ad primam parabolæ intensionem magis accedit,) in Sacerdote, & Levita pertranseuntibus, recte intelligimus Ju-

Judæorum Sacerdotes, & Doctores suis potius rebus, & commodis incumbentes, quam aliorum salutis, neglexisse deploratorum hominum salutis consulere, sicut Sacerdos, & Levita, de quibus parabola, pergebant, qua cœperant, ne quid dispendii in rebus hujus mundi paterentur, si circa misericordiam occuparentur. Cum igitur Sacerdos, & Levita, vel non possent, vel negligenter homini semivivo succurrere, Samaritanus quidam, nempe Christus per assumptam humanitatem etiam iter faciens e Hierusalem cœlesti in Jericho, & vallem hujus mundi, cum post legem, & Prophetas, & Judæorum Sacerdotes veniens videret humanæ naturæ calamitatem, non eam præterivit, aut neglexit, sed etsi ab hominibus multis esset affectus probris, etsi proprio suo genere alienus esset a nobis, tamen vere se nobis proximum exhibuit. Itaque misericordia motus, non nostris commotus meritis, propius etiam nos accedens per suam nobiscum conversationem, mox cœpit obligare vulnera nostra vinculo doctrinæ, & gratiæ suæ, infundens oleum & vinum, quæ solus ille secum in via assumpsit, ac nobis infundere potuit, hoc est: gratia, ac charismatibus Spiritus sancti, & sui sanguinis effusione nos curans, quorum utrumque necessarium fuit nostræ curationi. Hæc enim recte per oleum & vinum quis intellexerit, in quibus etiam duabus materiis omnia pene Sacramenta, quibus curamur, consistunt; aut per oleum & vinum lenitatem, & mordacitatem intellige doctrinæ christianæ, quæ alibi quidem mansuete procedit, & exhilarat, alibi vero perstringit, & mordet, unde sic apte temperata undique juvat. Non satis autem illi fuit hoc modo obligasse hominis vulnera optimo doctrinæ suæ temperamento adhibito: sed præterea etiam illum imposuit in jumentum suum peccata nostra suscipiens in corpore suo, ac de suo dependens, quod nos commerueramus, & rursus, quia nos membra sua fecit, sui que corporis participes, ut unum simus cum eo corpus, sicque hominem detulit in stabulum suum, & diverforium, hoc est, Ecclesiam,

quæ recte *παραδοχεῖον* dicitur, quod sine discrimine quosvis recipiat, sed tanquam hospites, & peregrinos. Unde de dilectione proximo exhibenda, fit

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. Luc. 10. Homo ex natura sua efformatus est ad amorem proximi. Nulla creaturarum omnium in tantum refractaria, ac indomita reperitur, quin ad natum, nutritumve supremæ Majestatis flectatur lupato. Ab ipsis mundi cunabulis demandatum terræ est, ut germinaret herbam virentem, & facientem semen: *Et lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, & factum est ita. Gen. 1. v. 11.* Sanctum itidem, ut sol, & luna, cæteraque syderum agmina irreposito motu cardines cœli obirent, diei noctique inducias dispensarent, ac elementis sibi subditis obstetricarent: *Fiant luminaria in firmamento cœli, & dividant diem, ac noctem. Et factum est ita. Ibide n.* Præceptum ipsis elementis, ut sese mutuo foverent, mala profligarent, bona inducerent, homini ancillarentur. *Et factum est ita.* Unumquodque suo fungitur officio, astra lucent, & gyrantur, aura putidam, noxiamque profligat mephytim, liquor lavat, lavatque, terra germinat, & gemmat, nec vel latum unguem sæculorum evolutorum intercapidine ab edictis cœlestibus exorbitasse se secluso speciali edicto compertissimum est. Nam ut vere de his Psaltes Regius cecinit: *Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi præceptum posuit, & non præteribit. Psal. 148. v. 6.* Quod si insuper divinum Numen ediceret, ut gravissima montium juga ad cœlestis harmoniæ concentum exilirent, vel depressa ponderibus suis saxa, volucrum instar assumpto alarum remigio per aera ferrentur, flumina ad Oceani patriam maturantia iter retrorsum, unde exierant, reflecterentur; bestię efferatissimæ exuta omni crudelitate ad humanitatis, ac clementiæ genium sese componerent, &c. Illico universa morem gererent, seque

seque divinis submitterent imperiis. Id, cum ita sit, quid est, quod homo leve, & suave Domini sui iugum proterve dedignetur subire? Quid est, quod temerario, ac perduelli ausu fræna illius excutiat? Quid est, quod cum illi (ut alia præteream) præcipitur, ut diligat proximum suum, ipse non modo non obsecundet: sed insuper calcatis Domini sui edictis eundem maledictis impetat, violentia infestet, prosequatur odio sæpius Vatiniano? Unde quæso hoc? estne in homine radix, ex qua tam venenatum pullulet malum? estne membrum unicum, in quo semen quodpiam dissensionum naturæ author reposuit? estne arteria minima, quæ iracundiæ fluctus despumet? estne officulum aliquod, ex quo tanquam ab incude Vulcanicujusdam scintillæ inimicitiarum profiliant? Id paululum exactius perpendamus.

Ex probabiliore sapientum sententia, homo materia, seu corpore, anima, seu forma, & unione tanquam partibus essentialibus constat. Ut enim ex anima, & corpore illum componi compertissimum est, ita insuper unionem denegare nemo fanior pollens judicio poterit. Restaret enim integer, & incorruptus secundum fata sua homo, nisi pars ista interiret. Has ergo partes, cum singillatim excutio, non modo non obluctantes, aut refractarias dilectionis Pandectis invenio, sed insuper summo pere ad eas propensas, ac deditissimas enuntiare cogor. Nam quod primam hominis partem, seu materiam illius concernit, de ea sacer Chronologus in hunc modum meminit: *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ.* Gen. 2. v. 7. Hebræa legit: *Plasmavit Deus pulverem, seu lutum de terra.* id est: quemadmodum plastæ fingunt homines luteos; ita Deus hominis corpus in modum statuæ vel per se, vel per Angelos suos de limo terræ efformavit. Homo cur ex limo conditus? hic ego exurgo, percunctorve, quid sit, quod divina bonitas hominem, cui omnia subdidit, non illustrioribus cunis, cerisve decorarit? Cur non juxta mentem Platonis aurum, argentumve venis illius infudit? Cur non ad

instar Deucalionis non quidem ex rudi petra, sed gemma quapiam eduxit? Cur saltem alio usus elemento superiore non est? Nonne si candicaret eboris ad instar, si radiaret ut ignis, fulguraret ut aurum, splenderet ut adamas, augustius magnificentiam opificis demonstrasset? Nonne natalitiis, & minime adscititiis splendoribus illustris esset? Qua de causa elemento vilissimo agnatum reddidit? Attendite, quæso, & stupefcite profunditatem divini consilii! omnibus aliis elementis citra terram, nescio, quid vitii a natura ipsa inoculatum est. Ignis natura sua avidissimus, rapacissimus, superbissimus, crudelissimus est. Rapacissimum dico, quia nunquam dicit, sufficit. Superbissimum, quia cæteris altius etiam cum interitu aliorum eminere contendit. Avidissimum, quia omnia depascitur. Crudelissimum, eo quod oppida, ac civitates integerimas in favillam redigat, fulgura, ac tonitrua excitet, hominem ipsum sui juris factum atrocissime excruciet. Aura itidem vertumnus est unus; jam Zephyro blanditur, jam flante Borea tecta, turresque cidari sua despoliat, arbores stirpitibus evellit, onerarias in syrtes allidit, urbes, regnaque integerima terræ motibus quatit insolitis. Aqua etiam insolens nimium superexundat licentiosius, cataractas, ac aggeres perrumpit, pecudes, hominesque immaturo condit sepulchro, urbes, ac provincias diruit, & stillicidiis ipsius naufragium navibus, ruinam sæpius domibus accersit. Saxa, gemmæque per se crudæ, steriles, ac sæpenumero indomitæ sunt. Terra sola, ac unica nos universos perinde ac mater amabilissima suis in vita succollat humeris, suo post fata fuscipit gremio. Hæc nos pascit frugibus, ac fructibus, delectat floribus, & mille modis a nobis spreta, ac conculcata, læsa, ac faucia, versa, & aversa, nunquam, & nusquam beneficentiæ suæ in nos stitit cataractas. Noluit itaque sapientissimus rerum omnium Conditor ex igne nos educere, ne forsan tonitruis, fulminibusque aliis obstreperemus. Nec ex aere, ne vanitatem ipsius, insolentiamque æmularemur, ne alios lue contagio-

ſæ converſationis afficeremus, ne fuſurris, neſcio quibus, inceſſeremur. Nec item ex liquore originem, ac ſtirpem tradere voluit, ne effunderemur ſicut aqua, & tumore decumano turgidi, aut tempeſtate affectuum agitati naufragium nobis, aliisque acceleraremus. Nec denique ex lapide ullo, ne fors marmoreas, immitesque traheremus fibras. Verum ex terra, quæ cuncta ſuſtinet, omnibus omnia elargitur, & nulli impropert, nos proſapiam ducere voluit, ut vel ſic ab ipſius incunabulis nos ad omnis humanitatis amuſſim efformaret. Eam ob rem, ut ſuffragio ſuo ſenſum meum comprobavit Mediolanenſis Antiſtes, ita ſuos Auditores ad hanc Genefim perpendendam adhortatus eſt. *Conſidera, inquit, o homo! unde nomen ſumpſeris, ab humo ſciticet, quæ nihil a te accipit, ſed omnia largitur omnibus, & diverſos in omnium animantium uſum fructus adminiſtrat. Inde appellata humanitas, ſpecialis, ac domeſtica virtus hominis, quæ adjuvet conſortem. S. Ambroſ. Lib. 3. Officio. cap. 3. Expende, inquam, hæc ſerio, & vel ea de cauſa te ex terra formatum eſſe tibi perſuadeas, ut humanitatem, charitatemque ſectareris. Sororiæ enim telluris, ac charitatis conditiones ſunt, quod in mundo maiore efficit tellus, id in minore charitas. Nam ut charitas Pauli oraculo, patiens eſt, benigna eſt, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit, quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſuſtinet. I. ad Cor. 13. v. 4. Ita & tellus. Nec iſta, nec illa facit ſtipendium, nec iſta, nec illa vindictam meditatatur læſa, nec iſta, nec illa cothurnum induit, nec illa, nec iſta Lari ſuo ſacrificat, &c. Conſidera, o homo! unde nomen ſumpſeris, &c.*

Eluceſcet id multo amplius ex arctiſſima membrorum omnium inter ſe neceſſitudine. Horum enim quodvis alteri ancillatur, & intentata in alterius perniciem mala propulſat. Caput citra ambitionis faſtum præeſt, pedes ſumma cum devotione eidem ſeſe ſubmittunt, venter ſine ullius injuria diſpenſat oblata. Quod ſi vero unum in aliud membrum in-

furgat, si unum aliud destituat, si communione alterius privetur, totum corpus perire est necesse. Quid, quæso, nos sumus, si Apostolum audimus, nisi *unum corpus in Christo, & alter alterius membra?* ad Rom. 12. v. 5. Si igitur membra corporis naturalis sibi invicem operam locant, si se invicem vendicant, sibi adminiculantur, an non æquum est, ut & membra corporis mystici arctiore vinculo inter se concatenentur? Audite, obsecro, præfatum Præfulem id ipsum inculcantem. *Hæc est, ait ille, lex naturæ, quæ nos ad omnem adstringit humanitatem, & tanquam unius corporis partes, alter alteri defermamus, nec detrahendum quidpiam unius corporis membro putemus, cum contra naturæ legem sit proximum non juvare.* S. Ambr. Lib. 3. Offic. Finge hanc, & da oculo virtutem, ut possit detrahere auditum auribus, odorem naribus, ori saporem, ac sibi conferre; nonne omnem naturæ statum dissolvit? Finge item oculos nolle in medio pati nasum, aut nasum os, aut os dentes, aut dentes linguam, nonne de toto corpore actum erit? Sic enim nascimur, ut consentiant membra membris, & alterum alteri adhæreat, & obsequatur. *Non est, scribit Apostolus, schisma in corpore, sed id ipsum pro invicem sollicita membra, & si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* Si vero tantus est nexus membrorum corporis, an non æquum est, ut eodem trahamur ad amorem proximi? Si officit membris naturalibus feditio, an non multo gravius spiritualibus? Si illa fatiscunt, an non timendum, ne & nos perinde ac membra putrida, ac contagiosa a capite nostro avellamur? Si injuria est corpori quævis mutilatio, an non itidem futura est capiti nostro Christo?

S. Greg. Nazianz. Lib. de Opif. cap. 7. roboraturus mentem meam, oppositam propositioni meæ quæstionem movet, percunctaturque, qua de causa D. O. M. hominem prorsus inermem condiderit? neque enim aut fronti cornua indidit, aut plantas calcibus armavit, aut latera squammis loricavit, aut os dentium mucronibus inarmavit, aut linguæ acu-

aculeum aptavit; verum omnino nudum, omniumque telis expositum produxit. Nonne par erat, ut universitatis Princeps inter arma, ac phalanges velut Salomon sexaginta inter fortissimos resupinaretur? Nonne æquum, ut qua viribus, qua armis cætera animantia antecelleret, eaque ratione & vim propulsaret illatam, & salutis suæ consulere, dignitatisque? Cui quæstioni ipsemet respondit, dicens: Ea de causa factum, ut homo nonnisi amore, ac benevolentia munitus hac unica veluti armatura, & a reliquis bestiis feritate principatum aucupantibus discreparet, & alios sibi obstringere niteretur. *Si enim cornua, vel aculeos aliquos, unguesque præseferret ultores, primum quidem bestiis existeret similis, & occursione ipsa difficilis appareret.* Pro! quantum monstrum foret homo, si aut proboscide Elephantum, aut torvo, corneove taurorum vultu, aut dentibus aprorum prominentibus, aut alio feritatis simulacro deformatus esset. Quis eo rerum statu alteri cohabitaret? quis vel obvio non percelleretur intuitu? si hoc rerum articulo definivit Sapiens: *Commorari leoni, & draconi placebit, quam habitare cum muliere nequam.* Eccl. 25. v. 23. quid illo sanxisset, in quo omni horribilius Megæra non anguibus duntaxat incingerentur; sed & cornu, & unguibus, & calce ferocirent? si nunc effervescentes vehementius stomacho viri non sustinent, quomodo prærabidas tolerarent? si nunc identidem ad laminam Machæræ saltantes vix cicurantur, qua ratione tum mansuescerent, cum cornu semper præseferrent? Divino itaque factum consilio, ut & inermes eniteremur in lucem, & ex natura radice nullum ad offensionem genus armorum sit subministratum. Altera pars hominis anima est, eaque ad imaginem Dei condita. *Creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum,* ait sacer Historiographus. Non me latent altissimæ hujus divini consilii rationes. Teneo probe mentem Greg. Nisseni opinantis id ea de causa factum, ut quanto magis homo similitudine ad Deum accederet, tanto majore interval-

lo animum a creaturis avocaret. Comperta mihi est doctrina magni Ecclesiæ Doctoris Augustini interpretantis, id eo consilio factum, ut homo imagine Dei sui, proinde ac sigillo munitus se totum juris divini esse nosset, nec ulli rei creatæ se se manciparet. Exploratum mihi ex Chrysologo est, intentionem Numinis eo collimasse, ut homo tanto accuratiore studio nitorem animæ suæ conservaret, neve luto, spurcitiisque peccati fœdaretur. Constat, ut alios mittam, S. Leonem obtendere, ut imitator esset sui conditoris. Verum proposito meo aptissime ratiocinatur D. Franciscus Salesius id intentum ad majorem erga proximum suum concipiendam benevolentiam. *Ut sicut Deus creavit hominem ad imaginem, & similitudinem suam, ita etiam ordinavit amorem erga hominem ad imaginem, & similitudinem amoris, quæ debetur Trinitati.* S. Franc. Sales. de amore div.

Quod, ut intellectu facilius sit, sciendum, Theosophia est: quod Pater æternus produciens filium suum in similitudinem naturæ, videat in eo imaginem suam, eamque infinito amore, qui Spiritus Sanctus est, prosequatur, inque omne ævum complectatur. Ad extra vero veluti pelagus bonitatis immensum in tempore exundans, cum hominem ad imaginem suam, seu ut Hebræa legit, ad umbram suam condidisset, eidem summe agglutinatus est, ut non creata duntaxat in bonum ipsius, & usum proxime retulerit, sed & filium suum eidem donarit. Sic Deus dilexit mundum, &c. *Creavit Deus hominem ad imaginem suam, ita, ut in eo ordinaret amorem erga proximum.* Ut sicut Deus ad intra respiciens filium suum, qui est imago ipsius invisibilis, eandem infinito amore complecteretur; ita & tu in altero imaginem Dei coleres, & observares, tuumque amorem ad divini amoris ideam, quantum humanæ intentiones sufficiunt, in intimis effingeres medullis. Subinde vero quemadmodum bonitas divitias suas largissime communicat, omnia conferendo in usum hominis, eundem lapsum erigendo, & gratiæ suæ donis præveniando, conco-

mi-

mitando, implendo; haud secus nobis incumbit amorem, quem intus concepimus, pro virili ad extra contestari, collaborando proximo, juvando consilio, & auxilio, uno humero quasi, cum privatum, tum publicum bonum promovendo. *Ut sicut Deus creavit hominem ad imaginem suam &c.* itaque opera tua non sint duntaxat particularia, sed universalia, non respiciant emolumentum tantum proprium, sed & proximi, non in corde, aut mente subsistant, sed in propatulum ad opus progrediantur.

Ne vero quispiam naturæ corruptæ vitium ostenderet, ipsemet, qui eam condidit, ad genuini amoris ideam reformare dignatus est. Ipse tanquam Rex pacificus, regie, magnificentissimeque pacificans, quæ in terris, & in coelis sunt, lauream in sublimi Triados capitolium intulit. Ipse parietem, qui divisus inter nos, ac Deum, suo compegit cruore. Ipse a Patre suo exoravit, ut sicut ipse est unum in natura cum illo, ita & nos voluntatis conjunctione in unum reduceremur. Pater mi, ait, unicum a te peto, nimirum ut *sicut tu in me es, & ego in te*, ita & illi sint in nobis solide uniti, & perfecti. *Ut sint consummati in unum, sicut tu in me, & ego in te.*

Hanc unionem mundus suspexit, cum illo sublimato cœperunt corda fidelium uniri, ac singulari voluntatum communione ad Deum ferri. Nam ut S. Lucas contestatur: *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una.* Act. 4. v. 32. Erant inter se Charitate mutua, divinaque pace perinde, ac gemmeo vinculo copulati, ad Christi corpus divino odore perfusum, perinde ac Aquilæ congregabantur, ab eodem perinde ac magnete potentissimo ad se invicem corda eorum rapiebantur, ut non tam nomine, quam re ipsa fratres, & germani haberentur, fierine ergo potest, ut nos eadem matre geniti, eodem Patre cœlesti renati, iisdem gratiis constricti, iisdem trochleis SS. Crucis ad charitatem attracti ab invicem dissensionibus avellamur? fierine potest, ut natura non trahat ad sua jura, ut graculus graculo non affideat, aut similis simili non

con-

congaudeat? fierine potest, ut lapis non tendat deorsum, ignis non enitatur sursum, aura non moveatur Zephyro, liquor non diffundatur, homo non propendeat ad amorem, & benevolentiam? fierine potest, ut sanguis Jesu Christi nos non conglutinet, ut in eodem odium, ac livor non demergatur? Naufragati sunt in mari rubro Pharaonis Erynnides, furiaeque omnes, & natabunt irae, ac dirae nostrae in cruento Domini pelago, vivetque vindicta in funere Salvatoris? potuit lignum obvium in aquas amarissimas dejectum dulcissimam, ac nectaream reddere, & non poterit arbor S. Crucis amaritudinem cordis nostri, felleumque animum in melleum temperare? Mansuescit deposita feritate taurus sylvestris ad fici arborem dulcissimam alligatus, & homo irae facibus exardescens ad arborem crucis efferabitur? profecto quisquis turgescit iracundia, inque fermento atrae bilis totus jacet, is mihi semet suspectum reddit, vel a natura humana defecisse, vel sanguini Dominico neutiquam communicasse.

Essentialis pars tertia est vinculum, seu unio constringens in unum, fasciansque corpus, & animam. Ipsius enim natura in eo consistit, ut corpus, & animam, quantumvis inter se disparata conciliet, & adamantinis nodis fortius vinciat ad unitatem. Quod quam sincere, ac stricte praestet, ex divortio harum partium oppido elucet. Pro! quæ tum anxietas animum occupat? quanta tristitia mentem infestat? quanta debilitas enervat medullas? quantus sudor obsidet frontem? quantus terror concutit ossa? despiciuntur opes, effunditur sanguis, detruncantur artus, exuruntur cauteria, dummodo filum hoc animum, corpusque concatenate non abrumpatur. Et licet quibusdam filum hoc tenuissimum, commento vatum est fuso Lachesis deproperatum, & forfice quavis intercidendum esse videatur, omni tamen nodo Gordio adstringit fortius, nec secus, quam aut ferro dissolvitur, aut grandi violentia rumpitur, aut ætatis vitio computrescit, aut ira Divum in floccos annihilatur.

Hoc

Hoc vinculo salvo frons in altum erigitur, oculi cryſtallo palmam eripiunt, vultus purpura, niveque conſpergitur, illigantur labiis lepores, decus collo effunditur, omnes artus ad decorem, ac delicias efformantur. Eodem vero disrupto facies umbris obſidetur larvalibus, oculi in lacunas ſuas ſœdiſſime recedunt, gratiæ omnes exulant, totum corpus emoritur, ceditque putredini, ac vermibus. Hoc vinculo deſtituitur Angelus; quia eſt ſpiritus, ſaxa, quia purum corpus, & juxta nonnullorum opinionem animalia, quia eorum anima educitur e materia, & in eadem diſſolubiliter ſuſtentatur; ſolus vero homo eodem gaudet. O nos itaque male luminatos! O ſideratos nimium, ſi non arbitramur, quanto opere hac ex parte ad charitatem efformemur, ac incitemur. Quid enim illa eſt aliud, quam unio, ac vinculum univerſi, a quo omnis ſymmetria, omnis decor, decusque univerſi dependet, & qua recifa natura cadaver abominandum transformatur. Non ſinit me errare, qui entheo prolocutus eſt ſpiritu: *Qui non diligit, manet in morte.* Cadaver eſt vermibus ſcatens nunquam morituris; morticinium cerbero gehennali conſecratum, lignum putridum æternis deſignatum incendiis. *Qui non diligit, manet in morte.* Sequeſtratur a conſortio hominum, anathematizatur a Sanctis, fulminatur a Deo; ut corporis ſoluto vinculo homo moritur mundo; ita anima emoritur Numini, & Sanctis ejus.

Quod ſi itaque tanto ſtudio contenditis illæſum conſervare illud corporis vinculum, an non juſtius eſt iſtud animæ accurare vigilantius? ſi ad illud retinendum amara quævis exhauriuntur, ſi opes profunduntur, ſi ferrum, & ignes patimini, an non æquius eſt omnem ſubſtantiam profundere pro dilectione? adverſa quævis perpeti, abſynthium, ſuccosque peracerbos ligurire? quod ſi pro illius integritate vota ſancte facitis, precesque funditis; an non ſanctius pro hoc obtinendo ſupplices aris advolvemini?

Vereor tamen, ne identidem nihilo minus a plerisque fiat, Audire vel invitus cogor bene multos

tos diffidia alere, lites ferere, concordiam ejurare, ob unicum quandoque verbum in furias abire, aliave machinari, quæ lex Dei, charitatisque vetat. Inveniuntur, qui quidem flent cum flentibus, gaudentibus autem aliis, livore, ac invidia excæcati ipsi luctu tabescunt, & pereunt. Nunquam iis bene, nisi aliis sit male, malunt mori, quam alios aut fortunæ muneribus ornatos, aut ad altiora subvectos subsellia conspiciari. Et hocine est Christianum? quid dico, hocine humanum? minus dico, an hoc naturæ consentaneum? tota hominis natura, imo universi ad conjunctionem propendet, & vinculis quibusdam adamantinis constringitur; elementa mutuis complexibus illigantur, omnesque mundi partes concinna, modulataque consensione harmoniam efficiunt longe pulcherrimam. Hi soli cum Satana turbant musicam, deturbandi, nisi se corrigant, cum eodem. Hos itaque per pretia redemptionis nostræ obtestor, ut memores sint, unde excisi, revocent se ad imaginem Dei, imo ad amorem totos quantos efformatos: Et si quid etiamnum naturæ humanæ illis inest, si quæ arteria, si quæ fibræ hominis, venena expuant, sibi dent dextras invicem, amplexentur in osculo pacis, & Deus pacis, & dilectionis erit cum ipsis.

§. IV.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA
POLEMICA.

*An præceptum diligendi Deum ex toto corde, &c.
sit possibile homini, possitque ab homine
impleri in hac vita?*

Notandum: quod Lutherus ob malam hujus præcepti intelligentiam asseruerit hoc præceptum: *Non concupisces*: homini esse impossibile, nec posse ab homine impleri in hac vita, eo quod fieri non possit, quin in hac vita homo alia amet præter Deum, quem proinde non possit diligere ex toto corde. Rursum quia non potest fieri, ut homo diligat

ligat Deum concupiscentia & affectu carnis, ut quæ semper voluntati divinæ contranitur, & proinde fieri non possit, ut ex omnibus viribus animæ Deum diligat. Hinc autem ulterius docuit hominem in omni etiam opere bono semper peccare, quod in omni opere absit hæc totalis, perfecta Dei dilectio. Porro suam de hoc primo præcepto sententiam confirmat autoritate divi Augustini, qui in quibusdam locis docet hoc præceptum non perfici, nec impleri in hac vita, sed implendum in vita futura. Nam Lib. de perfectione justitiæ sic habet: In plenitudine charitatis, loquitur de charitate futuræ vitæ, præceptum illud implebitur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Nam cum est adhuc aliquid carnalis concupiscentiæ, quod vel continendo frænatur, non omni modo ex tota anima diligitur Deus. Similia habet S. August. in plerisque locis de præcepto: *Non concupisces*: quod in hac vita asserit non impleri, quod sine concupiscentia non possimus esse. Ut ergo intelligamus quam male blasphemam hanc suam doctrinam, & ex hujus præcepti verbis, & ex D. August. Lutherus comprobare nifus sit, sciendum, præceptum hoc dupliciter intelligi posse, idque rursus ex duplici parte, nempe ex parte verbi *diliges*, & ex parte dictionis, totus, vel omnis. Nam verbum *diliges*, quod hic Hebraica phrasi positum est pro imperativo, *dilige*, accipi potest: vel ut eo præcipiatur specialiter actus, & operatio, atque affectio voluntatis, quæ dilectio dicitur, qua homo feratur affectu, & actu in Deum tanquam rem summe bonam, ut hoc mandatum dilectionis sit speciale mandatum, singularem quendam voluntatis actum, & affectum erga Deum exigens. Vel potest accipi, ut non tantum actualis, & interna illa affectio voluntatis eo verbo præcipiatur, sed & dilectio, quæ habitualis dicitur, & est in homine etiam, cum de Deo non cogitat, nec in illum actu affectione fertur, ratione cujus habitualis dilectionis etiam omnia hominis opera, quæ ex illa profluunt, pertinent ad mandatum.

datum dilectionis, ita ut sit generale mandatum, comprehendens omnia, quæ Deo sunt placita, & ab eo præcepta. Sic & totalitas, de qua dicitur: ex toto corde, & tota anima: dupliciter potest intelligi. Altero modo, ut significetur omnem vim animæ intendendam ad dilectionem Dei, ita ut homo præter Deum nihil diligat, quantum ab eo est diligibilis. Altero, ut *totus* accipiatur vulgari modo, quo dicimus aliquem totum esse in studiis, & toto corde studiis addictum esse, quia scilicet præcipua ejus occupatio, & cogitatio est in studiis, nec aliud quid præter studia magnopere amat, & curat, solis studiis intime afficitur, reliquis vero frigide, & obiter. Itaque si totalitas primo modo accipiatur sine verbo, diliges, intelligatur præcipi specialiter actualis voluntatis affectio, sive habitualis, & generaliter etiam omnis externa internæ dilectionis per opera demonstratio, certum est, hoc præceptum adimpleri in hac vita non posse. Fieri enim non potest, ut homo affectuali dilectione sic toto corde in Deum feratur, ut nihil aliud vel actu, vel habitu amet, aut tam perfecte eum complectatur, quam amari ab eo potest, quod propter annexam concupiscentiam carnis aliquid affectionis habeat cor ad ea, quæ sunt carnis, & non Dei. Proinde non potest etiam impleri, si præter internam dilectionem intelligantur generaliter etiam præcipi externa dilectionis opera, cum nec hæc sic toto corde ab homine fieri possint, ut omnis vis cordis in ea intendat, cum ex parte aliqua cor per carnis concupiscentiam vitiorum in contraria, nempe carnalia, saltem habitu feratur. Sic sane de hoc præcepto, tanquam generali mandato locutus est August. lib. de perfect. justitiæ, ubi dicit ipsum in hac vita non adimpleri. Affirmat enim esse generalem incisionem, sicut generalis prohibitio est: *Non concupisces*: Si vero totalitas secundo modo intelligatur, non est dubium, quin impleri possit hoc præceptum, sive accipiatur, ut sit speciale præceptum, sive ut sit generale. Nam si intelligatur, ut sit speciale præceptum dilectionis, scilicet actualis, inter-

ternæ, diligitur Deus ex toto corde, cum quis in Deum tanquam summum bonum sic fertur affectu, & voluntate, ut eum præponat universis rebus commutabilibus, ac pro supremo vitæ suæ eligat fine, quibuslibet carere malens, quam Deo, ac summopere desiderans, ut universæ totius vitæ actiones illi sint ad plenum subjectæ, etiamsi non ignoret, id per carnis imbecillitatem nequaquam futurum. Sic quidam præceptum istud accipiunt asserentes præceptum esse affirmativum, quod pro conditione præceptorum affirmativorum obligat semper, sed non pro semper, ut eloquuntur, hoc est: omni tempore, sed non pro omni tempore. Proinde disputant, quo tempore obliget hoc præceptum, ut opus sit hunc affectum, & voluntatis actum elicere, & per eum dicto modo ferri in Deum: quod fane, ut est summe utile homini, & meritorium, ita difficillimum ei, qui nondum renunciavit carnalibus affectibus. Et quidam quidem existimant hoc præceptum implendum a Christianis diebus Dominicis, quod hi constituti sint, ut in eis fideles mentem suam in Deum elevent, alii vero nullum tempus certum esse putant, quo ad hunc actum homo obligetur, quamvis necesse sit eum aliquando Deo exhibere. De quo latius in confessionalis Godscaldi cap. 12. Si vero accipiatur hoc præceptum, ut generale mandatum, non tam exigens actualem illam voluntatis affectionem, quam habituales dilectionem cum operum bonorum exhibitione, quæ sint internæ dilectionis testimonia, diligitur tunc Deus ex toto corde, cum quis ex intima, & sincera erga Deum affectione occupatur potissimum in his, quæ Dei sunt, præ omnibus illi placere studens, ac sollicitus, ut non tantum quædam Dei mandata perficiat, sed cuncta, idque non seigniter, nec tristi animo, sed gnaviter, & hilariter dolens ex animo, si quid vel ab aliis, vel a se per carnis infirmitatem admittatur contrarium divinæ voluntati. Id ut non ab omnibus æque perfecte præstatur, ita non omnes, qui Deum ex toto diligunt corde, æque perfecte diligunt, sed unus alio magis.

His præmissis distinctionibus inquirendum, an præceptum hoc secundum mentem legislatoris, & verum Scripturæ intellectum, intelligendum sit esse speciale, an potius generale præceptum. Deinde utro modo secundum usum Scripturæ totalitas intelligi debeat in hoc præcepto. Quod ergo ad prius attinet, accipiendum hoc præceptum, ut generale mandatum, non internam tantum, & actuale præcipiens dilectionem, sed etiam habitualem, atque externa opera, sicut & secundum dilectionis præceptum, quod sequitur, patet, quia Dominus in duobus illis præceptis dicit comprehendere totam legem, & Prophetas, hoc est: omnia alia præcepta. Deinde, ut probat D. Bernar. serm. 50. super Cantica, ubicunque in scripturis dilectio exigitur, non tam exigitur dilectio affectus, quam charitas operis. Cum enim Dominus dixisset: *Diligite inimicos vestros*: mox velut indicare volens, quomodo sint diligendi, infert de operibus: *Benefacite his, qui oderunt vos*. Et de sui loquens dilectione: *Si, inquit, diligitis me, sermones meos servate*. Et si quis diligit me, sermonem meum servabit. Rursum quod aperte institutum probat, Joannes dicit: Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate: significans eam veram esse dilectionem, quæ in operibus consistit, atque etiam exigi præceptis dilectionis. Unde Bernar. *Est, inquit, charitas in actu, est in affectu*. Et de illa quidem, quæ operis est, puto datam esse legem hominibus, mandatumque formatum. Hæc ille. Qui non ideo tantum videtur dicere mandatum hoc potius de dilectione, quæ in opere consistit, quam de ea, quæ in affectu est, intelligendum, quod affectus dilectionis hic non possit esse perfectus, & proinde non ex toto corde, quia etiam dilectio, quæ in opere consistit, hac ratione non potest esse perfecta. Sed videtur etiam ad hoc respexisse, quod dilectio affectus actualis non possit in nobis esse perpetua, nec diuturna, intelligens scilicet hoc præceptum obligare pro omni tempore, atque id includi in eo, quod dicitur ex toto corde. Sic ergo non impletur hoc præ-

præceptum in affectu, impletur autem in habitu, & externa operatione, cum homo in omni operatione sua retinet habituales dilectionem, quod tunc fit, cum nihil vult, aut facit dilectioni Dei contrarium. Quod autem totalitas illa, de qua in præcepto, secundo modo accipi debeat, patet ex infinitis scripturis, quibus dicuntur aliqui Sancti fecisse aliquid ex toto corde, & tota anima. De David enim Dominus loquens ad Jeroboam ait 3. Reg. 14. *Non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo faciens, quod placitum esset in conspectu meo.* Ecce Dominus ipse dicit: Davidem, qui tamen aliquando graviter etiam peccaverat, in toto corde se secutum, dicturus procul dubio etiam ipsum dilexisse se in toto corde suo, cum hoc sit Deo, aliquem diligere ipsum in toto corde suo, sequi illum in toto corde. Et idem David non veretur ad Deum dicere. Psal. 118. *In toto corde meo exquisivi.* Et iterum: *Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo. In toto corde meo scrutabor mandata tua: Confitebor tibi Domine in toto corde meo.* Et similia multa, quæ, qui intelligit, facile etiam intelligit, quomodo præcipiatur Deus diligendus ex toto corde, & quomodo, quod præceptum est, impleri possit. Sicut autem exigit Dominus, ut diligatur ex toto corde, ita etiam, ut eum quæramus ex toto corde. Deuter. enim 4. dicitur: *Invenies eum, si tamen tota corde, & tota tribulatione animæ tuæ quæsieris eum.* Quomodo quæsisisse, & ob id invenisse Deum Judæos tempore Asæ testatur Script. 2. Paralipom. 15. *In omni, inquit, corde suo juraverunt, & in tota voluntate quæsierunt eum, & invenerunt.* De Josia 4. Reg. 23. dicitur: *Quod reversus sit ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute sua, juxta omnem legem Moyfi.* Ubi tria illa ponuntur, quæ Deuter. 6. ponuntur in hoc dilectionis præcepto, de quo nunc agimus, & præterea dicitur conversus ad Dominum juxta omnem legem Moyfi. An non hic dicitur Josias dilexisse Deum ex toto corde, &c. Quod certe de Davide aperte dicitur Eccles. 47. Ubi

legimus: *De omni corde suo laudavit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum.* Ubi illud: de omni corde suo: ad utrumque verbum referendum videtur. Alioqui non est specialis, & singularis laus dilexisse simpliciter Deum. Sic de Davide etiam dicit Script. 2. Reg. 6. *Quod totis viribus saltabat ante Dominum.* Et idem de se dicit 1. Paralipom. 29. *Ego totis viribus meis præparavi impensas domus Dei mei.*

Ex his, aliisque multis evidentissimum est, male, & contra scripturas Lutherum sic intellexisse hoc dilectionis præceptum, ut nemo illud in hac vita impleverit, aut implere possit, accipiendo dilectionem, totus, primo modo, quomodo si in prædictis accipiatur scripturis, falsa erunt omnia, quæ in eis dicuntur. Nec minus depravate Augustinum pro se adducit, ex quo suam quidem hausit sententiam, sed ab Augustini intentione eam detorquens alio. Augustinus enim intelligit quidem præceptum hoc de totalitate primo modo, atque ob id asserit non posse in vita hac impleri, secutus forte eum hujus præcepti intellectum, qui tamen usitato Scripturæ more loquendi non convenit, ut hoc præcepto reprimeret Pelagianorum errorem, & jactantiam. Verum idem August. docet mandatum hoc sic intellectum non esse homini infirmo sub pœna peccati mandatum, sed tantum propositum, ut scopum, & finem, ad quem conari homo debeat, ut aliquando perveniat. Idem docet de præcepto: *Non concupisces*: quo ipse proprio intellectu intelligit non tantum prohibitum, ne concupiscentiis consentiamus, sed etiam ne sit in nobis aliqua concupiscentia. Unde in Lib. de perfectione justitiæ post verba superius posita sic sequitur: Tunc ergo erit justus sine omni peccato, quando nulla lex erit in membris ejus repugnans legi mentis ejus, sed prorsus toto corde, tota anima, tota mente diliget Deum, quod est primum, summumque mandatum. Cur ergo non præciperetur homini ista perfectio, quamvis eam in hac vita nemo habeat? Non enim recte curritur, si, quo currendum est, nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostende-

deretur? hic videre licet August. primum affirmare, perfectionem illam iustitiæ præceptam esse homini, deinde explicare rationem, qua præcepta est, nempe non ut reum faciat eum, qui non præstat hanc perfectionem, quod tamen includitur in ratione præcepti proprie dicti, sed ut veluti præscriptum quoddam, & ordinatio demonstret homini finem, ad quem in vitæ stadio conari debet, & contendere. Sic de præcepto altero: *Non concupisces*: dicitur Lib. i. de Nup. & concup. cap. 29. Ad hoc ergo, inquit, dicit lex homini: Non concupisces, ut in eo præcepto sciret, & quo debeat in hac mortalitate proficiendo conari, & quo possit in illa immortalitate beatissima pervenire. Nisi enim quandoque proficiendum esset, nunquam jubendum esset. Sic & D. Bernar. ferm. prædicto satis indicans se elegisse hanc D. August. sententiam, docet præceptum hoc, si de affectuali dilectione perfecta, atque continua accipiatur, impossibile quidem esse, non tamen ad peccatum obligare, sed finem, ad quem tendendum sit, indicare. Cum enim dixisset lege Dei præcipi charitatem in actu, & operatione, subjicit: Aut si placet tibi magis de affectuali datum fuisse mandatum, non inde contendo, dummodo acquiescas & tu mihi, quod minime in vita ista ab aliquo hominum possit, vel potuerit adimpleri. Quis enim sibi arrogare id audeat, quod se Paulus ipse fatetur non comprehendisse? Nec latuit præceptorem præcepti pondus hominum excedere vires, sed judicavit utile ex hoc ipso suæ illos insufficiëntiæ admoneri, & ut scirent sane ad quem iustitiæ finem niti pro viribus oporteret. Ergo mandando impossibilia, non prævaricatores homines fecit, sed humiles, ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo, &c. Ex quibus patet Augustinum & Bernardum de hoc præcepto non proprie dicto loqui, sed ut præceptum dicatur omne præscriptum, & ordinatio alicujus nos admonens, quomodo præscripta Philosophorum præcepta dicuntur. Lutherus vero intelligens hoc præcepto perfectissimam dile-

etionem, & iustitiam in hac vita impossibilem præcipi, voluit etiam ipsum sic intellectum propria ratione dici præceptum, ut peccet, quisquis id non observet, & implet, colligens proinde iustum in omni etiam bono opere peccare. Quam impiam in Deum blasphemiam Scriptura aperte condemnat, asserens, onus Christi esse leve, & mandata ejus non esse gravia, multo ergo minus impossibilia. Unde D. Hieron. ad Damasum ait: Execramur etiam eorum blasphemiam, qui dicunt impossibile aliquid homini præceptum esse, & mandata ejus non a singulis posse servari. Restat ostendere, quomodo sint intelligendæ, & distinguendæ quatuor illæ partes, quæ ponuntur in hoc præcepto, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua. Nam pro horum explicatione, & distinctione varia nimis dicuntur a variis. Proinde imprimis hic advertendum membra ista hujus præcepti in diversis Scripturæ locis, in quibus præceptum hoc ponitur, diversimode tradi. Nam Deuteron. 6. unde originaliter hoc mandatum desumptum est, tria tantum ponuntur, scilicet *ex toto corde*, & *ex tota anima*, & *ex tota fortitudine*. Pro *fortitudine* autem D. Hieron. 4. Reg. 23. ubi etiam hæc tria ponuntur, vertit *virtute*. Matth. 22. ponuntur duo horum, scilicet *ex toto corde*, & *ex tota anima*, & dimisso illo ex tota fortitudine, ponitur tertium ex tota mente. Marci vero 12. ponuntur quatuor: nempe: ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex tota virtute, hoc est: fortitudine. Quæ quatuor etiam hic apud Lucam ponuntur, sed non eodem ordine, nec iisdem verbis in nostra quidem litera. Nam hic quarto loco ponitur ex omni mente, cum apud Marcum tertio ponatur. Et cum ibi, & in Deuteronom. dicatur ex tota virtute, vel fortitudine: hic legimus: ex omnibus viribus tuis. Græcis tamen etiam hic est quemadmodum in Marco, & Deuteronom: ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, id est: ex tota fortitudine, vel virtute: ut certum sit, id, quod nos legimus, ex omnibus viri-

viribus, non intelligendum esse de viribus animæ, hoc est: potentiis, quomodo intellectum, affectum, memoriam, & alias animæ potentias vocamus animæ vires, quomodo tamen plerique intelligunt, sed simpliciter ex omnibus viribus accipiendum pro eo, quod est, ex tota fortitudine, & quod dici solet pro virili, quomodo dicimus aliquem totis viribus alicui rei incumbere, hoc est: pro virili dare rei operam. Porro pro tertio illo, quod est in Deuteron. *ex tota fortitudine tua*: Hebræi quidem verendum putant, ex tota substantia, vel divitiis tuis, secuti Thargum, quod habet substantiam. Itaque tria illa, quæ ponuntur in Deuteron. sic distinguunt, ut primum præcipiatur Deus diligere ex toto corde, quia est, quod opus bonum, vel malum facit. Deinde ex tota anima, ut etiam, si causa requirat, non trepides pro eo exponere animam, hoc est: corporalem vitam. Postremum ex tota substantia tua, ut scilicet potius omnium rerum tuarum dispendium incurrere velis, quam ab amore deflectere. Verum magis est acquiescendum intelligentiæ Evangelistarum, imo ipsius Christi, qui pro tertio illo verbo habet; *ex tota fortitudine tua*: Et certe si Hebræa dictio bene observetur, proprie significat vehementiam, ut sit sensus: *ex tota vehementia tua, & siquidem hæc pars bene observetur, intelligetur ex ea satis, quod supra dictum est, præceptum hoc non obligare ad perfectissimam illam dilectionem, quam quidam hic volunt præceptam, cum ea tantum præcipiatur, quam vires nostræ ferunt, & proinde quæ nobis possibilis. Nostri has partes varie intelligunt, & distinguunt. Nam D. Thomas per cor, quod primo ponitur loco, voluntatem intelligit, per reliqua autem tria, tria actuum principia, quæ moventur a voluntate, intellectum scilicet, qui per mentem significatur: appetitum inferiorem, qui per animam, vim executivam exteriorem, quæ per virtutem, seu fortitudinem, aut vires, ut præcipiatur nobis Deus diligendus sic, ut tota nostra intentio in Deum feratur, quod est ex toto corde: & intellectus noster subdatur Deo, quod est ex tota*

mente, & appetitus noster reguletur secundum Deum, quod est ex tota anima: & exterior noster actus obediat Deo, quod est ex tota fortitudine. Chrysostom. vero super Matthæum accipit contrario modo, quam dictum est, cor, & animam. Aug. Lib. 1. de Doct. Christian. *Refert cor ad cogitationes, animam ad vitam, mentem ad intellectum.* Quidam dicunt ex toto corde, id est, intellectu, anima, id est, voluntate, mente, id est, memoria. (Secundum Gregorium Nissenum cor significat animam vegetabilem, anima sensitivam, mens intellectivam, ut significetur debere nos ad Deum referre, quod nutrimus, sentimus, & intelligimus. Hæc D. Thomas 2. 2dæ Quæst. 24. Artic. 5. Sunt & alii modi, quibus plerique hæc distinguunt, ut quisque fere proprium quid sit secutus. Cæterum cum ex tanta varietate nihil certi possit haberi, magis videndum, quid Scripturis sit conforme, ex quibus observatis dicendum videtur non esse curiose assignandam harum partium distinctionem, sed siue tres, siue quatuor partes ponantur in hoc præcepto, idem semper significari, nec aliud per plures partes, quam si solum dictum esset: *Diliges Deum ex toto corde tuo.* Nam in hac parte reliqua includuntur, quæ nonnisi majoris explicationis gratia adjecta videntur, ob quod factum est, ut non semper eadem, nec æque multa sint apposita. Quod enim in illo, ex toto corde, reliqua includuntur, patet, quia in scripturis aliquando illud solum ponitur, aliquando additur secundum, nempe ex tota anima, aliquando vero etiam tertium, ex tota fortitudine tua, cum tamen semper idem Scriptura velit significare. Nam ut supra citatum est, David dicitur in toto corde secutus Dominum: Josias vero ex toto corde, anima, & virtute, cum nihil minus significare voluerit Scriptura de Davide, quam de Josia. Et Deuteron. 4. *dicit Dominus se inveniendum*, si tamen quæeratur in toto corde, & in tota tribulatione animæ, vel ut habet Hebræa, in tota anima. Et imo Reg. 7. Samuel tantum exigit, *ut revertantur ad Dominum ex toto corde*, idem tamen procul dubio exigens,

gens, quod Moyſes. Itaque in hoc etiam dilectionis præcepto ad illud ex toto corde, majoris emphaliſ, & declarationis cauſa addita ſunt nunc duo, nunc tria. Cordis enim nomine & affectus, & intellectus includitur, proinde ad illius explicationem additur ex anima, & ex mente: quorum illud affectum ſignificat, iſtud intellectum; unde apud Marcum pro mente habemus intellectum. Rurſum ad hoc, ut toto corde dicatur quis aliquid facere, neceſſe eſt, pro virili faciat, unde adjectum eſt explicationis gratia, ex tota fortitudine tua. Quo autem melius intelligatur, quid ſit diligere Deum ex toto corde, obſervandus eſt locus unus, qui eſt 4. Reg. 10. ubi dicitur: *Jeſu feciſti, quod rectum erat, & placuit in oculis Dei, & omnia, quæ erant in corde Dei*, feciſſe contra domum Achab, non tamen ambulare in lege Domini Dei Iſrael in toto corde ſuo, quod non receſſerit a peccatis Jeroboam. Hinc enim diſcimus illos non diligere Deum in toto corde, qui non ſtudent omnia ejus præcepta adimplere. Itaque præceptum hoc ſic explicari poterit: Diliges Dominum Deum tuum, &c. hoc eſt, non tantum timeas Dominum Deum tuum, ſed etiam diligas, idque non lingua tantum, & verbo, quemadmodum de quibusdam dicitur Pſal. 77. *Dilexerunt eum in ore ſuo, cor autem eorum non erat rectum coram eo*. Sed etiam ex corde, neque corde diviſo, aut remiſſo, ſed corde toto, integro, & perfecto. Quod ut vere præſtes, ante omnia requiritur, ut perpenſa Dei erga homines bonitate ſumma, ejusque æquitate, & perfectione animadverſa ſic toto affectu in illum tanquam ſummum bonum feraris, ut nihil illi in amore præponas, aut in amoris ſocietatem, & æqualitatem admittas, ſed illum præ omnibus intime ames: reliqua vero propter illum, aut ſaltem non contra ejus voluntatem, aut præceptum. Deinde ut mente, & cogitatione ſic circa illum occuperis, ut in omnibus viis tuis illum cogites, omnium tuarum ſeriarum actionum, & ſtudiorum illum tibi finem præſtituens, ac nunquam illius penitus oblivifcens, ſed ſemper ſolicite

cogitans de mandatis ejus die, ac nocte. Postremum, ut, quæ novisti illi esse grata, quem interna dilectione prosequeris, exequi studeas, idque non ex parte, sed ex toto, non frigide, negligenter, aut animo tristi, sed pro virili, & quantum humanæ vires ferre possunt, omni cum diligentia, & sedulitate, sollicitus, ne quid prætermittas eorum, quæ tibi ab eo sunt præcepta. Hoc modo, si Deum dilexeris ex toto corde, necesse quoque est, illum propter se diligas potissimum, non autem præcipue ob bonum ab eo tibi consequendum, ne te ipsum plus, quam illum diligas: necesse item, ut non tantum omnium rerum temporalium jacturam, sed etiam vitæ propter illum ferre sis paratus: Rursum, ut Dei honorem in omnibus, & ante omnia desideres, spectes, cum id sit diligere, amico bene velle, Deo autem nihil optari potest boni, nisi honor. Deinde, ut quæcunque Dei sunt, ames, eisque bene afficiaris, & contra, quæ Deo sunt ingrata, perfecto odio prosequaris, adeo, ut te maxime torqueat improborum derelinentium legem Dei vita, nec alia ulla re magis animo discrucieris, quam dum contingit te in aliquo offendisse Deum, *ut nemo vivit sine peccato*; aut quod non perfectius ejus voluntati obsecundes. Postremo, ut zelo accensus his pro viribus resistere studeas, quæ honori divino derogant.

§. V.

MISCELLANEUM CANONICUM.

De Restitutione Spoliatorum.

Occasione textus hodierni Evangelii, *qui etiam despoliaverunt eum*. Luc. 10. Occurrunt aliquot quæstiones Canonicae. Lib. 2di Decretalium de Restitut. Spoliat. Unde

Quæritur imo: Quis dicatur spoliatus, & quid intelligatur per restitutionem? Resp. *Spoliatum* dici illum, qui vel vi, vel clam de possessione rei alicujus corporalis; vel incorporalis veluti beneficii Ecclesiastici, prædii, &c. aut alterius juris ejectus,

ejectus, vel alias injuste privatus est. Contingit enim frequenter, quod duo inter se de re aliqua contendentes, antequam in judicio litigare incipiant, prius violentia privata contra se utantur, & alter alterum per vim de possessione rerum suarum deiciat, exturbet, & spoliet. *Per restitutionem* vero intelligi positionem in pristinum statum auctoritate judicis factam, quando nimirum spoliatus restituitur ad totam causam, hoc est: non modo in pristinam possessionem liberam, in qua erat ante spoliationem, sed etiam ad omne id, quod ibi amisit, quoad rem ipsam, fructus, interesse, damna, *per L. 1. §. 1. ff. quod vi, aut clam. L. 1. §. 1. ff. de vi arm. cap. 7. v. 19. §. porro. hoc tit.* Itaque in ordine ad hanc restitutionem in possessionem pristinam instituta sunt in jure remedia possessionis recuperandæ, & interdicta, cujusmodi vocantur *interdictum unde vi, actio bonorum raptorum*. Ex jure civili conditiones ex lege, &c. Ex Jure Canonico, quæ competunt spoliato contra spoliatorem, quibuscunque postulare potest universam possessionem rerum sibi restitui; nec interest, an spoliatio ista a privato, vel etiam a judice, aut Magistratu acciderit. *cap. 7. cit.* Neque enim judici sub fiducia magistratus quidquam contra jus facere permittitur, *L. 32. ff. de Injur.* ne inde nascatur occasio injuriarum unde jura descendunt. *L. 6. c. unde vi.* Hinc

Quæritur 2do: *Quid sit interdictum unde vi; quid actio bonorum raptorum*, quibusque contra quos competat, & intra quod tempus intentari possit? Resp. quoad 1^{am} partem: *Interdictum unde vi*, est remedium jure civili introductum, recuperandæ possessionis rei immobilis, qua aliquis est vi dejectus. Concessum *L. 1. §. 1. ff. de vi, & vi arm.* potius in odium spoliantis, quam favorem spoliati, habetque interdictum hoc summam æquitatem, scilicet ne violentia unius alteri sit damnosa. *Actio autem bonorum raptorum*, furti, &c. (quo etiam reducitur *actio ad exhibendum*) est remedium jure civili introductum recuperandæ possessionis rei immobilis, per rapinam, furtum, &c. ablatae. Resp. 2do: *Interdictum*

Etum *unde vi* competit spoliato re immobili, siue illam possederit naturaliter, siue civiliter tantum, si utroque modo *L. 1. §. de jicetur ff. de vi, & vi arm.* dummodo possederit tempore illo, quo fuit dejectus, quare non sufficit, si probaverit se olim possedisse, sed probare debet, se tempore spoli possedisse. Licet in dubio is, qui olim possedit, etiam hodie possidere præsumatur. *cap. 9. de probat. L. siue possidetis. cap. eod.* Sufficit etiam, si aliquis tantum possedit tanquam vasallus, Emphyteuta, conductor ad longum tempus, puta decennis, & non tanquam Dominus, Usufructuarius, Usuarius. De Emphyteuta &c. habetur, *cap. nulli S. de reb. Eccl. non alien.* Ratio est: quia locatio ad longum tempus, constitutio emphyteusis, concessio fundi censentur esse quædam alienationes respectu domini utilis, jam *cit. cap. 5.* adeoque possessio ejusmodi juris utilis est penes colonum, Emphyteutam, vasallum, hinc etiam super hoc jure utili possessorio, ac petitorio judicio suo nomine agere possunt. De usufructuario habetur *L. 3. §. unde vi 13. ff. de vi, &c.* De usuuario autem, siue qui jus utendi habet, *cit. L. 3. §. item 16. & de eo, cui habitatio concessa est. Glossa in cit. unde vi, vel fructuario.* Ratio, quia hi sunt in quasi possessione juris, ac domini utilis, seu usus fructus, quod vere, & quasi civiliter, suoque nomine possident. *L. Sciendum. 15. §. 1. ff. qui satisd. cog.* Nam alioquin ejusmodi jus utile per præscriptionem acquirere non possent, cum sine possessione civili usucapio perfici non possit. *Reg. Juris 3. in 6. ibi: sine possessione præscriptio non procedit, & L. sine 2. §. ff. de usucap.* denique non solum illi, qui spoliatus est, sed qui libere possidere non potest, competit, non solum ad restitutionem possessionis ablatae, sed etiam ad restitutionem liberæ possessionis *cap. 19. hoc. cit.* Non tamen competit colono fundi, inquilino domus, conductori ad breve tempus, procuratori, depositario, commodatario, & cuicunque mero detentori, qui non suo, sed alieno nomine possidet; tunc enim non his, sed Domino datur interdictum, *unde vi L. 1. ff. de vi &c.*

§. 22. quia non sunt veri possessores : Nihilominus tamen indulgentur ipsis alia remedia, & quando aliud non suppetit, saltem extraordinarium *ex officio judicis*, quod implorare possunt, is autem detentionem restituere debet *L. Attilius ff. de donat.* Nisi colonus prius intervertat possessionem, & non amplius alteri, sed sibi incipiat possidere. Unde Non obstat *L. Colonus 12. & L. Cum fundum 18. ff. de vi, &c.* Ubi emptor fundi iussus a venditore fundum intrare, repulsus a colono, si vi adhibita colonum expulerit, dicitur eidem hoc interdicto teneri. Resp. Enim in dictis locis colonum non manere in prioribus terminis, & sic non admittendo emptorem, non amplius possidere alteri, sed sibi. Non obstat 2do: Quod in dictis locis colonus non sit, nisi colonus, qui non potest videri sibi possedisse, quia mutaret causam suæ possessionis, quod non potest juxta regulam, *quod nemo sibi mutet causam possessionis.* R. enim, N. assertum causali concessa; ad regulam R. illam non obtinere, quando aliud aliquid accedit, per quod videtur mutari possessio, uti hoc in casu accedit violentia coloni repellentis emptorem, per quam videtur sibi possessionem arrogare, cum & vi dejiciendo, etiam Dominum, consequatur quis possessionem, ut notissimi juris est. Nec refert, quod ipse teneatur interdicto *unde vi*, quia nihilominus ei competit respectu alterius, a quo dejicitur. R. 3tio: Interdictum *unde vi*, five *comparandæ possessionis*, competit non solum adversus eum, qui alium sua possessione dejecit, sed etiam erga eum, qui mandavit dejici, modo factum fuerit subsecutum, imo etiam contra eum, qui spoliationem suo nomine factam ratam habuit: *L. 1. §. 11. 14. & L. 15. de vi, & vi arm. quia rati habitationem retrahit, & mandato non est dubium comparari.* R. I. 10. in 6. Quare si v. g. famuli aliquem possessione dejecerant sine mandato Domini, illoque ignorante, aut invito, ipse Dominus non potest conveniri interdicto *unde vi*, neque tenetur restituere, nisi si quid ad ipsum pervenit. *L. 1. cit. §. ait prætor, & §. Quid igitur.* Quia Dominus

non tenetur ex facto famuli, ac officialis sui, nisi is delinquat in eo officio, cui a Domino est præpositus §. *item exterior. Instit. de obligat. quæ ex delict.* L. 1. §. *Familicæ ff. de Publican.* Imo erga dejicientem, vel mandantem, aut ratum habentem spoliationem competit hoc interdictum, etiam si is rem non amplius possideat, quia quamvis desierit possidere, siue rem amiserit etiam sine dolo, & culpa sua, tenetur restituere saltè æstimationem rei, & quanti interest spoliati vim illatam non esse, ut omnino indemnus servetur: quia ex ipso culpa præcessit, quod vi dejecerit, seu spoliarit. cit. L. 1. §. *Ex interdicto.* & L. *Si vis me. 15. ff. de vi, & vi arm.* Non tamen competit hoc interdictum *unde vi* adversus tertium possessorem, siue successorem singularem, qui rem a spoliatore scienter recepit, NB. de jure civili, per L. *Cum a te. 7. ff. de vi, & vi arm.* Cum hoc interdictum sit principale, quamvis de jure, & æquitate Canonica aliud statutum sit per conditiones ex lege, de quibus infra. Quoad 2dam quæsitam partem. R. Interdictum *unde vi*, seu recuperandæ possessionis nonnisi intra annum intentari potest, *utilem* tamen non *continuum*. L. 1. *in pr. juncta Glossa* v. annum, & §. *annus ff. de vi, & vi arm.* & L. 2. cap. *unde vi*. Dicitur autem annus utilis, in quo non computatur tempus, quo spoliatus agere non poterat propter impedimentum, siue ex parte actoris, quia v. g. ignorabat se spoliatum, siue ex parte judicis, quia justitia non administrabatur, siue ex parte rei, quia spoliator quacunque ratione impediēbat, quoad rei vero persecutionem de eo, quod ad spoliatorem pervenit, etiam post annum datur cit. L. 1. *in pr.* sicuti etiam, si spoliatio proprie *per modum exceptionis* opponatur, anni lapsu non tollitur, sed perpetuo durat. *Glos. in cit. L. 2. cap. unde vi, temporalia enim ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum.* L. *pure, §. in fin. ff. de except. doli.* Actio autem illa poenalis, siue conditio ex L. *Si quis. 7. C. unde vi* (quæ tamen hodie vix in usu est teste Layman. *de restitut. spoliat. Thes. 44.*) ut videlicet spoliatorem, si sua fit, perdat, si aliena, præter

ter restitutionem etiam in æstimationem ejus condemnari debeat, nonnisi per lapsum 30. annorum excluditur. *Glossa murus in cit. L. A. ff. de vi.* Alia vero remedia si possessoria (de quibus infra) & imploratio officii judicis, possessio vitiosa sit, & possessor in mala fide, nullo unquam tempore præscriptione tolli possunt, juxta Reg. juris 2. in 6. Denique illa remedia recuperandæ possessionis, quæ dantur erga eum, qui rem detinet, cum possessionis incapax sit v. g. contra laicum detinentem beneficium Ecclesiasticum semper durant, quia incapax possidendi, est etiam incapax præscribendi, ut tradunt Doctores *in cap. Causam. 7. de præscripto.*

Quæritur 3tio: Quid sint conditiones ex lege, quibusque, & contra quos competant? Resp. Præter *interdicta unde vi, & actiones bonorum raptorum, &c.* a jure civili erga spoliatores statuta, reperiuntur alia remedia (quæ non vocantur *interdicta*, sed *conditiones ex lege*: jure Canonico ad recuperandam possessionem instituta. Cujusmodi duo numerantur: unum vocatur *condictio ex c. Sæpe contingit 18. hoc tit.* vi cujus spoliatus agere potest etiam contra tertium, & quemcunque possessorem rei spolio ablatæ, qui NB. spolii conscius eam recipit, licet res ablata interea per multas manus transiisset, adeoque etiam contra hæredes, & successores spoliantis, spoliari mandantis, &c. Cum enim jure civili cautum sit, (per *L. Cum a te 7. ff. de vi*, & dicta supra in fine responsionis 3tiæ) ut spoliatus contra spoliantem tantum (vel mandantem, ac ratum habentem, *L. 1. Dejecisse, & §. Sed etsi, quod ff. eodem*) non contra alium possessorem interdicto *unde vi* agere possit ad recuperandam possessionem, & ita sæpe contingit, ut spoliatus commodo possessionis amissio, amittat affectum juris, proprietatis, seu restitutionis propriæ rei suæ, ad quam recuperandam agere deberet judicio petitorio, five rei vindicatione, & sic probare dominium, seu se rei petitæ Dominum esse, quod sæpe probatu difficile est, ideo ad temperandum juris civilis rigorem æquitas postulat, ut spoliato alio juris Canonici

nonici remedio possessorio, seu condictione ex *c. sæpe*, quod ex Concil. Later. desumptum est sub Innoc. III. succurratur, ex quo etiam contra tertium (qui spolii conscius eam ex quocunque titulo accepit,) restitutionem postulare possit spoliatus, quamvis non probet se rei Dominum esse, *eo, quod*, ut loquitur text. cit. *non multum intersit quoddam periculum animæ, injuste detinere, ac invadere alienum*. Quapropter etiam in foro civili hoc remedium in casu posito locum habere debet, & re ipsa habet, cum melius sit interdicto *unde vi*, removeatque peccatum, & animarum periculum. Dixi tamen: *qui spolii conscius rem vi ablatam recipit*, quia dictum conditionis remedium possessorium non competit adversus eum, qui bona fide rem possidet, ignorans eam violenter ereptam, ac occupatam fuisse. cit. *c. Sæpe* & Glossa ibidem v. *Scienter*. Cessat enim hoc casu periculum animæ, seu peccati, in quo fundatur decisio prædicti *c. Sæpe*, quod sine scientia, & mala fide non committitur, nisi postea re accepta superveniat scientia, quod res vi ablata, vel occupata sit, adeoque desinat bona fides. Unde actor debet probare scientiam, videlicet reum, seu possessorem conscius fuisse spoliationis, quia alias *regulariter ignorantia facti alieni præsumitur, si non probetur scientia*. Reg. juris 47. in 6. *Scientia rei alienæ ab actore objecta ab eodem probari debet. L. verius P. 1. ff. de probat.* Nec obstat, quod præsumatur scientia, nisi probetur ignorantia, quia quilibet scire debet, quod suum non est, ad alios pertinere. *L. ult. cap. unde vi*. Alterum vocatur *Conditio ex Can. redintegranda 3. causa 3. q. 1.* seu *remedium redintegranda*. Quod est adhuc pinguius, & saluberrimum ex omnibus remedium, vi cuius potest spoliatus possessione rei vel mobilis, vel immobilis, etsi tantum colonus, inquilinus, &c. & quemcunque seu cum vitio, seu sine vitio possessorem semper, & sine ulla temporis præfinitione convenire. *Gloss. in cit. Can.* An autem etiam competat adversus illos, ad quos spoliū pervenit sine vitio, & scientia spolii, sed cum titulo, & bono, controversum est, de quo infra.

Quæ-

Quæritur 4to : Quidnam operentur memorata remedia recuperandæ possessionis , si quopiam eorum spoliatus intentet iudicium contra spoliatores ? & quid probare debeat spoliatus petens restitutionem ? Quoad imam quæsitam partem. Resp. imo : Memorata remedia recuperandæ , si quopiam eorum intentetur iudicium , id operari : quod spoliatus regulariter restituendus sit ante omnia , hoc est : quod , licet spoliator opponat exceptionem proprietatis , & rem ad se pertinere asserat , idque probare velit in continenti , nihilominus non audiatur ante factam spoliæ restitutionem , & quidem plenam , de qua infra , nec cogi possit spoliatus ad alios causæ articulos procedere , quam restitutio sibi plene facta sit , ita tamen , ut ipsi spoliatori post restitutionem factam reservetur iudicium proprietatis. Colligitur ex cap. ultimo de ord. cognit. cap. i. § 5. h. t. l. i. §. i. ff. de vi l. un. cap. si de mun. poss. in fin. cum concordantiis. Ex quibus DD. hanc regulam dare solent : *Spoliatus ante omnia est restituendus* , idque tum in spoliatorum favorem , tum etiam in odium violenti spoliatoris , qui licet forte jus aliquod , vel etiam dominium in re habuerit , non tamen debuit rem propria auctoritate occupare , & sibi ipsi jus dicere , sed iudicio experiri , non vim facere. Hinc quæstio spoliationis præcedere debet quæstionem proprietatis , & petenti restitutionem non potest obijci defectus proprietatis , nisi prius fuerit restitutio facta. Dixi tamen *regulariter* restituendum esse ante omnia spoliatum. Nam R. 2. Plures circa hunc passum afferuntur limitationes , & casus , quibus cessat , vel denegatur restitutio spoliato , ut primo , si spoliatus renuntiet restitutionis sive privilegio expresse , sive tacite permittendo spoliantem agere petitorie , cap. i. h. tit. Ratio est : quia privilegium competens spoliato , ut ante omnia restituatur , introductum est non solum in odium spoliantis , sed etiam principaliter in favorem ipsius spoliati , ideoque illi renuntiare potest , & sibi imputare debet , si renuntiavit. Gloss. in cit. cap. i. 2do : Si actori spoliato opponatur exceptio inhabilitatis ad agendum v. g. excommunicatio , vi cuius redditur inhabilis , cap. 7. de

judic. Idem in foro sæculari procedit in bannitis. 3tio: Si eidem objiciatur crimen, quod aliquem ipso jure privat, & proprietate, & possessione rei, uti est crimen hæresis, & læsæ majestatis, & Simonia in materia beneficii. *Gloss. in cap. 14. hoc tit. v. commodo*; putat tamen Pich. hic N. 11. hæc crimina debere esse notoria, vel opus esse sententia declaratoria ad præviam eorum probationem in continenti factam. 4to: Si spoliator legitime sit absens absque dolo, aut contumacia. *cap. 10. de Offic. deleg.* 5to: Si spoliator exceptionem inopiæ opponat, hæc enim, quamvis non liberet a restitutione immobilium, differt tamen restitutionem fructuum. *cap. 16. hoc tit.* 6to: Si spoliatus ejus possessionis, quod antea possedit, possidendi incapax fuit. *cap. ex parte 14. hoc tit. & ibidem Gloss. v. commodo.* Ratio est: quia spoliatus minime censeri debet, qui non potuit possidere. Quare non restituitur, si quispiam libero homine, quem sibi pro servo usurpabat, spoliatus est; cum liber homo possideri non possit, etiam si quis eum vinciat. *L. qui universas 30 §. 1. & L. cum hæredes 23. §. ultimo ff. de acquir. possess.* nisi jus in eum, ac personalis obligatio ex præcedente aliquo titulo acquiratur, ut qui justo bello captus est, vel emptus a capto, aut qui matrimonii vinculo, vel ordinis professione voluntarie est adstrictus. Similiter non restituitur Laicus jure decimandi a beneficio Ecclesiastico spoliatus, priusquam de legitimo titulo probarit, quia talia jura spiritualia regulariter possidere non potest. *Cap. causam 7. de præscript.* Quare reus conventus adversus spoliatum agentem interdicto *unde vi*, &c. excipere, & objicere potest, eum possidere nec posse, nec potuisse, sic v. g. adversus repetentem uxorem, eum esse Monachum: adversus repetentem beneficium, eum non esse Clericum ferentem habitum, & tonsuram, vel non esse intra annum promotum ad Sacerdotium, prout exigit beneficium curatum, &c. Unde 7mo: Si pro spoliatore erga spoliatum stet præsumptio juris, ut si spoliatus petat sibi restitui decimas, quas in aliena parochia possedit, tunc enim juxta *cap. 2.*

hoc tit. in 6. debet prius evidenter probari titulus possessionis, antequam fiat restitutio. 8vo. Si restitutio fieri non possit sine periculo animæ, & peccati. Exemplum est in causa matrimoniali, in qua, si v. g. marito restitutionem uxoris, aut vicissim petenti opponatur ab ea impedimentum aliquod dirimens matrimonii, tunc fiet quidem restitutio quoad cohabitationem, & rem domesticam, non tamen quoad thorum, donec cognoscatur super ejusmodi impedimento dirimente, juxta *cap. Literas. 13. hoc tit.* debet tamen uxor hoc casu probationes habere paratas, & in continenti, ad impedimentum dirimens demonstrandum, & prius super hoc articulo præstare juramentum malitiæ, nam si probationes non habeat in continenti paratas, sed primum speret eas, data longiori sibi dilatione acquirere, restituetur interim quoad omnia, quia præsumitur erga eam, utpote, quæ sine judicio Ecclesiæ a viro suo recessit, adeoque etiam quoad thorum. *dicto cap. 13. §. pen.* ita tamen, ut si mulier certo sciat consanguinitatem, quamvis eam tam cito probare nequeat, non debeat viro suo carnaliter commisceri, sed potius censuras Ecclesiasticas (quæ in hoc casu tantum in foro *externo*, non item in interno ligant, cum fundentur in falsa præsumptione) humiliter tollerare, quam per commixtionem carnalem mortaliter peccare, *dicto cap. 13.* Quod si autem mulier (aut vicissim vir) sit in dubio, an matrimonium valeat, ut si v. g. non quidem certo sciat impedimentum dirimens, v. g. consanguinitatis, sed tantum credat ex aliquibus conjecturis, vel per quorundam assertionem, tunc distinguendum est, an ex levibus tantum argumentis id credat, & tum poterit illud dubium totum deponere ex consilio Episcopi, vel confessorii, & licite exigere, ac reddere debitum conjugale. An ex probabilibus, & gravibus, & tum potest reddere debitum, ne maritum in bona fide, & possessione matrimonii existentem jure suo privet, sed non potest exigere, quia cum dubio practico agere non licet, & in eo tutior pars est eligenda. *cap. inquisitioni 44. de sent.*

excomm. Quod si vero mulier objiciat viro adulterium, restitui debet ante omnia, nisi adulterium sit notorium, ut docet Panorm. &c. erga S. Thom. &c. qno: Si timeatur damnum irreparabile, veluti si in eadem causa matrimoniali petatur restitutio uxoris, & illa excipiat de magna mariti sævitia, tunc enim non alias restituitur, quam si maritus de ea honeste tractanda sufficientem præstiterit cautionem, imo si tantum sit viri odium, & austeritas, ut mulieri non possit esse satis cautum, non debet restitui, sed usque ad seriam viri emendationem in loco honesto sequestrari, *cit. cap. 13. hoc tit. Engel. hic N. 8.* ubi N. 9. addit, teneri maritum uxori propter sævitiam a se fugienti alimenta præstare juxta communem, & in praxi receptam sententiam, denique infra N. 10. alium ponit casum in causa matrimoniali, quo impeditur restitutio petita. *romo: Dene-*gatur restitutio, quotiescunque jus commune assistit spoliatori, & resistit spoliato, nisi spoliatus insuper doceat de titulo. Exemplum desumitur ex *cap. 2. hoc tit. in 6.* ubi Canonici alicujus Ecclesiæ spoliati a Parocho decimis intra fines Ecclesiæ perceptis, non restituentur ex dicta ratione, vide Reiffenstuel, *hic N. 8. & sequentibus.* Ubi ad contraria respondet, & plures limitationes ponit. Præterea *cap. 2. cit.* difficultatem enodat Engel. N. 17. *hoc tit.* *imo: Non restituitur,* quando vel ex actis judicis constat, nullum jus competere spoliato, sed spoliatori, cum acta faciant notorium, vel ex confirmatione judiciali spoliati fatentis, spoliatorem esse dominum, hoc ipso enim fatetur se non esse, cum duo simul in solidum ejusdem rei domini esse non possint, vel si de dominio, aut jure spoliatoris constet ex instrumento publico, vel per testes reddatur res evidens, & notoria *lege ult. Cod. de prob. cum testes,* & instrumenta a pari procedant. *L. 15. cod. de fid. instrum.* Est tamen quoad hominem discrimen inter causas beneficiales, & profanas, nam in illis, ut restitutio denegetur, sufficit, si notorium sit, spoliato nullum jus competere, cum non concedatur vitiosus, seu non Canonicus ingressus in bene-

beneficium. *Reg. Juris. i. in 6.* in profanis autem insuper requiritur, ut notorie constet de jure spoliationis, alioquin spoliatus restituendus est. Quoad secundam quæsitam partem. R. Spoliatus agere volens interdicto *unde vi*, seu *recuperandæ possessionis* duo potissimum probare debet, nimirum: possessionem, & dejectionem, seu spoliationem possessionis, nempe se possedisse rem tempore spoliationis, alioquin re spoliari non potuisset, cum spoliatio supponat rem possideri ab eo, qui illa spoliatur, sicut privatio supponit habitum. Unde si vellet probare tantum dominium, sive jus proprietatis sibi competere, non audietur. Non requiritur tamen in causis profanis, ut probetur titulus possessionis, cum etiam prædo in his restituendus sit, ut dicetur infra, sed sat est probare antiquiorem possessionem, tunc enim nova, seu posterior possessio præsumitur clandestina, & vitiosa. *Cap. licet 9. de probat.* Cum duo in solidum simul rem possidere non possint. *L. 3. §. ex contrario ff. de acquir. poss.* deinde probare debet se spoliatum, sive possessione dejectum fuisse. *L. 1. §. interdum autem ff. de vi, &c. cap. 10. & 15. juncta Glos. hoc tit.* Quomodo autem probetur possessio pluribus docet Schneidew. *ad Instit. §. 4. de interdict.* Interim observa quatuor esse modos probandi: per testes, per instrumentum, per confessionem partis, & per evidentiam facti, quibus addit Pirch. 5um per violentam præsumptionem. Cum supra dictum sit plenam spoliato ante omnia faciendam restitutionem. Hinc ulterius

Quæritur 5. Quænam a spoliatore, seu violento invasore restituenda sint spoliato, ut dicatur fieri plena restitutio juridica. R. a spoliatore, antequam in judicio audiatur, restitui debet spoliato primo. Res ipsa, qua spoliatum se esse asserit. Secundo. Etiam accessoria rei, & fructus omnes *naturales* tam pendentes, quam percepti, tam virtualiter, quam formaliter extantes, quos spoliator &c. a die factæ spoliationis, seu percipit, seu percepturus est, imo & quos spoliatus percipere potuisset, licet eos non perceperit spoliator, quin imo

etiam fructus penitus consumpti, seu nullo modo amplius extantes debent spoliato in æquivalenti refa ciri. Dixi tamen *naturales*, quia restituendi non veniunt *mere industriales*, & probabilius nec *civiles*, utpote ad industriales referibiles, quia magis industria hominum, quam natura proveniunt, præfertim usuræ ex pecuniis provenientes, cum pecunia ex se sit sterilis, ut notat Menoch. *de arbitr. Jud. Casu.* 210. N. 27. & 29. ubi revocat priorem sententiam, qua de *recuperan. possession. remedio* 15. Fructus civiles in tertia specie inter naturales, & industriales collocavit. Quod si tamen spoliatus probaret, etiam se potuisse hos fructus industriales, vel civiles ex pecunia in censum elocata, vel in negotiationem expensa percipere, etiam hi a spoliatore restituendi forent spoliato, ut notat Pich. *hic* N. 12. Tertio: insuper refarciri debent omnia damna a spoliatore, ratione spolii facti orta spoliato, scilicet si aliquid vel de re, vel de fructibus etiam sine culpa spoliatoris periit, etiam si eodem modo perituum fuisse credatur apud dominum. Quanquam hoc ultimum, quia mere pœnale est, non obligare in conscientia ante judicis sententiam asserat Pich. cit. Idque etiam intelligendum esse de fructibus percipiendis, seu quos dominus quidem percipere potuisset, sed percepturus verisimiliter non fuisset. Item de fructibus ex melioratione rei perceptis. Quarto. Recompensari debent spoliato omnes expensæ, non solum, quas Dominus facere debuit in recuperanda re sua, sed etiam *voluntariæ*, & mere *voluptariæ*, quas spoliator fecit in re violenta. Deductis tamen, & subtractis necessariis in re violenta factis. Item probabilius etiam *utilibus* saltem pro foro externo, si separari possint a re, secus, si a re nequeant separari. Quinto. Denique insuper exhiberi debet spoliato satisfactio pro injuria. Probantur dicta ex textibus clavis. *L. i. §. 31. 34. 40. 41. ff. de vi, & vi arm. cap. Gravis. II. hoc tit. L. Si de possessione. cap. unde vi. L. Damnum 5. cap. de R. v. L. Fructus 33. 37. & L. Sinavis. 62. ff. eodem.* Exigit hoc etiam æquitas naturalis, quæ vetat ex

alie-

aliena vi, & injuria alicui causari damnum. Unde ratio omnium est, quia fructus, aliæque occasiones, seu utilitates, quæ ex re aliena percipiuntur, non ad iniquum possessorem, sed ad dominum pertinent (deducta tamen æstimatione laboris, ac industriæ) Cum quævis res domino suo fructificet. *L. 36. §. ult. ff. de R. v.* & restituere est in eum statum reponere, ac si læsio non contigisset, ita ut, quatenus quis læsus est, eatenus restitui debeat, adeoque omne damnum, & lucrum cessans ei restituendum est, cujus injusta causa fuit spoliator, vel alius malæ fidei possessor. Id quod etiam procedit de tertio malæ fidei possessore, qui detinuit rem spolio ereptam.

Sed quid, si tertius eam acquisivit, & possedit bona fide? R. Quamvis re evicta teneatur restituere cum re fructus naturales, & mixtos formaliter adhuc extantes, non tenetur tamen restituere consumptos etiam virtualiter adhuc extantes juxta probabiliorē sententiam, nisi quos post litem contestatam percepit, cum tunc incipiat esse malæ fidei possessor, vel nisi quatenus inde locupletior factus est, & patrimonium auctum. *L. 22. §. 25. ff. de pet. hæred.* Unde similiter, si possessor ab initio bonæ fidei, postea factus sit malæ fidei possessor, quamvis pro eo tempore, quo fuit in bona fide, non teneatur fructus perceptos, & consumptos restituere, pro eo tamen tempore, quo cœpit esse in mala fide, tenetur; quia in his fructibus singula temporum momenta spectanda sunt. *L. qui bona fide 23. §. 1. ff. de acquir. rer. dom. §. L. bonæ fidei 48. ff. eodem §. in contrarium.*

Sed quid, si spoliator neget se res aliquas particulares abstulisse cum re principali, quas spoliatus prætendit? Respondet Engel *hic* N. 3. offerendum spoliato in defectum aliarum probationum *juramentum in litem* hoc modo, ut æstimet, seu pronuntiet valorem, ac interesse rerum ablatarum, quam æstimationem, si judex crediderit esse nimiam, ad minorem summam moderabitur, & ista ta-

xatione facta spoliatum jurare jubebit, se non minus perdidisse, quam taxatum est, ultra taxationem vero jurare non licebit. *L. Si quando 9. cap. unde vi.*

Quæritur sexto: Utrum interdictum *unde e vi, seu recuperandæ possessionis* intentari possit, etiam a liberis adversus parentes, an a libertis contra Patronos, anque etiam contra judicem injuste spoli-
antem? R. quoad primam partem: nec a liberis ad-
versus parentes, nec a libertis contra Patronos in-
tentari potest dictum interdictum recuperandæ;
quia atrocitatem facinoris in se continet, quod in-
famiam aliquam factam apud viros honestos parit.
Sed ejus loco datur *actio in factum*; per quam filius
a parente, libertus a Patrono, quæ sibi erepta sunt,
vel damna illata repetere potest, nisi hi vi armata
usi sint, tum enim interdictum hoc competit. *L. 4. §. interdum. L. 43. ff. de vi &c.* Quin neque a vasa-
llo intentari potest adversus Dominum, quamvis si
Dominus vassallum prætermisso ordine, & contra
jus spoliet, conqueri de eo possit vassallus apud Cu-
riam, ut ad restituendam possessionem cogatur,
salva tamen ejus reverentia, ut habetur *Lib. 4. feud. de milite vasallo, qui contumax est, §. Si vero vasa-*
llus, ubi Glos. margin. ait: Salva reverentia in jus
vocare, aliud non esse, quam actionem famosam
verbis temperare. Quoad secundam quæsitam par-
tem: R. Econtra adversus judicem injuste spolian-
tem intentari potest interdictum *recuperandæ posse-*
sionis, *cap. Conquerente 7. hoc. tit. cap. Cum causa 22.*
de Offic. Judic. deleg. ut si judex, vel extrajudicia-
liter seu prætermisso juris ordine, & absque ratio-
ne priore aliquem possessione rei suæ spoliarit, cum
tunc censeatur veluti privata persona, adeoque ei
licite resistatur, *L. Prohibitum 5. C. de jure fisci. Lib.*
10. vel siquidem judicialiter processit, sed ordinem
juris, & justitiam pervertit, & tunc si vitium sit
substantiale, sententia, & executio nulla est: Sin
accidentale rescindi debet.

Quæritur septimo. An memoratum remedium
recuperandæ intentari possit etiam ab hæredibus,
&

& successoribus spoliati erga hæredes, & successores spoliantis. R. Posse quidem (uti & a fortiori contra ipsum spoliantem etiam ab hæredibus, &c. spoliati per §. 1. *Inst. de percept. & temp. act.*) non tamen ab hæredibus, &c. spoliati contra hæredes, ac successores NB. universales spoliatoris, cum poenale sit *L. 2. C. unde vi*, sed ejus loco actio in factum, competit contra hæredem, quatenus ad ipsum pervenit, seu quatenus ex re per vim injustam ablata, aut occupata locupletior factus est, *L. 1. §. 44. & ult. ff. de vi.* vel dolo ejus malo factum est, quo minus perveniret. *L. 2. & 3. §. Hæc actio, & ult. ff. de vi.* Licet enim poena ad hæredes non transeat, atamen quod turpiter a scelere quæsitum est, ad compendium, seu commodum hæredis non debet pertinere. *L. Quod diximus 16. §. ult. ff. de eo, quod met. caus.* Quin imo non tantum hæres, si commodum ex re percepit, licet postea non amplius extet, aut in hæreditate reperiatur, sed etiam hæres hæredis actione hac in factum tenetur; quippe cum hæreditarias ejusmodi obligationes in se suscipere videatur: nisi res casu apud hæredem periisset, tunc enim non tenetur. *L. Videamus 17. & L. seq. ff. de eo, quod met. caus.*

Quæritur 8. An etiam prædo, aut invasor rei alienæ gaudeat interdicto unde vi, seu recuperandæ possessionis, ita ut etiam prædo, &c. illud intentare possit erga spoliatorem rei raptæ. R. Sub distinctione: vel despoliator prædonis, aut invasoris alicujus possessionis, v. g. fundi, &c. est extraneus, & non Dominus rei a prædone raptæ, aut vi occupatæ, & contra talem, etiam prædoni competit memoratum interdictum, sumitur ex *cap. 5. hoc tit.* ubi absolute dicitur, quod etiam prædo secundum juris rigorem restituendus sit. Item ex *L. 1. §. 30. ff. de vi, & vi arm. ibi. qui a me vi possidebat, si ab alio vi dejiciatur, habet hoc interdictum, &c. L. 1. §. si prædo. & L. bona 31. ff. deposit.* ubi dicitur: si prædo, vel fur res furtivas deposuerint apud aliquem, agere possunt depositi, quia eorum interest, cum alteri teneantur, & habeant etiam depo-

sitarium sibi obligatum ad reddendam rem depositam, &c. Vel respolians prædonem est quidem dominus rei raptæ, aut vi occupatæ, sed non notorius? Et etiam adversus hunc convenit prædoni memoratum interdictum, ita ut ante omnia restitui debeat. Ratio est: quia pro foro externo paria sunt dominum non esse, & non apparere. Vel denique respolians talem prædonem, &c. est dominus notorius rei raptæ, aut vi occupatæ: & tunc iterum distinguendum est: vel respoliavit talem prædonem primum *ex aliquo intervallo*, & non *in continenti*, vel *in continenti*. Priori casu spectato juris rigore nihilominus prædoni competit hoc interdictum, ita ut ante omnia restitui debeat. *L. 3. §. Cum igitur. 9. ff. de vi, &c. ibi. Eum igitur, qui cum armis venit, possumus armis repellere, sed hoc confestim, non ex intervallo, dummodo sciamus, non solum resistere permittum, ne dejiciatur, sed etsi dejectus quis fuerit, eundem dejicere non ex intervallo, sed ex continenti.* Rationem dat Zoësius in *Comment. ff. de vi N. 3.* quia violenta dejectio invasoris, &c. ex intervallo facta magis sapit vindicationem, quam justam rerum defensionem, & *Glos. marg. in cit. L. 3. lit. I.* dicit: nam qui ex intervallo vim infert, nec tam ad defensionem, quam ad ultionem spectat, ultio autem prohibita est. *L. 45. in fen. ff. ad L. aquil. ibi. Et hoc tuendi, non etiam ulciscendi causa factum sit.* Vid. etiam *L. 1. C. unde vi.* cum nemo propria auctoritate sibi jus dicere debeat, si judicis copiam habere possit. Dixi tamen *spectato juris rigore*: Nam spectata æquitate naturali non est restituendus, etiamsi ex intervallo dejectus fuerit, si is, ad quem pertinet, enorme, & irreparabile damnum passurus fuisset, nisi eam propria auctoritate occupasset, vel adhuc pateretur, si res restituatur juxta *L. si alius 7. §. bellissime, & ibi Glos. v. ex magna & part. ff. quod vi, aut clam*: sed hoc casu prædo agens interdicto contra dominum rei ex intervallo spoliante removeri potest per exceptionem, quo minus restituatur. Ita *Pich. hic N. 24. & alii.* Nam in pari causa commissi spolii præferendus dicitur Dominus, qui

qui ex jure gentium facultatem habet rem suam ab injusto spoliatore recuperandi, cum naturali æquitati consentaneum sit, ut melior sit conditio innocentis, quam nocentis. Altero casu, quo Dominus notorius prædonem respoliavit in continenti, hoc est: confestim, sine mora, & antequam ad extranea negotia alia diverteret; imo licet interea fluxerint aliquot dies, si Dominus spoliatus statim se parare cœpit ad vi recuperandam possessionem, providendo sibi de armis, sociis. *Glos. in L. 3. v. in continenti. ff. de vi. resistendo prædoni, vim vi repellendo, &c.* Non competit memoratum interdictum prædoni respoliato, adeoque nec restitui debet. Ita *Pich. hic N. 3. Zoes. ad ff. de vi, &c. N. 17. & seq. & constat ex l. 3. §. eum igitur. juncta Glos. in continenti ff. de vi, & vi arm.* Et ratio est primo. Quia spolium in continenti eripere spectat ad defensionem rerum suarum, atque ipso jure naturali permisiſſum est. *L. 1. C. unde vi. c. 18. de homicid. volunt.* Secundo. Quia quando constat de jure proprietatis, non est attendenda causa possessionis, sed hæc illi cedit. *c. cum dilectis. 6. ff. de causa posses. & propriet.* atqui hoc casu constat de jure proprietatis ex præsupposito, ut non debeat habere locum regula, quæ indistincte vult restitutionem ante omnia faciendam esse, cum non foret sine vitio, siquidem ad possessionem nihil juris sit spoliato, eo, quod constet jus proprietatis esse penes spoliantem, ut succedat regula: *spoliatum dolo agere, dum petit possessionem, quam mox restituere oportet eundem.* *Reg. Juris 59. in 6. facit eo: l. bona 31. ff. depositi.* quæ vult depositum quidem reddendum esse deponenti, nisi aliud exigat justior causa, uti Domini concurrentis cum deponente. A fortiori respoliarium ab ipso Domino, tum ab extraneo licite potest publicus latro, incendiarius, depopulator agrorum, & talis, cujus vitæ nemo tenetur parcere. *L. 1. C. Quando liceat unicuique.*

Sed contra primam, & secundam responsionis partem oppones primo. Restitutio non debet fieri cum

cum peccato, sine quo res aliena retineri non potest, sed a prædone non potest licite retineri, ergo rei prædoni ereptæ a quocunque, & a fortiori, a Domino licet etiam notorio restitutio fieri non debet vi interdicti. R. c. M. D. m. a prædone non potest retineri licite respectu Domini veri, notorii, c. respectu tertii spoliatoris. n. min. &c. respectu tertii recte agit interdicto unde vi, ut possit satisfacere vero Domino, rem ei restituendo. Unde illud *L. ult. ff. de acquir. vel amitt. possess. adversus extraneos vitiosa possessio prodesse solet*. Cum extraneis nullum sit jus occupandi possessionem; atqui dominus ipse respolians, quamdiu non est notorius, censetur extraneus, ergo.

Contra tertiæ partis casum primum opponitur *c. fin. hoc tit. in 6.* ubi possessor spoliatus ab eo, pro quo est jus commune, nequaquam dicitur esse restituendus, sed pro domino, quamvis ex intervallo prædonem spoliante est jus commune, juxta quod melior est conditio innocentis, quam nocentis, ergo. R. c. M. n. mi. contrarium patet ex allegatis juribus, quamvis ex æquitate naturali, & per exceptionem removeri possit prædo; ut dictum. Causalem Dist. melior est conditio innocentis &c. auctoritate juris procedentis c. auctoritate propria procedentis n. nemo enim sibi jus dicere debet, si judicis copiam habere possit, & ultimum spolium purgandum est. *L. 3. §. 9. ff. de vi cit.* sed dominus per intervallum potest habere copiam judicis, ergo.

Contra secundum casum ejusdem partis oppon. primo. *L. 7. C. ad legem Juliam, de vi*, ubi ante omnia examinanda violentiæ causa, & repulso possessionis jus reparandum dicitur. Item *L. pen. §. sed hæc C. de Præscript. 30. vel 40. annor.* ubi violenter alicui ablata sine distinctione vindicari possunt. Item *L. Si coloni. 14. C. de agricol. & cens.* item *L. 12. ubi dicitur succurri debere spoliato celeri reformatione*. Conf. primo per regulam universalem, quæ dicit, quod spoliatus etiam prædo ante omnia sit restituendus de rigore juris. *cap. 5. ff. de restit. spoliat.*

liat. non facta distinctione, an contra dominum, an contra tertium spoliante. Secundo. Quod restitutionis petitio ex causa spoliationis ita sit favorabilis, & privilegiata, ut actor non cogatur respondere spoliatori ante restitutionem. *c. 3. ff. de ord. in cog. R.* Omnes tres primos textus legum, oppositos accipi in casu, quo Dominus non notorium prædonem spoliavit, vel ex intervallo. Similiter respondendum ad *L. 4. §. Si domus, de usucapio*, ubi ad dominum, qui dejecit possessorem, non dicitur possessio rediisse, ea de causa, quod ex interdicto eum sit restitutus. Quia textus iste non agit de notorio prædone, cum facit mentionem possessoris, qui in dubio potius accipiendus justus, quam injustus. Idem *R.* ad textus confirmationis utriusque eos similiter accipi in casu, quo non concurrat dominus cum notorio prædone.

Oppon. secundo. *C. porro x. de divort.* ubi etiam posita publica notoria parentela, dicitur tamen vir non posse expellere uxorem absque judicio Ecclesiæ, jubeturque temere expulsam recipere. *R.* Primo isto cap. idcirco juberi restitutionem, quod dimissio conjugis sit facta contra Ecclesiæ prohibitio- nem. Sed melius *R.* secundo in isto textu agi de dissolvendo matrimonii vinculo, ad quod nullum notorium sufficit, ne quid temere fiat, sed expectandum est judicium Ecclesiæ, ut recte ibi temere dimissam conjugem teneatur recipere maritus, & superinductam dimittere, & hoc tantum quoad habitationem, non quoad thorum etiam, ut dictum supra, cum ejus restitutio poneret peccatum in sci- ente impedimentum, quem neutiquam excusaret jussus judicis. *d. cap. 13.*

Oppon. tertio. *L. 3. §. Cum igitur, de vi*, ubi vim inferens confestim repelli potest, licet non ex intervallo, quod ea res habeat speciem invasionis. *R.* in textu allegato non quæri de facienda restitu- tione, sed de vi illata, quam dominus etiam infert erga legem, & licet ex aliis locis colligi possit, eum, qui vim intulit, debere rem restituere, non
ta-

tamen quando certum est, dominum esse eum, qui spoliavit, spoliatores autem esse notorium prædonem, & eadem possessione eundem dominum ante deiecisse.

Oppon. quarto. *L. si quis in tantam. 7. C. unde vi,* in execrationem spoliationis, & odium spoliantis cautum est, ut, si quis propria auctoritate possessionem alterius invadat, licet dominus sit, tamen non solum ipsam possessionem rei suæ apud alium constitutæ, & propria sua auctoritate violenter occupatæ, non solum teneatur restituere, verum etiam dominium ejusdem rei amittat, si autem dominus non fuerit, præter restitutionem insuper rei æstimationem præstare debeat, quam poenam *L. cit.* etiam de jure Canonico locum habere probat *Engel hic N. 14.* ergo neque domino licet respoliare prædonem. *R. legem cit.* procedere de prædone non notorio, & quando non constat respoliantem esse dominum, ut notat *Menoch. de recup. possess. Rem. 1. N. 12. & 128.* & *Zoefius ad ff. de vi &c. N. 19.* uti patet ex eo, quod dominus ibi privetur rei suæ dominio, quod spoliato addicitur, cum non sit verisimile Imperatorem voluisse afficere præmio prædonem notorium, qui potius poena dignus. Deinde non est legis, alicujus fovere malitiam, sed unicuique suum tribuere, foveret autem, si in casu, quo notorius prædo est spoliatus per dominum, vellet a domino restitui prædoni rem, qua antea spoliasset dominum. Addit insuper cit. *Engel* constitutionem d. L. 7mæ. quantum ad poenam amissionis domini (etiam in casu prædonis non notorii respoliati) vel præstandæ æstimationis hodie paucis in locis usu esse receptam, sed magis poenæ arbitrariæ ut mulctæ pecuniariæ a iudice infligendæ locum esse. Sic in Austria poena 150. fl. similem violentiam mulctari testatur *Gren. hic N. 9.* eo, quod violentia poenam quidem mereatur, non etiam possessionis privationem, quæ nullo jure addiceretur alteri, qui antea violentiam commiserat secundum dicta. Deinde in locis etiam, ubi vigere potest d. L. violenter auferens rem suam non privatur dominio virtute interdicti,

Esti, unde vi, utpote vi cuius tantum tenetur restituere rem cum fructibus, ut dictum supra; sed primum amittit dominium, si spoliatus agat conditione ex *L. 7. cit. Si quis tantam.* ac proinde hæc amissio dominii, cum sit in poenam respoliantis, non notorium prædonem, non incurritur ante sententiam iudicis.

Quæritur nono. An spoliatus, si agat *remedio redintegranda*, restituatur etiam contra bonæ fidei possessorem. Contra quemcunque malæ fidei possessorem, & conscium, quod res sit alteri erepta per spolium, dari remedia juris Canonici dictum est supra juxta *Canon. redintegranda &c. sæpe contingit 18. cit.* & communiter admittunt omnes, ita ut in his remediis non sit opus absolute probare ipsam spoliationem, modo actor probet suam possessionem esse antiquiorem, & adversarium nunc possidere. Ratio est, quia si probetur antiquior possessio, nova præsumitur esse vitiosa, & clandestina, per *c. 9. de probat.* qui enim olim possedit, in dubio præsumitur & hodie possidere. Controversia tamen est de tertio bonæ fidei possessore rei spolio ablatae, an etiam dicta remedia adversus eum competant spoliato. Negant Layman. Haunoldus, & alii multi. Affirmant Abb. in *cap. 15. hoc tit. N. 26.* Hostien. Bart. Wagnerek, & fere communior apud Pich. *cit. N. 10.* cum quibus R. *Remedium redintegranda*, quo spoliatus petit restitui, probabilius competit etiam adversus possessorem bonæ fidei, qui nempe rem justo titulo, & ignarus spolii ab alio accepit, & retinet. Ita *Glos. in cap. Sæpe contingit cit. v. scienter*, & desumitur ex verbis *Canon. redintegranda. cit. ibi. redintegranda sunt omnia exspoliatis &c. per quascunque injustas causas res perdisse noscuntur ante accusationem, ac generalem ad Synodum vocationem.* Item *Can. Epi. 2. caus. & qu. cit. ibi.* ab æmulis, & quibuscunque detineantur. Ratio est, quia postquam spoliatus satis probavit spoliationem rei, quam petit sibi restitui ab eo, ad quem justo titulo, & bona fide pervenit, definit iste esse in bona fide, & incipit militare ratio peccati (quod

(quod evitari in justo detentore rei alienæ intendit canon. cit.) arg. *cap. ult. de præscript.* ergo res, quæ injusto metu extortæ sunt, repeti possunt, & restitui debent a quolibet possessore, ut æquitate prætoria decretum est. *L. item si 14. §. aliquando 5. ff. quod met. caus.* ergo a pari. Accedit praxis de qua testatur Chynfinger. &c. cit. apud Pich. hic N. 10. optima legum dubiarum interpret. ergo. Sed contra

Objicitur primo. In pari causa melior est conditio possidentis, ergo, qui bona fide possidet rem violentam, non tenetur eam restituere, donec probetur dominium. R. D. A. melior &c. cui non resistit jus in possessione, c. si resistat, & possessionem restitui mandet n. non est melior conditio possidentis, quando resistit jus, & possessionem restitui mandat ei, qui allegat, & probat antiquiorem possessionem, a qua sine causa cecidit, uti fieri supponitur in nostro casu.

Objicies secundo. Si beneficium *redintegranda* competeret adversus bonæ fidei possessores, superflua fuisset dispositio *cap. Sæpe 8. cit.* ubi Papa erga rigorem juris civilis induxit novum remedium possessorium in odium possidentis rem violentam tertii cum mala fide, & titulo vitioso, quia idem a fortiori jam fuisset concessum in *Can. redintegranda, qui 50. annis ante cap. 18. cit.* fuit conditus teste Menoch. Remed. 1. R. Non fuisse superfluam dispositionem *cap. 18. cit.* quia aliqui iudices, quando laici fuerunt spoliati bonis profanis, non indulgebant hoc remedium *redintegranda* contra alium, quam ipsum spoliantem, & non erga successorem, ac possessorem tertium etiam malæ fidei; sicut videlicet jus civile per interdictum *unde vi* non assistit erga tertium, ad quem res violenta devenit etiam fide mala, proinde ad succurrendum in hoc spoliatis addita fuit dispositio *Cap. 18. Vi cit.*

Objic. tertio. Jus recentius corrigit antiquius, sed *cap. 18. cit.* est jus recentius, quam *Can. redintegranda. cit.* & corrigit illum *Can.* ergo. Probatur secunda pars m. *cap. 18. cit.* indulget hoc remedium erga tertium solummodo malæ fidei possessorem, ergo

ergo etsi aliquando per d. Can. fuisset indultum hoc remedium erga 3tium etiam bonæ fidei possessorem, rursus fuisset correctum. R. D. M. si jura inter se pugnent, & correctio exprimat c. fecus N. M. & m. secundam partem. Ad probat. c. a. n. c. quamvis enim in cap. 18. cit. fiat expressa mentio possessorum malæ fidei, non recte infertur correctio Can. *redintegranda*. partim, quia correctio non est asserenda, nisi jura clare inter se pugnent, vel correctio exprimat, quarum neutrum hic reperitur, partim, quia utrumque jus pro fine habet evitacionem peccati, quod injusta detentione rei violentæ continuatur, ergo utrumque, licet posterius tantum exprimat malæ fidei possessorem, intelligendum est de 3tio etiam bonæ fidei possessore rei alienæ, postquam lite mota illi probata est possessio antiquior, cum ille, licet illam rem bona fide perceperit, fiat postea malæ fidei possessor per probationem spoli.

Quæritur 10mo: Utrum spoliato agenti interdicto possessorio *unde vi* opponi possit exceptio criminis, an exceptio factæ renuntiationis? Status quæstionis est: an spoliatus agens interdicto *unde vi*, si illi per modum exceptionis objiciatur aliquod crimen, non obstante hac exceptione prius restitui debeat, priusque cognosci de spolio, quam de crimine objecto. Idem est, si spoliato agenti dicto interdicto objiciatur, quod renunciaverit. Quoad 1um quælitum membrum Resp. vel agenti objicitur exceptio ejusmodi criminis, quod personam inhabilem reddit ad agendum, ut est v. g. excommunicatio &c. & tunc actor non potest intentare judicium possessorium *unde vi*, multo minus jure actionis restitui, donec fuerit absolutus. *Gloss. in cap. 3. de Procurator. v. aliud Canonicum.* Vel objicitur tale crimen, quod agentem reddit incapacem possessionis, ut: si agenti pro recuperanda possessione beneficii objiciatur, quod non sit canonice institutus, vel quod non sit Clericus, & tum non debet restitui, priusquam cognoscatur exceptionis defectus objecti. Menoch. vel objicitur tale crimen, quod quidem non reddit actorem inhabilem ad pos-

fidendum, sed tamen privat proprietate, ac titulo;
 & tunc iterum distinguendum est: vel enim objici-
 tur tale crimen, ob quod ipso facto privatur pro-
 prietate, ac titulo, ut, si objiciatur simoniaca pro-
 motio ad beneficium, hoc casu agenti interdicto
unde vi obstat talis objectio, ut restitui non debeat,
 priusquam de hoc crimine cognoscatur; vel objici-
 tur tale, ob quod non ipso facto, sed per senten-
 tiam judicis privari potest proprietate, ut si agenti
 pro recuperanda possessione beneficii objiciatur, v.
 g. homicidium, vel adulterium; & hoc casu prius
 restitui debet, quam cognoscatur de crimine, nisi
 sit notorium, quia frustra ei restitueretur beneficium,
 quod eidem statim iterum adimendum est: sumun-
 tur *ex cap. item cum quis 6. hoc tit.* Quoad secundum
 membrum. R. Si quis spoliatus sit Ecclesia, vel be-
 neficio, & postea illi renuntiet, potest agere inter-
 dicto recuperandæ non obstante exceptione secutæ
 renuntiationis, & restitui debet prius, quam de il-
 la cognoscatur, prout sumitur *ex cap. sollicite. 2. hoc
 tit.* Tum quia præsumitur, quod non sponte, sed
 invitatus, & coactus renuntiaverit, tum quia ita re-
 nuntians post spoliationem beneficio, non absolu-
 te amisit jus proprietatis in illo, sed dependenter a
 ratificatione superioris, juxta *cap. admodum 4. de
 renunciat.* ergo prius restitui debet, quam de valore
 renuntiationis agatur; idque etsi renuntiatio facta
 sit juramento addito, quia tale juramentum cen-
 setur vi, metu, & dolo extortum, & præstitum, cum
 sequatur naturam actus, super quo interponitur *cap.
 2. cit. ibi de juramento. L. ult. C. de non numerat. pecun.*
 Excipe tamen, si renuntiatio fiat coram judice com-
 petente, vel si constet spoliatum sponte absque vi,
 aut metu renuntiasse beneficio, vel si constet de ju-
 re spoliantis, vel si is, antequam spoliaretur, con-
 stituit procuratorem ad resignandum beneficio, vel
 si spoliatus per longum tempus nihil conqueratur de
 spoliatione, & tandem illud resignat, vel si non
 tantum juri beneficii, sed etiam interdicto possessio-
 rio resignet, cum talibus circumstantiis, ut præ-
 sumptio metus absit, vel si paciscatur se non actu-
 rum

rum iudicio possessorio unde vi contra spoliatorem arg. *L. transactionem 35. C. de transact. Abb. in cap. 2. cit. de quo pluribus Pich. hic N. 50.* Neque dicas, quod renuntians post spoliationem censeatur rem habere pro derelicto, ideoque possessionem, & dominium per eum amittat. *L. si quis. 17. §. differentia ff. de acquir. poss.* ubi dicitur: possessio recedit, ut quisque constituit nolle possidere, juxta *L. 1. §. 2. ff. pro derelicto.* ergo non sit restituendus. R. Enim hæc procedere, quando sponte fit renuntiatio, & constat eam libere, ac sine metu factam, secus si vi, vel metu, ut in cit. cap. 2. hoc tit. neque vero per renuntiationem subsecutam purgatur vitium spoliationis, ita ut non sit amplius locus restitutioni, cum eam ratam habuisse videatur. arg. *L. 2. C. quod met. caus.* quia ille textus loquitur de vi compulsiva per metum, in qua ab initio consensus intervenit, licet coactus juxta *Glos. in L. Si mulier. 21. §. penult. & ibi. Glos. v. volui ff. quod met. caus.* in vi autem expulsiva nullus adest consensus, per quem possit purgari vitium spoliationis. Menoch. *remed. 1. N. 268. &c.*

Quæritur imo: An actor, cui per modum exceptionis objicitur spoliatio, repelli, & excipiens prius restitui debeat. Hæc quæstio aliter proponitur a Zoëzio in *ff. de vi. N. 24.* An exceptio spoliæ removeat agentem per modum reconventionis? Ad quod R. imo: cum citato Zoëzio: Spectato jure civili non removet, uti patet ex *L. 7. C. ad L. Jul. de vi.* eo quod ultimum vitium imo sit purgandum, & quod secundus spoliator peccaverit contra prohibitionem juris, sibi jus dicendo propria autoritate, in cujus odium, & poenam indistincte audientia denegatur. R. 2do: Spectato Jure Canonico distinguendum est: nam imo vel contra agentem objicitur exceptio spoliationis in re omnino disparata, & diversi generis, & tunc non restituitur prius excipiens repulso actore, sed in causa principali ab actore proposita proceditur non obstante exceptione hujusmodi spoliationis. Sic contra agentem in causa Ecclesiastica non potest opponi exceptio spoliationis

tionis rei privatæ, neque vice versa agenti in causa rei privatæ obstare debet exceptio spoliationis rei Ecclesiasticæ, prout habetur *cap. i. §. ad hoc ult. hoc tit. in 6.* rationem dat *Gloss. hic v. opponatur*, quia agens nomine Ecclesiastico non agit jure suo proprio, sed nomine Ecclesiæ, & vicissim agens nomine privato, non agit nomine Ecclesiæ, unde sicut procurator agens nomine alieno, de jure suo non excipit, sed de jure Domini, & nomine ipsius. *L. si procurator 9. ff. de doli except.* Sic nec agens, de re Ecclesiastica, excipit de re privata, nec vicissim agens de re privata, excipit de re Ecclesiastica. Præterea res Ecclesiasticæ censentur esse publici juris. *arg. L. §. hujus studii ff. de justit. & jure, & L. fin. C. de SS. Eccle.* publici autem cum privato non fit compensatio. *L. 2. & 3. C. de compens.* nec vice versa, nisi in pœnam, aut necessitate exigente, ergo. Quare si mulier petat sibi reddi virum, quia matrimonium cum illo contraxit, non potest opponere exceptionem spoliationis rei temporalis contra mulierem, quod ipsum v. g. spoliaverit pecuniis suis. Item si Parochus petat a Parochiano suo, ut reddat pecuniam ipsi a se mutuo datam, non potest hic excipere contra Parochum, quod sibi noluerit administrare debita Sacramenta, adeoque ipsum jure suo spiritali spoliavit, sicut nec vice versa, si Parochianus objiciat Parocho Sacramenta ab ipso sibi denegata esse, potest Parochus exceptionem opponere, quod prædio suo, vel alias re temporali ipsum spoliavit. Ratio: quia exceptio spoliationis nititur hac æquitate naturali, quod spoliatus non teneatur spoliatori reddere, quod eidem debet, nisi prius ipse spoliator restituat, quod abstulit, adeoque ista exceptio habet vim cujusdam compensationis, sed ejusmodi compensatio non habet locum, nisi inter aliquomodo similia, & non inter omnino disparata, & quæ diversi generis sunt. *L. 1. & 3. C. de compensat.* ergo. Excipe tamen, nisi res temporalis proportionem quandam habeat cum re spiritali, tunc enim opponi potest ista exceptio spoliationis, ut si v. g. Parochus decimas exigat a Parochianis.

Possunt

Possunt isti excipere, quod ipse negligens sit in celebratione divinorum, vel nolit ipsis administrare debita Sacramenta, adeoque etiam merito ipsi denegare decimas, quippe quæ dantur Parocho propter celebrationem officiorum divinorum, & administrationem Sacramentorum. 2do: vel contra agentem civiliter reus conventus objicit per modum exceptionis spoliationem, quam passus est NB. *ab ipso actore*, & tunc excipiens repelli non potest, sed ejus exceptio admitti, ipseque restitui debet, priusquam in causa principali agentis civiliter procedatur. Cum enim hæc exceptio spoliationis sit dilatoria, quæ ad processum impediendum opponitur; ideo prius excuti debet, quam supra causa principali procedatur. *ca. exhibita. 19. de jud.* Proponenda tamen est ejusmodi exceptio ante litis contestationem, juxta *Gloss. hic v. permittitur.* namque post litem in judicio petitorio contestatam excipiens non auditur, nisi vel tunc primo contigisset, vel tunc primum cognita fuisset, ut notat *Abb. in cap. 2. de ord. cog.* Dixi supra: *Quam passus est ab ipso actore.* Nam si reus conventus objiciat spoliationem, quam passus est non ab actore, sed ab alio, non restituitur prius, sed in causa principali ab actore proposita proceditur *cap. 1. cit. §. 2.* cum enim in hoc actor non deliquerit, factum alterius ipsi obesse non debet. *Reg. Juris 22. in 6. & peccata suos debent tenere auctores. L. sancimus. 22. C. de poen. Gloss. hic v. ab actore.* Idque procedit, tametsi res spolio a tertio rapta ad agentem pervenerit, adeoque is scienter, & mala fide rem possideat, & quidem etiam si reus tota sua substantia spoliatus sit, ut aperte colligitur ex *cit. cap. 1. hoc. tit. in 6.* Ratio est, quia talis exceptio spoliationis non competit, nisi ei, qui potest agere interdicto *unde vi*, atqui contra injustum possessorem tertium, qui non spoliavit, nec spoliari mandavit, non potest agi interdicto *unde vi*. Sed ex *cap. Sæpe*, ut dictum supra, ergo nec talis exceptio opponi potest contra illum. *Pirch. hic N. 82.* 3tio: Vel contra agentem criminaliter reus conventus objicit per modum exceptionis spoliationem. Et tunc iterum distinguendum est,

vel objicit talis reus spoliationem omnium bonorum, & majoris eorum partis sibi factam, quæ in jure ordinarie æquiparantur, & tunc audiendus est prius reus criminis ab actore accusatus (*dummodo crimen, de quo accusatur, non sit notorium,*) spoliationem talem excipiens a quacunque persona se spoliatum dicat, seu ab actore, seu ab alio. Ita habetur *cap. frequens. 1. hoc tit. in 6. & Can. oportet. 3. cap. 3. q. 2.* ubi ratio redditur, quia bonis suis spoliatus sic inermis, non debet objici adversariis suis, donec restituatur, cum alioquin non haberet sufficientes fructus judiciales, nec inveniret homines sibi ita favorabiles. concediturque ei ad probandam spoliationem dilatio 15. dierum, intra quos, si probaverit se spoliatum esse, restituetur in integrum, sin vero non probaverit intra illud tempus spoliationem, condemnabitur actori in expensas a iudice taxandas, vel aliter, si iudici visum fuerit, punietur, & consequenter deinceps non obstante spoliationis exceptione poterit accusari, & accusatori suo respondere cogetur. *cap. 1. cit. §. spoliantem in 6. hoc tit.* Dixi supra imo: *dummodo crimen non sit notorium*, si enim crimen sit notorium, ita ut appareat nullam reo defensionem competere posse, non auditur in apposita exceptione, & consequenter repellitur a petitione restitutionis propter notorietatem delicti, atque a iudice proceditur ad executionem contra idem. Vel objicit spoliationem aliquorum quidem membrorum, sed non omnium, neque majoris eorum partis, & tunc exceptio spolii non impedit a cognitione, & definitione causæ principalis. *d. cap. 1. §. 1.*

§. VI.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA MORALI.

De Homicidio, & Mutilatione.

Occasione textus hodierni Evangelii: *Et plagis impositis, &c.* occurrunt quæstiones morales de restitutione ex bonis corporis.

Notandum: quod *bona corporis* sint omnia illa, quæ per-

pertinent ad integram physicam hominis constitutionem: cujusmodi sunt imprimis: ipsa vitæ physica, deinde membra, sanitas, & integritas membrorum omnium. *Bona animæ* sunt illa, quæ pertinent ad generationes speciales, vel tanquam potentiae, vel tanquam habitus; sunt autem duplicia, alia naturalia, ut ingenium, memoria, judicium sanum, scientiæ naturales; alia supernaturalia, ut auxilia gratiæ divinæ, gratia habitualis, virtutes, jus ad Sacramenta &c. Quia vero tam in bonis corporis, quam in bonis animæ potest quis injuriam, & damnum pati, & damnificans teneri ad restitutionem, hinc

Q U Æ S T I O I.

De Restitutione, ex Homicidio.

Ut aliquis teneatur ad restitutionem ex homicidio, debet esse injustum, & illicitum, quæritur ergo hic imo: Quando licitum sit homicidium. 2do: Quid in dubio faciendum. 3tio: Quomodo facienda restitutio?

Resp. imo: Homicidium est licitum in sequentibus casibus. imo: Si respublica aliquem condemnet; habet enim potestatem, & jus occidendi malefactores. Ratio est: quia hæc potestas est necessaria ad conservationem boni publici, & patet ex Script. *Exod. 22. Maleficos non patieris vivere.* 2do: *Aggressor injustus*, juxte, & licite occidi potest ab invaso ob defensionem vitæ suæ, dummodo id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, id est: dum alius modus, aut remedium non suppetit tuendi vitam, vel membra contra aggressorem, ut in simili fere casu pluribus declaratum est in *Domin. V. post Pentec.* §. IV. Ratio est; quia vim vi repellere omnes leges, omniaque jura permittunt, ut habetur in *Cap. Significasti.* 2do: De homicidio: & in *cap. si verum. i. de senten. excom.* Nec obstat, quod aggressor sit furiosus, amens, plane ebrius, & sic formaliter non peccet *me invadendo.* Nec curatur, an sit in loco sacro, an in profano? an tempore divinorum, an extra. Ratio est: quia jus se tuendi est naturale, quod aliis juri-
bus præponderat. 3tio: Iniquus aggressor fortuna-

rum, si sint magni momenti, & non facile recuperabiles, si aliter non possit repelli a rapina, licite occiditur. Ratio est: quia licitum est bellum etiam offensivum pro bonis externis, ergo a fortiori licita est defensiva occisio talium bonorum. Nec obstat periculum æternæ damnationis: quia cum invasor desistere possit a vi, & seipsum juvare, non censetur in gravi necessitate positus, ut propter hanc, vitam, vel bona mea debeam exponere.

Resp. 2do: Casus, in quibus dubitatur, an licitum sit homicidium, sunt sequentes: imo dubitatur: an liceat marito uxorem in actuali adulterio, aut Patri filiam in fornicatione deprehensam occidere? Ratio dubitandi est, quia leges civiles id permittunt, & deprehensos in tali homicidio non puniunt. Resp. cum divo Thoma, & communi Theologorum negative. Ratio est imo; quia quoad has leges, civiles correctæ sunt a Canonibus, ut fuse ostendit Azor Tomo 1mo. l. 5. cap. 20. & Alexander VII. damnavit hanc propositionem: non peccat maritus occidens propria autoritate uxorem in adulterio deprehensam. 2do: Quia quod non est jure divino concessum, non potest concedi jure humano, unde lex 20. & 25. ff. ad Leg. Juliam de adulteriis, quæ contrarium asserere videntur, accipiendæ sunt in hoc sensu, ut solum liberent interfectorem a pœna homicidii in foro civili ob justum in tali casu dolorem, non autem a culpa in foro conscientiæ.

Secundo dubitatur, an aliquando liceat occidere innocentem? Ratio dubitandi est, quia Joannis 1mo. Caiphas, cum esset Pontifex illius anni, prophetavit, & dixit de innocente Christo, expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

Resp. 1mo: Nunquam licet directe occidere innocentem. Ratio est, quia Exod. 23. generaliter prohibetur, infontem, & justum non occides, quia averteris impium. 2do: Quia jure naturali potestas gladii tradita est magistratibus adversus eos, qui male agunt, non autem contra innocentes. 3tio: Quia vita hominis est sub dominio solius Dei, unde licet tyr-

ran-

rannus sub indictione supremæ ruinæ inferendæ postulare caput innocentis, non propterea posset directe capite plecti innocens pro conservanda republica juxta illud: *Fiat justitia, pereat mundus*, nec posset licite præberi medicina foeminæ gravidæ ægrotanti directe procurativa abortus.

Resp. 2do: Per accidens indirecte, & præter intentionem potest quandoque licite occidi innocens, tunc videlicet, quando actio per se justa, & licita habet per accidens annexam sibi occisionem innocentis; unde imo: Respublica potest cogere aliquem innocentem postulatum a tyranno, ut adeat tyrannum, imo reluctantem potest tradere tyranno. 2do: In bello justo potest ad expugnandos hostes dirigi tormentum bellicum contra arcem, in qua certum est innocentes simul cum nocentibus omnes perituros. 3tio: Potest aliquis fugere hostem insequentem, etiam si videat equi sui calcibus obterendum infantem, vel calcandum in via jacentem. Cæterum pro talibus casibus assignatur a Theologis hæc regula, quando concurrunt ejusmodi jura ad speciem contraria, puta, jus innocentis ad vitam, & jus alterius ad actionem per se justam, & licitam, ex qua per accidens prævidetur secutura mors innocentis, ut constet quisnam hic & nunc prævaleat, comparanda sunt damna utriusque partis, & siquidem damnum a me incurrendum per omissionem actionis sit majus, quam damnum innocentis, aut saltem æquale, tunc jus mihi potius assistit, quam innocenti: si vero majus damnum innocentis, quam meum, tunc jus assistit innocenti, & inde est, quod prægnans non possit sumere talia pharmaca, ex quibus prævidetur indirecte occidendus foetus, si aliunde speretur perventurus ad baptismum. Ratio est, quia majus est damnum prolis, quam matris jactura, videlicet hujus, & æternæ vitæ.

Dubitatur 3tio: An licitum sit duellum? Resp. Negative. Primo, quia est prohibitum jure naturali, uterque enim duellantium vult tribuere jus alteri in suam vitam, quo uterque caret, sed velle tribuere alteri jus, quo careo, est contra legem naturæ, ergo. 2do: Quia est prohibitum jure humano positivo, & quidem sub gravissimis poenis tam Ecclesiasticis, quam civili-

bus. Poenæ Ecclesiasticæ sunt imo : Excommunicatio latæ sententiæ Pontifici reservata. 2do : Privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, si in conflictu decesserint. 3tio : Interdictum pro locis, in quibus scientibus, & non impredientibus dominis initum est duellum. 4to : Privatio dignitatum, & beneficiorum Ecclesiasticorum, si fuerint personæ Ecclesiasticæ. 5to : Inhabilitas ad illa, & omnia alia; denique jure novo non solum excommunicantur ipsi duellantes, sed omnes ii, qui auxilium, consilium, & incitamentum præbent, quales sunt patrini, ut vocant, item scribes literas provocatorias, aut provocationem oretenus deferentes, ipsi demum spectatores, nisi ex occulto, aut per transitum spectent. Poenæ civiles sunt imo : Privatio status, & dignitatis. 2do : Crimen læsæ Majestatis. 3tio : Rebellio. 4to : Confiscatio bonorum, seu perpetua infamia. Duo tamen sunt casus, in quibus licitum est acceptare duellum. imo : Authoritate publica, ut multitudini hominum parcatur, totum bellum resolvatur in duellum, ita ut vel ipsi Duces inter se dimicent, prout fecit S. Wenceslaus provocans Ducem Curimæ, vel ut eligantur ex utroque exercitu, qui duello concertent, uti fecerunt Horatii, & Curiacii apud Romanos, & Albanos. Ratio est, quia tunc prudenter agit Princeps certam multorum ruinam, & incertam victoriam transferens in paucos. 2dus : Si aggressor velit inermem occidere, nisi assumat arma, & ineat duellum, potest inermis assumere arma, & duellare. Ratio est, quia tunc non erit proprie duellum, sed justa defensio, non enim talis pugna suscipitur sponte, & ex condicto, sed coacte, & ad vitam tuendam.

Resp. 3tio : Injustus homicida tenetur facere compensationem bonorum temporalium iis, quibus injuriam fecit, & quibus per injustum homicidium damnum intulit, tales autem sunt imo : Uxor, liberi, & parentes. Ratio est, quia hi per naturalem conjunctionem cum defuncto habent jus petendi ab illo alimentationem, sed hoc jus per occisionem læsit homicida, ergo tenetur ad compensationem damni, fratri tamen, vel sorori, aliisque propinquis, quos occisus non ex justitia, sed pietate alebat, non tenetur ex justitia compensare. 2do : *Sunt creditores, si ob homicidii causam debi-*

debito suo privati fuerunt. Ratio est, quia defunctus magis fuit obligatus creditoribus, quam liberis, & parentibus; quia his nihil legare potuit, nisi quod deducto ære alieno suum erat, ergo si homicida parentibus, & liberis damnum refarcire tenetur, magis tenebitur creditoribus. Porro quantitas in compensatione damni relinquitur arbitrio prudentis judicis, in cujus determinatione debet potissimum attendere circumstantias temporis longi, vel brevis, quo occisus victurus erat, pro quo Ulp. Lib. hæred. ff. ad L. Falcid. statuit hanc regulam, si persona fuit intra vigesimum annum, censetur adhuc victura fuisse triginta annis, si vero intra vigesimum, & vigesimum quintum, censetur victura viginti octo annis, si intra annum vigesimum quintum & trigessimum, censetur victura annis triginta quinque, & sic deinceps.

Q U Æ S T I O II.

De Restitutione, & Mutilatione.

Mutilatio, & verberatio potest esse justa, vel injusta, ex justa nulla sequitur obligatio restituendi, sequitur ex injusta non quidem pro ipso membro mutilato, aut deformitate cicatricis, cum hæc sint ordinis altioris, quam bona fortunæ, sed pro damnificatione, & lucro cessante. Unde tria hic quærentur; 1mo: Quandonam sit licita mutilatio. 2do: Quando verberatio. 3tio: Quid restituendum pro utroque.

Resp. 1mo: Mutilatio juxta divum Thomam, & Theologos licita est primo: Si Judex autoritate publica condemnet reum ad amissionem alicujus membri, puta, nasi, vel auriculæ. Ratio est, quia qui potest majus, potest & minus, sed Judex potest malefactoribus licite imponere poenam mortis, ergo & mutilationis. 2do: Ad salvandum totum potest abscindi pars v. g. in morbo gangrenæ, sacri ignis, similiter captivus a Barbaris, & manu alligatus, si sibi immineat mors, aut morte gravius supplicium, potest sibi manum abscindere, & profugere. Ratio est, quia ipsa natura dictat potius amittendam esse partem, quam totum. Extra hos casus non est licita mutilatio; unde non licet se ipsum castrare ad servandam castitatem, ut fecit Origenes, nec adolescentes flore præstantes, ut serviant Ecclesiæ.

Resp.

Resp. 2do: Verberatio ex iustitia vindicativa, & propter correctionem proximi est licita, alias non. Nemo autem habet potestatem iustitiæ vindicativæ, nisi simul habeat potestatem jurisdictionis, & sit aliquomodo superior; hinc licite verberare potest Dominus servum delinquentem. 2do: Pater filium, quantumvis Clericum. 3tio: Magister, & Præceptor discipulum. 4to: Superior regularis suum subditum. Vulneratio, quæ fit citra abscissionem, reducitur ad verberationem, & vocari solet verberatio atrox.

Resp. 3tio: Injustus mutilator tenetur solvere omnes expensas medicis, & chyrurgis, quæ ob curationem vulnerati factæ fuerunt juxta *capit. immum de injuriis*. 2do: Debet solvere cessans lucrum facta æstimatione operarum, quibus mutilatus caruit, aut cariturus est, ob id, quod inutilis factus sit, v. g. opifex vulneratus est, qui idcirco per certum temporis interval- lum laborem suum prosequi non potuit, debet illi lucrum cessans compensare. 3tio: Etiam pro cicatrice solvere debet spectata qualitate personæ deturpatæ, & probabilitate spei ad hoc, vel illud connubium, aut servitium.

Respondeo 4to: Obligatio hæc transit ad hæredes tam mutilationis, quam occisionis. Ratio est, quia legitime succedit in hæreditatem, & jura alterius; succedit enim in onera connexa, & obligationes, nam res transit cum onere suo, cui subjacet, ut inquit Jurisconsultus, & æquum est, ut qui sentit commodum, sentiat & onus.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Samaritanum optimum adumbratum habes ad literam in Davide, qui cum 1. Reg. 30. vastatores Siceleg persequeretur, in missellum quendam Ægyptium incidit Amalecitæ servum, ægrum & semianimem, cujus Rex benignissimus curam prorsus eandem haberi voluit, quam Samaritanus viatoris Jerichuntini.

FINIS TOMULI SECUNDI.

O. A. M. D. G.

INDEX

INDEX MATERIARUM,

Quæ in secundo hoc Tomulo pertractantur.

A.

ABRAHAM. Sinus illius est locus quietis salvandorum. Pag. 135.

ALEXANDER Macedo summæ ambitionis, & insatiabilis cupiditatis exemplum. 332

AMAN Potens, & dives in aula Assueri Regis, nihili facit suam potentiam & divitias, viso felice & incolumi Mardochæo. Exemplum invidiæ. 330

AMICITIA. Illius vera forma, ac genuinus character describitur. 31

Quomodo ex mammona iniquitatis *Amici* faciendi? & quales illi? 415 seq.

ANGELUS. An ille, qui descendit in fornacem Babylonicam, fuerit Minister tantum, vel simul Vicarius Dei? 82

ANIMA. Divitiæ sunt *Animæ* laquei, & interitus. 138 seq.

Animæ Cibus est Verbum Dei. 205

Quam infelix, & miserabilis sit status *Animæ* terrenarum rerum cupiditatibus immersæ. 226 seq.

APOSTOLUS. Quare repleti sunt tristitia *Apostoli*, cum audirent Christum de sua Ascensione differentem? 10. 11.

An per *Apostolos* prædicatum fuerit Evangelium in toto orbe terrarum? 20 seq.

Christus potestate Excellentiae præditus misit suos *Apostolos* ad omnes gentes. 54 usque 59

Christus mittens *Apostolos* ad omnes gentes triplex eis munus injungit: *docere, baptizare, præcipere.* Ad quod munus Apostolicum exequen-

Index Materialium.

quendum promittit illis auxilium, & suam assistentiam. Pag. 59.

APPROBATIO ad audiendas confessiones quid sit?

Quis eam conferre possit? 386 usque 392

ARBOR. Homo est similis arbori. 360

Unde cognoscere potest homo, utrum sit bonæ, an malæ arbori similis. 360. 361

ASSUERUS, instruens convivium, figura Christi. 153

B.

BELLUM. Potest esse justum, & licitum, etiam Christianis: Quod est contra Manichæos, & alios hæreticos. 41 usque 49

An, & quando licitum sit *Bellum* Clericis? 49 50

Quando, & a quibus incurratur irregularitas propter *Bellum* etiam justum, & licitum? 51 & seq.

C.

CARO. Quomodo fit falsus Propheta? ad illud: *Attendite a falsis Prophetis*, Matth. 7. v. 15. 379 & seq.

CEREMONIÆ Sacræ in Ecclesia Catholica, unde ducant suam Originem? 595

Quid de his sentiant Adversarii? ibid.

Aliquæ sunt institutæ a Christo, vel Apostolis; quæ per traditionem propagatæ, ad hæc tempora durant. 596

Aliquæ habent vim producendi effectum Spiritualem; non quidem justificationem peccatoris, sed alium. ibid.

Ecclesia potest instituere *Cæremonias Sacras*, ad cultum Dei, & Fidelium utilitatem Spiritualem servientes. ibid.

CHARITAS vera, quam Christus docuit, qualis esse debeat inter Fideles Christianos? 21 usque 37

CHRISTUS. Quomodo Ei, qua homini, data est omnis Potestas in Coelo, & in Terra? 54 usque 61

An, & quomodo *Christus* sit absolute unicus mediator inter Deum & homines? 94 usque 102

Cur Pharisei coarguebant Christum, quod peccatores recipiat? 154 & seq.

Cur

Index Materiæ.

- Cur Christus, videns duas naves, relicta altera, ascendit in navim Petri? Pag. 207
- Quomodo *Christus* pascat suos convivas: Quomodo mundus? 324 & seq.
- De quibus dixit *Christus* verba illa: *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, &c.* 362 & seq.
- CÆLIBATUS Ministrorum Ecclesiæ ad quid obliget? & quo jure? 149 & seq.
- CÆLUM. Quomodo pro *Cælo* plus abundare debet justitia nostra, quam Scribarum, & Phariseorum? 262 & seq.
- CÆNA. Quid intelligatur per *Cænam magnam*, Luc. 14. v. 16. 113 & seq.
- Quinam sunt vocati ad hanc *Cænam magnam*? 115
- Quinam se ab *Ea* excusaverint? 115 & seq.
- Quales Convivæ in *Ea* discubuerint? 117 & seq.
- CONCUPISCENTIA oculorum, five divitiarum mundanarum, est periculosa, & damnosa: adversus *Eam* varia adferuntur saluberrima remedia. 129 usque 141
- CONFESSIO peccatorum præcepta est jure divino in nova lege. 190 usque 200
- Non potest generatim, & absolute præcipi humana lege; ut *Confessio* quorumvis peccatorum fiat palam, & publice. 200 & seq.
- CONVIVA. Quale discrimen inter *Convivas Christi*, & mundi? 324 & seq.
- COR hominis ira æstuantis est simile Euripo. 284
- Illius cupiditatem nihil explere potest, nisi solus Deus. 325 & seq.
- CORPUS Mysticum æque, ac naturale membra omnia tam cum capite, quam ad invicem conjuncta habere debet. 632 & seq.
- CRIMEN Falsi, quid sit? quot modis committatur? quæ poena illi debeatur jure tam veteri, quam novo? 401 & seq.
- CULTUS. Quam pauci dentur, qui vero, & sincero *Cultu* Deum prosequantur. 521 usque 530
- CUPIDITAS prava est instar procellosi maris. 224 & seq.

Quo-

Index Materialiarum.

Quomodo fit frænanda, & moderanda *Cupiditas*
rerum terrenarum? Pag. 227 usque 236

D.

DAVID. Exemplar vere pœnitentium. 181

Quomodo *David* Rex dives, & pauper? 327

DEBITOR. In Parabola de *Debitoribus* explanantur
sequentia: cur duo tantum nominentur, & qui-
nam sint illi? cur unus eorum oleum, alter
frumentum debuerit? cur uni 50. Cadi; alteri
vero 20. Cori remittantur? 411 & seq.

DETRACTIO quid sit? quot modis fiat? an sem-
per sit mortalis? 431 & seq.

An? & quomodo peccent, qui detractiões au-
scultant? 433

An? & in quibus casibus licitum sit occultum al-
terius crimen revelare? 434

An? & quomodo facienda sit restitutio læsæ fa-
mæ? Item: quænam excusent ab hac restitu-
tione? 436 & seq.

DEUS solus hominis cor explere potest. 325 & seq.

Solus est noster ultimus finis. 336

Pauci *Deum* sincere colunt. 521 & seq.

Non placent *Deo* sola verba, sine bonis operibus.
362 & seq.

Magis quærendus est *Deus* bonis operibus, quam
pulchris verbis. 423 usque 431

DIABOLUS quomodo exercuerit Jobum ex per-
missione Dei. 135 & seq.

DILECTIO. Quomodo præceptum diligendi Deum
ex toto corde adimpleri possit etiam in hac vi-
ta? contra Lutherum. 638 usque 650

Veræ *Dilectionis* character, & lineamenta descri-
buntur. 31 usque 37

De modo diligendi proximum. 608 usque 619

De dilectione proximi uberius. 628 usque 638

DIVITIÆ non sunt concupiscendæ; quia non ex-
plent cor hominis, sed avertunt a Deo, &c.
129 & seq.

De divitibus in inferno positis. 135

Divi-

Index Materiarum.

Divitiæ male partæ sunt mammona iniquitatis.

Pag. 415 & seq.

DRACHMA perdita, & inventa: per hanc intelliguntur *Electi*. 159 & seq.

E.

EBRIETAS quid sit? quanta ejus malitia? 337 & seq.

An? & quomodo imputentur in peccatum, quæ in *Ebrietate* committuntur? 338 & seq.

An? & quale peccatum sit provocare alios ad haustus æquales? 341 342

An licitum sit aliquando se inebriare ad evitandum aliquod grave malum? 342

ELEEMOSYNA præcipitur aliquando jure divino. 89 & seq.

An præcepto de danda Eleemosyna satisfiat dando proximo, in gravi necessitate constituto mutuum? 91 & seq.

EVANGELIUM. An? & quomodo per Apostolos prædicatum fuerit in toto orbe? 20 & seq.

F.

FILIUS Prodigus est idea peccatoris vere poenitentis. 178 usque 181

G.

GAUDIUM corporale sensuum quam sit vanum. 327 & seq.

GEHENNA quid proprie significet? 267

GULA quid sit? & quæ ejus malitia? 336 & seq.

H.

HÆRETICI ab Ecclesia damnati, & non tolerati, an possint puniri poenis temporalibus? 299 & seq.

HOMICIDIUM non tantum externum, sed etiam internum est illicitum, & grave peccatum. 264 & seq.

An? & qualiter licitum sit *Homicidium* in sui defensionem? 291 & seq.

Brev. Script. Tom. II.

Xx

An

Index Materialium.

- An etiam pro defensione fortunarum sit licitum
Homicidium? & quando? Pag. 295 & seq.
- An pro defensione proximi licitum sit *Homicidium*?
quando? & qua ratione? 297 298
- An? & quando licitum sit *Homicidium* innocentis?
680
- Cur? & quo jure prohibitum sit duellum? & quæ
pœnæ in duellantes statutæ? 681
- An? & cui restitutio fieri debeat pro damnis per
homicidium, aut mutilationem causatis? 683
& seq.
- HOMO** cur e limo terræ, & inermis a Deo conditus?
629 & seq.
- HONOR** mundanus est falsus Propheta. 377 & seq.
- I.
- INJURIA**, five injustitia in rebus fortunæ quid
sit? 438 & seq.
- De quantitate injuriæ hujus ad peccatum mortale
requisita. 439 & seq.
- Utrum injurians teneatur restituere, vel compensare
factam *Injuriam*? sub quali obligatione? 445
- An licitum sit aliquando accipere rem alienam,
quin fiat *Injuria*? 443
- JOB** commendatur illius ingenua, & sincera peccati
confessio. 169
- IRA**. Non placent Deo oblata munera, nisi depolatur
Ira. 268 269
- Exemplo sit Jacob Patriarcha. 313
- De malitia *Ira*, ejusque noxiis effectibus variæ
doctrinæ morales proponuntur. 280 usque 291
- IRREGULARITAS**. Quæ incurritur ex perpetrato
homicidio, variis ex Jure Canonico doctrinis
explanatur. 302 usque 313
- JUDÆI**. Utrum omnes in fine mundi convertendi
sint ad Christum? 126 & seq.
- Carnales *Judæi*, præsertim Scribæ & Pharisei
falsè existimabant, observantiam Decalogi, &
Legis Mosaicæ adimpleri per solam observantiam
externam, de internis actibus nihil solliciti.
262 & seq.
- Multi

Index Materialium.

- Multi ex *Judæis* immolabant suas proles dæmoni
sub Idolo Moloch. Pag. 267 268
- Quanta sit erga *Judæos* Dei misericordia, & bo-
nitas. 465 & seq.
- JUDICIUM temerarium a Christo prohibitum. 66 67
- Ejusdem prohibitio declaratur per Parabolam. 70
71
- JURISDICTIO. An in Ministro Ecclesiæ requira-
tur? & qualis? 392 & seq.
- JUSTITIA quomodo conveniat cum misericordia
in Deo erga homines. 86 & seq.
- Scribarum & Pharisæorum *Justitia* qualis fuerit?
262 & seq.
- Qualem Christus a nobis exigat *Justitiam*? ibid.
- L.
- LINGUA. An obsequio, five munere *Linguae* in-
curri possit crimen Simoniae? 598 & seq.
- M.
- MAGDALENA in domo Pharisæi ad Christi pedes
stans magnæ dilectionis, & veræ poenitentiae
pulcherrimum Exemplar. 172 usque 178
- MANDATUM de diligendo proximo cur dicitur
Novum Joan. 13. v. 34. cum jam in lege veteri
datum fuerit, Levit. 19. v. 18. 22 & seq.
- Mandatum Magnum* de diligendo Deo, & proxi-
mo copiosius explanatur. 606 usque 619
- MANSUETUDO variis efficacibus rationibus, &
illustribus exemplis suadetur. 286 usque 291
- MARDOCHÆUS, figura Christi Jerosolymam in-
gradientis. 508
- MARIA quater tantum memoratur locuta fuisse in
Evangelio. 424
- MATRIMONIUM an sit divinitus præceptum? &
quomodo? 146 & seq.
- Utrum votum contrahendi matrimonium obli-
gationem inducat ad illud ineundum? 141
usque 146
- MEDIATOR. Utrum Christus sit solus, & unicus
inter Deum & homines? 94 usque 102

Index Materialium.

MENSA. De titulo *Mensæ* Clericorum ex Jure Canonico: quid? & quotuplex sit? 344 & seq.

MIRACULUM quo Christus 4000. hominum 7. panibus saturavit, tum Mystice, tum literaliter exponitur. 314 usque 320

MISERICORDIA. Ad hanc exhortatur nos Christus. 65 & seq.

Quam magna & potens sit Dei in nos *Misericordia*. 76 & seq.

MUNDUS pascit suos convivas, sed non satiat: Christus econtra pascendo suos exsatiat. 324 & seq.

Quomodo Mundus sit Propheta fallax. 375 & seq.

MUTUUM. Per illud non satisfit præcepto, quod urget ad dandam eleemosynam. 91 & seq.

N.

NATURA. Huic pauca sufficere: cupiditati vero nihil, docetur Alexandri Macedonis exemplo. 332 seq.

NUPTIÆ. Quam noxia sit verecundia & taciturnitas, ubi confitenda sunt peccata; docetur exemplo hominis, qui ingressus est *Nuptias*, carens veste nuptiali. 168 & seq.

O.

OCCASIO. Ad veram poenitentiam, & vitæ emendationem, quam necessaria sit fuga *Occasionum* peccandi; variis rationibus, & exemplis demonstratur. 575 usque 585

Doctrina præcedenti paragrapho posita, de fuga *Occasionum* peccandi, uberius declaratur ex Theologia morali. 585 usque 595

OFFICIUM. De obligatione recitandi *Officium* divinum ex vi Ordinis Clericalis. 548 & seq.

De obligatione recitandi *Officium* divinum ex vi Professionis Religiosæ. 552 & seq.

De obligatione recitandi *Officium* divinum ex vi Beneficii Ecclesiastici. 554 usque 562

OMNIPOTENTIA. Maximum *Ejus* opus elucet ex foedere cum misericordia. 76 usque 89

OPES.

Index Materialium.

OPEs. Contra *Earum* cupiditatem efficacia remedia proponuntur. Pag. 129 usque 141

ORATIO. Circa *Hanc* variorum hæreticorum errores recensentur. 531 & seq.

Ad qualem virtutem pertineat pia ad Deum *Oratio*? 533 & seq.

An exstet præceptum de *Oratione* ad Deum fundenda? & quandonam obliget? 536 & seq.

De fructibus, qui ex *Oratione* proveniunt. 540 usque 544

De certis conditionibus, quæ requiruntur ad hoc, ut secundum promissionem divinam *Oratio* sit efficax. 544 usque 548

ORDINATIO. De *Hac* quoad Ministros Ecclesiæ variæ utiles quæstiones resolvuntur. 395 usque 400

OVIS. Parabola de *Ove* perdita, & inventa explanatur. 155 usque 159

P.

PARABOLA de homine divite & Villico iniquitatis variis doctrinis moralibus illustratur. 405 usque 417

PATER. Quomodo intelligenda sunt illa Christi verba: *Quia Pater major me est.* Joan. 14. v. 2. 10. & seq.

PAUCITAS eorum, qui Deum sincere colunt, demonstratur. 521 usque ad 530

PAX. Quomodo intelligenda sunt illa Christi verba: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis,* &c. Joan. 14. v. 27. 8 & seq.

PECCATOR. Quomodo *Peccatores*, & Publicani accesserint ad audienda verba Christi? & quomodo Pharisei? 154 & seq.

De majori gaudio super uno *Peccatore* poenitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis. 156 usque 161

Quomodo *Peccator* per sinceram poenitentiam fiat propinquus Christo? 167 seq.

Quænam cogitare debeat *Peccator* de reddenda Deo ratione. 409 seq.

Index Materiarum.

- PECCATUM.** Malæ arboris fructus mali sunt *Pec-*
cata. Pag. 361
 De *Peccato* gulæ varia quæſita resolvuntur. 336
 usque 344
Peccata nostra varii observant, & accusant. 407
 seq.
 An aliqua *Peccata* in Ecclesia, vel alio loco Sa-
 cro perpetrata vi juris naturalis contrahant ma-
 litiam sacrilegii? 484 usque 488
 Quænam sunt illa *Peccata*, quæ in loco sacro per-
 petrata, præter propriam malitiam, contra-
 hunt etiam reatum sacrilegii? 488 usque 493
 De Actibus Jure Ecclesiastico in loco sacro veti-
 tis, ne pollutur locus Sacer. 493 usque 499
 Quomodo locus Sacer per actum aliquem veti-
 tum pollutus reconciliari debeat. 499 500
 De fugiendis *Peccatorum* occasionibus, 575 usque
 595
PETRUS. Quantum profuerit Ei poenitentia, &
 trina amoris confessio. 170 seq.
 In captura piscium *Petri* erga Christum magna
 fiducia, & humilitas. 210 seq.
 Christus occasione piscationis eligit *Petrum* in Pi-
 scatorem hominum. 214 seq.
 An *Petri* successor Romanus Pontifex capiat ho-
 mines ad vitam, an decipiat ad mortem? prout
 contendit Graſſerus Calvinista, in sua *Plaga*
Regia. 246 seq.
PHARISÆUS. Qualis fuerit vita, & Justitia Pha-
 risæorum. 262 seq.
 De *Pharisæo* & Publicano celebris Christi Para-
 bola explanatur. 508 usque 516
PISCATIO. De *Ea* variæ Quæſtiones, & dubia
 resolvuntur. 236 usque 242
PÆNA. An possit infligi alicui innocenti pro alte-
 rius peccato? 102 usque 112
PÆNITENTIA Prodigi Filii sincera, & seria. 178
 seq.
POTESTAS. Qualis fuerit data Christo in cælo, &
 in terra potestas, declaratur. 54 usque 61

PRÆ-

Index Materiæ.

PRÆDICATIO Verbi Dei non est secundum se
specialis nota veræ Ecclesiæ Christi. Pag. 349

usque 355

PROPHETÆ falsi mundus, Caro, Dæmon. 372

usque 382

R.

RACA. Quid apud hebræos significet? 266

RATIO. De hac Deo reddenda sæpius nobis est
cogitandum. 409 seq.

REGNUM Cœlorum non verbis, sed operibus Deo
placentibus quærendum. 423 usque 431

RESTITUTIO famæ quomodo facienda? quid ab
ea facienda excuset? 436 seq.

Utrum *Restitutio* rei alienæ cum injuria ablatae,
aut retentæ sit necessaria ad salutem? 445

De *Restitutione* Spoliatorum variæ quæstiones
pertractantur. 650 usque 678

De *Restitutione* ex homicidio. 679 seq.

De *Restitutione* ex mutilatione. 683

S.

SALOMON. An vere pœnitens ex hac vita deces-
ferit; adeoque an salutem æternam sit consecu-
tus? 578 seq.

SALVATOR. De Ejus solenni ingressu in Hierusa-
lem. 459 seq.

Cur appropinquans Hierosolymæ aliis plaudenti-
bus Ipse fleverit? 461 usque 464

Cur veniens ad Urbem mox Templum ingressus
fuerit? 466 seq.

Quid in Templo egerit? 467 seq.

Quomodo curaverit furdum & mutum, quem Ei
adduxerunt? 564 usque 570

SCHISMA. Quid sit? quot modis contingere pos-
sit? 37 seq.

Cuinam virtuti opponatur? & an Ejus malitia
ex suo genere sit mortalis? 39

An sit gravius peccatum, quam hæresis. ibid. seq.

Quid agendum tempore Schismatis? 41

Index Materiarum.

SPIRITUS Sanctus post Ascensionem Christi Doctoris munus exercet in Ecclesia Dei. Pag. 21
seq.

T.

TEMPLUM. In quo honore, & reverentia habenda sint Dei templa? 475 usque 484

Quibus Actibus ex vi Juris naturalis violatur reverentia *Templorum*? 484 usque 493

Quibus præterea actibus peccatur contra reverentiam *Templorum* ex vi Juris Ecclesiastici? 493 usque 508

TITULUS mensæ Clericorum quid? & quotuplex? 344 seq.

V.

VENATIO. De Ea variæ quæstiones practicæ resolvuntur. 236 usque 246

VERBUM DEI. An possit habere rationem specialis notæ veræ Ecclesiæ, aut Sacramenti prædicatio *Verbi Dei*? 349 usque 354

VILLICUS Iniquitatis. Parabola de Eodem explanatur. 406 usque 417

Documenta moralia ex verbis illis *Villici* iniquitatis: *Quid faciam*? 423 usque 431

VOCATIO Ministrorum Ecclesiæ a quo fieri debeat, ut sit legitima? 395 seq.

VOTUM contrahendi matrimonium an possit aliquem obligare? 141 usque 146

USURA quid sit? quotuplex sit? & quo jure sit vetita? 447 usque 458

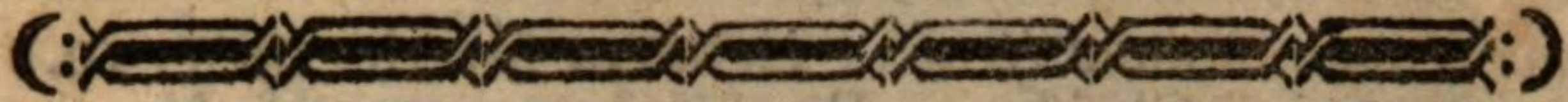
Z.

ZELUS. Quomodo Deus zelet honorem, ac reverentiam Templi sui. 475 usque 484

INDEX

INDEX ANTILOGIARUM APPARENTIUM cum sua Concordia.

- I. Juxta verba Christi Joan. 14. v. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum.* Item: supra v. 21. *Qui diligit me, diligitur a Patre meo, & ego diligam eum,* videtur nostra dilectio debere esse prior dilectione Dei. Econtra: 1. Joan. 4. v. 10. dicitur: *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum; sed quoniam ipse prior dilexit nos, & iterum v. 19. Nos igitur diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos,* ubi apparet, quod dilectio Dei sit prior dilectione nostra. 14. 15
- II. Ibidem v. 24. dicit Christus ad Discipulos: *Sermonem, quem audistis, non est meus; sed ejus, qui misit me, Patris.* Paulus ante vero dixerat in eodem versu: *Qui non diligit me, Sermones meos non servat.* Ergo idem sermo est Christi, & non est. Quod manifestam denotat oppositionem. 15. 16
- III. Ibidem v. 26. dicitur: *Paracletus Spiritus sanctus vos docebit omnia.* Item: cap. 16. v. 13. *Docebit vos omnem veritatem, & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis.* Videtur ex verbis his deduci posse: quod sicut legi veteri successit lex nova Christi; ita legi Christi successura sit lex alia nova Spiritus sancti. Quod esset contra perennitatem legis christianæ, duraturæ usque ad consummationem Sæculi, juxta alibi factam a Christo Domino promissionem. 16 usque 21
- IV. Matth. 10. v. 5. prohibet Christus: *In viam gentium ne abieritis, & in civitatem Samaritanorum ne intraveritis; sed potius ite ad oves, quæ perierant,*

Index Antilogiarum.

- rant, domus Israel.* Econtra Matth. 28. v. 19. præcipit Christus: *Docete omnes gentes, & Marc. 16. v. 15. Euntes in mundum univèrsùm, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Nonne hæc egent concordia? 62 seq.
- V. S. Paulus Apostolus 1. ad Corinthios v. 17. de se ait: *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare.* Econtra apud S. Matthæum Evangelistam Christus omnibus Apostolis præcepit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Hæc sunt opposita. 63
- VI. Matth. 28. v. 20. Christus ait: *Vobiscum sum usque ad consummationem Sæculi.* Quasi diceret: non ultra consummationem sæculi. Econtra S. Paulus Apost. 1. ad Thesal. 4. v. 19. affirmat: *Et sic semper cum Domino erimus.* Et ipse Christus Joan. 14. v. 3. promittit: *Accipiam vos ad me ipsum, ut, ubi ego sum, & vos sitis.* Videtur esse discordia. 64
- VII. Luc. 6. v. 9. prohibetur: *Nolite judicare, & non judicabimini.* Econtra Deuteron. 16. v. 18. præcipitur: *Judices & Magistros constitues in omnibus portis tuis, ut judicent populum justo judicio,* videtur idem prohiberi, & præcipi licet diversis scripturæ locis. 71 seq.
- VIII. Mensura justa, & æqua nec defectum nec excessum patitur. Quomodo ergo Luc. cap. 6. v. 38. dicitur: mensura non tantum bona, conferata, coagitata, sed etiam *superfluens.* Quod *superfluit, excedit mensuram.* 73
- IX. Luc. 6. v. 29. dicitur: *Numquid potest cæcus cæcum ducere?* id est: non potest. Econtra Matth. 15. v. 14. de Pharisæis assertum est: *Cæci sunt, & duces cæcorum.* Quomodo hæc cohærent? 74 seq.
- X. Parabolam de Coena magna, quam S. Lucas refert cap. 14. Eandem S. Matthæus multum oppositis verbis proponit cap. 22. Cujus apparentis discordiæ habetur concordia. 121 seq.
- XI. Ibidem v. 20. Excusatio illa *uxorem duxi, ideo non possum venire,* non acceptatur; ergo matrimonium tanquam impedimentum salutis est malum,

Index Antilogiarum.

- lum, & illicitum. Econtra S. Paulus 1. Timoth. 4. Doctrinam damnantem, & prohibentem nuptias vocat doctrinam dæmoniorum. Sed vide concordiam. 123 seq.
- XII. Ibidem v. 24. habetur: *Nemo virorum istorum, qui vocati sunt, gustabit coenam meam*, hoc de Judæis intelligendum videtur, qui primi omnium vocati fuerunt per prædicationem Evangelii. Ergo nemo Judæorum gustabit coenam, nemo convertetur ad Christum, nemo salvabitur. Sed hoc falsum esse docetur alibi ex Scriptura. Multi enim Judæorum crediderunt, & credituri sunt in Christum, & multi salvabuntur. Ergo concordia quærenda. 124 seq.
- XIII. Pharisei redarguebant Christum, quod peccatores recipiat, & manducet cum illis. Sed etiam S. Paulus Apostolus 1. Cor. 5. & alibi vetat conversari, & manducare cum manifestis peccatoribus. Ergo vel Christus jure reprehenditur a Phariseis, quod peccatores recipiat, & manducet cum illis: vel Paulus Apostolus injurius est Christo una cum Phariseis. Apparet antilogia, vide concordiam. 161. 162
- XIV. Luc. 15. v. 7. dicitur: Quod majus gaudium sit in cælo super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non egent poenitentia. Ergo dantur justis, qui non egent poenitentia. Atqui 3. Reg. cap. 8. v. 46. expresse habetur oppositum: *Non est homo, qui non peccet*, similia habentur & in aliis scripturæ locis. Sed nulla in hoc discordia. 162 seq.
- XV. Lucas Evang. cap. 5. de Christo ait: *Vidit duas naves stantes secus stagnum; piscatores autem descenderant, & lavabant retia*. Matthæus vero c. 4. v. 1. sic loquitur: *Vidit duos fratres; Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, &c.* Atqui descendere, ac lavare retia; & mittere in mare retia, simul fieri nequeunt. Ergo textus hi indigent concordia. 216 seq.

Index Antilogiarum.

- XVI.** Apud Lucam Evang. soli Petro dictum est a Domino: *Ex hoc jam eris homines capiens.* Econtra apud Matthæum & Marcum ambobus fratribus dicitur: *Venite post me, faciam vos fieri pisces hominum.* Hæc conciliantur. 219
- XVII.** Matthæus & Marcus memorant binos Discipulos a Christo esse vocatos. Econtra Lucas nullius vocationis facit mentionem. Ergo non conveniunt Evangelistæ. Sed conveniunt. 220
- XVIII.** Ubi Christus dicit ad Simonem Petrum: *Ex hoc jam homines eris capiens,* Syrus legit: *Posthac piscaturus es homines ad vitam æternam.* Sed Petrus capiebat Pisces non ad vitam, sed ad mortem: Ergo antilogia est in Methaphora. Vide concordiam. 222 seq.
- XIX.** Apud Lucam ait Petrus ad Christum: *Exi a me, quia homo peccator sum.* Econtra apud Joan. c. 6. idem Petrus dicit ad Christum: *Domine, ad quem ibimus: verba vitæ æternæ habes.* Ergo Petrus vult, & non vult separari a Christo. Vide hujus concordiam. 223
- XX.** Christus adhortatur ad abundantiam justitiæ Matth. cap. 5. *Nisi abundaverit justitia vestra, &c.* Econtra Ecclesiastes cap. 7. v. 17. dehortatur ab eadem dicens: *Noli esse justus multum.* Sed hæc facile conciliantur. 269 seq.
- XXI.** Christus justitiam Pharisæorum reprobatur, & excludit a Regno Cœlorum. Sed Pharisei habuerunt justitiam legis veteris, quæ juxta S. Paulum Apostolum erat *lex factorum*, actiones externas præcipiens, aut prohibens; cui regnum cœlorum promittitur Psal. 17. *Hæc porta cœli, justi intrabunt per eam.* Pro concordia vide. 270 seq.
- XXII.** Licet observantia pharisaica legis veteris; quæ erat solum hypocritica, secundum externam speciem & apparentiam, non habuerit vim justificandi ad salutem; nihilominus observantia vera, & sincera veteris legis videtur habuisse vim justificandi ad salutem, idque ex sententia Christi, & ex Levit. 18. *Custodite leges meas, atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis.* Econtra

Index Antilogiarum.

tra S. Paulus Apostolus contrarium docuisse videtur: nam. 2. Cor. 3. ait: *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo.* Item ad Galat. 3. *Quoniam in lege nemo justificatur apud Deum.* Item: ad Rom. 7. asserit, legem veterem non fuisse salutiferam, sed mortiferam. Hæc conciliantur 273 seq.

XXIII. Christus damnat iram dicens: *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Apostolus Paulus eam approbat ad Rom. 12. *Date locum iræ.* Item Eccl. cap. 7. v. 4. legitur: *Melior est ira risu.* Nulla in his discordia. 275 seq.

XXIV. Ubi Christus ait: *Qui dixerit fratri suo Racca, reus erit concilio, qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Videtur peccato convitii, & contumeliæ assignari damnatio æterna, tanquam peccato mortali. Quomodo igitur potuit Christus Pharisæos vocare *hypocritas* Matth. 23. v. 13. *Duces cæcorum, & stultos, v. 17. genimina viperarum, v. 33. Filios diaboli, Joan. 8. v. 25. Discipulos stultos, & tardos corde, Luc. 24. v. 25. Petrum satanam, &c.* Item: Paulus Apost. *Creten- ses semper mendaces, malas bestias, ventres pigros, &c.* ad Tit. cap. 1. v. 12. Quæ omnia videntur esse convitia, & contumeliæ in proximum prolatae. Sed lege concordiam. 278

XXV. Christus apud Marcum: dum pavit quatuor millia septem panibus, remanserunt fragmentorum septem sportæ. Econtra apud Matthæum: dum pavit quinque millia quinque panibus, remanserunt fragmentorum duodecim cophini. Item: cur Prov. 10. dicitur: *Non affliget Dominus fame animam iusti:* Cum tamen 2. Cor. 11. Paulus cum fociis fame afflictus legatur? 321 seq.

XXVI. Quomodo falsos prophetas ex fructibus, si- ve externis eorum operibus cognoscere possumus: cum ipsi veniant in vestimentis ovium? sæpe etiam docendo, & adhortando bonos fructus producant in auditorum animis? Resp. lege. 364 seq.

XXVII

Index Antilogiarum.

- XXVII.** S. Paulus Apost. 1. Cor. 12. ait: *Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto.* Qui autem habet Spiritum sanctum, dignus est regno cœlorum. Quomodo ergo conciliabuntur verba Christi dicentis: *Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum.* 370
- XXVIII.** Lucæ cap. 16. vocatur ille *villicus iniquitatis*, qui eodem capite laudatur a *prudencia*. Sed iniquitas nec est laudabilis, nec est prudencia. Quomodo hæc concilientur. 417 seq.
- XXIX.** Ibidem datur consilium Evangelicum: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* Econtra Eccles. cap. 34. rejicitur hoc consilium, tanquam malum: *immolantis ex iniquo oblatio est maculata.* Vide de hoc. 419. 420
- XXX.** Quomodo jubemur facere nobis amicos de mammona iniquitatis, largiendo pauperibus eleemosynas: cum multi pauperes, qui eleemosynis vivunt, sint flagitiosi, qui nec in spe habent, nec in re habebunt æterna tabernacula, ad quæ nos recipiant? concordiam lege. 420 seq.
- XXXI.** Luc. 19. v. 41. dicitur: Quod videns Dominus urbem Hierosolymam fleverit super illam: videlicet propter imminentem interitum, ob multiplicata nimium peccata illius. Econtra Prov. cap. 1. contrarium asseritur: quod nimirum Deus in peccatorum interitu rideat. Sed nulla est hic textuum discordia. 471 seq.
- XXXII.** Isaias cap. 42. Spiritu prophetico de Christo dicit: *Non clamabit, nec audietur vox ejus foris, calamus quassatum non conteret, & linum fumigans non exstinguet, non erit tristis neque turbulentus.* Quæ omnia agninem Christi mansuetudinem exprimunt. At, quomodo non clamat, nec auditur vox ejus, qui increpat, & severe reprehendit, ac e templo ejicit ementes & vendentes; qui cum indignatione mensas & cathedras evertit? Luc. 19. v. 45. Sed lege concordiam. 472 seq.
- XXXIII.** Ex Matth. cap. 21. constat ejectionem illam ementium & vendentium factam fuisse in fine præ-

prædicationis Christi paulo ante ejus passionem. Econtra ex Joan. cap. 2. manifeste colligitur: eam contigisse sub principium prædicationis longe ante Passionem. Item: Joannes eodem capite mentionem facit ementium & vendentium boves ac oves pro Sacrificiis: reliqui Evangelistæ de his nihil memorant. Ergo est discordia. Vide

473

XXXIV. Christus ejiciens e templo ementes & vendentes usus est hoc motivo: quia templum est locus proprius orationis. Quomodo ergo concordat cum hoc loco monitum ejusdem Christi apud Matth. cap. 6. dicentis: *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito.* Vide de hoc concordiam.

474

XXXV. Christus orationem Pharisei gratias Deo agentis, quod non esset raptor, injustus, adulter, &c. reprehendit, & tanquam culpabilem damnat. Quomodo ergo Paulus Apost. præcipit 1. Thessal. 5. v. 18. *In omnibus gratias agite, hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu in omnibus vobis, &c.* Responsionem lege.

516. seq.

XXXVI. Marc. cap. 7. v. 37. de Christo dicitur: *Bene omnia fecit, &c.* Videntur ista contrariari verbis Michææ Prophetæ de Deo dicentis: *Ecce ego cogito super familiam istam malum.* Lege concordiam.

570. seq.

XXXVII. Christus postquam curasset surdum & mutum, præcepit eis, qui eum adduxerant, ne cui dicerent de miraculo isto. Sic & alibi prohibuisse legitur, ne divulgarent ab eo sanati sua miracula. Contra vero illi, quem a dæmonio liberaverat, diserte imperavit: *Revi in domum tuam, & narra, quanta tibi fecit Deus.* Hæc videntur opposita esse, sed non sunt.

572

XXXVIII. Christo data est omnis potestas in cælo & in terra; ut ipsemet de se testatur. Cur igitur sanaturus surdum & mutum in cælum suspexit, ingemuit, Patrem rogavit? quæ non arguunt omnimode plenam potestatem Christo collatam in

in coelo & in terra. Sed lege hujus respon-
sionem. 574

XXXIX. Luc. 10. Christus ante suam gloriosam resurrectionem dixit ad discipulos: *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis*; nempe, qui ipsum vident adhuc carne passibili vestitum. Econtra post suam gloriosam resurrectionem coram iisdem discipulis ait ad Thomam: *Quia vidisti me Thomas, credidisti, beati, qui non viderunt, & crediderunt.* Id est: beati, qui post resurrectionem in carne glorificata & impassibili me nondum viderunt, & tamen jam resurrexisse crediderunt. Vide de hoc 619. 620

XL. Ibidem dicit Christus ad suos discipulos: *Multi Prophetæ & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis.* Econtra alibi dicitur, quod omnes Prophetæ desideraverint eum videre, sicuti omnes adventum ejus prophetaverunt.

Item: Quomodo dicitur, quod multi in veteri lege desideraverint videre Christum, inter quos præcipuus est Abraham, cui promissio nascituri ex ejus semine Messiae facta est; & non viderint Christum: cum tamen de Abraham affirmet ipse Dominus Joan. 8. *Abraham exultavit videre diem meum, vidit, & gavisus est.*

Item: S. Lucas in præsentī argumento sic loquitur: *Multi Prophetæ & Reges*; S. Matth. vero: *Multi Prophetæ & justī.* Horum explanationem vide 622 seq.

Breviarium scripturisticum in dominicalia totius anni Evangelia, ... Opus
omnibus verbi divini praeconibus utilissimum

Bd.: 2. A dominica Pentecostes usque ad XII. inclusive. - 684 S., 10 Bl.

Augusta Vindelicorum u.a. 1772

Liturg. 1453 z-2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10593429-5

VD18 12002488-001